

๙๙๕.๙๑๓๐๑

๙๒๔๖๖

๙.๒

วิเคราะห์เรื่องสำนวนวลีเด่นของคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ
ในช่วง พ.ศ. ๒๕๓๓ - พ.ศ. ๒๕๓๙

ปริยญาณีพนธ์

ของ

จันทนา วงษ์วิจารณ์

๑๓ ก.ค. ๒๕๔๑

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย

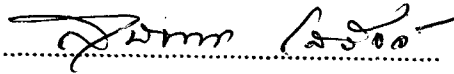
พฤษภาคม ๒๕๔๑

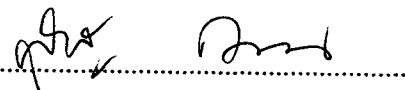
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

๒ ๗๘๑๕๖

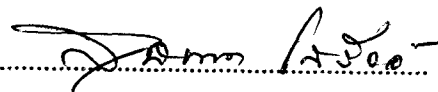
คณะกรรมการควบคุมและคณะกรรมการสอบได้พิจารณาปฏิญานิพนธ์ฉบับนี้
แล้วเห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
วิชาเอกภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

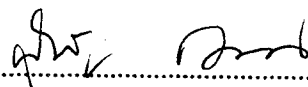
คณะกรรมการควบคุม

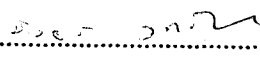
 ประธาน
(รองศาสตราจารย์ สุนันtha โสรจจ์)

 กรรมการ
(อาจารย์ ภิญญา กองทอง)

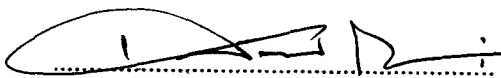
คณะกรรมการสอบ

 ประธาน
(รองศาสตราจารย์ สุนันtha โสรจจ์)

 กรรมการ
(อาจารย์ ภิญญา กองทอง)

 กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(อาจารย์ บังอร อุทธาภรณ์)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับปฏิญานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย ของมหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ

 คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร. เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์)

วันที่ 14 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2541

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาอย่างดียิ่งจากรองศาสตราจารย์
สุนันทา โสรจักษ์ ประธาน และ อาจารย์ภิญโญ กองทอง กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์
ท่านทั้งสองได้กรุณาให้คำแนะนำ ตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องด้วยความเอาใจใส่ตลอดเวลา
ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณา และขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์บังอร ฤทธาภรณ์ ที่กรุณาเป็นกรรมการสอบเพิ่ม
เติม และให้ข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัยให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

กราบขอบพระคุณคณาจารย์ภาควิชาภาษาไทยในสถานศึกษาแห่งนี้ทุกท่านที่
ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้แก่ผู้วิจัย ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้

ขอขอบคุณกัลยาณมิตรที่คอยช่วยเหลือและให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด
คือ คุณวิรวรรณ คลังกรณ์ อาจารย์จรัสพงศ์ คลังกรณ์ ที่ช่วยกรุณาให้คำแนะนำและ
เอื้อเฟื้อเอกสาร คุณสุนิสสา ศิวกุล คุณธนวัฒน์ ภูจำปา คุณประภาพรธรรม บุตรศรี
คุณเพ็ญแข งามดวงใจ ผู้ให้คำปรึกษาและกำลังใจ ขอขอบคุณ คุณสถาพร อิศรางกูร ณ อยุธยา
ที่ช่วยกรุณาตรวจสอบบทคัดย่อภาษาอังกฤษ ขอขอบคุณ คุณเสงี่ยม บุญยงค์ ที่ได้กรุณา
อุทิศเวลาช่วยเหลือในด้านการพิมพ์ปริญญานิพนธ์ตั้งแต่ต้นจนสำเร็จบริบูรณ์

ขอกราบดวงวิญญาณของคุณพ่อ คุณแม่ ผู้มีพระคุณอันเปี่ยมล้นด้วยความรักและ
ความห่วงใยเสมอมา ความสำเร็จการศึกษาครั้งนี้ ลูกขอบเป็นสิ่งบูชาพระคุณท่านทั้งสอง

จันทนา วงษ์วิโรจน์

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ	1
	ภูมิหลัง	1
	ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	6
	ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	6
	ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	7
	คำนิยามศัพท์เฉพาะ	9
	วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	10
	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า	10
2	วิเคราะห์แนวคิดที่ปรากฏในเรื่องสำนวนวลีเด่นของคณะกรรมการ พัฒนาหนังสือแห่งชาติ ในช่วง พ.ศ. 2533-2539	21
	เรื่องสั้นชุดได้ผืนน้ำของอำนาจ เย็นสบาย	24
	เรื่องสั้นชุดครอบครัวกลางถนน ของศิลา โคมฉาย	63
	เรื่องสั้นชุดผู้สืบทอด ของณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์	111
	เรื่องสั้นชุดอาเพศกำสรวล ของวินทร์ เลียววาริณ	167
	เรื่องสั้นชุดสองแม่ ของเหลืองฝ้ายคำ	246
3	วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างเรื่องสั้นกับสังคมไทยจากเรื่องสำนวนวลีเด่น ของคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ในช่วง พ.ศ. 2533-2539	275
	ภาพสะท้อนด้านสังคม	277
	ภาพสะท้อนด้านการเมือง	305
	ภาพสะท้อนด้านเศรษฐกิจ	313
	ภาพสะท้อนด้านการศึกษา	316
	ภาพสะท้อนด้านวัฒนธรรม	320

บทที่	หน้า
4 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	335
สรุปผลการศึกษาค้นคว้า	335
อภิปรายผล	343
ข้อเสนอแนะ	345
บรรณานุกรม	346
ภาคผนวก <u>ประวัติข้อมูลก่อนที่ ได้รับรางวัล</u>	352
ประวัติย่อของผู้วิจัย	358

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

เรื่องสั้นเป็นวรรณกรรมบันเทิงคดีรูปแบบหนึ่งที่ไทยได้รับอิทธิพลจากตะวันตกในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จากระยะเวลาที่ยาวนานมาจนถึงปัจจุบันเรื่องสั้นได้พัฒนาทั้งรูปแบบและเนื้อหาเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยของสังคมที่นักเขียนมีส่วนร่วม นักเขียนจึงได้สร้างสรรค์วรรณกรรมที่สะท้อนภาพสังคม วัฒนธรรม ความรู้สึกนึกคิดของตนออกมาในเชิงบันทึกความเป็นไปของสังคมและวิพากษ์วิจารณ์สังคม ตลอดจนชี้แนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาให้แก่สังคมทำให้วรรณกรรมมีคุณค่าต่อผู้อ่านเพิ่มขึ้นหลากหลายด้าน เจดนา นาควัชระ (2514 : 15) กล่าวถึง ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมว่า

ถ้าเราไม่รู้จักวรรณคดีแล้ว เราก็ไม่อาจที่จะรู้จักลักษณะที่แท้จริงของสังคมได้ ทั้งนี้ก็เพราะวรรณคดีชี้ให้เห็นถึงสังคมทั้งในส่วนกว้างและส่วนลึก วรรณคดีแสดงให้เห็นถึงชีวิตในแง่มุมต่างๆ และในขณะเดียวกันก็สามารถที่จะสกัดเอาแก่นแท้ของสังคมนั้นออกมาให้เห็นได้ นักประพันธ์ที่ดีก็คือ นักประพันธ์ที่พยายามเสาะหาลักษณะและความหมายที่แท้จริงของสังคมของตน แล้วนำมาแสดงออกในวิธีการที่ชี้ให้เห็นว่าเรามีความสนใจและรับผิดชอบต่อสังคมนั้นๆ อย่างแท้จริง งานประพันธ์แบบนี้จึงมิใช่เพียงแต่เป็นเรื่องบันเทิงเริงรมย์ แต่เป็นสิ่งที่กระตุ้นปัญญาความนึกคิดให้แก่ผู้อ่านมีคุณค่าในทางการศึกษา

ในปัจจุบันสังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วเพราะความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีกับความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองโดยเฉพาะในช่วงพ.ศ. 2533 - 2539 ได้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเกิดขึ้นหลายครั้ง มีคณะผู้บริหารประเทศหลายชุด อันเป็นผลจากการเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และ “พฤษภาทมิฬ” ปัจจัยเหล่านี้ส่งผล

กระทบต่อสภาพการเมือง เศรษฐกิจ และสภาพสังคมตลอดจนความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในสังคม ปัญหาต่างๆ ของสังคมไทยได้แปรสภาพเป็นวิกฤตไปอย่างต่อเนื่องและมีความรุนแรงมากขึ้นทุกขณะ สรรยง พานิชย์กุล (2538 : 24) ได้กล่าวถึงวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ดังนี้

วิกฤตในปัญหาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นในด้านการเมือง เศรษฐกิจ หรือสังคม ดำรงอยู่เต็มไปหมด และเกี่ยวร้อยกันจนเป็นโครงข่ายสายโซ่ ที่ส่งผลกระทบต่อกันไปมาถ่วงรั้งวิกฤตอื่นๆ ให้ร้ายแรงยิ่งขึ้น ๆ ทำให้ปัญหาที่เคยเป็นปัญหาเล็ก ๆ กลายเป็นปัญหาใหญ่ เช่น ปัญหาการทุจริต ปัญหาอุบัติเหตุในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ปัญหาโรคเอดส์ ปัญหาที่ใหญ่อยู่แล้ว เช่น ปัญหาการรวมศูนย์อำนาจทางการเมือง การกระจายรายได้ไม่เป็นธรรม สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม การว่างงาน การเสื่อมโทรมทางศีลธรรม ฯลฯ ขยายใหญ่มากขึ้น

จากสภาพการณ์ปัจจุบันในสังคมไทย นักเขียนหลายคนได้สะท้อนแนวคิดสภาพสังคม และวิถีการดำเนินชีวิตหลายแง่มุมถ่ายทอดในงานเขียนของตนให้ผู้อ่านได้รับรู้เรื่องราว นอกเหนือจากความบันเทิงแล้วผู้อ่านยังได้คุณค่าในด้านเสริมสร้างสติปัญญา รู้จักใช้วิจารณญาณเปรียบเทียบสังคมที่ตนได้อ่านพบในเรื่องสั้นกับสภาพของสังคมปัจจุบันควบคู่กันไป

วรรณกรรมประเภทเรื่องสั้นเป็นงานเขียนรูปแบบหนึ่งที่เป็นที่นิยมในหมู่ผู้อ่านและสำนักพิมพ์ต่าง ๆ ก็ได้ให้การสนับสนุนโดยจัดพิมพ์และจำหน่ายวรรณกรรมประเภทนี้อย่างแพร่หลาย และได้มีองค์กรต่างๆ จัดประกวดเรื่องสั้นที่เขียนได้ดีมีคุณค่าอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 เป็นต้นมา เช่น สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย สมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย สมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือสมาคมอาเซียน (ซีไรท์) และในหน่วยราชการ คณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้จัดงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติขึ้นเป็นประจำทุกปี ได้มีการจัดประกวดหนังสือดีเด่นหลายประเภทรวมทั้งเรื่องสั้นด้วย นอกจากนี้ สุชาติ สวัสดิ์ศรี ก็เป็นผู้หนึ่งที่ริเริ่มโครงการให้รางวัล “เรื่องสั้นระดับช่อการะเกด” เพื่อเป็นเกียรติแก่นักเขียนเรื่องสั้นที่มีความโดดเด่น

เป็นพิเศษ และนักเขียนเรื่องสั้นผู้ได้รางวัล “ช่อกระเจต” จะได้รับเกียรติบัตรจากบรรณาธิการผู้นี้

การจัดประกวดหนังสือดีเด่นในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติเป็นประจำทุกปีนั้น ได้สร้างบรรยากาศให้แก่แวดวงวรรณกรรมเป็นอย่างมาก เพราะผลของการประกวดรวมทั้งการวิพากษ์วิจารณ์ของนักวิชาการและนักวิจารณ์นั้น ก่อให้เกิดการตื่นตัวแก่บรรดานักเขียนเรื่องสั้นที่จะได้พัฒนางานเขียนของตนเองให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

หนังสือรวมเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลดีเด่นของคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาตินั้นต้องผ่านเกณฑ์การตัดสินในแต่ละข้อที่กำหนดให้พิจารณา คือ เนื้อเรื่อง วรรณศิลป์ และสารประโยชน์ เกณฑ์การตัดสินแต่ละข้อนั้นมีจุดมุ่งหมายที่จะชี้ให้เห็นถึงคุณสมบัติของหนังสือดี มีคุณภาพ นับตั้งแต่ปีพ.ศ. 2533 ซึ่งเป็นปีเริ่มแรกของการส่งเรื่องสั้นเข้าประกวด จนถึงปี พ.ศ. 2539 เรื่องสั้นที่ได้รับการตัดสินให้ได้รับรางวัลทั้งหมดมีจำนวน 5 เล่ม คือ ได้ผืนน้ำ ของอำนาจ เย็นสบาย พ.ศ. 2533 ครอบครัวกลางถนน ของศิลา โคมฉาย พ.ศ. 2536 ผู้สืบทอด ของฉัฐ ศาสตรส่องวิทย์ พ.ศ. 2537 อาเพศกำสรวล ของวินทร์ เลียววาริณ พ.ศ. 2538 สองแม่ ของเหลืองฝ้ายคำ พ.ศ. 2539 ส่วนในปี พ.ศ. 2534 และ พ.ศ. 2535 คณะกรรมการตัดสินว่าไม่มีหนังสือเรื่องสั้นที่สมควรได้รับรางวัลดีเด่น มีแต่ได้รับรางวัลชมเชย หนังสือรวมเรื่องสั้นบางเรื่องที่ได้รับการคัดเลือกให้รับรางวัลดีเด่นแล้ว ยังได้รับรางวัลจากหน่วยงาน องค์กร สมาคม และสำนักพิมพ์ต่าง ๆ อีกด้วย เช่น หนังสือรวมเรื่องสั้นชุดครอบครัวกลางถนน ได้รับรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (ซีไรท์) ประจำปี พ.ศ. 2536 และเรื่องสั้นในชุดนี้คือ เรื่อง “ถ้าผมเป็นพ่อ” ก็ได้รับการประกาศยกย่องเป็นวรรณกรรมเลือกสรรประจำปี พ.ศ. 2534 โดยสมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย นอกจากนี้เรื่องสั้น “บันไดปลาโจน” ในชุดผู้สืบทอด ได้รับรางวัลชมเชยประเภทเรื่องสั้น ประจำปี พ.ศ. 2537 จากสมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย หนังสือรวมเรื่องสั้นชุดอาเพศกำสรวล ได้รับการตัดสินเข้ารอบสุดท้ายของการพิจารณารางวัลซีไรท์ ประจำปี พ.ศ. 2539 เรื่องสั้น “โลกีย์-นิพพาน” ในชุดอาเพศกำสรวล ได้รับรางวัลช่อกระเจตยอดเยี่ยม ประจำปี พ.ศ. 2535 เรื่องสั้น “คนขายลูกโป่ง” ในชุดสองแม่ ได้รับรางวัลเรื่องสั้นดีเด่นประจำปี พ.ศ. 2526 จากนิตยสารแพรว เรื่องสั้น “ชัยชนะ” ในชุดเดียวกันได้รับรางวัลชมเชยประเภทเรื่องสั้น ประจำปี พ.ศ. 2538 จากสมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย เรื่องสั้นทุกเรื่องที่ถูกกล่าวมาล้วนผ่านการกลั่นกรองจากการพิจารณา

ของคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิว่ามีคุณสมบัติดีเด่น เป็นหนังสือที่ดีมีคุณภาพ นับเป็นสิ่งที่น่าชื่นชมและภาคภูมิใจแก่บรรดานักเขียน การตัดสินใจให้รางวัลวรรณกรรมนั้นเป็นสิ่งที่บ่งชี้ถึงความดีเด่นและเชิดชูยกย่องงานวรรณกรรม หนังสือรวมเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลดีเด่นของคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติจึงได้รับความสนใจจากผู้อ่าน ผู้สื่อข่าว ผู้จัดพิมพ์ นักเรียน นักศึกษา ตลอดจนนักวิจารณ์หลายท่านได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องสั้นทั้ง 5 ชุด ในทัศนะต่าง ๆ กัน ดังนี้

ดวงดา วรรณศิลป์ (2538 : ไม่มีเลขหน้า) วิจารณ์เรื่องสั้นชุด “ใต้ผืนน้ำ” ของ อานาจ เย็นสบาย ไว้ว่า “ภายในนี้ สะท้อนความหลากหลายในทางรูปแบบ และความพยายามหยั่งลงไปในมิติของชีวิต ที่สลับซับซ้อนทั้งกิจกรรมทางสังคม และกระบวนการสัประยุทธ์ในทางความคิด ในความหลากหลายของรูปแบบก็มีความหมายตรงกันอยู่ที่ “เป้าหมาย” ไม่ว่าจะเป็นในกรอบจินตนิยม หรืออัตถนิยมต่างสมควรเติมคำว่า “นิโอ” ให้ทั้งสิ้น”

นิตยา มาสะวิสุทธิ (2537 : 26) แสดงทัศนะเรื่องสั้นชุด “ครอบครัวกลางถนน” ของศิลา โคมฉาย ไว้ว่า ส่วนใหญ่แสดงภาพชีวิตของคนชั้นกลางในเมืองหลวงที่กำลังต่อสู้ดิ้นรน ท่ามกลางความผันแปรของสังคมปัจจุบัน โดยดึงนานาปัญหาหลากหลายแง่มุมมาผูกร้อยเป็นเรื่องราว เช่น ความสัมพันธ์และความขัดแย้งของคนในครอบครัว การดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด การแก่งแย่ง เชื้อดเผื่อนในวงการธุรกิจและการเมือง ความเครียดที่ถูกสังคมบีบคั้นและเร่งรัด และความกดดันรุนแรงที่ไม่มีทางออก

ว. วินิจฉัยกุล (2539 : ไม่มีเลขหน้า) วิจารณ์เรื่องสั้นชุด “ผู้สืบทอด” ของณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์ ไว้ว่า “รวมเรื่องสั้นชุดผู้สืบทอดของณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์ เป็นเรื่องสั้นแนววิทยาศาสตร์ ที่สามารถใช้ความรู้ความชำนาญและข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ที่ผู้เขียนเข้าใจมาเป็นฐานในการจินตนาการไปถึงอนาคต และนำมารองรับแนวการเขียนเพื่อสะท้อนและวิพากษ์วิจารณ์ปัญหาสังคมที่กำลังเป็นอยู่ในปัจจุบัน รวมทั้งที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างชัดเจนตรงไปตรงมา” และกุสุมา รักขมณี (2539 : ไม่มีเลขหน้า) กล่าวไว้ว่า “ข้อเด่นของเรื่องผู้สืบทอดคือ เรื่องนี้เขียนแนววิทยาศาสตร์ แต่มาสัมพันธ์กับสังคม เขาใช้แง่มุมใหม่ตรงที่ว่าเอาเรื่องที่ก้าวไปในเทคโนโลยีสมัยใหม่มาพูดถึงปัญหาสังคมได้ดีทีเดียว”

วัลยา วิวัฒน์ศร (2539 : 34) วิจัยเรื่องสั้นชุด “อาเพศกำสรวล” ของวินทร์ เลียววาริณ ไว้ว่า “นักเขียนมิได้แสดงความสามารถเฉพาะในเนื้อหาและกลวิธีการเขียน เหมือนนักเขียนอื่น ๆ เท่านั้น แต่เขายังใช้รูปแบบเป็นองค์ประกอบหลักอีกองค์ประกอบหนึ่งในเรื่องสั้นของเขา ใน 11 เรื่องนี้ เรื่องที่เด่นที่สุดคือเรื่อง โลภีย-นิพพาน รูปแบบส่งเสริมเนื้อหาและกลวิธี ทำให้เรื่องมีความลุ่มลึกได้มากกว่าที่จะเขียนในรูปแบบปกติ” รื่นฤทัย สัจจพันธุ์ (2538 : 53) กล่าวว่า “อาเพศกำสรวลเป็นหนังสือรวมเรื่องสั้นที่โดดเด่นในด้านนวัตกรรมของกลวิธีทางวรรณศิลป์ แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่อาจมองข้ามเนื้อหาที่ผู้เขียนนำวัตถุดิบจากชีวิตและสังคม โดยวิเคราะห์ตีแผ่มนุษย์ในการต่าง ๆ ทั้งการเมือง นักเขียนนักหนังสือพิมพ์ ฯลฯ ด้วยโทนเสียงเสียดสีประชดประชันอย่างเผ็ดร้อน คมคาย ชัดเจน และตรงประเด็น จึงนับได้ว่า วินทร์ เลียววาริณ เป็นผู้จุดประกายเรื่องสั้นไทยให้เจิดจรัสขึ้นอีกคำรบหนึ่ง”

ส่วนหนังสือรวมเรื่องสั้นชุด “สองแม่” ของเหลียงฝ้ายคำ ที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นของคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ พ.ศ. 2539 นั้น คณะกรรมการได้วิจารณ์ไว้ว่า “มีความดีเด่นทั้งในแง่เนื้อหา แนวคิด และวรรณศิลป์ ผู้แต่งสามารถเล่าเรื่องชีวิตของชนธรรมดาสามัญที่ไม่ได้มีบทบาทสำคัญในสังคม โดยเสนอภาพชีวิตที่หลากหลายมีทั้งความทุกข์ยากและเต็มไปด้วยปัญหา ได้อย่างสะท้อนอารมณ์ แต่ก็แฝงความหวังไว้ว่า ในท่ามกลางความยากลำบากนั้น มโนธรรมยังคงมีอยู่ ทางด้านวรรณศิลป์ ผู้แต่งสามารถเล่าเรื่องได้อย่างกระชับ ใช้กลวิธีในการดำเนินเรื่องที่ชวนติดตาม และใช้ภาพพจน์ตลอดจนโวหารที่สามารถสร้างภาพอารมณ์และบรรยากาศได้สอดคล้องกับเนื้อเรื่องเป็นอย่างดี” และ สายพิน ปฐมาบรรณ (2540: 63) วิจัยเรื่องสั้นชุด “สองแม่” ของเหลียงฝ้ายคำ ว่า “เหลียงฝ้ายคำนำศักยภาพในการเลือกเนื้อหามาเสนอ เรื่องสั้นทั้ง 12 เรื่องของเธอพูดถึงเนื้อหาที่เป็นสากล เรื่องสั้นที่ชื่อ “สองแม่” ตีพิมพ์เมื่อปี 2538 ผู้วิจารณ์แน่ใจว่าต่อให้เนิ่นนานไปอีก 20 ปีข้างหน้า ผู้อ่านเรื่องสั้นเรื่องนี้ก็จะยังไม่รู้สึกล้าสมัย”

นักเขียนเรื่องสั้นทั้ง 5 คนดังกล่าว เป็นนักเขียนเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลดีเด่นของคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ มีผลงานที่ได้รับการคัดเลือกและพิมพ์เผยแพร่อย่างกว้างขวางจนได้รับความสนใจต่อผู้อ่านเป็นจำนวนมากเพราะนักเขียนแต่ละคนได้เสนอเนื้อหาและแนวคิดที่หลากหลายอันสะท้อนสภาพสังคมไทยในปัจจุบันแทบทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นในด้านเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง สังคม การศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

เช่น เรื่องสั้นของอำนาจ เย็นสบาย และเหลืองฝ้ายคำ สะท้อนปัญหาความยากจนในชนบท และปัญหาความเสื่อมโทรมของสังคมเมืองเช่นเดียวกับเรื่องสั้นของวินทร์ เลียววาริณ แต่มีรายละเอียดและกลวิธีนำเสนอที่แตกต่างกัน ส่วน ศีลา โคมฉาย และณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์ เสนอภาพสะท้อนของชนชั้นกลางในเมืองที่ต้องปรับตัวให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบัน นักเขียนได้จับกระแสความเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นแล้วถ่ายทอดทัศนะอันแหลมคมออกมาอย่างน่าสนใจ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์เรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลดีเด่นของคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ในช่วง พ.ศ. 2533 - 2539 ในด้านแนวคิดของผู้เขียนและความสัมพันธ์ระหว่างเรื่องสั้นกับสังคมไทยที่ปรากฏในเรื่องในระยะนั้น อันจะเป็นแนวทางและมีประโยชน์ต่อการศึกษาวรรณกรรมประเภทนี้ต่อไป

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อวิเคราะห์แนวคิดที่ปรากฏในเรื่องสั้นรางวัลดีเด่นของคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ในช่วง พ.ศ. 2533 - 2539
2. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างเรื่องสั้นกับสังคมไทยจากเรื่องสั้นรางวัลดีเด่นของคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ในช่วง พ.ศ. 2533 - 2539

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษานี้จะทำให้ทราบแนวคิดที่ปรากฏในเรื่องสั้น และสภาพสังคมไทยในสมัยนั้นอันจะทำให้เข้าใจสัมพันธ์ภาพระหว่างวรรณกรรมกับสังคม ซึ่งจะเกิดประโยชน์และมีคุณค่าต่อการศึกษาค้นคว้าวรรณกรรมประเภทเรื่องสั้นนี้ต่อไป

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะวิเคราะห์เรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลดีเด่นของคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2533 - 2539 จากหนังสือรวมเรื่องสั้น 5 เล่ม จำนวน 61 เรื่อง ของนักเขียนที่ได้รับรางวัล 5 คน ดังมีรายชื่อต่อไปนี้คือ

1. ใต้ผืนน้ำ ของอำนาจ เย็นสบาย (พ.ศ. 2533) มีเรื่องสั้นจำนวน 13 เรื่อง คือ
 - 1.1 พระเจ้าของใคร
 - 1.2 เปลวไฟจากตะวันออก
 - 1.3 โรงเรียนเปิดแล้ว
 - 1.4 เกิดเป็นเหยื่อ
 - 1.5 เสียงกู่
 - 1.6 ไฟที่ไกล้มอด
 - 1.7 ลมหายใจที่เหลืออยู่
 - 1.8 ผู้ต้องหา
 - 1.9 เจ้าพ่อทั้งแผ่นดิน
 - 1.10 บุรุษนิรนาม
 - 1.11 ราคาของสินค้า
 - 1.12 ใต้ผืนน้ำ
 - 1.13 คือความสุข
2. กรอบแก้วกลางถนน ของศิลา โคมฉาย (พ.ศ. 2536) มีเรื่องสั้นจำนวน 13 เรื่อง คือ
 - 2.1 ขาซ้ายของแม่
 - 2.2 ถ้าผมเป็นพ่อ
 - 2.3 ด่าน
 - 2.4 คั่นเหน็บหนาว
 - 2.5 ดอกเลือด
 - 2.6 ผู้เข้าใจ

2.7 ครอบครัวกลางถนน

2.8 อีศรภาพ

2.9 มืดของนาย

2.10 มโนกรรม

2.11 เทพธิดา

2.12 เสียหมา

2.13 เด็กหัวขี้เลื่อยกับกระดาดห่อหนังสือ

3. ผู้สืบทอด ของณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์ (พ.ศ. 2537) มีเรื่องสั้นจำนวน 12 เรื่อง

คือ

3.1 บันไดปลาโจน

3.2 คนขายวิทยุกับคนตาบอด

3.3 บัวลอย

3.4 สงกรานต์ของพิม

3.5 ลูกปู

3.6 ฆาตกร

3.7 ชัยชนะของคนบ้า

3.8 ความรักของชายหนุ่ม

3.9 เทียวเดี่ยว

3.10 กำแพง

3.11 ผู้สืบทอด

3.12 ทาส

4. อาเพศกำสรวล ของวินทร์ เลียววาริณ (พ.ศ. 2538) มีเรื่องสั้นจำนวน

11 เรื่อง คือ

4.1 โลเกีย-นิพพาน

4.2 หมึกหยดสุดท้าย

4.3 เมืองคนบาป

4.4 อาเพศกำสรวล

4.5 เกม

- 4.6 สุนัขชิปไต
- 4.7 น้ำสองสาย
- 4.8 กระดาษขาวกับขาวหมึก
- 4.9 คนแปลกหน้า : ปรัชญาที่สวนสาธารณะ
- 4.10 ปทานุกรมชีวิต ฉบับชนชั้นกลางกรุงเทพฯ
- 4.11 คติมนิสาเร
- 5. สองแม่ ของเหลื่องฝ้ายคำ (พ.ศ. 2539) มีเรื่องสั้นจำนวน 12 เรื่อง คือ
 - 5.1 คนขายลูกโป่ง
 - 5.2 นาฬิกา
 - 5.3 ความตายของนางสอง
 - 5.4 พ่อเฒ่าเทพบุตร
 - 5.5 เย็นวันหนึ่ง
 - 5.6 เราต่างก็เป็นสัตว์บาดเจ็บ
 - 5.7 พุ่มหญ้าสีเขียว - น้ำตาล
 - 5.8 ผู้บริจาค
 - 5.9 หวานอาย
 - 5.10 สองแม่
 - 5.11 ช่าง
 - 5.12 ชัยชนะ

นิยามศัพท์เฉพาะ

แนวคิด หมายถึง ทศนะของผู้เขียนที่ต้องการเสนอต่อผู้อ่าน

ความสัมพันธ์ระหว่างเรื่องสั้นกับสังคมไทย หมายถึง ความสัมพันธ์ในเชิง สอดคล้องระหว่างเนื้อหาของเรื่องสั้นกับสภาพสังคมไทยในลักษณะที่วรรณกรรมเป็นภาพสะท้อนสังคมและอิทธิพลของสังคมที่มีต่อวรรณกรรมในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม การศึกษา วัฒนธรรม ฯลฯ

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การดำเนินการศึกษาค้นคว้า ประกอบด้วยขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้

1. รวบรวมและศึกษาหนังสือรวมเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลดีเด่นของคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ในช่วง พ.ศ. 2533 - 2539 จากหนังสือรวมเรื่องสั้น 5 เล่ม ของนักเขียน 5 คน จำนวน 61 เรื่อง

2. ศึกษาสภาพสังคมไทยในช่วง 1 ทศวรรษ (พ.ศ. 2529 - 2539)

3. ศึกษาหลักเกณฑ์การวิเคราะห์เรื่องสั้นจากเอกสารต่าง ๆ

4. วิเคราะห์แนวคิดที่ปรากฏในเรื่องสั้นในด้านต่าง ๆ เช่น

4.1 สังคม

4.2 การเมือง

4.3 เศรษฐกิจ

4.4 การศึกษา

4.5 วัฒนธรรม

ฯลฯ

5. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างเรื่องสั้นกับสังคมไทยในด้านต่าง ๆ เช่น

5.1 สังคม

5.2 การเมือง

5.3 เศรษฐกิจ

5.4 การศึกษา

5.5 วัฒนธรรม

ฯลฯ

6. เสนอผลการศึกษาค้นคว้าแบบพรรณนาวิเคราะห์

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสั้นรางวัลดีเด่นของคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ

2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสั้นและหลักเกณฑ์ต่าง ๆ

3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคม
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์เรื่องสั้น

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสั้นรางวัลดีเด่นของคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ

ความเป็นมาของการประกวดหนังสือดีเด่นประจำปีเริ่มขึ้นครั้งแรกเนื่องจาก องค์การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือองค์การยูเนสโก (UNESCO) ได้ประกาศให้ปี พ.ศ. 2515 เป็น “ปีหนังสือระหว่างชาติ” หรือ “ปีหนังสือสากล” (International Book Year 1972) โดยเหตุผลที่ว่าหนังสือมีส่วนสำคัญในการสร้างความเจริญให้แก่สังคมและของบุคคล ทั้งยังเป็นสื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างชนในชาติต่าง ๆ จึงได้เชิญชวนให้ประเทศสมาชิกรวมทั้งประเทศไทยได้ร่วมรณรงค์และฉลองปีหนังสือระหว่างชาติด้วย โดยมีคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษาสหประชาชาติ (Thailand National Commission for Unesco) และกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ เป็นเจ้าหน้าที่รับผิดชอบและเป็นผู้ดำเนินงานตอบสนองเจตนารมณ์ดังกล่าว จึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่ง เรียกว่า “คณะกรรมการแห่งชาติเพื่อจัดงานปีหนังสือระหว่างชาติ 2515” โดยมี ฯพณฯ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการเป็นประธาน ผู้อำนวยการกองการสัมพันธ์ต่างประเทศ กระทรวงศึกษาธิการ เป็นกรรมการและเลขานุการ และผู้แทนสถาบันต่าง ๆ เช่น สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย สมาคมภาษาและหนังสือ องค์การคำครุสภา บริษัท สำนักพิมพ์และสื่อมวลชนร่วมเป็นกรรมการพิจารณากิจกรรมเพื่อร่วมฉลองงานปีหนังสือระหว่างชาติ คณะกรรมการแห่งชาติฯ ได้ลงมติให้ดำเนินงานทั้งหมด 19 โครงการ โครงการหนึ่งในจำนวนนั้นคือ โครงการจัดงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ และประกวดหนังสือดีเด่นของ สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย งานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ จึงกำหนดให้มีขึ้น ณ บริเวณโรงละครแห่งชาติ และสัปดาห์ศิลปะ ระหว่างวันที่ 1 - 7 เมษายน พ.ศ. 2515 โดยคณะกรรมการแห่งชาติฯ มอบให้สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินงาน และประกาศให้วันที่ 1-7 เมษายน เป็นช่วงเวลา ‘สัปดาห์หนังสือแห่งชาติ’ โดยมีเหตุผลว่า วันที่ 1 เมษายน เป็นวันคล้ายวันสถาปนากระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็นสถาบันที่ให้การศึกษแก่ประชาชนทำให้ประชาชนอ่านออกเขียนได้ สามารถรู้จักเลือกหนังสือที่มีคุณค่าและเห็นความสำคัญของหนังสือที่มีต่อการศึกษาในการพัฒนาตนเอง

ในปี พ.ศ. 2520 คณะกรรมการหนังสือแห่งชาติได้สิ้นสุดสภาพไปตามการเปลี่ยนแปลงของ คณะรัฐบาล สมาคมผู้จัดพิมพ์และจำหน่ายหนังสือแห่งประเทศไทย ได้เข้ารับจัดงานสัปดาห์ หนังสือนี้แทน เนื่องจากการจัดงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติได้รับความสนใจจากประชาชน อย่างกว้างขวาง ทำให้เกิดการตื่นตัวในด้านการผลิตหนังสือและการอ่าน อันเป็นประโยชน์ ต่อการศึกษา แล้วยังมีผลไปถึงเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศในด้านอื่นๆ ด้วย ดังนั้นในปี พ.ศ. 2521 กระทรวงศึกษาธิการจึงรับจัดงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ สืบต่อจากการจัดงานปี ที่แล้ว ๆ มา โดยมีวัตถุประสงค์เหมือนเดิมและดำเนินกิจกรรม คือ จัดประกวดหนังสือดีเด่น ประจำปี พ.ศ.2521 มีคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติทั้งภาครัฐและภาคเอกชน รวมทั้ง บุคคลต่างๆ ได้ทำหน้าที่ร่วมกันจัดกิจกรรม เช่น การประชุมทางวิชาการ การจัดนิทรรศการ หนังสือ จัดการอภิปราย การสัมมนาวิชาการเกี่ยวกับหนังสือ การแสดง จัดกิจกรรม ส่งเสริมการอ่าน และการออกร้านจำหน่ายหนังสือราคาถูก จัดทำต่อเนื่องกันเป็นประจำทุกปี ประไพ พัทธรเกษม และคณะ (2537: 41 - 42) กล่าวถึงวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนและ ส่งเสริมการเขียน การผลิต การจัดพิมพ์และการจำหน่ายหนังสือ รวมทั้งเพื่อส่งเสริมการอ่าน หนังสือและแนะนำเผยแพร่หนังสือที่ดีมีคุณค่าแก่ประชาชนทั่วไป การประกวดหนังสือดีเด่น ประจำปีได้จัดสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบันโดยคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติมอบหมาย ให้คณะอนุกรรมการประกวดหนังสือดีเด่นประจำปีเป็นผู้ดำเนินงาน คณะอนุกรรมการฯ จะ ดำเนินการกำหนดระเบียบการประกวดหนังสือแต่ละปี ประชาสัมพันธ์การประกวดหนังสือ รับสมัครหนังสือที่ส่งเข้าประกวด จัดการประชุมอนุกรรมการ และตัดสินหนังสือที่ส่งเข้า ประกวดทั้งหมด ผู้ได้รับรางวัลหนังสือที่ชนะการประกวดจะได้รับพระราชทานรางวัลจาก สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในพิธีเปิดงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ รางวัลหนังสือที่ชนะการประกวดแต่ละประเภทจะมอบให้แก่ผู้ประพันธ์ ผู้จัดพิมพ์ ผู้จัดทำ ภาพประกอบ ผู้ออกแบบจัดทำรูปเล่ม และโรงพิมพ์ที่ตีพิมพ์ หนังสือที่ชนะการประกวด จะได้รับการกล่าวขวัญว่าเป็น “หนังสือดีเด่น พ.ศ.”

หนังสือที่รับเข้าประกวดมี 7 ประเภท คือ หนังสือสารคดี หนังสือนวนิยาย หนังสือกวีนิพนธ์ หนังสือรวมเรื่องสั้น หนังสือสำหรับเด็ก หนังสือการ์ตูน และหนังสือ สวयงาม

สำหรับหลักเกณฑ์การประกวดหนังสือรวมเรื่องสั้นดีเด่น คือ หนังสือรวมเรื่องสั้น ที่ส่งเข้าประกวดจะต้องเป็นของผู้ประพันธ์คนเดียว รวมพิมพ์เป็นเล่มบริบูรณ์เป็นครั้งแรก

มีจำนวนเรื่องไม่น้อยกว่า 8 เรื่อง คณะอนุกรรมการฯ จะพิจารณาด้านเนื้อเรื่อง วรรณศิลป์ และสารประโยชน์ คณะอนุกรรมการฯ ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิทำหน้าที่พิจารณาคัดสรร หนังสือที่ส่งเข้าประกวด และสงวนสิทธิ์ที่จะไม่ให้รางวัลใดรางวัลหนึ่งก็ได้ หากหนังสือนั้น มีคุณสมบัติไม่ถึงขนาด ส่วนรางวัลที่จะมอบให้มี 2 ระดับ คือ รางวัลดีเด่นมี 1 รางวัล รางวัลชมเชยมี 3 รางวัล ผู้ที่ได้รับรางวัลมี 2 คน คือ ผู้ประพันธ์และผู้จัดพิมพ์

2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสั้นและหลักเกณฑ์ต่าง ๆ

ในการวิเคราะห์เรื่องสั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบ ความเข้าใจและดำเนินการวิจัยอย่างมีหลักเกณฑ์ โดยได้ศึกษาความหมายของเรื่องสั้นที่มี ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ความหมายหรือคำจำกัดความไว้ดังนี้

เรื่องสั้น

เจือ สตะเวทิน (2510 : 1) ให้คำจำกัดความ “เรื่องสั้น” ว่า “วิกฤตการณ์ชุดหนึ่ง มีความสัมพันธ์สืบเนื่องกันและนำไปสู่จุดสุดยอดอย่างหนึ่ง”

เปลื้อง ณ นคร (2511 : 22) ได้อธิบายว่า “เรื่องสั้นเป็นเรื่องประเภทบันเทิงคดี หรือ Fiction ซึ่งแสดงว่าไม่ใช่เรื่องจริง เป็นเรื่องสมมุติ แต่ผู้อ่านหรือผู้เขียนก็ต้องนึกเสมอ ว่ามันเป็นเรื่องจริง เพราะเนื้อหาของเรื่องนั้นก็ได้อามาจากชีวิตจริง ๆ นั่นเอง”

ประทีป เหมือนนิล (2519 : 34-35) ได้รวบรวมคำจำกัดความเรื่องสั้นไว้หลาย ท่าน เช่น

H.G. Wells ว่า “เรื่องสั้น เป็นเรื่องอ่านจบได้ภายในหนึ่งชั่วโมง จะเป็นเรื่องอะไร ก็ได้ให้อ่านง่ายที่สุด”

Dr. Blanche Colton ให้คำจำกัดความว่า “เรื่องสั้นคือนิยายอันประกอบด้วย ศิลปลักษณะ แสดงเรื่องของตัวละคร อันตกอยู่ในสภาพแห่งความลำบากหรืออยู่ในที่ จัดข้องอัปจน แล้วต่อสู้หรือแก้ไขพฤติกรรมอันนั้นจนบรรลุผลอย่างใดอย่างหนึ่ง”

นอกจากนี้ ยังมีความคิดอื่น ๆ ที่แตกต่างกันออกไปอีกเป็นจำนวนมาก เช่น

“เรื่องสั้น หมายถึง เรื่องที่บรรจุคำประมาณ 1,000 คำ ถึง 10,000 คำ เป็นเรื่องที่สามารถรวบรัดในเวลาตั้งแต่ 5 ถึงอย่างมาก 40 นาที” หรือ

“เรื่องสั้น เป็นเรื่องของเหตุ นำไปสู่ผล เล่าเรื่องอย่างสั้น” หรือ

“เรื่องสั้น เป็นเรื่องอ่านเล่นที่สั้น สมบูรณ์ และจัดระเบียบ”

จะเห็นได้ว่า คำจำกัดความเรื่องสั้นนั้น มีอยู่เป็นจำนวนมาก หลายสำนวน แต่ถ้าพิจารณาถึงผลงานของเรื่องสั้นจริง ๆ แล้ว ที่จะให้ตรงกับคำจำกัดความของท่านผู้หนึ่งผู้ใด โดยเฉพาะนั้นเป็นไปได้ยาก เพราะเรื่องสั้นเป็นงานของศิลปะ โดยมีอารมณ์สะท้อนใจเป็นจุดผลักดันให้เกิดผลงานขึ้น

หลักเกณฑ์ในการวิเคราะห์เรื่องสั้น

ผู้วิจัยได้ศึกษาและรวบรวมหลักเกณฑ์การวิเคราะห์เรื่องสั้นจากผู้ทรงคุณวุฒิหลายๆ ท่าน ดังนี้

บุญเหลือ เทพยสุวรรณ (2529 : 140 - 141) กล่าวถึง วิธีการพิจารณาวรรณกรรมประเภทนวนิยายและเรื่องสั้น เพื่อการวิเคราะห์ว่าควรพิจารณาในด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้

1. แนวคิด
 2. โครงเรื่อง
 3. เนื้อเรื่อง
 4. ตัวละครในเรื่อง อุปนิสัย ลักษณะนิสัย
 5. ทรรศนะ หรือปรัชญาชีวิตของผู้แต่ง หรือจะเรียกว่าความคิดเห็นของผู้แต่งก็ได้
- ในแง่การเมือง สังคม จิตวิทยา หรือด้านอื่น ๆ ของชีวิต

รินฤทัย สัจพันธุ์ (2526 : 59-63) ได้เสนอเกณฑ์การวิเคราะห์เรื่องสั้นและนวนิยาย โดยสรุปได้ดังนี้

1. พิจารณาในแง่เนื้อเรื่อง เพราะลักษณะสำคัญของเนื้อหาในนวนิยายและเรื่องสั้น คือ ความสมจริง โดยวิเคราะห์งานเขียนชิ้นนั้น ๆ ตามองค์ประกอบของเรื่องสั้นและนวนิยาย คือ

1.1 โครงเรื่อง

1.2 ตัวละคร

1.3 แก่นเรื่อง

1.4 ฉาก

2. พิจารณาในแง่ศิลปะการแต่งโดยพิจารณาจากสิ่งต่อไปนี้

2.1 กลวิธีการดำเนินเรื่อง เช่น

2.1.1 ดำเนินเรื่องตามลำดับเหตุการณ์

2.1.2 ใช้กลวิธีการย้อนเรื่องไปมา

2.1.3 ใช้วิธีการเล่าด้วยจดหมาย

2.1.4 การเลือกผู้เล่าเรื่อง

ฯลฯ

3. พิจารณาในแง่ของผลสะท้อนจากการอ่าน โดยพิจารณาวรรณกรรมในแง่ผลสะท้อนของผู้อ่านด้วยใจเป็นกลางที่สุด ได้แก่ 2 ประการ คือ

3.1 ความเพลิดเพลินทางอารมณ์

3.2 ความเพลิดเพลินทางปัญญา

เอกสารด้านการศึกษานวนคิด

ในการศึกษาเรื่องนวนคิด มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

แฮมมัลเลียน และคาร์ล (Hamallian and Karl. 1969 : 323 - 325) กล่าวว่า เรื่องสั้นของเรื่องต้องมีนวนคิด หรือวัตถุประสงค์ของเรื่องไม่ว่าผู้ประพันธ์จะใช้วิธีการเสนอเรื่องอย่างอ้อมค้อมอย่างไรก็ตาม แต่มีจุดหนึ่งที่นักเขียนจะต้องเสนอนวนคิดเหล่านั้น โดยผ่านทางองค์ประกอบอื่น ๆ เช่น ตัวละคร บรรยายภาพ ฉาก โครงเรื่อง และกลวิธี ผู้อ่านจะต้องประมวลจากองค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้ ในการพิจารณานวนคิดอาจจะพิจารณาในปัญหาที่ว่านวนคิดสำคัญของผู้ประพันธ์ชัดเจนแจ่มแจ้งหรือไม่ เป็นนวนคิดที่เกี่ยวกับสังคม ศีลธรรม ตัวบุคคล การเมือง ใช้นวนคิดอย่างไรอย่างหนึ่งหรือรวมหลายประการเข้าด้วยกัน และผู้ประพันธ์มีวิธีเสนอนวนคิดอย่างไร ใช้สัญลักษณ์ บุคลิกพื้นฐาน ประชดประชัน หรือยั่วล้อ และนวนคิดนั้นมีคุณค่าสำคัญเพียงใดต่อผู้อ่านหรือมีความหมายเฉพาะตัวผู้แต่งเท่านั้น

และการสร้างโครงเรื่อง ตัวละคร บรรยายฉาก และกลวิธีเป็นผลสนับสนุนให้เกิดได้ดียิ่งขึ้น

กุหลาบ มัลลิกะมาส (2528 : 109 - 110) กล่าวถึงแนวในการศึกษาแนวคิดในเรื่องสั้น ไว้ดังนี้

1. แนวคิดนั้นมีลักษณะสมจริงต่อสภาพสังคมและของมนุษย์เพียงใด ทำให้ผู้อ่านเข้าใจมนุษย์และพฤติกรรมของมนุษย์ได้กว้างขวางลึกซึ้งเพียงใด
2. ผู้แต่งสามารถแสดงลักษณะอันเป็นธรรมชาติของมนุษย์ได้ชัดเจนแจ่มแจ้งหรือคลุมเครือหรือให้ความเข้าใจยังสับสน ไม่ชัดเจนเพียงพอ
3. แนวคิดนั้นเป็นไปในทางสร้างสรรค์ ส่งเสริมยกระดับจิตใจ หรือตระหนักในอุดมการณ์ของมนุษย์เพียงใด หรือช่วยให้เกิดความเข้าใจในชีวิตและโลกเพียงใด

จากการศึกษาแนวคิดดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจะได้นำหลักเกณฑ์มาใช้ในการวิเคราะห์แนวคิดจากเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลดีเด่นของคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ

3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคม

เวลเลก (Wellex. 1971 : 94-109) กล่าวว่าไว้ว่า วิธีการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวรรณคดีกับสังคมนั้น เป็นการศึกษาผลงานของวรรณกรรมในฐานะเป็นเอกสารทางสังคม โดยนึกถึงสภาพความเป็นจริงของสังคมเพราะวรรณคดีเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม และอีกประการหนึ่ง “สิ่งแวดล้อม” ที่ทำให้ผลงานทางวรรณคดีนั้น อาจจะเกี่ยวกับถ้อยคำ หลักภาษาหรือขนบประเพณี เพราะอย่างน้อยวรรณคดีก็ต้องเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจ การเมือง และสถาบันทางสังคมตามความเป็นจริง วรรณคดีต้องสัมพันธ์กับกิจกรรมของมนุษย์ด้วย เพราะโดยทั่วไปวรรณคดีจะกล่าวถึงการดำเนินชีวิตของผู้คน ของครอบครัว บทบาทของครอบครัว สภาพเศรษฐกิจ การเมือง การมีและใช้อำนาจของฝ่ายปกครอง

ตรีศิลป์ บุญขจร (2535 : 719) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ของวรรณกรรมกับสังคมไว้ว่า ความสัมพันธ์ของวรรณกรรมกับสังคมอาจเป็นไปได้ 3 ลักษณะ คือ

ลักษณะแรก วรรณกรรมเป็นภาพสะท้อนสังคม การสะท้อนสังคมของวรรณกรรม มิใช่เป็นการสะท้อนอย่างบันทึกเหตุการณ์ทำนองเอกสารประวัติศาสตร์ แต่เป็นภาพสะท้อน

ประสบการณ์ของผู้เขียนและเหตุการณ์ส่วนหนึ่งของสังคม วรรณกรรมจึงมีความเป็นจริงทางสังคมสอดแทรกอยู่

ลักษณะที่สอง สังคมมีอิทธิพลต่อวรรณกรรมหรือต่อนักเขียน นักเขียนอยู่ในสังคมย่อมได้รับอิทธิพลจากสังคมทั้งด้านวัฒนธรรม ขนบประเพณี ศาสนา ปรัชญา และการเมือง สภาพการณ์ของปัจจัยเหล่านี้ย่อมเป็นสิ่งกำหนดโลกทัศน์ และชีวิตทัศน์ของเขา การพิจารณาอิทธิพลของสังคมต่อนักเขียนควรให้ความสนใจว่านักเขียนได้รับอิทธิพลจากสังคมมาอย่างไร และเขามีท่าทีสนองตอบต่ออิทธิพลเหล่านั้นอย่างไร

ลักษณะที่สาม วรรณกรรมหรือนักเขียนมีอิทธิพลต่อสังคม นักเขียนที่ยิ่งใหญ่นอกจากจะเป็นผู้มีพรสวรรค์ในการสร้างวรรณกรรมให้มีชีวิตโน้มน้าวจิตใจผู้อ่านแล้วยังเป็นผู้มีทัศนะกว้างไกลกว่าคนธรรมดา ทั้งนี้ส่วนหนึ่งเป็นเพราะเขามีความเข้าใจและเข้าถึงสภาพของมนุษย์และสังคมได้ดีกว่าคนทั่วไปมองเห็น จึงไม่เพียงแต่จะเสนอภาพปัจจุบันอย่างถึงแก่นของความเป็นจริงเท่านั้น แต่ยังคาดคะเนความเป็นไปในอนาคตได้อีกด้วย

ไพสิน รุ่งรัตน์ (2523 : 20-29) ได้กล่าวถึงการแบ่งลักษณะการสะท้อนภาพเป็น 3 ลักษณะ คือ

1. แบบสนองอารมณ์หรือแบบดอกไม้ คือวรรณกรรมที่มุ่งให้ความพึงใจแก่ผู้อ่าน แบ่งออก เป็น 2 แบบ คือ

1.1 แบบดอกไม้หอม เป็นวรรณกรรมที่สร้างอารมณ์พึงใจทุกด้าน แต่ไม่เป็นพิษเป็นภัยต่อผู้อ่าน เช่น ชุติชาวเชื่อน ของมนันยา

1.2 แบบดอกไม้พิษ วรรณกรรมชนิดนี้สร้างอารมณ์พึงใจเช่นกัน แต่จะมอมเมาผู้อ่านไปในทางที่ไม่ดี เช่น เรื่องเกี่ยวกับเพศ ที่ยั่วให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกทางเพศ

2. แบบสะท้อนภาพหรือแบบกระจกเงา คืองานวรรณกรรมที่เน้นไปในทางสะท้อนภาพสังคมที่เป็นจริง แบ่งเป็น

2.1 แบบกระจกเงาคนชั้นสูง เช่น สี่แผ่นดิน ของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช สายใจ ของทมยันตี ไฟหนาว และเลื่อมสลับลาย ของ กฤษณา อโศกสิน

2.2 แบบกระจกเงาคนชั้นกลาง เช่น นีละละโลก ของ ดอกไม้สด เรือนมนุษย์ และ ตะวันตกดิน ของ กฤษณา อโศกสิน

2.3 แบบกระจกเงาคนผู้ใช้แรงงาน เช่น เขยื่อ ของสถาพร ศรีสัจจ ฝู้อพยพ ของมานพ ถนอมศรี

3. แบบชี้นำหรือแบบโคมไฟ คืองานวรรณกรรมที่มีลักษณะชี้นำแนวความคิดให้แก่ผู้อ่านแบ่งเป็น

3.1 การชี้นำอย่างมีเป้าหมายทางการเมือง

3.2 ลักษณะชีวิตทั่วไป

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์เรื่องสั้น

การศึกษาวิเคราะห์เรื่องสั้นในช่วงใดช่วงหนึ่งนั้น มีความสำคัญในด้านการให้ความรู้ความคิดเห็นที่แตกต่างกันตามสภาพและเหตุการณ์ในระยะเวลาหนึ่ง ได้มีผู้ศึกษาและวิจัยเรื่องสั้นไว้หลายรูปแบบ ดังนี้

นาธิกา มงคลคานวนเขตต์ (2527) ได้ศึกษาเรื่องสั้นไทยประเภทมุ่งเสนอแนวคิดระหว่าง พ.ศ. 2475 - 2484 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาลักษณะของเรื่องสั้นไทยประเภทมุ่งเสนอแนวคิดและกลวิธีการแสดงแนวคิด ซึ่งตีพิมพ์ในวารสารและหนังสือพิมพ์ระหว่าง พ.ศ. 2475 - 2484 ผลการศึกษาพบว่ามีความคิดเกี่ยวกับความรักปรากฏมากที่สุด รองลงมาได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับผู้หญิง ครอบครัว ชีวิต ค่านิยมในสังคม สังคมและการเมือง ส่วนกลวิธีการแสดงแนวคิด พบว่ามีการใช้ทั้งวิธีเสนอแนวคิดผ่านโครงเรื่องและผ่านผู้เขียนและตัวละคร สรุปได้ว่ากลวิธีการแสดงแนวคิดในเรื่องสั้นไทยประเภทมุ่งเสนอแนวคิดเป็นไปอย่างเรียบง่าย ไม่ซับซ้อน ขาดความลึกซึ้ง เรื่องสั้นแต่ละเรื่องถูกนำเสนอจากแง่มุมของผู้เล่าซึ่งเป็นตัวแทนของผู้เขียนผ่านตัวละคร แสดงให้เห็นความคิดเห็นของผู้เขียนและตัวละครหรือตลอดทั้งเรื่อง อาจกล่าวได้ว่า กลวิธีการเสนอแนวคิดโดยผ่านการเรียนรู้จากประสบการณ์ของตัวละครเป็นกลวิธีการแสดงแนวคิดที่น่าสนใจที่สุดของเรื่องสั้นไทยประเภทมุ่งเสนอแนวคิดระหว่าง พ.ศ. 2475 - 2484

กัญญา กองทอง (2528) ได้ศึกษาลักษณะ “ก้าวหน้า” ของเรื่องสั้นในช่วง พ.ศ. 2510 - พ.ศ. 2516 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาลักษณะ “ก้าวหน้า” ในด้านรูปแบบและเนื้อหา ผลการศึกษาพบว่าด้านรูปแบบมีลักษณะก้าวหน้า คือ ไม่นั่นโครงเรื่อง แนวคิดไม่เป็นเอกภาพ ให้ผู้อ่านคิดเอาเองได้หลายทาง ตัวละครไม่แจ่มชัด ไม่มีจุดมุ่งหมายที่แน่นอน เปื่อหน้าต่อชีวิตและมีลักษณะปฏิเสธกฎเกณฑ์สังคมเหมือนคนก้าวร้าว มีการใช้ภาษาที่มีข้อความไม่สัมพันธ์กันใช้คำที่มีความหมายหลายนัย ในด้านกลวิธีการนำเสนอพบว่า

มักใช้กลวิธีให้ตัวละครเล่าเรื่องของตนเองเป็นส่วนใหญ่ ในด้านเนื้อหาพบว่า มีลักษณะ ก้าวหน้าด้านการเมือง ในด้านการวิพากษ์วิจารณ์นโยบายของรัฐบาล การต่อต้านเผด็จการ และการคัดค้านสงครามเวียดนาม ในด้านเศรษฐกิจได้เสนอแนวคิดวิพากษ์วิจารณ์แผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ความแตกต่างระหว่างสังคมเมืองกับชนบท การแทรกแซง เศรษฐกิจจากต่างชาติ ตลอดจนผลกระทบของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่มีต่อชีวิตใน สังคมเมือง ในด้านสังคมได้เสนอแนวคิดเรื่องความเสื่อมโทรมทางศีลธรรมความแปลกแยก ในสังคมเมือง ทั้งยังเสนอให้เห็นระบบการศึกษาที่ไม่เหมาะสมกับสภาพของสังคมซึ่ง ลักษณะดังกล่าวเป็นลักษณะก้าวหน้าของเรื่องสั้นในช่วง พ.ศ. 2510 - พ.ศ. 2516

อรพรรณ จันทา (2529) ได้ศึกษาเรื่องสั้นจากคอลัมน์ “วัยสาวหนุ่ม” ในสตรีสาร ตั้งแต่ พ.ศ. 2523 - พ.ศ. 2526 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาโลกทัศน์ของนักเขียนและกลวิธี การเขียนเรื่องสั้น ผลการศึกษาพบว่า นักเขียน “วัยสาวหนุ่ม” ได้แสดงโลกทัศน์ด้าน จริยธรรม สังคม การศึกษา เศรษฐกิจ ศาสนา รวมทั้งการเสนอทัศนะเกี่ยวกับปัญหาของ สังคมชนบทและสังคมเมือง ทำให้เข้าใจความคิดเห็นและท่าทีของนักเขียนที่มีต่อชีวิต โลก และสังคม สะท้อนวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของสังคมไทย โดยเฉพาะวิถีชีวิตของวัยรุ่น ส่วน กลวิธีการเขียนนั้นนิยมเขียนในลักษณะของเรื่องสั้นทั่วไปมากที่สุด รองลงมาคือในรูป จดหมายและอนุทิน ใช้การบรรยายและแทรกบทสนทนาของตัวละครมากที่สุด สร้างความ ชัดแย้งอย่างสมเหตุสมผล ด้านการใช้คำและสำนวนโวหารสื่อความรู้สึกนึกคิดไปสู่ผู้อ่านได้ เป็นอย่างดี นับว่าเรื่องสั้นของนักเขียน “วัยสาวหนุ่ม” ส่วนมีคุณค่าควรแก่การสนใจ

ลาวัญย์ สังขพันธานนท์ (2529) ได้ศึกษาภาพสะท้อนสังคมไทยจากเรื่องสั้น ร่วมสมัยที่ได้รับการคัดเลือกและรวบรวมพิมพ์เผยแพร่ โดยกองบรรณาธิการวารสาร “โลกหนังสือ” ในระหว่าง พ.ศ. 2521 - 2524 โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาวิเคราะห์ภาพ สะท้อนสังคมไทย และคุณค่าในเชิงวรรณศิลป์ ผลการศึกษาพบว่า นักเขียนเรื่องสั้นกลุ่มนี้ให้ ความสนใจสภาพและปัญหาของสังคมชนบทและสังคมเมือง โดยเฉพาะปัญหาด้านเศรษฐกิจ และการเมืองการปกครอง ตลอดจนสภาพชีวิตและความเป็นอยู่ ปัญหาการศึกษาและศาสนา โดยนักเขียนได้ใช้เรื่องสั้นนี้วิพากษ์วิจารณ์สังคมและเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาคด้วย ส่วน คุณค่าเชิงวรรณศิลป์พบว่า ส่วนใหญ่มีความอ่อนด้อยทางวรรณศิลป์ เช่น โครงเรื่อง เนื้อเรื่อง และแนวคิดซ้ำซาก กลวิธีการเสนอเรื่องหรือแนวคิดมุ่งยึดยึดความคิดให้ผู้อ่าน มากจนขาดศิลปะขาดความเป็นจริง

บงกช สิงหกุล (2536) ได้ศึกษาเรื่องสั้นแนววิทยาศาสตร์ของไทยในช่วง พ.ศ. 2515-2535 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษากลวิธีการเขียนและบทบาทของเรื่องสั้นแนววิทยาศาสตร์ที่มีต่อ สังคม ผลการศึกษาพบว่า ด้านกลวิธีการเขียน นักเขียนได้นำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไปใช้ในการสร้างโครงเรื่อง ตัวละครและฉาก ด้านบทบาทพบว่าเรื่องสั้นแนววิทยาศาสตร์มีบทบาทต่อสังคมในด้านการวิพากษ์วิจารณ์ชีวิตมนุษย์ สังคม การเตือนภัยให้สังคมมีความระมัดระวังในการใช้เทคโนโลยี ให้ตระหนักถึงปัญหาในอนาคตตลอดจนชี้นำทางออกให้กับสังคม และกระตุ้นให้เกิดความคิดมีจินตนาการทางวิทยาศาสตร์

บทที่ 2

วิเคราะห์แนวคิดที่ปรากฏในเรื่องสั้นรางวัลดีเด่นของคณะกรรมการ พัฒนาหนังสือแห่งชาติ ในช่วง พ.ศ. 2533 - 2539

เรื่องสั้นเป็นงานวรรณกรรมประเภทบันเทิงคดีที่ผู้ประพันธ์สร้างสรรค์จากจินตนาการ ความรู้สึกนึกคิด อารมณ์ และประสบการณ์อันหลากหลาย แสดงเรื่องราวต่าง ๆ เพื่อถ่ายทอดแนวคิดหรือทัศนะของตนตามความรู้สึกที่มีต่อชีวิต สภาพสังคมในแง่มุมด้านต่าง ๆ ด้วยกลวิธีการเรียบเรียงขึ้นมาใหม่ โดยผ่านการกลั่นกรองด้วยความคิดที่เฉียบแหลมลึกซึ้ง และนำเสนอความคิดเหล่านั้นเพื่อที่จะรับใช้สังคมที่ตนเองมีส่วนร่วม เพราะนักเขียนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ย่อมมองเห็นและทราบเหตุการณ์ความเป็นไปของสังคม รู้และเข้าใจพฤติกรรมของคนและความต้องการของมนุษย์ เพื่อป้องกันและแก้ไขสถานะที่ไม่เหมาะสมสำหรับชีวิตมนุษย์ที่ไม่เป็นไปตามธรรมชาติ และต้องการชี้ให้เห็นถึงความจริงอย่างหนึ่งของชีวิตที่ขับเคลื่อนไปในแนวทางที่แตกต่างกัน มีทั้งความรัก ความโลภ ความโกรธ ความหลง รวมทั้ง กิเลส ตัณหา และราคะ ที่เป็นส่วนหล่อหลอมและกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ให้แตกต่างกันตามกระแสของสังคมอันนำไปสู่ปัญหาสังคมปัจจุบันในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ฯลฯ / กุหลาบ มลลิกะมาส (2538 : 50) กล่าวไว้ว่า “นักเขียนย่อมมองดูโลกและชีวิตมนุษย์ในแง่มุมต่าง ๆ กัน และต่างก็มีความคิดของตนเกี่ยวกับโลก สังคม และเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์ที่แตกต่างกัน ปรัชญาของนักเขียนจึงมีหลายแนว และต่างก็พยายามถ่ายทอดความคิดหรือปรัชญาต่าง ๆ นั้น ในวรรณคดีที่ตนแต่งนั้นเสมอ ”

นักเขียนย่อมมีอุดมคติ มีความคิดในการมองโลกและเสนอแนวคิดหรือทัศนะของตนมิได้จำกัดว่าสิ่งใดถูกต้องหรือไม่ถูกต้องตามความคิดเห็นของตนแต่ฝ่ายเดียว เพียงแต่เสนอให้ผู้อ่านใช้วิจารณญาณคิดใคร่ครวญหาข้อสรุปเอาเอง เรื่องสั้นบางเรื่องผู้อ่านจะมองเห็นแนวคิดหรือทัศนะของผู้เขียนได้อย่างชัดเจนแจ่มแจ้ง โดยบอกผู้อ่านตรงๆ ให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่าย ในทำนองเดียวกันเรื่องสั้นบางเรื่องผู้อ่านแทบจะมองไม่เห็นแนวคิดหรือทัศนะของผู้เขียนได้เลย เพราะนักเขียนบางคนเสนอแนวคิดด้วยกลวิธีที่มีชั้นเชิงจนยากแก่การทำความเข้าใจ มีความซับซ้อนซ่อนเงื่อนจนทำให้ผู้อ่านเกิดความคิดสับสน เช่น มีการใช้สัญลักษณ์

(Symbolism) หรืออาจใช้การนำเสนอเป็นเรื่องสั้นเหนือจริง (Surrealism) ทำให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายได้ยากยิ่งขึ้น ผู้อ่านจึงต้องพยายามตีความแนวคิดของผู้เขียน

การศึกษาแนวคิดนั้น ได้มีผู้รู้อธิบายความหมายของแนวคิดและหลักเกณฑ์การวิเคราะห์แนวคิดไว้เป็นแนวทางดังนี้

ความหมายของคำว่า แนวคิด

ในการศึกษาเรื่องแนวคิดจากเอกสารต่าง ๆ ที่รวบรวมพบว่า มีผู้รู้ให้ความหมายและความสำคัญไว้หลายประการดังนี้

นพ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา (2519 : 11) ให้ความหมายของแนวคิดไว้ว่า “หมายถึงการแถลงความจริงเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์ที่ผู้แต่งมองเห็น”

สุภารัตน์ เสรีวัฒน์ (2520 : 12) กล่าวว่า “แนวคิดคือความคิดหรือทัศนะหรือสภาพ หรือสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่ผู้แต่งมุ่งเสนอต่อหรือสื่อถึงผู้อ่าน”

ธวัช ปุณโณทก (2527 : 109) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “คือส่วนที่เป็นความสำนึก ความคิดเห็นที่ผู้เขียนสอดแทรกลงไปในวรรณกรรม”

นาธิกา มงคลคานวนเขตต์ (2527 : 31) กล่าวว่า “แนวคิด หมายถึงความคิดเห็นอันเป็นสาระสำคัญของเรื่องซึ่งมีบทบาทเป็นแกนหลักและมีอิทธิพลต่อการกำหนดลักษณะของโครงเรื่อง ตัวละคร และรายละเอียดต่าง ๆ ภายในเรื่อง”

ม.ล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ (2511 : 10) กล่าวถึงทัศนะหรือปรัชญาของผู้ประพันธ์ว่า “แนวคิดไม่ใช่สิ่งที่แลเห็นง่ายนัก ยิ่งถ้าหากผู้ประพันธ์ไม่ค่อยมีความคิดเห็นของตนแน่แน่ว มีแต่พรว้า ๆ หรือมีไปตามความนึกคิดของผู้อื่น ยิ่งทำให้แลเห็นทัศนะในนวนิยายของนักประพันธ์นั้นยากขึ้นไปอีก บางคราวนักประพันธ์บางคน มีทัศนะที่น่าสนใจ อาจแสดงความคิดเห็นขัดแย้งกันไปในตัว แต่นักอ่านย่อมพยายามจับความคิดเห็นของนักประพันธ์ให้ได้ การอ่านจึงจะออกรส ”

จากการศึกษาความหมายของแนวคิดจากท่านผู้รู้ดังกล่าว ผู้วิจัยสรุปความหมายของแนวคิดว่า แนวคิด คือ ทัศนะของผู้เขียนที่ต้องการเสนอต่อผู้อ่าน ซึ่งอาจจะเสนอแนวคิดไว้ในส่วนประกอบต่างๆ ของเรื่องสั้น ทั้งนี้ในการวิเคราะห์แนวคิดของผู้วิจัยจะ

พิจารณาที่แนวคิดหลักซึ่งปรากฏในเรื่องสั้น และจะวิเคราะห์แนวคิดอื่นๆ ในเรื่องสั้นนั้นๆ ประกอบด้วย

หลักเกณฑ์การวิเคราะห์แนวคิด

เฮมาเลียน และคาร์ล (Hamallian and Karl. 1969 : 323 -325) กล่าวถึงหลักเกณฑ์การพิจารณาแนวคิดว่า “ในการพิจารณาแนวคิดอาจจะพิจารณาในปัญหาที่ว่าแนวคิดสำคัญของผู้ประพันธ์ชัดเจนแจ่มแจ้งหรือไม่ เป็นแนวคิดที่เกี่ยวกับสังคม ศีลธรรม ตัวบุคคล การเมือง ใช้แนวคิดอย่างใดอย่างหนึ่งหรือรวมหลายประการเข้าด้วยกันและผู้ประพันธ์มีวิธีเสนอแนวคิดอย่างไร ใช้สัญลักษณ์ บุคลาธิษฐาน ประชดประชัน หรือยั่วล้อ และแนวคิดนั้นมีคุณค่าสำคัญเพียงใดต่อผู้อ่านหรือมีความหมายเฉพาะตัวผู้แต่งเท่านั้น และการสร้างโครงเรื่อง ตัวละคร บรรยายฉาก ฉาก และกลวิธีเป็นผลสนับสนุนแนวคิดได้ดีเพียงไร”

กุหลาบ มลลิกะมาส (2528 : 109 -110) กล่าวถึงแนวในการศึกษาแนวคิดในเรื่องสั้นไว้ดังนี้ “แนวคิดนั้นมีลักษณะสมจริงต่อสภาพสังคมและของมนุษย์เพียงใด ทำให้ผู้อ่านได้เข้าใจมนุษย์และพฤติกรรมของมนุษย์ได้กว้างขวางลึกซึ้งเพียงใด ผู้แต่งสามารถแสดงลักษณะอันเป็นธรรมชาติมนุษย์ได้ชัดเจนแจ่มแจ้งหรือคลุมเครือ หรือให้ความเข้าใจยังสลับไม่ชัดเจนเพียงพอ แนวคิดนั้นเป็นไปในทางสร้างสรรค์ส่งเสริมยกระดับจิตใจ หรือตระหนักในอุดมการณ์ของมนุษย์เพียงใด หรือช่วยให้บังเกิดความรู้ ความเข้าใจในชีวิตและโลกเพียงใด”

เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดจากเอกสารต่าง ๆ ที่ท่านผู้รู้หลาย ๆ ท่านได้เสนอไว้เป็นแนวทาง ผู้วิจัยได้นำหลักเกณฑ์ต่าง ๆ มาประสมประสานกันเพื่อวิเคราะห์เรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลดีเด่นของคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติในช่วง พ.ศ. 2533 - 2539 โดยได้กำหนดแนวทางในการวิเคราะห์แนวคิดที่ปรากฏในเรื่องสั้นในด้านต่าง ๆ ดังนี้ คือ

1. ด้านสังคม
2. ด้านการเมือง
3. ด้านเศรษฐกิจ
4. ด้านการศึกษา
5. ด้านวัฒนธรรม

ผู้วิจัยจะวิเคราะห์แนวคิดในเรื่องสั้นของนักเขียนทั้ง 5 คน ตั้งแต่ พ.ศ. 2533 จนถึง พ.ศ. 2539 ไปตามลำดับ

1. วิเคราะห์แนวคิดที่ปรากฏในเรื่องสั้นชุดใต้ผืนน้ำ ของ อำนาจ เย็นสบาย

หนังสือรวมเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลดีเด่นจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ประจำปี พ.ศ. 2533 ชุดใต้ผืนน้ำ ของอำนาจ เย็นสบาย ประกอบด้วยเรื่องสั้นทั้งหมด 13 เรื่อง ได้แก่

1. พระเจ้าของใคร
2. เปลวไฟจากตะวันออก
3. โรงเรียนเปิดแล้ว
4. เกิดเป็นเหยื่อ
5. เสียงกู่
6. ไฟที่ไกล้มอด
7. ลมหายใจที่เหลืออยู่
8. ผู้ต้องหา
9. เจ้าพ่อทิ้งแผ่นดิน
10. บุรุษนิรนาม
11. ราคาของสินค้า
12. ใต้ผืนน้ำ
13. คือความสุข

ผู้วิจัยจะวิเคราะห์แนวคิดในเรื่องสั้นทั้ง 13 เรื่อง ดังกล่าวข้างต้นในด้านสังคม การศึกษาและวัฒนธรรม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. แนวคิดด้านสังคม

วาสนา ไชยรัตน์ (2534 : 10) กล่าวว่า แนวคิดทางด้านสังคม หมายถึง ความคิดเห็นต่อวิถีการดำเนินชีวิต ค่านิยม ความเชื่อของคนในสังคมเมืองและในสังคมชนบท

แนวคิดด้านสังคมหมายถึง ความคิดเห็นที่ผู้เขียนมีต่อสภาพความเป็นอยู่หรือปัญหาในการดำรงชีวิต เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับบุคคลต่าง ๆ ตลอดจนค่านิยมและทัศนคติของชุมชนใด ชุมชนหนึ่ง และบางครั้งมีการสอดแทรกการวิพากษ์วิจารณ์และเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาสังคมไว้ด้วย

แนวคิดด้านสังคมสามารถแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ แนวคิดด้านสังคมเมือง และแนวคิดด้านสังคมชนบท ดังการวิเคราะห์ต่อไปนี้

1.1 แนวคิดด้านสังคมเมือง อำนาจ เย็นสบาย ได้แสดงความคิดเห็นต่อสภาพสังคมเมืองไว้ว่า สังคมเมืองนั้นเป็นสังคมที่มีแต่ความเจริญในด้านวัตถุ แต่สภาพจิตใจของผู้คนกลับเสื่อมทรามลง ผู้คนส่วนใหญ่มีค่านิยมยกย่องวัตถุ ให้ความสำคัญเป็นเครื่องวัดฐานะ และเป็นตัวกำหนดคุณค่าของคนในสังคม ทำให้สังคมเกิดความเหลื่อมล้ำและความอยุติธรรมอันก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา เรื่องสั้นที่สะท้อนแนวคิดดังกล่าวปรากฏอย่างเด่นชัดในเรื่องลมหายใจที่เหลืออยู่ เรื่องบุรุษนิรนาม เรื่องราคาของสินค้า และเรื่องคือความสุข

เรื่องลมหายใจที่เหลืออยู่

เรื่องนี้ผู้เขียนได้สะท้อนปัญหาเกี่ยวกับภัยของสังคมเมืองที่คนต้องดิ้นรนหารายได้ให้เพียงพอกับค่าครองชีพที่สูง เพื่อจะได้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทดเทียมกับคนอื่น ๆ ในเรื่องนี้ครูผู้หญิงคนหนึ่งต้องการหารายได้พิเศษจึงรับจ้างสอนหนังสือเด็ก ๆ ตามบ้านของคนมีเงิน ด้วยความหวังที่จะได้บ้านสักหลังสำหรับแม่และน้อง แต่เธอเคราะห์ร้ายที่เธอถูกกลุ่มชายโฉดข่มขืนกลางซอยเปลี่ยวในยามค่ำมีดขณะกลับที่พัก หนังสือพิมพ์หลายฉบับต่างก็ประโคมข่าวพาดหัว เสียงวิพากษ์วิจารณ์ของคนรอบข้าง ความหวังเหินของชายที่เธอรักได้สร้างความเจ็บปวด ขมขื่น อับอาย และความสะเทือนใจให้แก่เธอจนเสียสติ ในที่สุดเธอต้องเข้าไปอยู่ในสถานที่แห่งใหม่ซึ่งเป็นสังคมใหม่ที่ทุก ๆ คนไม่รังเกียจและซ้ำเติมเธอ

แนวคิดด้านสังคมเมือง จากเรื่องนี้ ผู้เขียนได้แสดงภัยของสังคมเมืองไว้หลายด้านเพื่อจะบอกว่า ผู้ที่มีกำลังหรือมีอิทธิพลเหนือกว่าย่อมได้เปรียบผู้ที่อ่อนแอหรือผู้ที่ด้อยโอกาสกว่าเสมอ ดังข้อความ

...เกือบสามทุ่มแล้ว รถเมล์สายนั้นซึ่งนาน ๆ จะผ่านมาสักคันหนึ่ง บรรทุกผู้โดยสารวิ่งตัวเอียงเข้าเทียบป้ายเหมือนคนอารมณ์เสียที่ถูกบังคับให้ทำงานหนักมาทั้งวัน ผู้โดยสารกลุ่มใหญ่แตกสือ บ้างก็วิ่งบ้างก็เดินอย่างรีบร้อน ไปจุกออกกันอยู่ที่บันไดทางขึ้นทั้งข้างหน้าและข้างหลัง มีคนแข็งแรงเบียดแทรกขึ้นไปได้เพียงไม่กี่คนเท่านั้น เสียงนกหวีดก็รัวถี่ดังแสบแก้วหูให้สัญญาณรถออก แล้วมันก็จากไปอย่างรวดเร็ว โดยทิ้งผู้โดยสารที่อ่อนแอกว่าไว้ข้างหลัง เหมือนดังที่ทำมาจนชาชิน...

(อำนาจ เย็นสบาย. 2538 : 70 - 71)

จากตัวอย่างข้างต้นสะท้อนถึงปัญหาของคนในเมืองที่มีรายได้ไม่มั่นคง ยังต้องแก่งแย่งขึ้นรถประจำทางอย่างทรหด ทั้งจำนวนรถก็ไม่พอเพียงและบริการก็ไม่ดี

ผู้เขียนยังได้แสดงทัศนคติต่อปัญหาสังคมในยุคที่ค่าครองชีพสูง คนจนในเมืองส่วนใหญ่ต้องต่อสู้ดิ้นรนทำมาหากินเพื่อความอยู่รอด เครื่องใช้ เครื่องบริโภค บ้านและที่ดินมีราคาสูงและแพงลิบลิ่ว คนจนต้องกู้หนี้ยืมสิน บางคนที่มีรายได้ก็น้อยต่างก็หาโอกาสที่จะเพิ่มพูนรายได้ของตนเอง เพื่อให้ได้มาซึ่งความเท่าเทียมกันในสังคม อย่างเช่นครูสาวในเรื่องนี้ต้องแบกภาระอันหนักอึ้ง จนต้องเผชิญเคราะห์กรรมถูกรุมทำร้ายและข่มขืนจากคนชั่วไร้ศีลธรรมที่มองไม่เห็นคุณค่าความดีงามของเพื่อนมนุษย์ดังข้อความ

...และแม้รายได้พิเศษเหล่านั้น จะเป็นเพียงเงินเล็กน้อย แต่สำหรับเธอ แม่และน้อง มันมีความหมายยิ่ง มันหมายถึงการเพิ่มเติมความหวัง ให้เธอและทุกคนในบ้านที่จะได้มีโอกาส เป็นเจ้าของบ้านชั้นเดียวหลังเล็ก ๆ สักหลังในอีกสิบกว่าปีข้างหน้า หลังจากเธอและแม่สามารถผ่อนชำระเงินกู้จากธนาคารได้เสร็จเรียบร้อยแล้ว...

(อำนาจ เย็นสบาย. 2538 : 71 - 72)

“แม่เหน้อย เพื่อหาเงินส่งหนูกับน้องเรียนมานานแล้ว หนูอยากเห็นแม่มีบ้านสักหลัง อย่ากลัวไปเลย หนูมีทางหารายได้พิเศษ ซินเข้าไปกว่านี้ ราคามันจะแพงขึ้นเรื่อย ๆ นะแม่”

(อำนาจ เย็นสบาย. 2538 : 72)

“แม่... บ้านที่เราฝันไว้ว่าจะต้องเป็นของเรา อย่ากลัวว่าธนาคารเขาจะมายึด เพราะขาดชำระงวดเงิน เขาคงขู่เราเล่น ๆ ธนาคารคงไม่ใจร้ายถึงขนาดนั้น รอให้หนูแข็งแรงขึ้นอีกนิดหนูจะหาทางทำงานพิเศษเพื่อหาเงินต่อไป”

(อำนาจ เย็นสบาย. 2538 : 81)

นอกจากนี้สังคมเมืองยังเต็มไปด้วยโจรผู้ร้าย ประชาชนขาดความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน ดังเช่นตอนที่ครูสาวกลับบ้านค่ำแล้วถูกรถชนรุมข่มขืน ดังข้อความ

...เธอรู้สึกเหมือนมีของแข็ง กระแทกเข้าที่ใบหน้าอย่างรุนแรงจนดวงตาพร่ามพราย ทำให้สองแขนที่เมื่อยล้าปล่อยคลาย หนังสือหลุดจากมือกระทบพื้นกระจัดกระจาย ส่วนตัวของเธอถูกจุกกระชากลงสู่ข้างทาง เธอพยายามขจัดขึ้นคืนบนตะโกนร้อง แต่เธอก็ต้องพบกับความจุกเสียดที่หน้าท้อง เมื่อถูกกำปั้นระดมใส่จนหายใจแทบไม่ออก เสื้อที่เปียกชุ่มถูกกระชากฉีกขาด กระโปรงฉีกขาดถูกทิ้งทิ้งมือและเท้าถูกกดยึดคุดจุกตลอดหลัก ความเจ็บปวดแห่งชีวิตกำลังกลืนตัวออกมาเป็นหยาดน้ำตา ในขณะที่ใบหน้าเปียกชุ่มและสะท้อนรับ แสงไฟแลบวูบวาบ แสงยืมบ้ำคลั่งอยู่ข้างหน้า...

(อำนาจ เย็นสบาย. 2538 : 75 - 76)

ผู้เขียนยังได้เสนอแนวคิดด้านสื่อมวลชนอีกว่า เมื่อผู้หนึ่งผู้ใดในสังคมถูกทำร้ายอย่างสาหัส จนชีวิตรันทศ ก็ยังมีผู้ฉกฉวยโอกาสหาเงินบนความทุกข์ยากของผู้อื่น กอบโกยเอาแต่ผลประโยชน์ โดยนำไปประโคมข่าวในสื่อมวลชนต่าง ๆ โดยเฉพาะพาดหัวข่าวหนังสือพิมพ์รายวัน ดังข้อความ

“ครูสาวรอดตายหวุดหวิด หลังโจรอำมหิตรุมข่มขืน”

“กินโต๊ะครูสาวกลางซอยเปลี่ยว”

“โจรบ้ากาม ปล้นแล้วข่มขืน”

ฯลฯ

หนังสือฉบับเข้า พาดหัวตัวไม่หลายฉบับ ทั้งข่าวและภาพถูกรายงานโดยละเอียด เสมือนเป็นผู้หนึ่งที่อยู่ในเหตุการณ์ แน่นอน ใครสามารถเจาะข่าวได้ลึกมากกว่า รายงานข้อมูลเบื้องหน้าเบื้องหลังได้มากกว่า มันก็ย่อมหมายถึงสถิติการจำหน่าย หมายถึงเงินที่เดินมาพร้อมกับรอยยิ้มของคนทำหนังสือบางฉบับในประเทศนี้

(อำนาจ เย็นสบาย. 2538 : 76 - 77)

จากเรื่องนี้ผู้เขียนได้สะท้อนแนวคิดด้านปัญหาของคนในเมืองที่ผู้คนส่วนใหญ่มีความเห็นแก่ตัว เอารัดเอาเปรียบผู้ที่อ่อนแอกว่าหรือผู้ที่ด้อยโอกาสกว่าเสมอ คนจนในเมืองส่วนใหญ่ต้องต่อสู้ดิ้นรนทำมาหากินเพื่อความอยู่รอดของตนเองและครอบครัว จนทำให้หญิงสาวเคราะห์ร้ายต้องตกเป็นเหยื่อทางเพศจากคนชั่วไร้ศีลธรรม ข้ำร้ายต้องตกเป็นเครื่องมือของผู้ฉกฉวยโอกาสใช้สื่อมวลชนหาากินกับความดังของข่าว โดยมีได้คำนึงถึงความเสื่อมเสียชื่อเสียงและความเสียหายของผู้ตกเป็นข่าว

เรื่องบุรุษนิรนาม

บุรุษนิรนาม เป็นเรื่องราวของชายสติไม่ดี ร้อนเร่ พเนจร หาเศษอาหารประทังชีวิตไปวัน ๆ เขาเดินเงินรอลงมือไปตามถนนท่ามกลางสายตาของผู้คนที่มึนงงอย่างสมเพช ทั้งดูต่ำและสาปแช่ง แต่เขาก็ไม่ทุกข์ร้อนแม้จะมีเหตุการณ์ชุลมุนวุ่นวายเกิดขึ้น เช่น หญิงสาวถูกระชากสร้อย เหตุการณ์ชุมนุมประท้วง หญิงสาวถูกรุมข่มขืนและร้องขอความช่วยเหลือ เขาเดินผ่านไปอย่างไม่สนใจ ไม่เคยสร้างความเดือดร้อนและไม่เคยช่วยเหลือใคร แต่มีรอยยิ้มที่เป็นมิตรกับทุกคน

แนวคิดด้านสังคมเมือง จากเรื่องนี้ ผู้เขียนสะท้อนว่า ผู้คนในสังคมเมืองส่วนใหญ่มีค่านิยมยกย่องคนมีเกียรติยศ มีฐานะ คนยากไร้แม้จะมีคุณธรรมในจิตใจก็ยังไม่ได้รับการยกย่อง เชิดชู ไม่มีใครอยากคบค้าสมาคม ซ้ำยังเป็นที่ยังเกลียดเหยียดหยามอีกด้วย เหมือนบุรุษนิรนามในเรื่องนี้ ดังข้อความ

...หน้าตาที่ล่อเลียน คำดำเนินคดีเย็น ไม่ได้ทำให้เขามีความรู้สึกโกรธเคืองแต่อย่างใด เขาเดินกลับมาอย่างที่เดิม หมุนตัวไปรอบ ๆ รถบรรทุกมหาสมบัติ จากนั้นเขาก็ค่อย ๆ เดินรุดไปเรื่อย ๆ จากฟุตบอล ลงสู่ถนนท่ามกลางสายตาของผู้คนที่มียัมยัมแบบสมเพช มีทั้งคำและสาปแช่ง เพราะกีดขวางทางจราจร แต่เขาก็ยังเป็นเขาที่ไม่รู้ร้อนรู้หนาว ไม่อึ้งงังขอบ ไม่สะทกสะท้าน นอกจากจะหว่านรอยยิ้มอย่างเลื่อนลอยไปตลอดเส้นทาง...

(อำนาจ เย็นสบาย. 2538 : 114)

ในท่ามกลางความวุ่นวายของสังคมเมืองที่มักจะเกิดขึ้นอยู่เป็นประจำ คือ การโจรกรรม ฉกชิงวิ่งราว การมารวมชุมนุมประท้วงของกลุ่มคนที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม และการจู่โจมข่มขืน นับเป็นภัยของสังคมเมืองที่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนและทางการเจ้าหน้าที่ของรัฐที่จะต้องปราบปรามให้เกิดความสงบสุขเรียบร้อยภายในบ้านเมือง ผู้เขียนให้ตัวละครเอกเป็นคนสติไม่ดี แต่มีความเป็นมนุษย์ที่มีจิตใจงดงาม ไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่สังคม ไม่สร้างความขัดแย้งใดๆ ให้เกิดขึ้น วางตัวเป็นกลางและพึงพอใจในชีวิตที่เป็นอยู่ แต่ในสายตาของคนปกติโดยทั่วไปกลับมองข้ามคุณค่าของชายผู้นี้ ดังข้อความว่า

...ชายคนนั้น - บุรุษนิรนามผู้ไม่เคยประกาศตนว่ามีชีวิตเหนือความขัดแย้ง แต่เขาก็บำเพ็ญตนอยู่เหนือความขัดแย้งทุกชนิด ไม่มีพรรค ไม่มีภาค ไม่มีพวก ไม่อยู่ร่วมอุดมการณ์กับฝ่ายใด ไร้ศาสนาที่ถูกนำมาเพื่อการแบ่งแยก วางตัวเป็นกลาง ไม่ยุ่งเกี่ยวกับการทำร้ายความถูกผิดแห่งศีลธรรม... เขา-บุรุษนิรนาม คือผู้อยู่เหนือความขัดแย้งอย่างแท้จริง แต่จะมีใครสักกี่คนหนอที่ยอมเคารพกราบไหว้เขา...

(อำนาจ เย็นสบาย. 2538 : 120)

ผู้เขียนให้บุรุษนิรนามเป็นตัวละครที่แสดงคุณค่าภายในจิตใจของมนุษย์ที่ไม่แสวงหาความโลภ ความทะเยอทะยานในลาภ ยศ สรรเสริญ แต่หากพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ มีความสุขตามอัธยาศัย ดำเนินชีวิตไปอย่างไม่ทุกข์ร้อนจนบังเกิดความสงบสุขภายในจิตใจของตนเอง ดังข้อความที่ผู้เขียนบรรยายว่า

...ชายคนนั้นเข็นรถผ่านไป โดยไม่ได้แสดงอาการสนใจป้ายประท้วง ถ้อยคำ อภิปราย บรรยายกาสดังที่ใคร่ครวญเองจริงเองจริง นอกจากยิ้มและยิ้ม ยิ้มเสียจนคนบางคนถึงกับเปรยว่า ชีวิตของเขาช่างเป็นชีวิตที่มีความสุข ไม่ต้องเดือดร้อนวิตกกังวล ไม่ต้องดิ้นรนทนทุกข์กับปัญหาที่ประเดประดังในแต่ละวัน ไม่ต้องออกสั่นขวัญเสียกับวิกฤตการณ์ต่าง ๆ นานา...

(อำนาจ เย็นสบาย. 2538 : 118-119)

จากเรื่องนี้ผู้เขียนได้สะท้อนแนวคิดให้เห็นถึงผู้คนในสังคมส่วนใหญ่นิยมยกย่องคนมีเกียรติ มีฐานะ มองคุณค่าของความเป็นมนุษย์แต่เพียงเปลือกนอกซึ่งไม่ได้หยั่งลึกถึงจิตใจอย่างถ่องแท้ มองคุณค่าของวัตถุที่เป็นสิ่งภายนอกที่มองเห็นได้ง่าย เป็นสิ่งที่น่าปรารถนาชื่นชมยินดี คนในสังคมจึงมีแต่ความวุ่นวายสับสนเพราะความอยากมีอยากได้ ล้วนแต่สร้างปัญหาให้เกิดขึ้นในสังคม นอกจากนี้การที่ผู้เขียนได้สร้างตัวละครมีลักษณะผิดปกติไปจากคนทั่วไปในสังคม ย่อมแสดงให้เห็นถึงตัวละครเป็นคนแปลกแยกจากคนทั่ว ๆ ไปในสังคม การไม่ยอมเป็นส่วนหนึ่งของสังคมจึงหมายถึงการไม่ยอมรับสภาพสังคมเมืองที่มีแต่ความแปลกแยกวุ่นวายกันนั่นเอง

เรื่องราคาของสินค้า

ราคาของสินค้า เป็นเรื่องเกี่ยวกับพระเครื่องนามว่า หลวงพ่อเจิม ซึ่งจมูกู้กันคลองกลางเมืองกรุงเป็นเวลานาน เณรเป็นผู้พบและมั่งขึ้นมากล้องคอเพื่อหวังว่าหลวงพ่อก็คงบันดาลโชคลาภ แต่ก็ผิดหวัง จึงนำไปขายให้เจ้าของแผงขายพระในราคาหนึ่งร้อยบาท ซึ่งแพงกว่าแผงอื่น ๆ เจ้าของแผงขายพระขายต่อให้ชายกลางคนในราคาห้าร้อยบาทพร้อมทั้งทำเลี่ยมกรอบทองในราคาแปดพันบาท ชายกลางคนได้นำไปกราบคารวะขอบคุณ “ท่าน” ผู้ที่เคยช่วยเหลือเป็นการตอบแทนพระคุณ หลวงพ่อเจิมถูกนำมาไว้ที่ห้องพระ ภายในห้องมี

เหรียญหลวงพ่อกะเจาจารย์ที่มีชื่อเสียงมากมาย มีเครื่องรางของขลัง เช่น ผ้ายันต์ ชันใสน้ำมันต์ ตะกรุด หวาย เขี้ยวเสือ จัดวางอยู่อย่างเป็นระเบียบเป็นจำนวนมาก “ท่าน” ผู้มีพฤติกรรมชั่วร้าย โกงกิน ยังคงสวดอ้อนวอนและขอความคุ้มครองให้ตนพ้นจากภัยอันตรายทั้งปวง ด้วยดวงตาที่เพ่งมองไปยังพระเครื่อง สองมือพนมด้วยท่าที่สำรวม

แนวคิดด้านสังคมเมือง จากเรื่องนี้ผู้เขียนได้แสดงความคิดเห็นว่าคนในสังคมไทยปัจจุบัน กลุ่มหนึ่งหลงใหลในวัตถุมงคลและเครื่องรางของขลังอย่างมกมาย หลงเชื่อว่าอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะคลั่งคลั่งบันดาลให้สัมฤทธิ์ผลในสิ่งที่ปรารถนา จึงเปิดโอกาสให้พวกมิฉะชีพหากินด้วยการหลอกลวง ต้มตุ๋น โดยแปรเปลี่ยนเป็นการซื้อขาย เป็นสินค้า เกิดพุทธพาณิชย์ ที่มีคนแอบแฝงเอาศาสนาเป็นเครื่องมือหากิน โฆษณาชักชวนให้ผู้คนเกิดกิเลสตัณหา ลุ่มหลง ดังข้อความว่า

“...รับรองแผ่นนี้มีแต่ของแท้ไม่มีของปลอม อย่างองค์นี้มีเมตตามหาเสน่ห์ รักใคร่ชอบใครไม่ต้องไปจุตกระชากลักพา แค่แขวนติดตัวเอาไว้รับรองเสร็จทุกราย สาวแก่แม่ม่ายก็ไม่เหลือ ถ้าไม่เชื่อโน่นไปดูได้เลย อย่าง...” เขาระบุนชื่อ “มีเมียสวย ๆ ทั่วเมืองให้เลื่องลือ ยิ่งถ้าคาดห้อยคู่กับปลัดจิก สาวจะยิ่งติดเป็นพรวน ช่า ๆ ๆ... แล้วองค์นี้เก่งทางแคล้วคลาด ถนัดในทางหลบหลีกลี้ภัยจะอยู่กับฝ่ายปฎิวัติหรือฝ่ายถูกปฎิวัติ ก็บันดาลใจให้อยู่กับฝ่ายชนะรำไป จะลงทุนตั้งบ่อนตั้งช่อง ก็บันดาลใจให้อยู่ในเขตที่มีเจ้าหน้าที่ดี ๆ ไม่มีใครรบกวนมากไปกว่าส่งส่วยช่วยเป็นค่าคุ้มครอง แล้วองค์นี้ จู้ ๆ ๆ” เขาป๋องปากกะพริบดวงตากรอกสายไปมา เหมือนเรื่องลับสุดยอด “ได้มาจากอยุธยา วัดร้างครึ่งกรุงแตก กรุหิ้งกรุเหลือ เอ๊ย! มีองค์นี้องค์เดียว เชื้อได้หนังเหนียวอยู่ยงคงกระพัน ยิ่งฟันไม่เข้าหรือถ้าเข้าก็แค่ยางบอนออก แล้วอีกอย่างพูดก็พูดนะ นอกจากหนังเหนียวแล้วยังหน้าด่าน ด้านทั้งตัวเลย จะกินจะงาบ จะคดจะโกง ใครใส่พระองค์นี้ความอายไม่มีระคายเคือง คนถึงหากันควัก...”

(อำนาจ เย็นสบาย. 2538 : 128 - 129)

“เฮอะ เดี่ยวหาว่ากูเป็นของปลอม เดี่ยวยืนยันรับประกันว่ากูเป็นของแท้ เดี่ยวไฉนบอกว่ากูเป็นของปู้มัน เดี่ยวไฉนบอกว่ากูเป็นมรดกตกทอด เดี่ยวไม่ว่ากูเมตตามหานิยมให้โชคให้ลาภให้สารพัด เดี่ยวกวดคารับซื้อกูแค่ร้อยเดียว แต่ตอนขายเลือกขายกูห้าร้อยบาทขาดตัว น้ำครำชิบหาย ไอ้พวกกระนี้...”

(อำนาจ เย็นสบาย. 2538 : 129 - 130)

ผู้เขียนสะท้อนให้เห็นถึงความเสื่อมโทรมทางศีลธรรมของผู้คนในสังคมเมืองส่วนหนึ่งมีจิตใจที่ขาดคุณธรรม ความสัมพันธ์ของมนุษย์ขาดความจริงใจ รูปแบบของความสัมพันธ์เปลี่ยนแปลงไปในเชิงพาณิชย์ ที่ผู้คนคิดแต่ผลกำไรขาดทุน แข่งขันความเป็นเลิศในเชิงธุรกิจที่เต็มไปด้วยการหลอกลวงนานาชนิด สังคมจึงเต็มไปด้วยคนหน้าไหว้หลังหลอก ประเภทมือถือสาปากถือศีล ดังพฤติกรรมของ “ท่าน” ผู้นี้ว่า

ไหนด ไหนว่ายังงี้...จริงหรือ หนังสือพิมพ์ก็ฉบับ ๆ ชมภูทั้งนั้นเลยหรือวะ ฮ่า ๆ ๆ ก็กูบอกแล้วไงว่า นโยบายถล่มป่าของกู ระยะยาวก็คือส่งทรายเป็นสินค้าออก... แหมมึงอย่าอู้อู้อ...อ้อ ยังมีเรื่องชมภูอีกหรือวะ... คอถ่มน้ำไหนด... เออมั่นว่าไง...เหอวะ ฮ่า ๆ ๆ แต่กูว่ายังไม่บรรลุป่านะ มึงคอยดูเรื่องที่กูทำอีกเรื่องหนึ่ง คือกูกำลังเกล้งงาน เกล้งโก่ง กะจะทำอีกสักพัก พอได้ที่มีเงินชักร้อยล้าน กูจะยอมเสียสละเป็นตัวอย่างโดยไม่รับเงินเดือนตลอดชีวิตวะ ฮ่า ๆ ๆ ...ฮ้ายยังไม่หมดอีกเหอวะ ไหนดมั่นว่าไง...อ้อแน่นอนเรื่องนี้ไอ้หมอนั่นเขียนได้ตรงกับความเป็นจริง จะตกไปหน่อยหนึ่งก็ตรงที่ว่า กูกำลังสนับสนุนธุรกิจภาคเอกชนและส่งเสริมให้คนราชการมีงานทำ มึงคิดดู เมื่อกูทำให้คนมันยากจนจนแค่นถึงที่สุด โจรผู้ร้ายมันจะต้องเกิดขึ้นเต็มบ้านเต็มเมือง แล้วอะไรจะตามมา ปืนก็ขายดี กระสุนก็ขายดี กูญแจบ้านยี่ห้อต่างๆ ก็ขายดี ร้านทำลูกกรงเหล็กก็ขายดี เครื่องมือบอกสัญญาณโจรก็ขายดี อิฐปูนสำหรับทำกำแพงสูงๆ ก็ขายดี หมอกก็มี รายได้ดี โลงก็ขายดี วัดก็รายได้ดี ตำรวจก็มีงานทำ ผู้คุมก็มีงานทำ โอ๊ย สารพัดแหละมึง ฮ่าๆๆ ฮ้าว ไอ้ชิบหาย เสือกวางหูไปแล้ว”

(อำนาจ เย็นสบาย. 2538 : 134-135)

จากเรื่องนี้ผู้เขียนสะท้อนให้เห็นถึงผู้คนในสังคมเมืองหลวงในปัจจุบันส่วนหนึ่ง หลงมกมายในวัตถุมงคลและเครื่องรางของขลัง ต่างแสวงหาмаไว้ครอบครองเพราะเชื่อว่ามี อิทธิฤทธิ์ที่จะคลบบันดาลให้สมหวังในสิ่งที่ตนปรารถนา จึงเป็นโอกาสให้พวกมิจฉาชีพแอบ แฝงเอาศาสนาเป็นเครื่องมือหากินด้วยการหลอกลวง ต้มตุ๋น โฆษณาชักชวนให้ผู้อื่นซื้อหา กันอย่างอุ่หนาฝาคั่ง เกิดพุทธพาณิชย์ และมอมเมาให้ผู้คนลุ่มหลงบูชาเพราะหาสิ่งยึด เนี่ยวจิตใจไม่ได้ ผู้คนในสังคมจึงเต็มไปด้วยการหลอกลวง ขาดความจริงใจต่อกัน นับเป็น ความเสื่อมโทรมทางศีลธรรมที่ผู้คนขาดคุณธรรม

เรื่องคือความสุข

คือความสุข เป็นเรื่องราวของชายหนุ่มที่เข้ามาอยู่ทาว์นเฮ้าส์เพียงลำพังคนเดียว โดยไม่สูงสิงกับใคร เก็บตัวอยู่แต่ในบ้านจนกลายเป็นที่สังเกตและสนใจของคนในละแวก นั้น ต่างซุบซิบนินทาในพฤติกรรมของเขา และก็ไม่มีใครสามารถให้คำตอบที่ชัดเจนเกี่ยวกับตัวของเขาได้ ในขณะที่เดียวกันชายหนุ่มที่ทุกคนกล่าวถึงก็เฝ้าแอบมองพฤติกรรมของเด็ก หนุ่มสาวสองคนที่บริเวณบ้านชั้นเดียวริมน้ำเป็นเวลานานเพื่อดูว่าเมื่อไหร่เด็กหนุ่มสาวที่ รักกันจะทะเลาะตบตีกัน หลายคืนที่เขาเฝ้าไม่หลับเพราะความผิดหวัง หลายเดือนต่อมา จนกระทั่งเขาเห็นเด็กหนุ่มสาวทะเลาะกันด้วยความหึงหวงถึงขั้นชกต่อยกัน ฝ่ายหญิงถูกไล่ ออกจากบ้าน เมื่อเหตุการณ์สงบลงแล้วชายหนุ่มจึงหลับอย่างมีความสุข

แนวคิดด้านสังคมเมือง จากเรื่องคือความสุข ผู้เขียนได้แสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับสังคมของคนเมืองหลายจุด จุดหนึ่งก็คือความสอดรู้สอดเห็นของคน ไม่ว่าหญิง หรือชายต่างก็สนใจในเรื่องของคนอื่น ทั้งเรื่องดีและเรื่องร้าย ส่วนใหญ่มักจะเป็นเรื่องร้ายที่ เกิดกับเขา เมื่อลับหลังก็เก็บเอามาซุบซิบนินทาและต่อเติมอย่างสนุกสนาน ไม่สนใจว่าเรื่อง จะจริงจะเท็จ บางเรื่องก็เอดออกันไปเอง ดังข้อความสนทนาตอนหนึ่งว่า

“เขาทำงานทำอะไรอะไร เธอรู้ไหม”

“เขานะใคร”

“ก็คนอยู่ฝั่งตรงข้ามกับบ้านเรานะซี”

“อ้อ... ไม่รู้ แต่ฉันเดาว่าน่าจะเป็นบริษัท”

“เธอรู้ได้ไง”

“ก็ไม่เคยเห็นแต่งชุดข้าราชการซักครั้งนี่”

“มันไม่แน่หрокเธอ อาจจะเข้าราชการก็ได้ เพราะบางกระทรวงก็ไม่เห็นเขาแต่งชุดข้าราชการกันนี่”

“แต่ฉันเคยได้ยินลูกค้าปากทางเค้าบอกว่า เคยเห็นผู้ชายคนนั้นที่โรงพยาบาล..”

“โอ... ถ้างั้นต้องเป็นหมอแน่เลย” ท่าทางตื่นเต็น

“ใช่แล้ว ต้องเป็นหมอแน่ ๆ”

“เธอรู้ได้ไง”

“ก็ตาคนนั้นจับโฟลค์เต๋ด้วย”

“แล้วมันเกี่ยวอะไร”

“อ้าว... ก็หมอส่วนใหญ่ เค้าจับรดโฟลค์กันทั้งนั้นแหละ”

“ไม่จริงไม่จริง หมอพินปากชอยยังนั่งรถ...”

“ราคาเป็นล้านนะเธอ”

“ใช่... รุ่นโลงจำปาชะด้วยซี”

“เออ ถ้างั้นเขาอาจจะเป็นแค่คนใช้ ไปหาหมอก็ได้นะ”

“นั่นซี ฮีธ่อ นี่กว่าจะแน่ซักแคไหน ที่แท้ก็...”

(อำนาจ เย็นสบาย. 2538 : 150 - 151)

ผู้เขียนยังแสดงทัศนะอีกตอนหนึ่งว่า คนเรามากที่จะชอบจับผิดผู้อื่น แต่ความผิดของตนเองกลับมองไม่เห็น ดังชายหนุ่มในเรื่องนี้ที่ตนก็ถูกจับตามอง แต่ตนเองก็ไปเฝ้ามองผู้อื่นเพื่อจับผิด ดังข้อความ

...คืนนั้นเป็นคืนแรก ที่เขาเข้านอนเร็วกว่าปกติ แต่แท้ที่จริงในความมืด เขากำลังนั่งเฝ้ามองลอดผ่านบานเกล็ดไปยังเด็กหนุ่มสาวสองคน ด้วยใจจดจ่อ... ในเวลาใกล้เคียงกัน เครื่องบินก็ยังคงบินผ่านหลังคาบ้านของเขาไป โดยแต่ละลำ เขาหวังที่จะได้ยินเสียงมันระเบิดกลางอากาศ แต่เขาก็ผิดหวัง ผิดหวังเท่า ๆ กับที่เขายังไม่พบที่ทำของเด็กหนุ่มเด็กสาวทั้งสองจะขัดแย้งถึงขั้นลงไม้ลงมือกัน...

(อำนาจ เย็นสบาย. 2538 : 154)

แนวคิดสำคัญในเรื่องนี้ชี้ให้เห็นว่า สังคมเมืองที่พัฒนาไปอย่างรวดเร็วได้เปลี่ยนแปลงไปในระบบครอบครัว จากครอบครัวขยายมาเป็นครอบครัวเดี่ยว ผู้คนอาศัยอยู่ในทาวน์เฮ้าส์ซึ่งมีเนื้อที่แคบ ส่วนใหญ่อพยพมาจากต่างจังหวัด หลายครอบครัวมาจากภูมิภาคที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดความสนใจซึ่งกันและกัน ผู้เขียนสร้างให้ตัวละครเอกเก็บตัวอยู่แต่ในบ้านเหมือนไม่สนใจพฤติกรรมของผู้อื่น ในขณะที่เดียวกันเขาก็สนใจพฤติกรรมของหนุ่มสาวสองคน พฤติกรรมของตัวละครเอกจึงไม่ได้แตกต่างจากคนทั่วไปในสังคม การสนใจผู้อื่นโดยมุ่งสนใจในทางร้ายมากกว่าทางดี จึงชี้ให้เห็นว่าคนในสังคมเมืองขาดความจริงใจต่อกัน

จากการวิเคราะห์เรื่องสั้นทั้ง 4 เรื่องดังกล่าวจะเห็นแนวคิดของอำนาจ เย็นสบาย ที่มีต่อสภาพของคนในสังคมเมืองในด้านปัญหาความยากจนที่คนต้องดิ้นรนหารายได้จนประสบเคราะห์กรรม ปัญหาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินที่ไม่ได้รับการแก้ไข ปัญหาค่านิยมในวัตถุ ยกย่องคนมีเงินแม้จะไม่ใช่นักดี ปัญหาความมั่งคั่งเครื่องรางของขลังจนถูกต้มตุ๋น ตลอดจนเรื่องไม่เป็นสาระของพวกคอยจับผิดนินทาผู้อื่น

1.2 แนวคิดด้านสังคมชนบท เป็นแนวคิดที่มีต่อสภาพชีวิตหรือปัญหาความเป็นอยู่ของสังคมชนบท ในชุมชนใดชุมชนหนึ่งที่แสดงถึงฐานะทางเศรษฐกิจและวิถีการดำเนินชีวิต อำนาจ เย็นสบาย ได้สะท้อนแนวคิดนี้ปรากฏอยู่เพียงสามเรื่อง คือ เรื่องเสียงกู่ เรื่องใต้ผืนน้ำ และเรื่องเกิดเป็นเหยื่อ

เรื่องเสียงกู่

เสียงกู่ เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเพื่อนทั้งสอง คือ แก้วกับป๊อด ซึ่งมีอายุรุ่นราวคราวเดียวกัน เรียนอยู่ชั้นเดียวกัน มีบ้านอยู่ไม่ห่างไกลจากกัน จึงทำให้ทั้งสองเป็นเพื่อนที่สนิทกันมากเป็นพิเศษ สำหรับชีวิตครอบครัวของแก้วนั้น แก้วมีฐานะเป็นพี่ชายคนโต มีน้องเล็ก ๆ เป็นผู้หญิง 3 คน แม่ของแก้วมีอาชีพรับจ้างถอนหญ้าตามสวน ส่วนพ่อรับจ้างขึ้นต้นไม้พรวน เสียงกู่จากการเป่ามือของคนทั้งสองเป็นสัญญาณที่เข้าใจความหมายกัน ป๊อดเป็นฝ่ายชวนแก้วไปจับปลาที่หน้าท่าสวนตาทอง ทั้งสองช่วยกันวิดน้ำจนแห้งจนตะวันใกล้จะตกดินขณะที่ป๊อดใช้สองมือชกไข่ไปตามเลนโคลนได้ขอนไม้ เขารู้สึกเจ็บแปลบขึ้นมาทันทีด้วยเงี่ยงของปลาฉกฝังลึกลงกลางฝ่ามือ แต่เขาไม่ละความพยายาม ค่อยๆ

ลากขึ้นมาจากโคลนโยนใส่สวิง ปลาที่จับได้ทั้งหมดถูกเทจากช่องลงสวิงเพื่อแบ่งปันกัน
ต่างคนต่างหยิบโดยไม่แตะปลาตก ปืดเป็นฝ่ายเสียสละเพื่อแก้วจะได้รอดพ้นจากการถูกแม่
ทำโทษ เมื่อกลับมาถึงบ้านแล้ว ทั้งสองต่างมีความหวังใจซึ่งกันและกัน แก้วเป่ามือเป็น
สัญญาณว่าไม่โดนตีแต่เขากลับไม่ได้ยินเสียงกู่ตอบจากปืดซึ่งนอนชมด้วยพิษใจ

แนวคิดด้านสังคมชนบท เรื่องนี้ผู้เขียนแสดงแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมในน้ำใจ
อันใสสะอาดของเด็ก ๆ ที่รักเพื่อนและเสียสละ ครอบครัวยุคใหม่ในสังคมชนบทเป็นกลุ่มที่มีความ
สัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดที่สุด มีพ่อแม่และลูก ๆ อยู่พร้อมหน้าพร้อมตาและช่วยกันทำงาน
ทุกคนจะพบปะกันแทบทุกวัน จึงทำให้ครอบครัวชนบทส่วนใหญ่มีความรักและความผูกพัน
อย่างแน่นแฟ้น มั่นคง เด็ก ๆ เกิดความอบอุ่น มีนิสัยใจคอโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
มีความเสียสละซึ่งกันและกัน ซึ่งคุณธรรมเหล่านี้จะช่วยให้สังคมอยู่ได้อย่างมีความสุข เสียงกู่
เป็นเรื่องสั้นที่สะท้อนแนวคิดในด้านคุณธรรมที่เพื่อนมีให้แก่กัน แนวคิดนี้ปรากฏในบท
สนทนาผ่านตัวละคร ดังข้อความ

“มึงหยิบก่อนก็แล้วกัน” ปืดบอกแก้ว

เป็นเรื่องธรรมดาของเด็กทั้งสอง ในทุกครั้งเมื่อหาปลามาได้ ปืดกับแก้วจะใช้
วิธีผลักดันหยิบปลาคนละตัวสลับไปมา แล้วแต่ใครจะเลือกหยิบตัวไหนก่อน

“มึงก่อนดีกว่า” แก้วแนะนำเพื่อนรัก

“มึงนะดีแล้ว เร็ว ๆ เข้า เดี่ยวมึงโดนแม่หวด”

คำเตือนของปืดทำให้แก้วหน้าสลดลง เมื่อรอบ ๆ ตัวของแก้วกำลังถูกความมืดเข้า
ครอบคลุม แก้วหยิบปลาฉลาด โดยทิ้งปลาคูไว้ ทั้ง ๆ ที่ปืดให้สิทธิ์หยิบก่อน
ส่วนเจ้าปืดก็หยิบปลาฉลาด โดยไม่แตะปลาคูเช่นกัน

“ไอ้ดุกตัวสุดท้ายเป็นของมึง หยิบไปซิ เอยอยู่ทำไม” ปืดเตือนแก้ว

“กูไม่เอา กูให้มึง” แก้วยืนยัน

“มึงเอาไปเถอะ แค่นี้กูพอกินแล้ว”

“แต่มึงเป็นคนจับได้ แล้วมึงยังโดนมันกัดด้วย ไอ้ดุกตัวนี้ต้องเป็นของมึง”
แก้วปฏิเสธแข็งขัน

“บ้านมึงคนเยอะ บ้านกูคนน้อย แล้วอีกอย่าง ถึงยังงี้กูก็ไม่โดนหวด มึงเอาไปเหอะ เพื่อแม่มึงจะไม่ตี” ปิดยื่นกราน

“เอาไปซิ เอยอยู่ทำไม”

แก้วรอดพ้นจากการถูกทำโทษ ด้วยปลาดุกตัวนั้นจริง ๆ และขณะนี้มันก็ถูกอย่างเหลืออร่ามส่งกลิ่นหอมชวนกินอยู่เบื้องหน้า

(อำนาจ เย็นสบาย. 2538 : 58 - 59)

ความเป็นมิตรเท่านั้น นอกจากความรักและความเสียสละแล้ว ความห่วงใยซึ่งกันและกันเป็นกำลังใจที่มีคุณค่าทางด้านจิตใจอย่างลึกซึ้ง เป็นความสุขและความปรารถนาที่ควรค่าแก่ความภาคภูมิใจที่มนุษย์มิได้อยู่อย่างโดดเดี่ยวเพียงลำพัง แต่ยังมีความหมายและมีคุณค่าแก่ผู้อื่น แนวคิดนี้ปรากฏอยู่ในตอนหนึ่งที่แก้วและป๊อให้สัญญาต่อกัน ผู้เขียนใช้บทสนทนาผ่านตัวละครว่า

“แก้ว อย่าลืมนะ ถ้ามึงไม่โดนตี เป้ามือมาบอกกูด้วย ถ้ามึงไม่เป่าแสดงว่ามึงโดนตี” ป๊อส่งกำชับแก้วเพื่อนรัก ก่อนจากกันด้วยความเป็นห่วง

“มึงด้วย ถ้ามึงหายปวด เป้ามือมาบอกกูด้วยก็แล้วกัน”

แก้วค่อย ๆ เอามือจุ่มน้ำเย็นเยียบในโอ่งอีกครั้งที่หลังบ้าน มันค่อย ๆ ประคองมือขึ้นมารวบเข้าหากันกดริมฝีปากลงที่หัวแม่มือทั้งคู่ เป่าลมและขยับมือไปมา

“หู้ว ฮู้ว หวด ๆ ๆ” แม้ท่วงทำนองของมันจะไม่แจ่มใสเหมือนทุกครั้ง แต่มันก็ล่องลอยไปไกลท่ามกลางความมืดและลมหนาวที่พัดแผ่ว

ป๊อซึ่งนอนชม ตัวร้อนผ่าวด้วยพิษไข้อยู่บนแคร่ไม้ เพลรรอยยิ้มขึ้นมาด้วยความดีใจจนลืมความปวดร้าวที่ฝ่ามือ

(อำนาจ เย็นสบาย. 2538 : 59 - 60)

จากเรื่องนี้ผู้เขียนได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับครอบครัวในสังคมชนบทว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด มีความรักและความผูกพันกันอย่างแน่นแฟ้น เด็กๆ จึงเกิดความ

อบอุ่น มีนิสัยใจคอโอบอ้อมอารี มีความเสียสละ รักใคร่กันในระหว่างเพื่อนฝูง มีความจริงใจและห่วงใยซึ่งกันและกัน

เรื่องใต้ผืนน้ำ

ใต้ผืนน้ำ เป็นเรื่องเกี่ยวกับสภาพการดำรงชีวิตของครอบครัวชนบทที่อาศัยอยู่บนฝั่งแม่น้ำ ทำมาหากินด้วยการจับสัตว์น้ำ ซึ่งนับวันแต่จะหมดไปและหายากขึ้น แต่เขาก็ไม่ละความพยายามเข็นเรือออกไปหาปูปลาต่อไป จนถึงปากคลองเขาเลือกเรือให้เกยเลนไว้ พุงตุ้มลงสู่ใต้ผืนน้ำดำผุดดำว่าย แล้วดำดิ่งลงสู่ปลายขอนมะพร้าว ล้วงลึกเข้าไปในรูจนสุดแขน สัมผัสบอกเขาทันทีว่าเขาได้พบปูทะเลขนาดใหญ่ พร้อม ๆ กับความเจ็บปวดที่เกิดขึ้น ตรงข้อกระดูกนิ้วชี้ด้วยแรงหนีบของก้ามที่แข็งแรง เขาเริ่มอึดอัดเนื่องจากใกล้จะหมดลมหายใจ จึงตัดสินใจในวาระสุดท้ายด้วยการพยายามสะบัดมือและตะปบมันอีกครั้ง แต่ก็พบกับความว่างเปล่า เพราะมันได้ปล่อยก้ามตามสัญชาตญาณ แล้วกระดกตัวถอยลึกเข้าไป เขาพุ่งทะยานโลดขึ้นสู่ผิวน้ำทันที เหนื่อยหอบจนแทบจะขาดใจ เพียงชั่วครู่เขาก็ดำดิ่งลงไปอีกครั้ง โดยยังไม่ยอมแกะก้ามปูที่หนีบคาออกจากนิ้ว เขาเลือกปลายตะขอเข้าไปเพื่อหวังจะจับตัวมันแต่ไร้ผล เขาทะยานขึ้นสู่ผิวน้ำอีกครั้ง หดกำลังใจที่จะหาปูปลาต่อ ค่อย ๆ ใช้ปากกัดก้ามปูแล้วง้างแฉะมันออก เลือดแดงซ้าทะลักตามมา เขาใช้ปากดูดเลือดแล้วพ่นทิ้ง กลับมาถึงบ้านด้วยความแค้นเคือง วันต่อมาหลังจากกินข้าวมื้อเช้าเสร็จแล้วเขาไม่ตะคองน้ำและอาหารมื้อกลางวันอีกเลย ให้กระเพาะว่างพร้อมที่จะกินน้ำได้มาก ๆ เพื่อต่อลมหายใจ แล้วเผชิญกับมันอีกครั้ง

แนวคิดด้านสังคมชนบท ในเรื่องนี้ผู้เขียนสะท้อนวิถีการดำรงชีวิตในการหาเลี้ยงปากเลี้ยงท้องของชาวชนบทที่ต้องอาศัยแม่น้ำลำคลองใช้สอย ทำเกษตรกรรมและจับสัตว์น้ำเป็นอาหาร บางครั้งต้องต่อสู้ดิ้นรนอย่างยากลำบากจนเกือบจะเอาชีวิตไม่รอด ดังความพยายามของ “เขา” ในการจับปูทะเลในเรื่องนี้

...น้ำขุ่นข้นรกร่อย ถูกกลืนลงคอสามอึกใหญ่ติดต่อกัน เป็นสิ่งที่เขาเรียนรู้มานานแล้วว่า เป็นวิธีการยึดต่อชีวิต กระนั้นก็ยังไม่มีอะไรดีขึ้นกว่าเดิม เขาจึงตัดสินใจยับมือเลื่อนไปข้างหน้า หวังตะครุบส่วนหลังของมันไว้ แต่มันก็ถอยตัว

ลึกลงไปในโพรง เขาเลือกแขนตามจนติดหัวไหล่ นิ้วที่เหลือก็ยังมียางเกาะกุม
ซ้ำร้ายกว่านั้น แรงหนีบของมันก็กลับหนักหน่วงยิ่งขึ้น

“อึบ ๆ ๆ ๆ ๆ”

เขากลืนน้ำเข้าท้องติดต่อกัน จนมียางจะกลืนได้อีกต่อไป ด้วยหวังว่าอีกไม่กี่
วินาทีสุดท้าย เขาจะพิชิตมันได้สำเร็จ ...ลมหายใจของเขาใกล้จะหมด หูของเขา
เริ่มอื้ออึง เขาขบกรามแน่นปากแน่น และร่างกายเริ่มมีอาการสั่นสะท้านพร้อม ๆ
กับน้ำที่กำลึงถึงโคมะลักเข้าทางรูจมูก เขาตัดสินใจในวาระสุดท้าย ด้วยการ
พยายามสะบัดมือและตะปบมันอีกครั้ง แต่ก็พบกับความว่างเปล่าเพราะมันได้
ปล่อยกำตามสัญชาตญาณ แล้วกระโดดตัวลอยลึกลงไป เขาพุ่งทะยานโลดขึ้นสู่
ผิวน้ำทันที... สองมือเขาเกาะแคมเรืออ้วกอาเจียน จนคอขม เหนื่อยหอบจน
แทบจะขาดใจ แต่ก็เพียงชั่วครู่เขาคิดจะขอเหล็กดัดลงไปอีกครั้ง โดยยังไม่ยอม
แกะกำที่หนีบคาออกจากนิ้ว เขาเลือกปลายตะขอเข้าไป มือซ้ายปิดกั้นปาก
ป้องกันมันคลานสวนหนี ...ว่างเปล่า ไม่มีปฏิกิริยาตอบโต้ใด ๆ แม้แต่น้อยนิด
เขาคิดว่าด้ามสวิงทะยานขึ้นสู่ผิวน้ำอีกครั้ง เก็บตะขอและสวิงใส่เรือ หมดจิตหมดใจ
ที่จะหาปูปลาต่อ เขาค่อย ๆ ใช้ปากกัดกำปู แล้วจ้วงแงะมันออก เลือดแดงซำ
ทะลักตามมา เขาใช้ปากดูดเลือดแล้วพ่นทิ้ง ส่วนสายตาเหลือบไปมองกาน้ำดื่ม
อย่างแค้นเคือง...

(อำนาจ เย็นสบาย. 2538 : 145 - 146)

จากเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นถึงสภาพการดำรงชีวิตของชาวชนบทในด้านการทำมาหา
เลี้ยงชีพนั้นเต็มไปด้วยความยากลำบาก ต้องต่อสู้ดิ้นรนจนแทบเอาชีวิตไม่รอด

เรื่องเกิดเป็นเหยื่อ

เกิดเป็นเหยื่อ เป็นเรื่องเกี่ยวกับการเอาเปรียบในสังคม กร่าง ซึ่งมีอาชีพ
รับจ้างแบกข้าวสาร และต้องรับภาระเลี้ยงดูแม่แต่เพียงลำพัง พ่อของเขาทิ้งไปมีเมียใหม่
หลายคน ในที่สุดพ่อของเขามาเหล้าตกน้ำตาย เขาเติบโตขึ้นมาเห็นแต่เพียงแม่เท่านั้นที่
ลำบากเลี้ยงดูเขา มา จึงทำให้เขารู้สึกสงสารแม่และรักแม่มาก ยามเมื่อแม่เจ็บไข้ เขาไม่มีเงิน

พอที่จะพาแม่ไปรักษา ความจนทำให้เขานึกน้อยเนื้อต่ำใจ ทำให้นึกถึงคำพูดของกลุ่มซึ่งเป็นเพื่อนรัก แนะนำวิธีการหาเงินด้วยการปล้น ทั้ง ๆ ที่เคยติดคุกและสาบานกับแม่ไว้ว่าจะไม่ปล้นอีก แต่ด้วยความรักที่อยากช่วยชีวิตของแม่ เขาจึงตัดสินใจร่วมปล้นกับพรรคพวกเมื่อปล้นมาได้ ทุกคนต่างพากันออกเดินลัดเลาะผ่านแนวตะกวดอย่างรีบเร่ง เพื่อแยกย้ายกันกลับ กร่างวิ่งฝ่าความมืดตั้งแต่สองยามจนเกือบสว่าง รวบรวมกำลังออกวิ่งตัดคั่นนาบุงข้ามลำปะโดงสู่ริมฝั่งน้ำที่ทอดยาวขวางหน้า ก่อนจะก้าวลงฝั่ง เสียงปืนของตำรวจแผดก้องเป็นชุด เขาถูกยิงที่หัวไหล่ โคนขา ออก จนล้มลง ภาพที่มองเห็นอย่างพร่ามัว คือปากกระบอกปืนของตำรวจอีกผู้หนึ่งจ่อมาที่เขาในระยะใกล้ พร้อมกระหน่ำยิงใส่อย่างเมามัน เพื่อแบ่งความดีความชอบกันในการจับตายผู้ร้ายที่กำลังจะตายอยู่แล้ว

แนวคิดด้านสังคมชนบท ผู้เขียนแสดงความเห็นว่า คนจนมีทางเลือกไม่มากในการทำมาหากิน ส่วนใหญ่มักเป็นกรรมกรใช้แรงงาน เมื่อมีความจำเป็นต้องใช้เงินก็ไม่พ้นเป็นโจรปล้นฆ่าชิงทรัพย์ ในเรื่องนี้กร่างต้องร่วมปล้นกับเพื่อนเพื่อหาเงินมารักษาแม่ แต่ในที่สุดก็ถูกตำรวจยิงตาย

...กร่างทรุดตัวลงนั่งกับพื้น เอนหลังพิงเสา เขี่ยคเท้าออกไปข้างหน้าเหมือนคนที่สิ้นแรง ลมเย็นพัดลอดผ่านประตูปะทะดวงไฟจากตะเกียง จนเอนลู่ใกล้ดับแล้ว กลับลุกโชนปด้อยไอควัน ม้วนลอยตัวอย่างอ้อยสร้อยน้ำฝนค้างใบ สลัดตัวหยดใส่หลังคาจากดั่งเปาะเปาะเหมือนสังเภา กร่างเหยอเปลือกตามองฝ่าความมืดไปข้างหน้า รวากับค้นหาความหวัง

“ไอ้กร่าง... คุบอกร้างก็หนแล้ว มึงก็ไม่ยอมเชื่อกู ลำพังรับจ้างแบกข้าวอย่างเดียว มันไม่พอแตกหรอก จนไปจนกว่าจะตายท่าแหละวะ” กลุ่ม เพื่อนเก่ามันว่า

“กูรู้ แต่กูก็ไม่อยากไปปล้นเขากิน”

“อ้าว... แล้วเมื่อครั้งก่อนทำไมมึงถึงปล้น”

“ก็กู....” กร่างพูดเน้นเสียงแบบคนหัวเสียได้แค่นั้น แล้วก็ก้มหน้านั่งเงียบ

“กร่าง มึงเชื่อกูเถอะ” เสียงของกลุ่มฟังดูนุ่มขึ้นและแผ่วไว้ด้วยความเห็นอกเห็นใจ

“มึงไม่มีทางหาเงินนั้นได้หรอกในตอนนี นอกเสียจากว่า มึงต้องหามันอย่างที่ถูกบอก แต่ถ้ามึงคิดรอเก็บเงินจากค่าจ้างแบกข้าว กว่าแม่มึงคงตายไปก่อนนานแล้ว”

“แต่... กูสาบานกับแม่กูไปแล้ว ว่ากูจะไม่ปล้นเขากินอีก”

กว้างยังจดจำภาพวันแรก ที่เขาก้าวพ้นประตูคุกเมื่อสองปีที่แล้วได้ดี ...

(อำนาจ เย็นสบาย. 2538 : 44 - 45)

และอีกตอนหนึ่งที่ผู้เขียนแสดงการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่แย่งกันจับตายโจร เพื่อเอาความดีความชอบ แม้โจรจะถูกยิงจนเกือบตายแล้วยังยิงซ้ำอีก “กว้าง” จึงเกิดมาเพื่อเป็นเหยื่ออย่างแท้จริง ดังข้อความ

...กว้างเหยอเปลือกตามองชายคนนั้น และเห็นเพียงภาพที่พรำมัว ปากกระบอกปืนยังจ่อมาที่เขาในระยะที่ห่างไม่ถึงเมตร

“เป็นหมู่มานาน เป็นจำก็คราวนี้แหละวะกู” เขายังคงได้ยื่นคำพูดนั้น ถึงแม้จะแผ่วบางเต็มที... เสียงเท้ากระทบพื้นหนัก ๆ ของคนหลายคนดังใกล้เข้ามา

“ผู้กอง ไอ้ว้ายร้ายมันเสร็จผมแล้วครับ”

“เฮ้ย... แบ่งความดีความชอบให้กันบ้างสิโว้ย”

แล้วเสียงปืนอีกชุดหนึ่งจากผู้กอง ก็กระหน่ำยิงใส่ร่างที่ห่อหุ้มเลือดนั้นอย่างเมามัน...

(อำนาจ เย็นสบาย. 2538 : 49 - 50)

จากเรื่องนี้ผู้เขียนได้แสดงแนวคิดต่อสภาพความยากจนของคนในชนบทว่า คนยากจนส่วนใหญ่ขาดโอกาสทางการศึกษามักหมดโอกาสในการเลือกอาชีพ ส่วนใหญ่ต้องมีอาชีพเป็นกรรมกร รับจ้าง ใช้แรงงานเพื่อทำมาหาเลี้ยงตนเองและครอบครัว -เมื่อไม่มีเงินพอถึงคราวจำเป็นก็ไม่พ้นการเป็นโจรปล้นฆ่าชิงทรัพย์แต่ไม่สามารถอดเงื้อมมือของเจ้าหน้าที่ตำรวจไปได้ เจ้าหน้าที่ตำรวจก็เห็นแก่ลาภ ยศ ใช้อำนาจหน้าที่แก่งแย่งเอาความดีความชอบไปอย่างคนเห็นแก่ตัว

จากเรื่องสั้นทั้งสามเรื่อง ผู้เขียนได้แสดงแนวคิดต่อสภาพและปัญหาสังคมชนบทไว้ว่า สภาพสังคมชนบทแม้ว่าจะอยู่ห่างไกลจากความเจริญ แต่คนในสังคมก็มีความสัมพันธ์กันดี ครอบครัวมีความอบอุ่น เด็ก ๆ ชนบทมีนิสัยใจคอโอบอ้อมอารี เสียสละ ต่างช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ห่วงใยรักใคร่กัน ส่วนการดำรงชีวิตหาเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง เต็มไปด้วยความลำบากยากแค้น ต้องขยันอดทนเพราะต้องพึ่งพาอาศัยธรรมชาติที่นับวันแต่จะหมดไป และไม่แน่นอน บางครั้งต้องต่อสู้ดิ้นรนแทบเอาชีวิตไม่รอด ชาวชนบทส่วนหนึ่งยากจนมากจนต้องเป็นโจรผู้ร้ายก่ออาชญากรรมอย่างเหี้ยมโหด แต่ก็ถูกเจ้าหน้าที่บ้านเมืองวิสามัญฆาตกรรมเพื่อเอาความดีความชอบ

2. แนวคิดด้านการศึกษา

เป็นแนวคิดที่ผู้เขียนให้ความสำคัญหรือเห็นคุณค่าของการศึกษาว่าเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมนุษย์ทุกคน เพราะมนุษย์ต้องอยู่ร่วมกับผู้อื่น จึงต้องเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ในสังคม เพื่อพัฒนาความคิด ความรู้ และความสามารถ ครูก็เป็นผู้หนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการเสริมสร้างความรู้ ความก้าวหน้าให้แก่ลูกศิษย์ เป็นบุคคลที่เปี่ยมด้วยคุณธรรมที่พยายามทำหน้าที่ด้วยอุดมคติ มุ่งมั่นที่จะช่วยเหลือสังคม ให้ศิษย์ได้เห็น ได้เข้าใจในคุณค่าของการศึกษาอันเป็นรากฐานที่สำคัญในการประกอบอาชีพเพื่อตนเองและครอบครัว เป็นพลเมืองดีของชาติที่จะพัฒนาให้ประเทศชาติเจริญ อำนวย เย็นสบาย ได้เสนอแนวคิดด้านการศึกษาเพียงสองเรื่อง คือ เรื่องโรงเรียนเปิดแล้ว และเรื่องเปลวไฟจากตะวันออก

โรงเรียนเปิดแล้ว

โรงเรียนเปิดแล้ว เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับครอบครัวหนึ่งในสังคมชนบทที่มีลูกชายเพียงคนเดียว ผินซึ่งมีอาชีพรับจ้างแบกข้าวในโรงสี มีความตั้งใจว่าเมื่อลูกชายเรียนจบแล้วจะไม่ให้เรียนต่อเพราะไม่มีเงินพอที่จะส่งลูก แต่เมื่อได้ฟังถ้อยคำของครูบุญเลื่อน ทำให้เขาเก็บไปคิดถึงชีวิตตัวเองที่ต้องลำบากเมื่อจบชั้น ป.4 ต้องช่วยแม่และน้อง ๆ โดยการรับจ้างเป็นคนงานในโรงสีซ้ำซากและจำเจจนทุกวันนี้ เหตุผลและข้อสนับสนุนของครูบุญเลื่อนที่ต้องการเห็นอนาคตของลูกในวันข้างหน้า ประกอบกับลูกชายคอยรบเร้าอยากเรียนหนังสือ จึงทำให้ผินปรึกษากับแหวนผู้เป็นภรรยาว่าจะต้องทำงานเพิ่มกลางคืนอีกกะหนึ่ง ผินตรากตรำทำงานหนักทั้งกลางวันและกลางคืนเพื่อที่จะมีเงินค่าเทอมให้ลูกในวันรุ่งขึ้น และ

ในเด็กของคีนั่นท่ามกลางการหลับไหล เสียงระเบิดรุนแรงของโรงสีปลุกผู้คนเหล่านั้นมุงหน้ามาสู่โรงสี ภาพเบื้องหน้าคือชากรปรักหักพัง กลิ่นเหม็นไหม้ไอควันคลุ้ง พร้อมกับเสียงครวญครางด้วยความเจ็บปวด ความหวังของผืนดินสุดลงเมื่อเขาได้รับอันตรายกลายเป็นผู้ขาดโอกาสที่จะได้ไปโรงเรียน

แนวคิดด้านการศึกษา ผู้เขียนได้แสดงทัศนะต่อค่านิยมในด้านการศึกษาว่า การศึกษาเป็นสิ่งสำคัญสำหรับชีวิตคนเรา สามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงตนเองในอนาคต และช่วยยกระดับฐานะทางสังคม คนที่มีการศึกษาจะเป็นที่ยกย่องและยอมรับในสังคม แม้พ่อแม่จะลำบากยากจนเพียงใดก็จะหาโอกาสที่จะส่งเสียให้ลูกหลานได้รับการศึกษาในชั้นสูง ๆ ต่อไป ดังที่ครูบุญเลื่อน ผิน และภรรยาเห็นคุณค่าของการศึกษา ดังข้อความว่า

“เด็กมันยังเล็ก ให้ออกตอนนี้นั่นก็ช่วยทำอะไรไม่ได้ อีกหน่อยพอมันโตขึ้น มันจะลำบากเหมือนอย่างผิน...”

ลำบากเหมือนอย่างผิน... ลูกที่เขารักนะหรือจะต้องลำบากเหมือนเขา ผินเจ็บลึกเข้าไปในอก นึกถึงภาพชีวิตครั้งเยาว์วัย ที่ต้องออกจากโรงเรียนตั้งแต่จบชั้น ป.4 แล้วมารับจ้างโรงสีกวาดข้าวตก พับกระสอบ เพื่อช่วยแม่หาเงินซื้อข้าวให้น้องๆ กิน จนเมื่ออย่างเข้าวัยแตกเนื้อหนุ่มก็กลายเป็นคนโกงข้าว แบททั้งข้าวเปลือกและข้าวสารซ้ำซากจำเจมาจนทุกวันนี้ แล้วลูกชายของเขา ลูกชายที่เขารักและเป็นห่วง เขาจะยอมให้ชีวิตมันเป็นเยี่ยงเขาได้อย่างไร

“ก็ไม่ว่าจะทำอย่างไร ผมมันจนนี่ครับครู”

“เอายังงี้มัยผิน ลองพยายามหาเงินส่งมันเรียนดูสักพัก เสียค่าย อย่าให้มันลาออกตอนนี้เลย ทนลำบากไปสักหน่อย เพื่ออนาคตของลูกในวันข้างหน้า”

(อำนาจ เย็นสบาย. 2538 : 34 - 35)

และตอนหนึ่งระหว่างการสนทนา พ่อ แม่ และลูก

“แม่ให้ทองไปโรงเรียนนะแม่”

“โน่น ไปถามพ่อเอ็งดูก็แล้วกัน”

“เอ็งอยากเรียนหนังสือหรือวะไอ้ทอง”

“ครูเค้าบอกว่า เรียนหนังสือแล้วฉลาด”

ทองยืนเอนเอาสีข้างพิงหลังพ่อเหมือนประจบ

“ยังเรียนสูงยิ่งฉลาด แล้วจะมีเงินเดือนใช้”

(อำนาจ เย็นสบาย. 2538 : 36)

ผู้เขียนยังได้แสดงความคิดเห็นต่อปัญหาการศึกษาว่า คนที่ไม่มีโอกาสเข้ารับการศึกษารึหรือศึกษาต่อ อุปสรรคที่สำคัญก็คือ ความยากจนนั่นเอง โดยเฉพาะจากการศึกษาในชนบทของไทยส่วนใหญ่มักจะอยู่ในระดับประถมศึกษาภาคเกษตรบังคับ การที่จะส่งเสริมและสนับสนุนให้ลูกหลานได้มีโอกาสศึกษาต่อ ส่วนใหญ่จะต้องเป็นสถานศึกษาที่อยู่ในตัวเมือง จึงจำเป็นต้องใช้เงินมากสำหรับค่าเล่าเรียนและค่าใช้จ่ายอื่นๆ ผู้ที่มีฐานะดีเท่านั้นที่จะส่งบุตรหลานให้ได้รับการศึกษาสูง เด็ก ๆ อีกเป็นจำนวนมากในสังคมชนบทมักไม่มีโอกาสได้ศึกษาต่อในระดับสูง เนื่องจากพ่อแม่มีฐานะยากจน หรือทุพพลภาพ ประกอบอาชีพไม่ได้ เด็ก ๆ จึงต้องออกจากโรงเรียนช่วยพ่อแม่หรือผู้ปกครองทำงานตามอาชีพเดิม ดังข้อความ

...ใคร ๆ เห็นไอ้ทองก็รู้ว่า ชุดที่มันใส่ขณะนี้ ชุดนักเรียน แต่มันก็ไม่มีโอกาสใส่ไปโรงเรียน ทองกำลังหัดกวาดข้าวตอกและหัดพับกระสอบอยู่หน้าโรงสี อีกไม่นานทองก็จะเก่งเหมือนพ่อ... พ่อผู้ขำพิการ และกำลังนอนพักอยู่ในเรือนคนงานหลังโรงสี...

(อำนาจ เย็นสบาย. 2538 : 40)

จากเรื่องนี้ผู้เขียนได้แสดงทัศนะค่านิยมด้านการศึกษาว่าการศึกษาคือเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญที่สุดสำหรับชีวิตคนเรา สามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงตนเองในอนาคต และเพื่อช่วยยกระดับฐานะทางสังคม ส่วนปัญหาการศึกษาอันเป็นอุปสรรคที่สำคัญที่สุด คือความยากจน เนื่องจากชาวชนบทส่วนใหญ่พ่อแม่มีฐานะยากจนเพราะสภาพเศรษฐกิจไม่เอื้ออำนวย หรือพ่อแม่ทุพพลภาพ ไม่สามารถประกอบอาชีพได้ จึงทำให้เด็กๆ ต้องหมดโอกาสที่จะได้รับการศึกษาเล่าเรียน ต้องออกมาช่วยพ่อแม่ทำงานบ้าน หรือทำงานตามอาชีพเดิม

เรื่องเปลวไฟจากตะวันออก

เปลวไฟจากตะวันออก เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับอุดมคติของครูเจดที่มีความมุ่งมั่นจะเห็นชาติบ้านเมืองให้ปลอดภัยจากข้าศึกกรุกราน เขารำลึกถึงภาพในอดีตเมื่อครั้งที่เป็นสมาชิกของขบวนการเสรีไทย วันนั้นในงานฉลองรัฐธรรมนูญ คนทั่วไปไม่มีใครรู้ว่า ตั้งแต่เวลา 22.30 น. ถึง 23.30 น. ประเทศไทยประสบปัญหาความเป็นความตาย ด้วยการพบปะอย่างกระตือรือร้นระหว่างเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นฝ่ายหนึ่ง กับข้าราชการระดับสูงของไทยอีกฝ่ายหนึ่ง กำลังเผชิญหน้ากันท่ามกลางบรรยากาศที่อึดอัดเขม็งเกลียว แล้วทั้งสองของกินนั้น กองทหารญี่ปุ่นก็ยกพลขึ้นบกเหยียบย่ำบนผืนแผ่นดินไทยพร้อมกับอาวุธจำนวนมากได้ตรงสะพานรถไฟแห่งนั้นเต็มไปหมดทั้งสองฟากฝั่ง หัวใจของผู้รักชาติรักแผ่นดินก็ต้องเอ่อท้นไปด้วยน้ำตาเมื่อ “ญี่ปุ่นยึดเมืองไทยแล้ว” แต่ละวัน เรือของครูเจดจะถูกเรียกค้นก่อนจอดได้สะพาน ด้วยท่าทางข่มขู่พร้อมทั้งถือกระบองปืนเบนเข้าหาด้วยสายตาที่ไม่เป็นมิตร ถืออำนาจยึดครองลำน้ำและผืนแผ่นดินนี้ ทำให้หัวใจของครูต้องเจ็บปวดและร่ำร้องที่จะเห็นความพินาศของคนเหล่านั้น ครั้งใดที่ครูทบทวนถึงอดีตก็อดที่จะคิดถึงชีวิตของลูกศิษย์ด้วยความรักความห่วงใย “แก้ว” เป็นลูกศิษย์คนหนึ่งที่คุณเจดจำได้อย่างแม่นยำ แก้วเป็นเด็กเรียนดีแต่ไม่มีโอกาสเรียนต่อในชั้นสูง จบชั้น ป.4 เพราะความยากจนขณะแม่กำลังเป็นเนื้อร้าย ส่วนพ่อทิ้งแม่และแก้วไปตั้งแต่แก้วยังเล็ก ๆ ความยากจนและปัญหาของแม่ ทำให้แก้วต้องแฉกเรือรับจ้างส่งคนทั้งสองฝั่งแม่น้ำจนกระทั่งวัยหนุ่ม และในยามค่ำคืน แก้วยังทำหน้าที่รับส่งคนข้ามไปเที่ยวช่องโสมถณี พร้อมกับทำหน้าที่คุมช่องไปในตัว ครูเจดเฝ้ามองดูแก้วด้วยความห่วงใยเพราะรู้ว่า หลายครั้งที่แก้วต้องมีเรื่องชกต่อยตีรันฟันแทงเพราะคอยปกป้องคุ้มครองผู้หญิงหากินไม่ให้ถูกรังแก แต่แก้วก็รอดตัวมาได้ทุกครั้งด้วยชั้นเชิงและความเป็นหนุ่มแน่น ครูเจดขอร้องให้แก้วเปลี่ยนอาชีพเพราะเสี่ยงชีวิต และแนะนำให้แก้วเป็นทหาร เป็นทางหนึ่งที่จะนำความกล้าหาญไปช่วยชาติบ้านเมืองได้ ด้วยครูเจดทราบว่ามีประเทศมหาอำนาจบางประเทศกำลังขยายอำนาจมายังดินแดนแถบนี้ รุ่งเช้าครูเจดได้ยินข่าวว่าแก้วถูกนักเลงแทง จึงรีบรุดไปเยี่ยมดูอาการด้วยความห่วงใย และได้รับความปลาบปลื้มใจเมื่อได้ยินแก้วพูดว่าเขาจะไม่หนีทหาร

แนวคิดด้านการศึกษา จากเรื่องนี้ ผู้เขียนได้แสดงความคิดเห็นถึงอุดมคติของครูที่มีความมุ่งมั่นที่จะสร้างสรรค์คุณประโยชน์ต่อชาติบ้านเมือง ด้วยการอุทิศตนและเวลา

ตั้งใจฝึกฝนอบรมให้ความรู้ ความสามารถ ตลอดจนความประพฤติในสิ่งที่ดีงาม เพื่อให้ศิษย์มีอนาคตเจริญก้าวหน้า และมีจิตใจที่มั่นคงเต็มเปี่ยมด้วยคุณธรรม ครูจึงเป็นที่เคารพรักใคร่และเชื่อถือของลูกศิษย์ ดังเช่นครูเจ็ดได้แสดงความรักและความห่วงใยต่อศิษย์เสมอมา ไม่เลือกที่รักมักที่ชังแม้ว่ายังมีลูกศิษย์จำนวนไม่น้อยที่ไม่มีโอกาสศึกษาต่อ ทำให้หมดโอกาสในการเลือกอาชีพ หรือไม่ประสบความสำเร็จในชีวิต ครูเจ็ดก็ยังคงมีความรักความห่วงใยลูกศิษย์อยู่เสมอ ดังข้อความ

...เด็กแต่ละคนครูสอนมากับมือ บางคนสอนตั้งแต่พี่คนโตจนถึงน้องคนเล็ก บางคนเรียนจบไปแล้ว มีลูกแล้วก็ยังส่งกลับมาให้ครูสอนอีก อย่างนี้ก็มีอยู่หลายคน ...แต่ครั้งใดที่ครูได้ทบทวนถึงชีวิตลูกศิษย์ของครู ครูก็มีทั้งดีใจและเศร้าสลดใจ หลายคนที่เป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ มีหน้ามีตาในสังคม แต่มีอีกจำนวนไม่น้อยที่ล้มเหลวในอาชีพ และประสบกับมหันตภัยท่ามกลางความยากจน... อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าลูกศิษย์ของครูจะยากดีมีจนครูก็ไม่เคยเลือกที่รักมักที่ชัง ความรักความห่วงใยของครูยังคงมิให้ศิษย์อย่างเสมอต้นเสมอปลาย...

(อำนาจ เย็นสบาย. 2538 : 24 - 25)

ครูเจ็ดนอกจากจะเป็นผู้ให้ความรู้และอบรมสั่งสอนลูกศิษย์ให้เป็นคนดีแล้ว เมื่อลูกศิษย์จบจากโรงเรียนไปก็ยังคงมีความห่วงใย ให้คำแนะนำปรึกษา เห็นความสำคัญของการศึกษาว่า ถ้าขาดการศึกษาจะทำให้เขาต้องหมดโอกาสในการเลือกอาชีพ แล้วหันไปประกอบอาชีพที่ต้องใช้แรงงานรับจ้าง คุมช่อง ซึ่งต้องเสี่ยงชีวิต ครูเจ็ดจึงได้แนะนำแก้ไขให้เปลี่ยนอาชีพโดยการเป็นทหารเพื่อรับใช้ชาติ ได้ให้ข้อคิดว่า ผู้ชายควรได้นำความกล้าหาญไปใช้ในทางที่เป็นประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ ชีวิตจึงจะมีค่า ในครั้งแรกก็ไม่อยากเป็นทหาร แต่เมื่อได้ฟังคำแนะนำด้วยความหวังดีและเห็นโทษของการมีอาชีพที่ไม่ดี ลูกนักเลงทำร้าย แก้วจึงเปลี่ยนใจที่จะเป็นทหาร คำสอนของครูเป็นสิ่งที่ชี้แนวทางในสิ่งที่ถูกต้อง ครูเจ็ดจึงเป็นแบบอย่างครูที่ดี เปี่ยมล้นด้วยคุณธรรม ประพฤติปฏิบัติตนโดยมิได้หวังผลตอบแทน มีจิตใจมั่นคงมุ่งแต่จะแผ่แผ่ความรู้ความดี ความรักและความห่วงใยแก่ศิษย์ ปราศรณาทิจะให้เห็นศิษย์มีความสุขความเจริญเท่านั้น ครูจึงเป็นที่เคารพรักใคร่และเชื่อถือสามารถผูกพันจิตใจผู้เป็นศิษย์ให้เคารพเชื่อฟังได้อย่างสนิทใจ ดังข้อความ

... แก้ววัดผืนน้ำอย่างรุนแรง จนได้ยินเสียงหลักแจวเสียดสีกับกระดานรองดั่ง
เอี้ยด ๆ ในขณะที่หัวเรือทะยานปะทะสายน้ำเป็นริ้วลอนคลื่นระริก

ครูนั่งมองเรือลำนั้นด้วยหัวใจที่หดหู่

“แก้ว เมื่อไหร่จะเปลี่ยนอาชีพเสียทีล่ะ” ครูเคยถามมันในคืนวันหนึ่ง

“ผมก็อยากเปลี่ยนเหมือนกันครับ แต่ไม่รู้ว่าจะเปลี่ยนแล้วจะไปทำอะไรกัน”

แก้วตอบฉาดฉาน

“แต่งงานที่แก้วทำอยู่นี่มันเสี่ยงชีวิตนะ”

ครูพูดออกไปก็เพราะรู้มาแล้วว่า แก้วมีหน้าที่คุมช่องด้วย และคอยปกป้อง
คุ้มครองผู้หญิงหากินเหล้ามันไม่ให้ถูกรังแก หรือเบียดค่าตัวจากนักเที่ยวหลาย
ครั้งทีเดียว ที่แก้วต้องมีเรื่องชกต่อยตีรันฟันแทงตามหน้าที่ของมัน แต่แก้วก็รอด
ตัวมาได้เสมอด้วยชั้นเชิงและความหนุ่มแน่น

“ผมไม่อยากเสี่ยงเลยครู แต่มันไม่มีทางเลือกนี่ครับ” แก้วพูดและเปิดรอย
ยิ้มท่ามกลางความมืด

“แก้ว - ปีนี้อายุเท่าไรแล้ว” ครูเปลี่ยนเรื่องพูด

“20 ปีเต็มครับ”

“อ้าว จันเมษานี้ก็ต้องเกณฑ์ทหารแล้วละซี”

“ครับ แต่บอกตรง ๆ ผมไม่อยากไปเป็นทหารเลย”

“ทำไมล่ะ” ครูเริ่มรู้สึกขัดใจ

“ไม่รู้มันเป็นยังไง ผมไม่ชอบ ผมชอบชีวิตอย่างนี้มากกว่า”

“แก้วรู้เรื่องแถวชายแดนตอนนี้อย่างไรหรือเปล่า” ครูหมายถึงความตึงเครียดที่
ชายแดน ซึ่งทุกวันนี้ครูได้ติดตามอย่างใกล้ชิด ด้วยความรู้สึกวิตกกังวล ...ครู
ยอมรับว่า ครูเกลียดชังการข่มเหงรุกราน ครูเกลียดชังสงคราม เกลียดชังความ
ทารุณโหดร้าย ยิ่งระยะหลัง ๆ ครูทราบว่า มีประเทศมหาอำนาจบางประเทศที่
พยายามขยายอำนาจมายังดินแดนแถบนี้ ครูก็ยังรู้สึกร้อนรนจนเลือดรักแผ่นดิน
สมัยสงครามญี่ปุ่นลุกโชติช่วงขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง

“เรื่องไอ้เหมนลูกบุกหรือครู” ไอ้เหมนของแก้วนั่นคือเขมร

“ก็เรื่องนั้นแหละ”

“อ้อ ผมเคยได้ยินมาเหมือนกัน เห็นไอ้พวกที่ข้ามมาเที่ยวมันพูดกันว่า เอา ๆ กันซะให้พอแรง เดี่ยวเกิดสงครามขึ้นมาแล้วจะไม่มีที่ให้เอา” แก้วหัวเราะด้วยความขบขัน

“แล้วแก้วไม่คิดหรือว่า”

“โอ๊ย ถ้าพึ่งผมคนเดียวจะไปช่วยอะไรได้ครับครู”

“มันก็ถูก แต่ถ้าทุกคนคิดอย่างแก้วแล้ว บ้านเมืองมันจะอยู่ได้อย่างไร”

“ถ้าฉัน ครูคิดว่าคนอย่างผมจะช่วยอะไรได้”

“ไม่หนึ่ทหาร ก็เป็นทางหนึ่งที่จะช่วยได้นะแก้ว”

แก้วนั่งเงียบเหมือนใช้ความคิด ความจริงแล้ว เรื่องรักชาติบ้านเมือง แก้วได้ยินครูเจ็ดพูดให้ฟังมากที่สุดตั้งแต่ตอนเป็นนักเรียนแล้ว... ทุก ๆ เช้า หลังจากเชิญธงชาติขึ้นยอดเสาและสวดมนต์แล้ว ครูเจ็ดนี่แหละจะเป็นคนอบรมเรื่องนี้ อย่างไม่รู้จักเบื่อหน่าย ซึ่งในระยะนั้น แก้วก็ยอมรับว่ายังไม่ค่อยเข้าใจอะไรนัก ... อย่งไรก็ตาม แก้วก็เป็นคนหนึ่งที่ยังรักและนับถือครูเจ็ดเหมือนชาวบ้านทั่วไป แม้จนกระทั่งถึงทุกวันนี้

“ครูอยากให้แก่นำความกล้าหาญ ไปใช้ในทางที่ถูก มีประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ ชีวิตจึงจะมีค่าสมกับที่เกิดมาเพียงครั้งหนึ่งและครั้งเดียว...”

(อำนาจ เย็นสบาย. 2538 : 28 - 29)

ผู้เขียนได้แสดงทัศนะต่อปัญหาโอกาสทางการศึกษาว่า คนที่อยู่ในสังคมชนบทที่ห่างไกลจากความเจริญ มีโอกาสที่จะได้รับการศึกษาน้อยมาก เพราะรัฐออกกฎหมายบังคับให้เด็กเข้าเรียนจนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งเป็นชั้นสูงสุดของโรงเรียน เด็กที่มีโอกาสได้เรียนต่อในชั้นสูงต่อไป ส่วนใหญ่พ่อแม่หรือผู้ปกครองมีฐานะดีพอสมควรที่จะส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อในตัวเมืองซึ่งต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก แก้วจึงหมดโอกาสที่จะได้เรียนต่อเพราะครอบครัวมีฐานะยากจน และมีแม่ที่กำลังป่วยอยู่ด้วย ดังข้อความว่า

... แก้วเป็นเด็กที่เรียนดีมาตลอด แต่โอกาสของแก้วทำให้แก้วเรียนได้ชั้นสูงสุดของโรงเรียน คือแค่ ป.4 เท่านั้น ... แก้วมีแม่ซึ่งกำลังเป็นโรคเนื้อร้ายอยู่คนเดียว ส่วนพ่อทิ้งแม่และแก้วไปตั้งแต่แกวยังเล็กๆ ความยากจนและปัญหาของแม่ทำให้

แก้วต้องแจวเรือรับจ้างส่งคนทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ตั้งแต่ออกเรียนใหม่ๆ ในขณะที่เพื่อนรุ่นเดียวกันกับแก้วมีโอกาสเรียนต่อในชั้นสูงๆ ขึ้นไปหลายคน...

(อำนาจ เย็นสบาย. 2538 : 25)

เรื่องนี้ผู้เขียนได้แสดงทัศนะต่อครูผู้มีบทบาทสำคัญต่อการศึกษามากที่สุด คือเป็นผู้มีความเสียสละยอมอุทิศตนทั้งกายและใจเพื่อฝึกฝนอบรมสั่งสอนศิษย์ให้มีความรู้ ความสามารถ ชี้แนะแนวทางที่ดีและส่งเสริมให้ศิษย์มีอนาคตเจริญก้าวหน้า เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ ครูเป็นผู้ให้ความรักและความห่วงใยต่อศิษย์โดยมิได้หวังผลตอบแทน จึงเป็นบุคคลที่ควรเคารพนับถือ ควรค่าแก่การยกย่อง และผู้เขียนได้แสดงทัศนะต่อปัญหาโอกาสทางการศึกษาว่า อุปสรรคที่สำคัญที่สุดของการศึกษา คือ ความยากจน

กล่าวโดยสรุปแนวคิดด้านการศึกษาที่ปรากฏอย่างเด่นชัดในเรื่องสั้นของอำนาจ เย็นสบาย คือ คนทั่ว ๆ ไปมีค่านิยมในด้านการศึกษา อยากให้บุตรหลานได้รับการศึกษาในระดับชั้นสูง ๆ เพราะเห็นว่าการศึกษเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในชีวิตคน เพื่อจะได้มีอนาคตที่ดีและช่วยยกระดับฐานะทางสังคม ส่วนปัญหาด้านการศึกษาที่สำคัญที่สุด คือ ความยากจน อันเป็นอุปสรรคต่อการศึกษาเล่าเรียน ถ้าไม่มีทุนก็หมดโอกาส และผู้ที่จะช่วยแนะนำให้คำปรึกษาที่ดีนั้นก็คือครู ผู้มีบทบาทสำคัญในด้านการศึกษาที่อุทิศตนทั้งกายและใจ ยอมเสียสละความสุขและประโยชน์ส่วนตัว ทนลำบากตรากตรำอบรมสั่งสอนให้ศิษย์มีความรู้ ความประพฤติในสิ่งที่ดีงาม เพื่อให้ศิษย์มีอนาคตที่ดีมีความสุขความเจริญก้าวหน้า พร้อมทั้งมีจิตใจเปี่ยมล้นด้วยคุณธรรม เป็นพลเมืองดีและเป็นกำลังสำคัญของชาติ แม้ว่าศิษย์จะยากด้อยจนอย่างไร ครูก็ยังมีความรักและความห่วงใยเสมอ คอยแนะนำแนวทางที่ถูกต้องด้วยความเมตตากรุณา โดยมิได้หวังผลตอบแทน ดังนั้นครูจึงเป็นผู้มีคุณค่าควรแก่การเคารพ ยกย่องโดยแท้จริง

3. แนวคิดด้านวัฒนธรรม

เป็นการแสดงความคิดเห็นหรือทัศนะของผู้เขียนที่มีต่อวิถีชีวิตของชุมชนใด ชุมชนหนึ่ง ในด้านความเชื่อ ค่านิยม การดำรงชีวิตและประเพณีต่าง ๆ ที่ยึดถือปฏิบัติกัน

มาเป็นเวลานาน ซึ่งอาจจะเป็นสิ่งที่ดีหรือไม่ดีก็ตาม ดังปรากฏในเรื่องสั้น 4 เรื่อง คือ เรื่องพระเจ้าของใคร เรื่องเจ้าพ่อทิ้งแผ่นดิน เรื่องไฟที่ใกล้มอด และเรื่องผู้ต้องหา

เรื่องพระเจ้าของใคร

พระเจ้าของใคร เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ ที่ผู้คนในหมู่บ้านต่างมีความทุกข์ร้อนพากันเข้ามาในศาล “เจ้าพ่อเขารุ่ง” เพื่อให้เจ้าพ่อในร่างทรงช่วยปิดเป่าความเดือดร้อน จอม เป็นผู้หนึ่งที่มองภาพการประกอบพิธีกรรมของเจ้าพ่อด้วยความรู้สึกกึ่งเชื่อกึ่งคลางแคลงใจ แต่ยังมีศรัทธาและรู้สึกดีใจที่อย่างน้อยเจ้าพ่อก็ยังมีเมตตาช่วยเหลือทุก ๆ คนที่ตกทุกข์ได้ยาก และในขณะเดียวกัน กำนันสืบได้เข้ามาขอความช่วยเหลือขอร้องให้เจ้าพ่อช่วยลูกชายที่ถูกจับไปอำเภอสืบหาสาเหตุเพราะไปนุดลูกสาวของเขา จอมรู้ว่าทั้งกำนันสืบและลูกชายมีพฤติกรรมที่ชอบสร้างความเดือดร้อนให้แก่ชาวบ้าน ชอบเลี้ยงพวกสมุนอันธพาล เป็นเจ้าของที่ดินหน้าเลือด เป็นคนคดโกง ต่อหน้าผู้คนทำตัวเป็นคนดีมีเมตตา จอมภวานาให้เจ้าพ่อปฏิเสธความช่วยเหลือกำนันสืบ แต่ก็ไร้ผล เจ้าพ่อรับปากว่าจะช่วยเหลือให้เต็มที่ ทำให้จอมรู้สึกขัดใจและไม่เข้าใจว่า ทำไมเจ้าพ่อจึงต้องไปช่วยเหลือคนชั่วซึ่งเท่ากับไปปกป้องคุ้มครองพวกนักเลงหัวไม้ให้ลอยนวลอยู่ แล้วกลับมาสร้างความเดือดร้อนให้แก่ชาวบ้านอีก จอมคิดว่าพระเจ้าของเขาต้องเป็นฝ่ายคนดี เป็นฝ่ายธรรมะ ที่คอยปกป้องคุ้มครองชาวบ้านผู้สุจริต ควรที่จะนับถือฝ่ายละองค์ มิใช่เป็นองค์เดียวกัน

แนวคิดด้านวัฒนธรรม เรื่องนี้ผู้เขียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับไสยศาสตร์เป็นความเชื่อเรื่องการเข้าทรง ผู้เขียนได้เสนอแนวคิดที่ว่า เมื่อมนุษย์เกิดความไม่สบายใจไม่มั่นคงทางจิตใจเพราะมีความหวาดกลัวต่อสถานการณ์หรือปรากฏการณ์ที่อันตรายมนุษย์แต่ละคนก็จะหาทุกวิถีทางเพื่อให้สถานการณ์หรือปรากฏการณ์นั้นลดน้อยลงหรือหายไป ไม่ว่าจะเป็นการอ้อนวอนขอความช่วยเหลือจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ผี เทวดา พระเจ้า และอำนาจลึกลับทางไสยศาสตร์ ซึ่งในเรื่องนี้ผู้เขียนให้คนที่ทุกข์ร้อนไปหาคนทรงเพื่อทำพิธีปิดเป่า คนทรงซึ่งผู้คนเชื่อว่าเป็นผู้มีอำนาจในการติดต่อกับอำนาจเหนือธรรมชาติหรือพระผู้เป็นเจ้าได้ และจะเป็นร่างให้วิญญาณมาประทับทรง ชาวบ้านที่ยากจนหรือด้อยการศึกษาตามชนบทยังมีความเชื่อว่า ความเจ็บป่วยไม่สบายมีสาเหตุเกิดมาจากการกระทำของ

อำนาจลึกลับ และเมื่อวิญญาณเจ้าที่หรือเจ้าพ่อมาเข้าทรง ก็จะบำบัดรักษาโรคให้หายได้ ผู้เขียนได้สะท้อนภาพเหล่านี้ไว้อย่างชัดเจน ดังข้อความ

...ภายในศาล “เจ้าพ่อเขารุ่ง” ของเย็นวันนี้ ผู้คนในหมู่บ้านต่างทยอยกันเข้ามาในศาล พร้อมกับใบหน้าที่เต็มไปด้วยความทุกข์ ทุกคนนั่งพับเพียบเรียบร้อย ด้วยท่าที่ยำเกรง ดวงตาทุกคู่กำลังจ้องมองไปที่จุดเดียวกัน ท่ามกลางกลิ่นธูปควันเทียนที่ตลบอบอวล บนเก้าอี้ทรงประหลาด คนทรงในชุดสีแดงนั่งสงบนิ่งอยู่บนแถวตะปูปลายแหลม เหมือนรูปปั้นที่ไร้วิญญาณ... ร่างของคนทรงเริ่มโงนแงนและโยกตัวไปมาสักระยะ ก่อนที่ร่างนั้นจะเด่นผาง ลอยตัวขึ้นลงบนเก้าอี้อย่างรุนแรง เสียงกระแทกกระแทกดังพับ ๆ จนเก้าอี้โยกคลอนสั่นไหว เจ้าพ่อท่านเข้าทรงแล้ว-นั่นคือสิ่งที่ทุกคนเข้าใจตรงกัน...

(อำนาจ เย็นสบาย. 2538 : 11 - 12)

“คืออย่างนี้ครับพ่อ ไม่รู้ว่าอินังมาเมียของลูกข้างมันเป็นอะไร กลับจากนาเมื่อ 6-7 วันก่อน แล้วมันก็ไม่ยอมพูดยอมจา นอนชมอยู่ที่บ้าน ข้าวปลาไม่กิน ก่อนที่ลูกข้างจะมาหาพ่อ มันก็เอาแต่เพื่อ เจ้าพ่อได้โปรดช่วยมันที นึกว่าเอาบุญเออะ” พุดจบ ลูกต่วนก็ยกมือไหว้ท่วมหัว

“เออ...ใจเย็น ๆ ขำรู้แล้ว ก็อินังมามันเสือกไปเหยี่ยวได้ดันไทรนี้หว่า ที่นั่นเจ้าที่เขารุ่ง เขาก็โกรธเอาซี แต่ไม่เป็นไร พรุ่งนี้เอาหัวหมู 1 หัว เหล้า 1 ขวด ตัดหมอินังมา 1 ปอยไปถวาย แล้วเอาน้ำเสกของข้าไปกิน 3 วันหาย”

(อำนาจ เย็นสบาย. 2538 : 12-13)

ในบางครั้งการมาหาเจ้าพ่อก็มิใช่บำบัดการเจ็บป่วยเสมอไป เรื่องคนหายไม่กลับบ้าน หรือถูกตำรวจจับเพราะเป็นอันธพาล ก็มาขอความช่วยเหลือจากเจ้าพ่อเช่นกัน ดังข้อความ

“แล้วเอ็งทำตามที่พ่อบอกหรือเปล่า” เจ้าพ่อย่า

“ทำจ๊ะพ่อ ลูกข้างซัดข้าวสารบนหลังคาบ้านก่อนพระอาทิตย์ขึ้นทุกวัน จนข้าวสารจะหมดปีบแล้ว แต่มันก็ยังไม่วายกลับมาเลย” เสียงป้าพลอยสั่นเครือ

“เอ็งคนเดียว” เจ้าพ่อหลับตานิ่ง

“ฮา...ทางโน้นมันแรง ฮ่า ๆ ข้าจะสู้กับมันเอง แต่ถ้ามันยังไม่มา ก็ถือว่า
เป็นกรรมของอีแหวน ชะตาชีวิตมันต้องเป็นอย่างนั้น ห้ามไม่ได้”

(อำนาจ เย็นสบาย. 2538 : 16-17)

“ขอทางหน่อย” เสียงห้าว ๆ ทำให้หลายคนหันกลับไปดู

“กำนันสืบมาวะ” ลูกบ้านต่างกระซิบกัน

จอมมองกำนันสืบด้วยสายตาที่ไม่เป็นมิตร เขายอมรับว่า มีความเกลียดชัง
กำนันสืบ ในพฤติกรรมที่ชอบสร้างความเดือดร้อนให้แก่ชาวบ้าน สิ่งที่รู้ ๆ กันก็
คือกำนันชอบเลี้ยงพวกสมุนอันธพาล เป็นเจ้าของที่ดินที่หน้าเลื้อด เป็นคนคด
โกง แต่ต่อหน้าคนหมู่มากแล้ว กำนันสืบฉลาดพอที่จะแสดงตนว่า เป็นคนมีความ
เมตตาปราณี กำนันสืบจึงเปรียบเสมือนอสรพิษภายใต้เสื้อคลุมของนักบุญอันสง่า
งามโดยแท้

“เดือดร้อนอะไรอีกล่ะลูก” เสียงของเจ้าพ่อคู่อ่อนลง

“ก็ไอ้ลูกชายของผมซีพ่อ ตอนนี้นันถูกจับไปอำเภอ”

“มันไปทำอะไรล่ะ - หา”

“แหม... ไม่มีอะไรหรอก มันไปจุตลูกสาวเขาแค่หน่อยเดียวเท่านั้นแหละ
พ่อ”

“ไอ้ทอง ไอนักเลงหัวไม้ ไอ้ชาติชั่วเวรตะไล ใคร ๆ เขาก็รู้กันทั้งนั้นว่า มัน
เลวทรามแค่ไหน อาศัยบาร์มีพ่อ เกะกะระรานชาวบ้าน ก็คนแล้วที่มันฉูดปล้ำทำ
เมีย ถ้ามันจะตายหาไปเสียได้คงดีไม่น้อย”

จอมสาปแช่งมันอยู่ในใจ พร้อมกับภาวนาให้เจ้าพ่อปฏิเสธความช่วยเหลือ
กำนัน

“ทางอำเภอก็มีคนเขาจะช่วยอยู่ แต่ลูกช้างไม่แน่ใจ เลยต้องมาหาพ่อช่วยอีก
แรงนึ่ง พ่อช่วยหน่อยนะ... ถ้าพ่อช่วยได้ละก็ รับรองปิ่นพ่อได้ศาลใหม่แน่ ๆ”

ประโยคท้ายกำนันลดเสียงลง แต่ก็ไม่วายที่จอมจะได้ยิน

“เออ...เอ็งกลับไปได้แล้ว พ่อจะช่วยเอ็งเต็มที่ ไม่ต้องห่วง”

(อำนาจ เย็นสบาย. 2538 : 17 - 18)

นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องพระเจ้าโดยถ่ายทอดผ่านตัวละครที่ชื่อ จอม ว่าเจ้าพ่อน่าจะช่วยเฉพาะคนดีไม่น่าช่วยพวกคนชั่วเลย จอมผิดหวังและกลางแกล้งใจมาก คิดว่าเจ้าพ่อช่วยเพราะต้องการอามิสสินจ้างเป็นสำคัญ ส่วนผลของการเข้าทรงจะได้ผลเพียงใด ผู้เขียนไม่ได้บอกไว้ ดังข้อความตอนหนึ่งที่บรรยายความคิดของจอมว่า

...จอมคิดว่าพระเจ้าของเขาต้องเป็นฝ่ายคนดี เป็นฝ่ายธรรมะ ที่คอยปกป้องคุ้มครองชาวบ้านผู้สุจริต แต่เจ้าพ่อ พระเจ้าของชาวบ้าน บัดนี้ไม่เป็นอย่างที่เขาคิดเสียแล้ว เขาเริ่มรู้สึกขุ่นเคืองขึ้นมาทันที มีหรือที่คนชั่วจะเคารพสิ่งดี มีหรือที่พระเจ้าจะช่วยคนชั่ว นอกเสียจากจะเป็นพวกเดียวกัน จอมตัดสินใจกระโดดตัวลอยห่าง หันหลังกลับลุกขึ้นยืน แล้วเดินจากที่นั่นไปพร้อมกับความคิดที่ว่า

“หากคนเรามีจิตใจแบ่ง ระหว่างฝ่ายคนดีและคนชั่วแน่ชัดแล้ว เจ้าพ่อ... พระเจ้าของชาวบ้านก็ควรที่จะนับถือกันฝ่ายละองค์ มิใช่เป็นองค์ ๆ เดียวกันอย่างแน่นอน”

(อำนาจ เย็นสบาย. 2538 : 18 - 19)

จากเรื่องนี้ ผู้เขียนได้แสดงทัศนะให้เห็นถึงผู้คนในสังคมไทยยังมีความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ เชื่อว่ามีอำนาจเหนือธรรมชาติ อันได้แก่ ผี เทวดา และพระเจ้า เป็นผู้ทำให้เกิดสถานการณ์หรือปรากฏการณ์ที่เป็นอันตราย เชื่อว่าคนทรงเจ้าเป็นผู้มีอำนาจในการติดต่อกับอำนาจเหนือธรรมชาติได้ โดยเป็นร่างให้วิญญาณเจ้าพ่อมาประทับทรง ช่วยบำบัดรักษาโรคให้หายหรือปลดปล่อยความทุกข์ความเดือดร้อนให้หมดไป แก้ไขสถานการณ์อันเลวร้ายให้ดีขึ้น คนที่ฐานะไม่ดีจึงหันไปหาเจ้าพ่อในร่างทรงให้ช่วยเหลือและให้กำลังใจ ทั้งคนดีและคนชั่วต่างก็ต้องการความคุ้มครองจากเจ้าพ่อที่ตนนับถือ แต่ผู้เขียนได้ให้ทัศนะว่าพระเจ้าควรจะช่วยเหลือคนยากจน มิใช่ช่วยเฉพาะคนรวยหรือผู้มีอิทธิพล เจ้าพ่อในเรื่องนี้จึงไม่ใช่เป็นเจ้าพ่อของชาวบ้าน แต่เป็นเจ้าพ่อของกำนัน

เรื่องเจ้าพ่อทึงแผ่นดิน

เจ้าพ่อทึงแผ่นดิน เป็นเรื่องราวของเจ้าพ่อภูลายเหลื่องที่ต้องการไปเมืองกรุง แต่ไม่ลืมที่จะนำสมุดรายชื่อบนบานศาลขอความช่วยเหลือจากชาวบ้านติดตัวไปด้วย เมื่อมาถึงเมืองกรุงก็นึกถึงเพื่อนเก่าที่เคยอยู่บ้านนอกด้วยกันมา จึงไปขอพักอาศัยกับเจ้าพ่อเมืองกรุง ได้เห็นความสุขสบายภายในศาลพระภูมิใหญ่โต มีเครื่องเสียง เครื่องปรับอากาศ วิทยุทัศน์ และมีคนมาบนบานศาลกล่าวมากมาย แต่เจ้าพ่อเมืองกรุงไม่สนใจและไม่คิดจะช่วยเหลือ กลับชักชวนให้เจ้าพ่อภูลายเหลื่องย้ายมาอยู่ด้วยกันเพื่อสร้างความร่ำรวย ทำให้เจ้าพ่อภูลายเหลื่องคิดหนักกับทางเลือกระหว่างอุดมคติกับความมั่งคั่ง

แนวคิดด้านวัฒนธรรม เรื่องนี้ก็เป็นเรื่องความเชื่อในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์เช่นเดียวกัน ผู้เขียนได้สะท้อนแนวคิดว่ามนุษย์เราจะไม่มั่นคงทางจิตใจในภาวะที่ต้องเสี่ยงหรือมีอันตราย ทางออกที่จะลดความตึงเครียดในจิตใจของมนุษย์ก็คือ การบนบานศาลกล่าว อ้อนวอนให้อำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยคลี่คลายให้สำเร็จสมความปรารถนา ดังข้อความที่ผู้เขียนบรรยายถึงสภาพการณ์ภายในศาล

...ผู้คนยังทยอยมากราบไหว้บนบานแน่นขนัดราวเทียนสว่างไสว กลิ่นธูปโขยง
 จุนปล่อยสายยไอล้วนเหมือนหมอกหนายามเช้า ดอกไม้มาลัยคล้องเต็มศาล
 กระบอกไม้ไผ่ถูกเขย่ามิได้ขาด หัวหมูเครื่องเซ่นล้นถาดวางเรียงมือที่กราบ ตาที่
 มองของคนเหล่านั้น จาบฉวยแวววิงวอนขอความช่วยเหลือ ถัดออกไปอีกนิดตรง
 บริเวณปากทางเข้าศาล ขอบานกลุ่มหนึ่งนั่งฟังพบบูชขันว้างเปล่าขอเศษสตางค์
 ด้วยแวตาวิงวอน ในขณะที่ตู้กระจกลีงเงินบริจาคหน้าศาล อัดแน่นด้วยแบงก์สี
 แดงสีม่วงและเศษสตางค์ ...

(อำนาจ เย็นสบาย. 2538 : 109-110)

ผู้เขียนได้สะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างเมืองกับชนบท สังคมเมืองเป็นสังคมที่มีความเจริญในทุกๆ ด้าน มีผู้คนอยู่กันเป็นจำนวนมาก มีความแตกต่างกันทั้งด้านเชื้อชาติ ศาสนา การศึกษา อาชีพ ระดับชนชั้น มีความสัมพันธ์และผูกพันทางจิตใจกัน

น้อยมาก เป็นสังคมที่ต่างคนต่างอยู่ วิถีชีวิตของคนเมืองขึ้นอยู่กับเวลาและเต็มไปด้วยความเร่งรีบ ทุกชีวิตต้องดิ้นรนต่อสู้จนขวนขวายหาเลี้ยงชีพ ให้ความสำคัญในเรื่องวัตถุ ทำให้เกิดการแข่งขัน มีการเอาวัดเอาเปรียบกันอยู่ตลอดเวลา ความดิ้นรนกระเสือกกระสนของคนจนในสังคมเมืองก่อให้เกิดปัญหาทวีความรุนแรง เช่นปัญหาอาชญากรรม ปัญหาการหลอกลวงต้มตุ๋น ปัญหาครอบครัว อันนำไปสู่ความขัดแย้ง ทำให้ผู้คนมีจิตใจโหดเหี้ยมไร้ศีลธรรม สังคมจึงขาดความสงบสุข ดังข้อความตอนหนึ่งว่า

“อ่า ๆ สะะ ไม่มี ไม่เคย มีแต่เรื่องจีเสี้ยน อ่า ๆ ๆ เอาจะยกตัวอย่างให้ฟัง ไอ้คนดีมานขออย่าให้ถูกปล้น ไอ้โจรมาขอให้ปล้นสำเร็จ ไอ้คนบ่ไม่ถ้วนมานขอให้ถูกหว่ายไต่ดิน ไอ้เจ้ามือมานขอให้แทงผิด ไอ้เมียหลวงมานขอให้เมียน้อยตาย นังเมียน้อยมานขอให้เมียหลวงม่อง ไอ้ฟัวจอมเจ้าชู้มานขอให้เมียหลวงเมียน้อยตายพร้อมกัน จะได้หาเมียใหม่ อ่า ๆ ๆ”

(อำนาจ เย็นสบาย. 2538 : 106)

และผู้เขียนยังได้เสียดสีนักการเมืองอีกว่า เป็นผู้ที่ไม่ได้สร้างคุณประโยชน์ให้แก่ชาติบ้านเมืองอย่างแท้จริง เป็นผู้นำที่ไม่ได้ช่วยเหลือดูแลทุกข์สุขของชาวบ้าน มุ่งแต่จะกอบโกยผลประโยชน์ แสวงหาความร่ำรวยให้กับตนเองด้วยวิธีการฉ้อฉล และพรรคการเมืองแต่ละพรรคมีความขัดแย้งกันระหว่างพรรคเพื่อช่วงชิงความเป็นใหญ่ เอาชนะกันด้วยวิธีการที่รุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ ดังข้อความว่า

...มีอีก ...ไอ้นักการเมืองขี้โม้จอมโวพรรคหนึ่ง มานขอให้น้ำลายศักดิ์สิทธิ์ นิรันดร ไอ้นักการเมืองอีกพรรคหนึ่ง ถูกถล่มด้วยน้ำลายมหากาฬ จนพ่ายแพ้ยับเยิน มานขอให้กำลังภายในพรรคน้ำลายเน่าหมดสิ้น สูญสลายโดยเร็ววัน ไอ้อะไรอีกน้ำ ...อ้อ ไอ้คนกลุ่มหนึ่งมานขอให้มีการเลือกตั้ง ส.ส. ไอ้คนอีกกลุ่มหนึ่งมาน ขอให้แผนการกำหนดโรคแทรกซ้อนประสบความสำเร็จ ไอ้ 5,000 คนมาน ขอให้สอบเข้าทำงานได้ ทั้ง ๆ ที่เขารับเพียงตำแหน่งเดียว อ่า ๆ ๆ จำไม่หวัดไม่ไหว ขำชิบหายเลย อ่า ๆ ๆ” เจ้าพ่อเมืองกรุง หัวเราะพุงกระพือมเป็นจังหวะ

(อำนาจ เย็นสบาย. 2538 : 106-107)

ส่วนสังคมชนบท เป็นสังคมที่อยู่ห่างไกลจากความเจริญ มีสภาพที่แห้งแล้ง ก้นดาร์ ขาดสาธารณูปโภค วิถีชีวิตของชาวชนบทมีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย ต้องพึ่งพาอาศัย ธรรมชาติ ผู้คนจึงมีฐานะยากจนแต่มีความผูกพันและรักใคร่กันในครอบครัวและเพื่อนบ้าน มักไม่สร้างปัญหาให้เกิดขึ้นในสังคม ไม่สร้างความเดือดร้อน ทุกคนจึงอยู่กันอย่างสงบสุข และพยายามสร้างเนื้อสร้างตัวให้มีฐานะด้วยตนเอง ดังข้อความตอนหนึ่งว่า

“ลูกอีเมียนสอบเข้าครู บนหัวหมูไว้ 1 หัว ... ชัดซ้ำ วันแต่ละวันไม่มีจะ แดก ยังเลือกบนของแพง” เจ้าพ่อทำมูกฟุดฟิดแสดงอาการไม่พอใจ

“ลูกไอ้จอกสอบเข้าตำรวจ บนบรันดี่ 2 ขวด... หนอย จะเอารสนุ่มๆ มาให้ รสนุ่มๆ สิ้นดินอะไรของมันวะ กูไม่รู้จัก” เจ้าพ่อพลิกหน้าต่อไป

“ลูกอีค้อสอบเข้านายสิบ บนอะไรไว้วะ ชิบหายละซิ เสือกเปลอนึกกระดาก เอาไปมวนยาสูบ เออช่างแม่ง... ลูกไอ้เปรี๊ยะ...” เจ้าพ่อก้มหน้าเพ่งตาอ่าน บันทึกด้วยจดไม่ชัด “อ้อ ลูกชายมันอยู่คูเวต ขอให้ช่วยปกป้องคุ้มครอง ขอให้มีชีวิตรอดกลับมา...”

(อำนาจ เย็นสบาย. 2538 : 99)

เจ้าพ่อเมืองกรุงและเจ้าพ่อภูลายเหื่องเป็นเจ้าพ่อที่มีผู้คนมาขอพึ่งพากันเป็นจำนวนมาก ผู้เขียนได้แสดงทัศนะให้เห็นถึงความแตกต่างของวิถีการดำเนินชีวิตในสังคมเมืองและสังคมชนบทที่มีส่วนหล่อหลอมสร้างทัศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรมของตัวละคร เจ้าพ่อเมืองกรุงเป็นตัวแทนของสังคมเมืองที่แสดงถึงความเห็นแก่ตัว ไม่คิดจะช่วยเหลือผู้อื่นที่ได้รับความสะดวก คอยคิดแต่จะกอบโกยความร่ำรวย ส่วนเจ้าพ่อภูลายเหื่องเป็นตัวแทนของสังคมชนบท ที่แสดงถึงความเมตตาปรานี คอยช่วยเหลือและคุ้มครองผู้คนที่ได้รับความทุกข์ยาก ผู้เขียนใช้วิธีการนำเสนอตัวละครที่เป็นทั้งฝ่ายชั่วและฝ่ายดี ชัดแย้งกันในเชิงศิลป์ ได้อย่างน่าสนใจ

เรื่องไฟที่ใกล้มอด

เรื่องไฟที่ใกล้มอด เป็นเรื่องเกี่ยวกับความเชื่อไสยศาสตร์ของชาวเขาเผ่าลีซอ ที่อาศัยอยู่ตามภูเขา อาเบ เป็นเด็กชายวัย 7 ขวบ อาศัยอยู่กับปู่ในบ้านหลังหนึ่งตั้งแต่อาเบยังเล็ก ๆ อาเบไม่เคยเห็นและรู้จักพ่อแม่ มีเพียงปู่คนเดียวที่เลี้ยงดูและใกล้ชิดขนาดตลอดเกือบเดือนแล้วที่ปู่เฝ้าลี้มป่วยลงด้วยโรคประหลาด ผอมลง อาเชื่อเตอเป็นหมอผีประจำหมู่บ้านให้คำมั่นสัญญาว่าปู่จะหายในเร็ววัน เวลาผ่านไป อาเบเห็นปู่ทรุดหนักลงไป ลูกไม่ได้กินอาหารไม่ได้ ร่างกายที่เคยพลิกตัวไปมาด้วยตัวเองกลายเป็นเพียงท่อนชีวิต ที่เหลือแค่ลมหายใจ อาเบเฝ้าแต่รอคอยด้วยความหวังและรอการมาของหมอผีประจำหมู่บ้านที่มาทำพิธีเรียกขวัญครั้งใหม่อีก

แนวคิดด้านวัฒนธรรม จากเรื่องนี้เป็นความเชื่อทางไสยศาสตร์ของชาวเขาที่อยู่
ในชนบทที่ห่างไกลจากความเจริญ ผู้เขียนได้สะท้อนแนวคิดถึงสภาพจิตใจและความต้องการ
ของมนุษย์ในยามที่ต้องเผชิญกับภาวะที่น่าหวั่นเกรง และไม่สบายใจ วิธีทางที่จะทำให้ความ
หวาดหวั่นลดน้อยลง คือการหาที่พึ่งทางใจ ที่พึ่งทางไสยศาสตร์ คนชนบทส่วนหนึ่งมักมี
ความเชื่อในเรื่อง ผี และเชื่อว่าความเจ็บป่วยของมนุษย์มีสาเหตุมาจากผีทำ จึงต้องทำพิธี
เรียกขวัญ หมอผีจึงมีส่วนสำคัญในการใช้เวทมนตร์คาถาช่วยรักษาพยาบาลคนไข้ให้หาย
และทำให้ญาติของคนไข้เกิดความสบายใจและมั่นใจว่าจะหายจากโรค เพราะได้กำจัดผีหรือ
วิญญาณออกไป หรือได้ทำการขอขมาอย่างถูกต้องแล้ว แนวคิดนี้ปรากฏในพฤติกรรมของ
ตัวละคร ดังข้อความ

“ขวัญเอย ขวัญไปไหน

ขวัญเที่ยวไปไกล ลูกหลานห่วงใยขวัญจงกลับมา

ขวัญเอย หรือขวัญหลงป่า

หรือถูกผีลักพา จงปล่อยขวัญกลับมา

ขวัญเอย ขวัญอย่าหาย

คืนสู่ร่างกาย ผีร้ายอย่ารังควาน”

พิธีสวดอ้อนวอนของอาเชื่อเตอหมอผี ดังขึ้นเป็นระยะ ๆ หน้าลานบ้านปู่เฒ่า

(อำนาจ เย็นสบาย. 2538 : 67 - 68)

ส่วนในเรื่องโซกลาง ผู้เขียนสะท้อนให้เห็นว่าสังคมชาวเขาเป็นสังคมที่อยู่ห่างไกลจากความเจริญ ได้รับอิทธิพลจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมน้อยมาก ความเชื่อในเรื่องโซกลางก็ยังคงได้รับการถ่ายทอดสืบต่อ ๆ กันมาอย่างเหนียวแน่น และมีความเชื่อมั่นว่าความตายคือความสิ้นสุดของสภาวะทางร่างกาย แต่วิญญาณก็ยังคงอยู่เพื่อรับความสุขในโลกหน้า ดังข้อความ

“จ๊ิบๆ” นกนางแอ่นสองตัวที่ปู้จัดที่ให้มันทำร่างกายในบ้านได้หลังคาโผบินไปมา ปู้เคยบอกว่า นกนางแอ่นเป็นนกนำโชค เป็นนกที่จะนำวิญญาณของเจ้าของบ้านไปสู่สวรรค์หลังจากตายแล้ว ไม่เพียงแต่ปู้เท่านั้นที่เชื่อเรื่องนี้ แต่มันหมายถึงทุกคนในทุกครอบครัวในหมู่บ้านชาวลีซอนี่เลยทีเดียว

(อำนาจ เย็นสบาย. 2538 : 66-67)

ผู้เขียนได้สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อทางไสยศาสตร์ของสังคมชาวเขาซึ่งเป็นสังคมที่อยู่ห่างไกลจากความเจริญ มีความเชื่อในเรื่องผี เชื่อในเรื่องโซกลาง เชื่อว่าความเจ็บไข้ได้ป่วยของมนุษย์มีสาเหตุเกิดจากการกระทำของผี ญาติมิตรจึงต้องเรียกหมอผีมาทำพิธีเรียกขวัญให้ เพราะเชื่อกันว่าหมอผีจะเป็นผู้ที่สามารถติดต่อกับผีได้ โดยทำพิธีไสยศาสตร์จับไล่หรือกำจัดผีหรือวิญญาณออกไป และใช้เวทมนตร์คาถาช่วยรักษาพยาบาลคนไข้ ส่วนในเรื่องโซกลาง เชื่อว่าความตายคือความสิ้นสุดของสภาวะร่างกาย แต่วิญญาณก็ยังคงอยู่เพื่อรับความสุขในโลกหน้า นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงสังคมชาวเขาเป็นสังคมที่อยู่ห่างไกลจากความเจริญ ขาดสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านสาธารณูปโภคที่เข้าไปไม่ถึง ขาดการบริการด้านสาธารณสุข คือ โรงพยาบาล สถานีอนามัย หน่วยแพทย์ และยารักษาโรคที่จะบำบัดรักษาคนเจ็บป่วยให้หายจากโรคได้ ขาดการศึกษาที่จะช่วยให้เข้าใจโลกและชีวิตซึ่งแตกต่างไปจากเดิม ขาดความรู้ความเข้าใจ จึงทำให้สังคมชาวเขายังคงยึดมั่นในความเชื่อว่าอำนาจเหนือธรรมชาติยังคงอยู่ และดำรงวิถีชีวิตแบบเดิมโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลง

เรื่องผู้ต้องหา

ผู้ต้องหา เป็นเรื่องเกี่ยวกับความเชื่อในเรื่อง บาป-บุญ ก่อนตายบุญท่วมมีความเชื่อว่า การทำบุญ จะช่วยให้ได้ขึ้นสวรรค์เมื่อตายแล้ว แต่เมื่อทำบาปจะได้ลงนรก เมื่อเขาตายไป ยมทูตได้นำวิญญาณของบุญท่วมไปสถานที่พิจารณาบาปบุญ ที่เต็มไปด้วยผู้ต้องหานั่งเรียงแถวแน่นขนัดกลางพื้นห้องโถง ผู้ต้องหาเหล่านั้นมีความแตกต่างกันทั้งวัย เพศ ฐานะ มีทั้งคนดีและคนชั่ว เมื่อถึงเวลาที่พระยมออกมาตัดสินชำระความ เจ้าหน้าที่ได้เรียกผู้ต้องหาทีละคน ซึ่งต่างก็เล่าถึงการกระทำความผิดต่าง ๆ เมื่อยังมีชีวิตอยู่ พร้อมทั้งนำหลักฐานมาแสดง หลังการพิจารณาบุญท่วมและผู้ต้องหาทั้งหมดพากันพักผ่อนอยู่ในห้องโถง เขาเห็นบางคนร้องไห้ เดี่ยวหัวเราะ ในขณะที่อีกกลุ่มหนึ่งหลับนอนด้วยความมั่นใจว่าจะได้จุติในสวรรค์

แนวคิดด้านวัฒนธรรม เป็นความเชื่อเรื่องบาปบุญของศาสนิกชนในสังคมพุทธศาสนา ผู้เขียนได้สะท้อนแนวคิดถึงความเชื่อในเรื่องการทำบุญว่า เมื่อตายไปจะได้ขึ้นสวรรค์ เมื่อทำบาปจะได้ลงนรก ผู้คนจึงเกิดความเกรงกลัวพากันสะสมผลบุญ ซึ่งถือว่าเป็นความดีจะต้องให้ผลตอบแทนในทางที่ดี แนวคิดนี้ปรากฏในบทสนทนา ผ่านตัวละครดังข้อความ

“คือว่าก่อนตายซักเดือนเห็นจะได้ ผมทำบุญจนหมดตัว ครั้งนั้นอธิษฐานภาวนา ถ้าตายแล้วขอให้ขึ้นสวรรค์ แต่นี่มันนรกนี่ อย่างนี้จะไม่ให้ผมผิผหวังเสียใจร้องไห้ได้ยังไง” บุญท่วมใช้หลังมือปาดน้ำตาและน้ำมูก

“ทำบุญหมดตัวนะเท่าไร”

“บาทหนึ่ง” บุญท่วมตอบเสียงแผ่ว

“อ้อ ๆ ๆ ลงทุนบาทหนึ่งจะขอขึ้นสวรรค์ มันจะไม่คำกำไรเกินควรมากไปหรือวะ ไอ้ท่วม โอ๊ย ! ขำ ขำ จริง ๆ โว้ย อ้อ ๆ ๆ ๆ”

(อำนาจ เย็นสบาย. 2538 : 86 - 87)

ผู้เขียนยังได้เสียดสีสังคมที่มีผู้คนอีกเป็นจำนวนมากที่ทำบุญเพื่อหวังสิ่งตอบแทนด้วยการบริจาคทรัพย์สินของ โดยหวังว่าบุญนั้นจะได้ตอบสนองทั้งในชาตินี้และชาติหน้า ไม่

ได้ทำบุญด้วยจิตศรัทธา เสียสละ ละความโลภ สละความตระหนี่ ให้พัฒนาจิตใจของตัวเองให้ผ่องใสปราศจากกิเลส ในเรื่องนี้แม้กระทั่งคนชั่วก็ทำบุญเพื่อหวังว่าบุญนั้นจะช่วยให้เขารอดพ้นกรรมชั่ว และหวังว่าจะได้ขึ้นสวรรค์ ดังข้อความว่า

“ผู้ต้องหากคนที่สอง ยืนขึ้น”

“ผู้จัดการใหญ่ขายเนื้อสด ฮ่าๆๆ ข่าว่าร้ายนักเระะ”

“แหมท่าน... คือไม่จริงผมจะร้ายกว่านี้เยอะ ถ้าผมไม่ทำบุญทำทาน แะๆๆ ไปคู่ได้เลยวัดเกือบทุกวัดในจังหวัดบ้านเกิดของผม มีชื่อผมติดอยู่ตามเสาโบสถ์ ประตูโบสถ์ กำแพงแก้ว เสาศาลา โอ๊ย จาระไนไม่ไหว แล้วเวลาถึงวันเกิด ขึ้นบ้านใหม่ งานปีใหม่ ตรุษจีน คริสต์มาส สงกรานต์ ผมไม่เคยลืมผู้มีพระคุณ เจ้านายใหญ่โต ก็คนก็สถานี่ ผมมีของขวัญไปให้เป็นประจำ สำหรับตัวในเรือที่ทำรายได้ให้ผม ผมไม่เคยทอดทิ้ง เวลาถูกจับผมก็ไปประกันออกมา เรียบ เวลาโดนตบ โดนกระทืบ ผมรู้ผมก็ไปขอร้องให้เลิกตบเลิกกระทืบ เวลาผมเดินทางไปตกลงราคา ซื้ออิหฺนจากบ้านนอกผมก็ไม่เคยเบี้ยวเคยโกงใคร ผมซื้อสัตย์เสมอ แะๆๆ ความดีย่อยๆ แค่นี้ ผมพอผ่านไหมดครับ”

(อำนาจ เข็นสบาย. 2538 : 93)

และอีกข้อความตอนหนึ่งว่า

“ปีนี้ทั้งปีก็ ผมตัดมาจากหนังสือพิมพ์หน้าข่าวสังคม ให้ลูกน้องท่านไปอ่านเอาเองแล้วกัน ว่าผมทำความดีอะไรไว้บ้าง” ทำทางยังคงไว้ตัวและวางอำนาจ

“ส่วนเล่มนี้เป็นหนังสือแจก ในงานศพของผมตั้งแต่หน้าแรกจนถึงหน้าสุดท้าย มีทั้งประวัติครอบครัว การทำงาน ประกาศเกียรติคุณ ยศตำแหน่ง และที่สำคัญข้อเขียนคำไว้อาลัย พ่อผม แม่ผม เมียผม ลูก ๆ ของผม ญาติโยม ลูกน้องผม เจ้านายผม ล้วนเขียนว่าผมเป็นคนดีทั้งนั้น เชื่อหรือไม่เชื่อท่านไปเปิดอ่านดู” น้ำเสียงห้วนสั้น...

“แล้วที่มีข่าวว่า ผู้ตรวจฯ สมคบกับพวกงาบตึก งาบถนนหลายครั้งหลายหน จนจับได้ละจะว่ายังไง” พระยมแย้ง

(อำนาจ เย็นสบาย. 2538 : 92)

ผู้เขียนสะท้อนให้เห็นว่าสังคมไทยมีความเชื่อในเรื่อง นรก สวรรค์ ทุกคนที่เป็นผู้ต้องหาต่างพากันเชื่อในเรื่องบาปบุญ ไม่ว่าจะเป็นคนจนหรือคนร่ำรวย และยังเชื่อว่าการทำบุญมาก ๆ ผลบุญจะช่วยให้ตนเองได้ขึ้นสวรรค์ แม้ว่าคนทำบุญมากจะเป็นคนชั่วก็ตาม ดังข้อความว่า

...บุญท่วมกระดกตัวเข้าไปนั่งพิงผนังห้อง ยึดเท้าไปข้างหน้า สายตาเหม่อมองไปยังกลุ่มคนข้างเคียงผู้ไม่รู้ชะตากรรมของตนในวันพรุ่ง พวกเขาไม่มีใครยอมหลับนอน เดี่ยวทอดถอนหายใจ เดี่ยวร้องไห้ เดี่ยวพรวดพราดถึงลูกเมีย เดี่ยวก่นด่าเจ้านายที่จ้างเขาเข้าคุกแล้วไม่รักษาสัญญา เดี่ยวแหกปากหัวเราะชอบใจ... ที่ตายแล้วสบายกว่าที่ชีวิตอยู่... ในขณะที่คนกลุ่มหนึ่ง หลับนอนด้วยความมั่นใจว่าจะได้จุติยังสรวงสวรรค์ เมื่อรุ่งเช้าแห่งการตัดสินอย่างกรายมาถึง...

(อำนาจ เย็นสบาย. 2538 : 97)

จากเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นถึงศาสนิกชนไทยมีความเชื่อในเรื่องบาปบุญ เชื่อเรื่องการทำบุญว่าเมื่อตายไปจะได้ขึ้นสวรรค์ เมื่อทำบาปจะได้ลงนรก เชื่อว่าผลบุญจะตอบสนองให้สบายทั้งในชาตินี้และชาติหน้า

กล่าวโดยสรุป แนวคิดด้านวัฒนธรรมที่ปรากฏอย่างเด่นชัดในเรื่องสั้นของอำนาจ เย็นสบาย คือแนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อทางไสยศาสตร์และทางพุทธศาสนา คือเชื่อเรื่องการทรงเจ้าเข้าผี เชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และเชื่อเรื่องบาปบุญ ผู้เขียนได้สะท้อนแนวคิดนี้ไว้ว่าความเชื่อเหล่านี้ถ้าผู้คนยังมีความศรัทธา เลื่อมใส ก็ยังมีอยู่ได้ในสังคมที่ด้อยพัฒนา

จากการวิเคราะห์แนวคิดที่ปรากฏในเรื่องสั้นรางวัลดีเด่นของคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ พ.ศ. 2533 ของอำนาจ เย็นสบาย จำนวน 13 เรื่อง พบเพียง 3 แนวคิด

คือ แนวคิดด้านสังคม แนวคิดด้านการศึกษา และแนวคิดด้านวัฒนธรรม กล่าวโดยสรุป แต่ละแนวคิดได้ดังนี้ คือ

แนวคิดด้านสังคม อำนาจ เย็นสบาย ได้เสนอแนวคิดทั้งด้านสังคมเมือง และแนวคิดด้านสังคมชนบท แนวคิดด้านสังคมเมือง ผู้เขียนได้แสดงแนวคิดที่มีต่อสภาพของคนในสังคมเมืองในด้านปัญหาความยากจนที่คนต้องดิ้นรนหารายได้จนประสบเคราะห์กรรม ปัญหาความพลัดภัยในชีวิตและทรัพย์สินที่ไม่ได้รับการแก้ไข ปัญหาค่านิยมในวัตถุ ยกย่องคนมีเงินแม้จะไม่ใช่มนุษย์ดี ปัญหาความมั่งคั่งของเครื่องรางของขลังจนถูกดัดแปลงตลอดจนเรื่องไม่เป็นสาระของพวกคอยจับผิดนินทาผู้อื่น ส่วนแนวคิดด้านสังคมชนบท ผู้เขียนได้แสดงแนวคิดต่อสภาพและปัญหาสังคมชนบทไว้ว่า สภาพสังคมชนบทแม้ว่าจะอยู่ห่างไกลจากความเจริญแต่คนในสังคมก็มีความสัมพันธ์กันดี ครอบครัวมีความอบอุ่น เด็ก ๆ ชนบทมีนิสัยใจคอโอบอ้อมอารี เสียสละ ต่างช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ห่วงใยรักใคร่กัน ส่วนการดำรงชีวิตหาเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง เต็มไปด้วยความลำบากยากแค้น ต้องขยันอดทน เพราะต้องพึ่งพาอาศัยธรรมชาติที่นับวันแต่ละวันจะหมดไป และไม่แน่นอน บางครั้งต้องต่อสู้ดิ้นรนแทบเอาชีวิตไม่รอด ชาวชนบทส่วนหนึ่งยากจนมากจนต้องเป็นโจรผู้ร้ายก่ออาชญากรรมอย่างเหี้ยมโหด แต่ก็ถูกเจ้าหน้าที่บ้านเมืองวิสามัญฆาตกรรมเพื่อเอาความดีความชอบ

แนวคิดด้านการศึกษา อำนาจ เย็นสบาย ได้แสดงแนวคิดด้านการศึกษา คือ คนทั่ว ๆ ไปมีค่านิยมในการศึกษา อยากให้บุตรหลานได้รับการศึกษาในระดับชั้น สูง ๆ เพราะเห็นว่าการศึกษเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในชีวิตคน เพื่อจะได้มีอนาคตที่ดี และช่วยยกระดับฐานะทางสังคม ส่วนปัญหาด้านการศึกษาที่สำคัญที่สุด คือ ความยากจน อันเป็นอุปสรรคต่อการศึกษาล่าเรียน ถ้าไม่มีทุนก็หมดโอกาส และผู้ที่จะช่วยแนะนำให้คำปรึกษาที่คืบคลานก็คือ ครู ผู้มีบทบาทสำคัญในการศึกษาที่อุทิศตนทั้งกายและใจ ขอมเสียสละความสุขและประโยชน์ส่วนตัว ทนลำบากตรากตรำ อบรมสั่งสอนให้ศิษย์มีความรู้ ความประพฤติในสิ่งที่ดีงาม เพื่อให้ศิษย์มีอนาคตที่ดี มีความสุขความเจริญก้าวหน้า เป็นพลเมืองดีและเป็นกำลังสำคัญของชาติ ดังนั้นครูจึงเป็นผู้ที่มีคุณค่าควรแก่การเคารพยกย่องโดยแท้จริง

แนวคิดด้านวัฒนธรรม อำนาจ เย็นสบาย ได้แสดงแนวคิดที่สังคมไทยทั่วไปยังมีความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์และสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ ตลอดจนเรื่องนรกสวรรค์จะสามารถคลี่คลายตอบสนองความต้องการในจิตใจของมนุษย์และมีผลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ ผู้เขียนยังได้เสนอแนะว่าความเชื่อนั้นควรได้พิจารณาให้ถ่องแท้ด้วยวิจักษณ์ญาณมิใช่หลงมกยจนเป็นเหยื่อของคนบางจำพวกที่ใช้ความเชื่อนี้หลอกล่อเอาามิสสินจ้างจรรำรวย

2. วิเคราะห์แนวคิดที่ปรากฏในเรื่องสั้นชุดครอบครัวกลางถนน ของ ศีลา โคมฉาย

หนังสือรวมเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลดีเด่นจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ประจำปี พ.ศ. 2536 ชุดครอบครัวกลางถนน ของศีลา โคมฉาย ประกอบด้วยเรื่องสั้นทั้งหมด 13 เรื่อง ได้แก่

1. ขาซ้ายของแม่
2. ถ้าผมเป็นพ่อ
3. ด่าน
4. คืบเหน็บหนาว
5. ดอกเลือด
6. ผู้เข้าใจ
7. ครอบครัวกลางถนน
8. อีสราภาพ
9. มืดของนาย
10. มโนกรรม
11. เทพธิดา
12. เสียหมา
13. เด็กหัวขี้เลื่อยกับกระดาดห่อหนังสือ

ผู้วิจัยจะวิเคราะห์แนวคิดในเรื่องสั้นทั้ง 13 เรื่องดังกล่าวข้างต้นในด้านสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดด้านสังคม

แนวคิดด้านสังคมของผู้เขียนหมายถึง ทักษะที่ผู้เขียนมีต่อสภาพสังคม ได้แก่ สภาพความเป็นอยู่ วิถีชีวิต ค่านิยม ความเชื่อที่คนในสังคมประพฤติปฏิบัติ ผู้เขียนจะสะท้อนแนวคิดด้านสังคมออกมาโดยผ่านตัวละครหรือฉากในเรื่องที่เขาแต่งขึ้น ศีลา โคมฉาย ได้แสดงแนวคิดด้านสังคมไว้ในเรื่องสั้นหลายเรื่อง ดังการวิเคราะห์ต่อไปนี้

1.1 แนวคิดด้านวิถีชีวิตของคนในสังคม

วิถีชีวิต หมายถึง ลักษณะการดำรงชีวิต สภาพความเป็นอยู่ ที่อยู่อาศัย การทำมาหาเลี้ยงชีพของคนในชุมชนหนึ่ง

1.2 แนวคิดด้านค่านิยม

ค่านิยม หมายถึง สิ่งที่ผู้คนในสังคมยึดถือ มีค่า น่ายกย่อง และเห็นว่าถูกต้อง

จากการวิเคราะห์เรื่องสั้นของศีลา โคมฉาย ผู้เขียนได้สะท้อนแนวคิดด้านวิถีชีวิต และค่านิยมไว้ในเรื่องครอบครัวกลางถนน เรื่องชาชาัยของแม่ เรื่องคืนเหน็บหนาว เรื่องถ้าผมเป็นพ่อ เรื่องดอกเลือด เรื่องมโนกรรม และเรื่องเสียหมา

เรื่องครอบครัวกลางถนน

ครอบครัวกลางถนน เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับครอบครัวของหนุ่มสาวที่จำเป็นต้องออกนอกบ้านไปทำธุรกิจการงาน จึงต้องอาศัยรถขับไปสู่ที่หมาย เขาต้องประสบปัญหาสภาพการจราจรคับคั่งและรถติดขัดในกรุงเทพฯ เป็นเวลานานนับชั่วโมง เขามีเหตุผลในการซื้อรถเพื่อเพิ่มพูนฐานะ ความสะดวกสบาย และคุณภาพของชีวิตที่ดีกว่า หลีกเลียงปัญหามลพิษทางอากาศ เขาจึงใช้ชีวิตส่วนตัวอยู่ในรถเสมือนหนึ่งบ้านของตนเอง มีกิจกรรมร่วมรับประทานอาหาร เล่นเกม และร่วมเพศ เขาเริ่มคิดจะเปลี่ยนรถให้ใหญ่ขึ้น เหมือนโชคเข้าข้าง ขณะที่รถติดผู้คนเริ่มลงไปเดินเล่นและทักทายกัน ทำให้รู้จักคนหลายอาชีพ จนกระทั่งได้ลูกค้าอย่างไม่คาดฝัน ในรถจึงเป็นทั้งบ้าน สำนักงานเคลื่อนที่ และเป็นที่เกิดของสมาชิกใหม่ให้กับครอบครัว

แนวคิดด้านสังคม จากเรื่องนี้ ผู้เขียนได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับสภาพวิถีชีวิตของคนในเมืองหลวงว่า ที่อยู่อาศัยของคนฐานะปานกลางในเมืองหลวงมักเป็นหมู่บ้านจัดสรรซึ่งอยู่ชานเมือง ทุก ๆ เช้าผู้คนก็จะขับรถเข้ามาทำงานในเมืองมากขึ้น ปัจจุบันนี้สภาพครอบครัวของไทยสามีและภรรยาต้องช่วยทำมาหาเลี้ยงชีพออกไปทำงานนอกบ้านทั้งสองคน ความจำเป็นในการเดินทางที่จะต้องมียานพาหนะมีมากขึ้น สภาพการเดินทางในเมืองหลวงการจราจรติดขัดมาก ใช้เวลานานหลายชั่วโมงกว่าจะถึงที่หมาย ทำให้ผู้คนเกิดความเครียด ผู้คนจึงต้องหาวิธีการผ่อนคลายโดยการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในเรื่องนี้ผู้เขียนได้ให้ตัวละครทำกิจกรรมหลาย ๆ อย่างเช่น การถ่ายรูป ปลูกพืช ปลูกผัก รับประทานอาหาร เล่นเกม และบางกิจกรรมอาจจะเกินไป เช่น สามีและภรรยามีเพศสัมพันธ์กันในวันเดียว ผู้เขียนได้สะท้อนแนวคิดเช่นนี้ออกมาในลักษณะประชดประชันเสียดสีสังคมและผู้คนในยุคปัจจุบัน ดังข้อความว่า

...กิจกรรมแห่งครอบครัวที่มีองค์ประกอบและจังหวะจะโคน เป็นบทเพลงแสนสุข มักกระพือกระแทกด้วยสภาพชีวิตซบเซาและผันแปรรวดเร็ว... อาจจะเพราะนานเต็มที ร้างสัมผัส ประกอบกับอยากมีลูกไว้ชื่นชมอย่างเพศแม่หรือเหตุผลอื่น นั่นทำให้ข้ออ้าง “ยะ...อย่า...เดี๋ยวเสียยับ” และอาการขัดขืนคลายลงสำหรับการเปิดเรือนหอกลางถนน...

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 79)

ซึ่งทั้งหมดนี้ผู้เขียนต้องการเน้นปัญหาเรื่องการจราจรติดขัด ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ในเมืองหลวงที่รัฐบาลไหนๆ ก็แก้ไม่ตก ผู้คนต้องทนลำบากกันต่อไปไม่มีสิ้นสุด

นอกจากนี้ผู้เขียนต้องการเสนอแนวคิดที่ว่า สภาพการจราจรติดขัด รถยนต์ได้กลายเป็นบ้าน และลักษณะดังกล่าวก็เหมือนกับกิจกรรมที่เกิดขึ้นในครอบครัว ไม่ผิดจากครอบครัวกลางถนนนั่นเอง นอกจากนี้ผู้คนที่อยู่ในรถยังลงมาเดินเล่นยืดเส้นยืดสาย ทำการบริหารออกกำลังกาย พุดคุยทักทาย และได้สร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนใหม่จนร่วมกิจกรรมด้วยการช่วยกันปลูกต้นกล้วย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการแก้ปัญหาเพื่อคลายเครียดระหว่างรถติด ดังข้อความว่า

...ห่างออกไปทางขวามือ ชายวัยกลางคนกำลังใช้เสียมขุดเกาะกลางถนน
พฤติกรรมพิลึกตึงดูคความสนใจให้เดินไปใกล้

“ทำอะไรครับ” ผมทักด้วยคำถาม

“ปลุกกล้วย” เขาตอบโดยไม่ละสายตาจากงาน กระทั่งโกยดินจากหลุม
หมดจึงหันมามิให้

“ใบกล้วยทั้งกว้างยาวใหญ่ มันช่วยซับมลพิษทางอากาศได้มาก” เขา
อธิบายเป็นคั่งเป็นแควคล้ายจะเป็นนักอนุรักษ์ธรรมชาติด้วย

“เนี่ย ผมปลุกมันเรื่อยละวันละหน่อสองหน่อ คุณจะลองมั่งไหม ในรถผม
ยังเหลืออีก รดรดอีกนาน เห็นวิทยุรายงานว่าชนกันวินาศเจ็ดแปดคันถึงสอง
จุด ขาลงสะพานลาดพร้าวกับหน้าหมอชิต”

“ดีเหมือนกัน อีกหน่อยคงเป็นสวนกล้วย” ผมสนองขณะรับเสียมมาถือไว้

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 82)

ผู้เขียนยังได้แสดงแนวคิดเกี่ยวกับค่านิยมในสังคมเมืองอีกว่า คนบางอาชีพจำเป็นต้องมีรถยนต์ไว้ขับขี่เพื่อแสดงฐานะของตนเองให้เป็นที่น่าเชื่อถือในสังคม แต่บางอาชีพก็เป็นความจำเป็นพื้นฐานเพื่อใช้เป็นพาหนะในการสัญจรไปมาเพื่อความสะดวกรวดเร็ว ในเรื่องนี้ตัวละครเอกมีอาชีพทำธุรกิจของบริษัทฝ่ายโฆษณา ซึ่งจะต้องออกไปหาลูกค้า เขาจึงจำเป็นต้องมีรถยนต์เพื่อแสดงฐานะ ดังข้อความ

...เหตุผลของการมีรถ ผมไม่ปฏิเสธว่าเพื่อเพิ่มพูนฐานะ...

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 76)

นอกจากรถยนต์แล้ว เรื่องบ้านก็เป็นสิ่งจำเป็น บ้านเป็นเครื่องบ่งบอกฐานะความเป็นอยู่และระดับชนชั้นของผู้คนในสังคม ผู้เขียนได้แสดงทัศนคติต่อสภาพความเป็นอยู่ว่า สลัมเป็นที่อยู่ของชนชั้นล่าง ส่วนคอนโดมิเนียมเป็นที่อยู่ของชนชั้นสูง ตัวละครในเรื่องนี้อยู่ในบ้านจัดสรรถือว่าเป็นชนชั้นกลาง ดังข้อความที่ผู้เขียนได้บรรยายไว้ว่า

...ตามทฤษฎีแล้ว เราคือชนชั้นกลาง เห็นได้จากบ้านพักของเราอยู่ตำบลสายไหม แดนต่อแดนล้าลูกกากับบางเขน ขับรถผ่านหมู่บ้านจัดสรรโครงการแล้วโครงการเล่า... หากเราเป็นชนชั้นล่างยากไร้ คงได้ยัดสลัมกลางเมืองเป็นที่พัก เช่นเดียวกับชนชั้นสูง มีคอนโดมิเนียมไว้ชมอาทิตย์อัสดง ทอประกายทองทาพระลอกคลื่นแม่น้ำ

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 75-76)

รถยนต์และบ้านจึงเป็นค่านิยมของคนในสังคมเมืองที่ทุกคนดิ้นรนไถหาและแข่งขันกันอย่างบ้าคลั่งเพื่อให้ได้สิ่งเหล่านี้มา อันเป็นเครื่องบ่งบอกถึงฐานะและความร่ำรวยของคนในสังคม ดังข้อความว่า

...จุดหมายในกระบวนแถวชนชั้นสูงเห็นได้แจ่มชัด จะติดขัดตรงหนทางไป เราจึงมูทำงานเป็นบ้าเป็นหลัง แถมยังคิดวางโครงการส่วนตัวอยู่ตลอดเวลา ตั้งความหวังเป็นเจ้าของกิจการจนแทบเป็นโครงการรายวัน ที่ทำได้ในขณะนี้คือมีบ้านและรถยนต์ของตัวเอง แม้รายจ่ายตึงมือไปบ้างก็ตาม...

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 76)

จากเรื่องสั้นเรื่องนี้ จะเห็นได้ว่าผู้เขียนได้แสดงแนวคิดต่อสภาพวิถีชีวิตของคนในเมืองหลวงว่า ผู้คนต้องดิ้นรนต่อสู้ในเรื่องการหาหาเลี้ยงชีพ จึงจำเป็นต้องมีรถยนต์ไว้สำหรับขับไปทำงาน ทำให้มีปริมาณรถยนต์เพิ่มมากขึ้น แต่ถนนไม่พอให้รถวิ่ง ทำให้การจราจรในเมืองหลวงไม่คล่องตัว เกิดปัญหาการจราจรติดขัด ทำให้ผู้คนเกิดความเครียด แสดงพฤติกรรมที่ผิดเพี้ยนไป ส่วนค่านิยมของผู้คนในเมืองใหญ่ เช่น กรุงเทพมหานครจะต้องชวนขวามมีบ้านของตนเอง มีรถยนต์ไว้ใช้สอยเพราะเป็นความจำเป็นขั้นพื้นฐาน และเพื่อแสดงฐานะของคนบางอาชีพ

เรื่องชาชายของแม่

ชาชายของแม่ เป็นเรื่องราวของชายหนุ่มวัย 28 ปีที่จากบ้านเกิดมาใช้ชีวิตในสังคมเมืองหลวงเป็นเวลานานกว่าสิบปี เขามีรายได้เดือนละกว่าแปดพันบาทจากการเป็นพนักงาน

แผนการเงินของบริษัทแห่งนี้ แต่เขามีหนี้สินที่ต้องผ่อนชำระมากมายเพื่อการเริ่มต้นชีวิตครอบครัวตามข้อเรียกร้องของคนรัก เขาไม่มีเวลากลับไปเยี่ยมแม่เกือบปีแล้ว เมื่อได้รับจดหมายจากแม่บอกเล่าถึงความห่วงใยที่มีต่อเขาตลอดเวลา และกล่าวถึงขาซ้ายของแม่ที่กำลังจะเป็นอัมพาต แต่แม่ก็ไม่ได้ขอร้องให้พาไปรักษาแต่อย่างใด เขาคิดว่าคราวนี้จะต้องหาเงินสักก้อนไปรักษาแม่ให้ได้ถ้าเขาโชคดีถูกสลากกินแบ่ง

แนวคิดด้านสังคม ผู้เขียนได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชนชั้นกลางที่เดินทางเข้ามาใช้ชีวิตในเมืองหลวง ต้องดิ้นรนต่อสู้ในการดำรงชีวิตเพื่อความอยู่รอดและเพื่อชีวิตที่ดีกว่าเดิม ตัวละครในเรื่องนี้เป็นชายหนุ่มผู้หนึ่งที่เข้ามาทำงานบริษัทในเมือง เขามีเงินเดือนแปดพันบาทเศษ มีคนรักที่จะต้องสร้างฐานะสำหรับการเริ่มต้นชีวิตครอบครัว จึงวางแผนที่จะมีบ้านเพื่อใช้เป็นเรือนหอในอนาคต ซึ่งก็เป็นวิถีชีวิตของคนในสังคมเมืองที่ต้องดำเนินไปเหมือน ๆ กัน ที่จริงบ้านของครอบครัวเขาก็มีอยู่แล้วในชนบท เมื่อเขาเข้ามาอยู่ในเมืองหลวงจึงจำเป็นต้องมีที่อยู่อาศัย เงินเดือนของเขาที่มีอยู่ต้องผ่อนค่าน้ำบ้านและสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นจนเกือบหมด ดังข้อความที่ผู้เขียนได้บรรยายสภาพวิถีชีวิตของคนในเมืองหลวงที่มีพันธะต่าง ๆ ต่อการดำรงชีวิต ว่า

...เดือนต่อเดือน ชีวิตถูกขังไว้ในกรอบมีรูปพอหายใจ ไม่กว้างพอกระโดดโลดเต้นไปสู่สิ่งจำเป็นอื่น ๆ อันคับรอมลงไป...

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 76)

(๑) จากสภาพวิถีชีวิตของคนในสังคมเมืองหลวงที่ต้องต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดจึงทำให้ผู้คนมีแต่ความเห็นแก่ตัวมากขึ้น ผู้เขียนเสนอแนวความคิดนี้ผ่านตัวละครแสดงให้เห็นความไร้น้ำใจของลูกชายที่มีต่อแม่ของตัวเอง เมื่อแม่ของเขาเจ็บป่วยกำลังจะพิการเป็นอัมพาต แม่ได้เขียนจดหมายเล่าให้เขาฟัง เขาคิดอยากมีเงินสักก้อนไปรักษาตามหน้าที่ของลูกที่ดี แต่ในสภาพที่เป็นอยู่เขาไม่มีเงินพอที่จะรักษาแม่ได้ เขาไม่ยอมเจียดเงินเดือนหรือใช้เงินจากการเล่นแชร์เพราะเขาเกรงใจคนรักที่กำลังร่วมกันสร้างฐานะก่อนแต่งงาน เขาจึงคิดแต่เพียงว่าถ้าเขาโชคดีจากการถูกสลากกินแบ่ง เขาจะนำเงินมารักษาแม่ทันที ดังข้อความตอนหนึ่งที่ผู้เขียนได้บรรยายไว้ว่า

“...วันนี้รวย...วันนี้รวย...” หูผมประหลาดสามารถกลั่นกรองเอาเสียงประสมประสานตะโกนโหวกเหวกสับสนออกไป เหลือไว้เพียงเสียงผู้หญิงคนหนึ่ง ผมอาจเคยคิดจะเพิ่มรายได้ด้วยวิธีการต่าง ๆ ทั้งที่เป็นไปได้ยาก และพอจะมีทาง...

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 17)

และอีกข้อความตอนหนึ่งที่ผู้เขียนได้แสดงความไว้น้ำใจของลูกที่มีต่อแม่บังเกิดเกล้าที่ไม่ได้คิดจะช่วยเหลือแม่อย่างจริงจัง คิดแต่รอให้โชคช่วย ดังข้อความ

“กราบเท้าคุณแม่... ไซ้ไซ้ กราบเท้าคุณแม่แต่เป็นข้างซ้ายนะ โปรดเถิด... อย่าเป็นอะไรให้มากกว่านี้ ถ้าโชคช่วยจะรีบมารักษา”

ผมให้สัญญา !

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 19)

ผู้เขียนได้แสดงทัศนะในเรื่องค่านิยมของคนในเมืองหลวงว่าผู้คนต่างคนต่างพยายามสร้างฐานะของตนเองให้ทัดเทียมผู้อื่น การที่จะให้คนในสังคมยอมรับนับถือคือการมีบ้านเป็นของตนเอง บ้านจึงเป็นสิ่งที่บอกฐานะความเป็นอยู่และความมั่นคง ผู้เขียนจึงให้ชายหนุ่มในเรื่องนี้ให้ความสำคัญต่อบ้านมากกว่าที่จะคำนึงถึงแม่ของตนเองทั้ง ๆ ที่เขาของแม่กำลังจะพิการ ดังข้อความที่ผู้เขียนได้บรรยายผ่านตัวละครว่า

...การตกลงใจจะใช้ชีวิตร่วมกันในอีกปีหรือสองปีข้างหน้า เราจำเป็นต้องมีหลักฐาน ข้าราชการคนสวย ซี.4 อย่างเธอ ไม่ควรจะน้อยหน้าใคร ทุกอย่างจึงเป็นไปแล้วและไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้ในช่วงเวลานี้ ... แหยมือละสองพันบาทของผมและเธอสองมือต่อเดือน เตรียมไว้दानบ้านเล็ก ๆ สักหลัง

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 17-18)

ศิลา โคมฉาย ได้สะท้อนแนวคิดในด้านวิถีชีวิตของผู้คนที่มาใช้ชีวิตอยู่ในเมืองหลวง ต้องต่อสู้ดิ้นรนในเรื่องการทำมาหากินจนไม่มีเวลาที่จะคิดถึงผู้อื่น ใ้รน้ำจิตน้ำใจ ายเป็นคนเห็นแก่ตัวแม่กระทั่งกับแม่ผู้บังเกิดเกล้า เพราะไปให้ความสำคัญกับการสร้าง

ฐานะของตนเอง ที่จริงชายผู้นี้อาจจะส่งเงินไปให้แม่รักษาได้โดยใช้เงินที่มีอยู่ แต่เขาก็ไม่กล้าทำเพราะเกรงใจคนรัก เขาหวังเงินจากการถูกสลากกินแบ่งซึ่งโอกาสที่จะถูกเป็นไปได้ยาก และผู้เขียนก็ไม่ได้สนใจที่จะซื้อสลากกินแบ่งตามที่ตั้งใจไว้ ผู้เขียนแสดงให้เห็นความไร้น้ำใจของลูกชายที่มีต่อแม่ที่กำลังจะขาดการ ซึ่งดูค่อนข้างจะโหดเหี้ยม และความหวังที่จะเอาเงินไปรักษาแม่นั้นเป็นไปได้ยากมาก จึงเท่ากับว่าเขาไม่คิดจะรักษาแม่อย่างจริงจังเลย เขาแสดงความเล็งน้ำใจต่อแม่ของตนเองซึ่งผิดไปจากคนชนบททั่ว ๆ ไป คนชนบทจะเห็นแม่มีความสำคัญมากกว่าใคร ๆ แม้กระทั่งคนรัก แต่คนในสังคมเมืองกลับเห็นความสำคัญของคนรักมากกว่าแม่ของตนเอง ศีลา โคมฉาย สะท้อนแนวคิดนี้ได้อย่างหลักแหลมและแยบยล

เรื่องกินเหน็บหนาว

กินเหน็บหนาว เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนในเมืองใหญ่ที่ต้องดิ้นรนสร้างครอบครัวของตนเองเพื่อการใช้ชีวิตอย่างอิสระ แต่เมื่อรายได้ไม่เพียงพอก็ต้องอาศัยอยู่กับครอบครัวของฝ่ายหญิง แต่ฝ่ายสามีก็มีความกดดันและยึดติดต่อสภาพความเป็นอยู่ที่ต้องอยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่ของฝ่ายภรรยา จึงดิ้นรนหาทางออกที่จะปลดหนี้สินและแยกครอบครัวออกไปอยู่อย่างอิสระ และคิดว่าวิธีเดียวที่จะปลดหนี้สินได้คือการเล่นการพนัน แต่กลับกลายเป็นการสร้างหนี้เพิ่มขึ้นอีก เขารู้สึกโดดเดี่ยวคิดหวังเอาเธอเป็นที่พึ่ง แต่เธอกลับเจ็บแค้นเหมือนหนึ่งเป็นการลงโทษ จนในที่สุดเธอหมดความอดทนและขอหย่าร้าง ในคืนสุดท้ายก่อนการหย่าร้างนั้น เขากลับมาถึงบ้านกลางดึก และพบว่าลูกชายได้ใช้กระดากพับปิ่นให้เขา

แนวคิดด้านสังคม ผู้เขียนเสนอแนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิตและสภาพความเป็นอยู่ทั่ว ๆ ไปของผู้คนในเมืองว่า เป็นชีวิตที่ต้องต่อสู้ดิ้นรนทำมาหากินด้วยความยากลำบาก ต้องอดทนแม้ในยามค่ำคืนที่ควรได้เวลาพักผ่อนภายในบ้านกลับต้องขวนขวายทำมาหากินเพื่อความอยู่รอดของตนเองและครอบครัว แม้กระทั่งตามถนนหนทางที่เต็มไปด้วยผู้คนมากมาย ไม่ว่าจะเป็นอาชีพรับจ้างขับรถประจำทางที่รับส่งผู้โดยสารเบียดเสียดอัดแน่นคันรถเพื่อส่งไปให้ถึงปลายทาง อาชีพที่ผู้คนอาศัยบนบาทวิถีเป็นที่หากินมีทั้งอาชีพที่สุจริตและไม่สุจริต หลอกลวง ต้มตุ๋น ให้ผู้คนหลงเชื่อและตกเป็นเหยื่อ ดังข้อความที่ผู้เขียนได้บรรยายสภาพการทำมาหากินของผู้คนเหล่านั้นว่า

...คงเลยสองทุ่มไปแล้ว เขาคาดคะเน... ผู้ค้าอาศัยทางเท้าดำเนินกิจการ ปลูกพลาสติกวางของเรียงราย ร้องตะโกนโหวกเหวกถูกลมด้วยเสียงผ่านลำโพง ช้าๆ ชาก ๆ บอกสายเส้นทางเดินรถกำลังเทียบป้าย เตือนให้ระวังอุบัติเหตุ เสนอตัวบริการสำหรับคนเดินทางไม่รู้เส้นทาง... บนโต๊ะเล็ก ๆ ใกล้กัน คนขายไข่เป็ดพิเศษของเด็กเล่น กำลังสาธิตวิธีการเล่นง่าย ๆ เพียงไขลานจากคันขึ้นออกจากตัวไข่ วางลงบนพื้นไข่แตกออกเป็นสองเสี่ยง ลูกเป็ดสีขาวเดินเตาะเตาะ พร้อมผงกหัวจิกพื้น เกิดเสียงก๊อ! แก็ก! น่าสนุก ใครผ่านต้องหยุดมอง ราคาแค่ 40 บาท...

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 44-45)

นอกจากของเล่นแล้วยังมีสินค้าชนิดต่าง ๆ วางเรียงรายอยู่บนบาทวิถีเรียกสร้างความสนใจจากผู้ซื้อ

...เบนสายตาไปจากของเล่น ถึงกองรองเท้าและสิ่งของราคาถูก ผ้ายีนหนูล้างกิโละ เสื้อยืดสามตัวร้อย แพงบูห์ ขาอม ลูกอม...

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 46)

ในเรื่องนี้ผู้เขียนได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับสภาพครอบครัวไทยครอบครัวหนึ่งที่ยังคงมีลักษณะอยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่ให้ความสำคัญแก่เครือญาติ มีญาติพี่น้องเป็นจำนวนมากและมีความผูกพันกันอย่างเหนียวแน่น ครอบครัวไทยยังคงให้ความสำคัญแก่ญาติฝ่ายหญิง ผู้ชายไทยเมื่อสมรสแล้ว ฝ่ายชายมักจะเป็นฝ่ายเข้ามาอยู่ในครอบครัวของฝ่ายหญิง ดังจะเห็นได้จากตัวละครเอกในเรื่องนี้ได้เข้าร่วมใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับครอบครัวของฝ่ายหญิง มีพ่อตา แม่ยาย และญาติ ๆ ของฝ่ายหญิง ซึ่งเขาเองก็อึดอัดอยากจะแยกไปสร้างครอบครัวของตนเอง แต่ก็ติดขัดที่รายได้ของเขาไม่มากพอที่จะแบกรับภาระของหัวหน้าครอบครัวได้ เขาจึงต้องทนอยู่ในบ้านของฝ่ายภรรยาอย่างเบื่อหน่าย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งระหว่างตัวเขาระหว่างเครือญาติของฝ่ายภรรยาได้อย่างชัดเจน ดังข้อความที่ผู้เขียนบรรยายว่า

...สิ่งที่ทนไม่ได้ กลับเป็นความกดดันจากครอบครัวใหญ่ ประกอบด้วยพ่อตา แม่ยาย พี่ชาย น้องสาว ของฝ่ายเมีย ครอบครัวเล็กของเขาได้รับสัดส่วนให้พัก

ชั้นบน บนบ้านหลังหนึ่งในสามหลังบริเวณเดียวกัน อยู่ฟรีกินฟรี ฐานะค่อนข้าง
ดีของพ่อแม่เธอเกิดจากการทุ่มเททำงานสร้างสมเอาด้วยความประหยัด...

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 47)

และอีกตอนหนึ่ง กล่าวว่า เขาอี้อัดใจต่อการอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวใหญ่ที่มี
ญาติ ๆ ฝ่ายภรรยามีฐานะค่อนข้างดี คอยจับตามองพฤติกรรมของเขา ทำให้ขาดความเป็น
อิสระ และเกิดปมด้อยขึ้นในใจ ทำให้เขาเคียดแค้นสร้างหลักฐานเพื่อจะแยกครอบครัวออกมา
เป็นส่วนตามประสาพ่อ แม่ ลูก โดยหาทางออกด้วยการเที่ยวเตร่ เล่นการพนันเพื่อหวัง
จะได้เงินสักก้อน แต่เขากลับต้องมีหนี้สินเพิ่มขึ้นอีก ฝ่ายภรรยาไม่เข้าใจและยอมรับฟังเหตุ
ผลของเขาหรือปลอบใจเขาเมื่อยามมีทุกข์ กลับใช้ความเจ็บแค้น มีทิฐิ เสมือนการลงโทษให้
เขามีความรู้สึกละแฉกแฉง อ้างว้าง ยิ่งเธอหมดความอดทนถึงขั้นเฝ้าปากขอให้หย่าจากกัน ผู้
เขียนได้ให้ตัวละครหาทางออกโดยการเสี่ยงเล่นการพนัน ซึ่งความหวังที่จะได้เงินก้อนใหญ่
จากวิธีนี้แทบจะไม่มีเลย ส่วนใหญ่จะเสียและหมดตัวแทบทุกคน แต่มันก็เป็นความหวังสุด
ท้ายของผู้ยากไร้และจนตรอก ดังเช่นตัวละครในเรื่องนี้ ผู้เขียนได้กล่าวถึงสถานพนัน และการ
พนันแบบต่าง ๆ ที่มีเกลื่อนในเมืองใหญ่ และนักเสี่ยงโชคทั้งหลายก็พากันไปเล่นอย่าง
คลาคล่ำ เช่น

...นักไปห่วยกำลังทำงานล่วงเวลา ตามปกติมักพบเห็นตอนสาย ปากกาเมจิก
เขียนเลขตัวโตบนกระดาน ปากพราสุตรคำนวณเฉพาะตัวแม่นยำเป็นเลิศ... เลข
ท้ายสามตัวรางวัลที่หนึ่งตั้ง บวกกับเลขท้ายสามตัวล่าง ตัวที่หนึ่ง...สอง...สาม
เกินสิบทิศ...หน้าม้าสอง - สาม คนวนเวียนอยู่ใกล้ ๆ รอจังหวะกระดุนเหยื่อไปสู่
หลุมพราง น่าแปลกการหลอกลวงพื้น ๆ สามารถดำรงอยู่ได้ แม้ไม่ได้รับความ
เชื่อถือ คนยินยอมปฏิบัติตาม ใช้เงินซื้อหาเอา อาจเป็นเพราะเป้าหมายในความ
หวังอยู่ใกล้ตัว ไม่อาจหิบบิดค วนเวียนชวนยั่วให้ไล่ล่าโดยไม่คำนึงถึงวิธีการ...

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 44-45)

ข้อความอีกตอนหนึ่งได้กล่าวถึงการพนันที่ชายหนุ่มผู้นี้ชอบเล่น

...จับเปิดวางลงในร่องเปลือกไข่ เอาอีกด้านประกบปิดตามล๊อค ไขลาน วางลง
ความสุขแตกระเบิดออกครั้งแล้วครั้งเล่า และเป็นเช่นเดิม ต่างกันลิบจากของเขาคือ
เขย่ากร๊าก! กร๊ิง! ในถ้วยมีฝาคกรอบ เมื่อเปิดออกมันจะลึ้มเหลว กระทั่งก้าวไปถึง
จุดลึ้มละลาย...

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 45)

ชายหนุ่มในเรื่องนี้ก็เป็นผู้หนึ่งที่หาทางออกโดยการเล่นการพนัน แต่เขาไม่มีโชค
ในการเสี่ยง หนี้สินที่คิดจะปลดเปลื้องกลับพอกพูนขึ้น จนในที่สุดภรรยาขอหย่าเพราะไม่
ต้องการรับภาระหนี้สินที่เขาก่อขึ้น เขาก็มีแต่ความว่าเหว หนี้บนาน และลึ้มเหลวในชีวิต
ครอบครัวยิ่ง ดั่งข้อความที่กล่าวว่า

“เราต้องหย่าขาดจากกัน อย่าให้ลูกให้ฉันต้องรับภาระของคุณด้วยเลย” ถ้อยคำ
จากปากเธอ กลับหนักหน่วงเหมือนภูเขาทลายลงทับถม เสียงสั่นพร่าทรง
อานุภาพ ปั่นคลิ้นสมองจนมึนงง สะกดเขาเป็นเบือไป สะท้อนกับสายตาเด็ดเดี่ยว
มั่นคง

“แล้วฉันจะพูดกับลูกให้เข้าใจ...” เธอว่า

“ขอให้ผมได้บอกลูกเองเถอะ” เขาเอ่ยขึ้นอย่างคนแพ้ หลังจากความเจียบงัน
เข้าปกคลุมยามเข้านเจียบหงอยเนิ่นนาน แววดาเธอบอกว่าครุ่นคิดก่อนตอบรับ

“ตามใจ แต่เร็วหน่อยก็แล้วกัน”

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 50)

ในท้ายที่สุดของเรื่อง ศิลา โคมฉาย ผูกเรื่องให้ลูกชายพับกระดาษเป็นปิ่นให้พ่อ
ที่จบแบบทิ้งท้ายไว้ให้คิด แม้การกระทำของลูกจะเป็นการกระทำของเด็กไร้เดียงสา แต่ก็
ตอกย้ำความพ่ายแพ้ของชีวิตในเมืองใหญ่ของชนชั้นกลางผู้หนึ่งที่มีชีวิตพ่ายแพ้จนไร้ทาง
ออกนั่นเอง

จากเรื่องนี้ผู้เขียนได้สะท้อนแนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิตและสภาพการทำมาหากินของผู้
คนในเมืองที่ส่วนใหญ่เป็นชีวิตที่ต้องต่อสู้ดิ้นรนด้วยความยากลำบาก มีทั้งอาชีพที่สุจริตและ
ไม่สุจริตเพื่อให้ตัวเองมีชีวิตอยู่รอดในสังคม ดังเช่นชีวิตของตัวละครที่ต้องอยู่อย่างเดียวดาย

พร้อมกับหนี้สินที่ถมทับและยังหาทางออกไม่ได้ การพ่ายแพ้ในเกมชีวิตของเขาจึงเป็นการพ่ายแพ้เช่นเดียวกับเกมการพนันนั่นเอง

เรื่องถ้าผมเป็นพ่อ

ถ้าผมเป็นพ่อ เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับปัญหาของคนต่างวัยที่เป็นพ่อลูกกัน มีความคิดเห็นที่ขัดแย้งกันเกือบทุกเรื่อง พ่อดำเนินเรื่องความประพฤติตนเหลวไหลของลูกชายวัยรุ่น เพราะพ่อไม่ยอมรับสังคมวัยรุ่นปัจจุบันที่ล้ำยุคจนตามไม่ทัน ส่วนลูกชายต้องการให้พ่อเข้าใจในตัวเขาบ้างถึงความต้องการความเป็นอิสระ ความอยากเป็นตัวของตัวเอง ความต้องการประสบการณ์ใหม่ ๆ ตามวัยของเขา โดยขอให้ผู้เป็นพ่อได้ทบทวนย้อนอดีตเมื่อครั้งพ่อยังเป็นวัยรุ่น และเปรียบเทียบการกระทำที่เคยทำมาแล้วให้พ่อได้เข้าใจถึงความคลั่งไคล้ไหลหลงซึ่งต่างกันตามยุคสมัย เพื่อพ่อจะได้เห็นว่าสิ่งที่เขาทำไม่ใช่สิ่งเลวร้ายจนเกินไป

แนวคิดด้านสังคม ในเรื่องนี้ผู้เขียนได้สะท้อนแนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิตและค่านิยมของคนไทยที่มีการเปลี่ยนแปลงไป เมื่อวัฒนธรรมตะวันตกหลังไหลเข้ามา โดยเฉพาะวัยรุ่นของไทยรับอิทธิพลตะวันตกหลายอย่างจนมีพฤติกรรมผิดแผกแตกต่างไปจากวัยรุ่นในสมัยก่อน ๆ วัยรุ่นในสมัยปัจจุบันจะมีการคบหาสมาคมกับเพื่อนฝูงทั้งหญิงชายในวัยเดียวกันและทำตัวให้มีลักษณะเหมือน ๆ กันในหลาย ๆ ด้าน เช่น การแต่งตัว ทรงผม การใช้ภาษา สแลง และความประพฤติ เพื่อที่จะให้ตนเองเป็นที่ยอมรับของกลุ่มเดียวกัน ผู้เขียนได้สะท้อนแนวคิดในด้านการแต่งตัวของวัยรุ่นในปัจจุบันที่รับอิทธิพลตะวันตกมาเกือบทั้งดุ้น เช่น การนิยมสวมใส่เสื้อผ้ายีนส์ สีฉูดจาง ดังข้อความว่า

...อยากอยู่ในชุดยีนส์เก่าซีด เป้เกาะอยู่บนหลังกลิ้งถ่ายรูป...

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 25)

ส่วนทรงผม พวกวัยรุ่นนิยมหวีเสยปัดขึ้นไป ดังข้อความว่า

...หลายคนจับกลุ่มวิจารณ์คอนเสิร์ต หรืออยู่อยู่กับทรงผม พยายามหวีเสยปัดขึ้นไป...

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 22)

ในการใช้ภาษานั้น กลุ่มวัยรุ่นนิยมใช้คำสแลงแปลก ๆ ใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น
สำหรับสื่อความหมายเป็นที่เข้าใจในกลุ่มเดียวกัน เช่น ใช้คำว่า ป้าง ชี๊ปี้ก ดังข้อความ

...ความเรียกร้องต้องการของหัวใจ... ภาษาของคนรุ่นพ่อต้องว่าอย่างนั้นแน่
ยาว เฌิม แต่ของผมอาจแทนได้ด้วยคำว่า “ป้าง”...

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 22)

ป้าง หมายถึง รักใคร่ชอบพอ ถูกชะตา ความประทับใจครั้งแรก

...ยิ่งถ้าพ่อมีชี๊ปี้กอย่างน้ำแตัวเมียภารโรงเหมือนกับผม พ่อต้องทำเน...

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 23)

ชี๊ปี้ก หมายถึง มีความรักใคร่สนิทสนมเป็นพิเศษ

ด้านความประพฤติของวัยรุ่นมักชอบความสนุกสนาน ชอบอิสระ นิยมฟังเพลงที่
มีเสียงดนตรีประกอบเป็นจังหวะและดังอีกที ดังข้อความว่า

...สุดจะทน เอื้อมมือไปกดปุ่ม “เพลย์” บนเครื่องเล่นเทป ปลอ่ยเสียงกระหึ่ม
ออกมา “แทรจจีดี” อิมโทรมีเบสน้ำไล่เป็นทำนอง ก่อนปลอ่ยให้กีตาร์ลีดส์สถาน
เข้ามารับช่วง ชินธิไซเซอร์เล่นโปร๊วคเค้นคอรัคกลาย ๆ รองพื้น วังวูปไป-มา
ระหว่างลำโพงซ้ายขวา ขณะกลองที่บกระซิบกระหู่จนอกสันเป็นดิสโก้ ...

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 22)

ความบันเทิงใจของวัยรุ่นในปัจจุบัน คือ การใช้ชีวิตส่วนหนึ่งผูกพันอยู่กับการชม
คอนเสิร์ต การฟังและดูมิวสิควิดีโอ และการใช้บัตรเครดิต ดังข้อความที่ลูกชายตัดพ่อ
พ่อว่า

...พ่ออย่าใช้คำว่าไม่น่าวางใจเลย...ถ้าพ่อเป็นเด็กรุ่นนี้ พ่อต้องกรุ่นอยู่กับกลิ่นไอ
คอนเสิร์ต มีม้วนเทปสะสมจนเต็มชั้นเหมือนผม...

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 25)

และอีกตอนหนึ่ง กล่าวว่า

...แต่พ่อยังเป็นพ่อที่น่า...ฉันก็ช่วยเอาเงินเข้าบัญชีของผมด้วยก็แล้วกัน บัตร
เอ.ที.เอ็ม. ของผมจะได้มีชีวิตชีวานะพ่อนะ แล้วผมจะได้ลุกไปเปิดไฟโล่แสงอับ
หม่นหมองให้ออกไปจากห้องนี้เสียที...

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 29)

ผู้เขียนได้สะท้อนค่านิยมของกลุ่มวัยรุ่นในปัจจุบันว่า มีค่านิยมความทันสมัย ใช้
เสื้อผ้าราคาแพงจากต่างประเทศ ตามแฟชั่นแม้กระทั่งทรงผม ดังข้อความที่ผู้เขียนได้
บรรยายผ่านตัวละครว่า

...พ่อจะมาสายหน้าพราดำแต่ว่าไม่ไหว...ไม่ไหว...ได้อย่างไร ถ้าพ่อเป็นผมก็
ต้องเป็นอย่างนี้ ทรงผมเสื้อผ้าเราคิดขึ้นเองเสียเมื่อไหร่ และเราก็ไม่ได้นำเข้ามานี้
ผู้ใหญ่ทั้งนั้นสั่งเข้ามา ขนเข้ามาเผยแพร่ ยุโรปเออ อเมริกาเออ ญี่ปุ่นเออ แลผม
ยังบูชาพวกนั้นเป็นพระเจ้า เป้าพวกเราทุกวันว่าก้าวหน้า ล้ำยุคทันสมัย...

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 24)

จากเรื่องนี้ผู้เขียนได้สะท้อนแนวคิดในด้านวิถีชีวิตของกลุ่มวัยรุ่นในสังคมไทย
ปัจจุบันว่ามีการดำเนินชีวิตที่ผิดแผกแตกต่างไปจากสมัยรุ่นพ่อรุ่นแม่แต่ก่อน ๆ ก็เพราะโลก
ยุคโลกาภิวัตน์นี้อิทธิพลจากตะวันตกหลั่งไหลเข้ามามาก วัยรุ่นเป็นวัยที่ชอบการเปลี่ยนแปลง
ทดลองของใหม่ และตามสมัยนิยม จึงมีค่านิยมตามตะวันตกที่รับเอามาเกือบทั้งดุ้นโดยไม่
ปรับให้เหมาะสมกับสภาพสังคมไทย จึงเกิดปัญหาขัดแย้งกันจากช่องว่างระหว่างวัยที่คนรุ่น
พ่อกับรุ่นลูกคุ้นเคยกับวัฒนธรรมที่ต่างกัน อย่างไรก็ตามผู้เขียนไม่ได้แสดงข้อขัดแย้งระหว่าง
คนรุ่นพ่อกับคนรุ่นลูกถึงขั้นแตกหัก แต่เสนอให้เห็นว่า สังคมไทยย่อมเปลี่ยนแปลงไปตาม

ยุคสมัย ซึ่งคนรุ่นพ่อต้องยอมรับความเปลี่ยนแปลงตามลักษณะวิวัฒนาการของสังคมที่ต้องเปลี่ยนแปลงไปนั่นเอง

เรื่องดอกเลือด

ดอกเลือด เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับนักเขียนบทภาพยนตร์ ซึ่งกำลังนั่งคิดเขียนบทภาพยนตร์ประเภทโศกเศร้าเพื่อให้ได้ภาพความรุนแรงอย่างสมจริงมาเสนอต่อสาธารณชน ในขณะที่น้องเอ็กซ์ลูกชายคนเดียวของเขากำลังเลียนแบบพระเอกในภาพยนตร์การ์ตูน ต่อสู้โดยใช้ไม้บรรทัดเหล็กของพ่อเป็นดาบเลเซอร์ฟันกระหน่ำที่แขนแม่สาวลึกลับในจินตนาการอย่างออก เขารู้สึกแปลกใจที่ลูกชายของเขามีพฤติกรรมก้าวร้าว คุณัน ชอบความรุนแรงทั้งๆ ที่เขาและภรรยาได้เลี้ยงดูลูกแบบสมัยใหม่ ขณะที่เขากำลังจะช่วยพยาบาลคนไข้ เขาสังเกตเห็นหยดเลือดแดงเข้มบนผ้าปูโต๊ะสีขาว ค่อย ๆ ขยายเบ่งบานพร่างพรายไปทั้งผืน ผ่าคล้ายดอกไม้สีแดง เขาถูกคิดถึงเลือดเจ้าพ่อเมื่อถูกสังหารจึงทำให้เขาคิดถึงฉากในบทภาพยนตร์ได้สำเร็จ

แนวคิดด้านสังคม จากเรื่องนี้ผู้เขียนได้สะท้อนแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในปัจจุบันที่ต้องเผชิญกับสภาพบีบคั้นทางสังคมและปัญหาค่าครองชีพที่นับวันแต่จะสูงขึ้น ผู้คนจึงมุ่งมั่นอยู่กับการทำมาหากินและมองเห็นคุณค่าของทรัพย์สินเงินทองเป็นสิ่งที่สูงค่าที่สุดในชีวิต เพื่อให้ได้มาซึ่งฐานะเท่าเทียมในสังคม ทำให้เกิดการแข่งขันกันเห็นแก่ได้ มีจิตใจหยาบกระด้าง ขาดความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น คิดแต่ผลประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าที่จะคำนึงถึงความเสียหายที่จะเกิดขึ้นแก่ผู้อื่น สะท้อนถึงความรู้สึกชิงมุนษยธรรมของผู้คนเริ่มเปลี่ยนแปลง ดังเช่น นักเขียนบทภาพยนตร์ที่ถ่ายทอดความรู้สึกรุนแรง โหดเหี้ยม ออกมาอย่างชัดเจนในภาพศิลป์ เพื่อสนองความต้องการของตลาดบันเทิงในยุคนี้ ดังข้อความว่า

... ผู้คนนับวันเครียดกับสภาพดิ้นรนต่อสู้ทางเศรษฐกิจ การขยายตัวอย่างซับซ้อนทางสังคม การแข่งขันสะสมความรุนแรงจนอัดอั้นต้องการระบายออก แต่กระทำด้วยตนเองไม่ได้ ... ความบันเทิงเพื่อรองรับอารมณ์ตรงนี้ต้องสะใจ ภาพแห่งการทำลายล้างสมจริง ละเอียดทุกแง่มุม ความตายผ่านทารุณกรรมสยดสยอง ประเภท

“โหดกระชูด” “เจาะกะโหลกปิดบัญชีเลือด” “กระสุนคว้านแค้น” “เลือดล้างมือ” ฯลฯ...

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 53-54)

ตัวละครเอกในเรื่องนี้ก็ได้ดำรงชีวิตด้วยการทำมาหากินกับสื่อโทรทัศน์ที่เสนอความรู้ ความบันเทิงสู่สายตาประชาชนทั่วประเทศ ผู้ทำงานด้านนี้ต้องมีจรรยาบรรณ มีจิตสำนึกในการเสนอรายการที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์มากกว่าการทำลายหรือปลุกฝังไปในทางไม่ดี เพราะในปัจจุบันภาพยนตร์ โทรทัศน์ และวิทยุทัศน์มีบทบาทในชีวิตประจำวันของคนในสังคมไทยเป็นอย่างมาก ครอบครัวไทยส่วนใหญ่พ่อแม่ต้องออกทำงานนอกบ้าน ลูก ๆ อยู่บ้านหรือเมื่อกลับจากโรงเรียนจะหมกมุ่นอยู่หน้าจอโทรทัศน์หรือเล่นวิดีโอเกมตามลำพังโดยไม่มีพ่อแม่ช่วยชี้นำ เด็ก ๆ จึงซึมซับอิทธิพลจากสื่อโดยไม่รู้ตัว โดยเฉพาะภาพยนตร์ประเภทตลกตลกตลก ต่อดูกันอย่างเลือดคดขย้างออก เด็กจึงเกิดการเลียนแบบความรุนแรงด้วยความไร้เดียงสา เพราะไม่รู้จักแยกแยะความแตกต่างระหว่างความจริงกับความลวง ต้องตกเป็นทาสของภาพยนตร์ประเภทนี้โดยไม่รู้ตัว สร้างความรู้สึกนึกคิดที่หยาบกระด้างขึ้นในจิตใจ แสดงพฤติกรรมก้าวร้าวสร้างปัญหาให้กับผู้อื่น ดังข้อความที่ผู้เขียนได้บรรยายไว้ว่า

...เขาเคยกังวลกลัวลูกวิปริตผิดเพี้ยนกับสังคมนับวันยิ่งสับสน แต่อีกไม่นานต้องเปลี่ยนมาวิตกในท่าทีก้าวร้าว หรืออาจต้องให้แม่เด็กพาไปสมัครเรียนดนตรีในวันหยุด แทนการปล่อยให้หมกมุ่นอยู่กับหนังสงครามพิทักษ์จักรวาล...

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 59)

ผู้เขียนได้แสดงทัศนะว่า เด็กไทยส่วนใหญ่ในปัจจุบันจะมีพฤติกรรมก้าวร้าว ขอบเข่งขัน ขาดกิจกรรมยามว่างที่ดีงามของไทย สาเหตุเกิดจากการอบรมเลี้ยงดู เด็กในครอบครัวไทยซึ่งส่วนใหญ่พ่อแม่มักจะเอาอกเอาใจพะเน้าพะนอเด็กมากเป็นพิเศษ ลูกอยากได้อะไรพ่อแม่จะตามใจจนขวายหามา ไม่ขัดใจเพราะกลัวลูกจะมีจิตใจและอารมณ์ร้าย รุนแรง จึงไม่ดีไม่ด่ายามเมื่อทำผิด ปล่อยปละละเลยเพิกเฉย ขาดการอบรมชี้แนะสิ่งที่ถูกที่ควรแก่ลูก จึงทำให้เด็กไทยส่วนใหญ่สำคัญตนผิดคิดว่าตนเองมีความสำคัญมากกว่าคนอื่น จึงแสดง

พฤติกรรมก้าวร้าวไม่เกรงกลัวใคร ขาดกิริยามารยาทและคือร้อนเอาแต่ใจตัว ดังเช่น ลูกชาย
 ของนักเขียนบทภาพยนตร์ที่ผู้เขียนบรรยายไว้ว่า

...เขาและภรรยาเลี้ยงลูกแบบสมัยใหม่ ว่ากันตามตำราคำแนะนำของกุมาร
 แพทย์ในจอ ที.วี. มีเวลาพร้อมหน้าพ่อ-แม่-ลูกไม่น้อย โอบกอดให้ความรักอบอุ่น
 ไม่ตะคอกเสียงดัง ดี คำ ยามลูกทำผิดเพราะกลัวจะทำให้เด็กอารมณ์ร้าย
 กระด้าง... หลายสิ่งหลายอย่างพร่ำสอน ให้รักให้เอื้อเฟื้อ รู้จักสังเกตจดจำ ทั้ง
 ลงมือด้วยตัวเอง และใช้วี.ดิ.โอ. เป็นสื่อ ช่างน่าแปลก ยิ่งโตยิ่งเบนไปจากทาง
 วาดหวัง คือและส่อแววก้าวร้าว...

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 55)

นอกจากนี้ผู้เขียนได้สะท้อนค่านิยมของคนในสังคมไทยในเรื่องการยกย่องนับถือ
 คนมีเงิน ต่างคนต่างดิ้นรนหาเงินไว้ให้ได้มาก ๆ โดยไม่มีจิตสำนึกว่า เงินที่หามาได้นั้นจะ
 สร้างความเดือดร้อนให้แก่คนอื่นและสังคมอย่างไร อย่างเช่นชายหนุ่มในเรื่องนี้ก็เป็นผู้หนึ่ง
 ที่มองเห็นคุณค่าของเงินมากกว่าสิ่งอื่นใด แม้ว่าเงินที่ได้มาก็เป็นเงินที่ได้จากการเขียนบท
 ภาพยนตร์ที่สร้างภาพความโหดร้าย เพิ่มความรุนแรงและความก้าวร้าวของคนเมือง ผู้เขียน
 ได้สะท้อนแนวคิดนี้ผ่านคำบรรยายความรู้สึกนึกคิดของตัวละครที่ต้องคิดสร้างภาพให้ทัน
 ความต้องการของตลาดและผู้ชม ดังข้อความว่า

...เป้าหมายทางการตลาดแจ่มชัด ผ่านการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์...ผู้คน
 นับวันเครียดกับสภาพดิ้นรนต่อสู้ทางเศรษฐกิจ การขยายตัวอย่างซับซ้อนทาง
 สังคม การแข่งขันสะสมความรุนแรงจนอัดอั้นต้องการระบายออก แต่กระทำด้วย
 ตนเองไม่ได้... ความบันเทิงเพื่อรองรับอารมณ์ตรงนี้ต้องสะใจ ภาพแห่งการ
 ทำลายล้างสมจริง ละเอียดทุกแง่มุม ความตายผ่านทารุณกรรมสยดสยอง
 ประเภท “โหดกระชูด” “เจาะกะโหลกปิดบัญชีเลือด” “กระสุนคว้านแก่น”
 “เลือดล้างมือ” ฯลฯ...

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 53-54)

ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นว่าชายผู้มีอาชีพในการเขียนบทภาพยนตร์ที่รุนแรงจากเรื่องนี้ แม้จะได้เงินมากแต่ก็ทำลายสังคม และที่สำคัญลูกตัวเองก็ถูกทำร้ายเช่นกัน ลูกชายของเขาที่เขาคิดว่าเลี้ยงดูมาอย่างดีแล้ว ยิ่งโตขึ้นก็ยังมีพฤติกรรมก้าวร้าว คีร์รัน อารมณ์รุนแรง จิตใจหยาบกระด้าง จนเขาวิตกกังวลว่าลูกจะวิปริตผิดเพี้ยน แต่เขาก็ไม่รู้สึกลึกซึ้งว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ลูกเป็นเช่นนั้น เพราะเขายังตั้งหน้าตั้งตาสร้างความรุนแรง การสังหารเหี้ยมประเภตเลือดกระฉูดในบทภาพยนตร์ของเขาต่อไป

เรื่องมโนกรรม

มโนกรรม เป็นเรื่องราวของชายหนุ่มวัยสามสิบกว่า เขาเป็นคนภาคใต้ที่เข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในกรุงเทพฯ เป็นเวลานาน 17 ปี สภาพสังคมเมืองหลวงบีบคั้นความรู้สึกที่สะสมมาเป็นเวลานาน ทำให้เขากลายเป็นอาชญากรหลบหนีขึ้นรถไฟขบวนรถด่วนทางไกลเพื่อกลับไปในถิ่นบ้านเกิดของตนเอง หาความปลอดภัยในชีวิตและความอบอุ่นจากแม่ ขณะที่นั่งรถไฟไปเขาคิดถึงเหตุการณ์ที่ก่อคดีสะเทือนขวัญกลางเมืองด้วยการโยนลูกระเบิดใส่เข้าไปในรถประจำทางขณะที่รถติด เขาออกวิ่งสุดแรงก่อนที่จะได้ยินเสียงกัมปนาทสั่นสะเทือนขวัญความกดดันภายในส่วนลึกและความเครียดที่มีสาเหตุเกิดจากปัญหาที่รุมเร้า นับตั้งแต่วันแรกเข้าสู่เมืองหลวง เขาถูกกระทำจากคนที่ไร้ความเมตตาขว้างปาโคลนก้อนหนึ่งติดแปะเข้าตาซ้ายขณะขึ้นชมกับดินแดนแห่งใหม่ การร่วมเดินขบวนประท้วงของนักศึกษา ที่ดินมีราคาแพงจนไม่สามารถซื้อได้ เพื่อนร่วมงานหักหลังกินแรงเบียดบังเวลาที่ต้องทำงานร่วมกันไปทำงานพิเศษเพื่อลบล้างหนี้สิน เขาแสดงความมีน้ำใจช่วยเหลือแต่กลับถูกเอาเปรียบและเป็นฐานให้คนอื่นก้าวขึ้นสู่ตำแหน่ง ผลเสียที่เกิดขึ้นถูกเจ้านายตำหนิ รวมทั้งการมาทำงานสายเพราะรถติดตายอยู่กลางถนน จนลูกกำหัดมือไป และผิวนัดกับคนรัก ทำให้หงุดหงิดและสุดท้ายเขาจะวางเรื่องนั้ดหมายสำคัญกับลูกคำที่ชี้ความเป็นความตายของการตกงานจนเกิดความเครียด ลงจากรถที่ติดตายแล้วโยนระเบิดใส่เข้าไปในรถอย่างบ้าคลั่ง เขาวิ่งหนีขึ้นรถไฟซึ่งมีหญิงชราบ้านนอกนั่งตรงข้ามคอยแสดงความห่วงใย และเล่าถึงเรื่องราวของลูกชายของนางที่ต้องออกจากบ้านเกิดมานานกว่า 10 ปี มาใช้ชีวิตอยู่ในกรุงเทพฯ โดยเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัย เขาเล่นหุ้นจนเกิดความเครียด ยิ่งทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับหุ้นจนนางต้องมาเยี่ยมดูแลลูกชาย และคิดจะเตรียมงานบวชให้ลูกเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่คนที่ตายไป เรื่องของนางช่างตรงกับเรื่องราวของเขาเหลือเกิน

แนวคิดด้านสังคม ผู้เขียนได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมเมืองหลวงในปัจจุบันอีกลักษณะหนึ่งซึ่งมีสภาพต่างไปจากเรื่องที่ผ่านมา ในเรื่องนี้เป็นเรื่องของหนุ่มวัยฉกรรจ์จากภาคใต้เข้ามาทำมาหากินในกรุงเทพฯ นานถึง 17 ปี เขาตั้งใจทำงานพยายามสร้างเนื้อสร้างตัวจะมีที่มียานของตัวเอง แต่ก็หมดหวังเพราะบ้านและที่ดินมีราคาแพงลิบลั้ว ประกอบกับอัตราการเพิ่มของจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ความต้องการที่อยู่อาศัยในเมืองหลวงจึงสูงมาก ผู้คนที่รายได้ไม่มากนักไม่มีโอกาสที่จะได้เป็นเจ้าของ ดังข้อความที่ผู้เขียนได้บรรยายไว้ว่า

...หรือจะเป็นเพราะความฝันของคนหนุ่ม ผุดขึ้นในสำนึกสมำเสมอ แต่ไม่เคยตามทันความเป็นจริง และนับวันจะถูกทอดทิ้งห่างไกล เขาคิดจะมีบ้านของตัวเอง หลังจากเอ่ยปากบอกพ่อว่า ที่ทางบ้านนอกจะแบ่งให้ใครก็ได้ ไม่จำเป็นต้องคิดถึงเขา แม้ตอนนั้นเงินเดือนทั้งเดือน ซื้อที่เมืองหลวงได้แค่ตารางวาเดียว หลายปีผ่านมามีเงินเดือนสูงขึ้นอีกเท่าตัว แต่ไม่อาจซื้อที่ดินสักเสี้ยวตารางวาอีกแล้ว...

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 107)

บ้าน เป็นความจำเป็นของคนในสังคม เพราะเป็นปัจจัยพื้นฐานหนึ่งในสี่ที่มนุษย์พึงมี การมีบ้านในกรุงเทพฯ ต้องคำนึงถึงการเดินทางด้วย เพราะในกรุงเทพฯ การจราจรติดขัดมาก ดังที่กล่าวไว้ว่า

...ความคิดจะซื้อบ้านแม้ยังปักหลักมั่น ความเป็นไปได้กลับเลื่อนรอลงทุกวัน เขานึกโกรธโฆษณาอาคารชุด ขึ้นที่ให้ผู้หญิงได้เถียงกัน นางหนึ่งบอกว่าหากเลือกโครงการนี้ เข้าขึ้นมาจ็อกกิ้งรอบทะเลสาบกลับไปอาบน้ำ แล้วเดินทางไปทำงานยังทันเลย ตอนเย็นเลิกงานแวะตลาดซื้อของกิน เดินกลับถึงบ้านราวห้าโมงครึ่ง แถมวางเงินจองต่ำแค่ 3,000 บาท อย่างนั้นหากเขาสนใจ ก็ต้องมาหาทุนทำในบริเวณโครงการด้วย หรือจะต้องลงทุนเปิดกิจการของตัวเอง เพราะหากอยู่ที่นี้แล้วต้องไปทำงานที่อื่น จ็อกกิ้ง เดินกลับบ้านห้าโมงครึ่ง เป็นเพียงเรื่องเพ้อพก...

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 108-109)

นอกจากผู้คนที่ประสบปัญหาเดือดร้อนที่อยู่อาศัยแล้ว ผู้คนยังต้องเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ รุมเร้าเข้ามามากมายในชีวิตประจำวัน คนในกรุงเทพฯ จึงมีชีวิตอยู่อย่างเร่งรีบท่ามกลางการจราจรติดขัด ผู้คนเบียดเสียดอัดเยียดบนรถประจำทาง ต้องทนอยู่ในท้องถนนซึ่งเต็มไปด้วยควันพิษ ฝุ่นละออง และความร้อนระอุที่แผ่ซ่านไปทั่วใจกลางเมือง ส่งผลกระทบให้ผู้คนมีความเครียดเพิ่มขึ้น ดังที่บรรยายไว้ว่า

...แดดยามสายร้อนรุนแรง แม้สัมผัสเพียงไอจากกรอบหน้าต่างระอุอ้าว เขายังไปไม่พ้นจากเขตแห่งการเผาไหม้ มหานครที่มีการเผาผลาญตลอด 24 ชั่วโมงบนท้องถนน โรงจักรโรงงาน ห้างร้าน ศูนย์การค้า รถยนต์ เครื่องใช้ไฟฟ้า เครื่องปรับอากาศ ร่างกายต้องเฝ้าพลังขอดแห่งในแต่ละวัน เพื่อสูบเอาฝุ่นควันพิษบรรจุเข้าไว้ บางทีมันอาจเผาเอาหัวใจคนน้ำใจแบบคนบ้านนอกกระเหยกระเอย...

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 107)

เรื่องนี้ผู้เขียนได้แสดงทัศนะชัดเจนถึงสภาพการดำเนินชีวิตของคนต่างจังหวัดที่มาทำมาหากินในเมืองหลวงว่าลำบากยากเข็ญเพียงใด น้อยคนนักที่จะประสบความสำเร็จมีเงินมีบ้านเป็นหลักฐานมั่นคง ส่วนใหญ่จะล้มเหลวเหมือนชายผู้นี้ ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่าปัญหาเศรษฐกิจและค่านิยมในสังคมทำให้ผู้คนเกิดความเครียด และเป็นที่มาของความรุนแรงในสังคมในลักษณะต่างๆ ดังเช่น ตัวละครระบายความแค้นโดยการขว้างระเบิดเข้าไปในรถประจำทางขณะที่รถกำลังติด ทำให้ผู้คนที่ไม่รู้อิโหน่อิเหน่ล้มตาย ส่วนตัวเองหลบหนีขึ้นรถไฟกลับบ้านเกิดโดยที่ไม่ถูกจับมาลงโทษ ซึ่งไม่แตกต่างจากเรื่องราวของหญิงชราในรถไฟที่ถูกชายของนางซึ่งเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยหมดตัวจากการเล่นหุ้น ได้ยิงคนในตลาดหุ้นล้มตายเป็นจำนวนมาก การแสดงความรุนแรงของตัวละครในเรื่องนี้อาจเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นได้ในสังคมจริง และในอีกทางหนึ่งวิเคราะห์ได้ว่า ผู้เขียนชี้ถึงแนวโน้มในอนาคตว่า ผู้คนในสังคมเมืองจะมีการใช้ความรุนแรงมากขึ้น มีแต่มนตรกรรมที่จะช่วยจุดรั้งความรุนแรงในใจลงได้

เรื่องเสียหมา

เสียหมา เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับครอบครัวของนั้ฐพร ซึ่งเป็นครอบครัวใหญ่ ทุกคนมีความจำเป็นต้องการคนรับใช้เข้ามาทำงานบ้าน เพราะต่างคนต่างออกไปทำงาน และกลับถึงบ้านมืดค่ำจนไม่มีเวลาทำงานบ้าน ทำให้เกิดความเดือดร้อนวุ่นวาย วันหนึ่งนั้ฐพรได้กลับเข้ามาในบ้าน เธอเห็นหญิงวัยกลางคนท่าทางเชื่องซึมอยู่ในครัว หญิงคนนั้นมีหลังโก่งงอข้อมองสองแขนห้อยตกแนบลำตัว แวตตาลาด ๆ หวาดระแวง เธอทราบจากแม่ว่าหญิงคนนี้ชื่อทองม้วน เป็นคนรับใช้ที่รับมาใหม่ แม่รับไว้ด้วยความสงสาร นั้ฐพรรู้สึกโกรธแม่ที่รับเอาทองม้วนมาเป็นภาระเพิ่มขึ้น โดยไม่คิดให้รอบคอบ ทั้งพี่สาวและพี่เขยต่างก็ให้เหตุผลเหมือนกัน ช้าเกรงว่าทองม้วนจะเกิดอาการคลุ้มคลั่งทำร้ายหลานให้ได้รับอันตราย และทำร้ายแม่ที่ต้องคอยออกคำสั่งใช้งาน อีกทั้งเป็นภาระคอยรับส่งทองม้วนเมื่อถึงเวลากำหนดที่ต้องไปหาหมอ เมื่อทุกคนไม่เต็มใจแม่จึงตัดสินใจนำทองม้วนไปคืนให้ญาติเพื่อนำกลับไปคืนให้พี่ชายอีก ทุกคนได้ฟังแม่เล่าถึงชีวิตของทองม้วนที่ถูกพี่ชายเยียนต้อยอย่างทารุณจนประสาทเสีย ทำให้ทุกคนเกิดความรู้สึกหดหู่ สิ่งที่ได้คิดได้ก็ยกให้เป็นเรื่องของเวรกรรม แต่มีนั้ฐพรที่ยังคงครุ่นคิดและจำภาพของทองม้วนได้ดี

แนวคิดด้านสังคม ผู้เขียนได้แสดงทัศนะต่อสภาพวิถีชีวิตของผู้คนในเมืองหลวงว่า ทุกคนมีภาระและหน้าที่อันจำเป็นในการทำมาหากิน ต้องออกไปทำงานนอกบ้านทั้งหญิงและชายเพราะสภาพทางสังคมและทางเศรษฐกิจที่บีบคั้นเพื่อความอยู่รอดและเพื่อการดำรงชีวิตที่ดีกว่า ผู้เขียนได้สะท้อนแนวคิดในเรื่องผู้หญิงไทยเริ่มมีสภาพทางสังคม มีบทบาทและหน้าที่เท่าเทียมกับชาย มีสิทธิเสรีภาพมากขึ้น ชีวิตความเป็นอยู่เริ่มเปลี่ยนแปลงไปทำให้ผู้หญิงได้มีโอกาสเรียนรู้และได้รับการศึกษามากขึ้นตามลำดับ จนทำให้ผู้หญิงไทยส่วนใหญ่ทำงานเคียงบ่าเคียงไหล่กับผู้ชายมากขึ้น สามารถเลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้ ผู้หญิงไทยจึงนิยมออกไปทำงานนอกบ้านและมีตำแหน่งหน้าที่การงานที่ก้าวหน้าและมั่นคง ดังเช่นครอบครัวของนั้ฐพรที่มีผู้หญิงอยู่ในบ้านถึง 4 คน ทุกคนมีงานทำและต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ผู้เขียนได้สะท้อนแนวคิดนี้ปรากฏในข้อความว่า

...ความจริงพี่น้องของเธออยู่ร่วมบ้านเป็นหญิงถึง 4 คน แต่งงานไปแล้วสอง แต่ยังไม่ได้แยกครอบครัวออกไป... ถ้าหากช่วยกันคนละไม้ละมืองานในบ้านก็ดู

ล่องไปได้ เหมือนเคยเป็นมาในครั้งก่อน แต่การออกไปทำงานจากคอนเมืองถึง
ราชดำเนิน สุรวงศ์ สุขุมวิท รถประจำทางฟัดเหวี่ยง โยกโคลน รีดเค้นเรียวแรง
จนระโหยหอย กลับถึงบ้านมืดค่ำ อ่อนล้าโรยเหมือนเส้นสายในตัวชาดวัน ทำให้
แต่ละคนเบือนหน้าหน้าย...

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 125-126)

แม่ของฉัฐพรก็เป็นผู้หญิงคนหนึ่งที่ต้องทำงานจนมีตำแหน่งหน้าที่การงานเป็นที่
ยอมรับ ผู้เขียนได้สะท้อนแนวคิดปรากฏในข้อความที่ฉัฐพรตัดพ้อต่อว่าแม่ว่า

...แม่นะแม่ ... ที่กับการงานช่างมีความเก่งกาจอย่างไม่น่าเชื่อว่า ผู้หญิงความรู้
ชั้น ป.4 อย่างแม่จะทำได้ เรขายสัญญาประกันชีวิต ทำยอดเงินให้บริษัทมหาศาล
ในช่วงเวลาไม่กี่ปี ผ่านศูนย์พัฒนาบุคลากรภาพและการพูดก้าวขึ้นเป็นผู้จัดการ
ฝ่ายขายสาขา เป็นที่ยอมรับ แต่กลับใจอ่อนจนแค้นกับบางเรื่อง...

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 129-130)

จากเรื่องนี้ผู้หญิงไทยในปัจจุบันส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพนอกบ้าน สามารถหา
เลี้ยงตนเองและเสริมรายได้ให้กับครอบครัว และเนื่องจากในปัจจุบันผู้คนในสังคมไทยได้
รับผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ค่าครองชีพสูงขึ้น ผู้คนในสังคมต้องดิ้นรนต่อสู้กับ
การทำมาหากินเพื่อสร้างฐานะและความอยู่รอดในสังคม ทำให้ต้องตกอยู่ในสภาพลำบาก
กับแค้น ผิดเคือง และต้องประสบกับวิกฤตการณ์ของสังคมตลอดเวลา การดำเนินชีวิตของ
คนเราในทุกวันนี้จึงเต็มไปด้วยการแก่งแย่งและเอาตัวรอด ทำให้เกิดความรู้สึกที่เห็นแก่ตัว
และให้ความสำคัญกับตัวเองมากกว่าคนอื่น ผู้เขียนได้สะท้อนแนวคิดด้านค่านิยมที่ผู้คน
ส่วนใหญ่มีสภาพความเป็นอยู่และความรู้สึกนึกคิดเป็นแบบตัวใครตัวมัน ต่างคนต่างพึ่งพา
อาศัยตนเองไม่คิดที่จะช่วยผู้อื่นที่ประสบความเดือดร้อน ดังเช่น ฉัฐพร พี่สาวและพี่เขย
ต่างก็ปฏิเสธที่จะรับคนใช้ที่พิการไม่มีที่ไปอย่างทองม้วนเพราะเห็นว่าเป็นภาระยุ่งยาก ฉัฐพร
มีความคิดที่ขัดแย้งไม่ลงรอยกับผู้เป็นแม่ เธอนึกโกรธเคืองแม่ที่รับสาวใช้เข้ามาทำงานใน
บ้าน โดยคิดไม่รอบคอบ ไม่สืบเสาะรายละเอียดทั้ง ๆ ที่แม่เป็นคนเก่ง เธอนึกตำหนิแม่อยู่ใน
ใจ ผิดกับแม่ที่รับสาวใช้ด้วยความสงสาร ดังข้อความว่า

... วุบหนึ่งเธออุกโกรธแม่...นี่ไม่ใช่การเผื่อแผ่เมตตาให้กับคนตกทุกข์ได้ยาก หรือสรรพสัตว์ไร้ที่พึ่ง แต่เป็นการรับคนเข้าทำงานร่วมบ้าน ต้องคิดให้รอบคอบ สืบเสาะให้ละเอียด ไม่ใช่ใช้หลักคุณธรรมล้วน ๆ ในการตัดสินใจ...

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 127)

ฝ่ายพี่เขยก็มีความคิดเช่นเดียวกับภริยา มีแต่ความเห็นแก่ตัว คิดแต่ผลประโยชน์ เฉพาะตนและผลตอบแทนที่คุ้มค่า ปราศจากความเมตตาปรานีที่มีให้ต่อกัน ดังคำพูดของ พี่เขยว่า

“เราไม่ใช่คนใจไม่ไส้ระกำ แต่ต้องคิดว่าปัญหาของเราคือต้องการคนมา ทำงาน ไม่ใช่เอามาเป็นภาระ ทุกวันนี้ก็ยุ่งยากพอแล้ว นี่ไม่รู้ว่านานเท่าไรเขาต้อง ไปเอายาอีก บางทีอาจจะมีการกำหนดที่ต้องไปให้หมอตรวจเช็คเป็นระยะ ๆ ใครจะ คอยรับส่งจัดการ”

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 130)

เมื่อลูก ๆ ไม่เต็มใจที่จะรับสาวใช้ ผู้เป็นแม่จึงได้นำไปส่งคืนแล้วเล่าความจริง ทั้งหมดให้ฟังว่า ที่สาวใช้ต้องมีสภาพร่างกายพิการ เชื่องซึม ดวงตาขลาดระแงง สาเหตุ เกิดจากความโหดร้ายทารุณของพี่ชาย ทบตีตั้งแต่เล็กด้วยไม้ระแนงอย่างบ้าคลั่งจนแขนหัก ซี่โครงเดาะ เจ็บปวดจนขาหลก เหมือนหมาที่เสียหมา ทั้ง ๆ ที่แม่พยายามพรรณนาเพื่อจะให้ ลูก ๆ ได้เห็นภาพความเจ็บปวดเพื่อกระตุ้นความรู้สึกสำนึกในทางมนุษยธรรมบ้าง แต่ความรู้สึกของลูก ๆ ต่อการคิดเห็นแต่ประโยชน์ยังคงมีน้ำหนักมากกว่าที่จะคิดถึงความรู้สึกรับผิดชอบหรือสำนึกผิด กลับปิดปัญหาทางออกที่ดีที่สุดคือเป็นเรื่องของเวรกรรม ดังข้อความใน บทสนทนาว่า

“เวรกรรม” แม่ของหลานรำพึงเหมือนทวนคำแม่แผ่วโหย

“ใช้กรรม...” พี่สาวคนโตกลับคิดเป็นอีกอย่าง

“อ้อ...ไม่รู้ว่าทองม้วนก่อเวรอะไรไว้ถึงต้องเป็นแบบนี้” แม่ของหลานเออออ

“เออนั่นแหละใช่ ! ใช้เวรรับกรรมของตัวเอง...”

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 133)

ผู้เขียนได้สะท้อนความรู้สึกในด้านมโนธรรมของคนในสังคมเมือง ที่ผู้คนส่วนใหญ่ขาดจิตสำนึกที่พึงมีพึงให้ต่อกัน ขาดความเมตตากรุณาต่อผู้ทุกข์ยาก คิดแต่ผลประโยชน์ที่ตนจะได้รับ ไม่ยอมเสียเปรียบใคร ต้องแลกเปลี่ยนกันอย่างคั่งคั่งค้ำค้ำสมน้ำสมเนื้อ ดังเช่น การจะรับสาวใช้เข้ามาในบ้านก็ต้องมองที่ผลตอบแทน ไม่ใช่จ้างเพราะมีคุณธรรม หรืออยากช่วยเหลือ การเปรียบคนใช้ว่าเหมือนหมาที่เสียหมา หมายถึง หมาที่ไร้ค่า ดังเช่น คนใช้ที่หมดสมรรถภาพในการทำงาน ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่า สังคมไทยในปัจจุบันอยู่กันอย่างตัวใครตัวมัน และแห้งแล้งน้ำใจต่อกัน

จากการวิเคราะห์เรื่องสั้นทั้ง 7 เรื่องดังกล่าว จะเห็นแนวคิดของศิลา โคมฉาย ในด้านสังคมที่ปรากฏอย่างเด่นชัดคือ สภาพวิถีชีวิตของผู้คนในเมืองหลวงปัจจุบันที่ต้องดิ้นรนทำมาหากิน ผู้คนส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านจัดสรรตามชานเมือง จำเป็นต้องมีรถยนต์เป็นพาหนะในการเดินทาง และต้องใช้เวลาเดินทางยาวนานเพราะสภาพการจราจรติดขัด ทุกคนต้องดิ้นรนต่อสู้เพื่อสร้างฐานะและความมั่นคงให้แก่ครอบครัว จนไม่มีเวลาที่จะคิดช่วยเหลือผู้อื่นทอดทิ้งละเลยแม้กระทั่งแม่ผู้พิการของตนเอง อาชีพของผู้คนในเมืองหลวงมีทั้งอาชีพที่สุจริตและมิชอบอาชีพ ต่างก็ทำเพื่อให้ตัวเองอยู่รอด ในด้านครอบครัวยังมีการอยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่ มีความรักใคร่และผูกพันกัน ผู้ชายไทยเมื่อสมรสแล้วมักจะเป็นฝ่ายเข้ามาอยู่ในครอบครัวฝ่ายหญิง แต่ก็เกิดปัญหากับญาติฝ่ายหญิงจนต้องพยายามแยกตัวออกไปสร้างครอบครัวใหม่ แต่ก็ไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะหัวหน้าครอบครัวต้องรับภาระหนักบางคนจึงหาเงินโดยการเสี่ยงโชคเล่นการพนัน แต่ในที่สุดก็เอาตัวไม่รอด ต้องหย่าร้างกับคู่สมรส ส่วนเด็ก ๆ วัยรุ่นก็รับอิทธิพลจากตะวันตก ใช้ชีวิตความเป็นอยู่ที่ฟุ่มเฟือย ทนสม้ยตามแฟชั่น จนขาดความสำนึกในความเป็นคนไทยที่มีสัมมาคารวะ มีจิตใจอ่อนโยนเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ จึงมีพฤติกรรมที่ก้าวร้าว รุนแรง จิตใจหยาบกระด้าง ไม่เกรงกลัวใคร

ส่วนในด้านค่านิยมของคนในสังคมเมืองพบว่า มีค่านิยมเรื่องการมีที่อยู่อาศัยที่ดีเพื่อบ่งบอกฐานะความเป็นอยู่ ซึ่งจำเป็นสำหรับคนบางอาชีพ แต่คนทั่วไปก็ต้องการบ้านเพื่ออยู่อาศัยตามอัตภาพ ในกลุ่มวัยรุ่นจะมีค่านิยมความทันสมัยตามแฟชั่นตะวันตก เพราะขาดการปลูกฝังที่ดีจากพ่อแม่ผู้ปกครองที่เลี้ยงดูอย่างปล่อยปละละเลย ส่วนค่านิยมในการยกย่องคนดีมีคุณธรรมกลับพบว่า คนในสังคมเมืองหันไปยกย่องคนมีเงิน มีอำนาจ แม้ว่าเงินและ

อำนาจที่ได้มานั้นจะมาอย่างไม่เหมาะสมหรือผิดกฎหมายก็ตาม น้ำใจและความเอื้อเฟื้อ
ฉันทาติพี่น้อง ลูกหลาน ค่อย ๆ เจือจางและกำลังจะเลือนหายไป

2. แนวคิดด้านการเมือง

พรพิมล สาริกรินทร์ (2535 : 7) กล่าวว่า แนวคิดด้านการเมือง หมายถึง ลักษณะความคิด ความเชื่อ และการกระทำที่เกี่ยวข้องกับระเบียบวิธีของสังคม เพื่อสนับสนุนความสุข ความเจริญของมนุษย์ในสังคม ทั้งทางด้านส่งเสริมสภาพความเป็นอยู่ จัดอุปสรรคความยุติธรรมต่าง ๆ ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับการปกครอง แนวคิดเกี่ยวกับสภาพเหตุการณ์ทางการเมือง แนวคิดเกี่ยวกับการจัดอุปสรรคความยุติธรรม แนวคิดเกี่ยวกับหลักการปกครอง

แนวคิดด้านการเมืองของผู้เขียน หมายถึง ทศนะของผู้เขียนมีต่อระบบการปกครอง และสภาพเหตุการณ์บ้านเมืองที่เกิดขึ้นอันเป็นผลจากระบบการปกครองนั้น ตลอดจนพฤติกรรมของนักการเมือง ข้าราชการ และผู้บริหารบ้านเมืองในหน่วยงานต่าง ๆ เรื่องสั้นของ ศิลา โคมฉาย ได้สะท้อนแนวคิดด้านการเมืองไว้ในเรื่องสั้น 2 เรื่อง คือเรื่องเทพธิดา และเรื่องเด็กหัวขี้เลื่อยกับกระดาดห่อหนังสือ ดังการวิเคราะห์ต่อไปนี้

เรื่องเทพธิดา

เทพธิดา เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับการติดตามค้นหาเทพธิดาของบุคคลกลุ่มหนึ่ง ซึ่งมีคนอ้วนเตี้ย คนผอมสูง พ่อค้าล้มละลาย และเขา การค้นหาใช้เวลายาวนานมาก แต่ก็ยังไม่มีผู้ใดพบเห็นหรือรู้จักเทพธิดาอย่างแท้จริง พวกเขาพยายามติดตามถามไถ่เรื่องเทพธิดาจากคนหลายอาชีพ เช่น คนงานก่อสร้าง แม่ค้าข้าวแกง คนกวาดขยะ พ่อค้าโรงงาน แต่พวกเขาเหล่านั้นไม่ได้ให้ความร่วมมือ และไม่เชื่อว่าเทพธิดาจะนำความสุขมาให้ พวกเขาไม่เข้าใจว่าเทพธิดาหมายถึงอะไร บางคนอ้างว่าเทพธิดาเป็นของตนเพราะช่วยให้กิจการค้าของตนเจริญรุ่งเรือง ชายคนหนึ่งกลับเตือนสติว่า เสียเวลาและไม่มีประโยชน์ในการติดตามหาเพราะเทพธิดาตายจากและเกิดใหม่อย่างพิสดาร สิ่งที่จะต้องสร้างใหม่ก็คือ อุดมการณ์ที่ปลูกเร้าให้ผู้คนเป็นจำนวนมากในสังคมมีจิตสำนึกและเห็นความสำคัญของเทพธิดา พร้อมทั้งช่วยกันเผยแพร่อุดมการณ์ออกไปให้คนได้รู้จักและตระหนักในคุณค่าแห่งอุดมการณ์นั้น

แนวคิดด้านการเมือง ผู้เขียนได้สะท้อนแนวคิดต่อระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยในสังคมไทยว่า ยังไม่เป็นประชาธิปไตยที่แท้จริง เพราะผู้ปกครองบ้านเมืองหรือคณะรัฐบาล บางครั้งก็ไม่ได้ทำหน้าที่เพื่อประชาชน บางครั้งก็มีกลุ่มบุคคลคณะใดคณะหนึ่งทำการปฏิวัติรัฐประหารแล้วปกครองบ้านเมืองแบบเผด็จการ ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้ใช้สิทธิในการเลือกตั้งตัวแทนของตนเข้าไปมีส่วนในการบริหารประเทศ เพราะการปกครองแบบเผด็จการจะมีผู้นำแต่เพียงผู้เดียวที่มีอำนาจสั่งการ ประชาชนจึงถูกจำกัดสิทธิตามที่พึงมีในรัฐธรรมนูญ ผู้เขียนสร้าง “เทพธิดา” ขึ้นเพื่อเป็นสัญลักษณ์ของอำนาจสูงสุดที่มาจากปวงชน เป็นสิ่งประเสริฐที่ประชาชนต้องการ นั่นก็คือการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั่นเอง แต่เทพธิดาก็ถูกคนบางกลุ่มจ้องทำร้ายจนเกิดขึ้นไม่ได้ในสังคม หรือแม้จะเกิดขึ้นได้ก็ไม่สมบูรณ์แบบ ดังที่ผู้เขียนกล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า

“เทพธิดานี้จะถูกข่มขืนแหลกยับมาหลายครั้ง ตายจากและเกิดใหม่อย่างพิกลพิการ ไม่เคยรู้จักนบหรือ มันเป็นวัฒนธรรมของแผ่นดินนี้ เพราะการข่มขืนเทพธิดาไม่เคยมีบทลงโทษใด ๆ ...”

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 121)

ผู้เขียนได้สะท้อนแนวคิดว่า การปกครองแบบที่ประชาชนมีอำนาจสูงสุดในแผ่นดินเกิดขึ้นในประเทศไทยน้อยครั้งมาก และค่อนข้างเลือนรางว่าการปกครองเช่นนั้น มีลักษณะเป็นอย่างไร และในเวลาต่อ ๆ มา ก็แทบจะหายสาบสูญไปเลย ดังที่ผู้เขียนกล่าวไว้ว่า

... ทรานานเท่านั้น เราเฝ้ารอการปรากฏขึ้นของเทพธิดา... ทว่าไร้แวว มีร่องรอยในตำนานเก่า ๆ เพียง 2-3 ครั้ง จารึกถึงเงาบางเบาฉายเหนือแผ่นดิน น้อยคนนักมองเห็นรูปลักษณ์อันเลือนราง แต่ไม่มีใครพบความงดงามอันลือเลื่องแห่งโฉมหน้านั้นเลย... คนผู้ถูกเผด็จการรังแกแน่นอยู่กับความประหวั่น ใครบ้างจะคิดได้ถึงเทพธิดาที่สาบสูญ...

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 114)

ผู้เขียนได้แสดงทัศนะว่าความเพียรพยายามในการเสาะแสวงหาเทพธิดานั้นยากลำบากเพียงใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาพบ้านเมืองปัจจุบัน ดังข้อความที่ว่า

...รอยแรงกล้าเหนียวกับเส้นทางยาวไกล วกวน ระหว่างแนวปรางการลี้กลับ
ทรงอำนาจของผู้สั่งการแห่งแผ่นดิน ตระเวนถามไถ่เรื่องราวที่ไม่มีใครรู้ เราเหลือ
เพียงวิญญาณมุ่มมัน ขับเคลื่อนให้เข้าใกล้มหานครหิมา ห้อมล้อมด้วยทุ่งร้าง
กำลังแปรสภาพเป็นโรงงาน สนามกอล์ฟ หมู่บ้านจัดสรรและคอนโดมิเนียม
ปราศจากเงาแมกไม้ ...

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 115)

และอีกตอนหนึ่ง ผู้เขียนกล่าวถึงเทพธิดาหรืออำนาจสูงสุดที่มาจากปวงชนว่าดี
วิเศษ ควรแก่การแสวงหาอย่างไร ดังข้อความ

...เพราะกัมภีร์เก่าคร่ำเล็มเดียว ทำให้เราต้องลากสังขาร ออกตระเวนราวกับ
คนบ้า... ในนั้นวาดภาพเทพธิดาไว้แจ่มชัด บทโคลกสรรเสริญเข้มขลังยืดยาว แต่
นั้นไม่น่าตื่นเต้นเท่าข้อความที่ระบุไว้อย่างชวนอัศจรรย์... เมื่อเทพธิดาลืมตาขึ้น
มองผ่าน ผู้คนจะเท่าเทียม... เมื่อถ้อยคำผ่านริมฝีปาก ความเป็นมนุษย์จะหวนคืน
สู่มนุษย์... ละอองอากาศถึงออกมาในลมหายใจคือเสรีภาพ...เมื่อเปล่งยิ้มความ
ไพบุลย์และศานติ สะพรั่งเหนือแผ่นดิน... โอ...เทพธิดาผู้ถูกขนานนามในความ
หมาย อำนาจสูงสุดของมหาชน...

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 116-117)

ผู้เขียนได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับประชาชนคนไทยว่า ประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจ
เรื่อง “เทพธิดา” จึงขาดความร่วมมือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ค้นหาเทพธิดาที่หายสาบสูญ
ไปจากสังคม จึงเป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลบางกลุ่มเข้ามามีอำนาจปกครองประเทศเพื่อ
แสวงหาผลประโยชน์ ผู้คนในสังคมไทยปัจจุบันส่วนใหญ่ว่างเฉยไม่สนใจและไม่เข้าใจใน
เรื่องการเมืองการปกครองเพราะเบื่อหน่ายความล้มเหลวของการบริหารประเทศ บางคนก็
คิดว่าเป็นเรื่องยุ่งยาก เป็นเรื่องที่อยู่ไกลตัว ตนเองไม่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือได้ประโยชน์ คิด
ว่าสภาพที่เป็นอยู่ก็พอใจแล้ว ไม่จำเป็นต้องเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมือง ปลดปล่อยให้เป็นหน้าที่
ของหัวหน้าผู้บริหารหรือผู้มีอำนาจดำเนินการกันไป และในขณะเดียวกันต่างคนต่างก็ไม่มี

เวลาพอที่จะสนใจดูแลสอดส่องเหตุการณ์บ้านเมือง เพราะมุ้งแต่คิดเรื่องการทำมาหากิน ห่วงปากห้วงท้องของตนมากกว่าอย่างอื่น ดังข้อความว่า

...เป็นครั้งนับไม่ถ้วนของความล้มเหลว ดูเหมือนไม่มีใครยอมรับรู้และสนใจ ต่อความสาบสูญ บางทีอำนาจนิยมที่รอกหูหนักแน่น ซ้ำแล้วซ้ำอีกจากมุมมืดของผู้สั่งการ ทำให้พวกเขาเอือมระอาและตายด้านไปแล้ว

ในร่มเงาต้นहुกวางใกล้กัน แม่ค้าข้าวแกวหาบรอคนงานที่กำลังโหมทุ้มแรงด้วยใจจดจ่อ

“เคยเห็นเทพธิดาบ้างไหม ?” คนสะพายกล้องถามประโยคเก่า

“เทพธิดา-ทำไม” แม่ค้าเงยหน้าย้อนคำเป็นห้วง ๆ ไม่เข้าใจ

“เทพธิดาที่เป็นความหวัง...” เขาพยายามขยายความ

“อ้อ ! เทพธิดานะเธอจะเป็นความหวัง” แม่ค้าร้องอย่างหยาบหยัน

“ก็เรามีความหวังอยู่ทุกต้นเดือน กลางเดือน กันแล้วไม่ใช่หรือ ? รางวัลที่ 1 ตั้ง 12 ล้านเชียวนา”

พวกเราอ่อนยวบแทบจะทรุดนั่งแปะลงกับพื้น ด้วยความรู้สึกมีคณสินหวัง อึดใจนั้นเกิดโศรกเศร้าขึ้นมาอย่างพาล ๆ คนพวกนี้เคยโยติกับสิ่งอื่นนอกจากปากท้องบ้างไหมนะ สมองอัดแน่นด้วยความโง่งม...

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 117-118)

“เคยเห็นเทพธิดาไหม ?” คนสะพายกล้องตัดสินใจเข้าไปถามคนงาน ทำให้เขางุนงง ผละหนึไปหางานมัดโครงเหล็กเส้น

การเข้าไปยุ่มย่ามทำให้คนอ้วนพลุ้ยที่ยืนอยู่ใกล้ ๆ หันขวับ สีหน้าไม่พอใจ และแสดงความเป็นหัวหนา

“ไป...ไปให้พ้น ไปหาที่อื่น แด...เข้าไปได้เธอเทพธิดง...ธิดานั้น” หยาบคาย ขับไล่อย่างไม่เกรงใจ

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 117)

และอีกตอนหนึ่งที่ผู้เขียนได้แสดงทัศนะว่า พวกพ่อค้า หรือนักธุรกิจจะไม่สนใจ เทพธิดาเลย บ้านเมืองจะเป็นอย่างไรเขาไม่เคยร่วมมือแก้ไข พวกเขาคิดแต่จะหาทำไรด้วยการปลอมปนสินค้า ดังข้อความ

“ได้ทำเคยเห็นเทพธิดาบ้างไหม ?” เขาตกแต่งถ้อยคำ น้ำเสียงให้ดูอ่อน น้อม ชายหัวหลิมหันมาจ้องเขม็ง

“ถามโง่ ๆ อะไรแบบนั้น... ก็เทพธิดาเป็นของอ้วนนี่” เขาตอบเสียงแข็ง

“พวกแกไม่เห็นความโอ้อ่ามั่งหรือ อ้วนนะมีเทพธิดาถึงห้ามาค้าขึ้นร่ำรวยไม่รู้ จบ ปีนีเพิ่งฟาดกำไรจากโรงงานปลาป่นเกือบ 10 ล้าน รู้ไหมแค่บดเปลือกหอย กระช้ำ ปั่นชนไก่ปลอมปนในเนื้อปลา อ้วนก็ได้น้ำหนักเพิ่มอีกโข... ของกล้วยๆ” เขายับทำวางมาด

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 119-120)

และในตอนสุดท้ายผู้เขียนยังได้เสนอแนะความคิดเห็นว่า แนวทางที่จะให้ทุกคน ช่วยกันหันมาสนใจและตื่นตัวต่อวิถีทางแห่งการเมือง ไม่ปล่อยให้ตกอยู่ในกำมือของคนกลุ่ม หนึ่งกลุ่มใดนั้น ก็คือช่วยกันปลูกจิตสำนึกให้ทุกคนเห็นความสำคัญของระบบการปกครอง แบบประชาธิปไตย โดยการแพร่กระจายคำขวัญในการเลือกตั้ง เลือกคนดีเข้าสภา ดัง ข้อความว่า

“เราต้องสร้างเอาใหม่... ผู้เปี่ยมความมั่งหวังและศรัทธาในอำนาจมหาชน เท่านั้น สามารถรังสรรค์เทพธิดาที่แท้จริงขึ้นได้ ที่สำคัญต้องรู้เท่าและกล้าหาญ พอที่จะกำจัดนักข่มขืน สร้างบทลงโทษให้พวกนั้นขยาด น้ำเสียงเรียบเรื่อยหลัง ไหลเหมือนธารน้ำ

“การข่มขืนเพื่อสร้างสรรค์ไม่เคยมีและจะไม่มี”

พวกเราเพ่งสายตาจับดวงตาเปล่งประกายของชายผมขาวไม่คลาดแม้วินาที เดียว นิ่งสนิทเหมือนถูกสะกดด้วยมนตรา

“แพร่กระจายคำขวัญ... ขายเสียง ขายสิทธิ์ เหมือนขายชีวิต ขายชาติ ไป พร้อม ๆ กับ ริมเสียง รอนสิทธิ์ คือปล้นชีวิต ปล้นชาติ”

“สร้างด้วยมือของเรา” เสียงยังแว่วมาขณะห่างออกไปถึงถนน

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 121-122)

กล่าวโดยสรุป ศิลา โคมฉาย ได้สะท้อนแนวคิดเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทยว่า เป็นเพียงประชาธิปไตยบนแผ่นกระดาษเท่านั้น บางครั้งบางคราวกลับถูกแย่งชิงและยึดครองจากกลุ่มบุคคลผู้แสวงหาอำนาจและผลประโยชน์เข้ากลุ่มของตน โดยไม่ได้คำนึงถึงความเดือดร้อนทุกข์ยากของประชาชนส่วนใหญ่ ผู้เขียนได้สะท้อนแนวคิดให้เห็นว่าผู้คนส่วนใหญ่ในสังคมไทยไม่ค่อยสนใจในเรื่องการเมือง ไม่เข้าใจสิทธิของตนเอง ต่างคนต่างมุ่งทำมาหากินเลี้ยงปากเลี้ยงท้องให้อยู่รอดไปวัน ๆ ไม่สนใจเหตุการณ์บ้านเมืองเท่าที่ควร และท้ายที่สุดผู้เขียนได้เสนอแนวทางให้ผู้คนหันมามีอุดมการณ์ในทางการเมือง ร่วมใจกันต่อต้านการยึดอำนาจโดยการปฏิวัติรัฐประหาร เพื่อป้องกันมิให้บ้านเมืองตกอยู่ในอำนาจของบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง โดยการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งให้มาก ๆ จะได้กำจัดพวกนักการเมืองชื้อเสียงไม่ให้เข้าไปบริหารประเทศ

เรื่องเด็กหัวขี้เลื่อยกับกระดาษห่อหนังสือ

เด็กหัวขี้เลื่อยกับกระดาษห่อหนังสือ เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับเด็กชายวัย 13-14 ปี ได้เข้ามาเป็นลูกจ้างทำงานอยู่ในโรงพิมพ์เกือบหนึ่งอาทิตย์ ขณะที่กำลังพับกระดาษอยู่นั้นเขาเห็นชาย 3 คน คือ เจ้าของโรงพิมพ์ หัวหน้างาน และลูกค้ำกำลังพูดคุยเรื่องงานที่ว่าจ้างไว้กับโรงพิมพ์ ลูกค้ำคนนั้นเห็นภาพโปสเตอร์ผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เขารู้จักและจำชายในโปสเตอร์ได้ดีจึงได้เล่าเบื้องหลังของชายผู้นั้นให้เจ้าของโรงพิมพ์ฟัง เริ่มตั้งแต่เป็นไอ้โกจนเป็นนายหัวรับใช้ท่านจอมพล ตัดป่า ทำเหมืองเลื่อน สร้างอิทธิพล คุมบ่อน คุมช่อง เป็นเวลาเดียวกับเด็กชายกำลังถูกหัวหน้าตำหนิว่า “หัวขี้เลื่อย” เพราะพับกระดาษผิดจึงถูกใช้ให้ไปห่อหนังสือแทน กระดาษที่ใช้ห่อหนังสือเป็นกระดาษเสียแผ่นใหญ่ที่ใช้ลงเดินเครื่องซึ่งมีรูปภาพซับซ้อนปนเปกัน ภาพผู้หญิงเปลือยซ้อนทับอยู่ระหว่างตัวของชายในโปสเตอร์หาเสีย บางแผ่นเป็นภาพโฆษณาภาพยนตร์ไทยที่มีภาพเงินปึกหนาและปิ่นจ่อหัวชายผู้มีเหรียญตราเต็มหน้าอก และอีกภาพเป็นภาพที่ฝังลึกอยู่กลางหัวชายได้ตัวพิมพ์โปรดเลือกเหมือนเป็นรังหนอนที่มีตัวหนอนย้วยเยี้ยได้ซ่อนไขไปทั่วใบหน้าคล้ายเป็นซากศพ สร้างความขำขันให้แก่เด็กชาย เสียงหัวเราะเรียกความสนใจให้พวกเขาเหล่านั้น

เหลียวกลับไปดูภาพและพลอยหัวเราะตามไปด้วย เด็กชายมีความรู้สึกดีขึ้นกว่าเดิมและคิดว่าเด็กหัวขี้เลื่อยยังดีกว่าผู้ใหญ่ที่มีหัวสมองเน่าจนมีหนอง

แนวคิดด้านการเมือง ผู้เขียนได้แสดงทัศนะต่อพฤติกรรมของผู้ที่สมัครเข้ารับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งส่วนใหญ่จะมาจากผู้ที่มีอิทธิพลกว้างขวางในท้องถิ่นของผู้ลงสมัคร จุดประสงค์ในการลงสมัครรับเลือกตั้งของพวกนี้ก็เพื่อหวังกอบโกยผลประโยชน์ที่ตนเองจะได้รับมากกว่าจะคำนึงถึงการดูแลทุกข์สุขที่เลือกตนเข้าไปของราษฎร พวกเขาไม่ได้เข้าไปแก้ปัญหาของชาติบ้านเมือง ดังเช่นในเรื่องนี้ผู้เขียนได้สะท้อนโดยการเสนอทัศนะดังกล่าวทั้งหมดนี้ผ่านความคิดเห็นของเด็กหัวขี้เลื่อยที่ทำงานอยู่ในโรงพิมพ์ที่เห็นกระดาษที่ใช้ลงพิมพ์ มีรูปนักการเมืองที่รูปภาพเลอะเทอะ ซับซ้อนปนเปกัน เช่น ภาพเงินปึกหนา ภาพผู้หญิงเปลือย มีเหรียญตราเต็มหน้าอก และตัวหนองไต่ยั่วเย้าภาพดังกล่าวเป็นสัญลักษณ์เสียดสีนักการเมืองที่ชอบหาผลประโยชน์ให้แก่ตัวเอง ดังที่ผู้เขียนได้สะท้อนพฤติกรรมของผู้สมัครผู้แทนราษฎร ซึ่งเป็นผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นที่ชอบคบค้าสมาคมกับผู้มีอำนาจเหนือกว่าตน จนสามารถพลิกผันชีวิตตัวเองอยู่ในชั้นเศรษฐี ดังบทสนทนาที่คนกล่าวถึงผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งว่า

“เฮ้... นายหัวใหญ่บ้านผมนี้ เทียนี่ลงสมัครผู้แทนฯ กับเขาด้วยหรือ...”
เจ้าของกระเป๋าทอมชะเง้อเข้าไปใกล้ ตาจับจ้อง

“เป็นไง สวยไหม หน้าตาอึมคินะ เครื่องราชฯ เต็มอกเลย ไม่รู้ว่าจริงหรือ เก้!”

“ต้องของจริง ... แม่รวยซิบห... สมัยท่านจอมพล... เรื่องอำนาจได้มาหลายเลย อาสาทำสวนยางให้ท่านเปล่า ๆ เป็นพันไร่ แต่ขอไม้ในเนื้อที่สวนทั้งหมด ป่าดิบไม้ดี ๆ ทั้งนั้น ต้นยาง 3-4 คนโอบเป็นพันต้น ไม้แดง ตะเคียน ชิงชันสารพัด จนป่าเหี้ยนเลี่ยนเป็นตูดลิง...” เจ้าของกระเป๋าทอมพูดพร่ำเหมือนน้ำหลาก

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 137-138)

และอีกตอนหนึ่งกล่าวถึงผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทำผิดกฎหมายค่าของ
เดือนจนมีฐานะร่ำรวย จนผู้คนในท้องถิ่นรู้และนำมาบันทึกว่า

“หมอได้ทุนไปทำเหมืองแร่ ขายเป็นทั้งถูกทั้งเดือน รวยไม่รู้เรื่องเลยเสีย
เฮ้ย...” ด้านโน้นเจ้าของกระเป๋าทูมยังคุยฟุ้ง

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 139)

นอกจากนี้ยังมีพฤติกรรมชั่วอื่น ๆ อีก เช่น การใช้อิทธิพลเบียดบังเอาผล
ประโยชน์จากผู้อื่น ดังข้อความว่า

“บ่อน ช้อง เอาทุกอย่างจากไอ้โก... กลายเป็นนายหัว ... ไอ้จิบห... แหม
เลือกรูปสวยเอามาพิมพ์ หน้าจริงมันปรูเหมือนถนนลูกรัง” เจ้าของกระเป๋าทูม
ยังพูดถึงคนในภาพ

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 141)

ผู้สมัครรับเลือกตั้งแต่ละคนพยายามใช้ความร่ำรวยสร้างอิทธิพลให้แก่ตนเองโดย
เลี้ยงดูลูกสมุน มือปืน ไว้คอยข่มขู่ผู้อื่น บางครั้งก็สร้างทำความดีโดยการเข้าไปมีส่วนร่วม
ในการพัฒนาท้องถิ่นหรือบริจาคเงินช่วยการกุศล เพื่อให้เป็นที่รู้จักแก่คนในท้องถิ่น ดัง
ข้อความตอนหนึ่งในบทสนทนาว่า

“คนนี่... มีทางสอบได้ไหม?” ด้านโน้นนายที่ใส่เสื้อสีชมพูถามเจ้าของ
กระเป๋าทูม

“นอนมา ... อิทธิพลมันมาก คลุมไป 2-3 อำเภอ ลูกกะโล่มือปืนแทบจะเดิน
เหยียบหัวแม่ตีนกัน บริจาคการกุศลไม่เคยอัน ผู้ว่าฯ ยังเกรงใจ...”

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 140)

ผู้เขียนได้เสียดสีพฤติกรรมของผู้ที่ลงสมัครรับเลือกตั้งว่าเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยบรรยายผ่านภาพต่าง ๆ เหล่านั้นออกมาว่า เป็นผู้มีพฤติกรรมน่ารังเกียจ คำของเถื่อน มั่วโลภก็ย ่มชู้วางอำนาจแก่ผู้อื่น แสร้งทำความดีบังหน้า ผู้เขียนได้บรรยายภาพเชิงสัญลักษณ์เพื่อประณามผู้ลงสมัคร ดังข้อความว่า

...ภาพที่ฝังลึกอยู่กลางหัวชายได้หัวพิมพ์โปรดเลือก...เหมือนจะเป็นรังหนอน มันได้ยั่วเยี้ยพัวพันกันจนเป็นก้อนกลม ที่น่าจำยิ่งกว่านั้น หนอนบางตัวได้กระดึบ อยู่ตรงมุมปาก โพรงจุมูกและช่องหู กลายเป็นซากศพของคนที่มีเหรียญตราเต็มอก ตายแล้วแต่ยังลืมตาและมีใบหน้าอึมเอบ...

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 143)

และในตอนท้ายผู้เขียนยังให้อารมณ์ขันเชิงเสียดสีว่าเด็กหัวขี้เลื่อยก็ยังดีกว่าผู้ใหญ่ หัวสมองเน่าที่มีแต่หนอนซ่อนไขไปทั่ว ดังข้อความ

...เขาเพ่งมองสงบนิ่ง วูบหนึ่งของอะไรบางอย่าง ทำให้เขาถูกคิดเทียบเข้ากับตัวเอง ... เพียงแค่นั้นอารมณ์ขันระเบิดตัวออกมา ระบายเสียงหัวเราะอย่างไม่มีปีไม่ มีขลุ่ย ในหัวที่ไม่อาจมองเห็นมีแต่ขี้เลื่อยนี่นา คนในรูปเออ... เออ... กลับแะ ยิ่งกว่า...

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 142)

จากเรื่องนี้ผู้เขียนได้แสดงทัศนะต่อพฤติกรรมชั่วร้ายที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังของผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คนพวกนี้ไม่ได้หวังที่จะเข้าไปแก้ปัญหของชาติบ้านเมืองอย่างแท้จริง นอกจากการเข้าไปกอบโกยผลประโยชน์ใส่ตนและภูมิหลังของนักการเมืองแต่ละคนล้วนคดโกงฉ้อฉลมาก่อน การถ่ายทอดความคิดเหล่านี้ ศิลา โคมฉาย ได้ใช้กลวิธีการเขียนนำเสนอผ่านตัวละครและเหตุการณ์ในเรื่องได้อย่างแยบยล

กล่าวโดยสรุป แนวคิดด้านการเมืองที่ปรากฏอย่างเด่นชัดในเรื่องของศิลา โคมฉาย ทั้ง 2 เรื่อง เป็นแนวคิดเกี่ยวกับอำนาจสูงสุดของมหาชนในการปกครองระบอบประชาธิปไตย

ที่ยังไม่สมบูรณ์ เพราะถูกคนบางกลุ่มช่วงชิงอำนาจบ่อยครั้ง และแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มตน ผู้คนในสังคมไทยปัจจุบันส่วนใหญ่ไม่สนใจและไม่เข้าใจในเรื่องการเมืองการปกครอง เพราะเบื่อกับความล้มเหลวของการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารประเทศ บางคนก็คิดว่าเป็นเรื่องยุ่งยาก เป็นเรื่องที่อยู่ไกลตัวและตนเองไม่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือได้ประโยชน์ ในขณะที่เดียวกันทุกคนต่างก็ไม่มีเวลาพอที่จะสนใจหรือตรวจสอบพฤติกรรมของนักการเมือง เพราะมัวแต่คิดถึงเรื่องการทำมาหากินของตน จึงเสมือนเปิดโอกาสให้นักการเมืองที่มีพฤติกรรมฉ้อฉลแผ่นดินยังคงลอยนวลอยู่ได้ในสังคม

3. แนวคิดด้านเศรษฐกิจ

วาสนา ไชยรัตน์ (2534 : 10) กล่าวว่า แนวคิดด้านเศรษฐกิจ หมายถึง ความคิดเห็นต่อกระบวนการในการผลิต การบริโภค การแลกเปลี่ยน และการแจกจ่ายรายได้หรือผลผลิตที่สังคมสร้างขึ้น

แนวคิดด้านเศรษฐกิจของผู้เขียน หมายถึง ทักษะที่ผู้เขียนมีต่อมนุษย์ในการทำมาหาเลี้ยงชีพ รายได้ การผลิต การบริโภค และปัญหานายทุนกับลูกจ้าง ผู้เขียนจะสะท้อนแนวคิดด้านเศรษฐกิจออกมาโดยผ่านตัวละคร จาก และคำบรรยายในเรื่องที่เขาแต่งขึ้น จากการศึกษาเรื่องสั้นพบว่า ศิลา โคมฉาย ได้แสดงแนวคิดด้านเศรษฐกิจปรากฏอย่างชัดเจนใน 4 เรื่อง คือ เรื่องด่าน เรื่องอิสรภาพ เรื่องผู้เข้าใจ และเรื่องมิดของนาย

เรื่องด่าน

ด่าน เป็นเรื่องราวของหนุ่มชนบทที่เข้ามาทำงานในกรุงเทพฯ พร้อมกับเพื่อน เขาได้งานรับจ้างทาสีให้กับคุณนายเจ้าของบ้านที่มีน้ำใจดีผู้หนึ่ง ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และความอาทรของเจ้าของบ้านทำให้ความคิดที่จะฉวยโอกาสเอาเปรียบเล็ก ๆ น้อย ๆ ในการทำงานหายไป แต่เดิมเขามีความต้องการจะเก็บเงินค่าแรงทั้งหมดเอาไว้สำหรับควานรัถมอเตอร์ไซด์ให้กับภรรยาที่อยู่ในชนบทเพื่อเธอจะได้ใช้ไปสวนหรือไปตลาด ความตั้งใจของเขาก็เปลี่ยนไปเมื่อเห็นภาพยั่ววนของหญิงขายบริการในบ้านเช่าซึ่งอยู่ไม่ห่างจากบ้านที่เขาทำงานอยู่มากนักในซอยเดียวกัน เขาเกิดความต้องการทางเพศตามวิสัยของคนหนุ่มที่จากบ้านมานาน ประกอบกับสามีนายได้เลี้ยงเหล้าเขาหลังเลิกงาน เขาจึงยับยั้งอารมณ์ปรารถนาไม่ได้ จึง

เปลี่ยนใจขอเบิกค่าแรงเพื่อนำไปเที่ยวผู้หญิง ความคิดที่จะเก็บเงินค่าแรงไว้เพื่อสิ่งจำเป็นสำหรับครอบครัวจึงต้องเลื่อนออกไปอย่างไม่มีกำหนด

แนวคิดด้านเศรษฐกิจ เรื่องด้านนี้ ผู้เขียนได้สะท้อนสภาพชีวิตของคนในระดับล่างที่ทำมาหากินในเมืองหลวง ส่วนใหญ่จะด้อยการศึกษาจึงต้องมาขายแรงงาน ผู้ชายก็เป็นช่างก่อสร้างหรือขับแท็กซี่ ส่วนผู้หญิงก็จะทำงานในโรงงาน รับจ้างตามบ้าน หรือเป็นหญิงขายบริการทางเพศ ต่างคนต่างดิ้นรนหารายได้เพื่อเลี้ยงปากเลี้ยงท้องของตนและส่งไปให้ครอบครัวที่อยู่ต่างจังหวัด บางคนก็ทำได้สำเร็จ แต่บางคนเมื่อหางานได้ก็ใช้เที่ยวเตร่จนล้มครอบครัว เพราะไม่สามารถเอาชนะ ‘ด่าน’ ที่มาขวางกันได้ ดังเช่น ด็ก ช่างทาสีในเรื่องนี้ ด็ก เป็นคนหนุ่มที่ขยันขันแข็ง รับผิดชอบ ทำงานไม่เอาเปรียบผู้ว่าจ้างแม้จะถูกขูดจากค่าเพื่อนช่างทาสีด้วยกันอยู่บ่อย ๆ เขาตั้งใจจะเก็บเงินค่าแรงที่ได้ทั้งหมดไว้ควานรถมอเตอร์ไซด์ให้ภรรยา และงานของเขาก็เกือบเสร็จแล้ว แต่ในที่สุดความตั้งใจของเขาก็ล้มเหลว เขาเบิกเงินทั้งหมดไปเที่ยวผู้หญิงโสเภณี เพราะเขาไม่สามารถทนความขมขื่นของ ‘ด่าน’ ซึ่งก็คือกิเลสตัณหาที่ปุณฺณพิมมี หากเอาชนะ ‘ด่าน’ ได้ พวกเขาก็จะมีเงินเก็บไว้ซื้อสิ่งบริโภคนานาได้ ดังที่ผู้เขียนบรรยายไว้ว่า

...มีดพลบ สองคนก้าวหนัก ๆ ผ่านประตูรั้วออกไปสู่ชอยกว้าง ห้างออกไปนิดเดียว กลุ่มสาว ๆ สวยเพริศ ปากคอกีดวงประจงแต่งเสียวเข้มงาม เสื้อผ้าหรูหรายับ ปรายเพชรพราวพร่าง เผยอแขนยั่วอวดไรฟันขาวสะอาด พวกเจ้าหล่อนยื่นคอยรถรับจ้างประจำชอย นำไปส่งยังที่ทำงาน โกงเต่งของสะโปกในกางเกงยัดรัดรูปแนบแน่น เรียวขาววกลมกลิ้งเหยียดบนรองเท้าสันสูง ชวนให้หลงใหล ลืมเป็นลืมตาย... ด็กจ้องจับ ใจคึก คอผากแห้งระโรย

“กลับไปเบิกค่าแรงเถอะ” เสียงเขาสั้นแตกแหบห้าว

“อ้าว...ไม่เก็บไว้ควาน...” คำแย้งยังไม่ขาดคำถูกสวนกลับมาทันที

“จวดหน้า...ไว้จวดหน้า...”

คนห้างบ้านพูดเสียงห้วนกระแทกเหมือนคำสั่งแบบทหาร ขณะไฟฟอนเกิดลูกไฟลงเร็วราวเกิดจากการระเบิด ไหม้ลามแผ่ขยายกว้าง รุมรุ่มร้อนจนเหงื่อไทร...

หญิงโสเภณีห้องแถว 5-6 คนในเรื่องนี้ ก็เป็นตัวละครที่ผู้เขียนแสดงแนวคิดด้านเศรษฐกิจไว้เช่นกัน หญิงบริการพวกนี้ใช้เรือนร่างเป็นสินค้าราคาไม่แพงนัก ดังที่คำเพื่อนของดิ๊กบอกว่า

“ปลายเดือนแบบนี้ไม่แพงหรอก นังพวกนี้หาค่าเช่าห้อง ไอ้ที่หามาตั้งเดือนนั้นกิน เล่น แต่งตัวไม่มีเหลือหลอหรอก” คำกล่าวอย่างชาญเชิง

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 38)

หญิงพวกนี้อายุยังน้อย แต่จำเป็นต้องมาขายบริการ แต่ละคนมีกลเม็ดในการดึงดูดลูกค้าต่าง ๆ กัน ดังที่ดิ๊กกล่าวว่า

“ไม่แพงเลย ค่าแรง 4-5 วันนี่พอถมเถ ดิ๊ก ๆ โชว์ของมันเด็ดอ้อฮือ... เด็ก ๆ ทั้งนั้น รูปร่างนมหัศจรรย์รับประทาน แต่ละนางสับโคกสับคนถึงใจพระเดชพระคุณ”

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 36)

และอีกตอนหนึ่งผู้เขียนบรรยายว่า

... พวกหล่อนเหมือนไม่สนใจหรือเสแสร้ง... จริตจะก้านท่วงท่าเล่นหัวกัน หัวเราะเปิดเผยอย่างเขี้ยววน ไม่สะทกสะเทือนอย่างผู้หญิงอื่น นั่นเป็นเลือดเนื้อแท้ ๆ ที่สามารถปลุกเร้าเลือดเนื้อแท้ ๆ หากแต่อยู่ในคนละเพศให้ตื้นขึ้น...

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 37-38)

นอกจากช่างทาสีและหญิงโสเภณีที่ต้องดิ้นรนหารายได้เลี้ยงชีพแล้ว ผู้เขียนยังเสนอตัวละครที่มีรายได้ดี แต่ก็ต้องขยันทำงานพิเศษ ดังหญิงเจ้าของบ้านที่แม่สามีจะเป็นนายทหารเทคนิคแต่ภรรยาก็ต้องช่วยหารายได้ด้วยเพราะมีลูกหลายคน ที่ผู้เขียนได้บรรยายไว้ว่า

“ป่านะ เอาทุกอย่างแหละเรื่องทำมาหากิน ค้าขาย ออกดอกเบี้ย เล่นแชร์
ตอนนี้ยังขายประกันชีวิต ลุยมันจนได้เป็นผู้จัดการสาขา...”

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 39)

จากเรื่องนี้จะเห็นได้ว่า ผู้เขียนได้แสดงทัศนะต่อสภาพวิถีชีวิตของคนที่เข้ามาขาย
แรงงานในเมืองหลวง ซึ่งส่วนใหญ่จะด้อยการศึกษาและยากจน สะท้อนให้เห็นถึงสภาพ
ด้านเศรษฐกิจในสังคมเมืองของกลุ่มคนที่มียาได้น้อย หรือคนระดับล่างของสังคม ได้แก่
กรรมกร ผู้มีอาชีพรับจ้าง ผู้มีอาชีพขายบริการ ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่าค่าครองชีพในสังคมเมือง
สูงมาก ทั้งผู้ชายและผู้หญิงต่างก็ดิ้นรนใช้แรงงานเพื่อให้มีรายได้นำไปใช้สอยในสิ่งจำเป็น
สำหรับการดำรงชีพ เลี้ยงปากเลี้ยงท้องของตนและส่งไปให้ครอบครัวที่อยู่ต่างจังหวัด นำ
สังเกตว่าหญิงโสเภณีเหล่านั้นก็มีความต้องการที่จะขายเรือนร่างเพื่อยังชีพ ส่วนชายหนุ่มช่าง
ทาสีซึ่งห่างครอบครัวก็ต้องพยายามยับยั้งชั่งใจ ไม่ซื้อบริการจากหญิงโสเภณี แต่บางคนก็ทำ
ไม่สำเร็จเพราะหลงระเหิงอยู่ในกามกิเลส ซึ่งเปรียบเหมือนด่านปราการที่เป็นอุปสรรคขวาง
กั้นไม่ให้เขาได้ใช้เงินเพื่อยังชีพในทางที่ควรทำความดีได้สำเร็จ

เรื่องอิสรภาพ

อิสรภาพ เป็นเรื่องราวของชายหนุ่มซึ่งเป็นพนักงานขายในร้านเล็ก ๆ ของศูนย์
การค้าแห่งหนึ่ง ในวันส่งท้ายปีเก่ามีคนเป็นจำนวนมากเข้ามาซื้อข้าวของสำหรับเป็นของขวัญ
ปีใหม่ ในตอนจ่ายเงินช่วงชุลมุนอยู่นั้นเขาทำยอดขายสินค้าขาดหายไปเป็นเงิน 1,250 บาท
ครั้งนี้ไม่ใช่ครั้งแรกในช่วง 2-3 เดือนที่ผ่านมา สินค้าหายไปหลายชิ้นและหลายครั้ง แต่เขาก็
ได้รับการให้อภัยแต่ถูกคาดโทษ ครั้งนี้เขามีความวิตกกังวลมากเพราะเป็นช่วงที่มีการ
พิจารณาเงินเดือนพอดี เขารู้สึกตนเองเหมือนเป็นนักโทษที่รอการตัดสิน ทำให้เขาตรอมใจ
จนใบหน้าซีดเซียวเหมือนเพ่งพื้นไข่ ความกลัวสุดขีดทำให้เขาดั่งสติรวบรวมนำกำลังใจทั้งหมด
เพื่อที่จะเผชิญหน้ากับความจริง เขาเข้าไปสารภาพผิดกับเจ้านายหญิงแต่เธอขัดข้องไม่มีเวลา
ว่าง กลับให้เขาไปปรึกษากับผู้จัดการแทน เขาเริ่มมีความรู้สึกกลัวที่จะเผชิญหน้ากับเจ้านาย
อีกคนหนึ่งอย่างไม่หวาดหวั่นอีกต่อไป

แนวคิดด้านเศรษฐกิจ ผู้เขียนได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับปัญหานายทุนกับลูกจ้างว่า ผู้มีอำนาจ คือผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจที่สูงกว่าบุคคลพวกนี้มักเอาเปรียบผู้อยู่ได้บังคับบัญชา มีสิทธิ์ซึ่งเป็นชี้ตายกำหนดอนาคตของลูกน้องได้ การตัดสินใจของเขาจะอยู่บนพื้นฐานของการที่เขาไม่เสียผลประโยชน์เสมอ ลูกน้องก็จะเป็นแพะรับบาปเรื่อยไป ดังเช่นตัวละครเอกในเรื่องนี้ เขาเป็นลูกจ้างที่ต้องดิ้นรนต่อสู้ในเรื่องการทำมาหากินในเมืองหลวง โดยทำงานเป็นพนักงานขายในร้านเล็ก ๆ ของศูนย์การค้าแห่งหนึ่ง มีรายได้ไม่มากนัก สืบเนื่องจากการประเมินมูลค่าของสินค้าที่ขาดหายไปเป็นจำนวนเงินหนึ่งพันสองร้อยห้าสิบบาท ซึ่งเป็นจำนวนไม่น้อยสำหรับผู้มีรายได้ของเขา และไม่ใช้ความผิดพลาดครั้งแรก เพราะก่อนหน้านี้ในช่วง 2-3 เดือนที่ผ่านมา สินค้าในร้านหายไปหลายชิ้นและหลายครั้ง เขาถูกตำหนิและคาดโทษ แม้จะเป็นความผิดพลาดที่เขาไม่ได้ตั้งใจจะให้เกิดขึ้น เขาก็ยังไม่ได้รับการยกเว้นมีหนังสือรายงานความบกพร่องต่อหน้าที่ความรับผิดชอบของบริษัท ดังข้อความที่ผู้เขียนได้บรรยายไว้ว่า

...หนังสือรายงานความผิดพลาดของการทำงานเสียอยู่ในกระเป๋าเสื้อ เขาเอื้อมมือไปแตะมันอย่างไม่ตั้งใจ... เงิน 1,250 บาท หายไปจากยอดขายสินค้าในวันส่งท้ายปีเก่าในร้านที่เขารับผิดชอบ และไม่ใช้ครั้งแรก ในช่วง 2-3 เดือนที่ผ่านมา สินค้าหายไปหลายชิ้น หลายครั้ง เขาได้รับการให้อภัย ค่าเตือนและคาดโทษ แล้วมันก็เกิดขึ้นอีก...

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 87)

เงินที่ขาดหายไปจากยอดขายกลับสร้างปัญหาให้แก่เขาอย่างมากมาย สร้างความเดือดร้อนกระวนกระวายใจและความรู้สึกหวาดหวั่นเหมือนนักโทษฉกรรจ์ที่รอคำพิพากษา ในขณะที่วันเดียวกันนั้นเขาขายสินค้าได้เงินห้าหมื่นสี่พันบาท แม้จะเป็นความบกพร่องเพียงเล็กน้อยเมื่อเทียบกับผลประโยชน์ที่เขาได้ทำให้กับบริษัท เขาก็ต้องอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์และระเบียบข้อบังคับอย่างเคร่งครัด สร้างความหวุ่นวิตก หวุ่นเกรงความไม่มั่นคงในตำแหน่งหน้าที่การงาน ดังข้อความที่ผู้เขียนได้บรรยายความรู้สึกของตัวละครว่า

“ผมขายของได้ตั้งห้าหมื่นสี่...”

ความจริงแค่เงิน 1,250 บาท ไม่ใช่จะมากมาย แต่ไม่น้อยสำหรับเงินเดือนขนาดเขา... นั่นไม่ใช่เรื่องสั้นความรู้สึกทั้งหมด การถูกจ้องเขม็งเหมือนนักโทษ การพิจารณาว่าไร้ความสามารถ คำตำหนิตำหน่งสั้นคลอนในช่วงที่มีการพิจารณาเงินเดือนต่างหาก สั้นเร้าความรู้สึกอย่างรุนแรง... ถ้าหากไม่มีเรื่องเช่นนี้ เขาคงจะเดินขึ้นลงบันไดหน้าระริน ตัวเบาหวิวเหมือนติดปีก สามารถทำเงินยอดขายได้สูงขึ้นกว่าเดิม

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 88-89)

ผู้เขียนได้แสดงทัศนะในตอนหนึ่งว่า เมื่อคนเราเผชิญกับความกลัวถึงสุดขีดแล้ว ก็ไม่มีอะไรที่น่าจะกลัวอีกต่อไป ดังที่ตัวละครเอกในเรื่องนี้เขามีความกระวนกระวายใจมาก หวาดกลัวต่อนายจ้างก่อนที่จะเข้าไปสารภาพผิด ในที่สุดเขารวบรวมความกล้าเพื่อให้รู้จุดจบของปัญหาความห่วงเหี่ยวกับการเผชิญหน้าอย่างไหนจะเลวร้ายกว่ากัน แต่เมื่อเขาได้เผชิญหน้ากับความจริงแล้ว ความรู้สึกที่ทุกข์ร้อน จิตที่ดิ้นรนกวัดแกว่ง ขุ่นมัว ก็พลอยหมดไป ไม่มีอะไรที่น่ากลัว ดังข้อความ

...เขากลับอะไรในการเผชิญหน้า... ความรุนแรงที่ต้องได้รับหรือว่าการได้รู้ถึงจุดจบของปัญหา และการเริ่มต้นใหม่อาจจะเลวร้ายลงไปอีก... แล้วระหว่างห่วงเหี่ยวกับการเผชิญหน้า อย่างไหนจะเลวร้ายกว่ากันนะ...

สปอร์ตไลท์คล้ายจะเพิ่มความเข้ม สาดเน้นให้เห็นกระจ่างแม้รู้สึกเป็นเงาเล็ก สีคล้ำบนลานแค้น

...บางทีการได้รู้ถึงการเริ่มต้นใหม่ แม้จะเลวร้ายแต่มีเวลาเตรียมใจ ดังหลักที่จะเผชิญ... เขาคิด

ก้าวยาว ๆ ไปเคาะประตูก่อนผลักเข้าไป ไม่น่ากลัวเท่าที่คิด มือไม้ไม่สั่นคึกเหมือนช่วงผ่านมา เขายืนตัวตรงขึ้นหนังสือและเริ่มรายงานด้วยเสียงเรียบ ๆ แม้จะตะกุกตะกักไปบ้าง เจ้านายหญิงแหงนหน้ามอง หยุดไถ่นิ้วไปตามตารางในแผ่นกระดาษตรงหน้าหนึ่งฟง

“นี่... พี่ไม่ว่าง...” เธอจัดขึ้นในช่วงที่เขาหยุดกลืนน้ำลาย น้ำเสียงฟังไม่ออกว่าเจือความรู้สึกอะไรบ้าง

“เธอต้องไปปรึกษาคุณอา” เธอหมายถึงผู้จัดการทั่วไป ก่อนกลับไปไล่นีวบนบนแผ่นตารางอีก

เขาก้าวออกมาจากห้องนั้นช้า ๆ ใจคอสงบลง การได้เผชิญหน้ากับความเป็นจริงไม่ได้ค้นปึกที่จะทำให้เขาก้าวลอยละลืออย่างตัวเบา

เพียงแต่ทำให้ก้าวไปเกาะบานประตูห้องเจ้านายอีกคน อย่างไม่มีเรื่องพันนาการใด ๆ จูครั้งในความรู้สึกหวาดหวั่นได้อีก...

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 90 - 91)

ผู้เขียนได้สะท้อนแนวคิดต่อชีวิตของคนเราว่า เมื่อใดที่มีปัญหา ควรกล้าจะเผชิญกับความจริง ทุกคนก็จะมีชีวิตอยู่ได้อย่างมีอิสรภาพ

ผู้เขียนได้สะท้อนภาพความเอาเปรียบของลูกค้าที่มีกลโกงเห็นแก่ได้เล็ก ๆ น้อย ๆ ถือโอกาสฉกฉวยในขณะที่ผู้คนเป็นจำนวนมากมาซื้อสินค้าและตอนจ่ายเงินโดยไม่คำนึงถึงผลเสียหายที่จะเกิดขึ้นกับพนักงานผู้รับผิดชอบ และยอดขายของบริษัทขาดหายไปสร้างภาระความยุ่งยาก นับเป็นคนที่เห็นแก่ตัว ดังข้อความว่า

... โง่งมเสียจริง เครียดแล้วคุมสติตัวเองไม่ได้ ไม่ค่อยทันคน แต่ลูกค้ารายหนึ่งยืนยันว่าจ่ายเงินแล้ว ในช่วงคนมากมายหุ้มรุมจ่ายเงินทั้งที่ตัวเขาไม่แน่ใจ และรู้สึกคล้ายคลึงคลาว่ายังไม่ได้จ่าย ขอมปล่อยให้เรื่องผ่านไป... แต่จะอย่างไรได้ คนจำนวนมากเข้ามาหาซื้อข้าวของสำหรับเป็นของขวัญปีใหม่ งานยุ่งเกินกว่าจะต่อล้อต่อเถียงและการตรวจสอบต้องนับทั้งบิลล์ เงินยอดขาย เงินทอน ต้องใช้เวลา...

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 87-88)

ผู้เขียนได้สะท้อนทัศนะให้เห็นว่าคนในเมืองหลวงขาดเมตตาธรรมต่อกัน นายทุนก็มุ่งรักษาผลประโยชน์ของตนมากกว่าจะปกป้องคุ้มครองลูกน้อง ลูกค้าก็คอยฉกฉวยโอกาสเอาเปรียบเล็ก ๆ น้อย ๆ โดยไม่ได้คำนึงถึงความเดือดร้อนที่จะเกิดขึ้นกับผู้อื่น

เรื่องผู้เข้าใจ

ผู้เข้าใจ เป็นเรื่องราวของวิธีการทำงานเพื่อให้อยู่รอดและก้าวหน้าในสังคมปัจจุบัน เรื่องนี้กล่าวถึงชายผู้หนึ่งที่ต้องตกงานเพราะความมีมโนธรรมและจิตสำนึกที่อยากช่วยเหลือบริษัทที่เขาทำงานอยู่ เขาจึงลาออก เขาเปลี่ยนงานครั้งแรกเนื่องจากเขาเคยรับหน้าช่วยเหลือลูกน้องที่ถูกเจ้านายไล่ออกอย่างไม่เป็นธรรม ครั้งหลังสุดเขาต้องออกจากงานทำหนังสือเพราะหัวหน้างานขอความเห็นใจโดยอ้างว่าต้องเสียค่าใช้จ่ายสูง จำเป็นต้องลดตำแหน่ง เขาจึงลาออกด้วยความเข้าใจสภาวะความจำเป็นของบริษัททั้ง ๆ ที่เขาเองไม่อยากจะตกงาน เพื่อนของเขาเห็นใจเขาและพยายามจะช่วยฝากงานใหม่ให้ พร้อมทั้งแนะนำว่าเขาต้องปรับวิธีการทำงานและปรับตัวอีกมากจึงจะได้งานทำ และมีความก้าวหน้า เช่น ไม่ต้องไปเห็นใจผู้อื่นจนทำร้ายตัวเอง ทำตามนโยบายของบริษัทแม้จะไม่เป็นธรรม ต้องรู้จักเอาตัวรอดไว้ก่อน ไม่ต้องไปรับผิดชอบผู้อื่นหรือลาออกเพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายของบริษัท เพราะเขาไม่ได้ปลดหรือบีบบังคับให้ออก การลาออกเองแล้วอยู่ในภาวะตกงานเป็นการกระทำที่โง่เขลาในสังคมปัจจุบัน ถ้าอยากจะก้าวหน้าในการทำงานก็ต้องรู้จักประจบสอพลอเจ้านาย สนองตอบความต้องการของเจ้านายทุกอย่าง แม้ว่าจะเป็นเรื่องชั่วช้าไม่ควรทำ เช่น ตัวเขาที่สามารถทำได้และมีแต่ความก้าวหน้าร่ำรวยในอาชีพราชการ

แนวคิดด้านเศรษฐกิจ ผู้เขียนได้แสดงทัศนะต่อสภาพการประกอบธุรกิจการค้าว่า มีต้นทุนการผลิตสูง จึงทำให้นายทุนทั้งหลายต้องแข่งขัน แข่งแย่ง เอาตัวเอาเปรียบเพื่อหวังผลกำไรมาก ๆ สิ่งเหล่านี้กลายเป็นเรื่องปกติวิสัย เพราะผู้ที่ทำเช่นนี้ได้กิจการของเขาจึงจะอยู่รอด การจะลงทุนทำอะไรต้องแน่ใจว่าขายได้และมีผลกำไร มิฉะนั้นนายทุนจะไม่กล้าเสี่ยง ดังข้อความในบทสนทนาตอนหนึ่งว่า

“มึงก็เขียนอยู่ไม่ใช่หรือ เมื่อไหร่จะรวมเล่ม”

“ไม่รู้ซี สำนักพิมพ์เขาไม่กล้าเสี่ยง กูเข้าใจเขา ต้นทุนเดี๋ยวนี้นี่สูง ถ้าเขาขายไม่ได้เขากงพังหลาย กูไม่อยากให้ใครต้องลำบากเพราะเรื่องของกู” แทนอธิบาย ยืดยาว,

“รู้ได้ยังไงว่าขายไม่ได้ ยังไม่ได้ลองเลยนี่” ซาดิแย้ง

“ใครจะลอง ?”

“ไม่รู้ละ มึงต้องลุยไปหลาย ๆ ที่ ของแบบนี้รู้ว่าไม่ง่าย แต่มันต้องลุย”
 ซาติพูดเหมือนดันทุรัง แทนได้แต่ส่ายหน้า
 “ที่ไหนก็เหมือนกัน”

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 65)

และอีกตอนหนึ่ง ที่นายทุนจะพยายามปิดความรับผิดชอบด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อหาทางหลีกเลี่ยงการจ่ายเงินค่าทดแทน ว่า

“พี่...แกพลาดที่ไปเริ่มงานตอนปลายปี ทำหนังสือแบบไม่วางตลาด โรงพิมพ์ติดงานปีใหม่ไม่ว่าง ทำให้หนังสือออกช้ากว่ากำหนดมาก อุปกรณ์อื่นๆ ที่ต้องขายพร้อมหนังสือไม่เรียบร้อย ฝ่ายขายที่ต้องออกหาสมาชิกก็พลอยชะงัก สินค้าไม่เรียบร้อยเหมือนโบรชัวร์โฆษณา มันพลาดไปหมด ฝ่ายผลิตที่พี่... แกคิดว่า เป็นจุดแข็งเพราะเป็นมืออาชีพทำหนังสือมานาน กลายเป็นจุดอ่อนเพราะเขาจ้างงานหลายที่ 2-3 เดือนยังไม่ได้ยอดขายอย่างเป็นทางการ ทั้งที่โครงการวางไว้แจ๋ว ค่าใช้จ่ายท่วมหัว พี่...แกปรึกษากับกูว่าจำเป็นต้องลดขนาดหน่วยงานลง โดยเฉพาะตำแหน่งที่ยังไม่จำเป็นในตอนนี กูรู้ แกกำลังขอความเห็นใจ กูเข้าใจดีเลยลาออก”

“เขาอยากให้มึงออกก็ต้องจ่ายเงินชดเชยให้ซี ความผิดพลาดไม่ได้เกิดขึ้นเพราะมึงนี่ ไปลาทำไม”

“โธ่ ... คนรู้จักกัน เคยเคารพนับถือกันมา จะกีดกันทำไม”

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 66-67)

ผู้เขียนได้สะท้อนแนวคิดว่า นายจ้างไม่ชอบลูกจ้างที่รู้ทันและทำตัวดีเด่นเกินไป ลูกจ้างที่ดีจะต้องไม่คัดค้านโต้แย้ง หรือเจรจาต่อรองใด ๆ กับนายจ้าง มิฉะนั้นจะถูกกำจัด เช่น ชายผู้นี้ เขาเคยอยู่ในฐานะหัวหน้างาน ออกรับหน้าแทนลูกน้องที่กำลังจะถูกเจ้านายไล่ออกอย่างไม่เป็นธรรมโดยใช้เล่ห์เหลี่ยมหาวิธีการย้ายงานและไม่จ่ายเงินเดือนให้ ดังข้อความในบทสนทนาของเขาและเพื่อนตอนหนึ่งว่า

“มึงมันเปลี่ยนงานบ่อยไปหน่อย” ชาติทำลายความเงียบนั้นเสีย

“มันจำเป็น” แทนสวนกลับด้วยเสียงลาก

“กูไม่รู้ว่าคุณจำเป็นของมึงคืออะไร” น้ำเสียงของชาติยังเรียบ

“อย่างครั้งแรก เจ้านายไล่พนักงานขายหน้าร้านออกอย่างไม่เป็นธรรม ไล่ให้ย้ายงานเขาไปเป็นไคเร็กซ์เซลล์ ไม่จ่ายเงินเดือนให้ กูเสนอทางออกให้แล้ว แต่เขาไม่ยอมรับ พอมีปัญหาอีกโยนมา ต้องไปขึ้นศาลแรงงานแทนทั้งที่ไม่ใช่หน้าที่ ทำเอกสารปลอม...” แทนพยายามอธิบาย

“มึงเป็นหัวหน้างาน ที่จริงพอรู้ว่าเจ้านายจะกำจัดพนักงาน มึงมีหน้าที่ต้องช่วยจัดการเสียก่อน” ชาติขัดขึ้นกลางคัน

“มึงว่าไงนะ ให้กูหาเรื่องเอาเด็กออก ?” แทนถามทวนเหมือนไม่เชื่อหูตัวเอง เสียงเครียด

“ใช่” เสียงของชาติยังคงเรียบ “ถ้าเขาต้องการให้ออก มันต้องมีความจำเป็น”

“แต่วิธีการไม่ดี ทำให้เกิดความยุ่งยาก”

“มึงมัวแต่ติดใจอยู่กับวิธีการ หน้าที่จริงๆ ของมึงคือต้องแสดงความสามารถ” ชาติไม่ลดละ

“มันฝืนความรู้สึก ไม่เหมือนมึงที่” มือของแทนบีบแก้วเบียร์แน่นเข้า น้ำคำเริ่มกระแทก

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 69-70)

จากเรื่องนี้ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นถึงสภาพการประกอบธุรกิจการค้าที่พ่อค้านายทุนทั้งหลายต้องประสบกับต้นทุนการผลิตสูง จึงต้องเสี่ยงต่อการลงทุน ต้องแก่งแย่ง เอารอด และแข่งขันกันในตลาดธุรกิจเพื่อให้ได้ผลกำไรสูงสุด กิจกรรมของเขาจึงจะอยู่รอดและมั่งคั่งร่ำรวย ในขณะที่เดียวกันพวกนายทุนก็ต้องคิดหาหนทางประหยัดให้ได้มากที่สุด โดยการลดคนงานที่เกินความจำเป็นออกด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ย้ายงาน ไม่จ่ายเงินเดือนให้ ผู้เขียนได้สะท้อนแนวคิดที่ว่า นายจ้างส่วนใหญ่จะไม่ชอบลูกจ้างที่รู้ทันและทำตัวดีเด่นเกินไป หรือชอบโต้แย้ง เกรงจะต่อรองกับนายจ้าง เขาจะหาทางกำจัดลูกจ้างที่มีพฤติกรรมเหล่านี้อย่างรุนแรง เช่น ปลดออก ข่มขู่ หรือด้วยวิธีการที่ชาญฉลาด ถ้าทนไม่ไหวก็ลาออกไปเอง

ศิลา โคมฉาย ยังได้สะท้อนทัศนะถึงวิธีการทำงานในสังคมยุคปัจจุบันว่า ผู้คนจะประสบความสำเร็จและมีความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน คือ ต้องรู้จักประสพสอพลอ เจ้านาย สนองตอบความต้องการของเจ้านายทุกอย่างแม้ว่าจะเป็นเรื่องชั่วช้าเลวทราม ต้องรู้จักเอาตัวรอด

มิดของนาย

มิดของนาย เป็นเรื่องเกี่ยวกับการทำธุรกิจการงานที่ต่างฝ่ายต่างจึงจะเชือดเฉือนทำลายกันเพื่อให้อีกฝ่ายหนึ่งพินาศย่อยยับ หรือเป็นฝ่ายผิด ทุกคนต่างซ่อนเร้นเล่ห์เหลี่ยม ประดุมิดประจําตัว และพร้อมที่นำออกมาใช้เมื่อถึงโอกาส เขาเป็นคนหนึ่งที่ทำหน้าที่เป็นผู้ติดตามนายผู้เป็นเจ้าของอาณาจักรมูลค่านับพันล้าน เพื่อที่จะปกป้องดูแลและคอยกำจัดการขวางผู้ที่ขวางทางของนายให้พ้นไป ในยามลับหลังเพื่อนร่วมงานเรียกเขาอย่างดูหมิ่นเหยียดหยามว่ารังทรง เขารู้ว่าแทบทุกคนที่มาทำงานล้วนแต่ปิดบังซ่อนเร้นความเจ้าเล่ห์ มีชั้นเชิงในการต่อสู้แข่งขัน แก่งแย่งชิงดีชิงเด่น ตีหน้าซื้อมิไตรี โดยเฉพาะอย่างยิ่งนายของเขาผู้มีความเชี่ยวชาญผ่านประสบการณ์งานมาทุกขั้นตอน เคยเป็นทั้งเด็กรับใช้ พนักงานประจำ มือรับจ้าง เจ้าของโครงการ เคยปล้นเจ๊บบ เคยถูกหักหลังและเป็นฝ่ายหักหลังผู้อื่นในเส้นทางธุรกิจมาแล้ว เขาถูกบังคับบัญชาจากนายให้เป็นนักแหว่งมืออาชีพจัดการกำจัดคนที่ไร้ประโยชน์ให้พ้นทางด้วยวิธีแบบเนียนและกอบโกยผลประโยชน์ให้ได้ทั้งหมด โดยทำให้คนอื่นเป็นแพะรับบาป

แนวคิดด้านเศรษฐกิจ ผู้เขียนได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับการทำธุรกิจการงานในยุคปัจจุบัน ท่ามกลางการขายตัวทางเศรษฐกิจที่มีผลกระทบต่อผู้คน ทุกวันนี้การขายและการผลิตในด้านอุตสาหกรรมเติบโตและขายตัวขึ้นเพื่อสนองความต้องการของตลาด ทำให้เกิดการขยายตัวทางการค้าอย่างรวดเร็ว เกิดการแข่งขันกันในการดำเนินธุรกิจอย่างเอาเป็นเอาตาย ต้องชิงไหวชิงพริบ ใช้เล่ห์เหลี่ยมชั้นเชิงฉ้อฉลกัน กล้าแข่งฆ่ากันเพื่อช่วงชิงอำนาจ สร้างความมั่งคั่งร่ำรวย พร้อมทั้งจะยกระดับฐานะของตนเองให้สูงขึ้นโดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องและความเป็นญาติพี่น้อง ผู้เขียนได้แสดงความเห็นว่า ในระบบธุรกิจคนที่มีหน้าที่รับผิดชอบการงานสูง ต้องพร้อมที่จะแข่งขันและกำชัยชนะเหนือคู่แข่ง จึงต้องมีมิดประจําตัวไว้สำหรับป้องกันตัวหรือเชือดเฉือนคู่แข่งเมื่อถึงคราวจำเป็น และผู้ใช้ต้องพัฒนาวิธีการใช้ให้แยบยล

และได้ผล ผู้เขียนใช้มีดเป็นสัญลักษณ์แทนพฤติกรรมของมนุษย์ที่ใช้เล่ห์เหลี่ยมอันโหดเหี้ยม พร้อมทั้งจะเข่นฆ่าผู้อื่นที่เข้ามาขวางเส้นทางแห่งผลประโยชน์ของตนให้สิ้นไป การหักหลัง และโยนความผิดให้ผู้อื่นเป็นแพะรับบาปเป็นการพิสูจน์ความสามารถของการรู้จักใช้มีดใน โอกาสที่พึงทำ ดังข้อความ

...เขาใช้ที่ประชุมเป็นเวทีล่า เสนอให้พิจารณาตั้งฝ่ายตรวจสอบคุณภาพ เพื่อ แสวงหาข้อมูล แยกแยะหาจุดดี เสริมจุดด้อย เพิ่มพลังให้ผลงานพร้อมสู่ในการ แข่งขันทางการตลาด หน้าที่ของฝ่ายตรวจสอบต้องวิจารณ์ เสนอแนะ รวมถึงค้นคว้าเทคนิคสมัยใหม่มายกระดับความสามารถของหน่วยต่าง ๆ ขอบเขตของหน้าที่ เช่นนี้ ‘มืออาชีพ’ เท่านั้นที่จะถูกเลือก และทุกอย่างเป็นดังคาด... คนที่ไม่ได้ลงมือทำงาน คอยนั่งจับจ้องและวิจารณ์การทำงานของคนอื่น ย่อมมีชะตากรรมเลวร้าย คอยอยู่ ไม่เข้าใจที่มาที่ไปสาเหตุแห่งอุปสรรค การยกเอาเทคนิคทันสมัยมาเสนอ ถูกตอกลับถึงความเหมือนความต่างของเงื่อนไขพื้นฐาน ยิ่งหยิบเอาความล้าหน้า ของคู่แข่งมาชี้ให้เห็น ยิ่งถูกท้าทายว่าอย่าดีแต่พูด... แม้จริงมาลองทำดู เขาโยนเหยื่อแผลหวนจะให้ประดาเจ้าของมีดพับ มีดพกผลไม้ มีดปลายแหลม มีดสองคม รุมกระชากจนเหล็กยับเลือดโชกแดงฉานไปทั้งร่าง คิดจะหวนกลับไปพิสูจน์ ความสามารถในตำแหน่งเดิม ‘ร่างทรง’ ยึดครองไปเรียบร้อยแล้วลง ลง ท้ายต้องยื่นใบลาต่อเขาอย่างสงบนชนิดไม่ต้องกระทบกระเทือนความรู้สึก ไม่ยุ่งยาก ต่อองค์กรในแง่กฎหมาย นั่นเป็นรางวัลสำหรับคนไม่มีมีดและใช้มีดไม่เป็น...

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 97-98)

และอีกตอนหนึ่งที่ผู้เขียนได้บรรยายพฤติกรรมของนายจ้างที่เห็นแก่ตัว เมื่อลูกน้องหมดผลประโยชน์แล้ว คิดกำจัดด้วยวิธีการต่าง ๆ ดังข้อความ

ความจริงที่นี้ไม่ได้ปฏิเสธ ‘ความสามารถ’ หากแต่มันมักถูกใช้เพียงระยะสั้นๆ กับงานบุกเบิกเท่านั้น ‘มืออาชีพ’ ถูกเรียกหาเมื่อมีโครงการใหม่ หรือเข้ามาเพื่อแก้ไขทุกเลววิกฤตกาล

“เหนื่อยเกินไปที่จะลงมือคิดทำเอง” นายให้เหตุผล รอนจนทุกอย่างเริ่มเข้าที่เข้าทาง ‘ร่างทรง’ ถูกเตรียมพร้อมแล้ว นักบุกเบิกก็หมดความจำเป็น ถูกเฉดกระเด็นด้วยทีเด็ดเจ็บแสบ ... การกำจัดเป็นเรื่องง่าย ‘นาย’ ไม่ต้องการคนพวกนี้นานนัก ไม่น่าวางใจ สามารถเรียนรู้เร็ว หยิบฉวยเอาประสบการณ์ในกลวิธีการจัดการไปสั่งสมอย่างไม่มีสิทธิ์ควรได้ สิ่งที่เป็นความผิดกรรจ์คือในเวลาไม่นาน ความคิดของ ‘นาย’ จะถูกตามทันและรู้เท่า...นักแทงข้างหลังระดับสุดยอดอย่างเขาถือเป็นหน้าที่จัดการธุระ ‘กำจัด’ ให้นายโดยไม่ต้องออกปาก ชนิดมองตา - รู้ใจ

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 96-97)

และอีกตอนหนึ่งที่ผู้เขียนได้สะท้อนแนวคิดต่อพฤติกรรมของนายทุน ที่แสดงความโหดเหี้ยมอำมหิต ชั่วร้าย ใช้เล่ห์เหลี่ยมหักหลังผู้ร่วมงานอย่างไ้มนุชยธรรม เพื่อผลประโยชน์ของตนเองที่จะกอบโกยให้ได้มากที่สุด โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องแห่งศีลธรรม ดังข้อความตอนหนึ่งในบทสนทนาว่า

“การแทงคนแล้ว ประโยชน์ต้องเป็นของเราทั้งหมด อย่าให้บรรดาพวกหัวหน้าหน่วยงานเสวยผล แต่ทำให้พวกนั้นเป็นแพะ โยนความรับผิดชอบในสิ่งที่เกิดขึ้นไปให้... ให้มันสำนึกตัวสั่นงกกด้วยความกลัว ทุ่มเทพลังทุกขุมขนออกมารับใช้งาน เชือดมันด้วยมีดเล่มนี้”

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 101)

ผู้เขียนได้สะท้อนความคิดที่ว่า ในโลกของธุรกิจ เงินเป็นพระเจ้า เงินเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด ทำให้ทุกคนต้องดิ้นรนในการทำมาหาเลี้ยงชีพ เพื่อกอบโกยให้ได้เงินมากที่สุด ความรักใคร่ผูกพันที่เคยมีต่อกันฉันทิพิน้อง พ่อกับลูก ก็ต้องล่มสลายเมื่อมีความขัดแย้งกันในเรื่องเงิน ดังข้อความว่า

“คนเรา พอมีเงินล้านความเป็นญาติจะเลื่อม มี 10 ล้านความเป็นพี่น้องสลาย นับร้อยๆล้านความเป็นพ่อเป็นลูกไม่เหลือ แกไม่เคยได้ข่าวความขัดแย้งในโครงการ

คอนโดมิเนียม มูลค่าหลายร้อยล้านบ้างหรือ พ่อฟ่องลูกในไส้ขอหาน้ำโง่ ลูกแจก
ไอนั้น...ให้พ่อกลางศาล บ้านเมืองนี้มีแนวโน้มจะกลายเป็นเสือเป็นสาวตัวใหม่...

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 100)

จากการวิเคราะห์แนวคิดด้านเศรษฐกิจที่ปรากฏในเรื่องสั้นของศิลา โคมฉาย ทั้ง 4 เรื่อง พอสรุปได้ว่า ในด้านการทำมาหาเลี้ยงชีพของผู้คนมีอยู่ 3 ระดับ คือ ผู้คนระดับล่าง ได้แก่ กรรมกร โสเภณี พนักงานขายของในร้าน ซึ่งส่วนใหญ่จะด้อยการศึกษาและยากจน จึงต้องมาทำงานอยู่ในเมืองหลวง ต้องเผชิญกับภาวะค่าครองชีพที่สูงมาก ทุกคนต่างก็ดิ้นรนต่อสู้เพื่อปากท้องของตนเองและครอบครัวเพื่อให้อยู่รอด แม้จะต้องประสบปัญหานายจ้างที่เอาเปรียบ ต้องอยู่ใต้บังคับบัญชาโดยไม่กล้าโต้แย้ง จำยอมอยู่ในสภาพกล่ำกลืนฝืนทนอย่างไม่มีทางเลือก ส่วนผู้คนระดับกลาง เช่น ข้าราชการ พนักงานบริษัท จะเป็นผู้ที่ทำมาหากินด้วยความขยัน หารายได้พิเศษเพื่อสร้างฐานะครอบครัวให้ทัดเทียมกับผู้อื่น เช่น มีบ้าน มีรถยนต์ อันเป็นสิ่งบ่งบอกฐานะในสังคม แต่ความก้าวหน้าทางการงานของคนระดับนี้จะต้องปฏิบัติตามนโยบายขององค์กรอย่างเคร่งครัด แม้จะไม่ใช่เป็นธรรมชาติ ต้องรักษาผลประโยชน์ขององค์กรให้มากที่สุด ถ้าเป็นข้าราชการต้องรู้จักประจบสอพลอเอาใจเจ้านายจึงจะรุ่งเรืองสำหรับผู้คนระดับเศรษฐี เช่น พวกนักการเมือง ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ นักธุรกิจ เจ้าของกิจการ และนายทุนต่าง ๆ ต่างมุ่งกอบโกยแสวงหาผลประโยชน์เพื่อตัวเองโดยอำนาจหรืออิทธิพลทางการเงินเข้าทุบเท เชื้อดเผื่อนคู่แข่ง โดยไม่คำนึงถึงคุณธรรมและความเป็นญาติพี่น้อง ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมในปัจจุบันมีการแข่งขันสูงจึงต้องชิงไหวชิงพริบ ใช้เล่ห์เหลี่ยมชั้นเชิงประหัตประหารกันจนทำลายความดีงามในจิตใจมนุษย์ให้สูญสิ้นไป

จากการวิเคราะห์แนวคิดที่ปรากฏในเรื่องสั้นรางวัลดีเด่นของคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ พ.ศ. 2536 ของศิลา โคมฉาย จำนวน 13 เรื่อง พบแนวคิดของผู้เขียน 3 ด้าน คือ แนวคิดด้านสังคม แนวคิดด้านการเมือง และแนวคิดด้านเศรษฐกิจ กล่าวโดยสรุปได้ดังนี้

แนวคิดด้านสังคม ศิลา โคมฉาย ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับสังคมเมืองด้านวิถีชีวิตของผู้คนในเมืองหลวงที่ต้องดิ้นรนทำมาหากิน สร้างฐานะครอบครัวเพื่อให้มีบ้านที่อยู่

อาศัย และมีรถยนต์เป็นพาหนะในการเดินทาง ต้องเผชิญกับสภาพการจราจรติดขัดและการใช้เวลาเดินทางที่ยาวนาน จนเกิดความเครียดและมีพฤติกรรมปรวนแปร อาชีพของผู้คนในเมืองหลวงมีทั้งอาชีพที่สุจริตและมีงานอาชีพ ต่างก็ทำให้ตัวเองอยู่รอด บางคนหาทางออกโดยเสี่ยงการเล่นการพนัน แต่ในที่สุดก็เอาตัวไม่รอด ปัญหาครอบครัวมีมากขึ้น เช่น ปัญหาการหย่าร้างเพราะเศรษฐกิจไม่ดี ปัญหาผู้สูงอายุที่ถูกหลานทอดทิ้งโดยไม่ดูแลเพราะมุ่งแต่สร้างฐานะของตนเอง ปัญหาของเด็กวัยรุ่นที่รับอิทธิพลตะวันตก ทำให้มีพฤติกรรมที่ก้าวร้าวรุนแรง จิตใจหยาบกระด้าง และขาดสัมมาคารวะซึ่งไม่ใช่วัฒนธรรมไทย

ส่วนในด้านค่านิยมพบว่า มีค่านิยมเรื่องการมีที่อยู่อาศัยที่ดีเพื่อบ่งบอกฐานะความเป็นอยู่ ซึ่งจำเป็นสำหรับคนบางอาชีพ แต่คนทั่วไปก็ต้องการบ้านเพื่ออยู่อาศัยตามอัตภาพ ในกลุ่มวัยรุ่นจะมีค่านิยมความทันสมัยตามแฟชั่นตะวันตก เพราะขาดการปลูกฝังที่ดีจากพ่อแม่ผู้ปกครองที่เลี้ยงดูอย่างปล่อยปละละเลย ส่วนค่านิยมในการยกย่องคนดีมีคุณธรรมกลับพบว่า คนในสังคมเมืองหันไปยกย่องคนมีเงิน มีอำนาจแม้ว่าเงินและอำนาจที่ได้มานั้นจะมาอย่างไม่เหมาะสมหรือผิดกฎหมายก็ตาม น้ำใจและความเอื้อเฟื้อกันพี่น้อง ลูกหลานกำลังจะเลือนหายไป

แนวคิดด้านการเมือง พบว่า ศิลา โคมฉาย ได้แสดงแนวคิดเกี่ยวกับอำนาจสูงสุดของมหาชนในการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่ยังไม่สมบูรณ์เพราะถูกคนบางกลุ่มช่วงชิงอำนาจบ่อยครั้ง และแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มตน ผู้คนในสังคมไทยปัจจุบันส่วนใหญ่ไม่สนใจและไม่เข้าใจในเรื่องการเมืองการปกครอง เพราะเบื่อหน่ายต่อความล้มเหลวของการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารประเทศ บางคนก็คิดว่าเป็นเรื่องยุ่งยาก เป็นเรื่องที่อยู่ไกลตัวและตนเองไม่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือได้ประโยชน์ ในขณะที่เดียวกันทุกคนต่างก็ไม่มีเวลาพอที่จะสนใจหรือตรวจสอบพฤติกรรมของนักการเมืองเพราะมุ่งแต่คิดถึงเรื่องการทำมาหากินของตน จึงเสมือนเปิดโอกาสให้นักการเมืองที่มีพฤติกรรมฉ้อฉลแผ่นดินยังคงลอยนวลอยู่ได้ในสังคม

แนวคิดด้านเศรษฐกิจ พบว่า ศิลา โคมฉาย ได้แสดงแนวคิดในด้านการทำมาหาเลี้ยงชีพของผู้คนมีอยู่ 3 ระดับ คือ ผู้คนระดับล่าง ได้แก่ กรรมกร โสเภณี พนักงานขายของในร้าน ส่วนใหญ่จะด้อยการศึกษาและยากจนจึงต้องมาทำงานอยู่ในเมืองหลวง ต้อง

เผชิญกับภาวะค่าครองชีพที่สูงมาก ทุกคนต่างก็ดิ้นรนต่อสู้เพื่อปากท้องของตนเองและครอบครัวเพื่อให้อยู่รอด แม้จะต้องประสบปัญหานายจ้างที่เอาเปรียบ ต้องอยู่ได้บังคับบัญชาโดยไม่กล้าโต้แย้ง จำยอมอยู่ในสภาพกล่ำกลืนพื้นทนอย่างไม่มีทางเลือก ส่วนผู้คนระดับกลาง เช่น ข้าราชการ พนักงานบริษัท จะเป็นผู้ที่ทำมาหากินด้วยความขยัน หารายได้พิเศษเพื่อสร้างฐานะครอบครัวให้ทัดเทียมกับผู้อื่น เช่น มีบ้าน มีรถยนต์ อันเป็นสิ่งบ่งบอกฐานะในสังคม แต่ความก้าวหน้าทางการงานของคนระดับนี้จะต้องปฏิบัติตามนโยบายขององค์กรอย่างเคร่งครัด แม้จะไม่ใช่เป็นธรรมชาติ ต้องรักษาผลประโยชน์ขององค์กรให้มากที่สุด ถ้าเป็นข้าราชการต้องรู้จักประจบสอพลอเอาใจเจ้านายจึงจะรุ่งเรือง สำหรับผู้คนระดับเศรษฐี เช่น พวกนักการเมือง ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ นักธุรกิจ เจ้าของกิจการ และนายทุนต่าง ๆ ต่างมุ่งกอบโกยแสวงหาผลประโยชน์เพื่อตัวเองโดยอำนาจหรืออิทธิพลทางการเงินเข้าท่วมเท เชื้อดเผื่อนคู่แข่ง โดยไม่คำนึงถึงคุณธรรมและความเป็นญาติพี่น้อง ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมในปัจจุบันมีการแข่งขันสูงจึงต้องชิงไหวชิงพริบ ใช้เล่ห์เหลี่ยมชั้นเชิงประหัตประหารกันจนทำลายความดีงามในจิตใจของมนุษย์ให้สูญสิ้นไป

3. วิเคราะห์แนวคิดที่ปรากฏในเรื่องสั้นชุดผู้สืบทอด ของ ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์

หนังสือรวมเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลดีเด่นจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ประจำปี พ.ศ. 2537 ชุดผู้สืบทอด ของ ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์ ประกอบด้วยเรื่องสั้นทั้งหมด 12 เรื่อง ได้แก่

1. บันไดปลาโจน
2. คนขายวิทยุกับคนตาบอด
3. บัวลอย
4. สงกรานต์ของพิม
5. ลูกปู
6. ฆาตกร
7. ชัยชนะของคนบ้า
8. ความรักของชายหนุ่ม
9. เทียวเดี่ยว

10. กำแพง
11. ผู้สืบทอด
12. ทาส

ผู้วิจัยจะวิเคราะห์แนวคิดในเรื่องสั้นทั้ง 12 เรื่องดังกล่าวข้างต้นในด้านสังคม และวัฒนธรรม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. แนวคิดด้านสังคม

แนวคิดด้านสังคมของผู้เขียน หมายถึง ทรรศนะที่ผู้เขียนมีต่อสภาพความเป็นอยู่ หรือปัญหาในการดำรงชีวิตของกลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์กัน มีการกระทำต่อกันหรือเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น ๆ ตลอดจนค่านิยมของผู้คนในสังคม ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์ ได้เสนอแนวคิดทั้งด้านสังคมเมือง และแนวคิดด้านสังคมชนบท

1.1 แนวคิดด้านสังคมเมือง เป็นแนวคิดที่ผู้เขียนได้แสดงความคิดเห็นต่อสภาพความเป็นอยู่ของผู้คนส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเมืองหลวง โดยเฉพาะกรุงเทพมหานคร เป็นสังคมที่ผู้คนมีชีวิตดิ้นรนต่อสู้เพื่อความอยู่รอด เพื่อให้ตนเองรอดพ้นจากอุปสรรคต่าง ๆ ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา แม้สังคมเมืองในกรุงเทพฯ ส่วนใหญ่ผู้คนจะมีความเห็นแก่ตัวก็ตาม แต่ยังมีผู้คนที่มีความใจหลงเหลืออยู่บ้าง เรื่องที่สะท้อนแนวคิดดังกล่าวปรากฏอย่างเด่นชัดอยู่ 3 เรื่อง คือเรื่องบัวลอย เรื่องคนขายวิทยุกับคนตาบอด และเรื่องชัยชนะของคนบ้า

เรื่องบัวลอย

บัวลอย เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตของหญิงสาวชนบทคนหนึ่ง เธอได้เข้ามาทำงานที่กรุงเทพฯ ในร้านอาหารแห่งหนึ่ง และรู้จักกับชายหนุ่มคนหนึ่งชื่อเอก เขามานั่งรับประทานอาหารอยู่คนเดียวเป็นประจำทุกคืน จนกระทั่งวันหนึ่งเจ้าของร้านอาหารได้พูดสนับสนุนให้เธอออกไปเที่ยวกับเอกตามลำพังหลังจากเลิกงานแล้ว เธอรักเขาและยินยอมไปกับเขาทุกครั้งอย่างเต็มใจ แสงสีของเมืองหลวงยามราตรีทำให้เธอเคลิบเคลิ้ม จนในที่สุดเธอเริ่มรู้สึกถึงความผิดปกติในร่างกาย ผลการตรวจของแพทย์ลงความเห็นว่าเธอตั้งครรภ์และมีเชื้อเอชไอวี เธอบอกผลการตรวจให้แก่เขาในคืนนั้น เขาขับรถยนต์กลับไปต่อว่าต่อขานเจ้าของร้าน

อาหารว่าหลอกลวงแนะนำบัวลอยซึ่งเป็นเอดส์ให้กับเขาจนเขาต้องติดเชื้อเอดส์ ต่างฝ่ายต่างถกเถียงกัน จนในที่สุดเธอยื่นเงินปีกหนึ่งให้จัดการส่งเธอกลับบ้าน ตั้งแต่วันนั้นมาเธอก็ไม่ได้พบหน้าเขาอีกเลย เจ้าของร้านแนะนำเธอทำแท้งแล้วกลับมาทำงานหาเงินมารักษาตัวต่อไป ความเสียใจทำให้เธอคิดฆ่าตัวตายโดยการกระโดดสะพาน ร่างของเธอดำดิ่งลงไปได้ผิวน้ำแล้วทะเล็งขึ้นมาเหนือน้ำเป็นครั้งสุดท้าย มือของชายคนหนึ่งคว้าเอามือของเธอที่ชูขึ้นได้ทันการ ลากร่างที่ไร้สติของเธอมายังเรือโยงโดยมีชายอีกสองคนช่วยอีกแรง ทั้งสามช่วยกันปฐมพยาบาลแล้วผลัดเปลี่ยนเสื้อผ้าของเธอด้วยผ้าขาวม้าเพียงผืนเดียว แล้วทั้งสามคนก็กลัมนั่งล้อมวงกินเหล้าเหมือนเดิมพูดคุยถึงเธออย่างกะนองปาก และด้วยอำนาจของกิเลสตัณหา ในที่สุดเธอถูกชายทั้งสามคนรุมข่มขืนเธอในขณะที่เธอไร้สติสัมปชัญญะ เธอฟื้นขึ้นมาเห็นร่างของชายสามคนนอนระเกระระอยู่แถวนั้น สร้างความเจ็บปวดและความขมขื่นให้แก่เธอ เธอร้องไห้ด้วยความเสียใจแล้วเดินออกมาจนถึงสะพาน และตัดสินใจกระโดดน้ำฆ่าตัวตาย

แนวคิดด้านสังคมเมือง ผู้เขียนได้แสดงทัศนะต่อสภาพความเป็นอยู่ของผู้คนที่เข้ามาทำงานหาเงินในเมืองหลวง ผู้ชายมักทำงานรับจ้างใช้แรงงาน เช่น เป็นคนขับรถ เป็นกรรมกรแบกหาม ส่วนผู้หญิงทำงานตามโรงงาน เป็นลูกจ้างตามร้านอาหาร ในเรื่องนี้บัวลอยทำงานในร้านอาหาร และเจ้าของร้านก็ให้เธอออกเกี่ยวกับลูกค้าประจำของร้าน จนเธอตั้งครรภ์และติดเชื้อเอดส์เพราะเธอซื้อและไม่รู้วิธีป้องกัน ทั้งยังเต็มใจจะกระทำเพราะคิดว่าผู้ชายคนนั้นคงรับผิดชอบเธอบ้าง แต่เธอก็ต้องผิดหวัง เพราะเมื่อเขารู้ว่าเธอตั้งครรภ์และติดเชื้อเอดส์ สิ่งที่เขากระทำก็คือรีบหนีเธอไป ดังข้อความ

... และเมื่อหล่อนบอกผลการตรวจแก่เขาในคืนนั้นในขณะที่เคียงคู่อู่บนรถที่ขับช้า ๆ ไปบนถนนเงียบ ๆ สายหนึ่ง พี่เอกก็ขับรถย้อนกลับมาที่ร้านทันที

“พี่ปู้ !” เด็กของพี่เป็นเอดส์นะ แล้วแนะนำให้ผมทำไม นี่มันตั้ง 6-7 เดือนเข้าไปแล้ว ผมไม่เอาอีกแล้ว แล้วนี่ผมไม่ติดเชื้อเอดส์เข้าไปด้วยหรือ ?”

“ไอ้เอก ! เด็กของข้าซิง ๆ มาจากบ้านนอก เอ็งนั่นแหละเที่ยวล่อใครต่อใครจนติดเชื้อเอดส์เข้าไปโดยไม่รู้ตัว แล้วดันมาถายเชื้อให้บัวลอยอีก แล้วนี่จะทำยังไง ?”

“จะทำยังงี้ก็เชิญเลยพี่ป๊อ อ้อ กำลังท้องกำลังไส้ด้วยนะ เอานี้....” พี่เอกควักเงินออกมาปึกหนึ่ง “พี่ป๊อช่วยจัดการให้เรียบร้อยด้วย เสร็จแล้วส่งเด็กกลับบ้านไปซะ”

และนั่นคือครั้งสุดท้ายที่หล่อนได้เห็นหน้าพี่เอก

(ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์. 2539 : 33)

ส่วนหญิงเจ้าของร้านอาหารก็เป็นแม่เล้าที่ทำตัวเหมือนหวังดีต่อเธอแต่แท้ที่จริงหลอกเธอเพื่อหาเงินให้กับตนเอง โดยขายเธอให้กับลูกค้าเพื่อคั่งคูดลูกค้าขาประจำ เมื่อเกิดปัญหาขึ้นกับหญิงสาวก็ไม่รับผิดชอบใด ๆ และให้ไปทำผิดศีลธรรมและกฎหมายคือให้ไปทำแท้งแล้วรักษาตัวเพื่อกลับมาทำงานให้เธอต่อไปอีก ดังข้อความในบทสนทนาตอนหนึ่งว่า

“บัวลอย” เสียงพี่ป๊อพูดขึ้นอย่างเห็นอกเห็นใจ “เอ็งนะมันเชื่อไม่ทันใครเขา”

“พี่ป๊อ เป็นคนแนะนำให้บัวลอยออกไปเที่ยวกับพี่เอกไม่ใช่หรือ” หญิงสาวพรั่งพรู

“ก็ใช่ เพราะพี่ป๊อไม่นึกว่าเอกเขาจะไม่รับผิดชอบแบบนี้ และที่สำคัญก็คือเขาถ่ายเชื้อเอดส์ให้บัวลอยด้วย ไม่ต้องไปอาฆาตเขาหรอก เขามีเชื้อเอดส์อยู่ในตัวแน่นอน และไม่ช้า...” พี่ป๊อเว้นนิคหนึ่ง “สำหรับเอ็งนะบัวลอย รีบไปเอาเด็กออกเสีย เห็นเขาพูดกันว่าเด็กมีโอกาสดิตเชื้อจากแม่ด้วย และมักจะไม่ค่อยรอด อย่าให้เด็กต้องมารับกรรมด้วยเลย เอาออกเสียแต่ตอนนี้เถอะ ส่วนเอ็งก็คงต้องทำงานหาเงินมาซื้อยารักษาตัวต่อไป ยาแพงหน่อย แต่เอ็งอาจจะโชคดีไม่เป็นไรเพราะรู้ตัวตั้งแต่แรก เชื่อพี่ป๊อเถอะบัวลอย”

(ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์. 2539 : 33-34)

เมื่อบัวลอยคับแค้นใจหาทางออกไม่ได้เธอก็คิดฆ่าตัวตายโดยกระโดดสะพาน แต่เธอก็ถูกช่วยชีวิตไว้โดยชายสามคน เคราะห์กรรมของเธอยังไม่สิ้นสุด เธอถูกชายทั้งสามรุมข่มขืนทั้ง ๆ ที่เธออยู่ในสภาพบอบช้ำทั้งร่างกายและจิตใจ ดังข้อความ

...ชายสามคนกลับมา นั่งล้อมวงกินเหล้าเหมือนเดิม หลอขายตามองไปยังร่างที่ถูกคลุมไว้ด้วยผ้าขาวม้าเพียงผืนเดียวเป็นระยะ ๆ

“พี่ยอด ข้าว่า...” หลอพิมพ์พาลางขายตามองเข้าไปยังด้านในอีก

“ไอ้หลอ ! เอ็งอย่าคิดลามก” เสียงสิ่งหัดงขึ้นมำอีก

“พี่ยอด ข้าว่าไม่บ้ำปหรงกนะ เรำช่วยคนกระโดคน้ำตยขึ้นมำนีได้บุญโแล้ว และถ้าเรำจะทำบำนิดหน้อยแค่นี้คงไม่มำกไปกว่ำบุญที่พวกรำเพ่งช่วยกันทำหรงกจริงมัยพี่ยอด”

“ไอ้หลอ...” เสียงสิ่งหัดงเบำ ๆ

“พี่ยอดไปก่อนเถะ พี่ก็รู้ว่ำพวกรำอดอยำกปำกแห่งแคไหน ทำงำนเบกขำวสรำจนหลังแอ่นนี้ได้เงินมำพค้ำขำวกับค้ำเหล้ำถู ๆ เท่านั้น มีปัญญำไปเทียะผู้หญิงอยำงคนอื่นได้เสียที่ไหนดละ เนีย... หล่นลงมำจำกสวรค์เซียวน”

ยอดกระดกเหล้ำเขำปำกอีกครั้ง สัมผัสเมื่อครู่ยังติดตำตรงใจอยู่ไม่หำย เรือนรำงที่เปลือยเปลำในขณะที่ยัดกรำลดเสื้อฝำที่ชุ่มโชกออกมำบิดให้แห้งสะทอนแสงไฟจำกตะเกียงงำมอรำมยิ่งกว่ำท้องน้ำสะทอนแสงแดดระยิบ ควำมอบอุ่นของเรือนรำงขำงตรงขำมกับควำมเย็นของสำยน้ำที่เพ่งสัมผัสมำ มือกำยำนั่นสั่นสะทอนทุกครั้งเมื่อผ่นเขำไปใกล้ผิวกษำของสำวเจ้ำ

“พี่เอกกลับมำหำบ้วลอยแล้ว...” เสียงพิมพ์ำอยู่ในลำคอของสำวน้อยในขณะที่ยัดสัมผัสได้ถึงไอรุ่นจำกมือกำย่ำที่เริ่มลุดไล้ไปท้วรำง

“พี่เอกหนีบ้วลอยไปอีกแล้ว...” เสียงพิมพ์ำยังคงติดอยู่ในลำคอ ในขณะที่ยัดกำยำนั่นผละจำกไป หล่นนอยำกจะเอื้อมมือทั้งสองออกไปรั้งรำงนี้ไว้ให้้อยู่กับหล่นนอนทนำนน แต่เรียวแรงไม่รู้หำยไปไหนดมด

“ไม่ใช่พี่เอกนี่...” เสียงขลุกลักอยู่ในลำคอ หนึ่งตำคู้่นั้นหนักเกินกว่ำที่จะเปิดออกมำคว่ำไครกันที่มำใหม่

“ไม่ใช่พี่เอกอีกแล้ว...” เสียงนั้นดูเหมือนจะติดอยู่ตรงไหนดักแห่งในลำคอ

ทุกสิ่งทุกอย่างดูมืดมิด ในที่สุดเปลือยตำคู้่นั้นเปิดออกได้อย่ำงยำกเย็น พอมองเห็นได้ชัดว่ำมีรำงของขำยสำมคนนอนระกระระกะอยู่แคว่นั้น น้ำตาก็ไหลหล่ง

ลงมาอาบน้ำอีก มือที่ความสะเปะสะปะไปทางด้านข้างช่วยดันร่างของผู้เป็นเจ้า
ของทรงตัวขึ้นมาได้อีกครั้ง

(ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์. 2539 : 36-37)

ผู้เขียนได้สะท้อนแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมความดีงามที่หายไปจากจิตใจมนุษย์ใน
สังคมปัจจุบัน การที่จะช่วยเหลือใครสักคนก็ต้องเรียกร้องเอาสิ่งแปลกเปลี่ยน ดังที่ชายคน
หนึ่งที่ช่วยชีวิตหญิงสาว กล่าวว่า

“พี่ยอด ข้าว่าไม่บาปหรอกนะ เราช่วยคนกระโดดน้ำตายขึ้นมาได้บุญโ
แล้ว และถ้าเราจะทำบาปนิดหน่อยแค่นี้คงไม่มากไปกว่าบุญที่พวกเราเพิ่งช่วยกัน
ทำหรอกจริงมั๊ยพี่ยอด”

(ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์. 2539 : 36)

จากเรื่องนี้ผู้เขียนได้แสดงทัศนะต่อวิถีชีวิตของผู้หญิงชนบทเล็ก ๆ คนหนึ่งที่ดิ้นรน
มาทำมาหากินในเมืองหลวง โดยมาทำงานร้านอาหารแต่เบื้องหลังเป็นเสมือนช่องโศกณี ที่
เธอต้องขายตัวให้แก่ลูกค้าประจำของร้านตามคำชี้นำของแม่เลี้ยงที่เป็นเจ้าของร้าน ด้วย
ความเชื่อและด้อยการศึกษาทำให้เธอไม่รู้เท่าทันเล่ห์เหลี่ยมของทั้งแม่เลี้ยงและชายผู้นั้น เธอ
ไม่รู้การป้องกันจึงตั้งครรภ์และติดเอดส์โดยไม่มีใครคิดช่วยเหลือหรือรับผิดชอบ เธอจึงคิด
กระโดดน้ำตาย แต่ผู้ช่วยชีวิตเธอไว้จากการจมน้ำทั้งสามคนกลับข่มขืนเธอจนยับเยิน เธอ
ไม่มีความหวังอะไรอีกแล้วจากน้ำใจของคนในสังคม จึงเลือกจบชีวิตด้วยการกระโดดน้ำตาย
อีกครั้งหนึ่ง

ผู้เขียนเจตนาจะบอกผู้อ่านโดยผ่านพฤติกรรมของตัวละครว่ามนุษย์แล้งน้ำใจและ
ไร้มนุษยธรรมต่อกันเพียงใด คนที่อ่อนแอ เชื่อและไร้การศึกษา จะถูกเอาเปรียบย่ำยีแล้ว
ซ้ำเล่าจนไม่สามารถมีชีวิตอยู่ในสังคมต่อไปได้ และจะตายอย่างเดียวดายโดยไม่มีใครสนใจ
ใยดีอย่างเช่น บัวลอย

เรื่องคนขายวิทยุกับคนตาบอด

คนขายวิทยุกับคนตาบอด เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับคุณธรรมภายในจิตใจของมนุษย์ที่มีต่อกัน เจ้าของร้านขายวิทยุแห่งหนึ่งเป็นหนุ่มวัยรุ่น หน้าตาอ้วนแอ้มแจ่มใส เขาสังเกตเห็นชายตาบอดทำทางสกปรกมายืนอยู่ที่หน้าร้านของเขาเป็นประจำ ทุกครั้งชายตาบอดจะใช้มือลูบไล่สัมผัสตามเครื่องรับวิทยุที่ตั้งอยู่หน้าร้านทีละเครื่อง เขาจึงลุกออกมาต้อนรับเป็นครั้งแรก แล้วตอบคำถามของชายตาบอดตั้งแต่ชื่อวิทยุแต่ละชนิด มีวิทยุซิลเวอร์ราคาถูก จนถึงวิทยุธานินทร์ที่มีราคาแพงขึ้นไปประกอบด้วยวิทยุ เทป ซีดี อยู่ในเครื่องเดียวกัน ชายตาบอดสนใจอยากฟังเครื่องเล่นซีดี เขาจึงเปิดเครื่องเล่นซีดีให้ฟังจนเป็นที่พอใจและเมื่อรู้ว่า มีราคาแพงมาก ชายตาบอดจึงเดินเข้าไปด้านในสุดพบเครื่องหนึ่งไม่มีปุ่ม เขาจึงตอบว่าเป็นแบบรีโมท จะเลือกฟังวิทยุ เทป หรือซีดี อย่างใดอย่างหนึ่งก็ใช้วิธีกดปุ่มเล็ก ๆ ตรงรีโมท ชายตาบอดอยากได้วิทยุที่มีซีดี และคิดว่าเงินที่มีอยู่คงไม่พอซื้อวิทยุเครื่องนั้นได้ จึงส่งกระเป๋าสตางค์เก่า ๆ ให้คนขายวิทยุนับเงินที่มีอยู่ว่าพอจะซื้อเครื่องไหนได้ คนขายนับเงินและรู้ว่าเงินทั้งหมดไม่พอที่จะซื้อแม้แต่วิทยุซิลเวอร์ซึ่งราคาถูกที่สุด เขาจึงส่งกระเป๋าสตางค์พร้อมเงินทั้งหมดคืนให้ชายตาบอด แล้วตอบว่าพอจะซื้อวิทยุซิลเวอร์ได้ ชายตาบอดตอบตกลง เขาจึงขายวิทยุซิลเวอร์ในราคาเท่าที่ชายตาบอดมีเงินอยู่ในกระเป๋า ชายตาบอดหิ้ววิทยุซิลเวอร์ออกไปจากร้านอย่างมีความสุข

แนวคิดด้านสังคมเมือง ผู้เขียนได้แสดงทัศนะต่อสังคมไทยในปัจจุบันว่าความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทำให้สภาพการดำรงชีวิตของผู้คนเปลี่ยนแปลงไป มีความสะดวกสบายมากขึ้นจึงทำให้คนไทยจำนวนไม่น้อยต่างแข่งขันแสวงหาปัจจัยและหุ่่มเหยอมทำทุกอย่างเพื่อให้ได้ “วัตถุ” มาไว้เป็นของตนอย่างเห็นแก่ตัว แม้แต่คนตาบอดซึ่งมองไม่เห็นความเปลี่ยนแปลงของโลกยังสามารถรับรู้ความเปลี่ยนแปลงจากวิทยุ ในท่ามกลางความเสื่อมโทรมทางด้านจิตใจของผู้คนที่ทวีมากขึ้นนั้น ก็ยังมีผู้คนส่วนหนึ่งในสังคมไทยที่ยังคงยึดมั่นคุณธรรมในจิตใจ มีความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีความเสียสละแก่ผู้ยากไร้ ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาส ให้ความรักและความปรารถนาดีต่อกันด้วยความจริงใจ เพลิดเพลินความสุขของตนให้แก่คนที่ขัดสนด้วยการบริจาคโดยมิได้รังเกียจ ดังเช่นในเรื่องนี้ เจ้าของร้านขายวิทยุไม่ได้แสดงท่ารังเกียจเด็ดฉันท้แก่ชายตาบอดทำทางสกปรกคนนั้น แต่กลับสงสารในความพิการและความยากจนของชายตาบอด เขาขายวิทยุให้

ชายตาบอดเพื่อให้ชายตาบอดได้รับรู้โลกภายนอก ดังที่เขาพยายามอธิบายกลไกของวิทยุ สมัยใหม่และวิธีใช้ให้แก่ชายตาบอดฟังอย่างสุภาพว่า

“ก็แบบเซตอีกนะลุง แต่เป็นแบบรีโมท พวกปุ่มต่าง ๆ ก็เลยไม่ค่อยมี”

“รีโมทนั่นมันอะไรกันล่ะ ?”

“ก็ลุงไม่ต้องไปหมุนทีละปุ่มอีกยังไงล่ะ แค่กดปุ่มเล็ก ๆ ตรงรีโมท ลุงก็เลือกที่จะฟังวิทยุ หรือเทป หรือซีดีได้เลย จะเลือกฟังวิทยุสถานีไหนก็กดเอาจากรีโมทได้หมดเลย ว่าแต่ลุงจะซื้อเครื่องไหนล่ะ ?”

(ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์. 2539 : 26)

เขาไม่เหน็ดเหนื่อยที่จะตอบคำถามทุกครั้งของชายตาบอด ยังคงให้ความเป็นกันเอง สนุกสนม และไม่ถือตัว ดังข้อความว่า

“ก็ร้านนิตร้ออีกนั่นแหละลุง เครื่องนี้มันที่เล่นเทปด้วย ราคาพันกว่าบาทนิดหน่อย ลุงชอบมั๊ยล่ะ ?”

“อ้อ แบบเทปคุณะลุง ได้ทั้งเล่นทั้งอัดในเครื่องเดียวกัน เครื่องนี้สองพันกว่าบาทนะลุง ซื้อไหวหรือ ?”

“ก็คล้าย ๆ กับแผ่นเสียงนั่นแหละ แต่แผ่นเล็กกว่า เสียงหายห่วยเลยลุง ลุงจะลองฟังดูมั๊ยล่ะ ?”

(ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์. 2539 : 25)

ชายหนุ่มผู้นี้มีจิตใจใสสะอาดที่คิดอยากจะทำให้ความสุขแก่คนที่อยู่ในโลกมืดได้มีโอกาสได้รับความสุขจากโลกภายนอกบ้าง เขาจึงแสดงความมีน้ำใจโดยขายวิทยุในราคาถูกที่สุด คือราคาเท่าที่ชายตาบอดมีเงินอยู่ในกระเป๋า ซึ่งเงินของชายตาบอดที่มีอยู่นั้นไม่พอที่จะซื้อวิทยุได้แม้แต่เครื่องเดียว ดังข้อความว่า

...คนขายวิทยุมองตามหลังคนตาบอดออกไป พลังพูดกับตัวเองเบา ๆ “เงินที่ลงมืออยู่นะ ไม่พอแม่จะซื้อซิลเวอร์สักรื่องหนึ่งหรือ...แต่ผมอยากให้โลกภายนอกแก่ลง... แม้ว่ามันจะเป็นโลกภายนอกราคาถูกลง ๆ ก็ตาม”

(ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์. 2539 : 26)

จากเรื่องนี้ผู้เขียนได้แสดงทัศนคติต่อสังคมไทยในปัจจุบันว่า ในท่ามกลางความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทำให้คุณธรรมของคนสังคมเมืองเปลี่ยนแปลงไป ส่วนใหญ่มีค่านิยมทางวัตถุนิยมขึ้น ต่างคนต่างแข่งขันและแสวงหาวัตถุนิยมครอบครอง แต่อย่างไรก็ตามยังมีผู้คนส่วนหนึ่งในสังคมไทยที่ยังคงมีคุณธรรม แสดงความมีน้ำใจ เสียสละ และมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

เรื่องชัยชนะของคนบ้า

ชัยชนะของคนบ้า เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับการใช้ตู้โทรศัพท์สาธารณะที่มีคน 5-6 คนยืนเรียงแถวรอคนอันที่เข้าไปใช้เป็นคนแรก ชายอันผู้นั้นหยอดเหรียญแล้วก็พูดไม่หยุด สักพักหนึ่งก็เดินออกมา คนต่อมาเป็นสาววัยรุ่นใช้เวลาพูดอยู่ 4-5 นาที และคนต่อมาก็เป็นผู้หญิงผมกระเซิงเข้าไปใช้ราว 10 นาทีก็ยังคงอยู่ในตู้ ผู้ชายคนถัดไปที่ยืนอยู่ตรงหน้าตู้รอไม่ไหวก็เดินจากไป ผู้ชายคนต่อมาขึ้นรออีก 10 นาที ก็เดินจากไป มีเด็กสาวที่รออยู่อีกคนทำท่ากระพริบกระพริบแล้วจากไปเช่นกัน ทุกคนจากไปหมดแล้ว เหลือเพียงเขาคนเดียวที่ยังยืนรออยู่หน้าตู้โทรศัพท์ เขารู้สึกหงุดหงิดที่ผู้หญิงผมกระเซิงคนนั้นยังคงพูดยืดยาวจนสัญญาณเลข 0 กระพริบ เธอก็ยังคงหยอดเหรียญแล้วกดปุ่ม 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 อยู่เช่นนั้นประมาณ 50 นาทีผ่านไปแล้ว เขาระงับอารมณ์แล้วสะกดที่คันแขนของหล่อนเพื่อจะขอพูดโทรศัพท์บ้าง แต่สิ่งที่ได้รับคือแวต้ายัยยัน เขาจึงทราบว่าคุณหญิงคนนั้นคือคนบ้าที่พูดประโยคซ้ำซากและเป็นผู้ครอบครองตู้โทรศัพท์ไว้แต่เพียงผู้เดียว ในที่สุดเขาจึงผละเดินจากตู้โทรศัพท์นั้นไป

แนวคิดด้านสังคมเมือง ผู้เขียนได้ให้ทัศนะว่า ในสังคมเมืองการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นของคนที่มีรายได้น้อยต้องอาศัยบริการจากตู้โทรศัพท์สาธารณะ และมักจะเกิดปัญหาอยู่เป็นประจำ กล่าวคือ ผู้ใช้บริการทางโทรศัพท์ส่วนใหญ่ใช้โทรศัพท์นานจนเกินไป ไม่รู้จักเกรงใจผู้อื่นที่ต้องการใช้โทรศัพท์ด้วยความจำเป็นและยืนรอเป็นเวลานาน ดังเช่นในเรื่องนี้มี

คนหนึ่งใช้โทรศัพท์นานเป็นชั่วโมง และไม่ได้พูดอะไรสำคัญกับใคร พูดวนเวียนซ้ำ ๆ ซาก ๆ เหมือนคนบ้า จนกระทั่งคนอื่นรอไม่ไหวต้องถอยหนีจากไปด้วยความหงุดหงิดรำคาญใจ ดังข้อความว่า

...ผู้ชายคนต่อมาขึ้นร่อย่างใจเย็นอีกราว ๆ 10 นาที เห็นจะได้ และแล้วหมอนั่นก็ใช้มือทุบด้านข้างของตู้โทรศัพท์ที่ยังมีแผ่นพลาสติกใสกั้นอยู่ดังสนั่นแล้วเดินจากไป

เด็กสาวข้างหน้าผมขึ้นร่อย่างกระวนกระวายร่วม 10 นาทีอีกเหมือนกัน แต่เสียงพูดโทรศัพท์ในตู้ยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่องพร้อม ๆ กับเหรียญบาทที่ถูกหยอดลงไปอย่างต่อเนื่องเช่นเดียวกัน ในที่สุดเด็กสาวก็กระแทกเท้าดังปังแล้วกระพืดกระพืดจากไป

ในตอนนี้มีผมคนเดียวเท่านั้นที่ยืนร่อยู่นำตู้โทรศัพท์

“... ไผ่งามนะ ทิวไผ่งาม เออ คุณจะเอาลูกไปเรียนที่นั่น ว่างั้นนะ จะเอาไปในวันสองวันนี้แหละ...”

เจ้าหล่อนพูดอะไรออกมาเบา ๆ อีกยี่ดียวก่อนที่สัญญาณเลข 0 จะพรบขึ้นมาบนจอเล็ก ๆ นั้น แม่สาวคว้าเหรียญขึ้นมาอีกอันหนึ่งหยอดลงไป จากนั้นก็ไถ่แว่กคไปบนปุ่ม 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7

“... ไผ่งามนะ ทิวไผ่งาม เออคุณจะเอาลูกไปเรียนที่นั่น ว่างั้นนะ จะเอาไปในวันสองวันนี้แหละ...”

ผมนึกหงุดหงิดอยู่ในใจ ทำไมเรื่องแค่นี้จะต้องโทรฯ บอกกันซ้ำซากอยู่นั่นแหละ

“... อ้อ จะร่อยู่ตรงนี้นะ ที่เก่าเวลาเดิมยังงี้ละ แหม ทำเป็นลืมไปได้ ก็ตรงนั้นละ ไซ้...ไซ้แล้ว เอาละนะจะไปแล้ว...”

เจ้าหล่อนพูดอะไรออกมาเบา ๆ อีกยี่ดียว ก่อนที่สัญญาณเลข 0 จะพรบขึ้นมาบนจอเล็ก ๆ นั้น แม่สาวคว้าเหรียญขึ้นมาอีกอันหนึ่งหยอดลงไป จากนั้นก็ไถ่แว่กคไปบนปุ่ม 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7

ผมตะแบกแล้ว ผู้หญิงก็ผู้หญิงเถะร่วม 50 นาทีเข้าไปแล้วที่ผมมาเข้าแถว ยืนคอยอยู่อย่างนี้ ผมยื่นหน้าผ่านช่องประตูที่ไม่มีอะไรปิดกั้นเข้าไปข้างใน พร้อมกับระงับอารมณ์พูดออกมาอย่างสุภาพ

“นี่คุณ ผมว่าคุณโทรฯ นานเกินไปแล้วนะครับ ขอผมโทรฯ ก่อนได้ไหม แค่ 2-3 นาทีเท่านั้น...”

“... ใฝ่งามนะ ทิวใฝ่งาม เออ...” เสียงเจ้าหล่อนยังคงจ่ออยู่ตรงโทรศัพท์โดยไม่สนใจผมเลย

(ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์. 2539 : 69-70)

จากตัวอย่างข้างต้นข้อความที่หญิงคนบ้าพูดซ้ำซาก คือ การกล่าวถึงชื่อโรงเรียนแห่งหนึ่งซึ่งได้รับความนิยม และต้องเสียค่าใช้จ่ายราคาแพง การเสนอให้เห็นค่านิยมทางการศึกษาที่คนในสังคมนิยมส่งลูกเรียนโรงเรียนมีชื่อที่ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงโดยเสนอผ่านตัวละครที่เป็นคนบ้านนั้นก็ชี้ให้เห็นถึงความเกียจคร้านจากการพลาดหวังซึ่งฝังอยู่ในจิตใต้สำนึก และปะทุออกมาในภาวะของจิตไร้สำนึก คือ ในขณะที่ไม่รู้ตัว ดังเช่นที่คนบ้ากระทำอยู่ จึงเป็นการสะท้อนสังคมได้อย่างน่าสนใจ

นอกจากนี้ยังเป็นการแสดงทัศนะเกี่ยวกับพฤติกรรมของคนในสังคมเมืองหลายอย่าง เช่น ความไม่มีมารยาทในการใช้ของที่เป็นสมบัติส่วนรวม เช่น ตู้โทรศัพท์สาธารณะ จึงใช้เหมือนเป็นสมบัติส่วนตัวที่จะใช้ยาวนานเท่าใดก็ได้ทั้ง ๆ ที่พูดเรื่องไร้สาระซ้ำซาก ผู้เขียนจึงเปรียบพวกรุ่นนี้เหมือนคนบ้าที่ใคร ๆ ก็ระอาไม่อยากจะเอาความ ต้องผละหนีไปเอง ทำให้คนพวกรุ่นนี้ไม่สำนึก คิดว่าเป็นชัยชนะของพวกเขา เราจึงเห็นพฤติกรรมเช่นนี้อยู่เสมอ ๆ ในสังคมปัจจุบัน

และอีกประการหนึ่ง ผู้เขียนสะท้อนความคิดว่า คนไทยไม่รักษาสมบัติสาธารณะ และยังทำลายอีกด้วย ดังข้อความว่า

...ตู้โทรศัพท์สี่ฟาสต์สวยตั้งอยู่ปากซอย ผู้ชายคนแรกที่ยืนอยู่ตรงหน้าตู้ ยื่นหน้าผ่านช่องประตูที่ไม่มีอะไรปิดกั้น เพราะแผ่นพลาสติกใสที่เคยมีอยู่ถูกใครทุบแตกกระจายไปนานแล้ว...

(ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์. 2539 : 68-69)

จากเรื่องนี้ผู้เขียนได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับค่านิยมทางการศึกษาของคนในสังคมเมือง และสภาพความเป็นอยู่ของผู้คนในเมืองหลวงที่มีเครื่องอุปโภคบริโภคที่ทันสมัยเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ แต่คนก็ใช้อย่างไม่เป็น เพราะไปยึดครองการใช้เพียงคนเดียวนานเกินไป จนทำให้คนอื่น ๆ คอยไม่ไหว หหมดโอกาสใช้บริการสาธารณะซึ่งเขามีสิทธิ์ คนที่มีพฤติกรรมเช่นนี้ ผู้เขียนเปรียบเป็นคนบ้าที่พูดพร่ำเพื่อซ้ำซากโดยไม่มีจุดหมาย ไม่มีใครรับสายแต่พูดอยู่คนเดียวในขณะที่เดียวกันก็ทำลายโอกาสคนอื่นให้หมดไป นับว่าเป็นภัยต่อสังคมอย่างยิ่ง นอกจากนี้ยังสะท้อนว่าคนไทยไม่ช่วยกันรักษาสมบัติสาธารณะ ชอบขีดข่วนทุบทำลายตู้โทรศัพท์เป็นการระบายอารมณ์ของตนตามใจชอบ

จากการวิเคราะห์เรื่องสั้นทั้ง 3 เรื่องดังกล่าว จะเห็นแนวคิดของณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์ ในด้านสังคมเมืองที่ปรากฏอย่างชัดเจน คือผู้คนในสังคมเมืองแล้งน้ำใจและไร้มนุษยธรรมต่อกัน คนที่อ่อนแอ ชื้อและไร้การศึกษาจะถูกเอาเปรียบจากคนที่เห็นแก่ตัว และตายอย่างเดียวดายโดยไม่มีใครสนใจใยดี สภาพการดำรงชีวิตในปัจจุบัน ความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทำให้ผู้คนมีความเป็นอยู่สะดวกสบายขึ้น มีเครื่องอำนวยความสะดวก ความบันเทิงในหลายรูปแบบ และพร้อมด้วยเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทันสมัย แต่คนก็ใช้อย่างไม่เป็น เพราะไปยึดครองการใช้เพียงคนเดียวนานเกินไป ทำลายโอกาสคนอื่น ๆ ที่จะใช้บริการสาธารณะ นอกจากนี้ยังไม่ช่วยกันรักษาสมบัติสาธารณะ ชอบขีดข่วนทุบทำลายตู้โทรศัพท์เป็นการระบายอารมณ์ของตนตามใจชอบ นับเป็นภัยต่อสังคมอย่างยิ่ง และสะท้อนให้เห็นค่านิยมในด้านการศึกษาที่พ่อแม่นิยมส่งลูกเรียนโรงเรียนมีชื่อเสียง ราคแพงอีกด้วย อย่างไรก็ตาม ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์ ยังไม่สิ้นหวังกับสังคมเมืองมากเกินไป ก็ยังเห็นว่ายังมีคนบางกลุ่มที่มีคุณธรรม ยึดมั่นในเรื่องความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกันอยู่บ้าง

1.2 แนวคิดด้านสังคมชนบท เป็นแนวคิดที่ผู้เขียนได้แสดงทัศนะต่อวิถีชีวิตของคนในสังคมชนบท ซึ่งได้แก่ลักษณะการดำรงชีวิต สภาพความเป็นอยู่ ที่อยู่อาศัย การทำมาหากิน และค่านิยมของผู้คนในสังคมชนบท ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์ ได้สะท้อนแนวคิดนี้ปรากฏในเรื่องสั้น 3 เรื่อง คือ เรื่องสงครามดั่งของพิม เรื่องฆาตกร และเรื่องลูกปู

เรื่องสงกรานต์ของพิม

สงกรานต์ของพิม เป็นเรื่องราวของสาวชนบทที่ชื่อว่า พิม อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน 12 คอย ซึ่งอยู่ห่างจากหมู่บ้านคนเมืองที่ต้องข้ามคอยถึง 12 ลูก ใน 1 ปีจะมีคนเมืองขึ้นมาถึงหมู่บ้านของพิมพร้อมกับนำเงินค่าจ้างสำหรับคนในหมู่บ้านที่หาของป่าไปขายให้กับพวกเขา เช่น นกสีสวย ๆ ลูกชะนี เมื่อคนในหมู่บ้านของพิมมีของพวกนี้มาก ๆ ก็จะขนส่งไปยังหมู่บ้านคนเมือง พิมจะยืนมองการจากไปของคนเหล่านี้ด้วยความยินดี เพราะทุกครั้งที่พวกเขากลับมา จะมีของเล่น และขนมรสชาติแปลก ๆ มาแจกเด็ก ๆ ในหมู่บ้านอยู่เสมอ แต่การเดินทางขึ้นลงระหว่างหมู่บ้านของพิมกับหมู่บ้านคนเมืองไม่มีครั้งใดจะสำคัญเท่ากับการเดินทางในวันสงกรานต์ ในวันเริ่มต้นของเทศกาลสงกรานต์พวกคนเมืองหลายคนจะเดินเป็นแถวขึ้นมาที่หมู่บ้านของพิมเพื่อดูการเปลี่ยนแปลงของคนในหมู่บ้าน พวกเขาจะเดินดูเด็กผู้หญิงในหมู่บ้านตั้งแต่ปากทางเข้าหมู่บ้านจนถึงท้ายหมู่บ้าน พวกผู้ใหญ่ในหมู่บ้านของพิมจะพึงพอใจกับการมาของคนเมืองในช่วงเวลานี้ และเด็กผู้หญิงทุกคนจะถูกกำชับให้อยู่เฉพาะในหมู่บ้าน บางคนถึงกับสั่งให้นั่งรออยู่ภายในบ้าน และทุกปีจะมีเด็กสาวหน้าตาดีหลายคนถูกจูงมือเดินลงมาจากคอยเสมอ และหลังจากนั้นก็กลับมาอาจจะเป็น 1 ปีหรือหลายปี แต่อีกหลายคนไม่เคยกลับมา พิมเล่นน้ำสงกรานต์ทุกปี จนกระทั่งปีที่แล้วที่เป็นปีสุดท้ายของสงกรานต์บนคอย มีคนเมืองหลายคนเข้ามาที่หมู่บ้านของพิมในวันนั้น มีคนเมืองคนหนึ่งจ้องมองพิม อย่างไม่วางตา แม่โยนเสื้อผ้าชุดใหม่มาให้พิมในขณะที่พ่อกำลังนับเงินปึกหนึ่งจากคนแปลกหน้า และพิมก็ถูกชายแปลกหน้าจูงมือเดินลงมาจากคอยในบ่ายวันนั้น พิมถูกนำตัวมาส่งให้ถึงมือเจ้าของบ้านในตอนบ่ายวันรุ่งขึ้น และถูกเรียกว่า “เทพีสงกรานต์จากหมู่บ้าน 12 คอย” พิมถูกชายแปลกหน้าคนหนึ่งจูงมือเข้าไปในห้องเล็ก ๆ ห้องหนึ่งในบ้านหลังนั้น เธอเดินและรำร้องกลับยังเป็นแรงกระตุ้นให้ชายแปลกหน้าข่มขืนเธอเป็นวันแรกที่พิมต้องรำไห่ในขณะที่เริ่มนับจำนวนกระดาดสีขาวแผ่นเล็ก ๆ ที่ชายแปลกหน้าหยิบยื่นให้เธอ และพิมมีความหวังว่าจะได้เป็นอิสระเมื่อมีจำนวนกระดาดแผ่นเล็ก ๆ ถึงห้าพันใบโดยเร็ว และวันนั้นก็มาถึง คือวันปลดปล่อยคนเก่าเพื่อจะได้ต้อนรับเด็กหญิงคนใหม่ที่มาในวันสงกรานต์แทนพิม ในตอนเช้าวันนี้เจ้าของบ้านให้คนเอาชุดที่สวยงามที่สุดมาให้พิม แต่พิมรู้ว่าเจ้าของบ้านต้องการปกปิดร่างกายที่เสื่อมโทรมของพิมเอาไว้ให้มากที่สุด ชายแปลกหน้าเป็นคนสุดท้ายที่เดินจากห้องของพิมไป และเป็นวันสิ้นสุดชีวิตของพิม

แนวคิดด้านสังคมชนบท ผู้เขียนได้แสดงทัศนะต่อสภาพความเป็นอยู่ของผู้คนที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นที่ห่างไกลจากความเจริญว่า ชาวเขาส่วนหนึ่งตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่บนดอยหรือภูเขาสูง มีที่พำนักพักพิงตามหมู่บ้านเล็ก ๆ แวดล้อมไปด้วยป่าเขา หุบห้วย ลำธาร การดำรงชีวิตเป็นแบบง่าย ๆ จำเจ ชีวิตผูกพันอยู่กับธรรมชาติ คนส่วนใหญ่จึงมีอาชีพในด้านเกษตรกรรม เพาะปลูก ทำไร่ ขยายของป่าและจับสัตว์ป่าไปขาย ได้แก่ นก ลูกชะนีให้กับผู้คนที่อาศัยอยู่ในเมือง และนาน ๆ จะมีคนเมืองเดินทางขึ้นมาซื้อถึงหมู่บ้านบนดอย ดังข้อความที่ผู้เขียนได้บรรยายถึงสภาพการทำมาหากินของชาวเขาส่วนหนึ่งว่า

...ปกติแล้ว นานทีปีหนจึงจะมีคนเมืองเดินทางขึ้นมาถึงหมู่บ้านของพิม พวกเขาขึ้นมาพร้อมกับเงินค่าจ้างสำหรับให้คนในหมู่บ้านของพิมเก็บของไปขายให้พวกเขา ของที่พวกเขาต้องการคือของป่า ตั้งแต่ต้นกลีสะวย ๆ ที่คนในหมู่บ้านของพิมใช้แล้วตัดตามชายป่าหรือไม่ก็กลางไร่ข้าวโพดที่ปลูกตามแนวลาดชันของภูเขา ลูกชะนีที่ไล่จับได้ไม่ยากแถวดงมะม่วงป่า ไปจนถึงยางไม้ เมื่อคนในหมู่บ้านของพิมมีของพวกนี้มาก ๆ ก็จะขนส่งไปยังหมู่บ้านคนเมือง...

(ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์. 2539 : 42)

ผู้เขียนได้สะท้อนแนวคิดเกี่ยวกับความเสื่อมโทรมด้านจิตใจของคนในสังคมไทยที่ยึดอาชีพค้าประเวณีซึ่งเป็นอาชีพที่ผิดกฎหมาย เด็กหญิงชาวเขาบนดอยส่วนหนึ่งถูกล่อลวงมาขายบริการทางเพศ ถูกกดขี่และถูกทำร้ายร่างกายจากพวกแมงดาหรือผู้คุมช่องอย่างทารุณ และถูกคุกคามด้วยโรคภัย นับเป็นเคราะห์กรรมของหญิงพวกนี้ที่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากคนในสังคมไทยด้วยกันเองอย่างไร้มนุษยธรรม ดังเช่น พิม เด็กสาวที่เคยมีชีวิตที่สดใส ร่าเริง บริสุทธิ์ กลับถูกพ่อแม่ของเธอเองขายเป็นสินค้า ทำเธอให้จมดิ่งอยู่ในความทุกข์ทรมานทั้งร่างกายและจิตใจจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต เธอตายอย่างโดดเดี่ยวน่าเวทนา ดังข้อความที่ผู้เขียนได้บรรยายความรู้สึกของตัวละครว่า

...แต่พิมรู้ว่าเจ้าของบ้านต้องการปกปิดร่างที่เสื่อมโทรมของพิมเอาไว้ให้มากที่สุด ตอนเริ่มเข้ามาอยู่บ้านนี้ใหม่ ๆ ความงาม ความสดใส ความมีชีวิตชีวาของพิมถูกกล่าวขานไปทั่ว นั่นคือสิ่งที่ทำให้เจ้าของบ้านภูมิใจ เบื้องหลังความภูมิใจ

ก็คือโอกาสในการกอบโกยเงินจากร่างของพิมได้เร็วที่สุด พิมรู้ดีถึงความจริงข้อนี้ และพิมรู้ว่าสิ่งเหล่านี้คือการช่วยเร่งวันเวลาที่พิมจะได้เป็นอิสระให้เร็วขึ้นเช่นกัน...

(ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์. 2539 : 46-47)

และอีกข้อความตอนหนึ่งที่แสดงว่า แม่เล่าขานร่างกายพิมจนน่าที่สุดท้ายก่อนที่จะให้พิมเป็นอิสระ

“ตัวเย็นยังกะศพ สงสัยเพิ่งไปเล่นน้ำสงกรานต์มา” เสียงของชายแปลกหน้า ดังแว่วขึ้นมาก่อนจะเดินจากห้องของพิมไป นั่นคือเสียงสุดท้ายที่พิมได้ยินในวันสงกรานต์ในบ้านหลังนี้ และในวันสุดท้ายในชีวิตของพิม...

(ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์. 2539 : 47)

ผู้เขียนได้สะท้อนค่านิยมของชาวเขามานอยสูงที่ห่างไกลเมืองว่า พ่อแม่นิยมขายลูกสาวเป็นสินค้า เพื่อนำเงินมาเลี้ยงครอบครัวโดยไม่คำนึงถึงความเสียหายที่จะเกิดแก่ลูกสาวของตนเอง เพราะผู้คนส่วนใหญ่มีฐานะยากจน การดำรงชีวิตในแต่ละวันลำบากยากแค้น ต้องดิ้นรนหาของป่า สัตว์ป่าเป็นจำนวนมาก ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนกับเงินค่าจ้างของคนเมืองซึ่งหนึ่งปีพวกเขาจะมาสักครั้ง จึงทำให้ผู้คนมีรายได้ไม่เพียงพอกับการใช้จ่ายใช้สอยในสิ่งที่จำเป็น และอีกประการหนึ่งเนื่องจากชาวเขาส่วนใหญ่อยู่ห่างไกลจากความเจริญ ค่อยการศึกษา จึงเป็นสาเหตุให้พวกเขาถูกชักจูงและถูกหลอกลวงให้ไปค้าประเวณีโดยง่าย ผู้เขียนได้สะท้อนค่านิยมของชาวเขาที่พ่อแม่นิยมขายลูกสาวกันทั้งหมู่บ้านด้วยความเต็มใจ ดังบรรยายไว้ว่า

... ในวันเริ่มต้นของเทศกาลสงกรานต์พวกคนเมืองหลายคนจะเดินเป็นแถวขึ้นมาที่หมู่บ้านของพิมเพื่อดูการเปลี่ยนแปลงของคนในหมู่บ้าน พวกเขาจะเดินดูเด็กผู้หญิงในหมู่บ้านตั้งแต่ปากทางเข้าหมู่บ้านจนถึงท้ายหมู่บ้าน ดูเหมือนว่าพวกผู้ใหญ่ในหมู่บ้านของพิมจะพึงพอใจกับการมาของคนเมืองในช่วงเวลานี้ เพราะเด็กผู้หญิงทุกคนจะถูกกำชับให้อยู่เฉพาะในหมู่บ้าน บางคนถึงกับถูกสั่งให้นั่งรอ

อยู่ภายในบ้าน คนเมืองที่ข้ามคอยขึ้นมาหาไม่เคยกลับไปมือเปล่า ทุกปีจะมีเด็กสาว
หน้าตาดีหลายคนถูกจูงมือเดินลงมาจากคอยเสมอ...

(ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์. 2539 : 42-43)

ส่วนลูกสาวที่ถูกพ่อแม่ขายเป็นสินค้ำก็ต้องยินยอมโดยไม่มีข้อโต้แย้ง ต้องยอมรับ
สภาพแม้จะรู้ว่าตนถูกขายเป็นโสเภณีเหมือน ๆ กับเด็กหญิงอื่น ๆ ในหมู่บ้านเดียวกัน ดัง
ข้อความ

“พิมเป็นสาวแล้ว” แม่ของพิมบอกพิมในขณะที่จูงมือพิมขึ้นจากน้ำ

“ถึงเวลาที่พิมจะได้เล่นน้ำสงกรานต์ในเมืองแล้ว” เสียงของแม้อย่างดังอยู่ข้างหู
ในขณะที่พิมยืนตัวสั่นอยู่ตรงหน้าคนแปลกหน้าที่นั่งอยู่บนแคร่ในบ้านเล็ก ๆ
แคบ ๆ ของพิม

“ใช่แล้ว เด็กคนนี้เป็นสาวแล้ว” ชายคนที่เคยยืนจ้องมองพิมเล่นน้ำพิมพา
ออกมาด้วยสายตาเป็นประกาย

พิมไม่รู้ว่ายืนตัวสั่นอยู่ตรงนั้น เพราะความเย็นยะเยือกของสายน้ำที่ยังเกาะติด
อยู่ทุกอณูของผิวหนัง หรือเพราะความประหม่าต่อชายแปลกหน้ากันแน่

ความรู้สึกเย็นยะเยือกของพิมหายไปเมื่อแม่โยนเสื้อผ้าชุดใหม่มาให้ ในขณะที่
พ่อกำลังนับเงินปีกหนึ่งจากคนแปลกหน้า

ความร้อนรุ่มเริ่มเข้ามาแทนที่ความเย็นยะเยือกเมื่อพิมถูกชายแปลกหน้าคนที่
ยืนจ้องมองพิมเล่นน้ำจูงมือเดินลงมาจากคอยในบ่ายวันนั้น...

(ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์. 2539 : 44)

จากเรื่องนี้ผู้เขียนได้สะท้อนถึงสภาพความเป็นอยู่ของชาวเขานคอยที่ห่างไกล
เมืองว่าดำเนินชีวิตอย่างยากลำบาก ขาดการเหลียวแลจากรัฐ ต้องทำมาหาเลี้ยงชีพด้วยการ
เพาะปลูก ทำไร่ ขยายของป่า และจับสัตว์ป่าไปขาย ซึ่งจะมีคนจากเมืองมารับซื้อปีละครั้ง
ทำให้รายได้ไม่พอเลี้ยงคนในครอบครัวซึ่งมีจำนวนมาก พ่อแม่จึงเต็มใจขายลูกสาวของตน
เพื่อให้เงินมาจุนเจือครอบครัว เด็กสาวหลายคนจึงต้องประสบชะตากรรมทรมานทุกข์ทรมานกับ
การถูกกดขี่ทางเพศ ผู้เขียนสะท้อนปัญหาของสังคมชนบทในแง่มุมหนึ่งที่เกิดขึ้นในสังคม

ไทย เป็นความเสื่อมโทรมทางศีลธรรมที่มนุษย์ขาดเมตตาธรรมต่อกัน และค่านิยมของพวกเขาวุ่นวาย พบว่า พ่อแม่นิยมขายลูกสาวกันทั้งหมู่บ้านในวันสงกรานต์จนเป็นประเพณีเพื่อหารายได้เป็นกอบเป็นกำที่จะทำให้ครอบครัวสุขสบาย ฉะนั้น ศาสตร์ส่องวิทย์ ได้วิพากษ์วิจารณ์ปัญหาสังคมที่กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบันไว้อย่างชัดเจนในเรื่องนี้ โดยผ่านตัวละครชื่อ “พิม”

เรื่องชาตกร

ชาตกร เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับเจ้าของสวนผัก ชื่อว่า เปีย เขาจัดผักใส่ในเข่งเพื่อเตรียมไว้สำหรับขายให้กับเสี่ยอำซึ่งเป็นเจ้าของรถกระบะสีแดงที่มารับซื้อผักไปขายต่อที่กรุงเทพฯ อยู่เป็นประจำ เมื่อเปียช่วยยกเข่งผักขึ้นรถเสร็จเรียบร้อยแล้ว เขาได้รับเงินค่าผักพร้อมทั้งขวดกลม ๆ ใบหนึ่งที่บรรจุน้ำยาฉีดพ่นไว้สำหรับแช่ผักให้ดูเขียวสด ทำให้มีราคาดีพร้อมทั้งถูกสั่งห้ามไม่ให้เอาผักที่กำลังแช่หรือหลังแช่ผักใหม่ ๆ ไปกิน เปียทำตามคำแนะนำของชายเจ้าของรถ โดยนำไปแช่ผักในสวนของเขาและไม่ยอมขายให้ใคร ๆ ในวันต่อมาเขาถูกต่อว่าต่อขานจากเพื่อนคนหนึ่งในวงสนทนาที่เพิ่งขายเหล้ากลางหมู่บ้าน ถึงความเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเขาก่อนที่เขาจะไม่ยอมขายผักให้กับตน ในขณะที่เด็กชายคนหนึ่งกำลังขโมยมะเขือที่แช่น้ำในกะละมังใส่ในถุงพลาสติกที่เตรียมมาเพื่อนำไปให้ยาย โดยไม่ได้สังเกตว่ามีขวดกลม ๆ ขวดหนึ่งตั้งอยู่ข้าง ๆ กะละมังใบนั้น เปียได้แจ้งการสนทนาจากเพื่อนที่วิ่งเหล้าถึงการตายของยายพุดที่อาเจียนออกมามีทั้งข้าวทั้งเลือด ที่แปลกใจที่สุดคือมีมะเขือสด ๆ ปนออกมามาก และที่น่าสงสัยที่สุดคือหลานชายของยายพุดไม่ยอมบอกว่าไปเอามะเขือมาจากที่ไหน เปียรู้ได้ทันทีว่าตัวเขาเป็นต้นเหตุของการตายของยายพุด เขาจึงนั่งฟังอย่างเงียบ ๆ วันต่อมาเจ้าของรถกระบะสีแดงคนเดิมได้มารับซื้อผักอีก เปียจึงคืนขวดกลม ๆ ที่บรรจุน้ำยาฉีดพ่นพร้อมทั้งยื่นคำขาดไม่ให้เจ้าของรถมาซื้อผักอีกต่อไป เพราะเขาไม่อยากเป็นชาตกร

แนวคิดด้านสังคมชนบท ผู้เขียนได้สะท้อนแนวคิดต่อสภาพการดำรงชีวิต ในด้านการทำมาหากินที่ผู้คนส่วนหนึ่งตกอยู่ในสภาพของการแข่งขันกันทำมาหากินอย่างเอาเป็นเอาตาย ในยุคของการแข่งขันการทำมาหากินต้องใช้เล่ห์เหลี่ยม ทุจริตคดโกง และหลอกลวงให้ผู้อื่นหลงเชื่ออยู่เสมอ ดังเช่น เสี่ยผู้รับเหมาซื้อผักใช้กลลวงตบตาผู้ซื้อโดยแนะนำให้เจ้าของสวนผักใช้น้ำยาฉีดพ่นกันเน่านามาแช่ผักให้สดอยู่เสมอเพื่อให้ผักสดกรอบ

นำรับประทาน โดยไม่คำนึงถึงอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับชีวิตมนุษย์ ผู้เขียนได้สะท้อนพฤติกรรมพ่อค้าหน้าเลือดของเลี้ยผู้รับเหมา ดังบทสนทนาตอนหนึ่งว่า

“เกือบลืมไปแล้วไหมละ เฮี้ยเปี้ยมารับของดีของเอ็งไปด้วย” เจ้าของรถหยิบขวดกลม ๆ ใบหนึ่งส่งให้

“อะไรของเลี้ยอีกล่ะ” เจ้าของบ้านเลิกคิ้วถามในขณะที่ยกขวดกลม ๆ ใบนั้นขึ้นมาดูของเหลวใสที่บรรจุอยู่ภายใน

“น้ำยาฉีดศพนะซี ถามได้ เอ็งไม่รู้จักหรือ”

“อ้อ ที่สัปเหร่อใช้ฉีดศพกันเน่านั้นหรือ”

“ใช่แล้ว ไอ้เปี้ย

“แล้วเลี้ยเอามาให้ข้าไปฉีดศพใครกันละ”

“โรวีไอ้เปี้ย เอ็งนี่โง่จริง ๆ น้ำยานี้ะไม่ได้มีไว้แค่ฉีดศพอย่างเดียว แต่ผักของเอ็งนะถ้าเจอน้ำยานี้เข้ารับรองว่าจะดูเขียวสดมีราคาผิวดูดีตาเลียวละ ข้าไปเห็นพวกส่งผักที่ปากคลองตลาดหลายเจ้ามีแต่ผักสวย ๆ ทั้งปี ข้าก็เลยเข้าไปถามว่าทำยังไง ว่าแต่ตอนแช่ผักหรือหลังแช่ผักใหม่ ๆ อย่าเอาผักพวกนี้ไปกินล่ะ”

“ทำไมละครับเลี้ย”

“เอ็งไม่ต้องรู้หรอกว่าทำไม ตอนข้าขับรถบรรทุกผักเข้ากรุงเทพฯ เจอลมโกรกสักพักกลิ่นก็คงหมดไปเอง คนซื้อก็คงซื้อกันโดยไม่สงสัยอะไร”

“คนซื้อผักที่กรุงเทพฯ กินได้แน่นอนเลี้ย”

“ข้ายังไม่เคยเห็นข่าวคนกรุงเทพฯ กินผักแล้วตายเลยแม้แต่คนเดียว เอ้าลองดูแล้วจะติดใจ ข้าไม่ได้ให้ฟรี ๆ นะโว้ย เอาไว้คิดรวบยอดกันตอนสิ้นเดือนเหมือนเดิมนะ” เจ้าของบ้านระบายยิ้มเต็มทีในขณะที่เอื้อมมือไปรับขวดกลม ๆ ใบนั้น...

(ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์. 2539 : 62-63)

และอีกตอนหนึ่งผู้เขียนได้แสดงให้เห็นถึงผลของการแข่งขันกันขายสินค้า มีการใช้น้ำยาฉีดศพมาผสมน้ำแช่มะเขือ จนทำให้ชีวิตหนึ่งต้องตายโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ดังข้อความที่ปรากฏในบทสนทนาว่า

“เฮ้ย ! ยายพูดเป็นอะไรตายวะ ข้าเห็นไอ้จู้ร้องไห้ไปหาผู้ใหญ่เมื่อเช้านี้” เสียงผู้ชายหัวเถิกเข้าไปถึงครึ่งกระหม่อมเอ๋ยขึ้นในวงสนทนาบนโต๊ะไม้โยกเยกในเพิงขายเหล้ากลางหมู่บ้าน

“อะไรของเอ็งวะไอ้ช้าง เมื่อ 2-3 วันก่อนข้ายังเห็นแกป็นขึ้นไปสอยมะขามอยู่เลย” ผู้ชายไว้หนวดเพิ่มไม้ใส่เสื้อที่นั้งอยู่ตรงข้ามเอ๋ยถาม

“ถ้าข้ารู้ข้าคงไม่มาถามพวกเอ็งตรงนี้หรอก เห็นผู้ใหญ่บอกว่าอาเจียนจนตาย” ผู้ชายหัวเถิกพละมต่อ

“แกไม่ได้คิดเหล้าอย่างพวกเรานี้หว่า แล้วทำไมถึงได้ลงแดงแบบนั้นได้ล่ะ?” ผู้ชายไว้หนวดเพิ่มถามต่อ

“ถึงไม่ได้ลงแดงแต่ก็เกือบ ๆ ลงแดงนั่นแหละ เห็นผู้ใหญ่บอกว่าที่อาเจียนออกมานั้นมีทั้งข้าวทั้งเลือด ที่น่าแปลกใจคือมีมะเขือสด ๆ ปนอยู่กับข้าวกับเลือด เยอะแยะไปหมด ยิ่งกับว่าแกตายอดตายอยากไม่ได้กินมะเขือมานาน ก็เลยกินเข้าไปจนเกินขนาดนั่นแหละ ที่น่าสงสัยคือไอ้จู้มันไม่ยอมบอกว่าไปเอามะเขือมาจากไหนมาให้ยายมันกิน ยิ่งกะไปขโมยของใครมายังงั้นแหละ”

(ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์. 2539 : 65)

ผู้เขียนได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับการทำมาหาเลี้ยงชีพของคนชนบทที่แต่เดิมทำมาหากินอย่างซื่อสัตย์ ไม่คดโกงลูกค้า และมีน้ำใจเอื้อเฟื้อต่อกัน ให้สิ่งของแก่กันโดยไม่คิดเงิน เช่น เปีย เจ้าของสวนผักผู้นี้ แต่เมื่อเสียอำนาจแนะนำให้เขาแซ่ผักด้วยน้ำยาฉิบสพ เขาก็เห็นด้วยและทำตามเพื่อหวังว่าจะขายผักได้มาก ได้กำไรมากขึ้น แต่เขาก็มีพฤติกรรมที่เปลี่ยนไป ไม่แจกผักแก่ชาวบ้านเช่นเคย เพราะเกรงว่าชาวบ้านจะได้รับอันตรายจากสารเคมี เขาจะเก็บผักไว้ขายเสียอำนาจนั้น จนชาวบ้านแปลกใจในพฤติกรรมของเขา ดังข้อความที่เพื่อน ๆ ของเขากล่าวถึง

“เฮ้ย ! ไอ้เปีย ทำไมเดี๋ยวนี้เอ็งถึงได้งกอย่างนี้วะ ยิ่งกะไม่ใช่ไอ้เปียคนเดิมอีกแล้ว” เสียงผู้ชายหัวเถิกเข้าไปถึงครึ่งกระหม่อมเอ๋ยขึ้นในวงสนทนา บนโต๊ะไม้โยกเยกในเพิงขายเหล้ากลางหมู่บ้าน

“อะไรของเอ็งวะไอ้ช้าง เอ็งไปว่าไอ้เปี้ยยังงั้นได้ยังไง ในเมื่อเหล่าที่เอ็งเท
เอาๆ อยู่ที่นี่ไอ้เปี้ยมันก็เป็นคนเลี้ยง” ผู้ชายไว้หนวดเพิ่มไม้ไผ่เสื่อที่นั้งอยู่ตรงข้าม
แย้ง

“เอ็งเปลี่ยนไปเยอะจริง ๆ ไอ้เปี้ย แต่ก่อนเวลาข้าเดินผ่านสวนผักของเอ็งไม่
ว่าจะเวลาไหน เอ็งก็จะก๊วกมือเรียกให้ข้าเข้าไปเอาผักเอาหญ้ามากินตามใจชอบ
เลือกหยิบผักอะไรก็ได้จากในแข่งที่เอ็งเตรียมไว้ขายให้เสียอำ”

(ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์. 2539 : 63)

ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นถึงส่วนลึกในจิตใจมนุษย์ทั่ว ๆ ไปว่า ย่อมอยากเป็นคนดี
ไม่อยากทำบาป ดังจะเห็นได้จากการกระทำของตัวละครเอกในเรื่องนี้ เปี้ยแอบใช้น้ำยาฉี
ศพแช่ผักในสวนของเขาโดยไม่มีผู้ใดทราบระแคะระคาย และเขาไม่ยอมให้เพื่อนบ้านกิน
ผักของเขาอีกต่อไป แม้ว่าเพื่อนบ้านจะอ่อนวอนขอซื้อสักเพียงใดเขาก็ไม่ยอมขาย เพราะ
เกรงว่าพวกเขาจะได้รับอันตรายถึงแก่ชีวิต ดังข้อความในบทสนทนาตอนหนึ่งว่า

“แล้วเดี๋ยวนี้เป็นไง ? ไอ้เปี้ยไม่ให้เอ็งกินฟรีอีกต่อไปหรือไงวะ ?” ผู้ชายร่าง
ผอมซูบผอมเกรียนที่นั่งร่วมโต๊ะเอย์ขึ้นมาบ้าง

“ข้าไม่ได้ขอกินฟรี ๆ นะโว้ย แม้แต่ข้าขอซื้อถั่วฝักยาวสักกำมือสองกำมือ
เอ็งก็ไม่ยอมขาย ข้าบอกให้เอ็งคิดราคาเดียวกับที่ขายให้เสียอำ... เอ็งก็ไม่ขาย !
ข้าบอกให้เอ็งคิดราคาเดียวกับที่ขายในอำเภอ เอ็งก็ไม่ยอมขาย ทั้ง ๆ ที่เก็บถั่วได้
วันละสองสามแข่ง” ผู้ชายหัวเถิกไม่ยอมหยุดปาก “และไม่ว่าข้าจะขอซื้อผักอย่าง
อื่นที่มีอยู่ในแข่ง เอ็งก็ไม่ยอมขายทั้งนั้น ไม่ว่าจะเป็นมะเขือ กระน้ำ หรือชะอม
ทำไมวะไอ้เปี้ย ทำไมถึงไม่ยอมขายให้ข้า !”

เสียงผู้ชายร่างบึกบึนที่นั่งอยู่ตรงข้ามคนร่างผอมซูบผอมเกรียนเอย์ปากขึ้นมา
บ้าง “ข้าไม่ได้งก แต่ข้าไม่ให้ใครกินผักของข้า มีอะไรหรือเปลววะ”

(ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์. 2539 : 63-64)

และเมื่อเปี้ยทราบภายหลังว่าเพื่อนบ้านคนหนึ่งตายเพราะขโมยมะเขือที่เขาแช่น้ำยา
ฉีศพไว้ไปทำอาหาร เขาเกิดความรู้สึกสลดใจและเสียใจต่อการตายเนื่องจากการกระทำของ

เขาเองเป็นต้นเหตุ เขาจึงบอกเลิกการใช้น้ำยาฉีดศพและคืนขวดให้แก่เสี่ยผู้รับเหมาไปพร้อมทั้งสิ่งเล็กน้อยให้เสี่ยมาซื้อผักอีกต่อไป เพราะเขาไม่อยากจะเป็นผู้ร้ายมาคน ดังข้อความที่บรรยายว่า

...คนรับซื้อผักเตรียมออกรถในขณะที่เจ้าของสวนผักก้าวเข้ามาเกาะขอบหน้าต่างรถไว้แน่น เจ้าของรถหันหน้ามามองร่างบึกบึนนั่นอย่างงง ๆ “มีอะไรหรือวะ ไอ้เปีย ?”

เจ้าของบ้านเอ่ยตอบเต็มน้ำเสียงในขณะที่ยื่นขวดกลม ๆ มาตรงหน้าคนขับรถ “เอาไอ้เนี้ยของเสี่ยคืนไปด้วย แล้วไม่ต้องมาซื้อผักของข้าอีก ! ข้าไม่ใช่มาดกรอีกต่อไปแล้ว”

(ฉัตร ศาสตรส่องวิทย์. 2539 : 66)

จากเรื่องนี้ผู้เขียนได้สะท้อนแนวคิดเกี่ยวกับสภาพการดำรงวิถีชีวิตที่ผู้คนต้องแข่งขันกันทำมาหากิน บางคนต้องอาศัยใช้เล่ห์เหลี่ยม หลอกลวงให้ผู้อื่นหลงเชื่อว่าสินค้าของตนดี เพื่อจะได้ขายได้และมีกำไรมาก โดยไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นว่าจะเป็นอันตรายหรือไม่ พฤติกรรมของคนเช่นนี้ยังคงมีอยู่ในสังคมไทยปัจจุบัน แต่ในด้านค่านิยมของผู้คนในสังคมชนบทยังคงยึดมั่นและนิยมยกย่องความมีคุณธรรมในจิตใจ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียสละต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน และเชื่อในเรื่องบาปบุญที่ว่าใครทำกรรมใด กรรมนั้นจะตามสนอง หรือหากพลาดพลั้งได้ทำกรรมไปแล้ว ถ้ามีโอกาสกลับตัวกลับใจเขาก็จะทำทันที ดังเช่นเปียในเรื่องนี้

เรื่องลูกปู

ลูกปู เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับการหาเสียงเลือกตั้งของนักการเมืองที่เข้ามาในหมู่บ้านเพื่อมาเจรจากับผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งทุกคนในหมู่บ้านให้ความรักใคร่ นับถือ และเชื่อฟังผู้ใหญ่บ้านเพียงคนเดียว แม้ว่าผู้ใหญ่บ้านจะมีความรู้เพียงชั้น ป.4 แต่ผู้ใหญ่บ้านเป็นคนสมัยใหม่ พูดคุยอย่างมีหลักเกณฑ์และไม่ยอมรับหลักการใด ๆ ในเรื่องการหาเสียงของพวกหัวคะแนน และในครั้งนี้ก็เช่นเดียวกัน ผู้ใหญ่บ้านก็ให้การต้อนรับแก่ผู้มาเยือนทั้งสองด้วยความนอบน้อม ระวังและสมเสนอตัวอาสารับใช้สนับสนุนโครงการพัฒนาหมู่บ้าน ในขณะเดียวกัน

ผู้ใหญ่นบ้านก็ปฏิเสธที่จะรับความช่วยเหลือจากธงชัย โดยอ้างว่าเป็นหน้าที่ของทางอำเภอที่จะจัดการพัฒนาท้องถิ่นได้โดยไม่ต้องอาศัยความช่วยเหลือจากคนนอก แม้ว่าธงชัยจะใช้ความพยายามพูดจาหวานล่อมให้ผู้ใหญ่นบ้านรับข้อเสนอด้วยการให้งบประมาณหมู่บ้านเพื่อแลกเปลี่ยนกับการซื้อเสียงของลูกบ้านทั้งหมู่บ้าน แต่เมื่อได้ยินผู้ใหญ่นบ้านยื่นกรณพญิเสธเรื่องเงินช่วยเหลือพร้อมทั้งไม่ยอมให้ใครเข้ามาเกลี้ยกล่อมลูกบ้านของเขา สร้างความโกรธเคืองให้กับธงชัยเป็นอย่างมาก เขาก้าวลงจากเรือนท้นทีโดยมีสมติดติดตามลงมา สิ่งที่ธงชัยเห็นอยู่ใต้ถุนเรือนคือลูกชายของผู้ใหญ่นบ้าน ทำให้เขาเกิดความคิดบางอย่างแล้วหันกลับมาพูดกับผู้ใหญ่นบ้าน ด้วยการให้ข้อเสนอใหม่ว่าจะฝากลูกชายให้เข้าไปเรียนในโรงเรียนมัธยมประจำจังหวัดพร้อมทั้งรับปากว่าจะส่งเสียให้เรียนจนจบมหาวิทยาลัยโดยการให้ทุนการศึกษาแก่เด็กที่ด้อยโอกาสซึ่งถือว่าเป็นการทำบุญที่ได้กุศล ผู้ใหญ่นบ้านถึงกับย่นนึ่งเงียบกับข้อเสนอใหม่ที่แลกเปลี่ยนให้ผู้ใหญ่นบ้านฝากฝังกับลูกบ้านของตนเองในเรื่องการลงคะแนนเสียง ด้วยความรักลูกชายและอยากเห็นอนาคตของลูกทำให้ผู้ใหญ่นบ้านไม่ได้ให้คำตอบที่ชัดเจนแก่ธงชัย จนกระทั่งเขาลากลับไป ผู้ใหญ่นบ้านจะงักอยู่กับที่เมื่อได้ยินเสียงของลูกตัดพ้อต่อว่าที่พ่อรับข้อเสนอของเขาโดยไม่ละอายใจ เขาหันหลังกลับปล่อยให้ลูกชายย่นนึ่งอยู่ตรงนั้นด้วยความน้อยใจ พอตอนค่ำก่อนวันเลือกตั้งในคืนนั้นผู้ใหญ่นบ้านเคาะเคาะเรียกลูกบ้านทั้งหมดเข้ามาประชุมที่ลานหน้าบ้านของเขา เห็นลูกชายของเขานั่งหลบมุมอยู่ตรงโคนต้นไม้ด้วยใจจดจ่อ เขาพูดให้ทุกคนตัดสินใจเองในการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพราะทุกครั้งเขาจะต้องเป็นคนตัดสินใจให้ ในครั้งนี้เขาขอให้ทุกคนคิดเองและคิดให้ถูกต้อง ให้ทุกคนเลือกคนดีไปเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ขณะพูดจบสิ่งที่เขาเห็นได้ชัดเจนคือรอยยิ้มของลูกชายของเขาเอง

แนวคิดด้านสังคมชนบท ผู้เขียนได้สะท้อนแนวคิดเกี่ยวกับสภาพสังคมชนบทไทยในปัจจุบันว่ายังคงเป็นสังคมเกษตรกรรม แหล่งรายได้มีเพียงจำกัดคือจากเกษตรกรรมอย่างเดียว จึงทำให้ชาวชนบทยากจน มีรายได้ต่ำ สภาพความเป็นอยู่แร้นแค้น ขาดสิ่งอำนวยความสะดวกเนื่องจากสภาพท้องถิ่นอยู่ห่างไกลจากความเจริญ บริการด้านสาธารณสุขไปกอบบริการด้านสุขภาพอนามัย บริการด้านการศึกษายังไม่ทั่วถึง ทำให้คุณภาพชีวิตของชาวชนบทยังต่ำ แม้ว่าจะมีโครงการพัฒนาต่าง ๆ ของรัฐบาลเข้าไปช่วยเหลือแล้ว แต่ก็ยังไม่

เพียงพอแก่ความต้องการ จึงเป็นโอกาสที่ทำให้เกิดการเมืองหาคะแนนเสียงโดยรับอาสาเข้ามาช่วยเหลือโครงการพัฒนาหมู่บ้าน ดังข้อความตอนหนึ่งในบทสนทนาว่า

“เรื่องโครงการพัฒนาหมู่บ้านของผู้ใหญ่ผมรับได้จริง ๆ ไม่ว่าผมจะอยู่พรรคไหนก็ตาม คนที่นี้รู้ดีว่าผมพูดคำไหนคำนั้น”

“ขอบคุณครับคุณธงชัย เรื่องบพัฒนาหมู่บ้านนะผมชี้แจงกับทางอำเภอได้อยู่แล้ว ถ้าผมมีเหตุผลดีพอทางอำเภอคงไม่ขัดข้องหรอก”

“แต่ผู้ใหญ่ก็ต้องวิ่งจนเหนื่อย แถมกว่าที่เงินจะตกถึงมือผู้ใหญ่ก็ตกหล่นตั้งแต่ประตูที่ว่าการอำเภอมายังถึงปากทางเข้าหมู่บ้านเสียตั้งเยอะ เชื่อมมเถอะผู้ใหญ่”

(ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์. 2539 : 52)

ผู้เขียนได้สะท้อนแนวคิดว่า ลักษณะเด่นของสังคมชนบทไทยส่วนใหญ่ประชาชนยังมีค่านิยมต่อการปกครองในสังคมแบบเก่าคือระบบเจ้าขุนมูลนาย ความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างเจ้านายกับลูกน้องมีมาตั้งแต่สมัยโบราณจนตราប់เท่าทุกวันนี้ และเนื่องจากสังคมไทยเราส่วนใหญ่ยังให้ความนิยมยกย่องผู้มีอำนาจ ประชาชนในชนบทซึ่งเป็นผู้ถูกปกครองต้องยอมรับสภาพและยอมจำนนอยู่ใต้อำนาจโดยไม่ต้องต่อสู้หรือคัดค้านแต่อย่างใด ซึ่งลักษณะเด่นดังกล่าวสะท้อนผ่านเรื่องสั้นเรื่องนี้ ผู้ใหญ่บ้านจึงเป็นผู้นำและทำหน้าที่รับผิดชอบการปกครองในเขตหมู่บ้าน ได้รับความไว้วางใจและความศรัทธาอันเนื่องมาจากลูกบ้าน อีกทั้งลูกบ้านมีความยำเกรงและยอมปฏิบัติตามโดยปราศจากความขัดแย้งใด ๆ แม้กระทั่งการลงคะแนนเสียง ยอมทำตามทุกอย่างไม่ว่าผู้ใหญ่บ้านนั้นจะมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปเช่นไร ผู้เขียนยังได้สะท้อนพฤติกรรมของลูกบ้านที่เคารพเชื่อฟังและยอมปฏิบัติตาม ดังข้อความว่า

“ไม่ง่ายอย่างที่เขียนนี้หรอกครับ ผู้ใหญ่แกชักอย่างมีหลักมีเกณฑ์ถึงแม้แกจะจบแค่ ป.4 เท่านั้น ถ้าแกพอใจคนไหนแกยกคะแนนทั้งหมู่บ้านให้เลย ลูกบ้านที่นี้เชื่อแกอยู่คนเดียว แล้วหมู่บ้านนี้ก็ใหญ่เสียด้วย แล้วยังขยายขึ้นทุกวัน เพราะใคร ๆ ก็ชอบผู้ใหญ่คนนี้ แม้แต่คนต่างถิ่นยังย้ายเข้ามาอยู่ด้วยเรื่อย ๆ ตอนนี้นะหลายร้อยเสียงเชียวนา”

(ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์. 2539 : 50)

ผู้เขียนได้แสดงทัศนะต่ออำนาจหน้าที่ปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้านว่า เป็นหน้าที่รับผิดชอบของผู้ใหญ่บ้านเพียงผู้เดียว ลูกบ้านเป็นผู้อยู่ภายใต้การปกครองดูแลเปรียบเสมือนลูกปูที่จะต้องปฏิบัติตามคำสั่ง และเดินให้ตรงทาง ดังข้อความตอนหนึ่งว่า

“ผมไม่ได้เห็นแก่ตัวเลย แต่ผมเห็นแก่ลูกบ้านของผมทุกคน ผู้นำหมู่บ้านอย่างผมก็เหมือนแม่ปูที่จะต้องสอนลูกปูให้เดินตรงทางให้ได้ คนอย่างผมไม่ยอมให้ใครเข้ามาสอนลูกปูของผมให้เดินเลิกละออกนอกกลุ่มนอกทางอย่างแน่นอน”

(ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์. 2539 : 53-54)

ผู้เขียนได้สะท้อนแนวคิดค่านิยมในเรื่องอำนาจ ที่ผู้คนส่วนใหญ่ในสังคมชนบทให้ความสำคัญและยกย่องกันมากที่จะได้เป็นเจ้าของอำนาจ จึงนิยมส่งลูกหลานเรียนให้สูงที่สุดเพื่อจะได้รับราชการเป็นเจ้านายคน มีอำนาจ ได้ทำงานสบาย ดังข้อความตอนหนึ่งที่นักการเมืองกล่าวว่า

“แต่ถ้าลูกผู้ใหญ่ได้ร่ำเรียนสูงกว่านี้ละ มันจะมีโอกาสทำงานเป็นเจ้าคนนายคนอย่างพวกที่อำเภอนั้นโดยไม่ต้องมาทำงานกลางแดดกลางฝนตลอดปีตลอดชาติอย่างผู้ใหญ่ มันจะได้กินอิ่มมากขึ้น สังคมของมันจะกว้างขึ้น มีเพื่อนฝูงที่มีหน้ามีตาในสังคม ไม่ใช่รู้จักแต่คนแถว ๆ นี้เท่านั้น ชีวิตของมันจะต้องเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้นอย่างแน่นอน”

(ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์. 2539 : 55)

จากเรื่องสั้นเรื่องนี้จะเห็นแนวคิดของผู้เขียนที่มีต่อสภาพสังคมชนบทที่ผู้คนส่วนใหญ่ยังยึดอาชีพในด้านเกษตรกรรม มีฐานะยากจน หรือมีรายได้ต่ำ สภาพความเป็นอยู่ยังแร้นแค้นเนื่องจากอยู่ห่างไกลจากความเจริญ ขาดสิ่งอำนวยความสะดวกสบายและบริการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านสาธารณสุข ปลอดภัย ด้านสุขภาพอนามัย และด้านการศึกษา ทำให้คุณภาพชีวิตของคนในสังคมชนบทยังต่ำอยู่ ส่วนในด้านค่านิยมที่ผู้คนในสังคมชนบท

นิยมยกย่องในเรื่องอำนาจ ยอมทำตามผู้มีอำนาจโดยไม่มีข้อโต้แย้ง นิยมส่งบุตรหลานให้ศึกษาเล่าเรียนสูง ๆ เพื่อจะได้มีอำนาจ มีบริวาร ได้ทำงานสบายเป็นเจ้านายคน

จากการวิเคราะห์เรื่องสั้น เรื่องสงครามตัวของพิม ชาติกร ลูกปู ทั้ง 3 เรื่อง ในด้านแนวคิดด้านสังคมชนบท พบว่า มีสภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย ยากจน และด้อยการศึกษาคล้ายคลึงกัน ในการทำมาหาเลี้ยงชีพ ผู้คนส่วนใหญ่มักอาศัยอยู่ตามหมู่บ้านเล็ก ๆ ในท้องถิ่นที่ห่างไกลความเจริญ มีอาชีพเป็นเกษตรกร เช่น ทำนา ทำสวน ทำไร่ ขายของป่า และสัตว์ป่า ซึ่งเมื่อนำผลผลิตไปขายก็มักถูกเอารัดเอาเปรียบจากคนเมืองในการค้าขาย เด็กสาวหลายคนในหมู่บ้านชาวเขาบางแห่งถูกพ่อแม่ขายเป็นโสเภณีเพื่อนำเงินมาเลี้ยงครอบครัว ชาวสวนบางคนต้องเปลี่ยน พฤติกรรมการค้าขายพืชผักผลไม้ด้วยการแช่น้ำยาเคมี เพื่อการขายที่ได้กำไรมากขึ้นโดยไม่คำนึงถึงอันตรายที่จะเกิดแก่ผู้บริโภค

ส่วนในด้านค่านิยมของคนในสังคมชนบท พบว่า ชาวชนบทส่วนใหญ่ยังคงยึดมั่นในเรื่องความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน มีความเชื่อในเรื่องบาปบุญ คนชนบทนิยมยกย่องผู้มีอำนาจ ยอมทำตามทุกอย่างด้วยความศรัทธาและเกรงกลัว ด้วยความยากจนและด้อยการศึกษา ชาวชนบทบางท้องถิ่นนิยมขายลูกสาวไปเป็นโสเภณีเพื่อนำเงินเลี้ยงดูคนในครอบครัวให้สุขสบาย

2. แนวคิดด้านวัฒนธรรม

สุพัตรา สุภาพ (2536 : 99) กล่าวว่า วัฒนธรรมมีความหมายครอบคลุมถึงทุกสิ่งทุกอย่าง อันเป็นแบบแผนในความคิดและการกระทำที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือสังคมใดสังคมหนึ่งมนุษย์ได้คิดสร้างระเบียบกฎเกณฑ์วิธีการในการปฏิบัติ การจัดระเบียบตลอดจนระบบความเชื่อ ค่านิยม ความรู้ และเทคโนโลยีต่างๆ ในการควบคุมและใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ

แนวคิดด้านวัฒนธรรม เป็นแนวคิดที่ผู้เขียนได้แสดงถึงวิถีชีวิตของมนุษย์กลุ่มหนึ่งในสังคมปัจจุบันที่มีสภาพความเป็นอยู่ การทำมาหากิน ความคิด การกระทำและการแสดงออกเป็นไปตามโลกทัศน์ของกลุ่มของตน แนวคิดนี้ปรากฏอย่างเด่นชัดอยู่เพียง 6 เรื่อง คือ เรื่องบันไดปลาโจน เรื่องกำแพง เรื่องความรักของชายหนุ่ม เรื่องผู้สืบทอด เรื่องเทียวเดี่ยว และเรื่องทาส

เรื่องบันไดปลาโจน

บันไดปลาโจน เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับการพัฒนาความเจริญในสังคมเมืองและชนบทที่เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชน เชษฐ เป็นชายหนุ่มโสดที่เข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในกรุงเทพฯ ตั้งแต่ตอนเรียนมัธยมปลาย โดยญาติข้างแม่คนหนึ่งฝากฝังไว้กับเจ้าอาวาสวัดแห่งหนึ่งใกล้ ๆ สำเพ็งเป็นเวลา 6 ปี เมื่อได้รับปริญญาวิศวกรรมศาสตรบัณฑิตก็สมัครเข้าทำงานในตำแหน่งนายช่างตรี แล้วก็ย้ายจากวัดออกมาอยู่บ้านเช่า ตั้งแต่ปีแรกที่เริ่มทำงาน เขาพยายามเก็บเงินโดยหวังว่าจะซื้อที่ไว้สำหรับปลูกบ้าน พอทำงานได้ 4-5 ปีเขานำเงินไปดาวนที่จัดสรรแปลงหนึ่งทางตอนเหนือของกรุงเทพฯ ที่มีบรรยากาศใกล้เคียงกับบ้านนอก เขาฝันที่จะมีบ้านหลังเล็กๆ หรือเป็นเรือนหอสำหรับเจ้าสาวของเขา แต่แล้วความฝันของเขาก็มลายหายไปเมื่อเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานหนึ่งบอกว่าที่ดินนั้นจะถูกเวนคืนเพื่อเอาไปใช้สร้างทางด่วน เขามีความรู้สึกเหมือนกับถูกโจรปล้น เขาได้รับเงินค่าเวนคืนช้ำมากทำให้โอกาสจะหาซื้อที่แปลงใหม่ลดน้อยลงเพราะราคาที่ดินแพงขึ้นทุกวัน เรื่องถูกเวนคืนที่ดินยังไม่ทันจบหายไประยะหนึ่ง เขาก็ได้รับคำสั่งย้ายจากหัวหน้าให้ไปคุมเขื่อนใหม่ที่มีขนาดใหญ่และเพิ่งเปิดใช้ในท้องถิ่นแห่งหนึ่ง เขาหยุดตรงหัวโค้งถนนบนสันเขื่อน เห็นร่างชายชราผมขาวอยู่ตรงบริเวณช่วงกลาง ๆ ของบันไดปลาโจนที่อยู่ทางด้านขวามือของตัวเขื่อน เขาลงจากรถไปทักทายชายชราอย่างเป็นกันเองแล้วเดินลงไปชิดขอบสันเขื่อน เป็นเวลาเดียวกับที่ชายชราเดิน เขาเห็นในมือของชายชรามีปลาตัวหนึ่งสงบนิ่ง ตรงส่วนหัวมีรอยข้ำเป็นจ้ำสีแดงและเลือดสด ๆ ทะลักออกมาจากช่องเหงือก เขามีทำที่ฮึดฮัดเมื่อเห็นสิ่งที่อยู่ในมือคู่นั้น ชายชรารีบโต้ตอบแฝงแวแวเกรี้ยวกราดว่าที่ปลาเจ็บหนักขนาดนี้สาเหตุเกิดจากบันไดปลาโจนนั่นเอง แล้วชายชราก็ให้ปลาตัวนั้นแก่เขา สักครู่ปลานั้นมีอาการกระตุกเกร็งแล้วก็อ่อนตัวไม่ไหวดิ้ง เขาขับรถเข้าสู่บ้านพักพนักงานประจำเขื่อน มีคนจำนวนมากคุ้ยจอบมาขึ้นตั้งแถวรอต้อนรับอยู่หน้าบ้านหลังใหญ่สีขาวของเขา เขากล่าวทักทายทุกคนและเห็นร่างที่มาใหม่ปรากฏอยู่ด้านหลังรวมกับเด็กและคนแก่ คือ ชายชราที่พบเมื่อสักครู่นี้ตรงบันไดปลาโจน เขาสงสัยและเอ่ยถามสันติที่มาขึ้นคอยรับใช้ว่าทำไมถึงมีแต่คนแก่กับเด็ก ๆ อยู่แถวนี้เต็มไปหมด ซึ่งตามปกติแล้วพื้นที่เขื่อนจะต้องไม่มีชาวบ้านเข้ามาอยู่ ก็ได้รับคำตอบว่าพวกเขาเหล่านั้นเคยอยู่ที่นี้ คือพื้นที่ใต้เขื่อนและตรงอ่างเก็บน้ำเป็นหมู่บ้านค่อนข้างใหญ่ ตั้งอยู่ฝั่งซ้ายของแม่น้ำสายนี้ มีความอุดมสมบูรณ์ ชาวบ้านมีอาชีพและอยู่กันอย่างมีความสุข พอ

เริ่มลงมือสร้างเขื่อนทุกคนก็ย้ายออกไปยังที่ใหม่ที่ทางจัดหาให้โดยไม่ได้สำรวจอย่างจริงจัง ปรากฏความลำบากยากแค้นเพราะที่ใหม่นั้นไม่อุดมสมบูรณ์ ในที่สุดคนหนุ่มสาวก็ต้องเข้าไปทำงานทำในเมือง จึงเหลือแต่คนแก่กับเด็กๆ และลุงบุญเป็นผู้ขอกลับมาอยู่ที่เก่า โดยสัญญาว่าจะไม่สร้างความเดือดร้อน ลุงบุญคือชายชราที่เขาพบแล้ว เขาลงไปหาลุงบุญที่กระท่อมหลังจากเลิกงานตอนเย็น ขณะนั้นลุงบุญกำลังปีงปลาขนาดใหญ่หลายตัวอยู่ที่หลังกระท่อม และปลาที่จับได้คือปลาที่เอามาจากลอบที่วางไว้ตรงชายน้ำไม่ใช่พวกปลาที่อยู่ตรงบันไดปลาโจน ลุงบุญเล่าว่าตรงบันไดปลาโจนจะมีปลาตัวเมียท้องแก่ที่ว่ายทวนน้ำเพื่อจะขึ้นไปวางไข่แถว ๆ ต้นน้ำลึกกับปลาตัวผู้ที่จะขึ้นไปผสมพันธุ์ และที่ลุงบุญไปแถวบันไดปลาโจนตอนเช้า ๆ ก็ไปเพื่อช่วยพยุงปลาย่อมาที่อ่อนแรงพวกนั้นขึ้นมาที่ละชั้นๆ จนกระทั่งถึงอ่างเก็บน้ำ ลุงบุญช่วยปลาเหล่านั้นก็เพราะอยากให้ปลากลับคืนถิ่นเดิมของมัน พวกเขาเองก็มีความรักในถิ่นฐานบ้านเกิดของตนเองเหมือนกันและที่กลับมาอยู่ตรงนี้อีกก็เพราะอย่างน้อยก็ได้อยู่ใกล้ ๆ กับถิ่นที่เคยอยู่ บ้านของพวกเขาที่เคยอยู่ตรงกันอ่างเก็บน้ำ ความรู้สึกของลุงบุญที่ถ่ายทอดเรื่องราวให้เขารู้ซึ่งถึงความรู้สึกและเห็นภาพต่าง ๆ ทุกภาพล้วนจมลึกอยู่ภายใต้ความมืดมิดของผืนน้ำกว้างใหญ่ที่อยู่หลังแนวสันเขื่อนเหมือนกัน

แนวคิดด้านวัฒนธรรม ผู้เขียนได้แสดงทัศนะต่อการพัฒนาสังคมว่าเป็นสิ่งดีเป็นการนำความเจริญก้าวหน้าไปสู่สังคมและประเทศชาติ แต่การพัฒนาทางวัตถุ เช่นการสร้างถนนหนทางที่ดี การสร้างเขื่อนก็ดีแม้จะมีประโยชน์มากก็จริง แต่ก็น่าคิดว่ามันคุ้มกับการที่ผู้คนในชุมชนแห่งนั้นสูญเสียที่อยู่อาศัย ที่ทำกินและวิถีชีวิตของเขาที่เคยดำเนินมาอย่างเป็นสุขหรือไม่ ผลกระทบทางจิตใจที่เกิดขึ้นกับผู้ที่ถูกเวนคืนที่ดินเพื่อนำไปสร้างทางด่วนหรือสร้างเขื่อนมีมากมายเพียงใด ทางการไม่มีทางที่จะชดเชยให้ได้ด้วยเงินหรือหาที่อยู่ใหม่ให้ ปัญหานี้เป็นเรื่องละเอียดอ่อนลึกซึ้งและเป็นนามธรรมเกินกว่าทางที่จะเข้าใจ ผู้เขียนได้แสดงทัศนะไว้โดยผ่าน เศรษฐ์ วิศวกรหนุ่มผู้ถูกทางการดับความฝันทั้งหมดในชีวิต โดยเวนคืนที่ดินของเขาเพื่อนำไปสร้างทางด่วน ดังข้อความว่า

...แต่แล้วความฝันของผมก็มลายหายไปเมื่อเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานหนึ่งเข้ามาบอกชาวบ้านแล้ว ๆ นั้นว่า ที่ตรงนั้นจะถูกเวนคืนเพื่อเอาไปใช้สร้างทางด่วน เจ้าของที่ทุกรายจะได้เงินชดเชยอย่างเป็นธรรม แต่เงินที่ผมได้รับมานั้นไม่พอที่จะใช้ซื้อที่แปลงไหนได้เลยในละแวกนั้น ผมรู้สึกเหมือนกับถูกโจรปล้น เป็นการ

ปล้นชิงๆ หน้าและผมก็ไม่มีทางต่อกรได้เลย ถึงแม้จะมีเจ้าของที่บางแปลงนำเรื่องค่าเวนคืนที่ไม่เป็นธรรมไปฟ้องร้องต่อศาลแพ่ง แต่ส่วนใหญ่แล้วจะได้รับเงินเพิ่มขึ้นอีกเล็กน้อยเท่านั้น แทบจะไม่คุ้มกับค่าเสียเวลาไปโรงไปศาล และการได้รับเงินค่าเวนคืนซ้ำยังทำให้โอกาสของการหาซื้อที่แปลงใหม่ลดน้อยไปอีก เพราะราคาที่ดินเพิ่มขึ้นทุกวัน...

(ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์. 2539 : 14-15)

และอีกตอนหนึ่ง ผู้เขียนได้แสดงทัศนะไว้โดยผ่านชายชราแห่งหมู่บ้าน ดังข้อความว่า

“บ้านผมเคยอยู่ข้างล่างโน้น” ชายชราชี้มือไปตรงกลางอ่างเก็บน้ำ “ริมแม่น้ำสายนี้... แต่ที่ใหม่ที่เขาให้พวกผมไปอยู่ไม่ได้เป็นแบบนี้... ไม่มีแม่น้ำ... ไม่มีกลื่นดินขึ้น ๆ แบบนี้” ชายชราสูดลมเข้าปอดเฮือกใหญ่ “ผมว่าคนไม่ต่างอะไรไปจากปลาพวกนี้หรือหนาย... คนเรารักถิ่นฐานบ้านเกิดพอ ๆ กับปลา การถูกจับย้ายไปที่อื่นไม่ได้ทำให้คนเรามีความสุขมากขึ้นหรือถึงแม้ว่าที่ใหม่จะมีอะไร ๆ ดีกว่าที่เก่าก็ตาม... แต่ถ้าที่ใหม่ไม่มีอะไรให้อย่างที่พวกเราเจอกันมาแล้วก็เหมือนกับคนรักทั้งเป็นนั่นแหละ ผมจึงต้องขอเข้ามาอยู่แถวนี้ อย่างน้อยก็ได้อยู่ใกล้ ๆ กับที่เราเคยอยู่ ได้สูดกลื่นดินขึ้น ๆ ที่เรากันเคย...”

(ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์. 2539 : 21)

ส่วนการสร้างเงื่อนไขท้องถิ่นชนบทสร้างความเจริญในด้านการเกษตร ทำให้มีน้ำใช้ แต่ในขณะเดียวกันผู้เขียนมีทัศนะว่าการสร้างเขื่อนกลับไปทำลายวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่น ดังเช่นเรื่องบันไดปลาโจน ก่อนที่จะมีการพัฒนาความเจริญไปสู่ท้องถิ่นแห่งนี้ หมู่บ้านที่นี่เป็นหมู่บ้านค่อนข้างใหญ่ วิถีชีวิตของผู้คนเป็นแบบเดียวกันและมีกิจกรรมร่วมกัน ทำให้สังคมที่เคยอยู่ร่วมกันมีความรักและความผูกพันกันอย่างใกล้ชิด มีชีวิตอยู่ในสภาพแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ มีป่าและแม่น้ำ ทำให้ทุกคนมีอาชีพและมีรายได้สามารถเลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้อย่างมีความสุข แต่เมื่อทางราชการได้มีการกระจายความเจริญไปสู่ท้องถิ่นโดยการสร้างเขื่อนขนาดใหญ่เพื่อประโยชน์ใช้สอยในด้านการเกษตรกรรม จึงทำให้ต่างคนต่างกระจัดกระจายไปอยู่ในที่ทำกินที่ทางการจัดให้ แต่ก็ได้รับความลำบากยากเข็ญ

พื้นที่ไม่เหมาะแก่การทำมาหากิน อัดคั้ตขัดสน ยากจนลง คนหนุ่มสาวจึงต้องดิ้นรนออกไปหางานทำในต่างถิ่นเพื่อความอยู่รอดของตนเองและครอบครัว ดังข้อความว่า

“ก่อนที่จะลงมือสร้างเขื่อนกัน มีหมู่บ้านหนึ่งอยู่ตรงนี้ เป็นหมู่บ้านค่อนข้างใหญ่ ตั้งอยู่ฝั่งซ้ายของแม่น้ำสายนี้ ชาวบ้านส่วนหนึ่งทำไร่ป่อ อีกส่วนหนึ่งเก็บของป่าขาย บางคนก็หาปลาในแม่น้ำเอาไปขายในอำเภอ พอเราเริ่มลงมือสร้างเขื่อนทุกคนก็ต้องย้ายออกไปยังที่ใหม่ ถึงแม้จะมีการอดอดบ้างแต่เราก็บังคับให้ย้ายออกไปได้ทุกคน แต่โชคไม่ดีที่รับนาย ที่ใหม่นั้นจะเป็นเพราะฝ่ายเราไม่ได้สำรวจอย่างจริงจังหรืออะไรก็ไม่รู้ ปรากฏว่าชาวบ้านปลูกอะไรก็ไม่งาม แคมป่าแถวนี้ก็หดหายไปทุกวัน ของป่าก็ร่อยหรอลงไป จะปลูกปอก็ไม่มีน้ำสำหรับฟอกปลา ก็ไม่มีให้จับ สุดท้ายคนหนุ่มสาวก็ต้องเข้าไปหางานทำในเมือง หรือไม่ก็ต้องลงไปยังกรุงเทพฯ บางคนไปเป็นช่างก่อสร้าง บ้างก็ไปทำโรงงาน ผู้หญิงบางคนไปหาเงินส่งทางบ้าน ก็เลยเหลือแต่คนแก่กับเด็ก ๆ นั้นแหละครับนาย”

(ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์. 2539 : 17-18)

และอีกตอนหนึ่งผู้เขียนได้แสดงทัศนะต่อมนุษย์ที่มีความรักและความผูกพันกับถิ่นฐานบ้านเกิดของตนเอง ความเคยชินและการได้อยู่ร่วมกันในสภาพดั้งเดิม ช่วยให้คนเป็นจำนวนมากมีความสุข มีความอบอุ่น เมื่อมนุษย์แยกย้ายกันออกไปจากที่เดิมไปอยู่ที่ใหม่ที่ดีกว่าก็ยังมีความรู้สึกว่าขาดความสุข ผู้เขียนได้เปรียบเทียบกับชีวิตของปลาที่ต้องว่ายทวนน้ำขึ้นไป แม้จะมีความยากลำบากต่ออุปสรรคมันก็จะฝ่าไปให้ถึงจุดหมายเพื่อพบกับถิ่นฐานเดิมที่มันเคยอยู่อย่างมีความสุข ชีวิตของมนุษย์ก็เช่นเดียวกัน แม้จะเปลี่ยนวิถีชีวิตจากไปอยู่ที่ใหม่แล้ว ก็ยังจดจำความหลังในอดีตและไม่ลืมถิ่นฐานเดิมของตน ยังรักและมีความอาลัยอาวรณ์อยู่เสมอแม้ได้เห็นเพียงน้อยนิดหรืออยู่ใกล้ ๆ ก็ยังเกิดความรู้สึกอบอุ่นและมีความสุข ดังข้อความว่า

“ผมว่าปลาพวกนั้นรักถิ่นฐานบ้านเกิดของมันพอ ๆ กับคน ผมเคยได้ยินได้ฟังว่า ปลาหลายชนิดจะต้องว่ายทวนน้ำขึ้นไปวางไข่แถว ๆ ต้นน้ำ พอมีเขื่อนขึ้นมาปลาพวกนั้นก็ขึ้นไปได้ลำบาก ถึงจะมีบันไดปลาโจนแต่ถ้าสักแต่ว่าสร้างขึ้นมาอย่างนั้นก็ช่วยอะไรไม่ได้มากนักหรอกนาย”

ผมเจียบไปพักหนึ่งก่อนที่จะเอ่ยปากถามอีกราวกับจะนึกถึงคำถามที่เตรียมมา
ได้

“เอื้อ... แล้วทำไมลุงถึงย้ายกลับมาอยู่ตรงนี้อีกล่ะ?”

ชายชราเป็นฝ่ายเจียบไปบ้าง แสงสีแดงจากถ่านในเตาไฟช่วยจับให้ใบหน้า
ของชายชราลอยเด่นในความมืด

“บ้านผมเคยอยู่ข้างล่างโน้น” ชายชราชี้มือไปตรงกลางอ่างเก็บน้ำ “ริมแม่น้ำ
สายนี้... แต่ที่ใหม่ที่เขาให้พวกผมไปอยู่ไม่ได้เป็นแบบนี้... ไม่มีแม่น้ำ... ไม่มี
กลิ้งดินขึ้น ๆ แบบนี้” ชายชราสูดลมเข้าปอดเฮือกใหญ่ “ผมว่าคนไม่ต่างอะไร
ไปจากปลาพวกนี้หรอกนาย... คนเรารักถิ่นฐานบ้านเกิดพอ ๆ กับปลา การถูกจับ
ย้ายไปที่อื่นไม่ได้ทำให้คนเรามีความสุขมากขึ้นหรอกถึงแม้ว่าที่ใหม่จะมีอะไร ๆ ดี
กว่าที่เก่าก็ตาม... แต่ถ้าที่ใหม่ไม่มีอะไรให้อย่างที่พวกเราเจอกันมาแล้วก็เหมือน
กับตกรรททั้งเป็นนั่นแหละ ผมจึงต้องขอเข้ามาอยู่แถวนี้ อย่างน้อยก็ได้อยู่ใกล้ ๆ
กับที่เราเคยอยู่ ได้สูดกลิ้งดินขึ้น ๆ ที่เรากู้เคย ได้น้ำในอ่างนะนายมองไม่เห็น
อะไรหรอก แต่ผมเห็นชัดเจนเลยแหละถึงแม้จะมีด ๆ อย่างนี้ก็ตาม และนี่คือ
สาเหตุที่ทำให้ผมพา ชาวบ้านกลับมาอยู่แถวนี้เพื่อจะได้เห็นชัด ๆ ตลอดเวลา”

“เห็นอะไรหรือลุง?” เสียงของผมเบาลง

เสียงตอบของชายชรากลับเบายิ่งกว่า “บ้านของผม... บ้านของพวกเราทั้ง
หมู่บ้านอยู่ตรงนั้น... ตรงกันอ่างเก็บน้ำนั่น...”

(ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์. 2539 : 21-22)

เรื่อง บันไดปลาโจนนี้ ผู้เขียนมุ่งเสนอทัศนะว่า การพัฒนาประเทศชาติให้มีความ
เจริญก้าวหน้าทางวัตถุ เช่น การสร้างทางด่วน การสร้างเขื่อนแม้จะมีประโยชน์มากก็จริง แต่
ก็ควรนึกถึงผลกระทบที่ผู้คนในชุมชนที่ถูกเวนคืนที่ดินได้รับด้วย ผู้เขียนสะท้อนความรู้สึก
สิ้นหวังและคับแค้นใจของผู้สูญเสียที่ดินผ่านตัวละครที่เป็นวิศวกรหนุ่มและชายชราแห่งหมู่บ้าน
ไว้อย่างสะท้อนอารมณ์ เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นว่า แม้ทางการจะประสบผลสำเร็จใน
การพัฒนาบ้านเมืองโดยบังคับให้ราษฎรเวนคืนที่ดินเพื่อสร้างทางด่วน หรือสร้างเขื่อนได้ก็
จริง แต่ราษฎรนั้นมิได้มีชีวิตชีวิตที่ดีขึ้นจากความเจริญที่เกิดขึ้นแต่อย่างใด

เรื่องกำแพง

กำแพง เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับการป้องกันกรุงเทพฯ ไม่ให้เติบโตอีกต่อไป เขาเป็นชายหนุ่มคนหนึ่งทำงานบริษัทรับเหมาก่อสร้างในต่างจังหวัด นาน ๆ จึงจะกลับเข้ามากรุงเทพฯ เพื่อมาเยี่ยมเยียนครอบครัว เขาเลิกจากงานมาจ่อครดต่อท้ายแถวเพื่อที่จะรอเข้ากรุงเทพฯ ตั้งแต่ห้าโมงเย็นจนเกือบเที่ยงคืน ในขณะที่รอคอยอยู่นั้นเขาเริ่มคิดถึงอดีตเมื่อครั้งที่เขายังเป็นนิสิตปีที่ 1 ในคณะวิศวกรรมศาสตร์ เขามีความประทับใจ ดร.สมัย เรื่องวิชาซึ่งเป็นอาจารย์สอนอยู่ในสถาบันเทคโนโลยีแห่งหนึ่งในกรุงเทพฯ งานที่ท่านทำคือการค้นคว้าเกี่ยวกับการทรุดตัวของพื้นผิวกรุงเทพฯ ในสมัยนั้นและเตือนคนกรุงเทพฯ ให้ตระหนักถึงภัยที่จะเกิดขึ้น ชื่อเสียงของท่านเริ่มหายไปเมื่อถูกนักการเมืองคนหนึ่งต่อต้านเพราะไปขัดผลประโยชน์ในการสร้างเขื่อน ดร.สมัย อ้างทฤษฎีว่าน้ำหนักมหาศาลของน้ำเหนือเขื่อนจะทำให้พื้นที่แถวนั้นเกิดการทรุดตัว ตัวเขื่อนจะอยู่ไม่ได้ซึ่งเป็นการคาดคะเนในเหตุการณ์ที่ยังไม่เกิดขึ้นและยังพิสูจน์ไม่ได้ ตั้งแต่นั้นมาคนกรุงเทพฯ ลืมเรื่องแผ่นดินทรุดตัว ไม่มีใครสนใจ จนกระทั่งเช้าวันหนึ่งผู้คนที่รอรถประจำทางอยู่แถวนั้นเริ่มสังเกตเห็นความผิดปกติที่บริเวณป้ายรถประจำทางจนถึงทางเท้าและถนนสายนั้นค่อยทรุดลงอย่างช้าๆ ผู้คนเริ่มตกใจเพราะคิดว่าเกิดแผ่นดินไหว แต่ทางการตรวจไม่พบความเปลี่ยนแปลงใดๆ เกิดขึ้น จึงทำให้พวกนักข่าวโทรทัศน์เข้าไปสัมภาษณ์ลูกน้องอาจารย์สมัย เรื่องวิชา และได้รับคำตอบว่าเป็นเรื่องของแผ่นดินทรุดตัว ซึ่งทางสถาบันแห่งนี้ได้มีการเก็บข้อมูลตลอดเวลาและคาดว่าเหตุการณ์นี้จะเกิดขึ้นแต่ช้ากว่าที่คาดหวัง การทรุดตัวของกรุงเทพฯ เกิดมานานแล้ว แต่เป็นการทรุดตัวอย่างช้าๆ ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของโครงน้ำใต้ดิน เมื่อมีแรงกดมาก ๆ จะทำให้แรงดันที่ติดมาก่อให้เกิดโพรงใหม่ขึ้นและเริ่มขยายขนาด สาเหตุเกิดจากมีตึกใหม่ ๆ สูง ๆ เกิดขึ้นมากมาย และมีรถยนต์เพิ่มขึ้น รวมทั้งจำนวนคนที่เข้ามาในกรุงเทพฯ ทั้งคนต่างชาติและคนต่างจังหวัดเพิ่มขึ้นทุกๆ ปี จึงทำให้มีการเพิ่มแรงกดต่อพื้นผิวกรุงเทพฯ อย่างรวดเร็วและมีจำนวนมาก อีกทั้งตึกสูงๆ มีการดึงน้ำจากใต้ดินขึ้นมาใช้ ทำให้น้ำใต้ดินลดปริมาณอย่างรวดเร็วจนเกิดเหตุการณ์แผ่นดินไหว และจะเกิดเหตุการณ์เช่นนี้อีกต่อไปซึ่งอาจจะรุนแรงกว่า พวกเขาจึงเสนอให้รัฐบาลสร้างกำแพงล้อมรอบกรุงเทพฯ โดยใช้งบประมาณเร่งด่วนที่ได้รับจากรัฐบาลเพื่อมาดำเนินการ และให้รัฐบาลเลือกวิธีการ 2-3 อย่าง คือให้เลิกใช้น้ำบาดาลอย่างเด็ดขาด เลิกใช้รถยนต์ส่วนตัวในกรุงเทพฯ โดยเอารถไปอยู่ต่างจังหวัดและให้ใช้บริการรถไฟฟ้าหรือรถประจำทางแทน และประการสุดท้ายต้องบังคับให้ทำการ

สร้างกำแพงล้อมกรุงเทพฯ เพื่อไม่ให้เติบโตอีกต่อไป รวมทั้งระงับโครงการที่กำลังเริ่มให้หมด และวิธีป้องกันกรุงเทพฯ ที่ดีที่สุด นอกจากไม่ให้มีการเพิ่มน้ำหนักรับกรุงเทพฯ ไม่ให้มีการดึงน้ำใต้ดินขึ้นมาใช้ รัฐบาลจะต้องอัดน้ำลงไปใต้ดินให้มีอัตราเท่ากับปริมาณที่สูบขึ้นมาใช้ สำหรับปัญหาที่ยังแก้ไม่ได้คือจำนวนผู้คนเพิ่มขึ้นในกรุงเทพฯ สำหรับคนต่างชาตินั้นไม่มีปัญหาเพราะมีการจำกัดจำนวนคนได้ คือไม่ให้วีซ่าเพิ่มขึ้นหรือประกาศขึ้นค่าวีซ่าสำหรับคนไทยนั้นคนกรุงเทพฯ มีลูกน้อยเพราะค่าครองชีพสูง แต่คนต่างจังหวัดมีลูกมากและยากจนจึงเข้ามาหางานทำในกรุงเทพฯ จำนวนมาก จึงทำให้คนในกรุงเทพฯ เพิ่มปริมาณมากขึ้น วิธีแก้ปัญหาคือล้อมคอกกรุงเทพฯ แล้วจัดบริการทุก ๆ อย่างภายในกรุงเทพฯ ให้ครบวงจร และมีการควบคุมจำนวนคนที่เข้าหรือออกจากกรุงเทพฯ อย่างเข้มงวด ตามกฎหมายว่า “น้ำหนักของคนและสิ่งของที่จะเข้าสู่กรุงเทพฯ จะต้องไม่มากกว่าน้ำหนักของคนและสิ่งของที่จะออกจากกรุงเทพฯ ในเวลาเดียวกัน” จึงเป็นเหตุให้เขาต้องมาจอดรอเข้าคิวรอเวลาเดินทางเข้าสู่กรุงเทพฯ อยู่ขณะนี้

แนวคิดด้านวัฒนธรรม ผู้เขียนได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับวิถีชีวิตของผู้คนในกรุงเทพฯ ว่า ต้องประสบกับภาวะค่าครองชีพสูง ทำให้ทุกคนต้องต่อสู้ดิ้นรนทำมาหาเลี้ยงชีพ และสร้างฐานะเพื่อให้เทียบหน้าเทียมตาผู้อื่น เมื่อกรุงเทพฯ มีประชากรเพิ่มขึ้น ความต้องการที่อยู่อาศัยจึงสูงมาก คนมีฐานะดีจะนิยมอยู่ตึกสูงๆ หรือคอนโดมิเนียมซึ่งเป็นทั้งแหล่งที่อยู่อาศัยและแหล่งธุรกิจ จึงมีอาคารที่กำลังก่อสร้างผุดโผล่ขึ้นราวดอกเห็ดในฤดูฝนย่านกลางใจเมืองทำให้พื้นดินของกรุงเทพฯ รับน้ำหนักเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และบนถนนหนทางทุกสายจะมีรถยนต์คันใหญ่ๆ จอดติดกันเป็นพืดเนื่องจากสภาพการจราจรติดขัด ทำให้เพิ่มปริมาณน้ำหนักรับบนพื้นผิวของกรุงเทพฯ สร้างปัญหาการทรุดตัวของผิวดินมากยิ่งขึ้น ดังที่ผู้เขียนบรรยายว่า

... เพราะตึกใหม่ ๆ เกิดขึ้นเร็วจนกระทั่งคนเช่าอนุมัติแทบจะต้องใช้ตราประทับชื่อแทนไมค์หรือ แรงกดที่เพิ่มลงไปใต้ดินทั้ง ๆ ที่เราคิดกันว่าระบบเสาเข็มที่เราใช้กันอยู่ไม่น่าจะก่อให้เกิดปัญหาทำนองนี้ นอกจากนี้นะคุณ พื้นที่นอกตัวอาคารยังมีการเพิ่มน้ำหนักอย่างรวดเร็วโดยที่เราไม่เคยคิดกัน รถยนต์แต่ละคันหนักเท่าไหร่ แล้วคนสมัยนี้เห่อใช้แต่รถใหญ่ ๆ กันทั้งนั้น แล้วคนที่แหกกันเข้ามา

อยู่ในกรุงเทพฯ ทั้งคนต่างชาติและคนต่างจังหวัดเพิ่มขึ้นอีกปีละเท่าไร คุณลองเอาตัวเลขน้ำหนักคูณด้วยจำนวนคูตัวเอง แล้วจะรู้ว่าการเพิ่มขึ้นของแรงกดที่มีต่อพื้นผิวกรุงเทพฯ รวดเร็วและมากมายขนาดไหน...

(ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์. 2539 : 99)

ผู้เขียนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาทางวัตถุของกรุงเทพฯว่า สร้างปัญหาอย่างใหญ่หลวงให้กรุงเทพฯ ไม่ว่าจะเป็นการก่อสร้างบ้านเรือน ตึกอาคารสูงๆ สะพานข้าม ถนนทางด่วน รวมทั้งจำนวนของรถยนต์ จำนวนคนทั้งชาวต่างชาติและคนต่างจังหวัดที่เพิ่มเข้ามาในแต่ละปีสมทบกับจำนวนคนในกรุงเทพฯ น้ำหนักของคนและสิ่งของที่เข้ามาทำให้แผ่นดินเกิดการทรุดตัวเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งจะเกิดภัยอันตรายอย่างยิ่งในอนาคต ดังข้อความว่า

“การทรุดตัวของกรุงเทพฯ ไม่ได้เพิ่งจะเกิดขึ้น แต่เกิดขึ้นนานแล้ว พวกคุณก็รู้” ชายผู้นั้นพยายามอธิบาย “เพียงแต่นั้นเป็นการทรุดตัวอย่างช้า ๆ การทรุดตัวอย่างช้า ๆ นี่เองที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนสภาพของโพรงน้ำใต้ดินที่พวกคุณเรียกกันว่าบ่อบาดาลนั้นแหละ ปกติแล้วโพรงน้ำใต้ดินจะช่วยพยุงชั้นดินข้างล่างเอาไว้เหมือนกับคุณเอาน้ำใส่เข้าไปในลูกโป่ง ที่นี้พอมีแรงกดจากข้างบนมากขึ้นลูกโป่งนั้นจะเริ่มแบนออก และถ้ากดมาก ๆ ก็จะระเบิดแตกไปเลยใช่ไหม แล้วน้ำที่ทะลักออกมาไม่ได้หายไปไหน แรงดันที่ติดตัวมาจะก่อให้เกิดเป็นโพรงอันใหม่ขึ้นมาในบริเวณใกล้เคียง จะโดยบังเอิญหรือไม่ก็ตาม ที่โพรงใหม่ที่ว่านั้นเริ่มขยายขนาดขึ้นโดยที่เราไม่มีทางรู้... อ้อ อีกอย่างหนึ่งนะเจ้าพวกตึกสูง ๆ นั้น ปีหนึ่งเสียค่าน้ำก็ร้อยกัน แล้วน้ำที่ใช้กันโครม ๆ นั้นเอามาจากไหนถ้าไม่ใช่จากน้ำใต้ดิน ทั้ง ๆ ที่เราก็มีย่อห้ามอยู่ บางตึกนะมีสนามกอล์ฟอยู่บนยอดตึกด้วย ทั้ง ๆ ที่ข้างบนนั้นลมแรงจะตายไป แต่ก็ยังสรรหาลูกกอล์ฟหนัก ๆ ยังกะลูกหินมาตีกันจนได้ หล้าในสนามกอล์ฟต้องกินน้ำนี่ครับ ไม่ใช่ว่าจะอยู่รอดได้เพราะน้ำค้างเท่านั้นก็พอ แล้วลองคิดเอาเองก็แล้วกันว่าน้ำใต้ดินลดปริมาณอย่างรวดเร็วได้อย่างไร ผลนะหรือ ก็อย่างที่พวกคุณทำข่าวออกโทรทัศน์นั่นไง และก็อยากจะขอ

ให้เตรียมทำข่าวเรื่องนี้หลายตอนจบได้เลย เพราะเหตุการณ์แบบนี้จะต้องเกิดขึ้นอีกแน่ ๆ และอาจจะรุนแรงกว่าที่เราได้เห็นกันแล้วก็ได้”

(ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์. 2539 : 99-100)

ผู้เขียนได้ตระหนักถึงปัญหาร้ายแรงที่กรุงเทพฯ กำลังเผชิญอยู่ และจะรุนแรงยิ่งขึ้นในอนาคตจึงได้เสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาโดยกระตุ้นจิตสำนึกของผู้คนให้หันมาร่วมกันรับผิดชอบช่วยกันสร้างกำแพงล้อมรอบกรุงเทพฯ เพื่อไม่ให้ขยายตัวต่อไปอีก และจัดบริการทุกอย่างไว้อย่างครบวงจรภายในกำแพงนั้น ดังที่บรรยายว่า

... ปัญหาอยู่ที่คนไทยด้วยกันนี่แหละครับ ที่ทำให้เกิดเป็นกำแพงล้อมรอบกรุงเทพฯ ขึ้นมา ลูกน้องอาจารย์หมีย่นะว่า จะต้องไม่ให้คนต่างจังหวัดเข้ามาในกรุงเทพฯ เพิ่มขึ้น คนกรุงเทพฯ แท้ ๆ นะ มีลูกน้อยอยู่แล้ว เพราะค่าครองชีพสูงขนาดนี้ แค่อเลี้ยงตัวเองให้รอดก็แทบแย่แล้ว แต่คนต่างจังหวัดยังต้องมีลูกมากเข้าไว้ ไม่งั้นค่าแรงที่ได้จากลูกจะไม่พอเลี้ยงทางบ้าน วิธีแก้ปัญหานี้ให้ตรงเป้าก็คือล้อมคอกกรุงเทพฯ เอาไว้ จัดบริการทุกอย่างภายในกรุงเทพฯ ให้เป็นแบบครบวงจร เรียกว่าอยู่กันได้โดยไม่ต้องคิดออกไปไหนโดยไม่จำเป็น และจะต้องมีการควบคุมจำนวนคนที่เข้า-ออกจากกรุงเทพฯ อย่างเข้มงวด

“น้ำหนักของคนและสิ่งของที่จะเข้าสู่กรุงเทพฯ จะต้องไม่มากไปกว่าน้ำหนักของคนและสิ่งของที่จะออกจากกรุงเทพฯ ในเวลาเดียวกัน” นี่คือข้อสรุปสูตรการแก้ปัญหาจากลูกน้องของอาจารย์หมีย่นที่พวกนักข่าวแซวว่าเป็นกฎสมมูลของกรุงเทพฯ...

(ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์. 2539 : 101-102)

ส่วนการป้องกันแผ่นดินทรุดนั้น ผู้เขียนมีความเห็นว่า

... วิธีป้องกันกรุงเทพฯ ที่ดีที่สุดคือจะต้องไม่มีการเพิ่มน้ำหนักบนกรุงเทพฯ อีกต่อไป พร้อมกับไม่ให้มีการดึงน้ำใต้ดินขึ้นมาใช้เพิ่มขึ้น ในขณะเดียวกัน รัฐบาลจะต้องหาทางอัดน้ำลงไปใต้ดินให้มีอัตราเท่ากับปริมาณที่สูบขึ้นมาใช้ ความคิดแบบ

หลังนี้จะว่าเขยก็เขย แต่ไม่มีทางจริง ๆ ครับที่จะไปบังคับเจ้าของตึกสูงพวกนั้นไม่ให้สูบน้ำบาดาลขึ้นมาใช้ สุดท้ายรัฐก็จัดเก็บค่าน้ำได้ทีละไม่เท่าไหร่เหมือนเดิม แต่กลับต้องมาควักกระเป๋าเรื่องนี้ น้ำฝนที่ตกลงมาในพื้นที่กรุงเทพฯ ไม่มีการปล่อยทิ้งปล่อยขวางอีกต่อไป มีแอ่งรับน้ำกระจายอยู่ทั่วกรุงเทพฯ สำหรับรวบรวมทั้งน้ำฝนและน้ำเสียจากท่อระบายน้ำ ป้อนเข้าสู่บ่อกำจัดน้ำเสีย จากนั้นก็อัดลงสู่ใต้ดิน

(ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์. 2539 : 101)

ส่วนปัญหาจำนวนผู้คนที่เพิ่มขึ้นในกรุงเทพฯ ผู้เขียนเสนอแนะให้จำกัดจำนวนคนที่ จะเข้ากรุงเทพฯ ว่า

...สำหรับคนต่างชาตินั้นไม่มีปัญหา ไม่ให้วีซ่าเพิ่มขึ้นเท่านั้นเอง เรียกว่ามีโควต้าสำหรับแต่ละประเทศไปเลย แถมยังต้องสับหลักเวลากันเองด้วย รัฐฯ ยังอาจจะใช้โอกาสนี้ประกาศขึ้นค่าวีซ่าไปเลย จะได้มีเงินมาทดแทนส่วนที่ควรจะได้มากขึ้นจากนักท่องเที่ยว ยิ่งไงพวกนั้นก็แย่งกันขอวีซ่ามาเที่ยวเมืองไทยอยู่แล้ว

(ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์. 2539 : 101)

เนื่องจากมาตรการควบคุมจำนวนคนที่เข้าออกจากกรุงเทพฯ ตามข้อสรุปสูตรการแก้ปัญหาการเติบโตของกรุงเทพฯ นี้เองที่ทำให้ผู้คนต้องทนทุกข์ทรมานและจำยอมรับสภาพการจอร์จเข้าคิวรอเวลาเข้ากรุงเทพฯ ดังข้อความว่า

...และก็เพราะเจ้ากฎข้อนี้เองที่ทำให้ผมต้องมาจอร์จรอคิวเข้ากรุงเทพฯ ตั้งครั้ง คืบแบบนี้...

(ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์. 2539 : 102)

และอีกข้อความตอนหนึ่งว่า

“ท่านกำลังจะผ่านประตูกรุงเทพฯ 15 กรุณาจอดรถรอให้เป็นระเบียบ ผ่านได้ต่อเมื่อได้รับสัญญาณไฟเขียวเท่านั้น”

ผมมองดูป้ายขนาดใหญ่ที่คุ้นตาแวบหนึ่ง ในขณะที่เริ่มชะลอความเร็วรถ แล้วจอดต่อท้ายแถวรถยาวเหยียดเบื้องหน้า...ผมจอดรถเข้าคิวไว้ตั้งแต่เมื่อตอนห้าโมงเย็น แต่ตอนนี้ป่าเข้าไปเกือบเที่ยงคืนแล้วที่รถของผมเพิ่งจะเขยิบขึ้นมาถึงประตูกรุงเทพฯ 15

“ออกมา 3 คันเลย” ผมพิมพ์กำกับตัวเอง “นั่นก็ถึงคิวของเราแล้วสิ”

(ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์. 2539 : 95)

ผู้เขียนได้สะท้อนค่านิยมของคนที่มีคั่งร่ำรวยว่า นิยมใช้รถยนต์หรูหราค่างแพงหลายๆ คันเพื่อแสดงฐานะในสังคม ประกอบทั้งมีรถบรรทุกขนาดใหญ่จำนวนมากที่มาจากต่างจังหวัด ทำให้พื้นที่ในกรุงเทพฯ ต้องรับน้ำหนักเพิ่มขึ้นมากมาย จึงจำเป็นต้องมีกฎแห่งความสมดุลของกรุงเทพฯ ดังกล่าว

จากเรื่องนี้ผู้เขียนได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับสภาพของสังคมเมือง ว่า กรุงเทพฯ ได้พัฒนาทางวัตถุอย่างมากมาย จนพื้นผิวดินทรุดอย่างรวดเร็ว เพราะไม่อาจรับน้ำหนักที่ทับถมเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ในแต่ละวัน จึงถึงเวลาแล้วที่ทุกคนจะต้องร่วมมือกันป้องกันกรุงเทพฯ ก่อนที่ประสบความหายนะยิ่งกว่านี้ นั่นก็คือ การสร้างกำแพงล้อมกรุงเทพฯ การควบคุมน้ำหนักของสิ่งของและคนที่จะเข้ากรุงเทพฯ เพื่อให้เกิดความสมดุล การไม่ให้ดึงน้ำใต้ดินขึ้นมาใช้เป็นต้น

ความรักของชายหนุ่ม

ความรักของชายหนุ่ม เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับความรักของสองหนุ่มสาวสถาบันเดียวกันที่พบรักกันโดยบังเอิญ ในขณะที่เขากำลังยืนคอยรถไฟฟ้าที่ชานชาลาสถานี เมื่อรถจอดประตูเปิดออกตรงตำแหน่งที่เขายืนรออยู่พอดี ร่างของเธอก้าวออกมาในขณะที่เขากำลังก้าวขึ้นไป เขาทั้งสองหลีกกันไม่พ้นจึงกลิ้งไปกองอยู่บนพื้นชานชาลา เมื่อเขารู้สึกตัวก็ช่วยเธอเก็บข้าวของที่ตกกระเจายใส่กระเป๋าส่งให้ เธอยื่นมือออกมารับกระเป๋าแล้วเดินจากไปโดยไม่เอ่ยปากขอบคุณ เขายืนเช่อยู่ตรงนั้นอีกนาน สักครู่เขาเห็นบัตรประจำตัวของเธอดกอยู่ที่พื้น

เขาดีใจวิ่งตามหาแต่ไม่พบเธอ จึงไปที่สำนักทะเบียนกลางเพื่อขอทราบที่อยู่ เขายื่นบัตรของ เธอที่มีชื่อว่า น.ส. สรรค์พัคตร์ สลักพงษ์วิไล ให้กับเจ้าหน้าที่ ชื่อและประวัติของเธอปรากฏ ขึ้นบนจอเครื่องคอมพิวเตอร์ เมื่อเขาทราบที่อยู่แล้วจึงเดินตรงไปห้องบริการคอมพิวเตอร์ใน หอสมุดกลางเพื่อค้นหาหมายเลขโทรศัพท์ เขาโทรศัพท์ไปหาเธอ แล้วเขาทั้งสองก็ติดต่อกัน เรื่อยมา จนกระทั่งสองหนุ่มสาวตกลงใจที่จะร่วมใช้ชีวิตด้วยกันหลังจากที่รู้จักกันมานานถึง 3 ปีเต็ม เขาเสนอให้ฝ่ายหญิงไปจดทะเบียนและทำพิธีแต่งงานที่สถาบันประชากรแห่งชาติ การจดทะเบียนนั้นมีหลักเกณฑ์ว่าจะต้องนำบัตรประชาชนของคนทั้งสองไปแสดงและ ให้ฝ่ายชายบอกรหัสในสเปิร์มแบงก์ด้วย สิ่งที่ได้รับจากเจ้าหน้าที่แผนกทะเบียนราษฎรคือ เอกสารสิทธิในสเปิร์มแบงก์ เขาเซ็นชื่อลงในกระดาษแผ่นนั้นแล้วส่งคืนให้กับเจ้าหน้าที่ กระดาษแผ่นนั้นถูกถ่ายสำเนาเข้าไปอยู่ในจอคอมพิวเตอร์ หนุ่มสาวได้ทำพิธีแต่งงานกัน อย่างเรียบง่ายในวันนั้น นับตั้งแต่นั้นมาเขาทั้งสองคนไม่ได้พบกันอีกเลยนอกจากติดต่อกัน ทางโทรศัพท์ เป็นเวลานานหลายปีจนกระทั่งเขาได้ทราบข่าวจากเธอว่าเธอกำลังตั้งครรภ์ เขา ดีใจมากและหวังว่าลูกของเขาจะได้รับการเลี้ยงดูอย่างใกล้ชิดจากเจ้าหน้าที่ของสถาบัน ประชากรแห่งชาติ นับตั้งแต่ให้การศึกษา การประกอบอาชีพ การไม่ได้อยู่ร่วมกันเป็น ครอบครัวทำให้เขาไม่ชอบวิถีชีวิตแบบนี้ แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ เพราะเชื้อเอ็ดส์ระบาดไปทั่ว คร่าชีวิตผู้คนเป็นจำนวนมากและไม่มีทางปราบปรามได้สำเร็จ ทำให้ผู้คนต้องเปลี่ยนวิถีชีวิต โดยการใช้ชีวิตอยู่เฉพาะกลุ่มเพศเดียวกันตั้งแต่เล็กจนโต ต้องสวมเครื่องป้องกัน เช่น ถุงมือ แผ่นกรองติดจมูก เป็นต้น เขาทั้งสองจึงต้องแยกกันอยู่ไปจนกระทั่งถึงวันตาย เพื่อที่จะรักษา ชีวิตและเผ่าพันธุ์ของมนุษยชาติเอาไว้

แนวคิดด้านวัฒนธรรม ผู้เขียนได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับความเจริญก้าวหน้าทาง ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของสังคมในปัจจุบันว่าได้เข้ามามีบทบาทและมีอิทธิพลต่อ การเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คนในหลาย ๆ ด้าน ทั้งการดำเนินชีวิตประจำวัน การศึกษา การทำงาน การใช้บริการหลากหลายรูปแบบ ตลอดจนการติดต่อสื่อสารซึ่ง สะดวกรวดเร็วและแม่นยำมากขึ้น ประดิษฐ์กรรมใหม่ๆ ได้พัฒนาไปอย่างไม่หยุดยั้ง มีการ คิดค้นเครื่องมือสื่อสารที่ทันสมัยและสื่อสารได้ทั่วโลก ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์อย่างมากมาย มหาศาลที่จะนำมาสร้างสรรค์คุณภาพชีวิตของมนุษย์ในยุคโลกาภิวัตน์ให้ดีขึ้น เช่น การรับรู้ ข้อมูลข่าวสารจากเครื่องคอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ โทรสาร และโทรทัศน์ เป็นต้น คนในยุค

ปัจจุบันนิยมใช้ประดิษฐ์กรรมใหม่ ๆ เพื่อความสะดวกรวดเร็ว ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย ดังข้อความที่ผู้เขียนได้บรรยายประสิทธิภาพของเครื่องคอมพิวเตอร์ที่ช่วยให้ผู้คนได้รับความสะดวกเร็วในการสืบค้นชื่อ ประวัติ ที่อยู่ และหมายเลขโทรศัพท์ที่ต้องการว่า

...เจ้าหน้าที่คนนั้นไม่ได้ชักอะไรต่อ แค่อัดคีย์บอร์ด 2-3 ครั้ง ชื่อและประวัติของเจ้าหน้าที่ปรากฏขึ้นบนจอ ไม่นานนักกระดาษพิมพ์ชื่อและที่อยู่ของสาวน้อยก็ถูกยื่นมาตรงหน้า... พอได้ที่อยู่มาแล้ว เรื่องหมายเลขโทรศัพท์ก็ไม่มีปัญหาอีกต่อไป ผมตรงเข้าไปยังห้องบริการคอมพิวเตอร์ในหอสมุดกลาง เพียงแค่ผมรูดบัตรนิสิตผ่านช่องตรวจสอบตรงหน้าประตูเท่านั้น ก็สามารถเข้าไปใช้เครื่องที่ยังว่างอยู่ได้ ผมป้อนชื่อ นามสกุล และที่อยู่ของหล่อนเข้าไปพร้อมกันจากนั้นก็ปล่อยให้โปรแกรมเลขหมายโทรศัพท์ทำงานต่อไป สมัยนี้จะเปิดดูหมายเลขโทรศัพท์ในสมุดหน้าเหลืองอย่างในสมัยก่อนไม่ได้อีกแล้ว จะด้วยเหตุผลที่ว่าสมุดโทรศัพท์แต่ละปีแบ่งซอยออกไปเป็นเล่มย่อยตั้งหลายเล่มจนผู้คนจะเอื้อมเปิดดู หรือจะเป็นเพราะว่าระบบโปรแกรมเลขหมายโทรศัพท์ที่ใช้กันอยู่ตอนนี้ให้ทั้งความสะดวกสบายและยังมีผลในเรื่องการรักษาความปลอดภัยส่วนบุคคลด้วย ไม่ว่าจะเป็นเหตุผลใดก็ตาม ผู้คนสมัยนี้ก็ชื่นชอบกับการค้นหามเลขโทรศัพท์โดยวิธีนี้เพียงครู่เดียวหมายเลขโทรศัพท์ของหญิงสาวปรากฏขึ้นบนจอภาพ...

(ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์. 2539 : 76-77)

การใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ในระบบการศึกษาในปัจจุบันนี้ ไม่จำกัดอยู่ในเฉพาะสถานศึกษาเท่านั้น แต่ยังใช้นอกกระบบมากขึ้น นิสิตนักศึกษาสามารถเรียนจากเครื่องคอมพิวเตอร์ของคนที่บ้านได้ ทั้งยังส่งงานหรือการบ้านซึ่งงานที่ส่งจะถูกตรวจและได้รับคำแนะนำหรือคำสอนต่าง ๆ ของอาจารย์โดยผ่านเครื่องคอมพิวเตอร์ นับเป็นประโยชน์อย่างมากในเรื่องอำนวยความสะดวกในการติดต่อสื่อสารระหว่างนิสิตนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอน ดังข้อความที่ผู้เขียนบรรยายว่า

...โดยปกติแล้วในช่วงปิดเทอม นิสิตทุกคนจะเรียนอยู่กับบ้าน บทเรียนถูกส่งมาสู่จอภาพคอมพิวเตอร์ถึงในบ้าน นิสิตสามารถโต้ตอบกับอาจารย์ผู้สอนผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ได้โดยตรง...

(ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์. 2539 : 78-79)

ผู้เขียนได้สะท้อนแนวคิดเกี่ยวกับความเจริญก้าวหน้าในด้านการสื่อสารในปัจจุบันว่า โทรศัพท์และโทรทัศน์เป็นสื่อที่ตอบสนองความต้องการของผู้คนได้อย่างฉับพลัน รวดเร็ว ทั้งยังเป็นสื่อที่มีอิทธิพลที่ทำให้คนเราเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมต่างๆ เช่น ทำให้รู้จักประหยัดเวลา ประหยัดค่าใช้จ่าย และทรัพยากร โทรศัพท์และโทรทัศน์เป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตในด้านการรับบริการ ความบันเทิงทางด้านจิตใจและความรู้ในด้านสติปัญญา ทำให้รู้ทันเหตุการณ์ ทันโลก ความก้าวหน้าล้ำยุคของเทคโนโลยีการสื่อสารทำให้สังคมยุคโลกาภิวัตน์มีการติดต่อเชื่อมโยงกันไปทั่วโลก เรื่องนี้ชี้ให้เห็นว่าเทคโนโลยีการสื่อสารที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพนั้นมีประโยชน์มากมายมหาศาลต่อชีวิตมนุษย์เพียงใด ดังข้อความที่ว่า

...การซื้อขายวิธีส่งผ่านโทรศัพท์เกือบทั้งหมด การแข่งขันกีฬาใช้วิธีถ่ายทอดสดทางโทรทัศน์หมดแล้ว เพราะค่าที่ดินแพงเกินกว่าที่จะไปสร้างสนามกีฬาใหญ่ๆ ที่มีอัฒจันทร์สำหรับคนดู นักเรียนสมัยนี้แทบจะกินนอนอยู่กับบ้านตั้งแต่ชั้นอนุบาลยันมหาวิทยาลัย โรงภาพยนตร์ไม่มีอีกต่อไป เนื่องมาจากความพ่ายแพ้อย่างสิ้นเชิงต่อความบันเทิงระบบเคเบิลทีวีและโทรทัศน์สารพัดช่องผ่านดาวเทียมที่ได้ดูกันสดๆ พร้อมกับผู้ชมทั่วโลก แม้แต่การออกกำลังกายก็ไม่ต้องออกไปไหน เพราะอุปกรณ์ออกกำลังกายนาชนิดสำหรับติดตั้งในห้องพักราคาถูก ๆ มีขายกันเกร่อ...

(ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์. 2539 : 79)

ในขณะที่ความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้พัฒนาไปอย่างไม่หยุดยั้งเพื่อสร้างสรรค์คุณภาพชีวิตให้แก่มนุษย์ แต่มันก็เป็นตัวการที่ทำให้ความรู้สึกนึกคิด ค่านิยมของผู้คนในสังคม ตลอดจนรูปแบบวิถีชีวิตเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเกือบ

สิ้นเชิง ผู้เขียนได้สะท้อนแนวคิดเกี่ยวกับความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีว่า มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนในหลายๆ ด้าน การนำเทคโนโลยีเครื่องจักรกลเข้ามาช่วยทุ่นแรงคน ทำให้ต้องปลดคนงานออกเกิดปัญหาการว่างงาน ผู้หญิงที่เคยขายแรงงานบางคนต้องหันไปยึดอาชีพโสเภณีแทน ปริมาณโสเภณีจึงมากขึ้นจนทำให้โรคเอดส์แพร่ระบาดไปอย่างรวดเร็ว ผู้เขียนได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับการดำรงชีวิตของมนุษย์ในอนาคตว่า เมื่อมนุษย์แต่งงานกันแล้วจะไม่มีโอกาสได้ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวเดียวกัน เพราะปัญหาโรคเอดส์ได้ระบาดคร่าชีวิตมนุษย์ไปเป็นจำนวนมาก และไม่มีทางกำจัดได้สำเร็จ จึงทำให้สังคมมนุษย์ในอนาคตจำต้องเปลี่ยนวิถีชีวิตใหม่โดยไม่ให้ชายหญิงมีเพศสัมพันธ์กันสามีและภรรยาต้องแยกกันอยู่ชั่วชีวิต การสืบทอดเผ่าพันธุ์ของมนุษย์ให้คงอยู่ต่อไปนั้นจะมีรูปแบบที่แตกต่างจากยุคบรรพบุรุษ ผู้หญิงจะได้รับเชื้อสืบทอดจากสามีโดยผ่านสเปิร์มแบงก์ จากนั้นจะตั้งครรภ์และคลอดโดยไม่ได้อยู่ร่วมกับสามีเป็นครอบครัว เด็กที่เกิดมาเป็นเพียงผู้สืบทอดเผ่าพันธุ์ของมนุษยชาติไว้บนโลกเท่านั้น ดังที่กล่าวว่า

...จะว่าไปแล้วมันเป็นความผิดของคนรุ่นพ่อแม่ของผมเองที่ปล่อยให้โรคภัยชนิดหนึ่งระบาดไปทั่วจนกระทั่งผู้คนต้องจำยอมเปลี่ยนวิถีชีวิตของตนโดยการใช้ชีวิตตั้งแต่เล็กจนโตอยู่เฉพาะในกลุ่มเพศเดียวกัน ต้องสวมเครื่องป้องกันตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นถุงมือ แผ่นกรองติดจมูก ฯลฯ ความรักของผมกับสรรค์พัทธ์ก็เช่นกัน แม้เราจะโหยหาที่จะใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันแบบเดียวกับผู้คนในสมัยก่อนโน้น แต่นั่นเป็นไปได้เพียงความฝัน ความเป็นจริงก็คือ เราต้องแยกกันอยู่อย่างนี้ ไปจนกระทั่งถึงวันตายของเราทั้งสอง เพียงเพื่อที่จะรักษาชีวิตและเผ่าพันธุ์ของมนุษยชาติบนโลกใบนี้เอาไว้ เพียงเพื่อที่จะให้มนุษย์ได้สืบทอด 'ความรัก' ต่อ ๆ ไป แม้ว่ารูปแบบการแสดงออกของความรักจะแตกต่างไปจากยุคบรรพบุรุษอย่างสิ้นเชิงก็ตาม...

(ณัฐ ศาตราส่องวิทย์. 2539 : 83-84)

ผู้เขียนได้สะท้อนแนวคิดว่าสังคมไทยในยุคปัจจุบันมีค่านิยมวัตถุนิยม ชอบใช้ประดิษฐกรรมใหม่ ๆ ที่ทันสมัย เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ โทรทัศน์ อันเป็นเครื่องบ่งบอกฐานะของคนในสังคมและบางคนมีไว้เพื่อประโยชน์ใช้สอย ดังข้อความว่า

...โดยปกติแล้วในช่วงปิดเทอม นิสิตทุกคนจะเรียนอยู่กับบ้าน บทเรียนถูกส่งมา
สู่จอภาพคอมพิวเตอร์ถึงในบ้าน...

(ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์. 2539 : 78)

และอีกตอนหนึ่งว่า

...การซื้อขายใช้วิธีส่งผ่านโทรศัพท์เกือบทั้งหมด การแข่งขันกีฬาใช้วิธีถ่ายทอดสดทางโทรทัศน์หมดแล้ว...

(ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์. 2539 : 79)

จากเรื่องนี้ผู้เขียนได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับการดำรงชีวิตของผู้คนในสังคมปัจจุบัน และอนาคตว่า มีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและสะดวกสบาย เนื่องจากประดิษฐ์กรรมทางเทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวัน เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ และโทรทัศน์ ซึ่งเอื้ออำนวยและตอบสนองความต้องการได้อย่างรวดเร็ว ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย ผู้เขียนได้สะท้อนปัญหาความขัดแย้งระหว่างความเป็นมนุษย์กับความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอันเป็นตัวกำหนดวิถีชีวิตมนุษย์ในอนาคต สังคมมนุษย์ในอนาคตจะต้องเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตจากการอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวและมีเพศสัมพันธ์เพื่อสืบทอดเผ่าพันธุ์มนุษย์มาเป็นต่างคนต่างอยู่หลังแต่งงานกันแล้ว และดำรงเผ่าพันธุ์ของมนุษย์ให้คงอยู่โดยใช้สเปิร์มแบงก์ แม้ว่าโลกในอนาคตจะเจริญก้าวหน้าไปเพียงใดก็ตาม แต่มนุษย์ก็ยังมีชีวิตจิตใจ ต้องการความรักและความผูกพันเพื่อที่จะสืบทอด ‘ความรัก’ ต่อ ๆ ไปเหมือนอย่างยุคนั้นมากกว่าสิ่งที่กำลังเป็นอยู่ขณะนี้

เรื่องผู้สืบทอด

ผู้สืบทอด เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับสองสามีภรรยาที่ใช้ชีวิตเริ่มต้นจากการใช้บริการของศูนย์บริการประชากรแห่งชาติ ทั้งสองได้ใช้ชีวิตร่วมกันจนกระทั่งลูกชายคนเดียวของเขาโตเป็นหนุ่ม เขานับวันเวลาที่เหลื่ออยู่อย่างไม่สบายใจ เพราะใกล้จะต้องจากกันตามกฎหมายระเบียบของศูนย์บริการประชากรแห่งชาติ ที่ครอบครัวของผู้สูงอายุที่มีลูกโตเป็นหนุ่มเป็นสาวจะต้องแต่งงานกัน พ่อแม่ของทั้งสองฝ่ายจะต้องหยุดทำงานแล้วเตรียมตัวเข้าห้องหมด

อายุ ถึงเวลาแล้วที่เขาและภรรยาจะต้องพาลูกชายไปยังห้องนัดหมายที่ศูนย์บริการประชากรแห่งชาติเพื่อรับหญิงสาวที่จะมาเป็นคู่ครองของลูกชายจากพ่อแม่ของฝ่ายหญิง บิดาของหญิงสาวได้ฝากฝังลูกสาวไว้กับภรรยาของเขา ต่อจากนั้นจะเป็นช่วงพักผ่อนตลอด 7 วันสุดท้ายก่อนเข้าห้องหมดอายุ เขาถูกตัดพ้อต่อว่าจากภรรยาว่าไม่สนใจที่จะพากันไปเที่ยวก่อนจะถึงวันตาย และในวันนั้นคนทั้งสี่ได้พากันเดินทางไปยังศูนย์บริการประชากรแห่งชาติ ลูกชายของเขาเป็นฝ่ายกล่าวลาล่าแล้วเดินจากไปหาคุรุภักที่อยู่กับพ่อแม่ของเธอ เขาและภรรยาเดินเข้าไปยังห้องโถงขนาดใหญ่มีป้ายตัวโตติดอยู่หน้าห้องว่า “ห้องหมดอายุ” มีนับร้อยห้องที่ผู้คนเดินเข้ามาเกือบตลอดเวลา ฝ่ายภรรยาได้รำลือเขาแล้วเดินเข้าไปในห้องก่อนด้วยใบหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใส เธอครอบศีรษะที่ต่อเชื่อมอยู่กับสายระโยงที่แขวนอยู่ตรงผนังห้อง และมีมือขวากดปุ่มแดงตรงด้านข้างพนักเก้าอี้ที่เธอนั่งอยู่ เกิดลำแสงสีแดงฉายออกมาจากที่ครอบศีรษะกลบร่างของเธอหายไป ส่วนเขาไม่ยอมเข้าห้องวังผลุนผลันออกมาจากห้องหมดอายุโดยไม่ฟังเสียงบิดามารดาของหญิงสาวที่กำลังพากันเข้าสู่ห้องหมดอายุอย่างมีความสุข เขาไม่ฟังเสียงแม้กระทั่งลูกชายของเขาเอง ในช่วง 2-3 เดือนที่ผ่านมาเขามีความรู้สึกอยากมีชีวิตอยู่อย่างรุนแรง โดยเฉพาะวันนี้ ความอยากมีชีวิตอยู่ทำให้เขาหันหลังกลับออกมาจากห้องหมดอายุ เขามีความรู้สึกเป็นอิสระและคิดว่าเขาคือมนุษย์คนเดียวที่คอมพิวเตอร์ประจำศูนย์บริการประชากรแห่งชาติไม่สามารถบงการชีวิตของเขาได้ ขณะที่เขามีความสุขเมื่อได้รับอิสรภาพ ทันใดนั้นเขารู้สึกว่าสมองถูกบีบอย่างแรงจากพลังงานที่มองไม่เห็น ร่างของเขาหมุนคว้างกลางอากาศอยู่กลางแนวชั้นบันได ภาพเหล่านั้นไปปรากฏอยู่ในจอภาพคอมพิวเตอร์พร้อมทั้งรายงานความเคลื่อนไหว ทำให้สองนายแพทย์วิพากษ์วิจารณ์ถึงข้อบกพร่องของวงจรควบคุมสมอง ศาสตราจารย์ นายแพทย์นิกร สุนทรฐิติกาล สั่งกำชับหมอมวลส่งคำเตือนไปยังฝ่ายผลิตให้เพิ่มการทดสอบกับสมองลิงที่ศูนย์สัตว์ทดลองแห่งชาติพร้อมทั้งเพิ่มความถี่ในการสุมตัวอย่างให้มากขึ้นแล้วส่งไปให้หมอที่อยู่ในหน่วยฝังวงจรกะโหลกเด็กกำชับเสร็จก็ก้าวลงบันไดมองพนักงานประจำศูนย์สองคนกำลังช่วยกันยกร่างไร้วิญญาณของเขาตรงบันไดสวนขึ้นไปยังข้างบน จากนั้นศาสตราจารย์ นายแพทย์นิกร สุนทรฐิติกาล ก็พาครอบครัวไปพักผ่อนที่พระบางริสอร์ท

แนวคิดด้านวัฒนธรรม ผู้เขียนได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในปัจจุบัน ทำให้บ้านเมืองเต็มไปด้วยตึกสูงระฟ้า ผู้คนมีความเป็นอยู่ที่สะดวกสบาย ได้ใช้บริการที่พร้อมพร้อมทันสมัย ดังข้อความ

...รัฐพาราลิมพ์แยกออกจากถนนใหญ่เข้าสู่ถนนซอยที่ตัดตรงไปยังหมู่อาคารหลังมึนหมึม เขาจูงจักรยานขึ้นลิฟต์ไปยังชั้นที่ 22 จากนั้นจึงจูงจักรยานเลี้ยวไปทางด้านซ้ายมือ

“เข้ามาได้ ใช้ประตูลายเลข 2 ด้านขวามือ” เสียงจากกล่องโลหะสีตะกั่วบนด้านข้างของประตูห้องพักดังขึ้นเมื่อรัฐสอดบัตรประจำตัวเข้าไปในช่องเล็กๆ เหมือนตัวรับจดหมายประจำห้องพัก เขาดึงบัตรกลับแล้วจูงจักรยานข้ามธรณีที่ประตูเปิดอ้าออก...

(ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์. 2539 : 105-106)

ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่า เครื่องจักรกลนี้มีอิทธิพลที่จะควบคุมมนุษย์ให้พ่ายแพ้โดยสิ้นเชิง เรื่องนี้แสดงความสามารถของมนุษย์ในการประดิษฐ์สมองกล โดยฝังวงจรควบคุมสมองผ่านระบบคอมพิวเตอร์ สมองกลนี้จะสิ้นสุดวาระเมื่อพ่อแม่หมดภาระโดยส่งลูกให้มิคุครองเพื่อจะสืบทอดเผ่าพันธุ์ของมนุษย์ต่อไป แล้วพ่อแม่จะถูกกำจัดตัวเองให้สลายไปที่ ‘ห้องหมดอายุ’ ดังข้อความว่า

...เขายังคงยืนนิ่งอยู่ในห้องโถง สายตาจ้องแน่วแน่ไปที่ห้องหมายเลข 4 เขายังพอมองเห็นการเคลื่อนไหวของภรรยาสุดที่รักได้รางๆ จากการมองผ่านประตูกระจกฝ้าเข้าไป สิ่งสุดท้ายที่เขาเห็นดูเหมือนจะเป็นรอยยิ้มกว้างของเธอ ก่อนที่ประกายเจิดจ้าสีแดงสดของลำแสงที่ฉายออกมาจากที่ครอบศีรษะจะกลบร่างของเธอไว้หมด เมื่อลำแสงนั้นจางลงร่างของแก้วกาญจน์ไม่ปรากฏอยู่บนเก้าอี้ในห้องหมายเลข 4 อีกแล้ว...

(ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์. 2539 : 110)

ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่า สิ่งประดิษฐ์ที่มนุษย์สร้างขึ้นนั้นทำลายวัฒนธรรมของมนุษย์ที่เคยสืบทอดกันมาอย่างสิ้นเชิง มนุษย์จะสิ้นอิสรภาพและความเป็นตัวตนอย่างแท้จริง ดังที่กล่าวว่า

...เขาไม่เคยรู้สึกแปลกใจที่ผู้สูงอายุที่มีครอบครัวมีลูกโตเป็นหนุ่มเป็นสาว โตพอที่จะแต่งงานมีเหย้ามีเรือนแล้ว ต่างพากันหยุดทำงานแล้วเตรียมตัวเข้าห้องหมคอายุ แต่ในช่วง 2-3 เดือนที่ผ่านมาเองที่เขาเริ่มรู้สึกแปลกใจต่อพฤติกรรมของคนเหล่านั้น แต่เขานึกหาสาเหตุไม่ได้ว่าเป็นเพราะอะไร อาจจะเป็นวัฒนธรรมใหม่ที่เพิ่งจะเกิดขึ้นในสังคมแห่งนี้ก็เป็นได้ เขาพยายามนึกถึงการเกิดขึ้นของวัฒนธรรมใหม่นั้นกับสิ่งที่คนรุ่นเขาเปลี่ยนแปลงตัวเองไปจากคนรุ่นก่อนๆ แต่เขานึกไม่ออกจริงๆ ว่ามีอะไรทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ ...

(ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์. 2539 : 110-111)

ผู้เขียนสะท้อนแนวคิดเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมในโลกอนาคตว่า ความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทำให้ความรู้สึกนึกคิดของผู้คนเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม มีความเป็นมนุษย์ปลุกชนน้อยลง กลับกลายเป็นมนุษย์ที่มีจิตใจหยาบกระด้าง เขี้ยวโหดมากขึ้น เห็นคุณค่าทางวัตถุมากกว่าคุณค่าทางจิตใจ ดังเช่น ศาสตราจารย์นายแพทย์นิกร สุนทรวิติกาล ที่ใช้นุษย์ด้วยกันเป็นเพียงวัตถุทดลองเพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการ และหวังชื่อเสียงจากผลงานที่ประสบความสำเร็จ ดังข้อความตอนหนึ่งในบทสนทนาว่า

“อืม... เป็นรายที่แปลกมากนะ เท่าที่เราเคยเจอมีแต่วงจรควบคุมสมองทำงานก่อนที่เราจะส่งสัญญาณไปกระตุ้นวงจรการทำงานส่วนสุดท้าย ทำให้คนพวกนั้นหมคอายุก่อนมาที่นี่ แต่รายนี้มาถึงแล้วกลับเกิดปฏิกิริยาต่อต้าน อาจเป็นความบกพร่องในวงจรนั้นก็ได้ แต่เขาก็มีการตรวจสอบทุก ๆ ปีตามกำหนด ไม่ใช่หรือ ยังดีที่มันทำงานในนาที่สุดท้ายให้เราพอได้เห็นผลกัน คุณช่วยส่งคำเตือนไปยังฝ่ายผลิตด้วยนะ ให้เพิ่มการทดสอบกับสมองลิงที่ศูนย์สัตว์ทดลองแห่งชาติให้มากขึ้น ให้ทางโน้นเพิ่มความถี่ในการสุมตัวอย่างให้มากขึ้นด้วยนะ

คำเตือนสุดท้ายส่งไปให้หมอที่อยู่ในหน่วยฝังวงจรกะโหลกเล็กด้วย เกือบไปแล้ว
ซี ไม่งั้นสถาบันของเราคงโดนพวกหนังสือพิมพ์ทั้งหัวเขียวหัวแดงตีแหลกแน่”

(ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์. 2539 : 112-113)

ผู้เขียนได้สะท้อนให้เห็นว่า แม้มนุษย์จะถูกควบคุมโดยเครื่องจักรกลที่มนุษย์
ประดิษฐ์ขึ้นมา แต่มนุษย์ก็ยังโยยหาอิสรภาพ ต้องการหลุดพ้นจากสิ่งควบคุมนั้น และหาก
ทำได้สำเร็จมนุษย์ผู้นั้นก็จะถือว่าเป็นชัยชนะอันยิ่งใหญ่ ดังข้อความที่ผู้เขียนได้บรรยายความ
รู้สึกของตัวละครว่า

... สำนักของการอยากมีชีวิตอยู่นั่นเองที่สั่งการให้เขาหันหลังกลับออกมาจาก
ห้องหมดอายุ เขายิ้มอย่างเป็นสุข เป็นยิ้มแรกในช่วงเวลาสัปดาห์สุดท้ายที่เขาใช้
ชีวิตร่วมกับภรรยา ยิ้มที่แฝงด้วยความสบายใจที่สุดเท่าที่เขาเคยมีมานับแต่เธอมา
เคียงข้าง เขาเป็นอิสระแล้ว เขาคือมนุษย์คนเดียวที่ปฏิเสธห้องหมดอายุได้สำเร็จ
เป็นคนเดียวที่คอมพิวเตอร์ประจำศูนย์บริการประชากรแห่งชาติไม่สามารถบงการ
ได้เหมือนคนอื่นๆ เขารู้สึกได้ถึงสัมผัสสวามิภักดิ์ของสายลมแห่งอิสรภาพที่อาบอยู่
รอบกาย...

(ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์. 2539 : 112)

แต่ต่อมาเพียงชั่วอึดใจอิสรภาพของเขาก็สูญสิ้น เพราะสมองของเขาถูกบีบอย่าง
แรงจากพลังที่มองไม่เห็น และร่างของเขาก็ลอยคว้างกลางอากาศ ดังข้อความ

... ร่างที่โผล่ลืมาตามชั้นบันไดพร้อมกับรอยยิ้มแปรเปลี่ยนไปอย่างกะทันหัน
โทนได้มีโอกาสดูหน้าพ่อนานกว่าที่คาดคิด แต่นาทีสุดท้ายที่เขาได้มีโอกาสดูเห็น
คือ ร่างที่หมุนคว้างกลางอากาศ...

(ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์. 2539 : 112)

จากเรื่องนี้ผู้เขียนได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับความสำเร็จของมนุษย์ในด้านการคิดค้น
สิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ และตกอยู่ใต้อิทธิพลของมัน ถูกมันควบคุม จำกัดอิสรภาพ วางแนวทาง

การดำเนินชีวิตตั้งแต่เกิดจนตายโดยเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมดั้งเดิมโดยสิ้นเชิง แต่มนุษย์ใน
อนาคตก็ยอมรับมันโดยคุณิ หากมีผู้ใดพยายามจะหลีกเลี่ยงจากกฎเกณฑ์ใหม่นี้เพื่อยังคง
ความเป็น “มนุษย์ปุถุชน” ไว้ก็ไม่สามารถจะทำได้สำเร็จ ดังเช่นชายคนหนึ่งในเรื่องนี้ที่
พยายามดิ้นรนเพื่อหลุดพ้นจากการถูกควบคุมจากกฎเกณฑ์ของสังคมใหม่ แต่ในที่สุดก็ไม่สามารถเอาชนะได้

เรื่องเที่ยวเดียว

เที่ยวเดียว เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับการหางานของชายหนุ่มคนหนึ่ง ทุกวันเขาจะมา
ยืนคอยที่ตู้คอมพิวเตอร์สาธารณะก่อนเวลาแปดโมงเช้า เพื่อจะได้ใช้สิทธิ์เป็นคนแรกในการ
สอบถามข้อมูลหาตำแหน่งงาน เป็นเวลานานนับเดือนแล้วที่เขาต้องมาคอยยืนอยู่ที่นี้ จน
กระทั่งวันหนึ่งเขาดีใจมากที่ได้พบข้อความปรากฏขึ้นบนจอภาพตอนหนึ่งว่า บริษัทจัดหา
งานโอเวอร์ซีส์ เลเบอร์ จำกัด มีตำแหน่งงานบนดาวอังคารและอาณานิคมใกล้เคียงจำนวน
2,000 ตำแหน่ง คือรับโปรแกรมเมอร์จำนวน 20 อัตรา กรรมกรจำนวน 1,980 อัตรา ชายหนุ่มรีบ
วิ่งไปที่สถานชลาสถานีรถไฟใต้ดินเพื่อจะขึ้นรถไฟใต้ดินไปที่บริษัทแห่งนี้ เมื่อไปถึงเขาได้
ทราบรายละเอียดจากพนักงานต้อนรับสาวสวยของบริษัทจัดหางาน ว่าเป็นงานบนดาวอังคาร
และบริเวณใกล้เคียง มีงานอยู่ประเภทเดียวคืองานขุดเหมืองแร่ เขารีบกรอกใบสมัครและยื่น
ให้พนักงาน รอคำตอบรับอยู่ที่บ้าน จนกระทั่งวันหนึ่งเขาได้เอกสารตอบรับจากบริษัทตกลง
รับเขาในตำแหน่งโปรแกรมเมอร์ ให้ไปลงนามทำสัญญาและรับตั๋วเดินทางกับค่าจ้างล่วงหน้าภายใน
เวลา 2 วัน เขาดีใจมากรีบยื่นไปรษณียบัตรตอบรับให้กับพนักงานสาวคนเดิม และรีบลง
นามในเอกสารสัญญาการทำงาน พร้อมกับรับซองกระดาษซองหนึ่งจากหญิงสาว ชายหนุ่ม
รีบเปิดซองพบว่ามิตู้เดินทางเที่ยวเดียวและเช็คค่าจ้างล่วงหน้าครึ่งหนึ่ง เขาสงสัยและรีบซัก
ถามว่าทำไมบริษัทไม่ให้ตั๋วเดินทางเที่ยวกลับ ก็ได้รับคำตอบจากหญิงสาวว่า ตามสัญญาทุก
คนจะต้องทำงานที่นั่นตลอดชีวิต ส่วนค่าจ้างอีกครั้งจะทำปีนัยกรรมยกให้ใครก็ได้ ส่วนศพ
จะไม่มีมีการส่งกลับเพราะบริษัทจะต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก ทางบริษัทจะขนเฉพาะแร่ธาตุที่มี
ค่าที่สุดกลับมาเท่านั้น

แนวคิดด้านวัฒนธรรม ผู้เขียนได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับสภาพสังคมในโลกอนาคต
โดยเฉพาะกรุงเทพมหานครว่า กรุงเทพฯเป็นเมืองที่เจริญก้าวหน้าและได้รับการพัฒนาด้วย

เทคโนโลยีที่ทันสมัยทั้งด้านสิ่งก่อสร้าง การคมนาคม และการสื่อสาร ทำให้กรุงเทพฯ เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดปัญหาหลากหลายรูปแบบและทวีความรุนแรงมากขึ้นทุกที ผู้เขียนได้สะท้อนสภาพการขยายตัวของ การก่อสร้าง ไม่ว่าจะเป็นถนนหนทาง อาคารสถานที่ต่าง ๆ ตึกรามบ้านช่อง ขยายออกไปตามชานเมือง และเนื่องจากที่ดินและวัสดุ ก่อสร้างมีราคาสูงขึ้น ทำให้อาคารที่อยู่อาศัย บ้านและที่ดินมีราคาแพง เกิดภาวะการเก็งกำไรธุรกิจบ้านจัดสรรโครงการใหญ่ ๆ มากมาย มีการชักชวนโดยการลงทุนโฆษณาแข่งขัน กันขายอย่างครึกโครม ดังข้อความว่า

“โฆษณาคอนโดอีกแล้ว จะโฆษณาไปถึงไหนกันนะ” ชายหนุ่มนึกในใจ
 “แถวรังสิตสร้างกันจนเต็มไปหมดแล้ว นี่จะไปสร้างต่อตรงไหนอีกล่ะ”
 แต่คนโดยสารที่ยืนอัดแน่นอยู่ตรงนั้น ทำให้เขาต้องทนดูโฆษณาซ้ำซากในจอ
 โทรทัศน์ต่อไปจนกว่าจะถึงจุดหมายปลายทาง...

(ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์. 2539 : 90)

ผู้เขียนได้แสดงทัศนะว่า ในสังคมเมืองยังมีคนยากจนหรือผู้มีรายได้น้อยจำนวน มากที่อาศัยอยู่ตามแฟลตราคาถูกลง ๆ ดังเช่นชายหนุ่มผู้นี้

...ชายหนุ่มคว่ำร่มกันใหญ่ติดมือมาด้วย ในขณะที่ถลาออกมาจากห้องพักชั้นที่
 49 ของแฟลตหลังนี้

(ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์. 2539 : 88)

ในสังคมเมืองผู้คนมีชีวิตอยู่อย่างเร่งรีบ บางคนไม่มีงานทำ ดังเช่นชายหนุ่มผู้นี้ต้อง ตกงาน แต่เขาก็พากเพียรพยายามหางานทำอย่างไม่ย่อท้อเพื่อความอยู่รอด ดังข้อความตอน หนึ่งว่า

...เขาจะมายืนคอยที่ตู้คอมพิวเตอร์สาธารณะก่อนเวลาเปิดโม่งทุกเช้า เพื่อจะได้ สิทธิใช้คอมพิวเตอร์สาธารณะตรงนี้เป็นคนแรก เครื่องคอมพิวเตอร์ภายในตู้จะเปิด บริการตั้งแต่สองโมงเช้าถึงห้าโมงเย็น ผู้คนจะต่อแถวยาวเหยียดเพื่อรอใช้คอมพิวเตอร์

เตอร์สาธารณะ สำหรับสอบถามข้อมูลจากสารพัดแหล่ง รวมไปถึงติดต่อสื่อสารกับผู้คนทุกมุมโลก

เป็นเวลานานนับเดือนมาแล้วที่ชายหนุ่มคนนี้อยู่ในคอยที่ตู้คอมพิวเตอร์สาธารณะตั้งแต่เช้าเป็นกิจวัตร เมื่อตู้เริ่มเปิดบริการเขาจะสอดบัตรใช้บริการตู้คอมพิวเตอร์สาธารณะเข้าไปในช่องรับบัตร จากนั้นก็เลือกเปิดช่องสัญญาณ “หางาน” นิ้วของเขาจะกดปุ่มรีเทิร์นบนคีย์บอร์ดอย่างรวดเร็ว หลังจากป้อนรหัสประจำตัวประชาชนเข้าไปข้อมูลส่วนตัวที่พ่วงอยู่กับรหัสประจำตัวประชาชนจะถูกนำไปจับคู่กับตำแหน่งงานที่เหมาะสม จากนั้นเขาก็กดปุ่มรีเทิร์นดูได้ว่าตำแหน่งงานเหมาะสมสำหรับเขางานใดที่ยังพอว่างอยู่

แต่ทุกครั้งที่เกิดปุ่มรีเทิร์น “ไม่มีตำแหน่งว่าง” คือคำตอบ...

(ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์. 2539 : 86-87)

ผู้เขียนได้สะท้อนแนวคิดต่อสภาพการดำรงชีวิตในปัจจุบันที่นับวันจะต้องตกอยู่ในภาวะการแข่งขันที่สูงขึ้น ดังเช่นชายหนุ่มคนนี้ที่ต้องกระตือรือร้น แข่งขันกับเวลา ต้องเร่งรีบทำธุรกิจจำเป็นอย่างรีบด่วนเพื่อให้ตนเองได้อยู่รอดในสังคม ดังข้อความที่บรรยายไว้ว่า

เมฆฝนสีดำตั้งเค้ามาแต่เช้า ชายหนุ่มรีบกระโดดลงจากเตียงในทันทีที่เสียงออกสั่น ๆ ดังขึ้นจากนาฬิกาข้อมือ หลังจากคว่ำกลองสับ แปรงสีฟัน และยาสีฟันได้ ก็รีบลงไปในห้องอาบน้ำรวมในชั้นเดียวกันนั้น

“การตื่นแต่เช้าก็เป็นอย่างนี้” ชายหนุ่มรำพึง “จะได้ไม่ต้องไปแย่งเข้าห้องอาบน้ำกับคนทั้งชั้น”

ชายหนุ่มคว่ำร่มคันใหญ่ติดมือมาด้วย ในขณะที่ถลาออกมาจากห้องพักชั้นที่ 49 ของแฟลตหลังนี้ ตู้คอมพิวเตอร์สาธารณะอยู่ในสถานที่รถไฟใต้ดินที่ห่างออกไปราว ๆ สองร้อยเมตร เขาจะต้องรีบไปให้ทันเป็นคนแรกอย่างเคย

(ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์. 2539 : 87-88)

และอีกตอนหนึ่งว่า

เช้าวันนี้ก็เหมือนกับเช้าวันอื่น ๆ ที่ผู้คนมาขึ้นรถไฟฟ้าใต้ดินกันแน่นขนาน
 ซาลา ในช่วงโมงเร่งด่วนอย่างนี้จะต้องรีบมุดเข้าไปอยู่ใกล้ขอบขานซาลาให้มากที่สุด
 ไม่งั้นไม่มีสิทธิ์ได้โผล่ขึ้นไปบนโบกี้รถ

(ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์. 2539 : 89)

จากสภาพสังคมที่มีผู้คนเป็นจำนวนมากต้องแก่งแย่งกันทำมาหากิน จนพื้นที่ของโลก
 ซึ่งเป็นดาวเคราะห์ดวงหนึ่งในจักรวาลไม่พอรองรับของประชากรโลกที่เพิ่มขึ้น ผู้เขียน
 มีจินตนาการกว้างไกลสะท้อนความคิดในการแสวงหาโลกใหม่ของมนุษย์ คือ ดาวอังคาร
 ซึ่งทำให้เกิดโครงการอวกาศขึ้นไปสำรวจพื้นผิวและสภาพของแดนลี้ลับมหัศจรรย์ เพื่อใช้
 เป็นที่พักอาศัยของผู้คนและเป็นแหล่งทำงานของมนุษย์ในอนาคตต่อไป ผู้เขียนได้จินตนา
 การว่า จะมีผู้เดินทางไปทำงานชุดเหมืองแร่ที่ดาวอังคาร บริษัทแห่งหนึ่งจึงเปิดรับสมัครให้
 คนไปทำงานเป็นจำนวน 2,000 คน เป็นตำแหน่งตลอดชีพ แต่เนื่องจากบริษัทต้องเสียค่าใช้จ่าย
 สูงจึงจ่ายเช็คค่าจ้างล่วงหน้าครึ่งหนึ่งพร้อมตั๋วเดินทางเพียงเที่ยวเดียว ชายหนุ่มจึงตัดสินใจ
 ทำสัญญาแม้จะรู้สึกว่าการที่ทำงานนั้นจะเสี่ยงมากก็ตาม ดังข้อความว่า

...ชายหนุ่มเปิดซองออกอย่างบรรจงราวกับกลัวว่าสิ่งที่อยู่ข้างในจะกระจาย
 กระจายออกไป “ตั๋วเดินทาง เช็คค่าจ้างล่วงหน้าครึ่งหนึ่ง เอ้อคุณครับ หมายความว่า
 ยังไงครับกับตั๋วเดินทางเที่ยวเดียวและเช็คค่าจ้างล่วงหน้าครึ่งหนึ่งทำไมไม่
 ให้ตั๋วเดินทางเที่ยวกลับมาด้วยล่ะครับ หรือว่าจะจ่ายให้ตอนเลิกทำงานแล้ว”

พนักงานต้อนรับสาวส่งยิ้มหวานมาให้ “คุณก็ ว่าจะใช้เวลาเดินทางถึงดาว
 อังคารอย่างรวดเร็วที่สุดก็หลายปี ถ้าบริษัทจ้างคุณไปทำงานแค่ปีสองปี ก็คงไม่คุ้มกับ
 ค่าตัวโดยสารที่เราออกให้หรอก เราจึงให้ตั๋วคุณแค่เที่ยวเดียวยังไงล่ะคะ”

“เดี๋ยว ผมชักง” ชายหนุ่มขมวดคิ้ว

“ไม่ต้องงงหรือคุณ คนงานทุกคนรวมทั้งโพร์แมน จะต้องทำงานที่นั่น
 ตลอดชีวิต ในสัญญาที่บอกไว้ชัด ๆ แล้วนี่คะว่า ตำแหน่งตลอดชีพ”...

(ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์. 2539 : 92-93)

เรื่องนี้สะท้อนความเหลื่อมล้ำทางสังคมระหว่างลูกจ้างกับนายจ้าง นายจ้างมักจะเอาเปรียบอยู่เสมอ ผู้เขียนได้สะท้อนคุณธรรมในจิตใจของผู้คนที่นับวันแต่จะหายไปจากสังคม จิตใจของมนุษย์หยาบกระด้างมองเห็นคุณค่าของวัตถุมากกว่าจิตใจของมนุษย์ ดังเช่นเจ้าของบริษัทมีแต่ความเห็นแก่ตัว ไม่รับผิดชอบต่อชีวิตมนุษย์และมองคุณค่าของความเป็นมนุษย์ต่ำกว่าแร่ธาตุ ดังข้อความในบทสนทนาตอนหนึ่งว่า

“ทำงานที่โน่นจนถึงวันตายเลยหรือครับ” ชายหนุ่มชักหน้าเสีย

“ก็ใช่นะซีคะ”

“แล้วเงินค่าจ้างอีกครั้งหนึ่งล่ะ”

“คุณจะทำพินัยกรรมยกให้ใครก็ได้นี่คะ ไม่เห็นจะยากเย็นอะไรเลย”

ชายหนุ่มกลืนน้ำลายเอือก ก่อนที่จะถามอีกว่า “แล้วถ้าผมตายที่โน่น ทางบริษัทจะส่งศพกลับบ้านอย่างไร ในเมื่อไม่มีตัวที่ขยักกลับบ้านะ”

สาวน้อยยิ้มหวานอีกครั้งแล้วบรรจงตอบคำถามอย่างใจเย็น “ແມ່คุณ ทำไมจะต้องส่งกลับล่ะคะ คุณก็รู้นี้ว่าการเดินทางแต่ละครั้งต้องเสียค่าใช้จ่ายมากแค่ไหน สิ่งกับทางบริษัทแม่ของเราจะขนไปจากโลกคือพวกคุณและของกินของใช้ต่างๆ รวมทั้งเครื่องมือเครื่องมือที่จะต้องใช้ที่โน่น ส่วนขากลับทางบริษัทก็จะขนเฉพาะแร่ธาตุมีค่าที่ขุดได้จากแถวๆ นั้น ไม่มีของที่ไม่มีค่าอย่างพวกคุณกลับมาด้วยหรอก เข้าใจหรือยังคะ”

(ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์. 2539 : 92-93)

จากเรื่องนี้ผู้เขียนได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับสภาพสังคมโลกที่มีความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ทันสมัยหลาย ๆ ด้าน เช่นด้านที่อยู่อาศัย การสมัครงาน และการไปทำงานถึงดาวอังคาร นับว่าผู้เขียนมีความคิดที่ก้าวหน้ามากที่จินตนาการไปถึงต่างดาว และเมื่อโลกเจริญถึงเพียงนี้แล้วผู้เขียนกลับแสดงทัศนะว่า มนุษย์ได้สูญเสียคุณค่าแห่งตนโดยสิ้นเชิง มนุษย์เป็นเพียงเครื่องจักรที่ทำงานจนหมดสภาพแล้วก็ถูกกำจัด เช่น ชายผู้นี้ได้ไปทำงานถึงดาวอังคารแล้วก็ไม่มีวันได้กลับมายังโลกมนุษย์อีก

เรื่องทาส

ทาส เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับโครงการผลิตมนุษย์ ที่ชาวต่างชาติสองคนปรึกษารือเกี่ยวกับการขออนุญาตตั้งโรงงานนี้ในเมืองไทย เดฟเป็นผู้ที่อยู่เมืองไทยมานานรับปากจะจัดการเรื่องให้ไมค์เจ้าของบริษัทนี้ให้สำเร็จลุล่วง ในที่สุดบริษัท ฮิวแมนโคลน จำกัด ได้ยื่นเอกสารต่อหน่วยงานแห่งหนึ่งเพื่อประกอบการพิจารณาออกใบอนุญาตให้ประกอบกิจการประเภทนี้ขึ้นในเมืองไทย ตั้งผู้เป็นชายหนุ่มได้รับเรื่องจากเจ้าหน้าที่สารบรรณแล้วนำมาปรึกษากับหัวหน้าของเขา ในเอกสารของบริษัทระบุว่าโครงการนี้จะลงทุนขั้นแรก 10,000 ล้านบาท โดยมีหุ้นส่วนฝ่ายไทย 5 เปอร์เซ็นต์ คือบริษัทของหมอไชยยศ นอกนั้นมาจากบริษัทแม่ในสหรัฐฯ สถานที่ขอตั้งโครงการคือจังหวัดแม่ฮ่องสอน ในระยะ 5 ปีแรกจะรับสมัครผู้หญิงไทยไม่น้อยกว่าหนึ่งแสนคน ผู้รับจ้างแต่ละคนสามารถทำงานให้กับบริษัทได้นานสูงสุด 10 ปี หลังจากนั้นจะได้ค่าครองชีพติดต่อกันไปจนกระทั่งเสียชีวิต ค่าจ้างแต่ละปีจะเพิ่มเป็นสัดส่วนร้อยละห้าสิบของปีที่ผ่านไป คุณสมบัติของผู้รับจ้างคือต้องมีอายุระหว่าง 18-25 ปี ต้องเป็นโสด และจะต้องดูแลผลิตภัณฑ์ของบริษัทนับตั้งแต่วันฝังตัวอ่อนไปจนถึงวันคลอด ผลิตภัณฑ์ซึ่งได้จากพ่อพันธุ์แม่พันธุ์ที่บริษัทเลือกสรรแล้ว ถ้าเกิดความเสียหายทางบริษัทจะฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายจากผู้รับจ้างหากพิสูจน์ได้ว่าความเสียหายนั้นเกิดจากความประมาท เด็กที่เกิดจากโครงการนี้ถูกนำไปใช้ตามวัตถุประสงค์ 2 ประการคือ ขายไปเป็นบุตรบุญธรรมให้กับครอบครัวที่ไม่มีบุตร หรือเลี้ยงไว้เพื่อจุดประสงค์ทางเพศ อีกประการหนึ่งคือเลี้ยงเอาไว้สำหรับขายอวัยวะให้กับไบสังฆ์ที่คนไข้ต้องการเปลี่ยนอวัยวะที่ชำรุด สำหรับการเลี้ยงดูเด็กกลุ่มแรกจะถูกเลี้ยงดูให้มีชีวิตอยู่ร่วมกับมนุษย์ปกติไปตลอดชีวิต เด็กกลุ่มหลังจะถูกเลี้ยงดูแยกออกจากโลกภายนอกที่ไม่มีโอกาสพบกับคนทั่วไปนอกจากเจ้าหน้าที่ของบริษัท เพื่อป้องกันปฏิกิริยาต่อต้านในภายหลัง ชีวิตของพวกเขาเกิดมาจากห้องทดลอง แล้วก็จบลงที่ห้องทดลอง หัวหน้าของเขาเมื่อได้รับฟังคำอธิบายข้อเสนอของบริษัทที่ต้องการสร้างงานให้กับผู้หญิงไทยเป็นจำนวนมาก เขาเกิดความโลภหวังผลประโยชน์ที่จะได้เงินจากบริษัท จึงตัดสินใจลงนามแล้วให้ต่งนำเสนอเรื่องขึ้นไปให้ผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นไปตัดสินใจในขั้นสุดท้าย หนังสือพิมพ์ได้ลงประกาศรับสมัครผู้หญิงรับจ้างตั้งครรภ์ หล้าเป็นเด็กสาวชนบทคนหนึ่งที่มีฐานะยากจน มีการศึกษาน้อย เธออ่านพบข้อความตอนหนึ่งจากถุงกระดาษหนังสือพิมพ์ เธอมีความสนใจมากเพราะเห็นว่ามียาได้ดีจึงอ่านข้อความประกาศรับสมัครให้พ่อฟังยังไม่ทันจบ พ่อรีบชักท้วงไม่เห็นด้วยเพราะพ่อคิดว่าจะเหมือน

กับพี่สาวของหล้าที่ไปทำงานแล้วต้องมาเสียชีวิตด้วยโรคเอดส์ หล้าปฏิเสธว่าไม่ใช่งานอย่างเดียวกับพี่สาว แต่เธอจะไปทำงานรับจ้างตั้งครรถเป็นเวลา 10 ปี

แนวคิดด้านวัฒนธรรม ผู้เขียนได้แสดงทัศนะต่อสภาพสังคมที่คนไทยกลุ่มหนึ่งถือโอกาสแสวงหาเงินด้วยกลวิธีต่าง ๆ เปิดโอกาสให้คนต่างชาติได้เข้ามาลงทุนและกอบโกยผลประโยชน์อย่างเต็มที่โดยไม่มีความรับผิดชอบและคำนึงถึงวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของไทยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงได้ลงนามอนุมัติให้โครงการผลิตมนุษย์ของชาวต่างชาติตั้งขึ้นได้ทั้งๆ ที่โครงการนี้ถูกเหยียดหยามหญิงไทย และใช้แรงงานหญิงไทยผู้ด้อยการศึกษาเยี่ยงทาส แต่ผู้อนุมัติโครงการกลับเห็นว่าเป็นการสร้างงานให้แก่หญิงไทย ดังที่กล่าวว่

“พอแล้วคุณตั้ง ผมพอจะมองเรื่องนี้ได้ตลอดแล้วนะ ผมคิดว่าข้อเสนอต่อเมืองไทยคงเป็นอย่างนี้ใช่ไหม โครงการนี้จะสร้างงานให้กับผู้หญิงไทยได้เป็นจำนวนมาก ผมว่าไม่ว่าจะเป็นผู้หญิงธรรมดา โสเภณีปลดระวาง หรือแม่ม่ายก็ทำงานนี้ได้หมด ซึ่งจะเป็นการช่วยกอบกู้สถานภาพทางการเงินของเราได้เป็นอย่างดี”

“ใช่ครับท่าน ท่านก็ทราบนี้ครับว่า ตั้งแต่เกิดวิกฤติการณ์ด้านแรงงานขึ้นเมื่อคราวนั้นแล้วเราก็ส่งออกแรงงานได้นิดเดียว ยิ่งเมื่อตอนที่เอดส์ระบาดครั้งใหญ่ขึ้น ผู้หญิงไทยที่ไปทำงานอยู่ต่างแดนถูกตะเพิดกลับบ้านเป็นแถว แล้วเราจะมีปัญหาหางานอะไรมาป้อนผู้คนจำนวนมากมาขนาดนั้นได้ทัน โดยเฉพาะคนที่มีการศึกษาน้อยๆ พวกนั้น งานเดี่ยวนี้อาจต้องการแต่คนมีปัญญาเท่านั้น”

“ถ้าเราคิดถึงปัญหานี้ล่ะคุณตั้ง ผมว่านี่อาจจะเป็นโครงการที่เสนอเข้ามาถูกจังหวะเลย ผมว่าข้างบนนั้นคงเห็นด้วยแน่ ๆ ผมจะลองเสนอขึ้นไปนะ อย่างที่เราคุยกันนี้แหละคุณตั้ง ปัญหาใหญ่อยู่ที่เรื่องศีลธรรมเท่านั้น แต่คุณก็รู้ว่าเดี่ยวนี้อันคนพูดกันถึงเรื่องนี้บ่อยลงทุกวัน ผมว่าอาจจะมีแค่เราสองคนเท่านั้นมั้งที่ยังมองจุดนี้กันอยู่ขอหน้าสุดท้ายให้ผมเถอะ ผมจะเซ็นชื่อให้ แล้วคุณเสนอต่อขึ้นไปเลยนะให้ข้างบนตัดสินใจขั้นสุดท้ายเอาเอง ถ้าเขาเรียกให้ผมไปชี้แจงเพิ่มเติมช่วยบอกว่ผมไม่วางนะ”

ผู้เขียนได้สะท้อนให้เห็นถึงความเจริญก้าวหน้าทางการแพทย์ในด้านการคิดค้นกรรมวิธีผสมเทียมในหลอดแก้วทดลองระหว่างไข่และสเปิร์ม เมื่อเกิดปฏิสนธิเป็นตัวอ่อนแล้วก็นำไปฝังในมดลูกของผู้หญิงให้เจริญเติบโตตามธรรมชาติ ดังนั้นโครงการผลิตมนุษย์ต้องการผู้หญิงจำนวนมากเพื่ออุ้มท้อง การผลิตมนุษย์เป็นธุรกิจประเภทหนึ่งที่มีผู้ซื้อผลิตภัณฑ์สามารถเลือกซื้อสายพันธุ์ดีที่ตนต้องการ หรือขายพันธุ์ของมนุษย์ที่แข็งแรงและมีชื่อเสียงเพื่อให้ได้เด็กสายพันธุ์พิเศษมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ดังข้อความ

...คนไข้ที่มีอาการไตวายซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมาก คนพวกนี้แหละที่ทำให้เกิดใบสั่งซื้อไตจำนวนมากมาย แล้วจะไปหาที่ไหนทัน นอกเสียจากมาเนียนเอาไปจากคนที่ยังมีชีวิตอยู่ แล้วจะเป็นใครล่ะถ้าไม่ใช่เด็กเคราะห์ร้ายพวกนั้น โดยเหตุนี้บริษัทแห่งนี้จึงเสนอตัวเข้ามาช่วยแก้ปัญหาข้อนี้ให้ เขาใช้คำว่าแก้ปัญหาของโลกเลยนะครับ ให้หมดไป โดยการผลิตเด็กสายพันธุ์พิเศษ ที่มีร่างกายแข็งแรง อวัยวะทุกอย่างแข็งแรง เพื่อใช้ในการนี้โดยเฉพาะ

“หมายความว่าอย่างไรนะคุณตั้ง กับคำว่าสายพันธุ์พิเศษนี้”

“เราจะใช้พ่อพันธุ์แม่พันธุ์เป็นอเมริกันนิโกรทั้งคู่เลย คนผิวดำแข็งแรงกว่าคนผิวอื่น ท่านก็เห็นนี้ครับว่าคนผิวดำครองแชมป์กีฬาโลกเกือบทุกอย่าง”

(ณัฐ ศาสตรสงฆ์วิทย์. 2539 : 123)

ผู้เขียนได้แสดงทัศนะว่าการผลิตมนุษย์ไว้ขายเป็นการแก้ปัญหาทางเพศของสังคมตะวันตก ที่นิยมรับซื้อเด็กไปเลี้ยงไว้เพื่อจุดประสงค์ทางเพศ เพื่อลดค่าใช้จ่ายที่ต้องออกไปหาความสุขนอกบ้าน อีกทั้งป้องกันการติดเชื้อเอดส์ เด็กเคราะห์ร้ายเหล่านี้เปรียบเหมือนทาสที่ต้องรับใช้และเป็นที่ระบายความใคร่ของผู้ที่เรียกสังคมตนเองว่า สังคมศิวิไลซ์ ดังข้อความตอนหนึ่งว่า

“ครับ เขาเอาเด็กไปเลี้ยงดูลูกนั้นแหละครับ เด็กทั้งหญิงและชายโดนเลี้ยงแบบนี้เยอะเลย ประเทศแถบโน้นนะ การหาความสุขทางเพศนอกบ้านมันเป็นแบบต้องใช้เงินซื้อค่าบริการละก็แพงเหลือหลาย ดีไม่ดีมีเอดส์เป็นของแถมด้วย แม้แต่

พฤติกรรมแบบฟรีเซ็กซ์ของคนทางโน้นก็ลดลงไปเยอะ แล้วถ้าเป็นคนมีอายุแล้วจะไปฟรีเซ็กซ์กับใคร ก็ไม่มีใครอยากเอาหรือ และนี่คือทางออกยังงัยละครับ

“แต่เด็กพวกนั้นมีชีวิต มีความรู้สึกเหมือนพวกเรานะ”

“ครับท่าน แต่จะต้องมีข้อตกลงกันเลยว่าเด็กพวกนั้นจะถูกคุมกำเนิดอย่างถาวร พวกเขาไม่มีโอกาสที่จะผลิตเด็กรุ่นต่อไปได้อีก ความกดดันที่พวกเขาได้รับก็จะจบลงแค่นั้น และนั่นน่าจะเป็นวิธีช่วยระบายความกดดันของผู้คนในสังคมศิวิไลซ์ได้ดีที่สุด”

“ทาสในศตวรรษที่ 21 ต่างหากละ !”

(ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์. 2539 : 122-123)

ผู้เขียนได้แสดงทัศนะว่าหญิงไทยที่ด้อยการศึกษา ด้อยโอกาสทางสังคม ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในชนบทมักจะเข้ามาหางานทำในเมือง ส่วนใหญ่มาขายแรงงานและขายบริการทางเพศ หญิงไทยในสายตาของชาวต่างชาติมักจะถูกมองอย่างไม่ให้เกียรติ ผู้เขียนจึงเจาะจงที่จะให้โครงการผลิตมนุษย์ของชาวต่างชาติเกิดขึ้นในเมืองไทย และรับสมัครหญิงไทยจำนวนมากเป็นผู้อุ้มท้อง เพราะคิดว่าหญิงไทยยากจนทั้งหลายสนใจอาชีพนี้อยู่แล้ว ดังเช่น หล้า เด็กสาวชนบทผู้หนึ่งที่ต้องการมาสมัครงาน ดังข้อความว่า

“ไม่ต้องออกแรงช่วยหรือพ่อ ปลาซ่อนของพ่อนะหงายท้องมาตั้งแต่ตอนบ่าแล้ว อยากจะให้พ่อช่วยดูหนังสือพิมพ์ชิ้นนี้หน่อย หล้ากำลังจุดเตาอยู่นะ พ่อจะเอาถุงกระดาษที่ห่อถุงแห้งที่พ่อซื้อมาจากตลาดในหมู่บ้านเมื่อวานเย็นมาเป็นเชื้อไฟ ก็เห็นไอ้นี้อยู่”

“อะไรของเอ็งวะ นังหล้า”

“นี่ไงพ่อ” เด็กสาวจิ้มนิ้วชี้มาตรงข้อความในกรอบที่ปรากฏอยู่บนเศษกระดาษตรงหน้า “เขาประกาศรับสมัครหญิงตั้งแสนคน เอาไปทำงาน เขาให้เงินดีดี ทำถึงสิบปีมีโบนัสอีกก้อนบ้อเริ่ม”

“เอ็งจะไปเป็นอย่างนั้นเอ็ง พี่ของเอ็งอีกหรือ” สายตาของผู้เป็นพ่อวาวับขึ้นมาทันใด “คุ้มมั๊ยกับการได้เงินมาแค่ชื้อว้าวให้พ่อใช้ไถนาได้สองตัว แล้วต้อง

ชมชานกลับมาตายที่นี่ด้วยโรคเอดส์นะ พ่อบอกแล้วว่าเราอยู่กันอย่างนี้ได้ พ่อเลี้ยงแกสองคนมาจนเป็นสาวได้แล้วทำไมจะอยู่ในกระท่อมอย่างนี้ต่อไปไม่ได้ !”

“ไม่ใช่อย่างนั้นหรือพ่อ อ้อ... หล้าลืมไปว่าพ่ออ่านหนังสือไม่ออก หล้าจะอ่านให้พ่อฟังเองนะ ประกาศรับสมัคร...”

“เอ็งไม่ต้องอ่านทีละตัวอยู่หรือก้นหล้า เดียวข้าก็เดือดจนล้นหม้อเท่านั้น บอกพ่อมาแล้วว่าเอ็งจะไปทำงานอะไรที่ไม่ใช่แบบนั่งเอ็งนะ”

“หล้าจะไปรับจ้างอุ้มท้องสักสิบปีจะพ่อ !”

(ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์. 2539 : 125-126)

จากเรื่องนี้ ผู้เขียนได้สะท้อนความเสื่อมโทรมทางศีลธรรมเกิดขึ้นในจิตใจมนุษย์ มนุษย์ถูกกลดค่าลงเป็นเพียงวัตถุที่ผลิตขึ้นมาเพื่อค้าขายเป็นสินค้าที่ส่งได้ตามความต้องการของผู้ซื้อ มนุษย์ผู้หนึ่งถูกเอาเปรียบจากสังคมดังเช่นทาสไม่ว่าจะเป็นยุคโบราณหรือในศตวรรษที่ 21 ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์ ได้จินตนาการคาดคะเนไปถึงอนาคตไว้อย่างน่าสะพรึงกลัว

จากการวิเคราะห์แนวคิดด้านวัฒนธรรมที่ปรากฏในเรื่องสั้นของณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์ ทั้ง 6 เรื่อง พอสรุปได้ว่า การพัฒนาประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านวัตถุนั้น แม้จะประสบผลสำเร็จ ประชาชนมีความสะดวกสบายเพิ่มขึ้น แต่ผลกระทบจากการพัฒนานั้นก่อให้เกิดปัญหาใหญ่ ๆ ตามมามากมาย ดังปัญหาที่เกิดขึ้นกับเมืองใหญ่ ๆ เช่น กรุงเทพฯ กล่าวคือ พื้นผิวดินทรุดอย่างรวดเร็วเพราะไม่อาจรับน้ำหนักจากการก่อสร้างอาคารสูง ถนนหนทาง รถยนต์ และปริมาณผู้คนที่ทับถมเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในแต่ละวัน จึงถึงเวลาแล้วที่จะใช้มาตรการต่าง ๆ ป้องกันกรุงเทพฯ ก่อนที่จะประสบความหายนะไปมากกว่านี้ โดยผู้เขียนเสนอมาตรการที่น่าสนใจอย่างหนึ่ง คือ การสร้างกำแพงล้อมกรุงเทพฯ และมีการบริการครบวงจรภายในกำแพงนั้น ในสังคมปัจจุบันและอนาคตประดิษฐกรรมทางเทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของมนุษย์ ช่วยเอื้ออำนวยและตอบสนองความต้องการได้อย่างรวดเร็ว ทำให้ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย แต่บางครั้งมนุษย์ก็ตกเป็นทาสของมัน ใช้มันเป็นเครื่องกำหนดแบบแผนในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ มนุษย์ในอนาคตจะต้องเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการเกิด การเลี้ยงดู การแต่งงาน การทำมาหาเลี้ยงชีพไปจนกระทั่งถึงการตาย

โดยเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมดั้งเดิมอย่างสิ้นเชิง แต่มนุษย์ก็จำใจยอมรับโดยคุณิ สภาพสังคมที่มีความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทันสมัยทำให้มนุษย์สูญเสียคุณค่าแห่งตน มีจิตใจหยาบกระด้าง ไร้มนุษยธรรม ไร้ความผูกพันกัน เป็นเพียงเครื่องจักรดำเนินไปตามกลไกของการควบคุม

จากการวิเคราะห์แนวคิดที่ปรากฏในเรื่องสั้นรางวัลดีเด่นของคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ พ.ศ. 2537 ของฉัฐ ศาสตรส่องวิทย์ จำนวน 12 เรื่อง พบแนวคิดของผู้เขียน 2 ด้าน คือ แนวคิดด้านสังคม และแนวคิดด้านวัฒนธรรม กล่าวโดยสรุปได้ดังนี้

แนวคิดด้านสังคม ฉัฐ ศาสตรส่องวิทย์ ได้เสนอแนวคิดทั้งด้านสังคมเมือง และแนวคิดด้านสังคมชนบท ในด้านสังคมเมืองผู้เขียนได้แสดงทัศนะว่าผู้คนในสังคมเมืองส่วนใหญ่เล็งเล็งน้ำใจและไร้มนุษยธรรมต่อกัน คนที่อ่อนแอ ชื่อและไรการศึกษาจะถูกเอาเปรียบจากคนที่เห็นแก่ตัว สภาพการดำรงชีวิตในปัจจุบัน ความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทำให้ผู้คนมีความเป็นอยู่สะดวกสบายขึ้น มีเครื่องอำนวยความสะดวก บันเทิงในหลายรูปแบบ และพร้อมพร้อมด้วยเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทันสมัย แต่คนก็ยังไม่รู้จักใช้และรักษา โดยเฉพาะสิ่งที่เป็นสมบัติสาธารณะ เช่น ตู้โทรศัพท์ เป็นต้น ส่วนแนวคิดด้านสังคมชนบท ผู้เขียนแสดงทัศนะว่าชาวชนบทส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ยากจน และด้อยการศึกษาคล้ายคลึงกัน สภาพท้องถิ่นที่อยู่อาศัยมักแห้งแล้ง กันดาร ห่างไกลความเจริญ มีอาชีพเป็นเกษตรกร เช่น ทำนา ทำสวน ทำไร่ ขายของป่าและสัตว์ป่า ถูกเอารัดเอาเปรียบจากคนเมืองในการค้าขาย เด็กสาวหลายคนในบางหมู่บ้านถูกพ่อแม่ขายเป็นโสเภณีเพื่อนำเงินมาเลี้ยงครอบครัว ชาวสวนบางคนต้องเปลี่ยนพฤติกรรมการค้าขายพืชผักผลไม้ด้วยการแช่น้ำยาเคมี เพื่อการขายที่ได้กำไรมากขึ้น โดยไม่คำนึงถึงอันตรายที่จะเกิดแก่ผู้บริโภค ส่วนในด้านค่านิยมของคนในสังคมชนบท พบว่า ชาวชนบทส่วนใหญ่ยังคงยึดมั่นในเรื่องความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน มีความเชื่อในเรื่องบาปบุญ ยกย่องผู้มีอำนาจ ยอมทำตามทุกอย่างด้วยความศรัทธาและเกรงกลัว

แนวคิดด้านวัฒนธรรม ฉัฐ ศาสตรส่องวิทย์ ได้เสนอแนวคิด คือ การพัฒนาประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านวัฒนธรรม แม้จะประสบผลสำเร็จ ประชาชนมี

ความสะดวกสบายเพิ่มขึ้น แต่ผลกระทบจากการพัฒนานั้นก่อให้เกิดปัญหาใหญ่ ๆ ตามมามากมาย ดังปัญหาที่เกิดขึ้นกับเมืองใหญ่ ๆ เช่น กรุงเทพฯ กล่าวคือ พื้นผิวดินทรุดอย่างรวดเร็วเพราะไม่อาจรับน้ำหนักจากการก่อสร้างอาคารสูง ถนนหนทาง รถยนต์ และปริมาณผู้คนที่ทับถมเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในแต่ละวัน จึงถึงเวลาแล้วที่จะใช้มาตรการต่าง ๆ ป้องกันกรุงเทพฯ ก่อนที่จะประสบความหายนะไปมากกว่านี้ โดยผู้เขียนเสนอมาตรการที่น่าสนใจอย่างหนึ่ง คือ การสร้างกำแพงล้อมกรุงเทพฯ และมีการบริการครบวงจรภายในกำแพงนั้น ในสังคมปัจจุบันและอนาคตประดิษฐกรรมทางเทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของมนุษย์ ช่วยเอื้ออำนวยและตอบสนองความต้องการได้อย่างรวดเร็ว ทำให้ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย แต่บางครั้งมนุษย์ก็ตกเป็นทาสของมัน ใช้นั้นเป็นเครื่องกำหนดแบบแผนในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ มนุษย์ในอนาคตจะต้องเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการเกิด การเลี้ยงดู การแต่งงาน การทำมาหาเลี้ยงชีพ ไปจนกระทั่งถึงการตาย โดยเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมดั้งเดิมอย่างสิ้นเชิง แต่มนุษย์ก็จำใจยอมรับโดยคุณิ สภาพสังคมที่มีความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทันสมัยทำให้มนุษย์สูญเสียคุณค่าแห่งตน มีจิตใจหยาบกระด้าง ไร้มนุษยธรรม ไร้ความผูกพันกัน เป็นเพียงเครื่องจักรดำเนินไปตามกลไกของการควบคุม

4. วิเคราะห์แนวคิดที่ปรากฏในเรื่องสั้นชุดอาเพศกำสรวล ของ วินทร์ เลียววาริณ

หนังสือรวมเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลดีเด่นจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ประจำปี พ.ศ. 2538 ชุดอาเพศกำสรวล ของวินทร์ เลียววาริณ ประกอบด้วยเรื่องสั้นทั้งหมด 11 เรื่อง ได้แก่

1. โลภี-นิพพาน
2. หมึกหยดสุดท้าย
3. เมืองคนบาป
4. อาเพศกำสรวล
5. เกม
6. สุนัขชาติไทย
7. น้ำสองสาย

8. กระดาษขาวกับขาวหมึก
9. คนแปลกหน้า : ปรัชญาที่สวนสาธารณะ
10. ปทานุกรมชีวิต ฉบับชนชั้นกลางกรุงเทพฯ
11. คติมนิสาเร่

ผู้วิจัยจะวิเคราะห์แนวคิดในเรื่องสั้นทั้ง 11 เรื่องดังกล่าวข้างต้นในด้านสังคม ด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ และด้านวัฒนธรรม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. แนวคิดด้านสังคม

แนวคิดด้านสังคม หมายถึง ทรรศนะที่ผู้เขียนมีต่อสภาพความเป็นอยู่ สภาพการดำรงชีวิต ที่อยู่อาศัย การทำมาหาเลี้ยงชีพ ตลอดจนค่านิยมและความเชื่อของผู้คนในสังคม ผู้เขียนได้สะท้อนปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นไว้ด้วยกลวิธีการเขียนที่น่าสนใจ ปรากฏอย่างชัดเจน 7 เรื่อง คือ เรื่องโลกีย-นิพพาน เรื่องกระดาษขาวกับขาวหมึก เรื่องเมืองคนบาป เรื่องเกม เรื่องคนแปลกหน้า : ปรัชญาที่สวนสาธารณะ เรื่องปทานุกรมชีวิต ฉบับชนชั้นกลางกรุงเทพฯ และเรื่องคติมนิสาเร่ ดังการวิเคราะห์ต่อไปนี้

เรื่องโลกีย-นิพพาน

โลกีย-นิพพาน เป็นเรื่องราวเปรียบเทียบพฤติกรรมและความรู้สึกนึกคิดของหญิงบริการในสถานอาบอบนวดแห่งหนึ่งกับพระภิกษุรูปหนึ่งที่แตกต่างกันก็เพียงเสื้อผ้าที่สวมใส่ แต่เป้าหมายของชีวิตนั้นแสวงหาสิ่งเดียวกัน ผู้เขียนได้ให้ชายผู้หนึ่งแสวงหาความจริงของชีวิตที่เขายังสับสนโดยศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมทางโลกีย และ ทางโลกุตระ คือนิพพาน เพื่อหาคำตอบ เขาจึงบวชและเข้ามาอยู่ร่วมกุฏิวัดเดียวกับหลวงพี่สันติซึ่งเป็นทั้งพระอุปัชฌาย์ และพี่ชายของเขา ตลอดระยะเวลา 4 เดือนเขาเฝ้าสังเกตทุกอิริยาบถของหลวงพี่สันติ เริ่มตั้งแต่การประกอบพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ให้แก่ชาวบ้านผู้มีความเลื่อมใสศรัทธา และการสะสมเครื่องรางของขลัง เช่น น้ำมันงา ตะกรุด ผ้ายันต์ ลูกประคำ ตลอดจนพระเครื่องซึ่งได้มาจากวัดที่มีชื่อเสียงและมีคุณสมบัติอยู่คงกระพันรวมทั้งหมดราคาไม่ต่ำกว่า 5-6 ล้านบาท เขานั่งฟังหลวงพี่สาธยายสรรพคุณของเหล็กไหล ผงพระอำพัน ซึ่งมีอิทธิฤทธิ์และคุ้มครองให้อยู่เย็นเป็นสุขตลอดชีวิต เขาไม่เคยเชื่อเรื่องนี้มาก่อนเลยและได้ทราบภายหลัง

หลังว่าสิ่งที่สร้างชื่อเสียงให้กับหลวงพี่คือ กิจกรรมการปลุกเสกเครื่องรางของขลัง ที่วัดแห่งนี้เขาเพิ่งทราบว่ากิจกรรมของสงฆ์ครอบคลุมกว้างไกลเกินกว่าที่เขาคิด ซึ่งมีทั้งสักยันต์ ทำน้ำมันต์ ตะกรุด น้ำมันงา เสกพระเครื่อง ดูพระเครื่อง ไขห่วย เจริญปาย แจกปลัดขิก เพื่อแลกกับการทำบุญบริจาคเงิน สิ่งของ รอยนต์ให้วัด เขาไม่เข้าใจว่ากิจกรรมเหล่านี้จะทำให้บรรลุนิพพานได้อย่างไร แต่หลวงพี่กลับให้คำตอบที่มีเหตุผลว่า การแสวงหานิพพานเป็นการค้นหาสัจจะภายในตนเองช่วยได้เฉพาะตัวเอง แต่ไม่ได้ช่วยเหลือผู้อื่นที่เดือดร้อนหรือมีทุกข์ทางใจได้ เขาไม่เห็นด้วยกับการกระทำของหลวงพี่ เพราะเขาคิดว่าจุดมุ่งหมายของการบวชคือการบรรลุถึงนิพพานมากกว่าการทำพิธีกรรมทางไสยศาสตร์เพื่อทำให้ประชาชนหลงเชื่อและมกมาย เขาจึงลาสิกขาเพื่อกลับออกมาสู่โลกภายนอก แสวงหาความหมายที่แท้จริงของชีวิต เขาเลือกสถานที่อาบอบนวดแห่งหนึ่งเพื่อเข้าไปใช้บริการเป็นครั้งแรกในชีวิต หญิงบริการที่เขาเลือกมาจากห้องผู้กระจะทำหน้าที่ของเธอจนหมดชั่วโมงแรก เขาขอต่อชั่วโมงที่สอง เธอเริ่มเปลือยร่างขาวโพลนได้แสงไฟสลัวยั่ววนเขา แต่เขาไม่มีความรู้สึกทางเพศตามประสาชายหนุ่มเพราะในหัวของเขาครุ่นคิดแต่ว่าอยากเข้าใจชีวิตอีกสุดขั้วหนึ่งว่ามันจะต่างจากวัดแค่ไหน หญิงบริการจึงเปลี่ยนมาพูดคุยเรื่องจุดมุ่งหมายของการมีชีวิตอยู่ เธอบอกว่าจุดมุ่งหมายในชีวิตของเธอคือการเก็บเงินให้ได้มากที่สุด แล้วไปเปิดร้านขายอาหารที่บ้านเกิด เธอเห็นว่าการมีชีวิตรอดอยู่นั้นเป็นสิ่งที่น่ายินดี เธอผิดหวังในชีวิตมามากและต่อสู้อุปสรรคเหล่านั้นมาได้ เพราะอุปสรรคสอนให้เธอรักชีวิต ไม่เพียงแต่ชีวิตเธอเท่านั้นแต่เป็นชีวิตของคนอื่นด้วย ชีวิตเป็นของมีค่าเมื่อเกิดมาแล้วควรรักษาและพาไปให้ถึงจุดหมายที่ตั้งไว้ คำพูดของเธอทำให้เขาประหลาดใจและชื่นชมที่ผู้หญิงในสถานที่เช่นนี้จะเข้าใจชีวิตได้ดีเกินกว่าที่เขาคาดคิด เขามีความรู้สึกต่อผู้หญิงแปลกหน้าคนนี้เหมือนใครคนหนึ่งที่เขาารู้สึกคุ้นเคยมานาน เขาจากหล่อนไปพร้อมกับการค้นพบความหมายที่แท้จริงของชีวิต เขาสรุปได้ว่า หญิงบริการกับพระบริการต่างกันตรงเสื้อผ้าที่สวมใส่ แต่จุดมุ่งหมายของการกระทำเป็นอย่างเดียวกันคือช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์

แนวคิดด้านสังคม ผู้เขียนได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับสภาพสังคมไทยว่า คนไทยจำนวนมากที่ด้อยการศึกษายังมีความเชื่อทางไสยศาสตร์ เพื่อทำให้เกิดสิริมงคล อยู่ยงคงกระพันมีพลังกำลังแข็งแกร่ง มีเสน่ห์แก่เพศตรงกันข้าม ตลอดจนทำให้ทำมาค้าขึ้น และพระสงฆ์จะเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมทางไสยศาสตร์เหล่านั้นตั้งแต่สักยันต์ ปลุกเสกน้ำมันงา

ทำน้ำมัน ตะกรุด ผ้ายันต์คด ลูกประคำ ผงพระอำพัน เสกพระเครื่อง และเครื่องรางของขลังต่างๆ เป็นต้น ดังที่หลวงพี่พยายามอธิบายให้น้องชายซึ่งเป็นพระบวชใหม่ฟังว่า

...จริงสิ ! อิทธิฤทธิ์อำนาจศักดิ์สิทธิ์นั้นมีจริง ไม่งั้นคนมาหาฉันทุกวันทำไมถ้าไม่ใช่เพราะต้องการของดี ค่อยๆ เรียนรู้ไปอีกหน่อยจะได้เป็นพระมีชื่อ”

“ผมไม่อยากจะมียี่ห้อทางทำพิธีแบบนี้หรอกครับ”

“แก่นี้มันดีกวานชิ้นแท้ๆ มัวแต่เรียนทางวิทยาศาสตร์เงินลืมนิดของดีทางไสยศาสตร์หมดวิชาพวกนี้...สักหมึก สักน้ำมัน สักอักขระยันต์ เป็นวิชาดีๆ มีประโยชน์ทั้งนั้น อย่าเพิ่งทำหน้าไม่เชื่อ นี่แน่ะ จะโชว์อะไรให้ดู เพื่อแะจะได้ตาสว่างขึ้นบ้าง”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 19)

และอีกตอนหนึ่งกล่าวถึง เครื่องรางของขลังที่หลวงพี่สะสมไว้มากมายว่า

“ขวดแถวล่างนี้คือน้ำมันงา ของดีที่ฉันปลูกเสกเอง...” ท่านเริ่มสาธยาย “...ใครจะไปไหนมาไหนเป็นต้องขอไปคนละขวดสองขวด จนปลูกเสกแทบไม่ทันอยู่แล้ว น้ำมันที่นี้ก็เหมือนกัน มารดกันทุกวัน หนุ่มๆ ที่กำลังจะไปเกณฑ์ทหารรดแล้วจะไม่มีวันจับได้ใบแดงเลย...”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 20)

เรื่องเกี่ยวกับเหล็กไหล หลวงพี่อธิบายสรรพคุณไว้ว่า

“...นี่แหละคือเหล็กไหล สุดยอดของธาตุศักดิ์สิทธิ์ หายากกว่ายาก เคยทดลองเอาปิ่นยิงแล้วสามครั้ง กระสุนด้านหมดทุกนัด ถ้าเอามือกำมันไว้จุ่มลงในน้ำเดือดจะไม่รู้สึกร้อนแม้แต่น้อย ถ้าวางไว้กับน้ำผึ้ง มันจะดูดน้ำผึ้งเกลี้ยงเลย นี่แหละอิทธิฤทธิ์ของมันละ เดิมมีสองชิ้น สมัยสงครามเวียดนามขายให้ทหารอเมริกันชิ้นหนึ่ง ไอ้พวกนั้นเอาใส่เครื่องบินทิ้งระเบิด ปรากฏว่าตลอดสงคราม ลำนั้นไม่เคยถูกยิงตกเลย”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 21)

ในสังคมไทยยังมีผู้คนที่ยังไม่เข้าใจแก่นแท้ของพุทธศาสนา จึงพากันมีความเชื่ออำนาจลึกลับว่าจะทำให้เกิดผลดีแก่ตนได้ จึงมุ่งพยายามแสวงหาของดีวัตถุมงคลมาไว้ครอบครองเพื่อหวังโชคลาภและความสบายใจ จึงเกิดธุรกิจพุทธพาณิชย์ขึ้นมา พระสงฆ์เองก็หาเงินเข้าวัดจากธุรกิจนี้ ดังที่กล่าวว่า

“ตั้งแต่เขียนหนังสือมานี้ มีโยมมาติดต่อกับให้ดูวัตถุมงคลว่าเป็นของแท้หรือของปลอมมากมาย เราก็ให้คำปรึกษาไป แลกกับการที่โยมช่วยทำบุญบริจาคให้วัด ถือว่าเป็นการยิงปืนนัดเดียวได้นกสองตัว อย่างโยมบางคนเป็นเอเยนต์พระเครื่องเกรดเอก็มาปรึกษาเป็นประจำ เขาติดต่อหาพระเครื่องให้พวกคนมีเงิน หาเฉพาะรุ่นราคาเกินล้านเท่านั้น ตลาดพระเครื่องระดับนี้ยังเปิดกว้าง มีคนที่มีกำลังซื้อสูง เพียงแต่ว่าคนซื้อต้องการความมั่นใจจึงต้องการคำรับรองจากคนกลางที่เชื่อถือได้ ก็คือฉัน”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 27)

ผู้เขียนได้แสดงทัศนะต่อสภาพสังคมไทยในปัจจุบันที่กำลังเสื่อมทรามลงในด้านจิตใจและศีลธรรม ผู้คนที่มาบริจาคให้วัดก็หวังสิ่งตอบแทน แทนที่จะบริจาคด้วยจิตศรัทธาสร้างบุญกุศล ให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม กลับต้องการวัตถุมงคลเพื่อแลกเปลี่ยนกับการเอาเงินมาบริจาค เป็นช่องทางให้พระที่แสวงหาปัจจัยวัตถุมงคลทองสำรวยและมุ่งหน้าปลุกเสกวัตถุมงคล ไม่ได้ตั้งใจศึกษาธรรมวินัยอย่างจริงจัง หรือปฏิบัติธรรมเพื่อละซึ่งกิเลส ตัณหาทั้งปวง ดังเช่นพฤติกรรมของหลวงพี่ที่ใช้เครื่องรางวิชา ปลุกเสกเครื่องรางของขลังจนมีชื่อเสียง ใคร ๆ ก็รู้จัก “หลวงพ่อดันติแห่งวัดไตรยางค์ผู้หยั่งรู้อำนาจลึกลับ” หลวงพี่พยายามอธิบายให้พระน้องชายฟังว่า สิ่งที่เขาทำล้วนแต่เป็นประโยชน์ได้ช่วยเพื่อนมนุษย์และช่วยหารายได้เข้าวัด ดังที่บอกว่า

“...แกอย่าลืมนะชาวบ้านไม่ว่ายุคสมัยไหน ก็ต้องการที่พึ่งทางใจด้วยกันทั้งนั้น เครื่องรางของขลังและพิธีกรรมต่าง ๆ พวกนี้ช่วยทางด้านจิตใจ เมื่อใจสบายทุกอย่างก็ดีขึ้นตามมาเอง”

“แต่อย่างนี้เขาเรียกเครื่องรางวิชาไม่ใช่หรือพี่ ?”

หลวงพี่สันติมองหน้าผมอย่างครุ่นคิด “แกผิดหวังที่มาบวชที่นี่หรือ ?”

“ก็ไม่ใช่เชิง เพียงแต่คิดว่ากำลังมาทำอะไรอยู่ที่นี่ สงสัยว่าจุดมุ่งหมายของการบวชอยู่ที่ไหนกันแน่ ? ผมคิดว่ามันน่าจะอยู่ที่นิพพานมากกว่าพิธีกรรม”

“ก็จริง แต่ในทางปฏิบัติชีวิตพระไม่ใช่จะหันหลังให้สังคมเพื่อปฏิบัติธรรมอย่างเดียวได้เมื่อไหร่ คนเราไม่ใช่พระอรหันต์กันทุกคนที่ไม่ต้องพึ่งเครื่องมือหรือสิ่งยึดเหนี่ยวในการดำเนินชีวิต...”

“เครื่องมือ ? สิ่งยึดเหนี่ยวในการดำเนินชีวิต...” ผมมองดูสิ่งรอบห้อง โทรทัศน์สีโซนี่ขนาด 34 นิ้ว กับเครื่องเล่นวิดีโอเทปเจวีซีชุกตัวอยู่ที่มุมห้อง แอมป์ไฟลายเออร์ยามาส่งกับเครื่องเล่นคอมแพ็คดีส์ก็แนบเสียบกลางระหว่างกระจกรูปอย่างไม้ขัดเงิน ลำโพงเบสสองตัววางขนานพระพุทธรูปวูปเฟอร์เจบีแอลเปียดตัวอยู่หลังโต๊ะบูชา เครื่องปรับอากาศวางคู่กันกับเครื่องฟอกอากาศ เสาอากาศเคเบิลทีวีตั้งตระหง่านอยู่บนหลังคาภูฏี และที่ลานข้างนอก... รถเก๋งวอลโว่ 740 จี.แอล. หมอบอยู่นิ่งสนิท... ให้ตายเถอะ ที่นี้น่าจะเป็นห้องหุ่ในเลาจน์ชั้นหนึ่งที่ชุกตัวอยู่ในมุมมืดมูมหนึ่งของกรุงเทพฯมากกว่าจะเป็นกุฏิปฏิบัติธรรมของพระอาจารย์มีชื่อ...

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 30)

ผู้เขียนได้สะท้อนแนวคิดต่อสภาพสังคมไทยในปัจจุบันที่กำลังเสื่อมโทรมลง เพราะมีบุคคลที่ทำกินแอบแฝงเอาศาสนามาบังหน้า กอบโกยเงินทองสร้างความร่ำรวยและมีฐานะความเป็นอยู่ที่สุขสบาย ผู้เขียนสะท้อนพฤติกรรมผ่านหลวงพี่ซึ่งเป็นพระอุปัชฌาย์ พระผู้ใหญ่ที่ไม่ได้ช่วยให้พระมีการศึกษา ไม่ได้เอาธรรมะไปเผยแพร่สั่งสอนประชาชน กลับหมกมุ่นอยู่กับการปลุกเสกเครื่องรางของขลัง ขยายบริการความเชื่อ ความศรัทธาให้แก่ชาวบ้าน พระที่ดีตั้งใจปฏิบัติธรรมวินัยถูกทอดทิ้งเพราะไม่ตอบสนองความต้องการของชาวบ้านที่มุ่งหาลาภ จึงหมดกำลังใจ ดังเช่นพระบวชใหม่ในเรื่องนี้ที่ลาสิกขาเพราะเบื่อหน่ายและผิดหวังกับการเป็นบรรพชิต ผู้เขียนได้แสดงทัศนคติต่อพฤติกรรมของพระกับหญิงให้บริการนางหนึ่งในลักษณะสุดขั้วกัน หลังจากที่เขาลาสิกขาออกมา เขาเปรียบเทียบระหว่างการให้บริการของพระกับหญิงขายบริการในสถานอาบอบนวดว่า ผลของการให้บริการคือสิ่งเดียวกัน คือ ทำให้ผู้ใช้บริการสบายใจและมีความสุข แต่พระอยู่ในสถานภาพทางสังคมที่

ดีกว่าหญิงขายบริการ พระจะได้รับการยกย่องศรัทธาจากผู้คน ชูงใจผู้คนให้มาซื้อบริการได้มากกว่า พระจะมีโอกาสร่ำรวยมากกว่าและมีชื่อเสียงจากการขายวัตถุและบริการอีกด้วย ส่วนหญิงขายบริการในสถานอาบอบนวดอยู่ในสถานภาพทางสังคมที่ต่ำต้อย ผู้คนรังเกียจเหยียดหยาม เห็นเป็นเพียงสินค้าที่เลือกได้ตามห้องตู้กระจก แต่พวกหล่อนก็ทำมาหากินอย่างสุจริต มีจิตใจที่ดีงาม หารายได้จากการขายบริการเรือนร่างเพื่อนำไปเลี้ยงดูครอบครัว และสร้างฐานะให้ดีขึ้น แล้วก็จะเลิกอาชีพนี้ การใช้ชีวิตของพวกหล่อนมีคุณค่าเพื่อมุ่งมั่นสู่เป้าหมายที่ชัดเจน เขาได้เข้าใจความหมายของชีวิตจากการสนทนากับหญิงขายบริการผู้นี้ ดังที่เขารำพึงว่า

...สองตาของผมสัมผัสสร้างเปลือกขาวโพลนของหล่อน ผมไม่เคยเข้าใจเปลือกของธรรมชาติได้ชัดเจนและเป็นรูปธรรมเท่านี้มาก่อนเลยในใจผมไม่มีความกระหาย ไม่มีหล่อน ไม่มีผม ไม่มีอะไร พรึบนั่นผมก็ได้คิดว่าทุกสรรพสิ่งล้วนมีเปลือกห่อหุ้มอยู่ หนาบ้าง บางบ้าง แต่มันใช้วัดอะไรไม่ได้เลย เมื่อคุณกะเทาะเปลือกที่สกปรกที่สุดออก คุณอาจแปลกใจที่พบแก่นอันบริสุทธิ์ สะอาดของมันซ่อนอยู่ภายใน เมื่อนั้นหญิงบริการกับพระบริการก็ต่างกันตรงเสื้อที่สวมใส่...

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 35)

วินทร์ เลียววาริณ ได้วิพากษ์วิจารณ์และเสียดสีพฤติกรรมของคนในสังคมที่มีสถานภาพต่างกันอย่างสุดขั้วได้อย่างแยบยล

เรื่องกระดาศขาวกับคาวหมึก

เรื่องกระดาศขาวกับคาวหมึก เป็นเรื่องเกี่ยวกับการประณามสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือพิมพ์ที่เสนอข่าวบิดเบือนข้อเท็จจริง นางสาวกมล กิจนาคร นางแบบและดาราภาพยนตร์วัย 35 ปี เธอได้อ่านพบข้อความพาดหัวข่าวจากหนังสือพิมพ์ยักษ์ใหญ่ ‘สยามเที่ยงตรง’ ที่ลงข่าวว่า คาวยั่วถูกโจรหนุ่มปล้นทรัพย์และข่มขืน เธออ่านรายละเอียดของข่าวที่พาดพิงถึงเรื่องราวของเธอต่อไปว่า เมื่อเวลาสองยามเธอสวมชุดนอนบางเบาขึ้นโรงพักได้

แจ้งความต่อนายร้อยเวรสถานีตำรวจบางรักว่า เธอถูกโจรปล้นชิงทรัพย์ที่ห้องพักคอนโดมิเนียม กวาดทรัพย์สินมีมูลค่ารวมทั้งสิ้นหกหมื่นบาทเศษ และโจรหลบหนีไปได้ ผู้สื่อข่าวได้ไปสำรวจที่พักแห่งนี้และได้สอบถามเพื่อนบ้าน ทุกคนให้ความเห็นว่าเธอถูกโจรข่มขืนสร้างความโกรธเคืองให้แก่เธอเป็นอย่างมาก เธอพลิกด้านหลังของหนังสือพิมพ์หาหมายเลขโทรศัพท์ และได้โทรศัพท์ถึงบรรณาธิการข่าวให้ส่งคำขอโทษอย่างเป็นทางการในหนังสือพิมพ์กรณีที่เธอไม่ได้ถูกข่มขืน เธอถูกบรรณาธิการข่าวปฏิเสธโดยอ้างว่าเป็นวิธีการนำเสนอในอีกมุมหนึ่งไม่จำเป็นต้องแก้ข่าว เธอจึงประกาศจะแจ้งความตำรวจฐานหมิ่นประมาททำให้เสื่อมเสียชื่อเสียง เธอได้ติดต่อกับทนายความคนหนึ่ง แต่กลับถูกทนายความทักท้วงว่าถึงเธอจะเป็นฝ่ายชนะคดีก็ไม่คุ้มกัน ทั้งเสียเวลาและกลับถูกซ้ำเติมให้เธอต้องเสียชื่อเสียง ข้างต้องตกเป็นข่าวให้หนังสือพิมพ์ขายได้อีก หนังสือพิมพ์จะไม่มีวันยอมแพ้อย่างง่าย ๆ แต่เธอกลับมีใจเด็ดเดี่ยวไม่ถอยหนีและได้ส่งคำฟ้องร้องในขณะที่เธอถูกหนังสือพิมพ์ประโคมข่าวเสียชื่อเสียงควาโลภี๊ยะของเธอตลอดเวลา เพื่อจะประจานเธอให้ประชาชนได้รับรู้ว่าเธอเป็นควาชั่วทั้งในจอและนอกจอ สร้างความกดดันให้เธอต้องทุกข์ทรมานใจ จนเธอเผยความจริงให้กับทนายความถึงสาเหตุที่แท้จริงว่า เธอได้ปฏิเสธคดีฉ้อโกงกับคนหนึ่งที่ชวนเธอไปนอนด้วย ครั้งนี้จึงเป็นโอกาสที่ทำให้พวกเขาหันมาโจมตีเธออย่างหนักด้วยวิธีการวิพากษ์วิจารณ์และเสียชื่อเสียงด้วยถ้อยคำที่หยาบคาย จนกระทั่งวันหนึ่งบรรณาธิการบริหารของ 'สยามเที่ยงตรง' ได้นัดหมายให้เธอมาที่สำนักงานเพื่อเจรจาประนีประนอมหาทางยุติก่อนที่เรื่องจะถึงศาล แต่ไม่เป็นผลสำเร็จด้วยกันทั้งสองฝ่าย เมื่อคดีขึ้นสู่ศาล เธอได้ร้องขอความเป็นธรรมจากศาล และประกาศว่าเธอไม่ต้องการอะไรมากไปกว่าเพียงต้องการให้คดีของเธอเป็นตัวอย่างให้นักหนังสือพิมพ์ได้ตระหนักในหน้าที่ความรับผิดชอบและมีจรรยาบรรณในอาชีพของตน เพราะทุกคนไม่ว่าจะอยู่ในอาชีพใดต่างก็มีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน อย่าตัดสินคนเพียงแค่มองเห็นเปลือกนอก สองวันต่อมา หนังสือพิมพ์สยามเที่ยงตรง ลงข่าวสั้นในหน้าสุดท้ายว่า ตำรวจจับโจรคดียปล้นทรัพย์นางสาวกมลลา กิจนาครได้ ผู้ต้องหาสารภาพว่าได้ปล้นทรัพย์แต่มิได้ข่มขืน และหนังสือพิมพ์ได้ลงข่าวอีกว่าผู้ต้องหาเป็นเกย์เคยต้องคดีทำร้ายร่างกายฝรั่งที่ว่างไปนอนด้วย

แนวคิดด้านสังคม ผู้เขียนได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับอาชีพของคนในวงการหนังสือพิมพ์ว่า 'ไร้อรรถาบรรณ' นักข่าวเขียนข่าวบิดเบือนความจริงเพื่อสร้างความสนใจแก่ผู้อ่าน

โดยไม่มีความรับผิดชอบและไม่คำนึงถึงความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นกับผู้ตกเป็นข่าว ดังเช่น นางสาวกมลลา กิจนาคร อาชีพนักแสดงภาพยนตร์ เป็นดาวโป๊ที่โด่งดัง เธอถูกปล้นทรัพย์ ลิน แหวนเพชร สร้อยคอทองคำและเงินสด มูลค่ารวมหกหมื่นบาทเศษ และโจรหลบหนีไปได้ แต่หนังสือพิมพ์พาดหัวข่าวว่า

ดาวชั่วถูกโจรหนุ่มลอกคราบ

แต่งตัวชวนเสียวเลยโดนโจรลงดี ทั้งฟาดทั้งชิงทรัพย์

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 141)

เมื่อเธอโทรศัพท์ไปหาบรรณาธิการข่าวเพื่อให้แก้ข่าวกลับได้รับคำตอบอย่างเยาะหยันว่า เธอถูกปล้นทรัพย์และถูกข่มขืนจริงเพราะปกติเธอก็มีอาชีพดาราประเภทดาวชั่วอยู่แล้ว และวันต่อมา หนังสือพิมพ์ก็ลงข่าวหน้า 1 เยาะหยันเธออีกว่า

เพื่อนบ้านยืนยันกมลลาถูกข่มขืนแน่

ชอบแต่งตัวแบบลอบดีโจร

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 143)

เมื่อเธอไปปรึกษาทนายความเพื่อฟ้องร้อง ทนายกล่าวว่า

“คุณแน่ใจหรือครับว่าจะฟ้องสยามเที่ยงตรง ? เขาเอ่ยประโยคนี้เป็นครั้งที่เท่าใดกมลลาเองก็จำไม่ได้

“ใช่ ทั้งบรรณาธิการ คนเขียนข่าว เจ้าของ ฟ้องหมด”

“คุณกำลังเล่นอยู่กับหนังสือพิมพ์ยักษ์ใหญ่นะครับ โอกาสของคุณไม่มากนัก...”

“คุณกำลังบอกให้ฉันยอมรับข่าวสวาทที่พวกเขาปั่นขึ้นมานั้นหรือ? มันเป็นเรื่องข่าวดิบเบือน...”

“ต่อให้คุณพิสูจน์ได้ และชนะคดี ก็อาจไม่คุ้มกัน เพราะพวกนั้นต้องเล่นงานคุณจนป็นปีแน่ เข้าใจไหมว่าพวกเขาขอมเสียเงิน แต่ไม่มีวันยอมแพ้ มิเช่นนั้น

หนังสือพิมพ์เขาจะเสียชื่อหมด และเป็นผลโดยตรงกับยอดขาย...การที่เราไปฟ้องพวกนั้นก็เหมือนเอาพิมเสนไปแลกกับเกลือ ยิ่งทำให้คุณเสียชื่อและหนังสือพิมพ์ขายดีขึ้นอีก”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 144-145)

ผู้เขียนได้สะท้อนให้เห็นว่า หนังสือพิมพ์ยักษ์ใหญ่มักจะรู้จักคุ้นเคยกับนักการเมืองเพื่อเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน นักการเมืองใช้หนังสือพิมพ์เป็นเครื่องมือในการโฆษณาหาเสียง และในทางตรงกันข้ามหนังสือพิมพ์ก็ได้รับการพิทักษ์ปกป้องผลประโยชน์จากนักการเมือง ความสัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้นระหว่างหนังสือพิมพ์และนักการเมืองจึงมีมาทุกยุคทุกสมัย ดังปรากฏในข้อความตอนหนึ่งว่า

...บนผนังสำนักงานชั้นสองเป็นรูปท่านประธานบริษัทถ่ายรูปคู่กับนายก รัฐมนตรีหลายท่าน รัฐมนตรีกระทรวงต่าง ๆ นายทหารระดับสูง อธิบดีกรม ตำรวจและอีกมากมายที่หล่อนไม่รู้จักชื่อ

“รูปนี้ท่านถ่ายคู่กับท่านประธานสภาฎีกา คราวครบรอบวันเกิดห้ารอบ”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 151)

นักหนังสือพิมพ์ต่างก็ใช้กลเม็ดเขียนข่าวแข่งขันกันในคอลัมน์ต่าง ๆ ทั้งวิพากษ์วิจารณ์ เลียดสี ชุบซิบ โดยเฉพาะข่าวดาว ๆ ด้วยการใช้อรรถาธิบายความสนใจเพื่อขายข่าวไว้สาระที่ผู้อ่านส่วนใหญ่นิยม ทำให้ยอดขายของหนังสือพิมพ์พุ่งสูงขึ้นโดยมิได้ตรวจสอบข่าวให้ถูกต้องเสียก่อน บางครั้งแม้จะรู้ว่าเป็นข่าวไม่จริงก็ไม่แก้ไข กลับแต่งเรื่องป้ายสีซ้ำเติมผู้ตกเป็นข่าวอย่างไม่รับผิดชอบ ดังที่นางสาวกมลลา กิจนาคร ได้รับ ที่ลงข่าวว่า

...อย่าหาว่า ‘หนังหน้าไฟ’ หยาบเลย ‘หนังหน้าไฟ’ เห็นผู้หญิงที่ชอบแต่งตัวโป๊โดนข่มขืนซักทีก็ดีเหมือนกัน จะได้หายซ้ำ เรื่องนี้เป็นอุทาหรณ์สำหรับเรา ๆ และ...ขอโทษ เรื่องนี้ชาวบ้านกลับสมน้ำหน้ามากกว่า แหม ให้ตายเถอะ ผมซัก อิจฉาแทนไอ้โจรคนนั้นเสียจริง...

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 147)

และอีกตอนหนึ่งว่า

...ก็มาถึงข่าวคราว เอ๊ย ข่าวคราววันนี้ เรื่องของดาวยั่วคนหนึ่งที่เคยพยายามสร้างข่าว สังคมนี้นับว่าแปลกตรงนี้แหละท่าน คนเสนอความจริงกลับถูกฟ้อง ฮ่วย ‘เดี๋ยวเหลียง’ แอบสืบมาได้ความว่าดาวยั่วคนนี้กำลังจะหลงยุค ร่างกายเริ่มหย่อนยาน งานเริ่มลดเพราะแพ้สังขาร จึงต้องทำตัวให้ดังขึ้นมาอีกครั้ง น่าสังเวชแทนจริงๆ สุภาษิตทางพระว่าสังขารไม่เที่ยงหนอ ที่เคยอวบก็กลับเหี่ยว สงสัยต้องส่งเทพประเทศน์ไปให้ฟังซะแล้ว เลิกจับเด็กชะทีเถอะคุณป้า คราวหน้าอาจช่วยเจอโจรชาคิสต์แล้วจะเศร้า จบข่าวคราว เอ๊ย ข่าวคราวก็มาถึงข่าวองค์การโทรศัพท์ พนักงานไร้มองเก็บเงินบ้านน้องสาวของ ‘เดี๋ยวเหลียง’ เกินไปสองพันกว่าบาท ท่านผู้อำนวยการมุดหัวอยู่ที่ไหนครับ...

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 148-149)

ผู้เขียนได้ประณามนักเขียนที่รับจ้างเขียนข่าวว่าไม่ต่างจากโสเภณี ดังที่ทนายกล่าวว่า

“เรื่องธรรมดา ผมได้ยื่นมาบ่อย ๆ จะว่าไปแล้วนักเขียนที่รับสินจ้างไม่ต่างจากโสเภณีเท่าไร ค่าจ้างจะเป็นเงินหรือร่างกายก็ได้”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 149-150)

ผู้เขียนได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับความสำนึกในจรรยาบรรณที่นักหนังสือพิมพ์ควรได้ตระหนักถึงบทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบ ไม่ควรหลงไหลในอำนาจ และใช้พลังอำนาจนั้นเป็นอาวุธทำลายล้างชีวิตให้คนตายทั้งเป็น นักหนังสือพิมพ์ควรได้คำนึงถึงสิทธิมนุษยชนที่ทุกคน ทุกอาชีพ มีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน และควรเลิกที่จะมองเห็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ด้วยการตัดสินแต่เพียงมองเห็นภายนอก ผู้เขียนได้สะท้อนทัศนะนี้เพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมในสังคม โดยผ่าน กมลลา กิจนาคร ที่ให้การต่อศาล ดังข้อความว่า

“ปรมาจารย์วิชาหนังสือพิมพ์เชื่อมั่นในพลังของหนังสือพิมพ์ว่า มันสามารถเป็นกระบอกเสียงแทนทุกคนในสังคม ชี้นะ ตักเตือน สร้างสรรค์ แม้จะเป็นอุดมคติ แต่มันก็เป็นความหวังของเรา...ทว่าพฤติกรรมที่หนังสือพิมพ์หลายฉบับในประเทศนี้ประพฤติ กลับเป็นสิ่งที่สวนแนวคิดนี้อย่างสิ้นเชิง คนหนังสือพิมพ์เริ่มสัมผัสกับอำนาจที่บางครั้งก็เหนือกว่าป็น เป็นรสชาติที่เมื่อลิ้มลองแล้วก็ติดใจและล่ำฟอง จึงใช้อำนาจนี้แสวงหาผลประโยชน์เพื่อตนเอง...ดิฉันในฐานะเจ้าทุกข์ฟ้องร้องขอความเป็นธรรมจากสถาบันนี้ ก็เพื่อเป็นตัวอย่างแก่นักหนังสือพิมพ์มากกว่าจะต้องการเรียกร้องค่าเสียหายหรืออยากดัง เราทุกคนอยู่ในสังคมเดียวกัน สังคมนี้อยู่ได้ด้วยคุณธรรม ความเสมอภาค และเมื่อสมาชิกทุกคนในสังคมมีความรับผิดชอบ...ในทุกวิชาชีพมีสิ่งที่เรียกกันว่า ‘จรรยาบรรณ’ แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าจรรยาบรรณในวิชาชีพหนังสือพิมพ์เริ่มหดหายไป เช่นเดียวกับสำนึกของหน้าที่...แต่ที่ร้ายแรงกว่าก็คือการบิดเบือนจรรยาบรรณเพื่อประโยชน์ส่วนตัว การปลุกฝังชี้นำในสิ่งที่คนเขียนต้องการ การใช้อำนาจของปากกาเพื่อผลทางธุรกิจและการเมือง ... ดิฉันไม่สนใจว่าดิฉันจะชนะคดีในวันนี้หรือไม่ นั่นไม่สำคัญเท่ากับว่ามันได้สะกิดใจให้ชาวสื่อสารมวลชนทั้งหลายได้ระลึกถึงหน้าที่และจรรยาบรรณที่ท่านรับผิดชอบอยู่หรือไม่ การประกอบอาชีพเป็นนางแบบ นักแสดง นายแพทย์ ครู หรือคนหนังสือพิมพ์ ต่างก็มีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นคนเท่าเทียมกัน เราโตพอหรือยังที่จะเลิกตัดสินคนอื่นจากเปลือกภายนอก ?”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 154-155)

หนังสือพิมพ์แม้เมื่อรู้ว่าได้ลงข่าวผิดพลาดไปแล้ว ก็ไม่มีการขอโทษผู้ตกเป็นข่าวที่ตนเขียนให้เสียหายมาโดยตลอด ดังเช่นในเรื่องนี้ ข่าวที่จับโจรปล้นได้และโจรเป็นเกย์ถูกลงในข่าวสั้นหน้าหลังสุดของหนังสือพิมพ์ เหมือนไม่ให้ความสำคัญอะไรทั้งที่มันเป็นความจริงและมีความหมายต่อภาพลักษณ์ของผู้ตกเป็นข่าวมาก แต่ตอนที่ประธานเขากลับเขียนข่าวหน้า 1 หรือในคอลัมน์สังคมหน้า 3 หน้า 5 ความหวังที่จะให้นักหนังสือพิมพ์ได้สำนึกจรรยาบรรณในอาชีพของตน ไม่ละเมิดสิทธิมนุษยชนคงเป็นแต่เพียงความฝัน เพราะนักหนังสือพิมพ์ยังคงดำเนินธุรกิจก้าวต่อไปเพื่อผลประโยชน์ ผู้เขียนได้สะท้อนแนวคิดนี้ผ่าน

ข้อความพาดหัวข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์ฉบับใหม่พาดพิงถึงเหยื่อเคราะห์ร้ายรายต่อไป ดัง
ข้อความว่า

คาราหนุ่มนักร้องชื่อดังเป็นเอดส์...

มั่วเช็กกันเพลิน เชื่อว่าได้เล็ดบวก...

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 156)

จากเรื่องนี้ ผู้เขียนได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับคนในวงการหนังสือพิมพ์ว่าไร้จรรยาบรรณ นักเขียนข่าวบิดเบือนความจริง เพื่อสร้างความสนใจให้แก่ผู้อ่าน โดยหวังยอดจำหน่ายมากกว่าจะคำนึงถึงข้อเท็จจริง ไม่คำนึงถึงผลเสียที่จะเกิดขึ้นกับผู้ตกเป็นข่าว และไม่มีความรับผิดชอบ ความหวังที่จะให้นักหนังสือพิมพ์ได้สำนึกจรรยาบรรณในอาชีพของตน คงเป็นแต่เพียงความฝัน เพราะนักหนังสือพิมพ์ยังคงดำเนินธุรกิจก้าวต่อไปเพื่อผลประโยชน์แต่ประการเดียว

เมืองคนบาป

เมืองคนบาป เป็นเรื่องราวของชีวิตผู้คนในเมืองหลวง หลายเพศ หลายวัย หลายอาชีพ ที่ดำเนินชีวิตในแต่ละวันด้วยพฤติกรรมที่ต่างกันซึ่งล้วนแต่ตกอยู่ในสภาพที่ทำบาปทั้งสิ้น ผู้คนเหล่านี้ได้โดยสารรถแท็กซี่ที่มีชายหนุ่มจากบุรีรัมย์เป็นผู้ขับ และเป็นเจ้าของรถ เขาเริ่มรับผู้โดยสารตั้งแต่เวลาบ่ายห้าโมงครึ่ง จากสามแยกเกษตรไปพัฒนาพงษ์ จากพัฒนาพงษ์ไปพญาไท จากพญาไทไปพหลโยธิน จากพหลโยธินไปสุขุมวิท 39 จากสุขุมวิทไปรัชดาภิเษก จากรัชดาภิเษกไปเพชรบุรีตัดใหม่ จากเพชรบุรีตัดใหม่ไปคลองตัน จากคลองตันไปบางแค และจากเพชรเกษมไปสุขุมวิท 55 และเมื่อถึงเวลาสี่สิบนาทีเขาก็ขับรถออกนอกเมืองมุ่งสู่บุรีรัมย์บ้านเกิดต่อไป ตลอดระยะเวลาในช่วงที่เขาขับผู้โดยสารราว 10 ชั่วโมงตั้งแต่ 17.30 น. - 03.40 น. คำคืนหนึ่ง เขาได้รับรู้เรื่องราวชีวิตของผู้โดยสารแต่ละคนด้วยการฟังการพูดคุยขณะที่พักเขาอยู่ในรถ ซึ่งเล่นวนเวียนอยู่ในกรุงเทพมหานคร เมืองหลวงที่มีแต่ความยุ่งเหยิงวุ่นวาย เช่น เรื่องราวของโสเภณีย่านพัฒนาพงษ์ที่กำลังตั้งครรภ์ปรึกษากับเพื่อนถึงการทำแท้ง นักแต่งเพลงและนักร้องจะไปร้องเพลงที่โรงแรมกำลังเผชิญกับปัญหาโรคติดจึงคิดจะแต่งเพลงเกี่ยวกับแท็กซี่ และนัดแนะกันจะไปเที่ยวช่องโสเภณี

คนหนุ่มสาวกำลังพาเด็กวัยรุ่นไปโรงพยาบาลเนื่องจากถูกใบพัดเครื่องจักรตัดข้อมือและไม่ได้รับการเหลียวแลจากนายจ้าง ชัยยังถูกปฏิเสธจากหมอเพราะไม่มีเงินสดวางไว้เป็นค้ำมัดจำ นักเล่นหุ้นชวนกันพาเที่ยวสถานเริงรมย์มั่วโลเกีย แม่บ้านพากันมาเที่ยวผับเพราะกลุ่มใจที่สามีมีภรรยาน้อย พวกมันคุกเทศก์เถื่อนที่พาชาวต่างประเทศไปเที่ยวอาบอบนวด แทนที่จะพาไปชมวัด กลุ่มนักเรียนวัยรุ่นที่พาเพื่อนชายมาค้างในหอพัก ชายหนุ่มทำงานล่วงเวลาฟรีแต่อดทนทำเพราะกลัวตกงาน พ่อออกตามหาลูกสาวในสถานเริงรมย์ยามดึก แต่ลูกสาวใจแตกไม่ยอมกลับบ้านด้วย เมื่อคนขับแท็กซี่ส่งผู้โดยสารหมดแล้ว เวลาตีสามเศษของคืนวันนั้น เขาขับรถออกนอกเมืองกลับไปบ้านเกิดที่ต่างจังหวัดเพื่อใช้ชีวิตอยู่กับครอบครัวของเขาตลอดไป

แนวคิดด้านสังคม ผู้เขียนได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับสภาพการดำเนินวิถีชีวิตของคนกรุงเทพฯ ในช่วงเวลากลางคืนว่า ยังมีผู้คนมาเที่ยวเตร่และหาความสุขตามสถานเริงรมย์ และมีผู้คนอีกเป็นจำนวนมากที่ต้องทำมาหากินเลี้ยงตัวเองและครอบครัว ซึ่งแต่ละคนประกอบอาชีพที่แตกต่างกัน บางคนทำงานเป็นลูกจ้างในโรงงานจนได้รับอุบัติเหตุก็ไม่ได้รับการดูแลและเอาใจใส่จากนายจ้าง ชัยร้ายเมื่อคนไข้มาถึงโรงพยาบาลหมอมักกลับปฏิเสธการรักษาเพราะคนไข้ไม่มีเงินสดเป็นค้ำมัดจำ ดังข้อความว่า

“ใบพัดเครื่องจักรมันตัดข้อมือไอ้ห่า ! พอเกิดอุบัติเหตุเฝ้าแกล่มก่อนเลยว่าเครื่องจักรเป็นอะไรไหม ระบายแท้มันมีน้ำใจชกนิด”...“เดี๋ยว เดี่ยวแท็กซื้อยาฟ้าวไป...กลับมาก่อน”

“อ้าว ! คุณ...เอาคนเจ็บมาเฮ็ดหยัง ? (คุณเอาคนเจ็บกลับมาทำไม ?)”

“หมอเพื่อนบอกบ๊อบ เพื่อนบอกว่าบ่มีเงินสดมาวางไว้เป็นค้ำมัดจำแท็กซื้อยาฟ้าวไปหาหม่องอื่นเถอะ กำลังมาฮอดกรุงเทพฯ บ่ทันโดนซ้ำ บ่ฮู้ว่าชิไปหาหม่องไส... (หมอไม่รับ บอกว่าไม่มีเงินสดวางไว้เป็นค้ำมัดจำ ช่วยพาไปที่อื่นหน่อยเถอะ เพิ่งมาอยู่กรุงเทพฯ ไม่นาน ไม่รู้จะไปหาหมอที่ไหน)”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 54-55)

และบางคนก็ทำมาหากินอย่างสุจริตทำงานให้กับนายจ้างจนถึงเที่ยงคืนก็ไม่ได้รับค่าตอบแทนพิเศษ จนตัวเองไม่มีเวลาพักผ่อนก็ต้องอดทนเพราะไม่อยากจะตกงาน ดังข้อความ

“ใช่ ผมเองก็เพิ่งเลิกงาน ทำดีกมาหลายคืนแล้ว โอ-ทีก็ไม่มีให้ ลูกเกือบจำหน้าพ่อไม่ได้อยู่แล้ว เหนื่อยเหลือเกิน เดี่ยวถึงแล้วปลุกผมด้วย”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 59)

หญิงไทยกลุ่มหนึ่งทำมาหาเลี้ยงชีพด้วยการค้าประเวณี บางคนบริการลูกค้าจนเกิดตั้งครรภ์และหาทางออกด้วยวิธีการทำแท้ง ซึ่งผิดกฎหมายและศีลธรรม ดังข้อความตอนหนึ่งว่า

“กินยาคุมรีเปล่า ?”

“เปล่ากิน แต่ให้แขกใช้ถุงแทน”

“แล้วทำไมยังเกิดขึ้นอีก ?”

“จะไปรู้แม่เงาะ ! ช่วยฉิบหาย ! สงสัยถุงที่ให้มันใส่เสือกรั่ว ไอ้ห้าพวกนี้ มาเที่ยวทั้งที่ไม่ยอมพกถุง ต้องให้เราหาติดตัวเอง”

“ทำไงต่อ ?”

“ก็ต้องเอาออกซิ”

“รีดแล้วโทรมไปนานเลยนะ...”

“ไม่รีดแล้วเอาเงินที่ไหนไปเลี้ยงมันวะ กลับบ้านที่ต่างจังหวัดก็ไม่ได้ เพราะถูกพ่อเจดหัวออกมาแล้ว จะกลับไปทำงานที่พ่ยาก็ไม่ไหว เมืองมันตายแล้ว”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 51-52)

และบรรดานักท่องเที่ยวหาความสำราญในยามราตรี ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่มิอาชีพนักแต่งเพลง นักร้อง นักธุรกิจ นักเล่นหุ้น ผู้คนเหล่านี้มักจะหาความสุข สนุกสนาน ตามสถานเริงรมย์และตามช่องโสเภณี ซึ่งเจ้าของบริการแต่ละแห่งก็เปิดบริการแข่งขันกันเพื่อดึงดูดลูกค้าที่เป็นขาประจำ ดังข้อความว่า

“เดี๋ยวกูว่าจะแต่งเพลงเพื่อเท็กชีชั๊กเพลง มีแต่เพลงเพื่อชีวิต ประเภทชานากรรมกร กะหรี แต่ไม่มีเพลงเพื่อเท็กชีชั๊กที”

“เออ เสร็จงานร้องเพลงที่โรงแรมแล้วไปที่ไหนต่อดี ?”

“ก็ไปแวะเช็ช้คอมเพลกซ์หลังบ้านท่านนายฯ ชั๊กกะหน้อย ไม่ไกลเท่าไร เห็นว่าแจ่ว...”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 53)

และอีกข้อความตอนหนึ่งว่า

“หุ่นไทยฟู้ดเมื่อเช้าขึ้นไปอีกสิบบาท”

“น่าจะเทขายชะ”

“แต่ผมจะเก็บไว้ก่อน ทำทางแบบนี้คงขึ้นอีกแน่ อีกสองสามวันค่อยเทออก เชื่อมงานนี้รวยแน่ ตอนนี้พักสมองก่อนดีกว่า เดี่ยวพอถึงเดอะปริสมา เรานั่งสักคนละสองครึ่ง คาราโอเกะคนละสองสามเพลงก่อนแล้วแยกกันเอาผู้หญิงไปคนละคน”

“ผมยังไม่เคยไปที่นั่นเลย เป็นไง”

“สถานที่หรือว่าผู้หญิง ?”

“ทั้งสองอย่าง”

“สถานที่ชั้นหนึ่ง เหมือนคลับแสนั้นแหละ ส่วนผู้หญิงชั้นเลิศ...”

“เลิศแค่ไหน ?”

“เอายังงี้ดีกว่า ผู้หญิงที่นี่ถ้าตอนกลางวันเดินอยู่ข้างนอก คุณไม่มีวันดูออกเลยว่าเป็นผู้หญิงแบบนั้น หลายคนผ่านเวทีประกวดนางงามมาแล้ว”

“ยังงั้นเชียว ! คุณเป็นเมมเบอร์ที่นั่นหรือ ?”

“ใช่ เป็นแบบโกลเดนเอกซ์คลูซีฟ เสียไปแสนห้า ที่นั่นมีสามแบบ เอกซ์คลูซีฟ โกลเดนเอกซ์คลูซีฟ และปริสมาเดอลุกซ์ ของผมนี่เขาให้เหล้าสิบสองขวด ออฟฟรีี่สิบครึ่ง นี่ผมเพิ่งใช้สิทธิมาได้เพียงห้าครั้ง เดี่ยวคุณไปใช้บริการในฐานะแขกของผมดู แล้วคุณจะเชื่อว่ามีเงินก็มีทุกสิ่ง...”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 55-56)

ส่วนผู้หญิงที่ชอบเที่ยวกลางคืนมักจะเป็นหญิงหม้ายหรือสามีไปมีเมียอื่น และพวกสาววัยรุ่นใจแตกที่มีปัญหาครอบครัวพากันมามั่วสุมในสถานเริงรมย์ เช่น ผับ บาร์ ดิสโก้เธค คอฟฟี่ช็อป ดังข้อความว่า

“ผัวเธอเป็นไง ยังหลงอินันอีกรึเปล่า?”

“อ้อ อินันคิดเป็นแต่เล่นบ่อน้ำเซาะทรายแย่งผัวชาวบ้าน แต่เล่นกะใครไม่เล่น มันรู้จักกันน้อยเกินไปซะแล้ว”

“เธอเลยประชดสามีด้วยการมาที่นี่”

“ชีวิตของฉันนี่ แค่มักินเหล้าฟังเพลงมันผิดตรงไหน ไม่ประชดหิวเด็กหนุ่มๆ ไปนอนด้วยกันนับว่าเกรงใจแล้ว แต่ละคนหน้าตาดีหุ่่นดีทั้งนั้น”

“นั่นนะสิ พวกผู้ชายหาบ้านเล็กบ้านน้อยได้ เราออกมาแค่นี้จะเป็นไร ผับสำหรับผู้หญิงก็มีอยู่น้อยแห่งนี่ ! ...”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 56)

เด็กสาววัยรุ่นที่มีปัญหาครอบครัว ขาดความเหลียวแลและเอาใจใส่จากสมาชิกในบ้าน พากันมามั่วสุมตามแหล่งบันเทิง ทำให้เสียคนและตกเป็นเหยื่อการค้าของนายทุนเจ้าของสถานบริการ ดังข้อความว่า

“แท็กซีไปที่ที่วัยรุ่นชอบไปกันที่ถนนนั้นถูกใจไหม?”

“ไม่แน่ใจ ถนนนั้นออกยาว ที่เที่ยวกลางคืนเส้นนั้นมีเยอะ ยังมีซอยแยกอีกหลายซอย”

“ที่ที่มีตรารูปโครงกระดูกนะ”

“อ้อ ! เดอะ สเกิลลีตัน สำหรับวัยรุ่น ฟี้ก็ไปเที่ยวที่นั่นด้วยรี ? เด็ก ๆ ทั้งนั้นนา...”

“เปล่าไปเที่ยว ผมแวะมาตามคนหน้อย จอครถที่นี่เดียวผมกลับมา เอ้า ! เอาเบ๊จี้ร้อยไปก่อนใบนี้...นี่ดีสองกว่า แต่ทำไมวัยรุ่นมันมากยั้ง...”

.....

“ลูกสาวผมเอง...กลับบ้านเดี๋ยวนี้ อีลูกไม่รักดี”

“ไม่กลับ ปล่อยนะพ่อ”

“หน้อย ! อีนี้ ... โกหกกว่าไปค่ายเขาวชนต่างจังหวัด นี่มันค่ายหาอะไรจะขายหน้าเค้าไหม พ่อมึงเป็นถึงคนใหญ่คนโตปล่อยให้ลูกมามั่วที่นี้ทุกคืน รู้ถึงไหนอายเขาถึงนั้น”

“ชีวิตของหนูเองนะ พ่อไม่ต้องมายุ่งเกี่ยว”

“หน้อย...อีลูกบังเกิดเกล้า...”

“อย่ามายุ่งกะหนูนะ”

“นี่พ่อแคะนะ”

“แต่พ่อเคยให้เวลาลูก ๆ บ้างหรือเปล่า ทั้งปีทั้งชาติพ่อเอาแต่หาเงิน...”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 59-60)

วัยรุ่นมักจะคบกับเพื่อนต่างเพศและจับกันเป็นคู่ ๆ พวกมันมั่วนิ่มตามหอพัก ซึ่งส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่ไม่อบอุ่น พ่อแม่ไม่ได้เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ลูก ไม่มีคนคอยชี้แนะช่วยเหลือแก้ไขปัญหา จึงพากันหนีเรียน ชวนกันมาค้ำตามหอพัก ผู้เขียนสะท้อนพฤติกรรมของวัยรุ่นคนหนึ่ง ดังข้อความว่า

“ศึกแล้ว เดี่ยวคืนนี้นอนค้ำที่หอพักหนูจะได้หรือเปล่า ?”

“ได้ซี แต่แม่เธอไม่ว่าเธอ ?”

“โอ๊ย ผมไม่กลับบ้านอาทิตย์นึงแม่ก็ไม่รู้ ป่านนี้คงตีไปอยู่ที่บ่อนไหนก็ไม่รู้”

“งั้นก็ตามใจ”

“แล้วที่หอพักนั้นเค้าไม่ว่าที่พวกคนนอกเข้าไปหรือ ? เห็นมีแต่นักเรียน...”

“จะไปว่าอะไร ใคร ๆ ก็ทำยั้งทั้งนั้น จับกันเป็นคู่ ๆ”

“สอบเมื่อไหร่ ?”

“มะรีนนี้ อย่าคุยเรื่องนี้เลย ได้ยินแล้วปวดเสด ไว้พรงนี้ก่อนค่อยคิดว่าจะทำยังไง อย่างมากก็ช้าอีกปี ภูมิแน่นขึ้นอีกต่างหาก”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 58)

กลุ่มคนบางอาชีพ เช่น พวกมัคคุเทศก์เถื่อนชอบหากินกับชาวต่างประเทศโดยการเอารัดเอาเปรียบ หลอกเอาเงินไปเกินค่าใช้จ่ายจริง พาเขาไปเที่ยวสถานเริงรมย์แทนที่จะพาไปชมวัด สร้างปัญหาความเสื่อมเสียชื่อเสียงให้แก่ประเทศชาติ ผู้เขียนได้แสดงพฤติกรรมของมัคคุเทศก์คนหนึ่งดังข้อความว่า

“พาฝรั่งไปอาบอบนวดวะน้องชาย ไอ้ฝรั่งเงี้ยพวกนี้ไม่เคยเจอของดียังงี้มาก่อน เจอทีไรแล้วติดใจ วัดเวียดแม่งไม่ดูแล้ว จะตืออย่างเดียว”

“แหม พี่เล่นนินทาฝรั่งต่อหน้าต่อตาเขาเลยนะ...”

“เฮ้ย! มันฟังไทยไม่รู้เรื่องหรอก น้องชายนี่พามันไปพักเกสต์เฮาส์แถวบางลำภู แต่คิดราคาเท่าโรงแรม ฟันไปเหาะ ๆ สองพัน มันเกิดอยาก เลยพาต่อมาเที่ยวคิดเหมาหัวละสี่พัน จ่ายค่าโรงอาบอบนวดเสร็จฟันอีกเหาะ ๆ คนละสองพันเอ...น้อง หมู่นี้ไม่รู้เป็นไง มีหมูฝรั่งโง่ ๆ วังมาชนปึงตออยู่เรื่อย”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 57)

จากเรื่องนี้ผู้เขียนได้แสดงทัศนะให้เห็นว่าสภาพสังคมเมืองหลวงกำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว กำลังเจริญทางวัตถุ แต่จิตใจของผู้คนเริ่มเสื่อมลงไปอย่างน่าใจหาย ผู้เขียนได้สะท้อนให้เห็นถึงความเสื่อมโทรมทางศีลธรรมของผู้คนที่ทำให้กรุงเทพฯ กลายเป็นเมืองคนบาปที่เต็มไปด้วยความน่าสะพรึงกลัว เป็นเมืองที่ไม่น่าอยู่ แต่คนที่มาโดยสารรถแท็กซี่ล้วนเป็นคนที่มีปัญหาเลวร้ายต่าง ๆ กัน เช่น ปัญหาโสเภณี ปัญหาวัยรุ่น ปัญหาครอบครัว ปัญหาลูกจ้างนายจ้าง ปัญหาการหลอกลวงชาวต่างชาติ ถ้าพ้นจากกรุงเทพฯ ไปคงจะพ้นความวุ่นวายจากปัญหาเหล่านี้ ดังเช่นคนขับแท็กซี่ที่จากกรุงเทพฯ ไปอย่างมีความสุข

เรื่องเกม

เกม เป็นเรื่องราวของความรุนแรงที่มนุษย์กระทำต่อกันในหลายรูปแบบ เขาเป็นนักมวยที่มีชื่อเสียงคนหนึ่ง มีประวัติการชกที่ไม่เคยแพ้ใคร ส่วนคู่ชกของเขาคือ สิงห์วิชาญน้อย เป็นนักมวยมีฝีมือดีอีกคนหนึ่ง มีประวัติการชกที่ไม่เคยแพ้ใครเช่นเดียวกัน การต่อสู้บนเวทีมวยใช้เวลาต่อสู้กันห้ายกตามลำดับ โดยเริ่มจากยกต้น ๆ เขาเป็นฝ่ายบุกอยู่

ตลอดเวลา จนคู่ต่อสู้เสียหลักก็ขวาวเริ่มมีเลือดไหลออกมา ท่ามกลางคนดูส่งเสียงเชียร์ลั่นสนาม สองยกแรกเขาได้เปรียบคู่ต่อสู้ ยกที่สามเขาเกือบแพ้เนื่องจากประหมัดช่วย ยกที่สี่ทั้งสองฝ่ายเริ่มหมดแรงแต่ไม่ลดความกดดัน เขาถูกหมัดของสิงห์ชกที่แผลเดิม คิ้วซ้ายของเขาแตกเลือดไหล ต่างคนต่างต่อสู้จนถึงยกที่ห้า เขาถูกชกเข้าที่ใบหน้าครึ่งปากครึ่งจมูกเลือดไหลทะลักออกมา ชำด้วยเท้าขวาตามติดจนเขาล้มลงไป กรรมการเตรียมนับ เขาลุกขึ้นมาได้อีกครั้ง ต่างคนต่างรัวกำปั้นเข้าใส่กันท่ามกลางเสียงเชียร์ดังกึกก้อง และในวินาทีสุดท้ายเขาถูกกำปั้นชกเข้าที่ตาซ้ายเป็นครั้งสุดท้ายและมองไม่เห็น โงนเงนล้มลงไปอนนิ่ง ได้ยินแต่เสียงกรรมการนับ โฆษกประกาศให้สิงห์เป็นฝ่ายชนะ ในระหว่างการชกมวยแต่ละยก เขาย้อนรำลึกถึงเหตุการณ์ในการตามล่าเสือที่ถูกยิงจากฝีมือของกำธร นายพรานมือสมัครเล่นเมื่อครั้งว่าจ้างลูกกันซึ่งเป็นนายพรานป่าให้พาคนกรุงเทพฯ สองสามคนออกไป มีลูกหาบติดตามไปสองคน เขาถูกชวนให้ร่วมขบวนด้วย เสือตัวนั้นได้รับบาดเจ็บเพราะถูกกระสุนปืนยิงที่ขาหลังและหนีไปได้ ลูกกันจึงตัดสินใจออกติดตามเสือเพราะความพิการของมันจะกลายเป็นเสือกินคน ทั้ง ๆ ที่คนในกลุ่มที่ติดตามมาด้วยไม่ต้องการให้ตามล่าเสือตัวนั้นโดยเฉพาะกำธร แต่ด้วยความละอายแก่ใจที่เป็นต้นเหตุก่อปัญหาที่เกิดขึ้น เขาทั้งสามเดินตามแกะรอยมันไปอย่างกระชั้นชิดในป่าลึก ขณะที่ตามล่าเสืออยู่นั้นทำให้เขาย้อนนึกไปถึงเหตุการณ์ตามล่าเวียดกงเมื่อครั้งที่เขาได้รับจ้างรบในสงครามเวียดนาม ทหารจำนวนยี่สิบสองคนถูกทหารเวียดกงฆ่าตายหมดที่ชายป่า ผู้พื้นนำทหารยี่สิบคนออกติดตามล่าเวียดกงทันที จนได้พบค่ายของมันอยู่ที่ริมผาและได้รับคำสั่งให้บุกโจมตีจนค่ายแตก ร่างของพวกเวียดกงถูกฉีกกระชากด้วยลูกปืนอัตโนมัติ กลายเป็นซากศพเกลื่อนป่า แต่ยังหนีรอดไปได้สี่คน ผู้พื้นสั่งให้ติดตามค้นหาต่อไปอย่างกระชั้นชิด เห็นเวียดกงหมอบซ่อนอยู่ ทหารสองคนตกเข้าไปในหลุมขวากที่เวียดกงล่อไว้ตายทันที เสียงกับระเบิดของเวียดกงทำให้ทหารตายไปสิบเอ็ดคน ผู้พื้นสั่งถอยให้กลับไปตั้งหลักใหม่ จากผู้ถูกล่ากลายเป็นผู้ล่าไปที่ทันที ขณะถอยกลับนั้นพบร่างของเวียดกงคนหนึ่งถูกยิงนอนอยู่ริมทาง ผู้พื้นชักปืนจ่อที่ขมับเวียดกงแล้วยิงทะลุศีรษะของมัน ตามล่าคนที่เหลือต่อไป พบเวียดกงสามคนกำลังนอนพักเมื่อพวกเขาบุกเข้าไป ยังได้เวียดกงตายคนหนึ่ง สองคนที่เหลือยอมให้จับแต่โดยดี แล้วถูกมัดติดกับต้นไม้ ทหารคนหนึ่งใช้ใบมีดคมปลานกรีดผ่านลำคอมัน หัวของมันเสียบไม้ปักที่ริมทางเพื่อประจาน จี๊ปสี่ล้อสามคันวิ่งกลับไปทางเดิม เขาจึงลาออกจากการเป็นทหารรับจ้าง กลับมาบ้านเดิมที่พนมดงรักพบลูกกันซึ่งเป็นญาติคนเดียวของเขาพอดี จึงติดตามล่าเสือตัวนั้นเข้าไปในป่าจนกระทั่ง

เห็นเงาของเสืออยู่ในพุ่มไม้ กำธรปลดไคป็นดังกรีก ร่างของมันแผ่นแผ่ลิ่วโจนออกไปพร้อมกับเสียงปืนสามกระบอกไล่หลังมัน ทั้งซาสพชาวป่าคนหนึ่ง ท่อนล่างถูกกัดแทะไปครึ่งตัว เสือบาดเจ็บได้กลายเป็นเสือกินคน วันต่อมาได้พบศพชายชาวป่าอีกคนแต่ไม่มีรอยแทะ ทำให้เขาคิดว่าผู้ล่ากำลังกลายเป็นผู้ถูกล่า ในที่สุดเขาเห็นมันหมอบอยู่หลังไม้รังที่ลี้มขวางอยู่ มันชันกายลุกขึ้นเดินหายไปพุ่มไม้ พื้นดินตรงที่เขาเหยียบไหวยวบลงไปหลุมขวก เบื้องล่าง มือของเขาริบกัวกลางลำไม้รังได้ทันควัน มันล่อพวกเขามาถึงที่นี่ ในขณะที่กำลังติดตามเสืออยู่นั้น ลุงกั้นได้สอนกำธรว่า การล่าสัตว์มันเป็นเกมชนิดหนึ่งไม่ใช่กีฬาอย่างที่พรานสมัครเล่นใช้อย่าง เกมเป็นแค่คนเล่นฝ่ายเดียว มนุษย์ต้องไม่เอาเปรียบสัตว์ กีฬาที่แท้จริงต้องเป็นสิ่งสร้างสรรค์ที่ยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น ไม่ใช่เพิ่มความรุนแรง หัววันของการติดตามทำให้พวกเขาเหน็ดเหนื่อยมาก ต่อมาเสือได้กระโจนวูบเข้ามาทำให้เขาพลักร่างกำธรรอกไปสุดแรง เสียงปืนของลุงกั้นลั่นถูก แอ็งทันมีรอยเลือดสด ๆ เรือยู่ตามพื้นดิน มันร้องส่งเสียงดังขึ้นเหมือนทำทนายให้ขึ้นไปหา มัน กำธรได้ยินเสียงร้องของมันจนเกิดความรู้สึกรำคาญและโกรธเคือง ลุงกั้นก็หมดความอดทนกับกำธรที่ทำร้ายสัตว์จนมันบาดเจ็บใกล้ตาย แอ็งทันทำพิสูจน์ให้กำธรเห็นว่ากีฬากับเกมต่างกันอย่างไร ต่างคนต่างบรรจุกระสุนปืนเพียงนัดเดียว ต่อจากนั้นคนทั้งสองเคลื่อนตัวออกจากกันแล้วยิงไปทันที ทั้งเสียงคำรามของเสือและเสียงปืนจางหายไปทั้งให้ทุกสิ่งทุกอย่างเงียบสงบ และเสียงปรบมือของผู้คนในสนามเวทีมวยชาลลง ผู้คนต่างทยอยกลับบ้านของตน

แนวคิดด้านสังคม ผู้เขียนได้แสดงทัศนะว่า ในสังคมปัจจุบันมนุษย์มีจิตใจที่หยาบกระด้าง นิยมความรุนแรง และชอบเห็นความเจ็บปวดของฝ่ายตรงข้าม ผู้เขียนสะท้อนภาพเหตุการณ์ 3 เหตุการณ์ที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ที่นิยมความรุนแรงในรูปแบบต่างๆ กัน คือ การชกมวย การล่าสัตว์ และสงคราม ซึ่งเป็นประสบการณ์ของตัวละครเอกในเรื่องนี้ คือ เริ่มต้นด้วยการเป็นทหารรับจ้างในสงครามเวียดนาม ต่อมาได้เข้ามาล่าเสือและสุดท้ายเป็นนักมวย ทั้งสามเหตุการณ์เกิดขึ้นในลักษณะที่แตกต่างกันในด้านสถานภาพบทบาทหน้าที่และเงื่อนไข แต่มีความละม้ายคล้ายคลึงกันคือ ฝ่ายหนึ่งเป็นผู้แพ้ อีกฝ่ายหนึ่งต้องเป็นผู้ชนะ หรือฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายล่า อีกฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายถูกล่า ผู้เขียนต้องการให้เห็นถึงความรุนแรงที่เกิดขึ้นโดยมนุษย์เป็นผู้กระทำไม่ว่าจะเป็นคนหรือสัตว์ มนุษย์ที่คิดว่าตนเองเป็นผู้ชนะ หลงปลาทปลาปลื้ม แต่ในความเป็นจริงอาจเป็นผู้แพ้โดยไม่รู้ตัว ดังเช่น นักมวยต้องการชกให้ชนะคู่ต่อสู้ เพื่อหวังความมีชื่อเสียงและเงินทอง แต่ในความเป็นจริงนักมวย

กลับตกเป็นเหยื่อของพวกนายทุนที่แสวงหาผลประโยชน์ ขยี้ความรุนแรงให้แก่ผู้ชมที่นิยมความรุนแรง ดังที่ผู้เขียนสะท้อนผ่านคำพูดของลุงกั้นที่เคยเตือนเขาว่า

“มึงกำลังตกเป็นเหยื่อนายทุน” ผมบอกช่างแม่มัน ผมต้องการเงินพอๆ กับชื่อเสียง เราอยู่ในโลกที่ต้องพึ่งพาอาศัยกัน พวกมันใช้ผม ผมก็ใช้พวกมัน ไม่มีใครเสียเปรียบได้เปรียบ แม้ว่าคนที่เจ็บตัวคือผม คนที่ใส่กางเกงติดยี่ห้อสินค้าก็คือผม...”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 84)

ผู้เขียนสะท้อนให้เห็นถึงความเสื่อมทรามของสังคมที่มนุษย์มีจิตใจหยาบกระด้าง ป่าเถื่อน ไร้ความเมตตาปรานีต่อกัน ผู้คนที่มาชมการชกมวยก็เป็นผู้นิยมความรุนแรง เสียงโห่ร้องกึกก้องของผู้ชมรอบเวทีเมื่อนักชกที่ตนพึงพอใจมีโอกาสดเอาชนะคู่ต่อสู้ได้ด้วยกำลัง เป็นเสียงที่แสดงความดีใจ ความสะใจ สะท้อนให้เห็นถึงความโหดเหี้ยมในจิตใจของมนุษย์ที่ไร้ความเมตตาปรานีกับฝ่ายตรงข้ามที่ได้รับความบอบช้ำทางร่างกายและจิตใจ ผู้เขียนสะท้อนผ่านข้อความดังต่อไปนี้

... สิ่งที่น่าเบียดหัวลบจึงเจอสอกของผมที่ฉกรร่อยอยู่ก่อนอย่างจังที่กกหูจะขาด เสียงคนดูเฮลั่นชอบใจ...

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 84)

... ผมซ้าอีกหมัดเข้าที่คิ้วขวาของสิงห์ เลือดสีกุหลาบไหลออกมาอีกแล้ว เสียงคนดูเชียร์ลั่นสนาม...

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 89)

... เลือดแดงขันทะเลักท่วมใบหน้าปรปักษ์ สันจมูกของเขาหักลงแล้ว ผมรวำกำปั้นเข้าใส่เขาถึยิบโดยไม่รู้ว่าถูกส่วนไหนของเขาบ้าง อัดมันเข้าไป อัดมันเข้าไป กูจะฆ่ามึง เสียงโห่ร้องดังถล่มทลายมาจากนอกสังเวียน...

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 99)

และอีกข้อความตอนหนึ่งว่า

...เสียงผู้คนลุกขึ้นยืนปรบมือเกรียวกราว และค่อย ๆ ทอยออกจากสนามมวย กลับบ้าน อิ่มเอิบและสะใจในลีลาเด็ดขาดของนักมวยฝ่ายแดงที่พลีกสถานการณ์ โคนผมลงบนเวที...

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 103)

ความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีช่วยให้การพัฒนาวัตถุอาวุธยุทโธปกรณ์ที่ใช้ในสงครามมีความทันสมัยมากขึ้น ทำให้มนุษย์กระหายสงคราม ใช้อาวุธนั้นประหัตประหารกัน สะท้อนให้เห็นสัญชาตญาณดิบของมนุษย์ที่เข่นฆ่ามนุษย์ด้วยกันอย่างทารุณ ดังข้อความว่า

...เสียงกระสุนหวีดหวิวเคล้ากลิ่นเลือดและเนื้อมนุษย์ไหม้ไฟ กลิ่นดินปืนละลาย อยู่ในอากาศ ร่วงคนถูกฉีกกระชวยด้วยลูกกระสุนอัตโนมัติ ร่วงลงพลี้อยเป็นใบไม้ ร่วง ซากศพเหี่ยวคงนอนตายเกลื่อนป่า...

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 88)

และอีกข้อความตอนหนึ่งว่า

...ผมนึกถึงทหารอเมริกันที่กำลังทยอยกันเข้ามาทำสงครามที่เกิดขึ้นริมประเทศ อาวุธสำหรับเข่นฆ่ากันทุกรูปแบบถูกส่งมาไม่เคยหยุด ความรุนแรงเหมือนเชื้อโรค ร้ายที่แผ่ไปทั่วโลก ทำไม ? คำตอบของลุงกันเป็นคำตอบของโลกด้วยหรือไม่ ?...

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 97)

ผู้เขียนได้สะท้อนเห็นถึงความหยาบกระด้างในจิตใจของผู้พัน

“...หลักการของเราคือใครรุนแรงมา เราก็รุนแรงกลับไป การตามไอ้พวกนั้นไม่ใช่คำสั่งแต่เป็นเรื่องส่วนตัว เราไม่ได้จ้างสำหรับงานนี้ แต่เราทำเพื่อเพื่อนของเรา และเช่นกันถ้าเราถูกฆ่าตาย เพื่อนของเราก็จะจัดการฆ่ามันให้...”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 91)

และพฤติกรรมเหยียบโหดของผู้พัน ดังข้อความว่า

...ผู้พันชักปืนพกออกจากเอว จ่อที่ขมับเวียดกงคนนั้น...ใครรุนแรงกับกูมา กูก็รุนแรงมันกลับไป... นี่คือหลักของกู

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 98)

ผู้เขียนได้สะท้อนพฤติกรรมของกำรผู้มีจิตใจหยาบกระด้าง ชอบสะสมหัวสัตว์ต่างๆ ดังข้อความว่า

...งานอดิเรกของชายวัยสามสิบคนนี่คือสะสมหัวสัตว์สัตว์...

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 86)

และผู้ชมที่นิยมดูการฆ่าวัว การยิงกัน และการฆ่าสัตว์ต่างๆ ผู้เขียนสะท้อนทัศนะว่ามนุษย์นิยมความรุนแรงและมีพฤติกรรมก้าวร้าว คุณค้น ไร่ความเมตตาปราณี ก็เพราะถูกสภาพสังคม สิ่งแวดล้อม หล่อหลอมจิตใจของผู้คนให้นิยมความรุนแรงโดยไม่รู้ตัว ดังข้อความว่า

“ไม่แปลก เราถูกขัดเยียดความรุนแรงมาตั้งแต่เด็ก พอพุนขึ้นทุกๆ วัน หนังสือที่เราดูกันทุกวันนี้ถูกเซ็นเซอร์เฉพาะบทโป๊ แต่บทรุนแรงคงไว้ครบถ้วน ยิ่งกันแบบเลือดท่วมจอ หนังสือพิมพ์ทุกวันลงข่าวฆ่ากันจนกลายเป็นเรื่องธรรมดา ฆ่าแล้วข่มขืน ข่มขืนแล้วฆ่า ฆ่าแล้วเผา ฆ่าแล้วโยนลงน้ำ ฆ่าแล้วหั่นเป็นชิ้น ฆ่าด้วยมีด ฆ่าด้วยปืน ฆ่าด้วยระเบิดสารพัดชนิด ใช่ว่าเมื่อเราขัดเยียดความ

รุนแรงให้ตั้งแต่เด็ก โตขึ้นมันก็ต้องนิยมความรุนแรงโดยไม่รู้ตัว วันแล้ววันเล่า...”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 96-97)

ผู้เขียนได้แสดงทัศนะว่า ผู้คนส่วนใหญ่นิยมความรุนแรงโดยที่ไม่รู้และไม่เข้าใจว่าความเจ็บปวดนั้นเป็นเช่นไร ต่อเมื่อตนเองต้องตกอยู่ในสภาพผู้แพ้ จึงจะรู้ความจริง ผู้เขียนสะท้อนแนวคิดนี้ผ่านลูกกันว่า

...โลกนี้เต็มไปด้วยความรุนแรง และทางเดียวที่จะเข้าใจมัน ก็ต่อเมื่อตกอยู่ในตำแหน่งของผู้แพ้เท่านั้น ไม่มีทางอื่น...

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 102)

ความรุนแรงที่มนุษย์นักล่าสัตว์มักอ้างว่าเป็นกีฬาอย่างหนึ่งนั้น ผู้เขียนได้ให้ทัศนะว่าแท้จริงแล้วการล่าสัตว์เป็นเกมอย่างหนึ่งที่มนุษย์เอาเปรียบสัตว์แต่ฝ่ายเดียวอย่างไม่ยุติธรรม จึงไม่ใช่กีฬา วินทร์ ได้เสนอความคิดว่ากีฬาที่แท้จริงเป็นสิ่งที่สร้างสรรค์ยกระดับจิตใจของผู้คนให้สูงขึ้น และต้องมีความยุติธรรม ดังข้อความว่า

“...กีฬาที่แท้จริงมันต้องเป็นสิ่งที่สร้างสรรค์ที่ยกระดับจิตใจคนให้สูงขึ้น ไม่ใช่เพิ่มความรุนแรง...”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 97)

จากเรื่องนี้ ผู้เขียนได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับสภาพสังคมไทยปัจจุบันว่า มนุษย์มีจิตใจที่หยาบกระด้าง โหดเหี้ยม ไร้ความเมตตาปราณี นิยมความรุนแรง สะใจในความหายนะของฝ่ายตรงกันข้าม และเรียกการกระทำที่รุนแรงนั้นว่าเป็นกีฬา แต่ผู้เขียนแสดงทัศนะว่ามันเป็นเพียงเกมเท่านั้น เพราะเกมคือการล่าแต่เพียงฝ่ายเดียว โดยอีกฝ่ายหนึ่งไม่เต็มใจสู้หรือจำเป็นต้องสู้เพราะไม่มีทางเลือก

ส่วนกีฬานั้นเป็นสิ่งสร้างสรรค์ สามารถกระดบจิตใจของผู้คนให้สูงขึ้น เป็นการต่อสู้ที่เต็มไปด้วยกันทั้งสองฝ่าย มีกรรมการผู้ตัดสิน มีความยุติธรรม แม้ฝ่ายใดจะชนะหรือแพ้ก็โดยความสามารถอย่างแท้จริง

เรื่องคนแปลกหน้า : ปรัชญาที่สวนสาธารณะ

คนแปลกหน้า : ปรัชญาที่สวนสาธารณะ เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วง 1 วันกับ 1 คืนที่ทำให้ชายผู้หนึ่งได้เข้าใจปรัชญาชีวิต ชายผู้นี้เป็นสถาปนิกวัยสี่สิบเศษ ชื่อ วิษณุ เขาเรียนจบปริญญาโทจากสถาบันที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่ง เขาเป็นสถาปนิกที่มีชื่อเสียง เป็นผู้ออกแบบอาคารราชการในหน่วยงานต่างๆ และเปิดสำนักงานสถาปนิก “วิษณุ กับสหาย” มาหลายปีแล้ว ฐานะของเขาอยู่ในขั้นดีมาก มีบ้านหลังใหญ่อยู่ท่ามกลางแมกไม้ร่มรื่นในเนื้อที่ 1 ไร่ และยังเป็นเจ้าของรถสปอร์ตคันหรูราคาแพงอีกด้วย เขาแต่งงานมา 15 ปีแล้ว กับลูกสาวคนเล็กของอธิบดีกรมหนึ่ง แต่ยังไม่มียุตร พ่อตาของเขาชื่นชมเขามากที่มีความก้าวหน้าในตำแหน่งการงาน และเป็นคนจริงจังกับชีวิตเช่นเดียวกับท่าน ชีวิตของเขาดำเนินไปอย่างมีความสุขเช่นทุกวัน แต่แล้วก็เกิดเหตุการณ์ไม่คาดฝันขึ้นกับเขาในเช้าวันหนึ่งที่อากาศแจ่มใสหลังฝนตกมาตลอดคืน เช้ามืดวันนั้น เขาขับรถสปอร์ตออกไปกินลมเล่นแถบชานเมืองที่ห่างไกลผู้คน แต่บังเอิญรถเครื่องยนต์ดับโดยไม่ทราบสาเหตุ เขาพยายามแก้ไขอย่างทุลักทุเลจนชุดนอนที่สวมอยู่เปื้อนเปรอะเปื้อน แต่ก็ไม่สำเร็จ เขาจึงเดินไปขอความช่วยเหลือจากตำรวจที่สี่แยก ซึ่งอยู่บริเวณนั้น แต่ตำรวจจับเขาไปโรงพักเพราะเขาไม่มีบัตรประชาชนและสงสัยในพฤติกรรมของเขาที่อยู่ในสภาพคล้ายคนขโมยรถมา เขาได้ขอให้ตำรวจโทรศัพท์ไปหาภรรยาที่บ้าน รวมทั้งเพื่อนของเขา และพ่อตาของเขาด้วยเพื่อให้มาประกันตัวเขาออกไป แต่เมื่อทุกคนมาถึงสถานีตำรวจและทราบเรื่องราวที่เกิดขึ้นแล้ว ต่างก็ปฏิเสธว่าไม่เคยรู้จักเขามาก่อนทั้งสิ้น เขาสงสัยมาก ว่าทำไมทุกคนจึงจำเขาไม่ได้หรือทำเป็นไม่รู้จักเขาทั้ง ๆ ที่เขาจำภรรยา เพื่อนชื่อประคอง และพ่อตาของเขาได้แม่นยำทุกคน เขาถูกขังอยู่ที่สถานีตำรวจ 7 ชั่วโมงเศษ ก็ถูกปล่อยตัว เพราะตำรวจเชื่อว่าเขาเป็นสถาปนิกที่ชื่อวิษณุตัวจริง เนื่องจากลูกชายของนายตำรวจร้อยเวรรู้จักเขาและนำหนังสือ ‘ทำเนียบสถาปนิกไทย’ ซึ่งมีรูปถ่ายของเขาอยู่ข้างในมาให้พ่อดู ก่อนกลับบ้านเขาได้ไปนั่งสงบสติอารมณ์ทบทวนเหตุการณ์ที่สวนสาธารณะแห่งหนึ่ง ซึ่งมีบริเวณกว้างขวางร่มรื่น เย็นสบาย เขาได้พบกับคนแก่จรจัดคนหนึ่งนอนอยู่ที่ม้านั่งมีขวดเหล้าอยู่ข้างกาย เขานั่งลงข้าง ๆ ไม่นานคนแก่ก็

ชวนคุย ต่างคนต่างซักถามถึงปัญหาซึ่งกันและกัน เขาเล่าว่าคนใกล้ชิดคุ้นเคยกับเขาจำเขาไม่ได้ นับว่าเป็นเรื่องแปลก ชายแก่กลับตอบว่าไม่แปลกเลยเพราะตัวแกเองมีลูกชายหญิงสามคนที่แกเลี้ยงมากกว่ายี่สิบปีก็ยังจำพ่อของตัวเองไม่ได้ ไม่เคยห่วงใยและกลับมาเยี่ยมเลย ปล่อยให้แกเหงาอยู่คนเดียว แกจึงใช้เหล้าเป็นเพื่อนเพื่อทำให้ลืมความเจ็บเหงา กัดคอกุ้ม และมานอนตากน้ำค้างในสวนสาธารณะทุกคืนจนคุ้นเคยกับสภาพเช่นนี้แล้ว

เขาได้นอนพักที่สวนสาธารณะในคืนนั้นตามคำชักชวนของชายชรา และในเช้าวันรุ่งขึ้นเขาได้กลับบ้านพร้อมกับความเข้าใจในปรัชญาชีวิตที่ได้จากสวนสาธารณะ

แนวคิดด้านสังคม ผู้เขียนได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับการดำรงชีวิตมนุษย์ว่า มนุษย์ยังมีสิ่งที่ต้องเรียนรู้อีกมากมาย สิ่งที่คุณคนหนึ่งเห็นว่าเป็นเรื่องแปลก แต่อีกคนหนึ่งกลับเห็นว่าเป็นเรื่องไม่แปลก ดังที่ผู้เขียนได้เปรียบเทียบเรื่องแปลกกับเรื่องไม่แปลกไว้ในเรื่องนี้ เรื่องแปลกนั้นเป็นเรื่องของชายวัยสี่สิบเศษที่มีอาชีพเป็นสถาปนิกที่มีชื่อเสียง มีฐานะดีและครอบครัวดี เขาดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข พรั่งพร้อมด้วยชื่อเสียง เกียรติยศ ห้อมล้อมด้วยภรรยา เพื่อน พ่อตา และคนที่รักเขามากมาย ดังที่บรรยายไว้ว่า

...ข้าพเจ้าแต่งงานกับวาสิณีมานานสิบห้าปีแล้วยังไม่มีบุตร บ้านหลังใหญ่บนเนื้อที่หนึ่งไร่ที่เราอยู่กันเพียงสองคนดูโหล่งโหล่งหงอนดัดตา แต่เราสองเคยชินกับมันแล้ว ความจริงเราก็ไม่น่าจะเจ็บเหงานัก ในเมื่อที่ด้านหน้าบ้าน ข้าพเจ้าหุ้नกับเพื่อนเปิดเป็นสำนักงานสถาปนิกขนาดเล็ก ชื่อ ‘วิญญูกับสหาย’ ทำงานออกแบบมาหลายปีแล้ว...

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 160)

เขามีครอบครัวที่อบอุ่นได้แต่งงานกับหญิงสาวจากตระกูลที่ดี พ่อตาของเขาเป็นถึงอธิบดี และชื่นชมในตัวเขามาก ดังที่กล่าวว่า

...ตำแหน่งสุดท้ายก่อนเกษียณ คือข้าราชการระดับอธิบดี ท่านเป็นคนตรงที่เอาจริงเอาจังกับชีวิตเช่นเดียวกับข้าพเจ้า อาจเป็นเพราะเหตุนี้กระมังที่ทำให้ท่านชอบ

ข้าพเจ้า ข้าพเจ้าคุ้นกับท่านคราวไปรับออกแบบอาคารราชการในกรมของท่าน และคอยคุ้นเคยจนรู้จักกับวาสิณีลูกสาวคนเล็กของท่านในที่สุด...

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 166)

เมื่อเขาถูกจับในข้อหาสงสัยว่ามีพฤติกรรมเยี่ยงโจรขโมยรถ เขาขอให้ตำรวจ โทรศัพท์หาภรรยาและพ่อตาของเขามาประกันตัว ซึ่งเขาหวังอย่างยิ่งว่าทุกคนจะเต็มใจช่วยเหลือเขาแน่นอน แต่เขาต้องแปลกใจมากที่คนเหล่านั้นจำเขาไม่ได้ เมื่อภรรยามาพบเขา เธอปฏิเสธลั่นโรงพักว่า

“บ้า คุณเป็นใคร ฉันไม่เคยเห็นหน้ามาก่อน...” เธอมองไปรอบ ๆ ตัว
“...นี่พวกคุณเล่นตลกร้ายอะไร โทรศัพท์หลอกให้ฉันมาที่โรงพัก”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 163)

แล้วเธอก็จากไปโดยไม่เหลียวแล ส่วนพ่อตาของเขา เมื่อมาพบเขาที่โรงพัก กลับพูดกับตำรวจว่า

“ไอนี้เป็นใคร ? คนบ้าอะไรเล่า ? พวกคุณนี่ว่างมากრი๊ง ถึงโทรฯ ไปเรียกผม มาโรงพักเพื่อดูคนบ้าตอนเช้าวันอาทิตย์ ?”

นายตำรวจสบตาข้าพเจ้ายิ้ม ๆ หันหน้าไปที่พ่อตาของข้าพเจ้า “แปลว่าเขาไม่ใช่วิญญูลูกเขยของท่าน ?”

“ลูกเขยผมชื่อวิญญูจริง แต่ไม่ใช่ไอนี้”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 167)

ส่วนเพื่อนที่เป็นหุ้นส่วนในสำนักงานสถาปนิกของเขาก็จำเขาไม่ได้เช่นกัน ดังที่เขาถามตำรวจว่า

“ไอนี้หรือนั่นใครครับ มาทักผมทำไม ?”

ตำรวจอ้าปากค้าง “อ้าว เขาไม่ใช่คุณวิญญูเพื่อนคุณหรือหรือนี่ ?”

เพื่อนข้าพเจ้าว่า “ผมไม่รู้จักเขา”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 164)

เขาคิดไม่ออกว่าเหตุใดเขาจึงกลายเป็นคนแปลกหน้าสำหรับคนที่คุ้นเคยกับเขามากที่สุด นายตำรวจร้อยเวรวิเคราะห์ว่า เขาคงมีความสัมพันธ์ที่ไม่ดีกับภรรยาชอบก่อเรื่องหนีเที่ยว หรือมีปัญหาทางเซ็กซ์จึงทำให้ภรรยาเบื่อ จึงเกล้งทำเป็นจำไม่ได้ แต่เขาก็ปฏิเสธด้วยความแน่ใจว่าไม่มีปัญหาเช่นนั้น

ส่วนเรื่องที่มนุษย์เห็นว่าเป็นเรื่องไม่แปลกนั้น ผู้เขียนได้เสนอทัศนะผ่านตัวละครที่เป็นชายแก่จรจัดคนหนึ่งซึ่งนอนกอดขวดเหล้าอยู่ที่ม้านั่งในสวนสาธารณะ เมื่อสถาปนิกที่ได้รับการปล่อยตัวแล้วไปพบเข้า และได้เล่าเรื่องที่เกิดขึ้นกับตนให้ฟัง ชายชราเห็นว่าเรื่องของเขามิแปลก เรื่องทำนองนี้เกิดขึ้นกับแกเช่นกัน แกเล่าว่า

“รู้ไหมว่าทำไมผมต้องมานั่งตากยุง ตากน้ำค้างในสวนสาธารณะทุกคืนอย่างนี้ ? ทำไมผมไม่นอนพักอยู่ในบ้านอบอุ่นที่โหล่นสักแห่ง กินอาหารคำร้อน ๆ หน้าจอทีวี ? ผมก็เหมือนคุณ ลูกชายหญิงของผมเองแท้ ๆ ยังจำผมไม่ได้เหมือนกัน ผมเลี้ยงพวกมันสามคนมากับมือมากกว่ายี่สิบปี ยังไม่เคยเห็นพวกมันกลับมาเยี่ยมหรือถามผมสักคำว่าผมสบายดีไหม”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 174)

จากการคุยกับชายชราทำให้เขาได้คิดว่าเรื่องของเขาไม่ใช่เรื่องแปลก และเลวร้ายเกินไป แต่เรื่องของชายชราเป็นเรื่องแปลกประหลาดกว่า ดังที่กล่าวว่า

... ข้าพเจ้ารู้สึกว่เรื่องประหลาดของข้าพเจ้าในวันนี้หาใช่เลวร้ายที่สุด ความจริงแล้วมันไม่ได้แปลกอะไรเลย เรื่องของตาแก่คนนี้อย่างหากที่น่าประหลาดกว่า โลกที่ข้าพเจ้าคุ้นเคยไบนียังมีเรื่องที่ข้าพเจ้าไม่คุ้นเคยอีกมากนัก มันคล้ายว่ามีโลกสองใบซ้อนกันอยู่ โลกของคนแปลกหน้าคนที่คุ้นเคย สับสนปนเปกันเสียจนลูกจำพ่อแม่ไม่ได้ คนมั่งมีลืมน่ายังมีคนยากไร้ และคนที่ข้าพเจ้ารักจำข้าพเจ้าไม่ได้...

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 174)

ชายชราเป็นผู้ให้ทั้งข้อคิดและแนะนำเขาว่า

“นอนพักที่นี่ซักคืน แล้วพรุ่งนี้เช้าก็กลับไปยังโลกของคุณ บางทีตอนนั้นมันอาจจะเปิดรอคุณอยู่ก็ได้... ถ้าคุณโชคดี...”

“แล้วคุณล่ะ ทำไมไม่กลับไป ?”

“โลกอีกใบนี้ยังไม่ยอมเปิดให้ผม อีกอย่างผมก็เริ่มเคยชินกับโลกใหม่ใบนี้เสียแล้ว ผมคงได้แต่รอ...”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 175)

จากเรื่องนี้ ผู้เขียนได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์ว่า ในบางครั้งคนที่คุ้นเคยใกล้ชิดกัน เช่น ลูก เมีย พ่อแม่ และเพื่อนสนิทก็อาจจะกลายเป็นคนแปลกหน้าของเราไปก็ได้ เขาจะไม่รัก ห่วงใย ช่วยเหลือเราเหมือนที่เราหวังไว้อย่างเต็มเปี่ยมว่าเขาควรจะทำ เขาอาจจะแก้งจำไม่ได้ หรือไม่รู้จักรเราเมื่อเรามีปัญหาและขอความช่วยเหลือจากเขา แต่เมื่อเราแก้ปัญหาด้วยตัวเองได้แล้ว เขาก็จะจำเราได้เหมือนเดิม และดีกับเราต่อไป

เรื่องปทานุกรมชีวิต ฉบับชนชั้นกลางกรุงเทพฯ

ปทานุกรมชีวิต ฉบับชนชั้นกลางกรุงเทพฯ เป็นเรื่องเกี่ยวกับการดำเนินกิจวัตรประจำวันของชนชั้นกลางในกรุงเทพมหานครครบครวหนึ่ง ตั้งแต่ตื่นนอนทำกิจตอนเช้า ออกเดินทางไปทำงาน บรรยายสถานที่ทำงาน เลิกงานไปรับลูกที่โรงเรียน แวะรับประทานอาหารเย็น กลับเข้าบ้าน และเข้านอน ผู้เขียนใช้วิธีการอธิบายคำศัพท์จำนวน 52 คำ เริ่มตั้งแต่คำว่า นาฬิกาปลุกเป็นคำแรก เรื่อย ๆ จนถึงคำสุดท้าย คือคำคำเดียวกันกับคำแรก การอธิบายความหมายของศัพท์แต่ละคำทำให้ผู้อ่านทราบเรื่องชนชั้นกลางในกรุงเทพฯ ครบครวหนึ่งว่ามีสภาพการดำเนินชีวิตอย่างไรในแต่ละวัน ดังนี้

เขาชื่อ สว่าง รงสวัสดิ์ อายุ 42 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ทำงานในตำแหน่งรองผู้จัดการบริษัทส่งออกอยู่เป็นเวลา 20 ปี มีภรรยาชื่อ อุไร อายุ 32 ปี มีบุตร 5 คน กิจวัตรประจำวันของเขาดำเนินไปในแต่ละวันอย่างซ้ำซาก ไม่ต่างจากหุ่นยนต์ตัวหนึ่ง กล่าวคือ เขาตื่นตีห้าทุกวันจันทร์ถึงวันเสาร์มาเป็นเวลาหลายปีแล้ว เขารู้สึกปวดหัวเพราะคิดมากเรื่องหนี้สิน และพักผ่อนไม่เต็มที่ จึงต้องกินยาแก้ปวดหัว พร้อมทั้งเปิดเครื่องรับวิทยุ

ฟังไปด้วย มีรายงานข่าวว่าฝนตกพรำไม่ขาดสายขณะที่ผู้คนกำลังเตรียมตัวออกจากบ้านไปทำงาน เขารีบอาบน้ำแต่งตัว พร้อมทั้งเร่งเมียและลูกชาย 2 คนให้เตรียมพร้อมก่อนออกจากบ้าน เขาขับรถไปส่งลูกที่โรงเรียน ระหว่างทางรถติดมากแทบขยับไม่ได้ เพราะเป็นช่วงชั่วโมงเร่งด่วน บ้านเขาอยู่ชานเมืองแถวถนนรามอินทรา แต่ต้องเดินทางฝ่ารถติดไปจนถึงสี่ลม เขาพยายามขับแซงซ้ายแซงขวาปาดหน้ารถคนอื่นไปโดยตลอด ถูกตะโกนคำด้วยถ้อยคำหยาบคาย แต่เขาก็ไม่สะทกสะท้าน เขาและลูกเมียกินอาหารเช้าในรถซึ่งเป็นแซนคัฟทุกมื้อ แต่ก็ต้องจำทนกลักรืนเข้าไปด้วยความหิว เขาแวะส่งลูกที่โรงเรียน และแวะส่งภรรยาที่ทำงานของเธอ แล้วเขาจึงถึงที่ทำงาน การทำงานของเขาเริ่มต้นด้วยความเครียด เช้าวันนี้มีปัญหามากมายรออยู่ เช่น สินค้าที่ส่งไปมีปัญหาถูกลูกค้าต่อว่า พนักงานหญิงลาป่วย พนักงานชายลาครึ่งเช้าเพราะติดธุระ เครื่องปรับอากาศห้องทำงานเสียต้องทนร้อนทั้งวัน และเจ้าหน้าที่บอกว่าเขาต้องไปประชุมที่โรงงานบ่ายสามโมงวันนี้

ช่วงพักเที่ยง เขาได้พบกับเพื่อนเก่าชื่อวิบูลย์ วิบูลย์เป็นคนที่ร่ำรวยกว่าเขามาก เป็นคนทันสมัย มีความเป็นอยู่หรูหรา มีโทรศัพท์มือถือใช้ วิบูลย์เป็นคนหาเงินเก่ง ทั้งขายประกัน เก่งกำไรที่ดิน เล่นหุ้นจนร่ำรวย วิบูลย์เลี้ยงอาหารมือเที่ยงและชวนเขาเล่นหุ้น แต่เขาปฏิเสธเพราะไม่กล้าเสี่ยงกลัวจนกว่าเดิม

หลังอาหารเที่ยง เขาแวะไปหาหมอวิจักษณ์ซึ่งเป็นเพื่อนและเป็นหมอประจำครอบครัวของเขาด้วย เขาต้องแวะไปให้หมอดตรวจเดือนละครั้งเพราะอยู่ในช่วงที่กำลังเลิกสูบบุหรี่และเลิกดื่มเหล้า หมอดตรวจร่างกายของเขาแล้วบอกว่าระดับน้ำตาลในเลือดสูงเกินระดับปกติ เป็นสิ่งเตือนบอกเหตุว่าต่อไปจะเป็นโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูง เขาบอกหมอว่าเขาเครียดมาก บางครั้งจึงต้องดื่มเหล้าและสูบบุหรี่เพื่อระบายและอารมณ์ทางเพศก็ไม่ มี หมอแนะนำว่าให้งดเหล้า อดบุหรี่ ออกกำลังกายบ้าง แล้วทุกอย่างจะดีขึ้นเอง

เขากลับเข้าไปทำงานจนถึงเวลา 17.00 น. จึงเลิกงาน พอตีฝนตกลงมาอีก รถจึงติดมาก เขาต้องขับรถฝ่าฝนไปรับภรรยา ก่อน แล้วจึงไปรับลูกที่โรงเรียนซ้ำกว่าทุกวันเพราะรถติด เขาพาภรรยาและลูกแวะศูนย์การค้าเพื่อรับประทานอาหารเย็นก่อนกลับบ้าน ซึ่งกว่าจะถึงบ้านก็คงราว 3 ทุ่ม ลูกชายของเขาบอกว่า ต้องซื้อชุดใส่เล่นละครชุดละ 200 บาท และครูได้ถ่ายวิดีโอเทปไว้ เพื่อให้ผู้ปกครองที่ไม่มีเวลาไปชมซื้อในราคาม้วนละ 500 บาท ส่วนลูกชายอีกคนหนึ่งให้เขาเช่าวิดีโอเทปการ์ตูนจากศูนย์การค้าไปดูที่บ้านด้วย

เขาพาครอบครัวกลับถึงบ้านด้วยความเหน็ดเหนื่อยแล้วอาบน้ำเข้านอน ตั้งนาฬิกาปลุกไว้ตีห้าเช่นเคย เพื่อดำเนินชีวิตอย่างซ้ำซากเหมือนหุ่นยนต์เช่นวันนี้ไปทุก ๆ วัน

แนวคิดด้านสังคม ผู้เขียนได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับสภาพการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมชนชั้นกลางในกรุงเทพมหานครว่า ในแต่ละวันต้องเผชิญกับปัญหาอะไรบ้างตั้งแต่ตื่นนอนตอนเช้าจนกระทั่งกลับเข้านอนในตอนค่ำของวันเดียวกัน กรุงเทพฯขณะนี้กำลังเจริญเติบโตทางวัตถุ คุณทันสมัยสวยงาม แปลกตาทางกายภาพ แต่มีความเสื่อมโทรมชุกชอนอยู่ภายในมากมาย ดังที่ผู้เขียนบรรยายไว้ว่า

...ถ้ากรุงเทพฯ เป็นหนังสือ มันคงเป็นหนังสือเล่มหนาบรรจุตัวหนังสือรวมสิบล้านอักษร มีเรื่องราวหลากหลายสลับสนปนเปอยู่ภายในนั้น เหมือนหนังสือยุคยี่สิบปีก่อน ถ้ากรุงเทพฯ เป็นผู้หญิง มันคงเป็นผู้หญิงใจง่ายที่หลงระเห็จไปกับวัฒนธรรมราคาจากตะวันตก เป็นผู้หญิงประเภทแต่งหน้าทาปากด้วยเครื่องสำอางสังเคราะห์เสียหนาประอะ พยายามซ่อนเร้นสภาพโทรมที่ปกปิดไว้ไม่อยู่ ถ้ากรุงเทพฯ เป็นเครื่องดื่ม น่าจะมีส่วนผสมดังนี้ : ความหวานธรรมชาติ 10% ความหวานสังเคราะห์ 40% สารตะกั่ว 30% ตะกอนสกปรก 20%

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 181)

เมื่อกรุงเทพฯ มีสภาพเป็นเช่นนี้ ผู้คนที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ จึงต้องดิ้นรนต่อสู้กับปัญหาต่างๆ ตั้งแต่ตื่นนอนเลยทีเดียว ไม่ว่าจะเป็นเด็ก หรือ ผู้ใหญ่ ต้องตื่นตีห้า จึงจะไปโรงเรียนหรือไปทำงานทันเวลา การเดินทางจากบ้านต้องใช้รถยนต์ ซึ่งนับเป็นปัจจัยที่ 5 ในการดำรงชีวิตของคนกรุงเทพฯ เมื่อรถยนต์บนถนนมีจำนวนมาก พื้นที่จราจรไม่พอทำให้รถติดหนาแน่นในชั่วโมงเร่งด่วน (6.00 - 8.00 น.) คนกรุงเทพฯ จึงต้องตื่นแต่เช้าขึ้นเรื่อยๆ จากที่เคยตื่นหกโมงรุ่งเป็นตีห้าครึ่ง และตีห้าในที่สุด ดังที่อธิบายไว้ในศัพท์คำว่ารถยนต์ว่า

...กรุงเทพฯ ในยุค '90s ที่คนต้องตื่นตีห้าไปทำงานมีรถยนต์.....คัน (วันที่ไว้เพราะตัวเลขเปลี่ยนทุกวัน) มีรถพันธุ์ใหม่ ๆ ออกมาวันละหลายร้อยครอก (ทำ

ให้ผมนึกถึงแม่หมูลูกดกออกมา) ราคาตั้งแต่ไม่กี่หมื่นบาทไปจนถึงไม่กี่พันหมื่นบาท

“เร็ว ๆ หน่อย จะหกโมงเช้าแล้ว เดี่ยวรถติดนะ”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 183)

เมื่อผจญกับปัญหาจราจร ทำให้คนขับเกิดความเครียด ทำผิดกฎจราจร โดยพยายามแซงซ้ายแซงขวา เพื่อพารถไปถึงที่หมายให้ทันเวลา ดังข้อความว่า

“เห็นมั๊ยคะออกช้าแค่ห้านาทีรถติดแหกคอกเลย นี่แค่รามอินทรา นะ กว่าจะถึงสีลม... เอ้า! เร็ว! แซงคันนั้นเลย แซงเลย”

ผมปาดรถดีลูกเข้าไปในที่ว่างไม่ถึงสามฟุตระหว่างรถสองคันนั้นตามคำสั่งของภรรยา หวาดเสียวและหวุดหวิดจะกลายสภาพเป็นปลาหมึกบด

“เดี๋ยวเขาก็ค่าห rokok” ผมว่า

“ช่างมัน ถ้าไม่แซงซ้ายแซงขวา เมื่อไหร่จะถึง”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 184)

คนชั้นกลางในกรุงเทพฯ ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ชานเมือง มีปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัย เพราะต้องเดินทางเข้ามาทำงานในเมืองเป็นระยะไกลมาก ต้องใช้เวลาเดินทางหลายชั่วโมง เพราะรถติด แต่ถ้าจะเช่าอยู่ในตัวเมือง ก็ไม่มีเงินพอที่จะซื้อคอนโดมิเนียมเพราะราคาแพงมาก ดังที่ตัวละครในเรื่องกล่าวว่า

...ผมเคยคิดขายบ้านแล้วย้ายเข้าไปอยู่ในตัวเมืองเพื่อลดเวลาที่ใช้บนท้องถนนลง แต่เงินเพียงแค่นี้ มีปัญญาซื้อได้แค่คอนโดมิเนียม ขนาด 30 ตารางเมตร... ประเภทกิน นอน นั่งเล่น สืบพันธุ์อยู่ในห้องเดียวเสร็จ...

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 185)

ผู้เขียนได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมว่า กรุงเทพฯ เป็นเมืองที่ถูกพัฒนาด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย มีถนนคอนกรีต ดีกระฟ้า แต่เต็มไปด้วยควันพิษ ฝุ่นละออง

ของสิ่งก่อสร้างซึ่งพุ่งกระจายอยู่รายรอบ และเศษขยะที่ไม่ได้รับการย่อยสลายก่อให้เกิดมลพิษทางอากาศ ไปทำลายสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติให้เสื่อมโทรมลง ดังข้อความว่า

... สิ่งที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาประเทศมักจะอยู่ในรูปของถนนคอนกรีต ตึกระฟ้า สารตะกั่ว และขยะพลาสติก โดยทั่วไปความเจริญมักเป็นสัดส่วนปฏิเสธกับพื้นที่สีเขียวของประเทศ...

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 191)

ผู้เขียนได้แสดงทัศนะว่าวิถีชีวิตของชนชั้นกลางในกรุงเทพมหานครต่างคนต่างมุ่งทำมาหากิน ต้องปรับตัวอย่างชาญฉลาดเพื่อให้เข้ากับสถานการณ์ และเอาตัวรอดได้จากปัญหาต่างๆ ที่รุมเร้า การดำเนินชีวิตของผู้คนในแต่ละวันดำเนินไปในลักษณะคล้ายๆ กัน ต้องเร่งรีบทำกิจวัตรประจำวันให้เสร็จทันเวลา นับตั้งแต่ตื่นนอน เตรียมตัวออกจากบ้าน ทำงาน รับประทานอาหารเช้าในรถยนต์ ทำงานในสำนักงาน เลิกงานแล้วแวะไปรับลูกเมีย และรับประทานอาหารเย็นตามศูนย์การค้า ก่อนจะกลับถึงบ้านก็มีดคำราว 3 ห่อ สภาพการณ์เหล่านี้ทำให้ผู้นำครอบครัวเกิดความเครียด ต้องทำงานหนักเพื่อหารายได้ให้พอกับรายจ่าย ไม่มีเวลาพักผ่อน คิดหมกมุ่นอยู่แต่เรื่องงาน เรื่องลูก เรื่องหนี้สิน ทำให้คนกรุงเทพฯ เป็นจำนวนมากมีอาการจิตกังวล หงุดหงิด ปวดหัว จึงต้องหันไประบายความเครียดด้วยบุหรี่ เหล้า และอบายมุขต่าง ๆ ดังที่ สว่าง รงสวัสดิ์ ตัวละครในเรื่องเป็นคนติดเหล้า ติดบุหรี่ สุขภาพทรุดโทรมต้องไปหาหมอเป็นประจำ เดือนละครั้งเพื่อรักษาตัว ดังที่ตัวละครบอกกับเพื่อนว่า

“ก็พอไหว เดือน ๆ หนึ่งหักค่าผ่อนบ้าน ค่าผ่อนรถ ค่าเล่าเรียนลูก ค่าน้ำมันรถ แล้ว ก็พอเหลือค่าเหล้า ค่านูหรี่บ้าง”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 190)

และอีกตอนหนึ่งที่หมอบอกตัวละครว่า

“นี่นายสว่าง ถ้าคุณยังไม่ยอมเลิกเหล้า คุณจะต้องแย้มัดชบบรรลัษระยำดำ บอน...” คุณหมอร่ายคำชมเป็นนิราศ “...ระดับน้ำตาในเลือดคุณสูงเกินระดับ ปกติ เบาหวานกำลังตามคุณมาติด ๆ ความดันโลหิตก็สูง...”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 195)

และหมอแนะนำแก่เขาว่า

“เอ็ง งดเหล้า บุหรี่ ออกกำลังบ้าง แล้วจะดีเอง” หมอสรุปง่าย ๆ ด้วย ความหน่าย

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 197)

ความเครียดที่เกิดขึ้นกับผู้นำครอบครัวที่เป็นชนชั้นกลางในเมืองหลวง เนื่องมาจาก ภาวะเศรษฐกิจบีบคั้น ต้องเร่งทำงานมาก ๆ ทั้งงานประจำ งานพิเศษ เพื่อหาเงินมาผ่อน บ้าน ผ่อนรถ ซื้อเครื่องใช้ในบ้าน ดังที่ตัวละครเล่าให้เพื่อนฟังว่า

“บ้านผ่อนอีกสามปีหมด รถต้องผ่อนอีกแปดเดือน นี่เมียกุคิดผ่อนเตาอบ ไมโครเวฟอีก”

“แล้วเงินเดือนพอใช้รึเนี่ย ?”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 190)

นอกจากนี้ยังมีรายจ่ายอื่นอีกอีกปละ เช่น เงินช่วยในการแต่งงาน ดังที่ภรรยาบอกว่า

“เสาร์นี้ลัดดาแต่งงาน คุณจะไปงานมั๊ย ?”

“ไม่” ผมตอบโดยไม่ต้องคิด

“ทำไม ? เพื่อนสนิทของฉันทัวนะ อีกอย่างใส่ซองไปตั้งแปดร้อย ไม่ไป เสียขาดทุน”

“ผมเบื่องานแต่งงาน”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 199)

ค่าใช้จ่ายของลูก เช่น ค่านมผง ค่าเช่าชุดใส่เล่นละครโรงเรียน ค่าเช่าวิดีโอเทป การ์ตูน เป็นต้น

ค่านิยมของคนไทยที่มีฐานะดี มีรายได้สูงในยุคปัจจุบันนี้ นิยมสินค้าต่างประเทศ และเครื่องมือเครื่องใช้ เครื่องให้ความบันเทิงที่ทันสมัย และมีเทคโนโลยีสูง เช่น รถยนต์ โทรศัพท์มือถือ บัตรเครดิต วิดีโอเทป คอมแพ็คดิสก์ ฯลฯ เพราะสิ่งของเครื่องใช้เหล่านี้ มีความจำเป็นและบ่งบอกรสนิยม ตลอดจนฐานะของผู้เป็นเจ้าของ ดังที่ วิบูลย์ เพื่อนของ ตัวละครซึ่งร่ำรวย มีใช้อย่างครบถ้วน ดังบทสนทนาระหว่างวิบูลย์กับตัวละครว่า

“มึงสนใจมือถือมัย? วันก่อนไอ้เล็กเอามาเสนอ ตอนนี้นั้นเป็นเซลล์ขายมือถือ ราคาถูกมาก กูว่าจะเอาอีกซักตัวให้เมีย”

“กูไม่เอา” ผมสายหัว

“ตามหมื่นกว่าเอง มือถือรุ่น 900 ราคาไม่กี่ตรรก นี่มันยุคนี้แล้ว ไม่มีมือถือแล้วมันไม่เท”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 192)

นอกจากนี้วิบูลย์ยังเล่นหุ้นอีก และชักชวนให้ตัวละครเล่นหุ้นเพื่อจะได้มีเงินมากมาย ดังการสนทนาที่ว่า

“สนใจเล่นหุ้นมัย ? ...” นายวิบูลย์เปลี่ยนเรื่องพูดลงเบือที่ถูกผมก่อนและ ถ้าเป็นคนอื่นที่ไม่ใช่ นายบูลย์ ผมคงถูกเตะไปแล้ว “...กูมีตัวดี ๆ หลายตัว”

“ตัวดี ๆ นี่หุ้นหรือผู้หญิง ?”

“โธ่ ! ไอ้เวร หุ้นโวยหุ้น รับรองกำไรเด็ด”

“กูเล่นไม่เป็น”

“เล่นไม่ยากสำหรับคนมีกินอย่างมึง วันก่อนที่ดัชนีขึ้นสูง กูเทขายไปครึ่งนึง ได้มาหนึ่งแสนหนะ ๆ”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 192)

ผู้เขียนได้นิยามศัพท์คำว่า “ตลาดหุ้น” ไว้ว่า

...แหล่งเก็งกำไร คล้าย ๆ บ่อนไฮโล แต่ดูเป็นวิชาการมากกว่า เหมาะสำหรับ
คนมีเงินและสายตากว้างไกล ไม่ควรกู้เงินมาเล่นถ้าไม่อยากเสียชีวิตด้วยโรคหัวใจ
ก่อนวัยอันสมควร...

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 193)

การพักผ่อน คลายเครียดของคนในเมืองหลวง มักนิยมหาความบันเทิงจากแหล่ง
เรีงรมย์ เช่น ผับ คาราโอเกะ หรือไปเที่ยวพักผ่อนชายทะเล ดังที่เพื่อนของตัวละครและ
นายแพทย์ประจำตัวของเขาแนะนำให้เขาไปพักผ่อนระบายความเครียดบ้าง เช่น

“ผมก็เครียดนี่”

“เครียดก็หาทางระบายออกทางอื่นซี้ที่ไม่ใช่เหล้า”

“อะไรล่ะ ?”

“ก็เช่นไปนั่งผับ ฟังเพลงเบา ๆ หรือไม่ก็ร้องคาราโอเกะซักเพลงก่อนกลับ
บ้าน”

“ไม่มีอารมณ์”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 196)

ส่วนการไปพักผ่อนที่ชายทะเล เช่น พัทยา หรือระยองนั้น คนกรุงเทพฯ นิยมไป
เที่ยวมาก เพราะอยู่ไม่ไกลกรุงเทพฯนัก ทั้งธรรมชาติและอากาศก็บริสุทธิ์ แต่ตัวละครใน
เรื่องกลับเบื่อ ไม่สนใจที่จะไปเที่ยว ด้วยความเห็นว่า

... ผมนึกภาพทะเล นึกถึงการขับรถยาวสองสามชั่วโมงหนีจากกรุงเทพฯ เพื่อไป
เจอบาร์เชคริมทะเลอีก ผู้คนที่ไป ‘พักผ่อน’ ก็มักเป็นพวกอ่อนไหวที่ขาด
เสียซึ่งดนตรีมิได้ ช่างชอบขนวิทยุสเตอริโอไปเปิดที่ริมหาดเสียดังลั่น นั่น
มักทำให้ผมนึกถึงบทกวีบทหนึ่งที่เคยผ่านตามานานแล้ว “อยู่ติดธรรมชาติ
แต่ไม่ซึมซับธรรมชาติ” สำหรับคนวัยไม่หนุ่มอย่างผม ซึ่งเคยสัมผัสพืชพญา
กับระยองเมื่อครั้งที่มันยังบริสุทธิ์อยู่ มีความรู้สึกว่ามันกำลังถูกมือสกปรก

ลวนลาม ถูกข่มตะคอกจากคนตรีแสบแก้วหูอย่างไรมารยาท ถูกข่มขึ้น
โดยเศษถุงพลาสติกและขยะวิทยาศาสตร์...

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 191)

เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจที่บีบรัดตัวและค่าครองชีพสูงมากในเมืองหลวงยุคนี้ ถ้า
ครอบครัวใดมีลูกมากก็ยิ่งจะประสบปัญหาต่างๆ มากขึ้น เช่น ตัวละครในเรื่องนี้มีลูกถึง 5
คน จากการคลอดเพียง 2 ครั้ง ดังที่เขาบอกเพื่อนว่า

“ตอนนี้เลยมีลูกชายหญิงรวมเบ็ดเสร็จห้าคน บ้านยี่สิบสี่ตารางวาแคบลงทัน
ตาเห็น...”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 188)

เมื่อครอบครัวใดมีลูกมาก ค่าใช้จ่ายก็มากขึ้นเป็นเงาตามตัว ไหนจะค่าผ่อนบ้าน
ผ่อนรถ ค่าเล่าเรียนของลูก ค่านมผง ค่าน้ำมันรถ และอื่น ๆ อีกจิปาถะ ทำให้พ่อบ้าน
เครียดมาก ดังนั้นในยุคนี้ควรมีลูกไม่เกินสองคน จะต้องรู้จักการคุมกำเนิด การวางแผน
ครอบครัวให้ดี อย่าให้ผิดพลาดเหมือนตัวละครในเรื่องนี้ ดังที่ผู้เขียนให้นิยามคำว่า “เล็กๆ”
“อุบัติเหตุ” และ “ถุงยางอนามัย” ไว้ว่า

เด็ก ๆ : ลูก, คนอายุน้อยที่ยังช่วยตัวเองไม่ได้ แต่ใช้เงินเป็นแล้ว ถ้ามี 1
คน น่ารักมาก ถ้ามี 2 คน กำลังสนุก 3-4 คน คิ่นร่นหน้อยนะ
เพื่อน ถ้าถึง 5 คน...

บ้าอะไร...สมัยนี้ใครจะมีลูกถึงห้าคน ?

“ได้ยืนยันว่ามีลูกอีกแล้วหรือ ?” ถ้าคำถามนี้เป็นกระสุนป้านี้ตัว
ผมคงพรุนไปหมดแล้ว ผมได้ยืนยันบ่อยเหลือเกิน ตั้งแต่เมียผม
คลอดลูกคนใหม่เมื่อสองเดือนก่อน

“อือ”

“ทำอือทำไหนดะ ถึงมีอีกแล้ว ?”

“ก็ทำธรรมชาติแหละ”

“ห๊ะ ! ทะลึ่ง ! ไหนว่าสองคนพอแล้วไง ?”

“อุบัติเหตุวะ” ผมตอบ

อุบัติเหตุ : เรื่องที่เกิดขึ้นโดยไม่ตั้งใจ (ดูเรื่อง อุทยานอามัย, การประกันภัย
ประกอบ)

“ก็เห็นคุณอยู่ไม่ใช่หรอ ?”

“ใช่ แต่ ...อุทยานของกูรว”

“พุทโธ” มั่นคราง เสียงน่าเตะ

อุทยานอามัย : อุปกรณ์คุมกำเนิดชนิดหนึ่ง อุทยานที่ดีต้องมีเลข อ.ย. และควร
ผ่านการตรวจสอบด้วยเครื่องมือทางอิเล็กทรอนิกส์ บางชนิดเคลือบ
สารไนโอกซิคัลเพื่อฆ่าเชื้ออสุจิ นับว่าเป็นการป้องกันสองชั้น

“ฟองบริษัทผู้ผลิตเลยซี”

“อย่าให้กูต้องเหนียวกว่านี้เลยวะ แค่อะลึงลูกแฝดก็เหนียวแะอยู่
แล้ว”

“หา! มึงได้ลูกแฝด?”

“เออ”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 187-188)

จากเรื่องนี้ ผู้เขียนได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับสภาพวิถีชีวิตของคนชั้นกลางในเมือง
หลวงว่าต้องดิ้นรนต่อสู้กับปัญหาเศรษฐกิจที่รุมเร้ารอบด้านจนผู้นำครอบครัวเกิดความเครียด
อย่างหนัก และหาทางระบายความเครียดด้วยการสูบบุหรี่และดื่มเหล้า ทำให้ร่างกายทรุด
โทรมลงทุกวัน ไม่มีทางดีขึ้น เพราะแม้จะได้รับความแนะนำจากเพื่อนและแพทย์ประจำตัว
แล้ว เขาก็แก้ปัญหที่เกิดขึ้นไม่ได้ เขาต้องดำเนินชีวิตเช่นนี้ต่อไปในแต่ละวันเหมือนหุ่นยนต์
อย่างซ้ำซาก และน่าเบื่อหน่ายไม่มีที่สิ้นสุด

เรื่องคดีมโนสาร

คดีมโนสาร เป็นบันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับคดีต่าง ๆ ที่ชายหนุ่มผู้หนึ่งมีส่วนเข้าไป
เกี่ยวข้องและรับรู้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้น แต่เขาไม่ใช่ผู้กระทำผิดจึงรอดพ้นจากการจับกุม
ของเจ้าหน้าที่ตำรวจทุกครั้ง และเหตุการณ์ครั้งสุดท้าย เขากำลังจะเดินทางไปทำงานที่ต่าง

จังหวัด แต่รถโดยสารเกิดอุบัติเหตุพลิกคว่ำ เขาได้รับบาดเจ็บต้องเข้ารักษาตัวที่โรงพยาบาล เขาจึงได้เขียนบันทึกเหตุการณ์ระทึกขวัญที่เขาได้ประสบในช่วงสามเดือนตั้งแต่ 4 เมษายน - 27 มิถุนายน ที่ผ่านมา

เรื่องที่เขาบันทึก เริ่มตั้งแต่เหตุการณ์แรกที่ท้องสนามหลวง ขณะที่เขายืนรอรถประจำทางเพื่อจะไปเยี่ยมบิดาที่เชียงใหม่ ก่อนจะไปรับตำแหน่งเจ้าหน้าที่ป่าไม้ที่ศูนย์อนุรักษ์ป่าภูเขียวในอีก 1 เดือนข้างหน้า เหตุการณ์ไม่คาดฝันก็เกิดขึ้น ชายคนที่ยืนรอรถอยู่ข้างๆ เขาคิดว่าเขาเป็นโจรเพราะเขาตัวสูงใหญ่ ไว้หนวดเคราและถือมีดโบว์อยู่ในมือ ชายคนนั้นจึงยื่นกระเป๋าเงินให้เขาโดยดีเพราะกลัวถูกเขาทำร้าย ในกระเป๋าเงินนั้นมีเงินอยู่ราวพันบาท สร้อยคอทองคำ แหวน 1 วง ตัวจันทน์ ล้อตเตอรี่ 2 ใบ และสลากกาชาดกรมที่ดิน 1 ใบ เขาจึงนำกระเป๋านี้ติดตัวไปด้วย

เหตุการณ์ต่อมาเกิดในวันเดียวกัน เป็นตอนที่เขายืนรถโดยสารสายกรุงเทพฯ-เชียงใหม่ เขาได้รู้จักกับเพื่อนผู้โดยสารผู้หนึ่งเป็นคนจีนชื่อ ช้อ จ่าง แซ่หว่าง บ้านอยู่เชียงราย จ่างไม่ได้บอกว่ามีอาชีพอะไร แต่ดูท่าทางจะเป็นผู้มีอิทธิพลมาก จ่างมีน้องชื่อนาง อยู่ที่ดินแดง กรุงเทพฯ ถ้าเขามีปัญหาจ่างบอกว่ายินดีช่วยทุกเรื่อง ขอให้บอกมาก็แล้วกัน

เหตุการณ์ที่สามที่เกิดกับเขา ทำให้เขาเกือบถูกจับ เหตุเกิดจากการที่เขานำสลากกาชาดกรมที่ดินที่ถูกรางวัลที่ห้าไปรับรางวัล แต่ถูกเจ้าหน้าที่สงสัยว่าเป็นผู้ร้ายขโมยสลากมา เพราะเจ้าของกระเป๋าเงินคนนั้นคงไปแจ้งความไว้แล้ว เขาเห็นท่าไม่ดีจึงกระโจนหนีไปได้อย่างหวุดหวิด

เรื่องถัดมาเป็นตอนที่เขาเข้าไปเกี่ยวข้องกับแก๊งจีนชื่อโดยบังเอิญ เมื่อเขาหนีรอดพ้นจากการจับกุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ เขามีเงินติดตัวไม่ถึงหนึ่งร้อยบาท ไม่พอค่ารถไปเชียงใหม่ จึงมาหาช่างที่แฟลตพญาไทเพื่อขอความช่วยเหลือ พบแต่จีนชื่อคนหนึ่งบอกว่าช่างไม่อยู่ เขาจึงเดินลงไปรอข้างล่าง พอมีชายแปลกหน้าอ้างตนเองว่าเขาคือช่าง เขาขอยืมเงินค่ารถห้าร้อยบาทจะใช้คืนให้ในภายหลัง ชายคนนั้นใจดีให้เงินเขาหนึ่งพันบาทโดยไม่ต้องคืนแต่ให้เขายืนไปตามพวกจีนชื่อห้าคนลงมา โดยบอกว่ารถของช่างพร้อมแล้วที่จะไป พวกจีนชื่อทั้งห้าคนเชื้อสนิทและเดินออกมาจากห้องพักถูกตำรวจจับกุมหมด และเรื่องเปิดเผยว่าชายคนนั้นที่อ้างตัวว่าเป็นช่างที่แท้จริงคือตำรวจ ส่วนช่างได้ถูกจับไปแล้วก่อนหนึ่งชั่วโมง

เหตุการณ์ในลำดับถัดมาก็คือเรื่องที่เขาบังเอิญเข้าไปเกี่ยวพันกับโจรจันทนาการ และต่อด้วยเหตุการณ์ไฟไหม้บางกอกเกสต์เฮาส์ที่ถนนข้าวสาร เรื่องมีอยู่ว่าในบ่ายวันนั้นเขากลับไปพักกับเพื่อนที่ห้องเช่า พอตกเที่ยงคืนเขาเดินออกจากห้องเช่าจะไปซื้อยาแก้ปวดท้องให้สมภพเพื่อนที่พักอยู่ด้วย เขาเดินผ่านธนาคารกรุงเทพฯ สาขาบางพลัด เห็นหน้าต่างชั้นล่างของธนาคารมีรอยงัดจึงเกิดความสงสัยเดินเข้าไปใกล้ มีโจรคนหนึ่งเข้ามาประชิดตัวและจี้เอาตัวเขาไปด้วยเพื่อหนีตำรวจที่กำลังตามจับขึ้นรถแท็กซี่ไปถนนข้าวสาร แล้วพักที่บางกอกเกสต์เฮาส์ โจรมัดเขาไว้กับเตียง เขาพยายามหนี จึงออกอุบายว่าปวดท้องจะเข้าห้องน้ำ เขาถูกแก้มัด เป็นโอกาสให้เขารีบแผ่นอกนอกประตู โจรยิงปืนใส่เขาหนึ่งนัด แต่พลาดไปถูกสวิทช์ไฟใหญ่นอกประตูจนเกิดไฟไหม้ บางกอกเกสต์เฮาส์แห่งนั้นวอดวาย แต่เขาหนีรอดไปได้

เขาหนีภัยกับเหตุการณ์แปลก ๆ ที่เกิดขึ้นมากมายซึ่งล้วนแต่ทำให้เขาขวัญหนีดีฝ่อ เขาจึงคิดจะไปบวชสะเดาะเคราะห์ก่อนที่จะไปเริ่มงานใหม่ เขาจึงไปโยสธรวินวันเสาร์ที่ 27 เมษายน แต่ก็เกิดเรื่องร้ายขึ้นอีกจนทำให้ไม่ได้บวชดังตั้งใจเพราะว่าลุงบุญมีบอกให้เขาพักผ่อนที่กุฏิสักสองสามวันจะบวชให้ ค็นนั้นเขาคุ่นคิดหนัก คุณบุญมีแล้วเหวี่ยงก้นบรูหรือออกไปนอกหน้าต่างทำให้ไฟไหม้วัด เขาจึงรีบหนีกลับกรุงเทพฯ เพราะกลัวความผิด

เย็นวันที่ 27 พฤษภาคม เขากลับเข้ากรุงเทพฯ อีกครั้ง ก็มีเหตุการณ์ไม่ดีเกิดขึ้นอีกต่อเนื่องหลายเรื่อง จ้างกับโจวใช้ปืนจี้เขาให้ออกจากห้องพักขึ้นรถโตโยต้าสีขาว ซึ่งถูกโจรกรรมมาจากโรงแรมมณเฑียรเพื่อร่วมเดินทางด้วยกัน เมื่อมาถึงปราจีนบุรี จ้างออกอุบายให้โจวจอดข้างทางป่าละเมาะ แล้วยิงโจวทันที เพราะโจวเป็นคนทรยศไปแจ้งตำรวจให้จับจ้างและฆ่าจ้างด้วย เมื่อฆ่าโจวแล้วได้เฝ้ารถคันสีขาวเพื่ออำพรางคดี จ้างได้นัดแนะกับหมงให้นำรถตู้อีกคันหนึ่งมาจอดรอที่ซอยแยกริมป่าละเมาะ แล้วทั้งสามคนที่เหลือจึงขึ้นรถของหมงเดินทางต่อไป ระหว่างทางชายทั้ง 2 คน ขนอาวุธเลื่อนไปฝังไว้กลางไร่ข้าวโพดแห่งหนึ่งในเขตอำเภอลองหาด และได้แะที่สกลนครเพื่อขนกัญชามาไว้ในรถตู้ เช้าวันรุ่งขึ้นพวกเขาได้ออกไปกินข้าวเมื่อกลับมาไม่พบรถตู้ ทั้งสามคนไม่มีเงินเป็นค่ารถกลับ ต้องพักอยู่ที่กระท่อมเล็กๆ หลังหนึ่ง จนกระทั่งหมงไปขโมยรถยนต์มาได้คันหนึ่งและขับเข้ากรุงเทพฯ เขาเป็นฝ่ายขอแยกตัวและได้กลับมาที่ห้องเช่า ในวันต่อมาจ้างขอความช่วยเหลือให้เขานำจดหมายไปส่งให้ฮ่อง นง ชิง ที่ห้องอาหารห้อยเทียนเหลา กรุงเทพฯ และเขาติดร่างแหถูก

จับไปด้วย แต่ได้ถูกปล่อยตัวเพราะไม่มีหลักฐานพัวพันกับคนกลุ่มนั้น เหตุการณ์ต่าง ๆ ทำให้เขาเสียเวลาหมดโอกาสที่จะไปทำงานที่ศูนย์อนุรักษ์ป่าภูเขาเขียว

หลังจากประสบเหตุการณ์ต่าง ๆ มากมาย เขาเริ่มมีโชคดียิ่งเพราะเพื่อนของเขาชวนเขาไปทำไร่ที่ราชบุรี เขาหวังจะเริ่มต้นชีวิตใหม่อย่างสดใสเสียที แต่แล้วเคราะห์กรรมก็เกิดกับเขาอีก รถที่เขาโดยสารเกิดอุบัติเหตุพลิกคว่ำคร่อมคูข้างถนนเพชรเกษม เขาสิ้นสติไป และถูกนำมาพักรักษาตัวที่โรงพยาบาลราชบุรี

แนวคิดด้านสังคม แนวคิดจากเรื่องคดีมโนสารเฝ้า ผู้เขียนได้แสดงทัศนะด้านสังคมไว้หลายประเด็นที่น่าสนใจดังนี้

1. ด้านชะตากรรมของมนุษย์

มนุษย์อาจจะตกเป็นเหยื่อของสถานการณ์เลวร้ายต่าง ๆ โดยบังเอิญ มีอาจฝันได้เหมือนโชคชะตากำหนดไว้ล่วงหน้าแล้ว เช่นนครในเรื่องนี้ เขาต้องประสบกับเหตุการณ์ที่แทบเอาชีวิตไม่รอด ตั้งแต่เรื่อง จี๊ที่สนามหลวง สลากกาชาด แก๊งเงินฮ่อ โจรจัดธนาคาร ไฟไหม้ 2 ครั้ง ถูกจี๊ขึ้นรถร่วมไปกับโจร ถูกตำรวจจับ และประสบอุบัติเหตุรถพลิกคว่ำ ผู้เขียนแสดงความคิดเห็นว่า เมื่อยามมีเคราะห์ร้ายมักจะเกิดต่อเนื่องกันไปเหมือนเงาใจ กระหน้าซ้ำเติมให้ย่อยยับ ดังภาษิตที่ว่า ‘ผีซ้ำด้าพลอย’ จนตัวละครผู้นี้ต้องอธิษฐานว่า

... ถ้าหากเคราะห์ของผมยังไม่หมด ก็ขอให้มันเกิดขึ้นและผ่านพ้นไปให้หมดเสียโดยเร็วเถิด...

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 229)

2. ทัศนะเกี่ยวกับการทำงานของเจ้าหน้าที่บ้านเมือง ผู้เขียนได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับการทำงานของเจ้าหน้าที่บ้านเมือง ดังต่อไปนี้

2.1 ตำรวจ เป็นผู้มีหน้าที่บำบัดทุกข์ให้แก่ประชาชน ป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม เป็นผู้มีคุณเสียสละและอุทิศตน ให้ความร่วมมือกับทางราชการและช่วยเหลือประชาชนด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ผู้เขียนได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจว่า ตำรวจมีภาระหน้าที่อย่างหนัก เสี่ยงอันตราย และยากลำบาก ทำงานทั้งวันแทบไม่มีเวลาได้พักผ่อน ต้องรับแรงกดดันจากประชาชนผู้มีความเดือดร้อนและติดตามผู้กระทำ

ความผิดมาดำเนินคดีตามกฎหมาย ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นถึงหน้าที่ป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ดังข้อความว่า

...เมื่อเวลา 06.00 น. วันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ.ต. วิชา ณ พัทลุง สสว. สน. สมเด็จพระเจ้าพระยา พร้อมกำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจเข้าตรวจค้นห้องอาหารห้อยเทียนเหลา เขตคลองสาน กทม. พบพาสสปอร์ตปลอมจำนวน 100 ฉบับ และอาวุธปืนขนาด 9 มม. 1 กระบอก ปืนลูกซองสั้น 1 กระบอก และปืนขนาด 380 อีก 1 กระบอก รวม 3 กระบอก จึงควบคุมตัวนายสง นง ชิง นายดิน นิน ห้วน นายหวังซง นายเหลียง นายฮั่ว หวัง เซ่น ชาวจีนฮ่อจำนวน 5 คน ไปสอบสวนที่ สน. สมเด็จพระเจ้าพระยา ...

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 228)

นอกจากจะป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมแล้ว ตำรวจยังเป็นมิตรที่ดีของประชาชนที่คอยช่วยเหลือประชาชนผู้บาดเจ็บนำส่งโรงพยาบาล ดังข้อความว่า

...ร.ต.ท. สุรพงษ์ พ่วงพงษ์ ร้อยเวร สทล. 2 กก. 2 ทางหลวงบางแพ จ.ราชบุรี ไปสอบสวนอุบัติเหตุรถทัวร์ ทะเบียน 10-0328 ชุมพร พลิกคว่ำคร่อมคูข้างถนนเพชรเกษม กม.170-180 หมู่ 8 ต.เจดีย์หัก อ.เมือง เมื่อเวลา 23.00 น. วันที่ 26 มิ.ย. มีผู้โดยสารตายคาที่ในรถ 1 ศพ ยังไม่ทราบชื่อ นอกจากนั้นบาดเจ็บถูกกระชกบาดตามแขนขาอีก 20 กว่าคน จึงช่วยจัดการนำส่ง รพ. ราชบุรี...

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 229)

2.2 เจ้าหน้าที่ป่าไม้ เป็นผู้มีหน้าที่ดูแลและรักษาป่ามิให้มีการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าอย่างผิดกฎหมาย ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งระหว่างผู้มีอิทธิพลที่ต้องการยึดครองและความร่ำรวยจากป่าไม้กับข้าราชการป่าไม้ที่ทำงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ซึ่งมักจะถูกกลุ่มผู้มีอิทธิพลใช้อำนาจสั่งการผู้ที่ขัดขวางผลประโยชน์ ดังข้อความว่า

...ข้าราชการป่าไม่มีมือสะอาดหลาย ๆ คน ถูกลอบสังหารก็เพราะทำงานโดยไม่
หวั่นผู้มีอิทธิพล...

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 210)

3. ทักษะเกี่ยวกับการทำงานของพวกมิจฉาชีพ

3.1 จีนฮ่อ ผู้เขียนมีทักษะเกี่ยวกับการทำงานของพวกจีนฮ่อว่ามักเป็นผู้
ประกอบอาชญากรรม เช่น ปล้นทรัพย์ ลักทรัพย์ ค้าของเถื่อน ค้ายาเสพติด ชอบ
ทำงานกันเป็นก๊อบป็นเหล่า พวกนี้จะพอใจที่มีรายได้จากการประกอบอาชญากรรม เพราะ
เห็นว่าหาเงินได้ง่ายและไม่ต้องเหน็ดเหนื่อย แต่ในที่สุดก็ไม่สามารถพ้นเงื้อมมือของกฎหมาย
ไปได้ ดังข้อความ

...นายฉ่าง เป็นหัวหน้าแก๊งจีนฮ่อ ได้ก่อคดีกับพวกอีก 5 คน บุกรับปล้นบริษัท
หมิงเหว่ยได้หัวเงิน กวาดทรัพย์สินไปประมาณ 4 หมื่นบาท เหตุเกิดท้องที่ สน.
บางขุนเทียน เมื่อวันที่ 3 เม.ย. ที่ผ่านมา ก่อนที่จะจับกุมตำรวจ...

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 214)

ผู้เขียนสะท้อนทักษะให้เห็นถึงพฤติกรรมทารุณ โหดเหี้ยม ของพวกจีนฮ่อที่
กระทำต่อกันเมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถูกหักหลังหรือไม่ซื่อสัตย์ต่อกัน ดังข้อความว่า

“คุณยิงเขา...” ผมพูดเสียงสั่น

“มันเป็นคนทรยศ...” จ้างกัมตัวลงตะเซีพจรงำนั้น “...มันเป็นสายของ
จีนฮ่ออีกแก๊งนี้ มันแจ้งตำรวจให้ไปจับฉ่างแล้วจะมาเก็บผมต่อ ผมต้องวางแผน
หลอกมันว่าจะเอาคุณมาเก็บที่นี่ ไม่งั้นมันไม่หลงกลหรอก เอ้า ! ช่วยกันลากมัน
ลงไปหน่อย”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 221)

3.2 โจรจัดแะ ผู้เขียนได้แสดงทักษะเกี่ยวกับการทำงานของโจรจัดแะว่า
มักจะเป็นผู้ที่รู้เทคนิคและเชี่ยวชาญในการโจรกรรม ชอบแต่งกายชุดดำและอาศัยความมืด

ในยามวิกาล และปราศจากผู้คน คอยหาโอกาสกระทำความผิด จักแจะ แกะเซฟ ตามธนาคารต่างๆ เพราะเห็นว่าเป็นแหล่งรายได้ดี ดังข้อความ

...ตอนเที่ยงคืนของวันที่ 18 เมษายน สมภพปวดท้องอย่างหนัก ผมจึงเดินออกไปปากซอย ผมกะว่าจะต้องเกาะประตูร้านขายยาเพื่อซื้อยาแก้ปวดท้อง... ขณะที่ผมเดินผ่านธนาคารกรุงเทพฯ สาขาบางพลัด สายตาก็ก็นิ่งไปเห็นที่หน้าต่างชั้นล่างของธนาคารมีรอยจีด ผมชะงักก็ก้มก่อนเดินเข้าไปสำรวจดูใกล้ๆ ด้วยความสงสัย เกรงว่าหนึ่งประชิดตัวผมจากด้านหลังพร้อมเสียงกระซิบ

“มึงเป็นใคร”

ผมหันกลับ เห็นปืนจ้อยู่นางแคคัส แสงไฟราไโรจากถนนส่องให้เห็นใบหน้าของชายชุดดำในวัยต้นสามสิบ

“มึงมาทำอะไรที่นี่ ?” เขาถาม ความจริงมันน่าจะเป็นคำถามของผมมากกว่า

“ผมมาซื้อยา”

ชายแปลกหน้าชุดดำส่ายยิ้ม

“ซื้อตอนนี้นะอะ ? มึงเป็นตำรวจรีเปล่า ?”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 215)

และข้อความตอนหนึ่งว่า

...เมื่อเข้าไปในธนาคารพบมีรอยจีดแะที่หน้าต่างและประตู ลิ่นชักโตะถูกรื้อกัน เจ้าหน้าที่ธนาคารมาตรวจสอบ บอกว่าคนร้ายได้เงินไปนิดหน่อยเท่านั้น เพราะตำรวจมาเร็ว...

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 216)

4. ทักษะเกี่ยวกับการเสนอข่าวในหนังสือพิมพ์ ผู้เขียนได้แสดงทักษะเกี่ยวกับการเสนอข่าวในหนังสือพิมพ์ว่า หนังสือพิมพ์บางฉบับขาดความรับผิดชอบต่อการเขียนข่าวบิดเบือนข้อเท็จจริงบางประการ สร้างสถานการณ์ประโคมข่าวให้ตื่นเต้นเร้าใจเพื่อดึงดูดความสนใจของประชาชน เป็นการเพิ่มสถิติยอดจำหน่ายให้สูงขึ้น ข่าวสารที่ประชาชนได้

รับทราบนั้นถูกเขียนขึ้นโดยนักหนังสือพิมพ์ ผู้เห็นเหตุการณ์ และอาจมีมุมมองที่แตกต่างกัน ชาวที่ถ่ายทอดออกมาแต่ละฉบับอาจจะไม่ตรงกับความเป็นจริงเพราะเป็นอัตวิสัยของแต่ละคน ที่จะถ่ายทอดความคิดเห็น ดังข้อความว่า

...นักเขียนนิรนามคนหนึ่งเคยกล่าวไว้ว่า “ถ้าความจริงคือสิ่งที่ท่านมองเห็น สิ่งที่ท่านมองเห็นอาจไม่ใช่ความจริง” หมายความว่าข่าวสารที่ท่านอ่านจากหนังสือพิมพ์นั้นถูกรายงานขึ้นโดยภาพที่นักข่าวหรือคนที่อยู่ในเหตุการณ์นั้น ๆ มองเห็น แต่ความจริงของเหตุการณ์นั้นอาจจะไม่ใช่สิ่งที่นักข่าวมองเห็น มันอาจถูกบิดเบือนได้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และมุมมองของผู้เห็นเหตุการณ์นั้น ฉะนั้นข่าวที่ดูน่า сенอจึงอาจไม่ใช่ความจริงทั้งหมด ในความจริงอาจแฝงความเท็จและในความเท็จอาจแฝงความจริง...

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 206)

จากเรื่องนี้จะเห็นแนวคิดของผู้เขียนที่มีต่อสังคมในด้านต่าง ๆ หลายประเด็น คือ ด้านชะตากรรมของมนุษย์ ว่า เมื่อยามมีเคราะห์ร้าย มักจะเกิดต่อเนื่องกันไป เหมือนงจใจจะซ้ำเติม ด้านการทำงานของเจ้าหน้าที่บ้านเมือง เช่น ตำรวจ เจ้าหน้าที่ป่าไม้ ว่าเป็นผู้มีความเสียสละ อดทน เสี่ยงอันตราย อุทิศตนทั้งกายและใจเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน ด้านการทำงานของพวกมิฉฉาชีพ ว่า ส่วนใหญ่มักจะประกอบอาชญากรรม เช่น ปล้นทรัพย์ ลักทรัพย์ ค้าของเถื่อน ค้ายาเสพติด เพราะเห็นว่าหาเงินได้ง่ายและไม่ต้องเหนื่อยยาก แต่ในที่สุดก็ไม่สามารถพ้นการจับกุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ และด้านการเสนอข่าวในหนังสือพิมพ์ว่า หนังสือพิมพ์บางฉบับขาดความรับผิดชอบต่อการเสนอข่าว บิดเบือนข้อเท็จจริงบางประการ ข่าวสารที่ประชาชนได้รับทราบนั้น ถูกเขียนและรายงานโดยนักหนังสือพิมพ์ผู้เห็นเหตุการณ์ และมีมุมมองที่แตกต่างกันตามอัตวิสัย

2. แนวคิดด้านการเมือง หมายถึง ทศนะที่ผู้เขียนมีต่อสภาพเหตุการณ์บ้านเมือง ระบบการปกครอง ระบอบประชาธิปไตย อำนาจเผด็จการ การเลือกตั้ง พรรคการเมือง พฤติกรรมของนักการเมือง ข้าราชการ และผู้บริหารบ้านเมืองในหน่วยงานต่างๆ ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค วินทร์ เลียววาริณ ได้สะท้อนแนวคิดด้านการเมืองไว้ในเรื่องสั้น 2 เรื่อง คือ เรื่องสุนัขขริบไต่ และเรื่องอาเพศกำสรวล ดังการวิเคราะห์ต่อไปนี้

เรื่องสุนัขปไตย

เรื่องสุนัขปไตย เป็นเรื่องที่คุณเขียนแสดงทัศนะทางการเมืองของรัฐบาลประเทศหนึ่งที่มีประชากรเป็นสุนัขทั้งหมด ผู้เขียนได้สมมุติเหตุการณ์ในการประชุมสภาผู้แทนราษฎรนัดหนึ่งที่หัวหน้าฝ่ายค้านได้ยื่นญัตติเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลเป็นเวลา 3 วัน เพื่อถ่ายทอดพฤติกรรมของนักการเมืองทั้งฝ่ายรัฐบาล และฝ่ายค้านที่แสดงออกมา ฝ่ายค้านยื่นญัตติ 3 ประเด็น คือ ปัญหาราคากระดุกตกต่ำ ปัญหาโสเภณี และปัญหาทางหลวงสายใหม่ที่ยืดเยื้อมาหลายรัฐบาล นายเสมา แหลมคม นายกรัฐมนตรีได้ชี้แจงในที่ประชุมว่า ราคากระดุกที่ตกต่ำนั้นเป็นเครื่องวัดความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของประชาชน และผลิตมากเพื่อส่งไปขายยังต่างประเทศจนได้เงินเข้าประเทศอย่างมหาศาล เป็นผลให้เกิดการสร้างงานขึ้นมามากมาย ด้านปัญหาโสเภณีนั้นรัฐบาลมีนโยบายปราบปรามการค้าประเวณีอย่างจริงจัง และไม่มีใครในคณะรัฐบาลประพฤตินั้นไม่เหมาะสม ส่วนเรื่องทางหลวงสายใหม่ รัฐบาลจำเป็นต้องนำโครงการกลับมาศึกษาใหม่เพื่อให้ทุกอย่างเป็นไปตามหลักการและดำเนินไปอย่างซื่อสัตย์ สุจริต ไม่ให้มีคำครหาว่ารัฐมนตรีรับสินบน รัฐบาลปฏิเสธไม่ได้กักกันโครงการไว้นานเพื่อผลประโยชน์ของพรรคร่วมรัฐบาลด้วยกัน และยืนยันว่าพรรคทั้งหมดที่เข้าร่วมรัฐบาลมีความสมานฉันท์สามัคคี นโยบายทุกอย่างของรัฐบาลมีเป้าหมายชัดเจน โปร่งใส แต่นายโชติ หัวหน้าฝ่ายค้านได้อภิปรายพฤติกรรมของคณะรัฐบาลที่ชอบประณามฝ่ายค้านอยู่ตลอดเวลา ทั้ง ๆ ที่รัฐมนตรีบางคนยังประพฤตินั้นไม่ถูกต้อง การประชุมสภาดำเนินไปอย่างเผ็ดร้อนมีการกล่าวร้าย มีการแก้ตัว ตอบโต้กัน และมีการประท้วงเป็นระยะๆ ในที่สุดก่อนปิดการประชุม นายโชติ ได้ยื่นข้อเสนอแก่รัฐบาลให้มีความรับผิดชอบและสร้างผลงานให้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้ หลังจากจบการอภิปรายแล้วมีการลงคะแนนเสียงลับและปิดประชุม ซึ่งต่อมาหนังสือพิมพ์ลงข่าวว่า รัฐบาลสอบผ่านด้วยคะแนนไว้วางใจอย่างหวุดหวิด และคะแนนไว้วางใจส่วนหนึ่งมาจากการที่รัฐบาลลอบบีฝ่ายค้านหลายตัว ด้วยการเสนอให้กระดุกและตำแหน่งเสนาบดี ภายหลังการปิดประชุมสภา นายเสมา แหลมคม ได้เสนอตำแหน่งรัฐมนตรีบางกระทรวงให้แก่หัวหน้าฝ่ายค้าน ซึ่งฝ่ายค้านก็พอใจที่จะได้ร่วมรัฐบาลเสมา 2 ที่จะจัดตั้งขึ้นหลังการประกาศลาออกของนายเสมา แหลมคม ในอาทิตย์หน้า

แนวคิดด้านการเมือง ผู้เขียนได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับการทำงานของรัฐบาลว่า รัฐบาลผสมหลายพรรคบริหารประเทศไม่มีประสิทธิภาพเพราะไม่มีผลงานเลยตลอด 2 ปีที่

ผ่านมา การบริหารประเทศไม่เป็นไปตามนโยบายที่ได้แถลงไว้ รัฐมนตรีทุจริตแสวงหาผลประโยชน์ และเกิดความแตกแยกขัดแย้งกันเองภายในพรรค เพราะกลัวผู้อื่นจะมีผลงานมากกว่า จนในที่สุดถูกฝ่ายค้านร่วมกันยื่นญัตติเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาล ดังบทความวิเคราะห์การเมืองทางหนังสือพิมพ์ตอนหนึ่งว่า

...ทีมข่าวการเมืองของเราเฝ้าดูการทำงานของรัฐบาลมาตลอดสองปีด้วยความ เป็นห่วงลึก ๆ หกเดือนแรกผ่านไปโดยไม่มีผลงาน ชาวบ้านพอรับฟังเหตุผลได้ เพราะเป็นรัฐบาลสหพรรค แล้วหนึ่งปีแรกก็ผ่านไปโดยไม่มีผลงาน สองปีก็ผ่านไปโดยไม่มีผลงาน คราวนี้ประชาชนไม่รับฟังข้อแก้ตัว เพราะไม่ว่าจะแก้ตัวอย่างไรก็ฟังไม่ขึ้น โครงการต่าง ๆ คาราคาซัง ปัญหาทางหลวงสายใหม่ที่เรา อาจได้ใช้เมื่อตายไปแล้วสองชาติ เพราะอายุสุนัขเราก็ก่อนยี่สิบขวบแล้ว ฯลฯ แต่ละ ปัญหาเรามาร่วมกันเข้ามาขัดแย้งกันเองในหมู่รัฐบาล ขัดขาตัวเองเพราะไม่ต้องการให้ ผู้อื่นได้หน้าได้ผลงาน...

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 116)

ผู้เขียนได้เสียดสีพฤติกรรมของนักการเมืองทั้งฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้าน ถกเถียงกัน ในสภา กล่าวโทษ ดำประจาน ขูดขูดความบกพร่องหรือจุดอ่อนของฝ่ายตรงข้ามมาตีแผ่ ความเลวร้ายเพื่อทำลายอีกฝ่ายหนึ่ง โดยเปรียบกับพฤติกรรมของสุนัขสายพันธุ์ต่าง ๆ ดัง ข้อความว่า

โชติ : ผมขอประท้วงครับ ท่านประธานสภา ที่ให้ผู้ที่อ้างตนว่าเป็นผู้มีคุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรม เป็นผู้นำเยาวชนของชาติ มาสร้างความแตกแยก แบ่งฝักแบ่ง ฝ่ายสุนัขออกเป็นพวกผู้ดีกับจระจก ทั้งยังกล่าวหาผมเรื่องเพศสัมพันธ์ฉ้อฉลแบบนี้ ขอให้ถอนคำพูดนี้...

ประธานสภา : เรื่องนี้ไม่เกี่ยวกับคุณ...

โชติ : เกี่ยวซีครับ ผมมีสายพันธุ์จระจกด้วย

ประธานสภา : ขอให้คุณโชตินั่งลงก่อน เดี่ยวผมจะเรียกให้พูด ตอนนี้เป็นคิวของท่านนายกฯ

เสมา : เราท่านทั้งหลายต่างก็เรียนสมบัติสุนัขผู้ดีมาในโรงเรียน และ ส.ส.ส่วนใหญ่ในสภาอันทรงเกียรติแห่งนี้ก็เดินสองขาไปแล้ว การอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลโดยชุดคุยเรื่องส่วนตัวมาพูดแบบแทงข้างหลังอาจจะทำให้เสียชื่อพวกท่านที่มาจากตระกูลดีๆ บางท่าน ณ ที่นี้มาจากตระกูลสเปเนียลส์ บางท่านก็มาจากสายฟิสิกินิส เกรย์ฮาวด์เซนต์เบอร์นาร์ด์ ตลอดจนไปถึงดิงโก้และเซาเซา อย่าให้พวกคนนำเราไปอุปมาในทางไม่ดีว่าเราเป็นหมาลอบกัดเลย การกระทำเช่นนี้ถือว่าเลวคนที่สุด...

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 108)

ผู้เขียนได้สะท้อนให้เห็นถึงการใช้กลวิธีที่สกปรกของพรรคการเมือง ใช้อิทธิพลและเงินซื้อเสียงเพื่อให้ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งเข้ามาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งพวกเขาเหล่านั้นไม่ได้มีอุดมการณ์ที่จะทำงานเพื่อสร้างประโยชน์ให้แก่ชาติบ้านเมืองอย่างแท้จริง กลับมุ่งแต่ประโยชน์ส่วนตนและพรรคพวก เช่น มีการรับสินบนจำนวนมากก่อนเซ็นอนุมัติโครงการต่าง ๆ มีการทุจริตคอร์รัปชัน ดังข้อความว่า

...สำหรับประเด็นเรื่องทางหลวงสายใหม่ของเราที่คาราคาซังมาหลายรัฐบาล ท่านรัฐมนตรีกระทรวงการทางสุนักก็ได้ชี้แจงอย่างละเอียดลออคืออยู่แล้ว กระผมเพียงจะกล่าวเพิ่มเติมอีกเล็กน้อย รัฐบาลกระผมจำต้องดึงโครงการนี้กลับมาศึกษาอีกครั้งเพราะความจำเป็นที่คุณรองแห่งพรรคประชาคมสุนักกล่าวว่า เราเสียเวลาศึกษานานเกินไปแล้ว และการที่รัฐมนตรีท่านหนึ่งกินสินบนจากบริษัทก่อสร้างทางหลวงของฝ่ายตรงข้ามนั้น กระผมเรียนชี้แจงว่า หนึ่ง ทุกอย่างต้องเป็นไปตามหลักการ เราต้องการให้ทุกอย่างดำเนินไปอย่างซื่อสัตย์สุจริต ไม่ต้องการให้มีการครหาภายหลังเช่นสัญญาว่ารัฐมนตรีคนนั้นคนนี้จะรับสินบนเหมือนอย่างที่เคยพบกันมาในอดีต สอง ที่ว่ามีรัฐมนตรีทุจริต เป็นการกล่าวหากันลอย ๆ ไม่มีใบเสร็จ ไม่มีหลักฐาน กระผมขอถามหน่อยเถอะว่ารัฐบาลไหนกันแน่ที่แจกกระดุกชาวบ้านซื้อเสียงเข้ามาทั้งฝูง? รัฐบาลไหนกันแน่ที่เซ็นตั้งทวนอนุมัติโครงการเมืองใหม่สุนักราคาสามหมื่นล้านในเวลาเพียงหนึ่งอาทิตย์? รัฐบาลไหนกันแน่ที่ปล่อยให้พวกคนหลอกชาวบ้านต่างจังหวัดไปทำลูกชิ้นกันอย่างมโหฬาร? รัฐบาลไหนกัน

แน่ที่ปล่อยให้มีปัญหาเห็บแพรระบาดสูงที่สุดในแถบนี้? ไซรัฐบาลที่คุณรองเคย
ร่วมอยู่หรือไม่ ...

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 109)

พรรคการเมืองฝ่ายค้านโจมตีรัฐบาลประหนึ่งเป็นการเล่นละครเพื่อต่อรองผล
ประโยชน์ที่ฝ่ายรัฐบาลจะหยิบยื่นให้ ฝ่ายค้านบางตัวถึงกับยอมเสียศักดิ์ศรีขายเสียงเพื่อหวัง
ตำแหน่งรัฐมนตรีโดยลงคะแนนเสียงไว้วางใจ จนรัฐบาลได้รับชัยชนะ ดังข้อความว่า

...แต่การที่ฝ่ายค้านขุดคุ้ยเรื่องไม่เป็นสาระมาโจมตีรัฐบาลนั้นกลับเป็นภาพที่น่า
เกลียด สุนัขไหน ๆ ก็รู้ว่าฝ่ายค้านก็อยากเป็นรัฐมนตรีเช่นกัน

ไม่เป็นภาพที่ดีต่อฝ่ายค้านเลย

เมื่อคืนนี้การที่มีสุนัขกลุ่มหนึ่งได้ลอบบีฝ่ายค้านหลายตัวด้วยกระดุกและ
ตำแหน่ง เพื่อไม่ให้ลงคะแนนไม่ไว้วางใจนั้น แม้จะทำให้รัฐบาลสอบผ่านมาได้
อีกหนึ่งเทอม แต่ก็เป็นหนึ่งในเทอมที่ได้คะแนนผ่านหวุดหวิด เป็นหนึ่งเทอมที่ไม่มี
ประกาศนียบัตรให้ เป็นหนึ่งเทอมที่ชนะเกมแต่ไม่ชนะใจประชาชนสุนัขทั้ง
หลาย...จริงอยู่ ตำแหน่งเสนาดิก็เหมือนกระดุกที่ฝ่ายค้านก็อยากปะทะ ส.ส.ที่ถูก
ลอบบีเพื่อหวังตำแหน่งรัฐมนตรีในอนาคตหากมีการปรับสูตรล้างไพ่ใหม่นั้น
โปรดทราบว่ามันได้ล้มละลายศักดิ์ศรีทางการเมืองไปแล้ว...

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 116-117)

ผู้เขียนแสดงทัศนะว่า พรรคการเมืองของไทยไม่ได้ทำหน้าที่เป็นตัวแทนที่ดีของ
ประชาชน พรรคแต่ละพรรคจะมีกลุ่มย่อย เพื่อใช้เป็นเครื่องมือต่อรองผลประโยชน์ของ
กลุ่มตนทั้งในและนอกสภา เมื่อจะมีการยุบสภา และจัดตั้งรัฐบาลใหม่ ส.ส.ในพรรคในเมือง
ต่างๆ จะตกลงกันไว้ก่อนว่าใครจะได้ตำแหน่งอะไร ก็ตำแหน่ง ถ้าพอใจก็ร่วมรัฐบาลกัน
ต่อไป แม้ว่าจะเพ่งยุติการอภิปรายไม่ไว้วางใจก็ตาม ดังข้อความที่หัวหน้าฝ่ายรัฐบาลตกลง
กับหัวหน้าฝ่ายค้านว่า

เสมา: คุณโชติ ถึงคราวล้างไพ่แล้วนะ ตัดสินใจได้แล้วยังกับตำแหน่งที่ผมเสนอให้

โชติ : ผมคุยกับพรรคแล้ว ตกลงทุกอย่าง ยกเว้นตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวง
กระตุกแห่งชาติ ทางผมคงไม่เอา

เสมา: งั้นให้คุณรอง พรรคประชาคมสุนัขเถอะ ส่วนรมต.กระทรวงสวัสดิการ
สุนัขและสังคม กับรมว.กระทรวงฝึกหัดสุนัข เป็นโควต้าของคุณก็แล้วกัน อาทิตย์
หน้าผมจะประกาศลาออก

โชติ : ตกลง

เสมา: แล้วอย่าเพิ่งให้ข่าวรัวไหลถึงหนังสือพิมพ์ก่อนล่ะ

โชติ : ไม่มีปัญหา ยินดีด้วยกับรัฐบาลเสมา 2 ไปลองกันหน่อย ได้ยินว่าที่ เดอะ
บลูดีอค มีแจ๊สกับกระตุกร้อย ๆ ...

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 117)

จากเรื่องสุนัขขีปไตย ผู้เขียนแสดงทัศนะทางการเมืองของไทยว่า สภาพการเมือง
ของไทยยังไม่เป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนใหญ่มิได้มาจากการ
เลือกตั้งที่บริสุทธิ์ แต่ได้เข้ามาด้วยวิธีการซื้อเสียง ต้องการแสวงหาอำนาจเพื่อกอบโกย
แต่ผลประโยชน์ พรรคการเมืองแต่ละพรรคมีการแข่งขันเพื่อเอาชนะฝ่ายตรงข้าม ต้องการที่จะ
มีอำนาจในทางการเมือง หรือเป็นฝ่ายรัฐบาล ทั้งนี้ผู้เขียนได้เปรียบเทียบพฤติกรรมของ
นักการเมืองเหมือนสุนัขสายพันธุ์ต่างๆ ตลอดจนการตั้งชื่อเรื่อง สุนัขขีปไตย ก็นับเป็นการ
เสียดสีอย่างรุนแรง เพราะในสังคมไทยถือว่าสุนัขเป็นสัตว์ชั้นต่ำ ไม่ได้รับการยกย่อง นับ
เป็นการบริภาษนักการเมืองที่แยบยลและรุนแรง แต่ผู้เขียนก็สร้างกลวิธีทางวรรณศิลป์ได้
อย่างน่าสนใจ

เรื่องอาเพศกำสรวล

อาเพศกำสรวล เป็นเรื่องของหมู่บ้านที่เกิดปรากฏการณ์วิปริต หมู่บ้านบางจันทร์
เป็นหมู่บ้านชนบทห่างไกลแห่งหนึ่งในภาคอีสาน เป็นดินแดนของความแห้งแล้งกันดาร
ผืนแผ่นดินที่นาหลายร้อยแปลงปกคลุมไปด้วยหิมะกว้างสุดสายตา พืชพันธุ์ธัญญาหารและ

สัตว์เลี้ยงได้ล้มตายไป หลายปีที่ผ่านมาแผ่นดินแห่งนี้เคยร้อนจัดที่สุด แต่บัดนี้ได้กลายเป็นดินแดนแห่งความหนาวเหน็บ มีหิมะโปรยปรายหนักขึ้นทุกวัน ผู้ใหญ่ลีเดินย่ำหิมะลงไปที่คอกเพื่อหาควายชราที่ยืนเชื่องซึมซึ่งผิดกว่าทุกวัน อย่างน้อยมันก็ยังเป็นเพื่อนที่คอยรับฟังความทุกข์ของเขา ผู้ใหญ่ลี ผู้ใหญ่บ้านชราแห่งหมู่บ้านบางจันทรียินเหม่อมองสภาพภูมิประเทศรอบตัวในเช้ามีดของวันหนึ่งท่ามกลางอากาศหนาวเหน็บจับขั้วหัวใจ แก่ใช้กระแสนิจประหวัดย้อนรำลึกถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับหมู่บ้านแห่งนี้ก่อนจะถึงวันนี้ โดยการเล่าให้ควายเฒ่าของแกฟังเริ่มตั้งแต่เมื่อครั้งที่เขาเรียนจบครูจากเมืองหลวงและได้กลับมาบ้านเกิดที่นี่ เขาเห็นว่าหมู่บ้านแห่งนี้ไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ยังคงกันดารแห้งแล้ง ไม่มีสาธารณูปโภค และโรงเรียน เขาจึงมีความคิดที่จะพัฒนาหมู่บ้านแห่งนี้ให้เจริญ และรู้ว่าทางเดียวที่จะสร้างความเจริญได้ดีคือ การพัฒนาคนให้มีคุณภาพก่อนโดยเริ่มจากการให้การศึกษากันเอง แล้วจึงแพร่หลายออกไปสอนพวกเด็กๆ ต่อมาเขาได้รับเลือกจากชาวบ้าน ให้เป็นผู้ใหญ่บ้านของหมู่บ้านบางจันทรีย เขามีหลักการที่จะสร้างความเป็นประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในหมู่บ้านและจะทำให้บ้านบางจันทรียเป็นหมู่บ้านประชาธิปไตยแห่งแรกขึ้นในภาคนี้ โครงการสภาหมู่บ้านได้เกิดขึ้นโดยมีคณะกรรมการหมู่บ้านที่ถูกบ้านคัดเลือกเข้ามา เขาได้ครูวินดาเป็นผู้ช่วย เธอยอมทิ้งตำแหน่งการทำงานที่มั่นคงและความสะดวกสบายในเมืองหลวงมาอยู่ที่นี่เพื่อที่จะให้การศึกษาแก่ชาวบ้านและพวกเด็กๆ แต่เขารู้ดีว่าสาเหตุที่เธอยอมมาที่นี่เพราะรักและศรัทธาในตัวเขา เขาได้ดำเนินการเป็นขั้นตอนโดยใช้ลานใต้ร่มไม้หน้าบ้านของเขาเป็นลานสอนหนังสือและที่ประชุม มีการกำหนดการประชุมสภาและรายวิชาที่สอนคือภาษาไทย สอนการเมืองและสังคม ทุกอย่างดำเนินไปด้วยดี แม้ว่าโครงการสร้างโรงเรียนยังไม่สำเร็จเพราะขาดเงิน สภาประชาธิปไตยเริ่มมีสมาชิกเข้าร่วมมากขึ้น เพราะเขาและครูวินดาช่วยกันดำเนินการอภิปรายอย่างสนุกสนาน ทั้งสองเล่าถึงความเป็นมาของการเปลี่ยนแปลงการปกครองในเมืองไทยทุกยุคทุกสมัย พฤติกรรมของนักการเมือง การปฏิบัติแต่ละครั้ง และการเดินขบวนขับไล่เผด็จการ เขาเริ่มอธิบายให้ชาวบ้านเข้าใจถึงการเคารพสิทธิมนุษยชนอันเป็นพื้นฐานสำคัญที่สุดของระบอบประชาธิปไตยที่ทุกคนหวงแหนและไม่ละเมิดสิทธิคนอื่น เขาได้ยกตัวอย่างเรื่องของลุงทองสุขผืน ให้ทุกคนแสดงความคิดเห็นว่ามีสิทธิ์ควรห้ามหรือไม่ ซึ่งหลายคนได้แสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล แม้ว่าจะหาข้อสรุปไม่ได้ แต่ทุกคนเริ่มเข้าใจและแสดงความคิดเห็นได้อย่างเกินความคาดหมาย ทำให้เขารู้สึกภาคภูมิใจชาวบ้านที่ขาดการศึกษาแต่มีความสามารถเข้าใจในระบอบประชาธิปไตย จน

กระทั่งวันหนึ่งมีชายร่างท้วมสามคนเข้ามาหาเขา ในเย็นวันนั้นเขาคิดลองเรียกลูกบ้านให้มาประชุมเพื่อรับทราบว่ามีคนเมืองหลวงหลายคนจะมาลงสมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและมาขอร้องให้เขาช่วยเกลี้ยกล่อมลูกบ้านให้เลือกเขา โดยให้เงินคนละห้าร้อยบาทเป็นค่าตอบแทน แต่เขาได้ปฏิเสธไปแล้ว ทุกคนเห็นด้วยที่ผู้ใหญ่บ้านของเขาตัดสินใจถูกต้อง มีการเปิดประชุมสภาหมู่บ้านขึ้นอีกครั้ง ทิดสุกได้เสนอในที่ประชุมว่าควรให้มีโรงเรียนในหมู่บ้าน ซึ่งผู้ใหญ่บ้านรับปากว่าจะไปติดตามเรื่องที่ขอโรงเรียนจากทางราชการ ในวันรุ่งขึ้นมีข้าราชการคนหนึ่งยื่นกระดาษคำร้องของเขาส่งคืนให้แล้วบอกว่าให้รอไปก่อนเพราะเบื่องบนเพิ่งเปลี่ยนแปลงนโยบายการศึกษา เขาไม่รู้ว่าจะรออีกเมื่อไรรัฐบาลจึงจะสร้างโรงเรียนให้ ความไม่แน่นอนเริ่มเกิดขึ้น เขาจำคำพูดของชายร่างท้วมที่กล่าวว่าอีกสี่ห้าวันจะมาเอาคำตอบใหม่เพื่อแลกกับโรงเรียน ซึ่งเขาได้ปฏิเสธไปแล้ว เขาเริ่มสับสน ชายเหล่านั้นได้กลับมาหาเขาอีกครั้งและยื่นข้อเสนอจะสร้างโรงเรียนให้ และในครั้งนี้อเขาคิดตัดสินใจแล้วว่าที่จะเลือกหนทางไปสู่ความสำเร็จให้ได้ ในที่สุดเขาคิดตัดสินใจเปิดประชุมสภาเรียกลูกบ้านเข้ามาฟังข้อเสนอของเขา ที่ควรให้ขายเสียงเพื่อแลกกับโรงเรียน จะรอพึ่งรัฐบาลไม่ได้แล้ว แต่ครวณิดาไม่เห็นด้วยและรู้สึกผิดหวังในตัวเขาที่เปลี่ยนแปลงไป เขาให้เหตุผลว่าเขาเสนอความคิดนี้เพื่อแก้ปัญหาหลายๆ อย่าง และให้ลูกบ้านตัดสินใจ มีลูกบ้านคนหนึ่งเสนอให้ลงคะแนนเสียง ปรากฏว่ามีลูกบ้านยกมือยอมรับ 27 เสียง มีครวณิดาเพียงคนเดียวที่ยกมือไม่เห็นด้วย ส่วนลูกบ้านที่เหลืออยู่นิ่งเงียบไม่ออกความเห็น ผลลัพธ์ปรากฏว่าขายเสียง ก่อนการเลือกตั้งได้มีการปลูกสร้างโรงเรียน หลังจากนั้นชายสามคนได้เป็นรัฐมนตรีและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นาน ๆ พวกเขาจะมาเยี่ยมที่หมู่บ้านบางจันทร์ ครวณิดาพูดจាន้อยลงแต่เธอมาดูการปลูกสร้างโรงเรียนทุกวัน ในวันเปิดโรงเรียนเกิดอาเพศมีละอองน้ำแข็งโปรยลงมาเหมือนสายฝนท่ามกลางอากาศที่ร้อนจัดสักครู่แล้วหายไป ทำให้ชาวบ้านเจ็บป่วยไปหลายคน หลังจากวันนั้นก็ไม่มีใครเห็นครวณิดา เธอจากไปเพราะความผิดหวังในตัวเขาอย่างรุนแรง ในช่วงสองปี เขายังคงสอนประชาธิปไตยต่อไปแม้ว่าจะขาดอุปกรณ์การเรียน สภาพโรงเรียนเริ่มทรุดโทรมลง ในเมืองหลวงมีการยุบสภาเลือกตั้งใหม่ พวกเขาได้กลับมาหาอีกครั้ง และเขาประชุมลูกบ้านผลปรากฏว่าพวกนั้นได้รับเลือกตั้งอีก โรงเรียนก็เริ่มมีอุปกรณ์การเรียนมากมาย มีโครงการอาหารกลางวันเพื่อเด็ก และมีถนนลาดยางตัดผ่านเข้ามาที่บ้านบางจันทร์ ตอนแรกลูกบ้านไม่ชอบพวกเขา แต่เมื่อเห็นผลงานด้านการพัฒนาทำให้หมู่บ้านเจริญ สิ่งตอบแทนที่ให้แก่พวกเขา คือเลือกพวกเขาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต่อไปโดยวิธีขายเสียง ในที่สุดโครงการ

ประชาธิปไตยในหมู่บ้านเริ่มเลิกล้มหายไปเพราะผู้คนเบื่อหน่ายและคิดว่าไม่ควรมีอีก เพราะท่านรัฐมนตรีให้ความช่วยเหลือทุกอย่าง และทุกครั้งที่มีการเลือกตั้งลูกบ้านรู้สึกอึดอัดเพราะจะได้รับสิ่งตอบแทน เหมือนฟ้าดินลงทัณฑ์ท้องฟ้าเริ่มกลายเป็นสีแดงและเปลี่ยนเป็นสีเทา หิมะตกลงมาทุกวันเกิดเหตุการณ์ประหลาด สัตว์เลื้อยคลานเพ่นพ่านตามทุ่งนาและเกิดมากขึ้นทุกปีจนทำให้เกิดโรคระบาด ภูออกลูกเป็นจิ้งจก พวกนกไม่ทำรังที่ต้นไม้แต่กลับขุดรูอยู่ใต้ดิน ทุกคนเห็นเป็นเรื่องธรรมดา แต่เขาเริ่มเห็นขนัยน์ตาของลูกบ้านหลายคนมีแววสีเขียว หิมะหยุดตกแล้ว อากาศหนาวเย็นยะเยือก ผืนหิมะยังคงกว้างสุดสายตาถึงความเศร้าสลดไว้กับผืนแผ่นดินนี้ที่นับวันแต่จะเลวร้ายลงไปทุกที เขาถูกขังยืนโดยมีควายชราเดินตามออกมา เขาได้ยินเสียงครอกเบา ๆ แล้วมันก็ล้มลงขาดใจตาย และตาของมันเหลือกโพลงเป็นสีเขียว สะท้อนไฟ

แนวคิดด้านการเมือง ผู้เขียนได้สะท้อนสภาพการปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับหมู่บ้านซึ่งมีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำในหลายประเด็น ดังนี้

1. บทบาทของผู้นำท้องถิ่น

ผู้ใหญ่ลี แห่งหมู่บ้านบางจันทร์ เป็นผู้ใหญ่บ้านคนหนึ่งที่มิหนำซ้ำปกครองลูกบ้านและดูแลความสงบเรียบร้อยภายในเขตหมู่บ้านของตน เขามีอุดมการณ์อย่างแน่วแน่ที่จะพัฒนาหมู่บ้านบางจันทร์ให้เจริญก้าวหน้า เพราะหมู่บ้านแห่งนี้เป็นหมู่บ้านชนบทที่อยู่ห่างไกลจากความเจริญ พื้นดินแห้งแล้งกันดาร ผู้คนมีความเป็นอยู่อย่างแร้นแค้นเพราะขาดสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ขาดบริการด้านสาธารณสุข โภค สุขภาพอนามัย การศึกษา การที่จะรอคอยให้หน่วยงานของรัฐบาลเข้ามาดำเนินการช่วยเหลือนั้นเป็นไปได้ยาก แม้กระทั่งโรงเรียนสำหรับเด็กก็ยังไม่มี เขาเห็นว่าหนทางที่จะสร้างความเจริญให้เกิดขึ้นในหมู่บ้านแห่งนี้ก็คือการสร้างคนที่มีคุณภาพก่อนด้วยการให้การศึกษาตนเองแล้วจึงแพร่หลายออกไปสอนเด็กๆ จึงได้ลงมือจัดตั้งโครงการสภาหมู่บ้านขึ้นโดยมีหลักการที่จะใช้ระบอบประชาธิปไตยในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น และจะทำให้หมู่บ้านบางจันทร์เป็นหมู่บ้านประชาธิปไตยแห่งแรกในภาคนี้ให้ได้ ดังข้อความว่า

...ผู้ใหญ่ลี! ผู้ใหญ่บ้านที่หนุ่มที่สุดในแถบนี้ ไม่นานต่อมา โครงการสภาหมู่บ้านก็เกิดขึ้น ด้วยน้ำพักน้ำแรงของแก ซึ่งตอนนั้นกำลังหนุ่มแน่น มีคณะกรรมการ

หมู่บ้านที่ถูกบ้านคัดเลือกกันมา คนหนุ่มประกาศเจตนารมณ์แน่วแน่ “ผมจะทำให้บ้านบางจันทร์แห่งนี้เป็นหมู่บ้านประชาธิปไตยแห่งแรกในภาคนี้ มีแต่ระบอบประชาธิปไตยเท่านั้นที่จะแก้ปัญหาเราได้...”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 68)

ผู้ใหญ่ลีได้อุทิศร่างกายแรงใจเสียสละเวลาที่จะให้ลูกบ้านได้รับการศึกษาอย่างเต็มกำลังความสามารถ เพราะเห็นว่าการศึกษานั่นที่จะช่วยพัฒนาคุณภาพของชีวิตและความเจริญก้าวหน้ามาสู่ท้องถิ่น เขาจึงดัดแปลงลานใต้ต้นไม้หน้าบ้านของเขาเป็นลานสอนหนังสือและที่ประชุมสถาบันบางจันทร์ เขาได้ดำเนินการให้การศึกษากันเองก่อน และมีการประชุมสถาบันบางจันทร์อย่างสม่ำเสมอ จนมีสมาชิกเข้าร่วมเป็นจำนวนมากขึ้น ดังข้อความว่า

...ลานใต้ร่มไม้หน้าบ้านผู้ใหญ่ลีถูกดัดแปลงเป็นลานสอนหนังสือและที่ประชุมมีการประชุมสถาบันบางจันทร์ทุกคืนวันอังคาร สอนภาษาไทยแก่พวกผู้ใหญ่ทุกเย็นวันพุธและพฤหัสบดี สอนการเมืองและสังคมทุกเย็นวันศุกร์ แม้ว่าโครงการสร้างโรงเรียนยังเป็นความฝันเพราะไม่มีเงิน แต่ทุกอย่างก็กำลังไปด้วยดี ทุกคืนวันอังคารสภาประชาธิปไตยถกกันถึงเรื่องต่างๆ ตอนแรกมีลูกบ้านเพียงไม่กี่คนเข้าร่วม แต่ไม่นานต่อมาก็มีสมาชิกเข้าร่วมมากขึ้น...

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 68)

สมาชิกทุกคนให้ความร่วมมือและสนับสนุนโครงการสภาหมู่บ้านด้วยดีจนลูกบ้านที่ขาดการศึกษาเริ่มมีความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น นับเป็นความสำเร็จในหน้าที่ของความเป็นผู้นำชุมชนของผู้ใหญ่ลี ที่ส่งเสริมลูกบ้านได้มีความสนใจต่อการมีส่วนร่วมในทางการเมือง ระบอบประชาธิปไตยของประเทศก็จะมั่นคงยิ่งขึ้น ผู้เขียนได้สะท้อนพฤติกรรมของลูกบ้านที่มีความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยมากกว่าคนในเมืองหลวง

...คือนั่นหลังสภาหมู่บ้านเล็กก็ยังหาผลสรุปไม่ได้ แต่หัวใจข้ากลับรู้สึกอึดอัดที่พบว่าการอภิปรายครั้งนี้ก้าวไกลกว่าที่ข้าเคยคาดหวัง ชาวบ้านที่ไร้การศึกษาสูงมีความเข้าใจในระบอบนี้ดีกว่าที่คนเมืองหลวงตราไว้ ข้าจำได้ว่าคนเมืองหลวงมัก

คุยกันเรื่องประชาธิปไตย แต่ทุกครั้งที่มีการเลือกตั้ง จำนวนผู้ออกเสียงเลือกตั้ง กลับต่ำอย่างน่าใจหาย...

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 70)

การไปใช้สิทธิเลือกตั้งถือเป็นกระจุกเงาที่สะท้อนความสำนึกทางการเมืองของประชาชน การไปใช้สิทธิเลือกตั้งมีสถิติอยู่ในระดับสูงก็แสดงให้เห็นถึงความสำนึกในสิทธิและหน้าที่ หรือมีความรับผิดชอบทางการเมืองสูง และผลจากการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมือง โดยการไปใช้สิทธิเลือกตั้งให้กลุ่มคนบางกลุ่มมีความชอบธรรมตามกฎหมายเข้าไปกำหนดชะตากรรมของบ้านเมือง จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อประเทศชาติ และเป็นความหวังของคนไทยทั้งชาติที่จะได้เห็นชาติบ้านเมืองเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้า ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นถึงนักการเมืองที่ดีในระบอบประชาธิปไตยคือที่หวังและที่พึงของประชาชน ดังข้อความที่ผู้เขียนได้เปรียบเทียบไว้ว่า

“หากยังมีชาวบ้านแบบนี้เพียงครึ่งประเทศ ประชาธิปไตยในแผ่นดินนี้ยังมีความหวัง... ประชาธิปไตยคือความหวังของเรา เหมือนกับควายที่เป็นความหวังของชาวบ้าน ควายก็คือชีวิต คือทุกอย่าง หากวันใดไม่มีควายก็ไม่มีความหวัง...”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 71)

ผู้ใหญ่ลีมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ได้ดีในฐานะผู้ใหญ่บ้านที่ปกครองดูแลลูกบ้านให้อยู่ร่มเย็นสงบสุข เมื่อลูกบ้านมีความเดือดเนื้อร้อนใจ เขาก็รับหาทางดำเนินการช่วยเหลือ และเมื่อลูกบ้านมีข้อเสนอแนะหรือข้อเรียกร้องใด ๆ ผู้ใหญ่บ้านจะรับฟังความคิดเห็นและลงมือแก้ไขปัญหานั้นอย่างทันที่ ดังเช่นทิดสุก ได้เสนอให้มีโรงเรียนจริง ๆ เพื่อการพัฒนาเด็กให้เต็มรูปแบบ เขารับข้อเสนอแนะนั้นและรับผิดชอบตามเรื่องทันที ดังข้อความว่า

... ทิดสุกว่า “ผมเห็นด้วย แต่การเรียนของเราที่นี่ไม่จริงจัง การสอนของผู้ใหญ่กับครูวันดาก็เป็นไปอย่างยากเย็น ไม่มีอุปกรณ์ ครูคนอื่นที่มาช่วยสอนก็ไม่มีเงินตอบแทน แต่ละคนมีงานเกษตรอยู่เต็มมืออยู่แล้ว แล้วอย่างนี้เราจะพัฒนาเด็กอย่างไร ว่าไปแล้วเราต้องการโรงเรียนจริง ๆ”

หัวหน้าหมู่บ้านว่า “ผมยื่นเรื่องขอโรงเรียนจากทางราชการมาหลายเดือนแล้ว
เขารับปากดี พรุ่งนี้ผมจะไปตามเรื่องอีกที”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 73)

แต่เขาก็ต้องพบกับอุปสรรคเมื่อหน่วยงานของรัฐไม่ได้ให้ความช่วยเหลืออย่าง
จริงจัง ให้อำเภอโรงเรียนไปก่อนซึ่งไม่รู้ว่าจะนานเท่าใด เขาคิดถึงอนาคตของเด็ก ๆ ด้วยความ
ห่วงใย และรู้ว่าหมู่บ้านของเขาจะไม่เจริญไปตามที่เขาคาดหวังได้ เขาคิดสับสนกับข้อเสนอ
ที่ข้าราชการให้โรงเรียนเพื่อแลกกับการขายเสียงของชาวบ้าน เขายังยึดมั่นในหลักการเดิม
ที่จะพัฒนาหมู่บ้านบางจันทร์ให้เป็นหมู่บ้านประชาธิปไตยให้ได้ ความกดดันที่ไม่มีทางออก
ทำให้เขาเบี่ยงเบนความคิดไปในทางมิชอบผิดรูปแบบ ดังข้อความว่า

...เขาคิดในใจ หนทางไปสู่จุดหมายนั้นมีหลายทาง ผู้นำที่ดีต้องรู้จักพลิกแพลง
ไปตามสถานการณ์ トラบใดที่หลักการเดิมยังไม่ถูกบิดเบือน...

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 74)

เขายังคงยืนกรานในหลักการเดิมแต่เปลี่ยนวิธีการเพื่อประโยชน์ให้เกิดแก่เด็กๆ จะ
ได้มีโรงเรียน ดังข้อความว่า

“ผมรู้ว่านี่เป็นความคิดที่น่ารังเกียจ แต่ผมในฐานะผู้นำไม่เคยเปลี่ยนหลักการ
เปลี่ยนแต่วิธีการ เราไม่ได้ขายเสียงเพื่อตัวเราเอง เราทำเพื่อเด็ก ๆ จะมีโรงเรียน
เพื่อประชาธิปไตยในรุ่นต่อไป...”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 76)

2. บทบาทของนักการเมือง

จากความล่าช้าของรัฐบาลที่ไม่ได้แก้ปัญหาย่างจริงจัง จึงเป็นโอกาสที่ทำให้
นักการเมืองเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ โดยการรับอาสาเข้ามาช่วยเหลือการพัฒนาความ
เจริญให้แก่หมู่บ้านในชนบท ด้วยการสร้างโรงเรียนเพื่อแลกกับการขายเสียงของชาวบ้าน
ผู้เขียนได้แสดงทัศนะนี้ผ่านผู้ใหญ่บ้าน ดังที่ผู้ใหญ่ลีบอกลูกบ้านว่า

“เมื่อวานนี้ฉันจากเมืองหลวงกลับมาที่นี่พร้อมข้อเสนอใหม่ ผมอยากให้เราคิดดู ไม่ใช่เพื่อตัวเอง แต่เพื่อคนรุ่นต่อไปของบ้านบางจันทร์ ข้อเสนอของเขาก็คือจะสร้างโรงเรียนให้เรา...”

“แต่นั่นคือการขายเสียง...”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 75)

ในเรื่องนี้ชาวบ้านจะเชื่อฟังผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นผู้นำในหมู่บ้านเพียงคนเดียว เมื่อผู้ใหญ่บ้านมีข้อเสนอหรือต้องการสิ่งใด ทุกคนจะไม่กล้าโต้แย้งหรือคัดค้าน ยังคงให้ความเกรงกลัวและยกย่องในอำนาจของผู้นำ เชื่อฟังและยอมปฏิบัติตาม แม้กระทั่งการลงคะแนนเสียงจะมีคนส่วนใหญ่ให้การสนับสนุน ผู้ที่ไม่ออกความเห็น นั่งเงียบ เพราะไม่มีความมั่นใจ แต่ไม่กล้าคัดค้านผู้นำ ผลลัพธ์ก็คือผู้ใหญ่บ้านได้รับชัยชนะทุกครั้ง ดังข้อความว่า

ผู้ใหญ่บ้านว่า “มีเหตุผล ผมเสนอความคิดนี้ขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาหลาย ๆ อย่างในที่เดียว แต่ทั้งนี้ขึ้นกับลูกบ้านทุกคน”

“ทำไมเราไม่ลงคะแนนเสียงกันล่ะ ?” เรไรเสนอ

ผู้ใหญ่หนุ่มสบตาลูกบ้านที่ละคนส่วนใหญ่พยักหน้าเห็นด้วย

“ก็ได้ ครั้งนี้จะเป็นการทดลองประชาธิปไตยที่เราถกกันเสมอในภาคปฏิบัติ” หัวหน้าหมู่บ้านสบตาครูวนิดาขณะประกาศ “...ใครที่ต้องการขายเสียงยกมือขึ้น?”

ตำรวจยกมือขึ้นเป็นคนแรก ทิดสุยกตามมา ลูกบ้านอีกหลายคนค่อย ๆ ยกมือตาม มตินี้ได้ไปยี่สิบเจ็ดคะแนน

“ใครไม่ต้องการขายเสียงยกมือขึ้น ?” เสียงผู้นำหนุ่มแหบแห้ง “ครูวนิดาเป็นคนเดียวที่ยกมือไม่เห็นด้วย ส่วนลูกบ้านที่เหลือนั่งเงียบไม่ออกความเห็น...”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 76-77)

นักการเมืองจะทำทุกวิถีทางเพื่อให้ได้มาซึ่งชัยชนะในการรับเลือกตั้ง เพราะเป็นหนทางเดียวที่จะสร้างฐานอำนาจในการแสวงหาผลประโยชน์ จึงพยายามหาเสียงด้วยวิธีการต่างๆ ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีฐานะดี จะให้ความช่วยเหลือในด้านการเงินเพื่อ

สนับสนุนในงานพัฒนาอย่างเต็มที่ เพื่อให้ผู้เลือกตั้งเลื่อมใสศรัทธาในความเอื้อเฟื้อของผู้สมัคร แต่เบื้องหลังก็คือการกอบโกยผลประโยชน์ คอร์ปชั่น ผู้เขียนได้สะท้อนแนวคิดนี้ผ่านครุวนิดา ดังข้อความว่า

“...ผู้ใหญ่คงได้ยืนตัวอย่างในบางจังหวัดที่ ส.ส. ขอมลงทุนควักเงินตัวเองทุ่มสร้างความเจริญให้จังหวัดนั้นอย่างไม้อื่น เพื่อใช้เป็นฐานเสียงที่แน่นหนาและได้ผลที่สุด นั่นก็คือคอร์ปชั่นอีกรูปแบบหนึ่ง...”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 76)

ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะพยายามทุกวิถีทางโดยการเข้าไปขอความช่วยเหลือให้ผู้นำท้องถิ่นช่วยหาเสียงให้ เช่น ผู้ใหญ่บ้าน โดยมีการแลกเปลี่ยนอุปกรณ์สิ่งของเงินทอง และให้คำมั่นสัญญา กับการขายเสียงของลูกบ้าน ผู้เขียนได้สะท้อนทัศนะนี้ผ่านผู้ใหญ่ลี ดังข้อความว่า

“...นั่นก็คือประชาธิปไตยแห่งบ้านบางจันทร์ ในที่สุดเราก็ได้ผลลัพธ์ว่าขายเสียงเข้าเป็นคนตกลงกับคนจากเมืองหลวงเอง ไม่นานก่อนการเลือกตั้งเสาเข็ม โรงเรียนต้นแรกก็ถูกตอกลงบนแผ่นดินบ้านนี้...”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 77)

เมื่อผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และได้เป็นรัฐมนตรี ก็ได้ทำหน้าที่เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาลพัฒนาช่วยเหลือราษฎรในหมู่บ้าน ดังข้อความว่า

...ในที่สุดพวกนั้นก็ได้รับเลือกตั้งสนใจ และที่โรงเรียนเราก็เริ่มมีเก้าอี้ มีโต๊ะ มีอุปกรณ์การสอนมากขึ้น นับแต่คนจากเมืองหลวงได้เป็นรัฐมนตรีเป็นต้นมา ม้านั่งชิงช้า เครื่องเด็กเล่น โครงการอาหารกลางวันสำหรับเด็ก ๆ ก็ปรากฏขึ้นมาที่บ้านบางจันทร์เหมือนเนรมิต ถนนเส้นใหม่ตัดเข้ามาที่นี่ราวอย่างอดี...

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 78)

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและรัฐมนตรีได้พยายามสร้างความเชื่อมั่นและความศรัทธาให้เกิดแก่ชาวบ้านเพื่อหวังจะได้รับการเลือกตั้งครั้งต่อ ๆ ไป ดังข้อความว่า

...แต่ยังนานไปท่านก็ได้พิสูจน์ให้เราเห็นว่าท่านเอาจริงกับการพัฒนาหมู่บ้านของเรายิ่งกว่าหน่วยงานใด ๆ ของรัฐ มีคนว่าท่านใช้เงินส่วนตัวของท่านสร้างเอง ท่านซ่อมโรงเรียนให้ สร้างความเจริญให้ที่นี่มากมาย สิ่งตอบแทนที่เราให้ท่านได้ก็คือ เลือกท่านเป็น ส.ส. ตลอดกาล...

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 78-79)

และการแลกเปลี่ยนกับการซื้อเสียงก็คือผลประโยชน์ที่นักการเมืองจะได้รับอย่างสมน้ำสมเนื้อ ก็คือการได้ประกาศซื้อเสียงเกียรติคุณให้ปรากฏเป็นที่กล่าวขวัญ เพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองในภายภาคหน้า

“...เมื่ออาทิตย์ก่อนท่านรัฐมนตรีสัญญาจะติดตั้งเครื่องทำความร้อนให้กับทุกบ้านและโรงเรียน หลังจากบ้านบางจันทร์ได้รับเลือกให้เป็นหมู่บ้านประชาธิปไตย ตัวอย่างด้วยฝีมือของท่านรัฐมนตรี ที่ประชุมหมู่บ้านครั้งสุดท้ายเสนอให้เปลี่ยนชื่อโรงเรียนเป็นชื่อของท่าน มติผ่านเป็นเอกฉันท์...”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 79-80)

ในตอนแรกชาวบ้านไม่มีใครชอบพวกนักการเมืองเหล่านั้น แต่เมื่อเห็นความตั้งใจจริงในการพัฒนาหมู่บ้านของตนให้เจริญก็เริ่มมีความรู้สึกพอใจ เมื่อถึงเวลาเลือกตั้งชาวบ้านจะมีความรู้สึกกระปรีกระเปร่าที่จะได้รับเงินเป็นค่าตอบแทนอีก และเริ่มเบื่อหน่ายโครงการประชาธิปไตยในหมู่บ้าน ดังข้อความว่า

“...ในที่สุดโครงการประชาธิปไตยในหมู่บ้านของข้าก็เริ่มเงียบหายไป ผู้คนหนายที่จะคุยกันถึงเรื่องนี้อีกต่อไป ลูกบ้านพูดกับข้าว่าเรามีสภาประชาธิปไตยต่อไปอีกทำไม ในเมื่อท่านรัฐมนตรีก็ช่วยเหลือเราทุกอย่าง ลูกบ้านรู้สึกคึกคักทุกครั้งที่มีการเลือกตั้ง...”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 79)

3. การช่วยเหลือจากรัฐแก่ท้องถิ่นชนบท

สภาพชนบทที่ห่างไกลของไทยยังขาดความเจริญในหลาย ๆ ด้าน จึงเกิดปัญหาความแห้งแล้ง ความยากจน ขาดการศึกษา ผู้เขียนได้แสดงทัศนคติต่อหน่วยงานของรัฐบาลว่า รัฐบาลไม่ได้ให้ความจริงจังในการแก้ไขปัญหารัฐบาลทอดทิ้งและไม่เคยเหลียวแลมาโดยตลอด ดังข้อความที่ผู้ใหญ่ลึกล้ำว่ารัฐบาล ทางกระทรวงการคลังและการสร้างโรงเรียนออกไปก่อนเพราะแม้โรงเรียนในอำเภอก็ยังไม่ได้ทำ โรงเรียนของหมู่บ้านห่างไกลต้องมาที่หลัง ดังตัวอย่าง

...ในมโนภาพปรากฏข้าราชการคนหนึ่งขึ้นกระดาดแผ่นหนึ่งขึ้นมาให้ผู้ใหญ่บ้านหนุ่ม เสียงของข้าราชการดังเรื่อย ๆ อย่างไม่มียั้งยั้ง “คุณเอาคำร้องเรียนนี้คืนไปก่อนเถอะ สงสัยว่าคุณต้องรอไปก่อนแล้วละ เพราะตอนนี้เบื้องบนเพิ่งเปลี่ยนนโยบายการศึกษา บ้านบางจันทร์ของคุณคงต้องรอไปอีกสักกระยะหนึ่ง” ครูหนุ่มพอประมาณคำว่า ‘อีกกระยะหนึ่ง’ ได้ว่านานเพียงใด ตั้งแต่กลับมาที่นี่ใหม่ ๆ เห็นทางราชการติดป้ายสร้างสะพานเชื่อมสองหมู่บ้าน จนบัดนี้สองปีผ่านไปและป้ายล้มลงแล้ว สะพานนั้นก็ยังไม่ได้สร้าง...

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 73-74)

ผู้เขียนได้ประชดประชันเสียดสีการทำงานของรัฐบาลว่า

“...หลายวันก่อนทางราชการให้คำตอบผมว่า เราจะไม่มีโรงเรียนไปอีกอย่างน้อยสามปี และไม่แน่ใจด้วยว่าเมื่อถึงเวลานั้นเราจะได้โรงเรียนสำหรับลูกหลานเราหรือไม่ บัดนี้ทางราชการได้พิสูจน์ให้เราเห็นแล้วว่าไม่มีความจริงจังในการแก้ปัญหา โครงการของรัฐช้ามาก อย่างว่าแต่ในชนบทอย่างเราเลย แม้แต่โครงการสำคัญ ๆ ในเมืองหลวง เช่น โครงการขนส่งมวลชน หลายปีติดแล้วก็ยังไม่สำเร็จ นั่นแปลว่าเราพึ่งรัฐไม่ได้ และเราก็ไม่ควรจะคิดพึ่งรัฐด้วย...”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 75)

4. ทักษะของชาวบ้านต่อผู้ปกครอง

จากพฤติกรรมของผู้ใหญ่บ้านที่พยายามชักจูงให้ลูกบ้านยอมขายเสียงเพื่อแลกกับโรงเรียน สร้างความเสื่อมศรัทธาให้แก่ครูวนิดาเป็นอย่างยิ่ง เธอเริ่มผิดหวังในตัวผู้นำแห่งหมู่บ้านบางจันทร์ที่ครั้งหนึ่งเคยชื่นชมและนิยมนยกย่องในตัวเขา เธอถึงกับยอมทิ้งตำแหน่งการงานที่มั่นคงในกรุงเทพฯ มาร่วมแรงร่วมใจกับเขา เพื่อพัฒนาหมู่บ้านบางจันทร์ให้เจริญ เธอพยายามที่จะคัดค้านทุกวิถีทางแต่ก็ไม่สามารถที่จะทัดทานความคิดของเขาได้ เธอผิดหวังและน้อยใจในตัวเขามากถึงกับกล่าวว่า

“ขายเสียงเพื่อแลกกับโรงเรียนมาสอนประชาธิปไตย? เป็นความคิดที่บ้าสิ้นดี...” ครูสาวสบตาผู้นำ “...ผู้ใหญ่เห็นด้วยหรือ?”

“ใช่”

น้ำเสียงครูวนิดาแฝงความผิดหวังเจือน้อยใจ “น่าแปลกที่ความคิดนี้มาจากหัวหน้าหมู่บ้านประชาธิปไตย ผู้ใหญ่เปลี่ยนจากหน้ามือเป็นหลังมือเลยนะ”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 75-76)

ผู้ใหญ่ลีแห่งหมู่บ้านบางจันทร์ยังคงเปิดโอกาสให้รัฐมนตรีและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ได้เข้ามามีบทบาทให้ความช่วยเหลือในด้านการพัฒนาหมู่บ้านให้เจริญ อุดหนุนด้านการเงิน การก่อสร้างและอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อสร้างความศรัทธาให้เกิดขึ้น เพื่อแลกกับการขายเสียงของชาวบ้าน จนกระทั่งพวกเขาเหล่านั้นได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตลอดกาล แม้ในเมืองหลวงมีการยุบสภาครั้งแล้วครั้งเล่า การกระทำของผู้ใหญ่ลีที่ปล่อยให้ลูกบ้านยอมขายเสียงอยู่เรื่อย ๆ ทำให้ลุงทองไม่พอใจต่อการกระทำของเขาเป็นอย่างยิ่ง ก่อนตายลุงทองได้กล่าวไว้ว่า

“...เห็นไหม ตอนนี้พวกเอ็งให้ข้าเลิกสูบฝิ่นน่าจะง่ายกว่าให้พวกเอ็งเลิกขายเสียงให้คนตาเจียวเสียอีก...”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 79)

ส่วนลูกบ้านคนอื่น ๆ เบื่อหน่ายและไม่สนใจโครงการประชาธิปไตยในหมู่บ้านที่ผู้ใหญ่เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้ง เพราะเห็นว่าไม่มีความสำคัญและจำเป็นอีกต่อไปแล้ว ไม่มีใครพูดถึงอีกเลย ดังข้อความว่า

“...ในที่สุดโครงการประชาธิปไตยในหมู่บ้านของข้าก็เริ่มเงียบหายไป ผู้คนหน่วยที่จะคุยกันเรื่องนี้ก็ต่อไป...”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 79)

5. อนาคตของหมู่บ้านแห่งนี้

หมู่บ้านบางจันทร์ต้องพบกับความวิปริตของอากาศที่นับวันแต่จะหนาวเย็นลงทุกวัน มีหิมะปกคลุมที่นาหลายร้อยแปลง ไม่มีพืชพันธุ์ธัญญาหารสำหรับหล่อเลี้ยงชีวิตผู้คน ทำให้อดอยากยากแค้น สัตว์เลี้ยงได้ล้มตายไปเป็นจำนวนมาก คนหนุ่มสาวต่างพากันอพยพเข้าไปอยู่ในเมืองหลวงเพื่อหาความอบอุ่นและมีชีวิตอยู่รอด ผู้คนที่อยู่ที่นี่ต่างรอคอยความหวังของอนาคตที่จะได้คืนสู่สภาพเดิมแต่ก็เป็นไปได้ยาก เหมือนฟ้าดินลงโทษชาวบ้านแห่งนี้ที่เคยได้กระทำความผิดไม่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม เหมือนประจานความเลวร้ายให้เกิดขึ้นในหมู่บ้านที่ชอบขายเสียงให้ได้รับความอับยศอดสู และนำความพินาศมาสู่หมู่บ้านบางจันทร์ ดังที่ผู้เขียนได้สะท้อนให้เห็นถึงอนาคตของหมู่บ้านแห่งนี้ว่า

...นี่คือแผ่นดินที่ครั้งบรรพบุรุษกันดารน้ำ บัดนี้กลายเป็นดินแดนแห่งความวิปริต พืชพันธุ์และสัตว์เลี้ยงล้มตายมากมาย ผู้คนที่นี้คล้ายมีชีวิตอยู่เพื่อรอคอยจุดสุดท้ายแห่งอนาคตที่มีดมนและริบหรี่ลงทุกวัน คนหนุ่มสาวอพยพไปอยู่เมืองหลวงที่อบอุ่นกว่า... แม้ท่านรัฐมนตรีจะยื่นมือเข้ามาช่วยเหลืออย่างเต็มที่ แต่หาได้ทำให้ทุกสิ่งทุกอย่างดีขึ้นไม่...

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 66)

ผู้เขียนได้สะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกขมขื่น และสิ้นหวังของผู้ใหญ่ที่ไม่มีหัวใจใด ๆ อีกแล้ว เขามีชีวิตอยู่เพื่อรอคอยความตายอยู่ทุกขณะ เพราะความวิปริตของอากาศที่นับวันแต่จะเลวร้ายลงไปทุกวันให้ครอบครัวอาณาจักรแห่งบ้านบางจันทร์ได้ล้ม

สลายไปในที่สุด อาเพศที่เกิดขึ้นแก่หมู่บ้านแห่งนี้มีสาเหตุมาจากที่ชาวบ้านขายเสียง ปัญหาที่ไม่มีหนทางแก้ไขเยียวยาให้หายได้ จึงมีแต่ความหายนะรออยู่เบื้องหน้า ดังที่ผู้ใหญ่บ้านชราพูดกับควายแก่ของแกอย่างสิ้นหวังว่า

“...เอ็งกับข้ามันไม่ต่างอะไรกัน แกตัวเหมือนกัน ไม่มีหวังในชีวิต เพราะอาเพศกำลังครองเมือง... อาเพศครั้งนี้กลายเป็นเชื้อโรคร้ายที่เกาะลึกในกระดูกแบบแน่น...”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 66)

จากเรื่องนี้ผู้เขียนได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับการเมืองในด้านการปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับหมู่บ้าน ซึ่งผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทเป็นผู้นำในท้องถิ่น มีหน้าที่ปกครองดูแลลูกบ้านให้ได้รับความสุข ความสะดวกสบาย ช่วยจัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่ราษฎร และรักษาความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านต้องเป็นผู้นำที่ยอมเสียสละทุกอย่างเพื่อที่จะพัฒนาหมู่บ้านของตนให้เจริญในทุกๆด้าน เช่น ด้านการบริการสาธารณูปโภค สุขภาพอนามัย และการศึกษาอย่างทั่วถึง เป็นตัวอย่างที่ดีในการส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยในหมู่บ้าน เพื่อให้ลูกบ้านรู้จักหน้าที่และสำนึกในความรับผิดชอบ มีส่วนร่วมในทางการเมืองโดยการไปใช้สิทธิเลือกตั้งเพื่อให้ได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ดีเป็นตัวแทนของราษฎรเข้าไปร่วมบริหารประเทศตามระบอบประชาธิปไตย แต่สิ่งที่เป็อุปสรรคของความเจริญก็คือหน่วยงานของรัฐบาลไม่ได้ให้ความร่วมมือและช่วยเหลืออย่างจริงจัง ยังคงปฏิบัติงานล่าช้า หมู่บ้านชนบทที่อยู่ห่างไกลจากความเจริญจึงเป็นสังคมที่ถูกทอดทิ้ง ไม่มีใครเหลียวแลและเอาใจใส่ จึงเป็นการเปิดโอกาสให้นักการเมืองเข้ามามีบทบาทอาสาพัฒนาหมู่บ้านที่อยู่ห่างไกล แห้งแล้งกันดารและอดอยาก ให้มีความเจริญด้วยการขอมทุ้มเทพทรัพย์เงินทอง เพื่อสร้างโรงเรียน สะพาน ให้แก่หมู่บ้าน โดยการแลกกับการขายเสียงของชาวบ้านเพื่อให้ได้ชัยชนะในการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้เขียนพยายามเน้นย้ำทัศนะที่ว่า หากชาวบ้านต้องขายเสียงเพื่อแลกกับการได้โรงเรียน สะพานและความเจริญทางวัตถุอื่น ๆ ที่หมู่บ้านจะได้รับ เป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำอย่างยิ่ง การขายเสียงมีแต่จะนำความหายนะมาสู่หมู่บ้านดังที่หมู่บ้านบางจันทร์ได้รับอยู่ขณะนี้

การกล่าวถึงอาเพศในหมู่บ้านบางจันทร์ นับเป็นการเลียนแบบชนบททางเนื้อหาของวรรณคดีไทย ที่อาเพศมักเกิดขึ้นจากการกระทำที่ผิดทำนองคลองธรรมของคนในสังคม นับว่าผู้เขียนเสนอเรื่องนี้ได้อย่างน่าสนใจยิ่ง

จากการวิเคราะห์เรื่องสั้นทั้ง 2 เรื่องดังกล่าว จะเห็นแนวคิดของวินทร์ เลียววาริณ ในด้านการเมืองที่ปรากฏอย่างชัดเจนเกี่ยวกับสภาพการเมืองของไทยยังไม่เป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนใหญ่มิได้มาจากการเลือกตั้งที่บริสุทธิ์ แต่ได้เข้ามาด้วยวิธีการซื้อเสียง เมื่อได้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองก็ไม่ได้ทำหน้าที่เป็นตัวแทนที่ดีของประชาชน ไม่ได้มีอุดมการณ์เพื่อช่วยชาติบ้านเมืองโดยแท้จริง ต้องการแสวงหาอำนาจเพื่อกอบโกยแต่ผลประโยชน์ พรรคการเมืองแต่ละพรรคมีการแข่งขันเพื่อเอาชนะฝ่ายตรงข้าม พรรคฝ่ายค้านหาข้อบกพร่องโจมตีรัฐบาลเพื่อต่อรองผลประโยชน์ที่ฝ่ายรัฐบาลจะหยิบยื่นให้ หรือเพื่อต้องการที่จะมีอำนาจในทางการเมือง หรือเป็นรัฐบาลเสียเอง ส่วนในด้านการปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทเป็นผู้นำในท้องถิ่น มีหน้าที่ปกครองดูแลลูกบ้านและรักษาความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านต้องเป็นผู้นำที่ยอมเสียสละทุกอย่างเพื่อที่จะพัฒนาหมู่บ้านของตนให้เจริญในทุก ๆ ด้าน และเป็นตัวอย่างที่ดีในการส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย เพื่อให้ลูกบ้านรู้จักหน้าที่และสำนึกในความรับผิดชอบ มีส่วนร่วมในทางการเมือง แต่สิ่งที่เป็อุปสรรคของความเจริญก็คือหน่วยงานของรัฐบาลไม่ได้ให้ความร่วมมือและช่วยเหลืออย่างจริงจัง ยังคงปฏิบัติงานล่าช้า จึงเป็นการเปิดโอกาสให้นักการเมืองเข้ามามาลงทุนพัฒนาหมู่บ้านด้วยการสร้างสิ่งสาธารณูปโภคต่างๆ โดยการแลกกับการขายเสียงของชาวบ้านเพื่อให้ได้ชัยชนะในการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และคนพวกนี้ก็จะไปโกงกินชาติต่อไป บ้านเมืองจะหายนะถ้าคนพวกนี้เข้าไปบริหารประเทศมาก ๆ วินทร์ ได้เสนอแนวคิดสำคัญด้านการเมืองว่า การได้มาซึ่งความเจริญก้าวหน้าของท้องถิ่นแต่ต้องแลกกับการซื้อเสียงนั้น เป็นสิ่งที่ไม่สมควรจะกระทำ เพราะเมื่อได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่ดีก็จะทำให้ชาติบ้านเมืองล่มจม ซึ่งไม่คุ้มกัน ผู้เขียนได้ให้แนวคิดอีกว่า ถึงแม้จะไม่มี ความเจริญเข้ามาในท้องถิ่นของตน ก็ควรจะอยู่อย่างวิถีชีวิตแบบเดิมจะดีกว่าที่ต้องขายเสียงให้แก่ นักการเมือง ซึ่งจะเข้าไปกอบโกยผลประโยชน์อันเป็นหนทางนำไปสู่ความเสื่อมโทรมในที่สุด

3. แนวคิดด้านเศรษฐกิจ

แนวคิดด้านเศรษฐกิจ หมายถึง ทศนะที่ผู้เขียนมีต่อมนุษย์ในวงการธุรกิจการค้า การตลาด การผลิต การบริโภค ผู้เขียนจะสะท้อนแนวคิดด้านเศรษฐกิจโดยผ่านตัวละคร จาก คำบรรยาย และบทสนทนา จากการศึกษาเรื่องสั้นพบว่า วินทร์ เลียววาริณ ได้แสดงแนวคิดด้านเศรษฐกิจปรากฏในเรื่องหมึกหยดสุดท้าย ดังการวิเคราะห์ต่อไปนี้

หมึกหยดสุดท้าย

เรื่องหมึกหยดสุดท้าย เป็นเรื่องเกี่ยวกับนักเขียนหน้าใหม่คนหนึ่ง แอบอ้างเอาชื่อนักเขียนที่มีชื่อเสียงไปใช้ในการเขียนนวนิยายของตน ต่อมานวนิยายเรื่องนั้นได้รับรางวัลนวนิยายยอดเยี่ยมประจำปี เมื่อเวทย์ วาทิน ผู้ที่ถูกแอบอ้างชื่อว่าเป็นผู้เขียนนวนิยายเรื่อง ฝนหยดเดียว ขึ้นไปรับรางวัลเขาได้ประกาศกลางงานมอบรางวัลต่อหน้าผู้มาร่วมงานว่า เขารู้สึกดีใจที่นวนิยายเรื่องนี้ได้รับรางวัลอันทรงเกียรติ แต่บทประพันธ์นี้เขาไม่ได้เขียน มันเป็นผลงานของนักเขียนมือสมัครเล่นคนหนึ่งชื่อ คมนน์ กังวาน เขาจึงขอดำเนินคดีทางกฎหมายกับนักเขียนคนนี้ในข้อหาที่แอบอ้างชื่อของเขาไปใช้โดยไม่ได้รับอนุญาต หนังสือพิมพ์ได้เสนอข่าวนักเขียนชื่อดังฟ้องร้องนักเขียนคนนี้ในข้อหาที่แอบอ้างชื่อของเขาไปใช้โดยไม่ได้รับอนุญาต หนังสือพิมพ์ได้เสนอข่าวนักเขียนชื่อดังฟ้องร้องนักเขียนหน้าใหม่กันอย่างต่อเนื่อง มีการสัมภาษณ์ เวทย์ วาทิน จากการเป็นข่าวส่งผลให้ยอดขายนวนิยายเรื่องนั้น จำนวนห้าพันเล่มหมดเกลี้ยงชั่วระยะเวลา 2 วัน ต่อมาอีกเดือนเศษ หนังสือพิมพ์ลงข่าวว่า คมนน์ กังวาน ถูกพิพากษาจำคุก 6 เดือน ข้อหาแอบอ้างชื่อของ เวทย์ วาทิน ไปใช้โดยไม่ได้รับอนุญาต และเขาได้ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์จากเรือนจำพิเศษว่า ที่เขาต้องทำเช่นนี้เพราะนวนิยายที่เขาเขียนไม่มีสำนักพิมพ์ได้รับพิมพ์ และ เวทย์ วาทิน เป็นนักเขียนที่มีชื่อเสียงมาก นักอ่านและนักวิจารณ์สนใจติดตามงานเขียนของ เวทย์ วาทิน อยู่ตลอดเวลา ประกอบกับช่วงนั้น เวทย์ วาทิน ไปรักษาตัวต่างประเทศนานหลายเดือน เขาจึงถือโอกาสแอบอ้างชื่อ เวทย์ วาทิน เป็นผู้เขียนเรื่อง “ฝนหยดเดียว” ที่เขาแต่งขึ้น และเขายังกล่าวอีกว่าขณะนี้โรงพิมพ์ 4-5 แห่งมาขอจัดพิมพ์เรื่องสั้นของเขาต่างๆ ที่เขายังไม่มีพล็อตเรื่องเลย สองปีต่อมาหนังสือพิมพ์ลงข่าวว่า นวนิยายเรื่อง ภูเขาสูงกับดวงดาว ของ คมนน์ กังวาน ขายได้ 2 แสนเล่มในระยะเวลาที่วางตลาดเพียง 2 เดือน ทำลายสถิตินวนิยายเล่มแรกของเขา ในระยะเวลาสองปี คมนน์ กังวาน ผลิตหนังสือปีละ 5 เล่ม ทุกเรื่อง

ได้รับความนิยมนักอ่านมากมาย แต่ถูกนักวิจารณ์กล่าวว่าผลงานของเขาต้อยคุณค่าลงมาก และนวนิยายเรื่อง ภูเขาสูงกับดวงดาว เป็นเรื่อง “น้ำเน่า” และ “ไร้สาระ”

แนวคิดด้านเศรษฐกิจ ผู้เขียนได้เสนอทัศนะในวงการธุรกิจ เกี่ยวกับธุรกิจการตลาดว่า เจ้าของสินค้าประเภทใดก็ตาม หากจะจำหน่ายสินค้าของตนให้ได้มากก็ต้องลงทุนโฆษณาหรือทำให้เป็นข่าวดังในหน้าหนังสือพิมพ์ คนก็จะหันมาสนใจ และซื้อสินค้านั้น แม้ว่าจะเป็นสินค้าที่คุณภาพไม่ดีก็ตามก็จะจำหน่ายได้ หากใช้กลวิธีการโฆษณาที่ดึงดูดใจ

ผู้เขียนเสนอทัศนะนี้ โดยให้นักเขียนหน้าใหม่คนหนึ่งเขียนนวนิยายที่มีคุณภาพแต่ไม่มีสำนักพิมพ์ใดสนใจรับจัดพิมพ์ จนเขาต้องใช้กลวิธีนำเสนอสินค้าของเขาโดยแอบอ้างชื่อของนักเขียนยอดนิยมไปใช้ในงานประพันธ์ เมื่อนวนิยายของเขาได้รับรางวัล และเขาถูกฟ้องร้องขอหาแอบอ้างชื่อผู้อื่นไปใช้โดยไม่ได้รับอนุญาต และถูกพิพากษาจำคุก 6 เดือน ทำให้ชื่อเสียงของเขาโด่งดังทันที และนวนิยายของเขามียอดจำหน่ายสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ผู้เขียนได้สะท้อนแนวคิดว่าการเสนอตัวเองเป็นศิลปะอย่างหนึ่งของการแข่งขันในเส้นทางธุรกิจการค้าที่เรียกร้องความสนใจจากผู้อื่นให้เป็นที่รู้จัก และใช้ความดังนั้นเพื่อประโยชน์ในกิจการของตน ดังข้อความตอนหนึ่งว่า

“ศิลปะในการนำเสนอตัวเองบางที่ยังสำคัญกว่าศิลปะในการประพันธ์เสียอีก เพราะฉะนั้นผมต้องทำตัวให้ดังก่อน เพราะอย่างน้อยก็อาจทำให้มีคนมาอ่าน เรื่องของผม ผมต้องการเพียงแค่นั้น...”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 46)

ผู้เขียนแสดงทัศนะว่า ศิลปะการนำเสนอตัวเองให้ดังก่อนแล้วจึงขายสินค้าที่ต้องการนั้นจำเป็นอย่างยิ่งกว่าคุณภาพของสินค้าเสียอีก เพราะการโปรโมตหรือการโฆษณานั้นมีอิทธิพลต่อผู้บริโภคสูงมาก สามารถเปลี่ยนพฤติกรรม ทัศนคติ หรือค่านิยมของผู้คนได้อย่างรวดเร็ว สินค้าที่ติดตลาดผู้คนจะหันเข้ามาสนใจ และซื้อหากันมากขึ้น จนทำให้ธุรกิจโฆษณาสินค้าเฟื่องฟู การให้รางวัลนับเป็นความสำเร็จวิธีหนึ่งในการโฆษณาสินค้า

ทุกแขนงอาชีพจึงต้องอาศัยการโฆษณาจึงจะมียอดขายที่น่าพอใจ ไม่เว้นแม้แต่อาชีพนักเขียนที่มีสินค้าคืองานเขียน ดังข้อความจากบทสัมภาษณ์ตอนหนึ่งว่า

แสดงว่าคนซื้อเรื่องนี้เพราะการโปรโมต ?

“ส่วนหนึ่งคงใช่ เพราะเดี๋ยวนี้มีอะไรบ้างล่ะที่ไม่ต้องอาศัยการโฆษณาและการโปรโมต แม้แต่งานศิลปวรรณกรรมก็ยังคงอาศัยมัน กรณีของคุณคนนี้นี่เขาทำไปก็เพราะว่างานของเขามันไม่มีโอกาสได้ตีพิมพ์ เขาจึงหาทางทำให้เรื่องของเขาได้รับการตีพิมพ์ ก็แค่นั้นเอง”

คุณเวทย์คิดว่าเขาอยากดังหรือเปล่าคะ ?

“ผมไม่คิดว่ายังงั้น เขาอาจจะอยากดัง แต่ก็เพียงเพื่อที่จะให้มีคนอ่านหนังสือของเขา ไอ้การยืมชื่อผมไปใช้มีแต่จะทำให้ผมดังต่างหาก ถ้าจะว่ากันแล้ว เหตุการณ์นี้เท่ากับเป็นการโฆษณานักเขียนสองคนไปพร้อมกัน (หัวเราะ) เป็นโฆษณาแฝง” ช่วยอธิบายเพิ่มเติมด้วยค่ะ ?

“มันคือโฆษณาที่คุณดูแล้วไม่รู้ว่าเป็นโฆษณาอันนี้ถ้าใช้ไม่ถูกแล้วก็น่าเป็นห่วง อย่างเช่น (ชี้ไปที่เครื่องรับโทรทัศน์ในห้องรับแขก) มิวสิกวิดีโอในโทรทัศน์หรือเพลงในวิทยุ ที่เขาอัดเสียงให้คุณฟังโดยที่คุณไม่รู้ตัว หรือบางคอลัมน์บนแท็บเล็ตในหนังสือพิมพ์ที่ตะบัตันเขียนเชียร์หนังสือของคุณต้องไปดู สำหรับนวนิยายเรื่องนี้ที่ขายดีก็คงเป็นเพราะข่าวที่พวกคุณช่วยกันลงกับคำว่ารางวัลเอเซียไรต์”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 43-44)

ผู้เขียนได้แสดงทัศนะต่อวงการอาชีพนักเขียน สื่อมวลชนและการโฆษณาว่า ต่างก็มีส่วนเกี่ยวข้องและได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน ในกรณีนักเขียนคนหนึ่งแอบอ้างชื่อนักเขียนยอดนิยมไปใช้จนจับได้เป็นข่าวปรากฏอยู่ทางหน้าหนังสือพิมพ์ ชื่อเสียงของเขาจะโด่งดังเป็นที่รู้จักทันที หนังสือพิมพ์ก็ได้ขายข่าวติดต่อกันหลายวัน คนไทยชอบสนใจและตื่นเต้นกับข่าว นวนิยายของนักเขียนจึงมียอดขายเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ดังบทสัมภาษณ์ตอนหนึ่งว่า

คุณเวทย์คิดว่านี่เป็นการใช้สื่อมวลชนที่ผิดไหม ?

“ผมไม่คิดว่ามันแย่งกัน เพราะมันเป็นข่าวและคนไทยเราก็มักตื่นข่าว จึงไม่น่าแปลกที่หนังสือเล่มนี้จะขายดี”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 44)

จากเรื่องนี้ผู้เขียนได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับกลวิธีการสร้างความดังของนักเขียนว่า จะต้องรู้จักวิธีการนำเสนอตัวเองให้เป็นที่รู้จักก่อน เช่น ลงทุนการโฆษณาตัวเองด้วยการทำให้เป็นข่าวเกรียวกราวได้ลงในหนังสือพิมพ์อย่างต่อเนื่องหลายๆ ครั้ง แม้ข่าวนั้นจะเป็นเรื่องไม่ดีหรือผิดกฎหมายก็ตาม เมื่อมีชื่อเสียงดังแล้วจึงขายสินค้ากิจการเขียน คนก็จะสนใจและซื้อสินค้านั้นแม้ว่าจะเป็นสินค้าที่ไม่มีคุณภาพ ก็จะจำหน่ายได้ มียอดขายสูงขึ้น แสดงว่า ผู้อ่านหรือผู้บริโภคของไทยส่วนใหญ่เลือกซื้อหนังสืออ่านหรือซื้อสินค้าต่างๆ จากโฆษณา มิได้พิจารณาจากคุณภาพของสิ่งของ

4. แนวคิดด้านวัฒนธรรม เป็นความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการดำเนินวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ในด้านสภาพความเป็นอยู่ การทำมาหากิน ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และประเพณี วินทร์ เลียววาริณ ได้สะท้อนแนวคิดด้านวัฒนธรรมไว้ในเรื่องน้ำสองสาย ดังการวิเคราะห์ต่อไปนี้

เรื่องน้ำสองสาย

น้ำสองสาย เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของสังคมไทยในช่วงเวลา 50 ปี จากสังคมดั้งเดิมที่เป็นสังคมเกษตรกรรมที่ผู้คนต่างยึดถือผูกพันในขนบธรรมเนียม ประเพณีไทยมาเป็นสังคมอุตสาหกรรมที่ก้าวหน้า มีเทคโนโลยีสูง และรับอิทธิพลวัฒนธรรมตะวันตก ผู้เขียนแสดงความคิดเห็นโดยผ่านตัวละครวัย 50 ปี ชื่อ ใหม่ รักหมู ซึ่งเป็นชาวชนบทผู้หนึ่ง ในช่วง 25 ปีแรก สภาพความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของเขาดำเนินไปตามวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนที่เคยเป็นมา เขาอาศัยอยู่ในชุมชนบ้านควนพะยูงซึ่งอยู่ระหว่างคลองสองสายที่ไหลมาบรรจบกันในจังหวัดภาคใต้ พ่อของเขาเป็นข้าราชการอำเภอ ส่วนแม่มีอาชีพทำสวนยาง ในวัยเด็กเขาได้ประพาดดินเป็นเด็กดีอยู่ในโอวาทของพ่อแม่ ได้รับการอบรมปลูกฝังจริยธรรมและประเพณีอันดีงามของไทยทุกอย่าง ทำให้เขาเกิดความรู้สึกรักชาติ เข้าใจและซาบซึ้งในวัฒนธรรมไทย เมื่อถึงวันโกนแกละเขาได้ร่วมพิธีนี้ด้วยความภาค

ภูมิใจ หลายปีต่อมาเขาโตเป็นหนุ่มได้เห็นความขัดแย้งระหว่างประเพณีเก่ากับวัฒนธรรมใหม่ๆ ที่มากับการเมืองในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีของไทย เขารู้สึกดีใจที่วัฒนธรรมไทยได้ดั้งเดิมยังเหนียวแน่น แม้ว่าการเมืองจะเปลี่ยนแปลงไป ต่อมาเขาเริ่มเห็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านของเขา เริ่มมีโทรทัศน์เข้ามาทำให้เห็นความเจริญก้าวหน้าด้วยเทคโนโลยี และคนในครอบครัวของเขาก็เปลี่ยนแปลงไปเมื่อลูกชายของเขากลับมาเยี่ยมบ้าน เขาเห็นลูกชายไว้ผมยาวและเพื่อนของเขาไว้ทรงผมเลียนแบบดาราดังต่างประเทศ เขาได้อ่านข่าวคนหนุ่มสาวกว่าสี่แสนคนไปชุมนุมฟังดนตรีเสพกัญชา แล้วเกิดความรู้สึกหวั่นไหวกับวัฒนธรรมของไทยที่กำลังจะเปลี่ยนแปลงไปเพราะคนรุ่นใหม่ แต่เขายังคงยึดมั่นและดำเนินชีวิตไปตามวัฒนธรรมเดิมไม่เปลี่ยนแปลง

ในช่วง 25 ปีหลัง วิถีชีวิตของเขาต้องประสบกับความเปลี่ยนแปลงหลายอย่างเมื่อเขาอยู่ในวัยชราเป็นปู่แล้ว ได้เห็นความเจริญเข้ามาในหมู่บ้าน เช่นมีถนนคอนกรีต รถจักรยานยนต์ รถติดเครื่องยนต์ ตู้เพลง เสาอากาศโทรทัศน์ เครื่องดนตรีไฟฟ้า และคนในครอบครัวของเขาก็เปลี่ยนแปลงไป เมื่อลูกชายพาลูกเมียมาเยี่ยมบ้าน เขามีความรู้สึกว่าลูกชายเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตไปจากเดิมมาก ใช้ชีวิตทันสมัย มีความสะดวกสบายขึ้น ชอบฟังคอนเสิร์ต เทียวขับ ร้องเพลงคาราโอเกะ ส่วนหลานชายของเขาเป็นเด็กยุคใหม่ มีของเล่นแปลกใหม่ทันสมัย และชอบเล่นเกมหน้าจอโทรทัศน์ เขารู้สึกว่าลูกและหลานชายของเขาก้าวหน้าล้ำสมัยไกลเกินกว่าที่เขาจะเอื้อมถึง ทำให้เขาเริ่มรู้สึกตัวเองว่าแก่เกินไปและเป็นคนล้าสมัย เพราะเขาถูกปลูกฝังแนวคิดจากคนรุ่นเก่าสืบทอดต่อกันมา ทั้ง ๆ ที่สิ่งแวดล้อมและสังคมเปลี่ยนแปลงไปไม่เหมือนเดิมแล้ว เมื่อครอบครัวลูกชายจากไปแล้ว เขานั่งที่ซอานเรือนมองไปยังสายน้ำสองสาย และได้ข้อสรุปว่าไม่มีสิ่งใดในโลกที่ยั่งยืน ไม่ช้าเขาก็ต้องตายไป ทุกสิ่งทุกอย่างหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงไปตามธรรมชาติ วัฒนธรรมใหม่ๆ จะหลั่งไหลเข้ามาแทนที่วัฒนธรรมเดิมตราบใดที่โลกยังไม่หยุดหมุน เขาจะต่อต้านอย่างไรรักยับยั้งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นไม่ได้ นอกจากจะทำตัวกลมกลืนไปกับมันเท่านั้น

แนวคิดด้านวัฒนธรรม ผู้เขียนได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย ว่า วัฒนธรรมไทยเป็นสิ่งที่ดีงามและเหมาะสมสำหรับการดำเนินชีวิตของคนไทย สมาชิกในสังคมต้องยึดถือปฏิบัติ และถ่ายทอดไปยังสมาชิกรุ่นหลังโดยการอบรมสั่งสอน ปลูกฝังจริยธรรม และคุณธรรมให้แก่สมาชิกต่อเนื่องกันไปทุกชั่วอายุคน เช่น เรื่องความกตัญญู ลูกจะต้องมี

ความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณคือ พ่อ แม่ จะต้องเชื่อฟัง ว่านอนสอนง่าย ช่วยเหลือพ่อแม่ ทำงาน ดังเช่น ใหม่ รักหมู ในวัยเด็ก เขาประพาศิตนเป็นเด็กดี ตามค่านิยมดั้งเดิมของ สังคมไทยทุกอย่างเริ่มตั้งแต่ตื่นนอนเลยทีเดียวนะ ดังที่บรรยายไว้ว่า

...ใหม่ รักหมู เป็นเด็กดี ตื่นตอนตอนเช้าๆ ทุกวัน พอลุกขึ้นเขาก็จัดและปิดที่นอนให้เรียบร้อย แล้วจึงไปล้างหน้าล้างตา รับประทานอาหาร รับมาช่วยเหลือพ่อแม่ เช่น เช็ดถูเรือน เป็นต้น แล้วก็อาบน้ำให้ผมจนสะอาดเรียบร้อย จึงมากินข้าว อิ่มแล้วรีบแต่งตัว เมื่อไหว้พ่อแม่แล้ว ก็รีบกระวีกระวาดไปโรงเรียน...

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 120)

เขาเป็นนักเรียนที่ดี ตั้งใจเรียน ดังข้อความว่า

...เมื่อเข้าห้องเรียนก็ตั้งใจฟังคำสอน ฟังแล้วก็คิดดูให้เข้าใจ ถ้ายังไม่เข้าใจก็ได้ถาม เมื่อเข้าใจแล้วก็จดจำให้แม่นยำ...

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 123)

เมื่อเลิกโรงเรียนกลับถึงบ้าน เขาก็ช่วยการงานของครอบครัว ดังข้อความว่า

...แล้วเขาจึงรีบไปช่วยพ่อแม่พี่น้องทำงาน เอาข้าวปนกับไข่ให้คนกิน และให้เปิดไก่อ่ หมาและหมูที่เลี้ยงไว้กินข้าวและรำจนอิ่ม ช่วยตักน้ำรดต้นไม้ รดผัก นำชมเชยยิ่งนัก นอกจากนี้ยังช่วยทำงานในบ้านอีก เป็นต้นว่า เปิดปิดหน้าต่าง และถ้าเห็นสิ่งใดชำรุดสึกหรอ ก็ช่วยกันซ่อมแซมขึ้นใช้ใหม่ พ่อแม่ของเขาช่างรอบคอบดีนัก ดูแลให้ลูกฝึกหัดทำงานแต่พอเหมาะแก่กำลัง เพื่ออบรมให้เป็นคนเอาใจใส่ต่องาน...

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 126)

พ่อของใหม่ รักหมู อบรมสั่งสอนให้เขาได้รู้ได้ทำตามประเพณีอันดีงามของไทย ทุกอย่าง เช่น เล่าเรื่องสงครามระหว่างไทยกับพม่าแต่โบราณให้ฟังว่า พม่ายกกองทัพมา

ล้อมเมืองกรุง แต่ต้องถอยทัพกลับไป พระเจ้าตากสินทรงกอบกู้เอกราชของชาติไทยได้สำเร็จ ทำให้แผ่นดินไทยขยายอาณาเขต จนในที่สุดต้องเสียดินแดนให้แก่ฝรั่งเศสล่าอาณานิคม เป็นการกระตุ้นให้เขาเกิดความรักชาติจนถึงกับอยากเป็นทหาร ดังข้อความว่า

...แล้วพ่อก็เล่าเรื่องสงครามไทยกับพม่าแต่โบราณครั้งนั้นพม่ายกทัพมาล้อมเมืองกรุง ฝ่ายไทยยันทัพศัตรูไว้จนฤดูน้ำหลาก เมื่อนั้นกระแสน้ำเชี่ยวกรากอันทรงอำนาจกว่าศาสตราวุธใดก็ไหลบ่าผลักดันจนทัพพม่าล่าถอยกลับไป พ่อเล่าเรื่องได้มีรสชาติ ใหม่ รักหมูนั่งฟังนัยน์ตาแทบไม่กะพริบ “ถ้าคนไทยเรารู้สามัคคี จะไม่มีใครล่าเราเป็นเมืองขึ้นได้เลย” พ่อเล่าต่อถึงวีรกรรมของพระเจ้าตากสินตอนบุกเมืองจันทน์ และกอบกู้เอกราชของชาติจนสำเร็จ เมื่อพ่อเล่าถึงแผ่นดินไทยที่แผ่ขยายออกไปกว้างไกลถึงอินโดจีนแต่ในที่สุดถูกฝรั่งเศสล่าอาณานิคมรังแกจนเสียดินแดนไปหลายผืน ก็ทำให้เด็กชายใหม่รู้สึกเจ็บแค้นไปด้วย พ่อว่า “นี่คือข้อแตกต่างทางความคิด พวกฝรั่งที่พระนางตัวว่าเป็นผู้มีความเจริญสูงกว่ากลับรังแกคนด้อยกว่าอย่างคนไต้หวันธรรม”

ลูกชายว่า “ไว้โตขึ้นผมจะเป็นทหารไปรบกะฝรั่งเอาแผ่นดินเรากลับมาเอง”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 121-122)

พ่อเล่าเรื่องพิธีกรรมต่างๆ ของหมู่บ้านที่เคยปฏิบัติกันมาให้ฟัง เช่นพิธีลากพระที่แสดงถึงวัฒนธรรมดั้งเดิมที่เคยสอนให้คนไทยรักใคร่กลมเกลียว สามัคคี และรักสันติ ดังข้อความว่า

“คนมีวัฒนธรรมไม่ใช่กำลังหรือลูก ความเจริญทางวัตถุเราสู้เขาไม่ได้ แต่อย่างน้อยเราก็ภูมิใจได้ว่าชาติเรามีวัฒนธรรมดั้งเดิมยืนนานกว่าฝรั่งหลายชาติเสียอีก ไว้เมื่อน้ำลดและถึงพิธีลากพระในเดือนสิบเอ็ด ลูกจงสังเกตว่าวัฒนธรรมเราสอนให้เรารักใคร่กลมเกลียวและเป็นคนรักสันติแค่ไหน”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 122)

ตลอดจนมหรสพฉลองงานบุญ เช่น มโนราห์ หนังตะลุง และร้องเงี้ยว ทำให้เด็กชายใหม่ รักหนู เข้าใจ ซาบซึ้งในประเพณีไทย ดังข้อความ

...คืนต่อมาที่ลานวัดมิมหฺรศพ มิมโนราห์และหนังตะลุงซึ่งเล่นเรื่องรามเกียรติ์อีกทีก็ไปทั่วบริเวณ ด้านท้ายวัดมีเสียงเพลงร้องเงี้ยวดังมา...

จังหวะที่ชายหญิงฝ่ายละห้าคนเต้นสวยงามจับใจนัก บางทีถ้าเขาโตกว่านี้คงจะได้รับอนุญาตให้เข้าร่วมวงด้วยแต่คงอีกนานหลายปีจนกว่าเขาจะโกนแกละออกเสียก่อน...

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 123)

เมื่อถึงวันโกนแกละ พ่อก็จัดพิธีโกนแกละให้แก่เขา เขาจำได้ว่าก่อนวันโกนหนึ่งวัน แม่โกนผมส่วนรอบแกละออก พอถึงวันโกนเขามีความรู้สึกภูมิใจ รีบตื่นแต่เช้า แต่งตัวเข้าฟังพระสวดจนจบแล้วพระขลิบแกละให้ เป็นอันเสร็จพิธี

...ครั้นถึงวันโกนแกละ ใหม่ รักหนูตื่นก่อนไก่ขัน อากาศขึ้นไอลฝน เนื่องจากในหมู่บ้านมีเด็กไว้จุกแกละไม่มากนัก พ่อกับแม่จึงตัดสินใจรวบงานโกนแกละไว้ในงานบวชนาคของน้ำจอนไปพร้อมๆ กันเพื่อความสะดวก ก่อนวันโกนหนึ่งวัน แม่โกนผมของใหม่ส่วนรอบแกละออก ครั้นถึงวันโกนก็ให้เขาแต่งชุดขาว เสียบหญ้าแพรกที่ตรงแกละทั้งสองข้าง เมื่อถึงเวลาสวดก็พาใหม่ไปนั่งตรงหน้าพระ จนเมื่อสวดจบ พระก็ขริบแกละให้ เป็นอันเสร็จพิธี ผมส่วนที่เหลือแม่ก็โกนออกจนหมดจด...

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 124)

ตอนที่เขาอยู่ในช่วงวัยรุ่น ยุคนั้นกระแสวัฒนธรรมใหม่ๆ กำลังหลั่งไหลเข้ามา รัฐบาลออกกฎหมายรัฐธรรมนูญใหม่ๆ เช่น ให้สวมหมวกออกนอกบ้าน การแต่งกายหญิงให้นุ่งกระโปรง ชายสวมกางเกง การตั้งชื่อห้ามชายใช้ชื่อหญิง การรักษาติหรือชาตินิยม ก็ห้ามกินหมาก ใช้คำพูดสุภาพ ผู้ใดฝ่าฝืนมีความผิด

...ตั้งแต่รัฐบาลออกกฎหมายรัฐธรรมนูญใหม่ให้สวมหมวกออกนอกบ้าน ให้นำ กระโปรง สวมกางเกง ก็ออกรัฐธรรมนูญอีกฉบับห้ามชายใช้ชื่อหญิง เนื่องจากชื่อนุญใจ ของพ่อเป็นชื่อสำหรับหญิง ข้าราชการผู้ใหญ่ที่อาเภอบอกให้พ่อเปลี่ยนชื่อเสียแต่พ่อไม่สนใจ “ชื่อฉันนี่พ่อแม่เป็นคนตั้งให้ อยู่ๆ จะเปลี่ยนได้อย่างไร” แต่ดูเหมือนคราวนี้พ่อจำต้องเปลี่ยนชื่อเสียแล้ว

กระแสนวัตกรรมที่มากับการเมืองครั้งนี้ไหลเชี่ยวกราก ใหม่ รักหมูได้ยืนผู้ใหญ่หลายคนคุยกันเรื่องชาตินิยมกับนวัตกรรมใหม่เป็นประจำ ทิดคำบอก “มันเอาจริงนา ถ้าไม่ทำตามเป็นโดนตำรวจจับเข้าตะรางจริงๆ ด้วย” ลุงพรซึ่งเป็นนายหน้าว่า “กูกินหมากมาตั้งแต่หนุ่มจนแก่จะเข้าโลงอยู่แล้ว จะมาห้ามทำไม ใส่หมวกนะพอไหว แต่จะให้อดหมากกูคงจะลงแดงตายเสียก่อน ทำไม่ถึงมีกฎหมายอย่างนี้ออกมาได้” ทิดคำว่า “อย่าพูด กู-มึง ผิดกฎหมาย ต้องพูด ฉัน-ท่าน”...

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 124)

นวัตกรรมใหม่หลายอย่างทำให้เกิดความขัดแย้งกับประเพณีเก่าๆ ของไทย เช่น ประเพณีการสวมหมวกและจูบเมียก่อนไปทำงาน คนไทยชนบทเห็นเป็นเรื่องประหลาด ไม่เหมาะสมที่จะปฏิบัติ การใช้คำสรรพนามแทนตัวรัฐก็กำหนดให้ใช้ใหม่ คนไม่เห็นด้วย เพราะคนไทยยังคงยึดถือวัฒนธรรมเดิมอย่างเหนียวแน่น จึงต่อต้านรัฐธรรมนูญใหม่ ๆ ดังที่ผู้เขียนสะท้อนทัศนะนี้ผ่านตัวละครไว้ว่า

“การสวมหมวกและการจูบลาเมียก่อนไปทำงานนั้นไม่ใช่วัฒนธรรมไทย และภาษาที่พ่อขุนรามคำแหงประทานให้แก่เราเป็นมรดกที่เราควรภูมิใจอนุรักษ์ไว้ ไม่น่าจะเปลี่ยนแปลงจนจำแทบไม่ได้”

ทิดคำพยักหน้าหงึกๆ อย่างคล้อยตาม “เอ็ง เอ๊ย ท่านนี้สมกับเป็นข้าราชการ ดีความหมายออกมาได้ชัดเจน ข้า เอ๊ย ฉันเห็นด้วย เราไม่ได้ต้องการความทันสมัย หรือความเป็นมหาอำนาจ เราไม่ต้องการตามกันฝรั่ง”

หลายปีต่อมาเมื่อหวนกลับไปนึกถึงคำสนทนาคครั้งนั้น ใหม่ รักหมู่ถึงเข้าใจ
วัฒนธรรมมาลาทำให้เขาเห็นความขัดแย้งกันระหว่างประเพณีเก่าและกระแส
วัฒนธรรมใหม่ๆ...

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 125)

การห้ามกินหมาก ก็เป็นรัฐนิยมอีกอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดความขัดแย้งกับวิถีชีวิตเดิม
ของคนไทย คนไทยนิยมกินหมากตั้งแต่วัยรุ่นจนถึงวัยชรา เมื่อรัฐบาลออกกฎหมายห้าม
กินหมาก เพราะเห็นว่าไม่เหมาะสม สกปรก ดูไม่งามตา จึงทำให้ผู้คนปรับตัวไม่ได้ มี
ความคิดต่อต้านและขัดแย้งกัน ดังบทสนทนาตอนหนึ่งว่า

“มันเอาจริงนา ถ้าไม่ทำตามเป็นโค่นตำรวจจับเข้าตะรางจริงๆ ด้วย” ลุงพร
ซึ่งเป็นนายหน้าว่า

“กูกินหมากมาตั้งแต่หนุ่มจนแก่จะเข้าโลงอยู่แล้ว จะมาห้ามทำไม ใส่หมวก
นะพอไหว แต่จะให้ถอดหมากกูคงจะลงแดงตายเสียก่อน ทำไมถึงมีกฎหมายอย่างนี้
ออกมาได้”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 124)

วัฒนธรรมตะวันตกอย่างหนึ่งก็คือ มีกลุ่มคนที่ประพาดิตนเป็นบุปผาชน หรืออิส
ชนรุ่นใหม่ หมายถึง ผู้รักอิสระเสรี ทำอะไรตามธรรมชาติ ใหม่มีความรู้สึกสับสนและวิตก
กังวลต่อกระแสวัฒนธรรมจากพลัคนรุ่นใหม่ที่เกิดขึ้นเรื่อย ๆ ลูกชายของเขาเองก็รับวัฒน
ธรรมนี้อย่างชื่นชม ดังที่กล่าวว่า

ปีที่ฝรั่งส่งคนไปลงดวงจันทร์นั้นเป็นปีเดียวกับงานดนตรีวุตสต็อก ใหม่อ่าน
ข่าวคนหนุ่มสาวกว่าสี่แสนคนไปชุมนุมฟังดนตรี ฤณกัญชาด้วยความรู้สึกสับสน
นี้หรือที่เจ้าลูกชายว่าเป็นอิสชนที่ยิ่งใหญ่ พลัของคณรุ่นใหม่เหมือนพายุ่ที่โหม
เข้ามาไม่หยุด วัฒนธรรมพื้นเมืองจะต่อต้านกระแสนี้อยู่หรือ? เขายังมั่นใจในความ
เหนียวแน่นของประเพณีดั้งเดิมอยู่หรือ?

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 129)

เมื่อเขาอยู่ในวัยกลางคน เขามีครอบครัวและพยายามดำเนินชีวิตแบบเดิม แต่ลูกชายของเขาไม่ได้ประพฤติตนแบบเขา การที่เขาส่งลูกชายไปเรียนในกรุงเทพฯ เพื่อศึกษาหาความรู้ และหวังว่าจะได้รับใช้ชาติด้วยการเป็นทหาร แต่ลูกชายของเขากลับได้รับเอาความคิดจากวัฒนธรรมใหม่ที่หล่อหลอมเขาอยู่ตลอด ทำให้เขากลายเป็นคนทันสมัย ทั้งการแต่งกาย ทรงผม ตลอดจนความรู้สึกริ๊งคิด ค่านิยมต่างๆ เปลี่ยนแปลงไป มีความเป็นอยู่ที่ห้อมล้อมด้วยเครื่องมือเครื่องใช้ที่สะดวกสบาย ส่วนเขาก็ยังไม่ยอมรับความเจริญที่เข้ามาถึงต่างๆ ที่รู้ว่าอีกไม่นานวัฒนธรรม จารีตประเพณีกำลังจะถูกกลบกลืนหายไป ดังข้อความว่า

...สองคืนต่อมาครอบครัวใหม่ รักหม่ออกไปดูวงชาโดว์กันหมด ทิ้งให้เขาอนเฝ้าบ้านคนเดียว ชาตินี้ถูกรับไอ้วัฒนธรรมอีกทีก็แบบนี้ไม่ได้ เขาพิมพ์ด้วยความผิดหวัง จารีตประเพณีดั้งเดิมที่ยืนยาวมานานหลายร้อยปีกำลังถูกกลบกลืนหายไปรวดเร็วกว่าน้ำป่า

อากาศยามค่ำหนาวเย็นแต่เลือดชาตินิยมที่ถูกเพาะมาแต่เด็กยังกรุ่นในอก ชายผู้หิ่งในสายกำเนิดของตัวเองถอนใจ เสียงกบเขี่ยเครื่องระงมทำให้อารมณ์เขาสงบลงบ้าง ยี่สิบห้าปีที่ผ่านมาเปิดตาเขากว้างแต่ไม่สามารถทำให้เขาค่อยตามได้...

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 130)

ในช่วง 25 ปีหลังเป็นบันปลายชีวิตของใหม่ รักหมู่ ซึ่งตอนนี้เขาเป็นรุ่นปู่แล้ว ลูกชายของเขาซึ่งทำงานอยู่ที่กรุงเทพฯ ได้พาเมียและลูกมาเยี่ยมเขาที่บ้าน เขาได้เห็นความเปลี่ยนแปลงของลูกชายอีกครั้ง ซึ่งแตกต่างไปจากตอนที่เป็นวัยรุ่น ดังข้อความว่า

...เจ้าจิกหน้าตาแจ่มใสผิวกว่าเดิม ดัดผมสั้นเรียบร้อย ไม่เหลือคราบเก่าของบุปผาชนในอดีตแม้แต่นิด บัดนี้นั้นเปนใหญ่เปนโต ขับรถมอเตอร์คาร์คันละล้าน บาทเสส ที่เวยพกโทรสัพพ์มือถือ ทำงานกับกัมปะนีได้เงินเดือนหลายหมื่น อาศัยอยู่บ้านจัดสันตติงานดาวเทียมที่กรุงเทพฯ...

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 131-132)

ส่วนหลานชายของเขาเป็นเด็กที่ทันสมัยกว่ารุ่นพ่อ รุ่นปู่ ซึ่งเขาคิดว่าเป็นเด็กที่ก้าวหน้าไกลเกินกว่าที่เขาจะเอื้อมถึง เขาเริ่มรู้สึกว่าคุณในครอบครัวของเขากำลังเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม และมีวิถีชีวิตแบบใหม่ ดังที่ผู้เขียนบรรยายไว้ว่า

...เจ้าหลานชายต่อของเล่นเข้ากับเครื่องโทรทัศน์ และบอกปู่ว่านี่เป็นเกมวิดีโอ สตรีตไฟเตอร์ของญี่ปุ่น ส่วนนี่เป็นชาวดะเบียดขี่ห่อโซนี่ เอาไว้ฟังเพลงแร็ปอันเป็นจังหวะใหม่ ปู่ลองฟังดูสิ

ชายแก่มองดูหลานชายที่ดูเหมือนจะอยู่ไกลเกินกว่าที่แกเอื้อมถึง พึมพำกับตัวเองว่า ช่างแตกต่างกันนัก หลายปีมานี้ทุกสิ่งเปลี่ยนและคนในครอบครัวแกก็เปลี่ยนไป...

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 132)

เมื่อลูกชายของเขาพาลูกเมียกลับไปแล้ว ใหม่ รักหมู เริ่มได้คิดและเข้าใจในความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และเขาก็จะไม่ต่อต้านวัฒนธรรมใหม่อีกต่อไป ดังที่ผู้เขียนบรรยายความรู้สึกของใหม่ รักหมู ว่า

...อีกไม่นานกูก็ต้องตายไป ทำไมยังไม่สามาถยอมรับว่านี่เป็นกระแสธรรมชาติของโลกที่เลื่อนไหลไปไม่หยุดตราบที่โลกเรายังหมุน กูจักต่อต้านให้เหนื่อยไปทำไม ลูกของหลักธัมของพระบรมศาสดา ไม่มีสิ่งใดในโลกที่ยั่งยืนจริงๆ แม้หลายปีมานี้ความเชื่อมั่นในวัชรธัมและชาตินิยมของแกถูกโยกคลอนลงไปมากจากคนใกล้ชิดของแกนี่เอง แต่แกยังเชื่อมั่นในวัชรธัมไทยซึ่งกำลังเลือนหายไปเพราะคนรุ่นเก่าไม่สามารถนำเสนอมันได้น่าสนใจพอ เปิดช่องให้วัชรธัมสายใหม่ไหลแทรกเข้ามาไม่ขาดสายเหมือนกระแสน้ำ บางครั้งเชี่ยวกราก บางคราเอื่อย ๆ แต่ไม่มีวันหยุดไหล...

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 136)

วินทร์ เลียววาริณ ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ว่า วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ วัฒนธรรมที่แข็งแกร่งจะครอบงำและมีอิทธิพลต่อ

วัฒนธรรมที่อ่อนกว่า แต่ถ้าวัฒนธรรมใหม่มีลักษณะใกล้เคียงหรือเข้ากันได้กับวัฒนธรรมดั้งเดิมก็จะเกิดการผสมผสานกลมกลืนกันเปรียบเทียบได้ดั่งน้ำสองสายที่ไหลมาบรรจบกันเป็นกระแสเดียวกันตามธรรมชาติของโลก ดังข้อความที่ผู้เขียนเปรียบเทียบว่า

...ตราบที่เราจะต้องเปิดโลกกับภายนอก ก็จะมีการไหลต่อเนื่องของวัฒนธรรมต่างสาย เหมือนธารน้ำแห่งความแตกต่างสองสายไหลมาปะทะกัน สายน้ำที่มีสีเข้มกว่าย่อมกลืนกินอีกสีหนึ่งไป นี่เป็นธรรมชาติ...

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 136-137)

จากเรื่องนี้ ผู้เขียนได้สะท้อนแนวคิดที่ว่า วัฒนธรรมไทยที่ดั้งเดิมกำลังจะถูกครอบงำด้วยอิทธิพลที่แข็งแกร่งกว่าของวัฒนธรรมใหม่ เนื่องจากไม่มีใครคิดจะช่วยกันรักษาและส่งเสริมวัฒนธรรมของไทยเราอย่างจริงจัง ผู้เขียนให้ตัวละครในเรื่องนี้ต่อต้านกระแสวัฒนธรรมใหม่ที่กำลังมีอิทธิพลเหนือความคิดของบุคคลและสังคมรอบด้านอย่างรุนแรง แต่ในที่สุดก็ไม่สามารถที่จะเอาชนะได้ จึงทำให้เกิดความรู้สึกท้อแท้ สิ้นหวัง จนยอมรับวัฒนธรรมใหม่และทำตัวกลมกลืนไปกับมันอย่างไม่ทุกขร้อนอะไรมากนัก

จากการวิเคราะห์แนวคิดที่ปรากฏในเรื่องสั้นรางวัลดีเด่นของคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ พ.ศ. 2538 ของวินทร์ เลียววาริณ จำนวน 11 เรื่อง พบแนวคิดของผู้เขียน 4 ด้าน คือ แนวคิดด้านสังคม แนวคิดด้านการเมือง แนวคิดด้านเศรษฐกิจ และแนวคิดด้านวัฒนธรรม กล่าวโดยสรุปได้ดังนี้

แนวคิดด้านสังคม พบว่า วินทร์ เลียววาริณ ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับสภาพสังคมไทยในปัจจุบันที่กำลังเสื่อมโทรมลงเพราะมีบุคคลที่หากินแอบแฝงเอาศาสนามาบังหน้า กอบโกยเงินทองสร้างความร่ำรวยและมีฐานะความเป็นอยู่ที่สุขสบาย คนในวงการหนังสือพิมพ์ไร้จรรยาบรรณ เขียนข่าวบิดเบือนความจริงเพื่อสร้างความสนใจให้แก่ผู้อ่าน ไม่คำนึงถึงผลเสียที่จะเกิดขึ้นกับสังคมเป็นข่าว และไม่มีความรับผิดชอบ แต่ยังคงดำเนินธุรกิจก้าวต่อไปเพื่อผลประโยชน์ประการเดียว กรุงเทพฯ กลายเป็นเมืองคนบาปที่เต็มไปด้วยความน่าสะพรึงกลัว เพราะแต่ละคนมีปัญหาเลวร้ายต่างๆ กัน เช่น ปัญหาโสเภณี ปัญหาวัยรุ่น ปัญหาครอบครัว ปัญหาถูกจ้างนายจ้าง ปัญหาการหลอกลวงชาวต่างชาติ มนุษย์มีจิตใจที่หยาบกระด้าง โหดเหี้ยม ไร้ความเมตตาปราณี นิยมความรุนแรง สะใจ ในความ

หายนะของฝ่ายตรงกันข้าม ในชีวิตมนุษย์บางครั้งคนที่คุ้นเคยใกล้ชิดกัน เช่น ลูก เมีย พ่อแม่ และเพื่อนสนิท ก็อาจจะกลายเป็นคนแปลกหน้า ส่วนวิถีชีวิตของชนชั้นกลางในเมืองหลวงต้องต่อสู้ดิ้นรนกับปัญหาเศรษฐกิจที่รุมเร้ารอบด้าน ต้องดำเนินชีวิตเช่นนี้ต่อไปในแต่ละวัน เหมือนหุ่นยนต์อย่างซ้ำซาก และน่าเบื่อหน่ายไม่มีที่สิ้นสุด ชะตากรรมของมนุษย์เมื่อยามมีเคราะห์ร้ายมักจะเกิดต่อเนื่องกันไปเหมือนงจจะซ้ำเติม

ส่วนในด้านค่านิยม พบว่า คนไทยจำนวนมากจะเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ นิยมเครื่องรางของขลัง ส่วนค่านิยมของคนไทยมีฐานะดี มีรายได้สูงในยุคปัจจุบันนี้ นิยมสินค้าต่างประเทศ และเครื่องมือเครื่องใช้ เครื่องให้ความบันเทิงที่ทันสมัยและมีเทคโนโลยีสูง

แนวคิดด้านการเมือง พบว่า วินทร์ เลียววาริณ ได้แสดงแนวคิดเกี่ยวกับสภาพการเมืองของไทยยังไม่เป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนใหญ่มิได้มาจากการเลือกตั้งที่บริสุทธิ์ แต่ได้เข้ามาด้วยวิธีการซื้อเสียง เมื่อได้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองก็ไม่ได้ทำหน้าที่เป็นตัวแทนที่ดีของประชาชน ไม่ได้มีอุดมการณ์เพื่อช่วยชาติบ้านเมืองโดยแท้จริง ต้องการแสวงหาอำนาจเพื่อกอบโกยผลประโยชน์ พรรคการเมืองแต่ละพรรคมีการแข่งขันเพื่อเอาชนะฝ่ายตรงข้าม พรรคฝ่ายค้านหาข้อบกพร่องโจมตีรัฐบาลเพื่อต่อรองผลประโยชน์ที่ฝ่ายรัฐบาลจะหยิบยื่นให้ หรือเพื่อต้องการที่จะมีอำนาจในทางการเมืองหรือเป็นรัฐบาลเสียเอง ส่วนในด้านการปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทเป็นผู้นำในท้องถิ่น มีหน้าที่ปกครองดูแลลูกบ้านและรักษาความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้าน เป็นตัวอย่างที่ดีในการส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย เพื่อให้ลูกบ้านรู้จักหน้าที่และสำนึกในความรับผิดชอบ มีส่วนร่วมในทางการเมือง แต่สิ่งที่เป็นอุปสรรคของความเจริญก็คือหน่วยงานของรัฐบาลไม่ได้ให้ความร่วมมือและช่วยเหลืออย่างจริงจัง ยังคงปฏิบัติงานล่าช้า จึงเปิดโอกาสให้นักการเมืองเข้ามามีบทบาท อาสาพัฒนามหมู่บ้านให้เจริญด้วยการขอมทุ้มเททรัพย์สินเงินทอง แลกกับการขายเสียงของชาวบ้าน เพื่อให้ได้ชัยชนะในการรับเลือกตั้ง เพราะเห็นว่าเป็นหนทางเดียวที่จะสร้างฐานอำนาจแสวงหาผลประโยชน์ คอร์ปชั่นอันเป็นหนทางนำไปสู่ความเสื่อมโทรมในที่สุด

แนวคิดด้านเศรษฐกิจ พบว่า วินทร์ เลียววาริณ ได้แสดงแนวคิดเกี่ยวกับกลวิธีการสร้างความดังของนักเขียนนวนิยายว่า จะต้องรู้จักวิธีการนำเสนอตัวเองให้เป็นที่

รู้จักก่อนด้วยการทำให้เป็นข่าวเกรียวกราว แม้ข่าวนั้นจะเป็นเรื่องไม่ดีหรือผิดกฎหมายก็ตาม เมื่อมีชื่อเสียงดังแล้วจึงขายสินค้าคืองานเขียน คนก็จะสนใจและซื้อสินค้านั้น ผู้อ่านหรือผู้บริโภคของไทยส่วนใหญ่เลือกซื้อหนังสืออ่านหรือซื้อสินค้าต่างๆ จากโฆษณา มิได้พิจารณาจากคุณภาพของสิ่งของ

แนวคิดด้านวัฒนธรรม พบว่า วินทร์ เลียววาริณ ได้แสดงแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยที่ดีงามกำลังจะเลือนหายไปเนื่องจากไม่มีใครคิดจะช่วยกันรักษาและส่งเสริมวัฒนธรรมของไทยอย่างจริงจัง

5. วิเคราะห์แนวคิดที่ปรากฏในเรื่องสั้นชุดสองแม่ ของ เหลืองฝ่ายคำ

หนังสือรวมเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลดีเด่นจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ประจำปี พ.ศ. 2539 ชุดสองแม่ ของเหลืองฝ่ายคำ ประกอบด้วยเรื่องสั้นทั้งหมด 12 เรื่อง ได้แก่

1. คนขายลูกโป่ง
2. นาฬิกา
3. ความตายของนางสอง
4. พ่อเฒ่าเทพบุตร
5. เย็นวันหนึ่ง
6. เราต่างก็เป็นสัตว์บาดเจ็บ
7. ทุงหญาสีเขียว - น้ำตาล
8. ผู้บริจาค
9. หวานอ้าย
10. สองแม่
11. ช่าง
12. ชัยชนะ

จากการวิเคราะห์แนวคิดในเรื่องสั้นทั้ง 12 เรื่องดังกล่าว ผู้วิจัยพบว่าแนวคิดในเรื่องสั้นชุดสองแม่ มีแนวคิดที่ซับซ้อนหลากหลาย ในเรื่องสั้นเรื่องหนึ่งอาจปรากฏหลายแนวคิด

และไม่ตรงตามแนวคิดหลักของเรื่องสั้น 4 เล่มที่ผ่านมา กล่าวคือ แนวคิดของเหลืงฝ้ายคำ จะปรากฏในด้านสังคม มนุษยธรรม และปรัชญา ดังการวิเคราะห์ต่อไปนี้

เรื่องคนขายลูกโป่ง

คนขายลูกโป่ง เป็นเรื่องของชายยากจนคนหนึ่งที่มีน้ำใจดีงาม เขาเป็นคนขายลูกโป่งสีสวยที่เด็ก ๆ ชอบมากและอยากได้ เขาขายลูกโป่งให้ชายแก่ที่กำลังอุ้มเด็กชายเล็กๆ คนหนึ่งในราคา 3 บาท ต่อมาเด็กมอมๆ คนหนึ่งขอลูกโป่งจากเขา แต่เขาไม่ให้ เด็กจึงเดินจากไปด้วยความผิดหวัง เขารู้สึกสงสารและเสียใจในการกระทำของตน เขาคิดอยากจะเนรมิตลูกโป่งให้กับเด็กทุกๆ คนที่เขาได้พบ เพราะเขารู้ว่าลูกโป่งคือสิ่งที่ทำให้เด็กๆ มีความสุขที่สุด แต่ก็ทำไม่ได้เพราะเขายากจนมาก เขาเดินขายลูกโป่งไปคิดไป หูได้ยินเสียงเด็กคนหนึ่งร้องไห้เมื่อไปถึงเหตุการณ์จึงพบว่า เด็กคนนั้นถูกเด็กโตกว่าแย่งชิงลูกโป่งที่เขาอดส่ำหิ่ป็นไปเก็บจากต้นไม้ไป เขาเข้าไปปลอบโยนและให้ลูกโป่งสีแดงใบใหญ่ 1 ใบ เด็กหยุดร้องไห้และยิ้มอย่างมีความสุข เขาเดินจากไปด้วยหัวใจที่พองโต แม้จะรู้สึกหิวและมีเงินอยู่ในกระเป๋าเพียง 3 บาทก็ตาม

จากเรื่องนี้ผู้เขียนได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับสภาพวิถีชีวิตของคนที่ยากจนอยู่ในเมืองหลวง ผู้คนยากจนส่วนหนึ่งปลุกกระต๊อบ อยู่ตามริมทางรถไฟอย่างเบียดเสียดอัดเยียดเป็นชุมชนแออัด ดังข้อความว่า

...ริมทางรถไฟมีบ้านหลังเล็กหลังน้อยเบียดเสียดกันอยู่แน่นหนา เป็นแหล่งที่อยู่ของคนยากจน...

(เหลืงฝ้ายคำ. 2538 : 15)

ในท่ามกลางความยากไร้ของผู้คนในสังคมไทย ยังมีผู้คนส่วนหนึ่งยึดอาชีพสุจริต และมีความเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน แม้ว่าตนเองจะยากจนข้นแค้นลำบากเพียงใด ก็ยอมเสียสละแบ่งปันสิ่งของให้แก่เพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ดังเช่นคนขายลูกโป่งที่เป็นคนดี มีน้ำใจอยากเห็นเด็กทุกคนในโลกมีความสุข เป็นเจ้าของลูกโป่ง เขาจึงหิบบ่นให้เด็กที่ถูกแย่งลูกโป่งไป ดังข้อความว่า

...คนขายลูกโป่งจับแขนของพ่อหนู บอกให้ยืนขึ้น เขายื่นลูกโป่งสีแดงใบใหญ่ ให้พ่อหนูหนึ่งใบ เสียงร้องไห้ที่นั่นเงียบเป็นปลิดทิ้ง ดวงตากลมโตคู้้นซ้อนขนตาเปื่อยๆ ขึ้นมองหน้าคนขายลูกโป่งอย่างไม่เชื่อใจ แต่เมื่อก็คว้าเชือกรัดลูกโป่งหมับ ริวสะอื้นยังเล่นขึ้นมาติด ๆ กัน

“อยากได้ไม่ใช่หรือ เอาไปซิ” คนขายลูกโป่งยิ้มให้ หัวใจพ่อหนูผู้กล้าหาญ พองโตซาบซ่านไปด้วยความสุข ความเศร้าถูกระบายสีทับด้วยรอยยิ้มกว้าง คนขายลูกโป่งขี้ผมห่อหุ้มด้วยรอยยิ้มที่อบอุ่นจะเดินจากไป ทิ้งให้พ่อหนูมองตามอย่างงง ๆ ...

(เหลือเฟือคำ. 2538 : 16-17)

ในทัศนะด้านมนุษยธรรมผู้เขียนได้ให้คนขายลูกโป่งผู้มีจิตใจดีงามผู้นี้ อยากให้ลูกโป่งแก่เด็ก ๆ ทุกคนเพราะรู้ว่ามันสร้างความสุขให้เกิดขึ้นในหัวใจน้อยๆ ของเด็ก ๆ ได้ ดังข้อความว่า

...เขาอยากจะทำมิตรลูกโป่งได้เอง เขาอยากจะให้ลูกโป่งกับเด็ก ๆ ทุกคนที่เขาได้พบ...

(เหลือเฟือคำ. 2538 : 13)

ทั้งนี้ผู้เขียนได้สร้างให้ “ลูกโป่ง” เป็นสัญลักษณ์แห่งความสุขของเด็ก ๆ ดังที่ผู้เขียนกล่าวไว้ว่า

...ลูกโป่งสีแดงก็คือโลกที่แสนจะสดใส น่าสนุกออกจะตายไป ลูกโป่งสีเหลืองก็คือโลกที่แสนจะบริสุทธิ์ ลูกโป่งสีฟ้าณะคือความหวังทั้งปวง และลูกโป่งสีเขียวก็คือโลกที่แสนจะสุขุขรรษา และที่สำคัญกว่าอะไรหมดลูกโป่งทุกลูกนั้นมีหัวใจ มันยิ้มได้ด้วย เวลาเด็กๆ เห็นมัน เด็กๆ จึงรู้ว่ามันเป็นมิตร แล้วมันก็แสนจะบริสุทธิ์ แสนจะให้ความหวัง เราจึงเรียกมันว่า ลูกโป่งสวรรค์...

(เหลือเฟือคำ. 2538 : 14)

แต่ในเมื่อเขาเองเนรมิตลูกโป่งเองไม่ได้ เขาต้องไปซื้อลูกโป่งมาขาย การที่จะหยิบยื่นลูกโป่งให้แก่เด็กทุกคนฟรี ๆ ดังที่อยากทำ เขาก็ทำไม่ได้ ยกเว้นในบางกรณีเท่านั้น ถึงกระนั้นวันนี้เขาก็ขายลูกโป่งได้เพียงลูกเดียว เงิน 3 บาทที่ได้มันไม่พอที่จะซื้ออาหารกิน แต่เขาก็ได้รับความอิ่มใจ แทนความหิวที่รบกวนเขาอยู่

ผู้เขียนแสดงทัศนะว่า แม้คนยากจนจะไร้เงินทองแต่ก็ไม่ได้ไร้น้ำใจนั้น ยังคงมีอยู่ในสังคมเมืองหลวง ดังเช่นคนขายลูกโป่งที่มาจากชุมชนแออัดผู้นี้

เรื่องนาฬิกา

นาฬิกา เป็นเรื่องที่คุณเขียนแสดงทัศนะว่า บางสิ่งบางอย่างที่มนุษย์คิดว่าจำเป็นต่อชีวิตอย่างยิ่ง หากขาดสิ่งนั้นไปจะทำให้ดำเนินชีวิตอย่างยากลำบาก แต่เมื่อต้องขาดมันไปจริงๆ มนุษย์กลับพบว่า ชีวิตดำเนินไปได้อย่างดี และยังทำให้ได้พบสิ่งที่มีคุณค่าใหม่ๆ เพิ่มขึ้นอีก ผู้เขียนได้ดำเนินเรื่องโดยให้ผู้หญิงคนหนึ่งมีนาฬิกาข้อมือแต่สายขาด เธอได้เก็บนาฬิกาไว้ในกระเป๋าใส่ของและนำติดตัวไปตลอด ต่อมาเธอเริ่มเคยชินกับการไม่มีนาฬิกาดูเวลา และเธอก็ประกอบกิจการงานต่าง ๆ ไปโดยไม่ผิดพลาด และเธอก็ค้นพบว่า การดำเนินชีวิตโดยไม่มีนาฬิกาเป็นเครื่องพันนาการ เป็นความรู้สึกอิสระที่ยิ่งใหญ่ ทำให้เธอมีเสรีภาพอยากทำอะไรได้ตามใจชอบโดยไม่ต้องกังวลกับการดูเวลา เธอไปทำงานทันเวลาเพราะอาศัยฟังเสียงร้องเพลงชาติจากโรงเรียนใกล้บ้าน เธอรู้ว่าถึงเวลาเที่ยงและเวลาเลิกงานจากพฤติกรรมของเพื่อนร่วมงาน เมื่อกลับบ้าน เธออยากทำอะไรเมื่อไรก็ได้ตามใจชอบ เธอรู้สึกมีอิสรภาพเต็มที่ ไม่ตกอยู่ภายใต้สิ่งร้อยรัดเรื่องเวลา การมีนาฬิกาไม่จำเป็นสำหรับเธออีกต่อไป ต่อมาที่ทำงานของเธอได้รับอนุมัติให้ซื้อนาฬิกามาแขวนผนังเรือนหนึ่ง เธอเริ่มกังวลว่าเธอจะกลับไปเป็นอย่างเดิมอีก ผู้เขียนสร้างทางเลือกให้ตัวละครตัดสินใจที่จะเลือกว่า การมีนาฬิกาหรือการไม่มีนาฬิกาดูเวลา อย่างไหนจะทำให้ชีวิตดำเนินไปในสังคมได้ดีกว่ากัน

จากเรื่องนี้ผู้เขียนได้แสดงทัศนะว่า ในการดำเนินชีวิต มนุษย์มักจะตกเป็นทาสของเวลา เวลาไหนควรจะทำอะไร มนุษย์กำหนดตารางเวลาไว้แล้ว นาฬิกาจะบ่งบอกเวลานั้น ๆ แล้วมนุษย์ก็จะปฏิบัติตาม ใครตรงต่อเวลาจะถือว่าเป็นคนมีความรับผิดชอบ ถ้าใครทำอะไรตามใจที่อยากทำไม่กังวลเรื่องเวลาจะถือว่าเป็นคนไม่มีระเบียบวินัย ผู้เขียนได้ให้ตัวละครรู้สึกว่าการ

ไม่มีนาฬิกาเป็นเครื่องบอกเวลา มนุษย์ก็ดำเนินชีวิตในแต่ละวันไปได้โดยไม่ขาดตกบกพร่อง เช่น เวลาออกจากบ้านไปทำงาน ดังข้อความว่า

“ตุ้มๆ ตุ้มๆ...” เสียงหนักๆ ของนาฬิกาเรือนใหญ่ดังแว่วมาจากโรงเรียน
หลังจากนั้น เป็นการกำหนดครุในใจของฉันว่า ใกล้เคียงโมงเต็มทีแล้ว เสียงกลอง
ดุริยางค์จะดังอยู่ทุกเช้า

(เหลือเฟือคำ. 2538 : 19)

ส่วนตอนเที่ยง หรือตอนเย็นก็รู้เวลาได้โดยสังเกตจากสิ่งรอบข้าง ดังข้อความ

“เมื่อถึงเที่ยงหรือตกเย็นสี่โมงครึ่ง คนทำงานในอาคารอื่น ๆ แพนกอื่นๆ จะ
ทยอยขับรถออกไปกินข้าว หรือกลับบ้านกลับช่อง หรือไปที่ไหน ๆ เท่ากับเป็น
การบอกเวลาไปในตัว เมื่อก่อนที่นาฬิกายังไม่เสีย ความสนใจของฉันจะพุ่งตรง
ไปที่มันเท่านั้น ความสนใจในสิ่งอื่นรอบข้างลดลงโดยไม่รู้ตัว เมื่อ “มัน” บอก
เวลาว่าเที่ยงตรง ก็รู้สึกว่าจะต้องหาอะไรกินกันเดี๋ยวนั้น หรือตกเย็นก็เหมือนกัน
ด้วยความรู้สึกที่ว่า ถึงเวลากิน กินมันให้แล้ว ๆ จะหิวหรือไม่หิวก็ไม่รู้ละ และในใจ
ก็คงจะมีกังวล...”

(เหลือเฟือคำ. 2538 : 20)

มนุษย์ให้ความสำคัญกับ “นาฬิกา” มาก ยึดถือว่ามันเป็น “เครื่องมือสร้างความ
มั่นใจ” ทุกอย่างจะเป็นระเบียบเรียบร้อยเมื่อปฏิบัติตามเครื่องมือ จนมนุษย์ลืมนึกถึงเสรีภาพ
เพราะใช้ชีวิตอย่างถูกเตรียมไว้แล้วท่ามกลางเครื่องจักรกล แต่เมื่อวันหนึ่งเราขาดเครื่องมืออัน
นี้ไป เราจึงหวนคิดถึงเสรีภาพอีก ดังข้อความ

“ล่วงมาถึงวันนี้ วันที่เราไม่เคยคิดถึงเสรีภาพ เพราะเรามีชีวิตอยู่ในช่องที่ทุก
สิ่งทุกอย่างถูกเตรียมไว้ให้แล้ว เราอยู่อย่างมีความสุขท่ามกลางเครื่องจักรกล เราจะภูมิใจ
ใจมากเมื่อมีคนพูดถึง “เครื่องมือสร้างความมั่นใจ” ทุกอย่างจะเป็นระเบียบเรียบร้อย
ดีเมื่อปฏิบัติตามเครื่องมือ คุณจะไปได้สวย ไปด้วยความมั่นใจ คุณจะยืนอยู่

อย่างพระนาง เป็นตัวของคุณเอง แล้วรู้ ๆ วันหนึ่งเราก็กหักล้ม สะดุดเอาเครื่องมือ
สร้างความมั่นใจขึ้นเล็กๆ ขึ้นหนึ่งเข้า และมันแตกกระจาย... แปลก! ที่ตอนนี้
เราเกิดความรู้สึกว่า เครื่องมือสร้างความมั่นใจชนิดไหนๆ ก็ช่วยเราไม่ได้ มันทำให้
เราได้มีโอกาสรำลึกถึงบรรยากาศของเสรีภาพเล็กๆ น้อยๆ อันยิ่งใหญ่ และที่
สำคัญ เรามีโอกาสได้ออกไปสัมผัสกับมันอีกครั้ง...

(เหลือเฟือคำ. 2538 : 23)

เสรีภาพเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา ผู้เขียนสะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกมนุษย์ที่มีต่อ
เสรีภาพว่า เป็นความรู้สึกเป็นสุข เป็นอิสระ ดังข้อความว่า

...เวลาช่วงสั้นที่เราได้สัมผัส มันช่างเป็นเสรีภาพที่ยิ่งใหญ่เสียจริง เพราะมัน
บรรจุเอาความรู้สึกเป็นสุข เป็นอิสระและพึงพอใจทั้งหมดทั้งหมดไว้ เราเรียกมัน
ว่า เสรีภาพ...

(เหลือเฟือคำ. 2538 : 22)

จากเรื่องนี้จะเห็นทัศนะของผู้เขียนที่ว่า สิ่งที่มีมนุษย์คิดว่าขาดไม่ได้และให้ความสำคัญ
สำคัญแก่มันเหมือนเครื่องนำทางในการดำเนินชีวิต แต่เมื่อขาดมันไป เราจะค้นพบว่ามันก็ไม่
ใช่สิ่งจำเป็นอะไรนัก และมันก็ไม่ได้มีคุณค่าพิเศษกว่าสิ่งอื่น ๆ การที่ไม่มีมันอาจเป็นผลดีทำ
ให้เราได้พบบางสิ่งที่มีคุณค่ายิ่งใหญ่ต่อชีวิตก็ได้

เรื่องความตายของนางสอง

ความตายของนางสอง เป็นเรื่องชีวิตของหญิงชราผู้หนึ่งที่ดำเนินไปอย่างจำเจซ้ำซาก
ในแต่ละวัน แม้นางสองจะมีชีวิตอยู่ก็ไม่เหมือนมนุษย์ปุถุชน แต่สภาพของนางเหมือนหุ่น
ยนต์ที่ดำเนินไปเพราะการกดปุ่มสั่งการของเจ้าของ นางสองเป็นหญิงหม้ายวัย 50 ปี อาศัยอยู่
ในสลัมแห่งหนึ่ง นางเป็นคนที่สองในจำนวนพี่น้องทั้งหมด 6 คน นางเล็กกับสามีหลายปี
แล้ว นางมีลูกสาว 2 คน นางสองมีอาชีพเป็นลูกจ้างในบริษัทแห่งหนึ่ง มีหน้าที่ทำความสะอาด
และคอยรับใช้บริการเจ้านายและพนักงาน นางจะเป็นคนออกไปซื้ออาหารกลางวันตามที่
พนักงานสั่งในตอนเช้าและตอนเที่ยงของแต่ละวัน นางจะถูกบ่นว่าสารพัดเรื่อง เพราะหลงลืม

รายชื่ออาหารและเงินทอง เหตุที่นางไม่รู้หนังสือจึงจำได้บ้างไม่ได้บ้าง นางใช้เวลาทำงานวันละ 16 ชั่วโมงทั้งที่บ้านและที่ทำงานโดยไม่ปรียากบ่น เป็นคนสงบเสงี่ยมเจียมตัว แม้นางสองจะมีหน้าที่รับผิดชอบมากมาย แต่ไม่มีใครสนใจแม้กระทั่งลูกๆ ของนางเองซึ่งสนใจแต่เรื่องส่วนตัวของตัวเอง นางกลับถึงบ้านเลขสองท่มแทบทุกวัน ไม่ค่อยมีเวลาได้ใกล้ชิดกับลูกๆ วิธีชีวิตที่ดำเนินไปอย่างจำเจซ้ำซากของนางทำให้นางเป็นเหมือนหุ่นยนต์ตัวหนึ่งที่ไร้ชีวิตจิตใจ ทำงานไปตามคำสั่งทุกเมื่อเชื่อนวันเสมือนคนไม่มีจิตวิญญาณของความเป็นมนุษย์

ผู้เขียนได้แสดงทัศนะว่า ในโลกปัจจุบันนี้มนุษย์กำลังจะสูญเสียความเป็นมนุษย์ไปเรื่อยๆ เพราะการมีชีวิตที่มุ่งแต่ทำงานหาเลี้ยงชีพในแต่ละวันดำเนินไปจำเจซ้ำซากเหมือนหุ่นยนต์ที่ไร้ชีวิตจิตใจ และมนุษย์ก็ยอมรับสภาพเช่นนี้โดยไม่รู้ตัว ผู้เขียนได้กล่าวถึงวิถีชีวิตของหญิงชราผู้หนึ่ง ผู้ต่ำต้อยทั้งในเรื่องฐานะ หน้าที่การงาน และไม่มีการศึกษา จึงทำให้นางสองเป็นบุคคลที่ไร้ความหมายต่อใครๆ กิจวัตรประจำวันของนางจำเจซ้ำซาก นางต้องตื่นแต่เช้ามืดเพื่อไปทำงานทำความสะอาดและคอยรับใช้พนักงานในบริษัทตลอดวัน ดังที่ผู้เขียนบรรยายว่า

...เริ่มจากงานถูพื้นทั่วทั้งชั้น 5 ที่แบ่งกันคนละครึ่งกับวิไล งานเช็ดกระจก ตั้งแต่ห้องผู้จัดการ ห้องฝ่ายต่างๆ ห้องใหญ่และห้องเล็กห้องน้อยทั้งหลาย รวมถึงงานเทขยะจากถังเล็กถังน้อยที่มีประจำทุกโต๊ะทำงาน เอมมาเทรวมใส่กล่องใบใหญ่ เมื่อเทรวมกันทั้งหมดแล้วจะได้ถึง 3 กล่องใบโตๆ ที่นางและวิไลต้องช่วยกันขนใส่ลิฟท์ลงไปที่ชั้นล่าง...

(เหลือใจฝ่ายคำ. 2538 : 27)

และอีกข้อความตอนหนึ่งว่า

“เมื่อขยะเสร็จ นางก็นำน้ำโพลาริสขึ้นลิฟต์ไปด้วย วันละ 3-4 ถัง ยกถังใส่เครื่องกด จากนั้นก็เก็บถ้วยชาม แก้วน้ำของพนักงานที่ทำงานล่วงเวลาเมื่อเย็นวานมาล้าง เตรียมตัวรอฟังคำสั่งซื้ออาหารเช้าของพวกหัวหน้าฝ่ายหรือพนักงานบางคน”

(เหลือใจฝ่ายคำ. 2538 : 27)

ตอนห้าโมงเช้า นางต้องบริการออกไปซื้ออาหารอีก แล้วต้องล้างถ้วยชาม แก้วน้ำ กองพะเนิน แล้วมาขัดห้องน้ำ ล้างอ่าง เทกระดาดชำระ เติมน้ำให้เต็มทุกโถ่ง และก่อนกลับบ้านในตอนเย็นนางก็ต้องทำความสะอาดอีกครั้งหนึ่ง ดังบรรยายว่า

“งานสุดท้ายของวันก็คือ ล้างห้องน้ำอีกครั้งหนึ่ง หน้ากระຈกเต็มไปด้วย กระดาดพิชชามีรอยลิปสติก อ่างน้ำและเทอะไปด้วยคราบแป้งสีขาว สีส้มพู และ พื้นห้องน้ำมีรอยขี้เต็มไปหมด”

(เหลืองฝ้ายคำ. 2538 : 32)

นางสองทำงานได้เหมือนหุ่นยนต์ที่ทำไปตามคำสั่งของเจ้าของ ไม่มีปากมีเสียงกับใคร ดังข้อความว่า

...นางเหมือนหุ่นที่ทำให้เจ้านายพอใจ หุ่นที่ไม่มีปากเสียง ไม่สร้างความรำคาญ ความยุ่งยากให้ใคร หุ่นที่คอยรับคำสั่งแล้วปฏิบัติตาม ไม่มีใครใส่ใจกับหุ่นตัวนี้นัก ความสนใจของคนอื่นๆ อยู่ที่เรื่องส่วนตัวของแต่ละคน และบางคนอาจอยู่ที่ เหตุการณ์ บ้านเมือง ความเป็นไปต่างๆ ของโลก จักรวาล แต่สำหรับนาง ยากที่จะบอกได้ว่าอยู่ที่ไหน แต่ที่แน่ๆ นางทำงานหนักทุกวันได้อย่างเรียบร้อย โดยไม่เคยบ่นให้ใครได้ยินเลย...

(เหลืองฝ้ายคำ. 2538 : 31)

การมีชีวิตอยู่อย่างไร้ความหมาย จนขาดลักษณะความเป็นมนุษย์เช่นนี้ ผู้เขียนจึงกล่าวเปรียบเทียบกับว่าเหมือนนางสองได้ตายไปแล้วจากโลกนี้ ดังข้อความว่า

...นางสองได้ตายไปแล้ว ตายไปอย่างเงียบ ๆ ค่อยเป็นค่อยไป ไม่ทรมานทรมาน นางสองได้ตายไปแล้วจากความเป็นมนุษย์ ตายไปอย่างสงบและยอมจำนน ตายไป เหมือนกับความตายของคนชั่วรณเมล์ กระเป๋ารณเมล์ นายธนาคาร ข้าราชการ นักธุรกิจ ฯลฯ ไม่มีใครเศร้าโศกเสียใจกับการตายของนางสอง เพราะไม่มีใครรู้เลย ไม่มีใครรู้เลยสักคนเดียว แม้แต่ตัวนางเอง...

(เหลืองฝ้ายคำ. 2538 : 34)

ผู้เขียนชี้ให้เห็นถึงชีวิตปัจเจกชนเล็ก ๆ คนหนึ่งที่ดำเนินชีวิตอย่างไร้ความหมายในสังคม เช่นเดียวกับคนในสังคมเมืองอีกเป็นจำนวนมาก

เรื่องพ่อเฒ่าเทพบุตร

พ่อเฒ่าเทพบุตร เป็นเรื่องของชายชราจรจัดผู้หนึ่งซึ่งใครๆ เรียกกันว่าพ่อเฒ่าเทพบุตร ชีวิตของแกดำเนินไปอย่างมีความสุขอยู่กับการเข็นรถคู่ชีพคู่หาเศษอาหารและสิ่งของต่างๆ ในแต่ละวัน แกเดินทางไปเรื่อย ๆ เท่าที่ใจอยากจะไป เหนื่อยก็หยุดพัก หิวก็ขอกิน ทุกเย็นแกจะกลับมานั่งชมทิวทัศน์ใกล้ๆ กับหัวมุมสี่แยกอย่างมีความสุขท่ามกลางความเจริญที่เป็นแหล่งย่านค้าขายในเมืองของจังหวัดหนึ่งที่เต็มไปด้วยผู้คน ไม่มีใครสนใจแก เพราะแกไม่ใช่คนสำคัญ แต่แกก็มีจิตใจสะอาดไม่โกรธและไม่โต้ตอบแม้ลูกชายเจ้าของร้านไอศกรีมขู่ไล่ตะคอกด่าว่าอย่างโกรธเคืองเมื่อเห็นแกเอาแขนเท้าขอบตุ้ไอศกรีมอยู่น้ำร้าน แกก็ไม่สนใจเหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้น บางครั้งแกหายไปจากท้องถนนหลายวันและกลับมาในคืนที่สี่ มิได้คำนึงมาข้างหนึ่งเพราะเท้าข้างซ้ายของแกบวมเป่ง เดินแทบไม่ได้ แกไม่เคยปรึกษาบ่นขอร้องหรือรบกวนใคร แกยังคงดำเนินชีวิตต่อไปอย่างปกติสุข

จากเรื่องนี้ผู้เขียนได้แสดงทัศนะว่า ความสุขของมนุษย์นั้นไม่ได้เกิดจากการมีทรัพย์สินสมบัติหรือลาภยศ สรรเสริญ แต่ความสุขนั้นเกิดจากความพอใจที่เป็นอยู่ แม้ว่าสภาพความเป็นอยู่นั้นจะยากไร้ ต่ำต้อยในสังคม ดังเช่นพ่อเฒ่าเทพบุตรผู้มีฐานะยากจน ขอดทาน ถูกแบ่งแยกชนชั้นทางสังคม ถูกเหยียดหยามจากผู้อื่นจะกิน แต่แกกลับไม่สนใจ ยังคงดำเนินชีวิตของแกไปตามปกติ คือการเข็นรถไปตามถนน มีความสุขความพอใจกับสมบัติสิ่งของที่แกหามาได้ และการนั่งชมทิวทัศน์ทุกเย็นอย่างสบายใจ ดังข้อความว่า

...พ่อเฒ่าเทพบุตร พ่อเฒ่ามักจะนั่งอยู่ใกล้ ๆ กับหัวมุมสี่แยก ท่าทางมีความสุขกับชาวน้อยะเบ้าที่มักเลียบอยู่ข้างหู รถเข็นคู่ชีพเต็มไปด้วยสัมภาระสำหรับการเดินทางไกล มีกล่องเปล่า เศษกระดวย เชือกฟาง กระเป๋านั่งขาดเปื่อย เข็มขัดรองเท้า ตามแต่จะคว้าค้นหาได้ในแต่ละวัน รถเข็นไม้คันนั้นจึงไม่เคยว่างเปล่า แต่กลับอัดแน่นไปด้วยทรัพย์สินศฤงคารของพ่อเฒ่าผู้มีความสุข... พ่อเฒ่าจะเข็นรถ

ไปตามอำเภอใจ แต่ทุกวัน ทุกเย็น แกจะกลับมานั่งชมทีวีทัศน์ใกล้ ๆ กับหัวมูมลี
แยกอย่างสุขารมณ์ ดูผู้คนเดินไปมา...

(เหลืองฝ้ายคำ. 2538 : 35-36)

สภาพร่างกายอันทรุดโทรมด้วยวัยชราของพ่อเฒ่าและการแต่งกายที่มอซอ ทำให้
ผู้คนรังเกียจเหยียดหยาม ผู้เขียนบรรยายลักษณะของพ่อเฒ่าไว้ว่า

“วันนี้แกนั่งกางเกงขาสั้นแบบกางเกงกีฬาฝั่มขาบาน สีดำขลิบลีลอง เห็น
ขาอ่อนแบบบาง ชีดขาว พ่อเฒ่าไม่มีขนหน้าแข้ง ขาเนียนเหมือนขาผู้หญิง ถ้า
ว่าตามโหงวเฮ้ง ผู้ชายขอย่างนี้เขาว่าเป็นคนอาภัพ แกสวมรองเท้าผ้าใบนักเรียน
สีน้ำตาลเก่าขาด นิ้วก้อยข้างซ้ายทะลุผ่านความเปื่อยของผ้าใบซิดจาง เลื้อยยึดสี
กรมท่ามีรูโหว่ตรงสะดือพอดี

(เหลืองฝ้ายคำ. 2538 : 38-39)

แม้ว่าเด็กหนุ่มผู้ทันสมัยลูกชายเจ้าของร้านขายไอศกรีมได้แสดงกิริยาว่าจากถูก
ก้าวร้าว ไล่ตะคอก คำด้วยคำหยาบคาย ยกเก้าอี้ทำท่าจะทุบใส่พ่อเฒ่า แต่แกยืนอย่างเฉยเมย
ไม่สนใจเหมือนไม่รับรู้ในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ดังข้อความว่า

...เขาคงจะรังเกียจรังอนพ่อเฒ่า คงจะเห็นว่าพ่อเฒ่าเป็นคนบ้า เสียสติ เป็นคน
ชั้นต่ำ สกปรก ไม่มีหัวนอนปลายตีน เขาคงจะเป็นคนสะอาดและคงเป็นคนมี
การศึกษาสูง เพราะได้ไปเรียนถึงกรุงเทพฯ และเขาคงทนไม่ได้ที่เห็นคนชั้นต่ำ
สกปรกอย่างพ่อเฒ่า บังอาจมาวางท่าสนิทชิดเชื้อกับความสะอาดหรูหราของร้าน
เขา ชายหนุ่มไล่ตะคอกอย่างโกรธเคือง ฟันคำพรูสวาทเสียงดัง แต่เสียงนั้นก็
เพียงแต่ทำให้พ่อเฒ่าชักมือออกจากขอบตู้อย่างขลาด ๆ แกยังคงยืนมองสรรพสิ่ง
ในร้านอยู่อย่างสนใจ ชายหนุ่มยิ่งรู้สึกถูกกวนโทสะ เขาเดินตรงออกมา ยกเก้าอี้
ไม่มีพนักขึ้นสูง ทำท่าเงื้อง่าจะทุบใส่พ่อเฒ่า แต่พ่อเฒ่าก็เพียงแต่ห่อไหล่ หดคอ
แต่ไม่ได้ถอยหนีแม้แต่ก้าวเดียว ใบหน้าของพ่อเฒ่าเรียบเฉยแต่แววตาเบื้องหลัง
แว่นดำจะเป็นเช่นไรก็สุดจะหยั่งรู้...

พ่อหนุ่มนอกจากรู้สึกโกรธแล้วยังรู้สึกเสียหน้า ลูกค้าในร้านมองดูเหตุการณ์ด้วยใจระทึก ขยักขย่อน พ่อหนุ่มผู้ใส่ตุ้มหูข้างเดียวยังคงพ่นคำพรูสาวทไม่ขาดปาก ขึ้นภูมิ้อย่างเดือดแค้นเกินจริง เจ็ผู้เป็นแม่เอ่ยเสียงปรามลูกชายเนือย ๆ แต่ลูกชายไม่สนใจ กลับขึ้นเสียงไล่ตะคอกขยอกหูเหมือนไล่หมาจิ้งจอกตัวหนึ่ง สองมือยังชูเก้าอี้ไล่พ่อเผ่ายืนอย่างเฉยเมยเหมือนไม่รับรู้ ไม่สัมผัสเข้าไปในจิตใจ ไม่ตอบโต้ ไม่ถอยหนี ไม่สนใจ สักครู่หนึ่งแกจึงเดินกลับมายังเก้าอี้ตัวเก่าเหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้น

(เหลือเฟือคำ. 2538 : 39-40)

บางครั้งพ่อเผ่าเจ็บป่วย หายไปจากมณณที่เคยอยู่หลายวันก็ไม่มีใครสนใจถามหา ไม่มีใครสนใจ ไม่มีใครรู้ เพราะแกเป็นเพียงตัวประกอบเล็กๆ ชั้นปลายแถวของโลกใบใหญ่ใบนี้

จากเรื่องนี้ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นว่าความสุขของมนุษย์นั้นไม่ได้อยู่ที่ลาภ ยศ สรรเสริญ แต่อยู่ภายในจิตใจของมนุษย์ ที่ใดมีความวุ่นวาย หากใจเราสงบนิ่งก็จะมีแต่ความสุข ดังนั้นความสุขของมนุษย์อยู่ที่จิตใจเป็นสำคัญ

เรื่องเย็นวันหนึ่ง

เย็นวันหนึ่ง เป็นเรื่องที่แสดงให้เห็นถึงมโนธรรมของชายหนุ่มชาวชนบทผู้หนึ่งที่เสี่ยงชีวิตช่วยสัตว์เลื้อยเลื้อย ตัวหนึ่งให้รอดพ้นจากการจมน้ำตาย มันเป็นวันทิ้งดวงมที่สูงสุดในชีวิตของเขา วันที่เขาเป็นสุขใจที่สุดนี้เกิดจากความพยายามที่เสี่ยงอันตรายอย่างยิ่งที่จะลงไปช่วยลูกสุนัขของเขาที่ตกจากสันเขื่อนลงไปติดอยู่กับเสาเหล็กสองต้นที่ซิดเป็นกำแพงอยู่เบื้องล่างประตูน้ำ จนมันรอดชีวิตมาได้ราวปาฏิหาริย์

ชายหนุ่มผู้นี้ถูกระตุ้มมโนธรรม ด้วยเสียงร้องอย่างโหยหวนของลูกสุนัขตัวเล็กๆ ที่เดินตามหลังเขามา แล้วพลัดตกจากสันเขื่อน ดังที่บรรยายไว้ว่า

...ทันใดก็มีเสียงโหยหวนดังก้องสะท้อนออกมาจากเบื้องล่าง เสียงนั้นมีอำนาจมากพอที่จะสะกดให้ใคร ๆ ต้องหยุดฟัง เพราะเป็นเสียงแห่งการร้องขอวิงวอน

เสียงแห่งความรักชีวิตและห่วงหาอาภรณ์ชีวิต อาการเศร้าหมองเฉื่อยเฉื่อยของชายหนุ่ม
เปลี่ยนไปทันที เขาสะดุดตาแตรกและไม้คานลงพื้นอย่างรวดเร็ว... ชายหนุ่ม
ถอดเสื้อ ถอดกางเกงขาว เหลือกางเกงขาสั้น มุดช่องเหล็กนั้น ไต่เคียวลงไป
เกาะที่เสาเหล็กเสาหนึ่ง ผิวของเสาเหล็กลื่นเพราะความมันที่ฉาบผิว เขาค่อย ๆ
ไต่ลงไปอย่างเชื่องช้า ระมัดระวัง เพราะถ้าพลาดเพียงนิดหนึ่ง เขาก็อาจกลาย
เป็นศพเฝ้าเขื่อน ชายหนุ่มโหนตัวลงไปจนถึงจุดหมาย กระนั้นเขาก็ยังสั่นคิก ๆ
รู้สึกร้อนที่ฝ่าเท้าและขาขึ้นมาทั้งตัว เขาใช้มือซ้ายเกี่ยวราวเหล็กท่อนหนึ่งไว้ โยน
ตัวลงแล้วมือขวาก็ค่อย ๆ อุ้มเจ้าหมาขนเกรียน ซึ่งขณะนี้ตัวเปียกม้อลอกม้อแลก
ขึ้นไว้ในวงแขน ตัวของมันสั่นเทา แล้วเขาก็ค่อย ๆ ไต่กลับขึ้นไปอย่าง
ระมัดระวัง...

(เหลือเฟือคำ. 2538 : 44-45)

ผู้เขียนได้สะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าของการกระทำที่ยิ่งใหญ่ของมนุษย์ที่ช่วยเหลือผู้
อื่นให้รอดพ้นจากความตาย แม้มันจะต้องลำบากยากเข็ญและเสี่ยงอันตรายต่อชีวิตของตนเอง
และแม้ผู้ถูกช่วยนั้นจะเป็นเพียงสัตว์โลกเล็กๆตัวหนึ่งที่ไม่มียาคาสำหรับใครก็ตาม การกระทำ
ดังกล่าวนำมาซึ่งความปลื้มปิติแก่ตัวเขาเองซึ่งเป็นผู้ให้และลูกสุนัขตัวน้อยผู้ได้รับความช่วย
เหลือ ดังข้อความที่ผู้เขียนบรรยายว่า

...ชายหนุ่มเดินห่างออกไปจากบริเวณเขื่อน มือขวายกขึ้นกดทับลงบนไม้คาน
บนบ่าที่คอนเสาแตรกไว้ข้างหลัง ใบหน้าที่พร่าไปด้วยเมื่อดเหงื่อระบายยัมนิด ๆ
เป็นเย็นวันหนึ่งที่งดงามของชายหนุ่ม เบื้องหลังของเขาคือหมาไทยขนเกรียนสีน้ำ
ตาล เนื้อตัวเปียกม้อลอกม้อแลก ขนคอตั้งชัน หน้าตาตื่น มันวิ่งวน หุยมอง
ดูประตูน้ำครู่หนึ่ง แล้วก็กระโจนพรวดตามเจ้านายของมันไปด้วยความจงรักภักดี
อย่างเต็มเปี่ยม...

(เหลือเฟือคำ. 2538 : 46)

จากเรื่องนี้ผู้เขียนได้แสดงทัศนะให้เห็นว่า วันที่มนุษย์ควรภาคภูมิใจที่สุดในชีวิตนั้น
เป็นวันที่มนุษย์ได้ประกอบกรรมดีด้วยการช่วยชีวิตสัตว์โลกให้รอดพ้นจากความตาย ไม่ว่า

มนุษย์หรือสัตว์ย่อมรักชีวิตและกลัวความตายเหมือนกัน การได้ช่วยชีวิตจึงถือเป็นการทำกุศลที่ยิ่งใหญ่ เป็นการกระทำที่งดงามสมที่เกิดมาเป็นมนุษย์

เรื่องเราต่างก็เป็นสัตว์บาดเจ็บ

เราต่างก็เป็นสัตว์บาดเจ็บ เป็นเรื่องที่แสดงแนวคิดเชิงปรัชญาที่ว่า ความหมายของชีวิตอยู่ที่ใด มนุษย์เกิดมาเพื่ออะไร และจะปฏิบัติต่อกันอย่างไรจึงจะเป็นสัตว์สังคมที่มีคุณค่า ในปัจจุบันมนุษย์ต่างใช้ชีวิตอยู่ด้วยการทำร้ายซึ่งกันและกัน และต่างคนก็ต่างเป็นสัตว์บาดเจ็บ ผู้เขียนแสดงทัศนะผ่านตัวละครหญิงตัวหนึ่งซึ่งเดินครุ่นคิดออกจากงานเลี้ยงชุมนุมมนสิตเก่าที่จัดขึ้นในบ้านหลังใหญ่ยามค่ำคืนของวันหนึ่ง ขณะที่เดินออกมาเธอนึกถึงถ้อยคำในจดหมายของเพื่อนชายคนหนึ่งที่เคยเขียนมาเล่าถึงความรู้สึกเจ็บปวด อ้างว้าง และทุกข์ทรมานที่เขาได้รับอยู่ขณะนี้ สาเหตุจากความเจ้าชู้ของเขาที่เคยหลอกลวง ทำลายผู้หญิงมากมายหลายคนแล้ว ทอดทิ้งพวกหล่อนอย่างไม่แยแส แต่ขณะนี้เขารู้สึกทุกข์ทรมานแสนสาหัส ครั้งหนึ่งเขาเคยคิดฆ่าตัวตายเพราะไม่เห็นความหมายของการมีชีวิตอยู่ เมื่อเธอคิดมาถึงตรงนี้ ทำให้เธอคิดจะตอบจดหมายของเพื่อนเพื่อแนะนำความหมายของการมีชีวิตอยู่ตามแนวคิดของปรัชญาเมธีตะวันตกที่เธอเคยอ่านว่า มนุษย์ควรจะอยู่อย่างสงบสุข ใช้ชีวิตอย่างสมถะ เลิกเบียดเบียนทำร้ายซึ่งกันและกัน เพราะไม่ว่าจะเป็นผู้แพ้หรือผู้ชนะก็จะบาดเจ็บไม่แพ้กัน จึงควรหยุดทำร้ายกันและหันมาค้นหาตัวเอง เอาใจใส่ตัวเอง รักตัวเอง แสวงหา “บ้านภายใน” อันอบอุ่นและสงบสุข ซึ่งมีอยู่แล้วในตัวเราทุกคนให้พบ

ผู้เขียนได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ในสังคมว่า มนุษย์ต่างเกิดมาเพื่อทำร้ายซึ่งกันและกัน เพื่อแก่งแย่งผลประโยชน์ทั้งรู้ตัวและไม่รู้ตัว การที่จะหลีกเลี่ยงจากเพื่อนมนุษย์ด้วยกันไปอยู่โดดเดี่ยวในที่ที่ไม่มีใครรู้จัก ย่อมทำไม่ได้ เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคม ดังที่บรรยายว่า

...ครั้งหนึ่งเคยพยายามชอกชอนหาที่พำนัก ที่ซึ่งคิดว่าจะสามารถปลีกตนไปอยู่อย่างสงบสุข ที่นั่นจะมีป่า มีแม่น้ำ ฉันจะอยู่ในกระท่อมน้อย สงบเสงี่ยมเงียบตน ท่ามกลางคนป่าคนดอยที่น่ารัก มากมายด้วยน้ำใจ ใช้ชีวิตสมถะ ทำงานที่ฉันรัก ฉันอยากจะหลีกเลี่ยงจากผู้คนที่เคยแหวดล้อม ที่ใหม่จะไม่มีคนที่เคยรู้จัก

ฉันมันก็เหมือนสัตว์ที่บาดเจ็บอีกนั่นแหละ นี่เพิ่งจะนึกได้เลยทีเดียวนะ ตลอดเวลาที่ผ่านมา ในความสัมพันธ์ของคน เราต่างก็ทำร้ายซึ่งกันและกัน ทั้งรู้ตัวและไม่รู้ตัว อาจจะมากหรือน้อยก็ตามที่ และฉันอาจจะอ่อนแอจนไม่อยากจะเผชิญหน้ากับการทำร้ายระหว่างกันอีกต่อไปก็ว่าได้ แต่มีหรือที่ชีวิตจะยอมให้ใครมีความสุขได้มากมายถึงขนาดนั้น...

(เลื่องฝ่ายคำ. 2538 : 51-52)

ผู้เขียนมองว่า มนุษย์ยังพยายามเสาะหาสิ่งภายนอกที่เรียกว่าเกียรติยศศักดิ์ศรีมาห่อหุ้มตัวตน และหลงภาคภูมิใจกับมัน ดังที่กล่าวว่า

...ผู้คนยังติดอยู่กับเครื่องหมาย สัญลักษณ์สถาบัน แต่แท้ที่จริงก็เป็นการจ้องตะครุบหาผลประโยชน์ระหว่างกันในนามของความภาคภูมิใจและศักดิ์ศรีอันกลวงโป้ ฉันนึกถึงจดหมายฉบับหนึ่งที่เคยได้รับเมื่อ 2-3 เดือนก่อน เขียนถึง “พี่น้องชาวสีชมพูที่รัก” ชักชวนให้ไปเลือกเขาเป็นสมาชิกสภาจังหวัด เขียนมาถึงในนามของคนเลื้อยคืบเดียวกัน...

(เลื่องฝ่ายคำ. 2538 : 48)

ผู้เขียนได้กล่าวถึงการแสวงหาตัวตนที่แท้จริงของมนุษย์หรือ “บ้านภายใน” อันอบอุ่นมั่นคงโดยยึดถือแนวคิดของเฮสเส ประชญาเมธีคนหนึ่งที่ว่าว่า

...เขาได้ตื่นขึ้นและได้เริ่มเดินทางไปบนหนทางที่เป็นของเขาโดยแท้ เดินทางเข้าสู่ตัวตน แสวงหา “บ้านภายใน” อันอบอุ่นและมั่นคง ซึ่งนี่กระมังที่เป็นจุดสวนทางกับผู้คนอีกมากมาย ที่ต่างดิ้นรนออกไปเสาะแสวงหาบางสิ่งบางอย่างภายนอก โลกกลมลูกนี้แม้จะดูเล็กในความเว้งว้างของจักรวาล แต่ก็กว้างใหญ่ไพศาล สุดที่ฝ่าเท้าบอบบางของเราจะเดินทางไปทั่วถึง และถึงหากจะดันดันไปก็คงต้องใช้เวลากันทั้งชีวิต แต่กระนั้นบ้านภายในของเรา ในตัวตนเล็ก ๆ เพียงเท่านี้ของเราเสียอีก ที่ยิ่งดิ่งลึก กว้างไกลจนสุดประมาณ และค้นหาได้ยากยิ่งกว่า...

(เลื่องฝ่ายคำ. 2538 : 53)

ผู้เขียนมีความปรารถนาที่จะให้ทุกคนมีความเมตตาปรานีต่อกัน ไม่ทำร้ายคนอื่นให้เจ็บปวดซึ่งเท่ากับการทำร้ายตัวเองด้วย ดังข้อความว่า

...หยุดทำร้ายตัวเองเสียทีเถอะ บาดแผลในชีวิตของเรานั้นมีมากมายจนเกินพอแล้ว และเธอก็รู้ว่าเราต่างก็เป็นสัตว์ที่บาดเจ็บ เธอบอกว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นนั้นเป็นเพราะเธอรักตัวเองมากเกินไป ซึ่งฉันไม่เชื่อเลย...ให้ความรักแก่ชีวิตของตัวเองบ้างเถอะ เมตตาปรานีมันขึ้นอีกหน่อย...

(เหลือเฟือคำ. 2538 : 54)

จากเรื่องนี้ผู้เขียนได้สะท้อนทัศนะเชิงปรัชญาเกี่ยวกับการค้นหาความหมายของการเกิดมาเป็นมนุษย์ การอยู่ร่วมกันของมนุษย์ในสังคม พร้อมทั้งแนะแนวการดำเนินชีวิตว่า ถึงเวลาแล้วที่มนุษย์ควรเลิกทำร้ายคนอื่นและเลิกทำร้ายตนเองเสียที มนุษย์ควรหันมาแสวงหาตนเองให้พบ เอาใจใส่ตัวเอง กรุณาปรานีแก่ตัวเองแล้วมนุษย์จะพบกับ “บ้านภายใน” ที่อบอุ่นมั่นคงซึ่งมีอยู่แล้วในตัวของมนุษย์ทุกคน

เรื่องทุ่งหญ้าสีเขียว - น้ำตาล

ทุ่งหญ้าสีเขียว-น้ำตาล เป็นเรื่องที่คุณเขียนแสดงทัศนะเชิงปรัชญาเกี่ยวกับการค้นหาความหมายของชีวิต โดยผ่านความคิดของมนุษย์ตัวเล็ก ๆ คนหนึ่ง ผู้หญิงคนนั้นเธอกำลังเดินเข้าไปในทุ่งหญ้าสีเขียว-น้ำตาลอันกว้างใหญ่ในฤดูหนาวของคำหนึ่ง เธอเกิดความรู้สึกอ้างว้างเปล่าเปลี่ยวและสับสน เธอได้สนทนากับหญ้าคา ดวงดาว และพื้นดิน ซักถามถึงการแสวงหาตนเองและความหมายของชีวิต แต่ดวงดาวก็บอกอีกว่า คนที่ค้นพบความหมายของชีวิตแล้วมีความสุขก็มีเช่นกัน พวกเขาเป็นคนไม่มีชื่อเสียงในสังคม พวกเขาเป็นคนยากจนอาศัยอยู่ในกระท่อมเล็กๆ แต่พวกเขาก็มีชีวิตที่เต็มอิ่มเบิกบานด้วยพลังจากภายใน ถ้าเธอจะมุ่งมั่นที่จะแสวงหาให้พบก็ต้อง ‘ลับมิด’ ที่มีอยู่ในตัวของเธอเองให้คมกริบเพื่อจะใช้ชำแหละสิ่งที่ต้องการค้นหา และต้องกล้าหาญพร้อมที่จะยอมรับคำตอบ ไม่ว่ามันจะออกมาในรูปใด

ผู้เขียนได้แสดงทัศนะเชิงปรัชญาเกี่ยวกับการค้นหาความหมายของชีวิตและการแสวงหาตัวตนที่แท้จริงของมนุษย์ การแสวงหาต้องใช้สติปัญญาที่เฉียบแหลมวิเคราะห์ วิจาร์ณ

อย่างเต็มกำลัง ซึ่งผู้เขียนเปรียบเทียบเหมือนการเอาเมล็ดที่คมกริบมาชำแหละให้ถูกจังหวะ ดังข้อความว่า

...เหลือเพียง “ฉัน” นี่แหละเจ้าตัวดี เจ้าตัวร้ายที่จะต้องจับไว้ให้มัน แต่จับไว้แล้วก็ต้องควบคุม ต้องชำแหละให้ดี มันไม่ใช่เรื่องง่าย... ฉันรู้ว่าฉันจะต้องหาเมล็ดที่คมกริบ และยังต้องรู้จังหวะที่จะลงมือ นี่เองที่คนบางคนได้ตายไป อาจเพราะมีดเป็นสนิมหรือเพราะลงมือผิดจังหวะ...

(เหลือเฟือคำ. 2538 : 58)

และอีกตอนหนึ่ง ดวงดาบอกเธอว่า เธอจะต้อง ‘ลับมีด’ ให้คมกริบด้วยตัวเอง เพื่อใช้ในการแสวงหาครั้งนี้ ดังที่กล่าวว่า

“กลับไปลับมีดของเธอให้คม มันอยู่ในตัวเธอนั่นแหละ ไม่ได้ซ่อนอยู่ที่ไหนหรอก ลับมันให้คมกริบ วาววับเลยทีเดียว... มันเป็นมีดของเธอ แล้วก็สำหรับเธอคนเดียวเท่านั้น อย่าลืม...”

(เหลือเฟือคำ. 2538 : 59)

ผู้เขียนได้แสดงทัศนะว่า การค้นหาความหมายของชีวิตนั้น เริ่มต้นด้วยความน่ากลัว เพราะมันจะเจ็บปวดมาก และคำตอบที่จะพบก็น่ากลัวมากเช่นกัน ดังที่ดวงดาบอกแก่เธอว่า

“ฉันจึงได้ถามเธอไฉนว่าไม่กลัวหรือ เพราะเมื่อไรก็ตามที่เธอคิดจะหาตัวเอง คิดจะหาความหมายของชีวิต ที่แต่ละคนทำตกลงไปตอนไหนก็ไม่รู้ เธอจะรู้สึกเจ็บปวด เจ็บปวดเหลือเกินละ...”

“จึงไม่มีใครอยากค้นหา หรือบางทีบางคนก็คิดว่าเขาพบแล้ว แต่นั่นแหละบอกไม่ได้อีกเหมือนกันว่า สิ่งที่เขาพบนั้นเป็นชีวิตหรือเป็นเพียงซากศพ...”

“บางคน...ฉันไม่รู้ว่าเขาได้พบอะไร แต่เมื่อเขากลับออกไปจากที่นี่ เขาไปฆ่าตัวตาย...”

(เหลือเฟือคำ. 2538 : 59)

แต่ดวงดาวก็บอกเธอว่า คนที่ค้นพบความหมายของชีวิตแล้วก็มี พวกเขาเป็นคนยากจน ไม่มีชื่อเสียงในสังคม พวกเขาดำเนินชีวิตไปโดยปราศจากความโลภ ไม่มีทุกข์ร้อนใจ ดังข้อความว่า

“คนที่ได้ค้นพบก็มี...” เจ้าดาวกระจุยพุ่งขึ้นมาลอย ๆ หลังจากเงียบไปเสียนาน

“แต่เธอจะไม่ได้รู้จักเขาหรอก เพราะเขาเป็นคนเล็ก ๆ เขาไม่ใช่คนที่มีชื่อเสียง เขาอาจยืนผัดก่ายเตี้ยอยู่ทั้งวัน อาจยากจนข้นแค้น และอาจอาศัยอยู่ในกระท่อมไม้ไผ่หลังเล็ก ไม่ได้รับเกียรติจาก ‘โลก’ ของพวกเธอ แต่เขาก็มีชีวิตที่เต็มอิ่มเหมือนดอกไม้กลีบลิ้นบาน อุดมสมบูรณ์ด้วยพลังจากภายใน...”

(เหลือเฟือคำ. 2538 : 55-59)

เธอผู้แสวงหาความหมายของชีวิตและตัวตนของตนเองผู้กำลังเกิดความสับสนหลายสิ่งหลายอย่างที่เกิดขึ้นในชีวิตของเธอผลักดันว่าเวียนในกระแสนิจของเธอแล้วค่อยๆ จางหายไป ดังข้อความว่า

...อะไรหลายอย่างผลัดกันเดินเข้ามาในความคิดของฉัน ใบหน้าของคนที่ยัก
ลอยเด่นเข้ามาแวบหนึ่ง พร้อมกับความรู้สึกที่บางครั้งกลมกลืน แนบแน่น อบอวน
บางครั้งแปลกแยก เบื่อหน่าย ใบหน้าของพ่อแม่ พี่น้อง ผลัดเวียนกันเข้ามาใกล้
เหมือนมาร้องเรียก มาครวญหาภาพของคนทุกข์ยาก ความต่ำทรามทางสังคม
และภาพการต่อสู้... ฉันค่อยๆ บรรจงวาดภาพเหล่านี้ออกไปทีละภาพ บางภาพ
แอบวนกลับเข้ามาอีกอย่างไม่รู้ตัว แต่ขณะนี้ฉันระมัดระวังตัวดี ในที่สุดมันก็
ค่อยๆ ลบหายไปจนหมด...

(เหลือเฟือคำ. 2538 : 58)

ในที่สุดก็ถึงเวลาที่เธอต้องตัดสินใจว่า จะค้นหาตัวตนและความหมายของชีวิตต่อไป หรือจะหยุดความคิดนี้แล้วดำเนินชีวิตไปอย่างเดิมซึ่งก็มีความสุขอยู่แล้ว แต่เธอก็เลือกเอาอย่างแรกแม้จะเริ่มต้นด้วยความเจ็บปวดก็ตาม

เรื่องผู้บริจาค

ผู้บริจาค เป็นเรื่องที่คุณเขียนแสดงทัศนะว่า อุดมการณ์ของมนุษย์ย่อมเปลี่ยนแปลงได้เสมอ เมื่อตนเองได้รับผลประโยชน์

ในเรื่องนี้สามิภรรยาคนหนึ่งต้องบริจาคเงินเป็นจำนวนสองหมื่นบาท เพื่อให้ลูกสาวได้เข้าเรียนในโรงเรียนมัธยมประจำจังหวัดที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่ง ซึ่งมีคนมาสมัครถึง 600 คน แต่โรงเรียนรับได้เพียง 200 คนเท่านั้น การสมัครใช้เวลาถึง 10 วัน และวันที่สมัครนักเรียนต้องถูกสัมภาษณ์ต่อหน้ากรรมการ 3 คน ทีละคน จากโต๊ะที่ 1 ไปโต๊ะที่ 2 และ 3 ตามลำดับ หลังจากนั้น 10 วันก็จะประกาศรายชื่อผู้ที่ไม่ผ่านการสัมภาษณ์และจะต้องไปจับฉลาก หากจับฉลากไม่ได้ก็ต้องไปวิ่งเดินขอบริจาคเงินให้แก่โรงเรียน โรงเรียนกันจำนวนผู้บริจาคไว้ 100 คน ทำให้ในปีหนึ่ง ๆ โรงเรียนทำรายได้จากการนี้ไม่น้อย ผู้บริจาคก็จะได้ชื่อว่าช่วยกันพัฒนาโรงเรียนให้เจริญก้าวหน้า มีอุปกรณ์ดนตรี กีฬา คอมพิวเตอร์ ห้องสมุด หอประชุม ที่ทันสมัย ผู้ปกครองส่วนใหญ่ยินยอมบริจาครวมทั้งสามิภรรยาคนนี้ แม้ว่าเมื่อครั้งเธอเป็นนิสิตในมหาวิทยาลัยพวกเธอเคยต่อต้านระบบการใช้เส้นสาย หรือระบบเด็กฝากมาแล้วก็ตาม

ผู้เขียนได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับค่านิยมของพ่อแม่ที่มักจะส่งบุตรหลานให้เข้าเรียนในโรงเรียนรัฐบาลที่มีชื่อเสียงของจังหวัด หากสอบคัดเลือกเข้าเองไม่ได้ก็จะมีการวิ่งเดินขอบริจาคเงิน การบริจาคจึงกลายเป็นความชอบธรรมอย่างหนึ่งของสังคมไปแล้ว เพราะใคร ๆ ก็ทำกัน ทั้งๆ ที่ระบบการวิ่งเดินโดยใช้เงินนี้สร้างบรรทัดฐานที่เลวร้ายให้แก่สังคม ดังข้อความว่า

...การวิ่งเดินบริจาคเงินจึงมีมามากมายหลายสายหลายเส้น และตัวเลขบริจาคก็ทวีจำนวนสูงขึ้นทุกที จนเหมือนการประมูลสินค้า โรงเรียนกันจำนวน “ผู้บริจาค” จากผู้จับฉลากได้ถึงครั้งต่อครั้ง ช่องทางนี้ทำรายได้ให้แก่โรงเรียนปีละไม่น้อย รอบหลวงนะหรือ ไม่มีทางได้ทำอะไรหรอก รอไปเถอะ “การบริจาค” จึงถูกสร้างให้กลายเป็นความหมายของมันคือการวิ่งเดินภายหลังกตึก หากเป็นเมื่อก่อนก็คงจะเรียกกันอย่างง่าย ๆ ตรงไปตรงมาว่า “การยัดเงิน” หรือ “ใช้เส้น”

(เหลืองฝ้ายคำ. 2538 : 64-65)

ในสังคมปัจจุบัน ความหมายของการบริจาคสามารถเปลี่ยนความรู้สึกของคนให้กลายเป็นความรู้สึกชื่นชมยินดี และผู้บริจาคก็คือ ผู้มีพระคุณของโรงเรียน ดังข้อความว่า

...แต่เดี๋ยวนี้ความชอบธรรมทางความรู้สึกของคน ทำให้ถ้อยคำน่าเกลียดเหล่านั้นถูกดัดแปลงเสียใหม่ให้ดูดีเป็น “การบริจาค” หรือ “บำรุงการศึกษา” มีหน้าจั่วยังมีความหมายเป็นคุณ ด้วยว่าเป็นการเอื้อให้คนที่ด้อยฐานะ คนที่ไม่มี ได้มีโอกาสใช้บริการร่วมกับเขาคนอื่นได้ ก็ด้วยเงินบริจาคเหล่านี้แหละ เพราะเงินบริจาคเหล่านี้เอามาใช้สร้างหอประชุม สร้างห้องสมุดซื้อคอมพิวเตอร์ ซื้ออุปกรณ์กีฬา เครื่องดนตรีและอุปกรณ์สู่ความเป็นเลิศอื่น ๆ อีกสารพัด ที่โรงเรียนอยากจะได้มาสนองตอบนักเรียน และที่สุดก็คือชื่อเสียงของโรงเรียน...

(เหลืองฝ้ายคำ. 2538 : 65)

ผู้เขียนได้แสดงทัศนะว่า แม้คนเรามีอุดมการณ์เพียงใด แต่เมื่อถึงคราวที่ตัวเองจะได้รับประโยชน์ ก็ต้องยอมละทิ้งอุดมการณ์นั้นของตนเพื่อทำตามกระแสสังคมที่ใคร ๆ เขาก็ทำกัน ดังเช่นในเรื่องนี้ ที่แม่ซึ่งเป็นคนที่มีความอุดมการณ์ ถูกหล่อหลอมมาจากการต่อสู้ในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เคยประท้วงต่อต้านพวกที่ทำผิดกติกาของสังคม แต่คราวนี้เพื่อผลประโยชน์ที่ตนเองจะได้รับเธอจึงต้องละทิ้งอุดมการณ์เพื่อให้ลูกได้เข้าเรียนในโรงเรียนที่มีชื่อเสียงอันดับหนึ่งของจังหวัด ดังข้อความ

...ร่องรอยของความคิด 14 ตุลา ยังคงอยู่หรือเปล่า คนรุ่นเราก็ไม่ต่างจากคนรุ่นไหน ๆ ที่เอาเข้าจริง ผลประโยชน์ตัวเองก็มาก่อนสิ่งอื่น เธอรู้สึกกลางแครงใจเหมือนที่เคยได้ยิน คำบอกเล่าถึงคนบางคนที่กลายเป็นเศรษฐีในวันนี้ กลางแครงใจใน “วิถี” แห่งการก้าวไปสู่จุดสุดยอด ที่บางคนบอกว่า ไม่ต่างจากกากเดนทรราชที่พวกเขาเคยประณาม...

(เหลืองฝ้ายคำ. 2538 : 67)

จากเรื่องนี้จึงเห็นทัศนะของผู้เขียนที่สะท้อนอุดมการณ์ของมนุษย์ว่า ไม่จริงยั่งยืน
พอถึงคราวที่ตนเองจะได้รับผลประโยชน์ก็ต้องเก็บอุดมการณ์นั้นเข้าลิ้นชัก และทำไปตาม
กระแสสังคมที่ใคร ๆ เขาก็ทำกัน

เรื่องหนานอ้าย

หนานอ้าย เป็นเรื่องที่คุณเขียนสะท้อนให้เห็นถึงการเอาเปรียบของคนในสังคมที่
คนโง่ยอมตกเป็นเหยื่อของคนฉลาดเสมอ ดังเช่น หนานอ้ายชาวบ้านผู้ประสบเคราะห์กรรม
หนานอ้ายเป็นพ่อหม้ายวัยห้าสิบเศษ แกมีนาอยู่สองแปลง แปลงละห้าไร่ แกต้องการจะขาย
ที่ดินแปลงหนึ่งเพื่อไปแต่งงานกับหญิงหม้ายคนหนึ่ง เพราะแกคิดว่าอยู่ตัวคนเดียวมานาน เมีย
เก่าหนีตามชายชู้ไป พอดีบ่ายงพากันในเมืองมาซื้อที่จากแกในราคา 1 แสนบาท โดยบ่ายงขอ
ค่านายหน้าด้วย หนานอ้ายพบอุปสรรคต่างๆ เริ่มตั้งแต่เมื่อไปเดินเรื่องติดต่อโอนที่กับทาง
อำเภอหลายครั้งเพราะเจ้าหน้าที่ทำงานล่าช้า ต้องรอกอยการอนุมัติจากหัวหน้าหน่วยงานตาม
ขั้นตอน แต่สิ่งที่หนานอ้ายพบเห็นคือเจ้าหน้าที่รับสินบนจากนายห้างเศรษฐีให้ช่วยจัดการเรื่อง
ที่ดินอย่างเร่งด่วน เจ้าหน้าที่คนนั้นก็รีบดำเนินการเรื่องให้ทันที หนานอ้ายต้องเสียเงินให้กับบ่ายง
100 บาท เป็นค่าช่วยเขียนและลงนามเป็นพยานการซื้อขาย แกต้องกู้เงินจากหลวงพ่อบ้าง 200
บาทเพื่อมาจ่ายค่ารังวัดโดยเสียดอกเบี้ยร้อยละ 5 ต่อเดือน บ่ายงยังได้แนะนำให้แกเลี้ยงข้าว
เลี้ยงเหล้าแก่พวกที่มารังวัดเพื่องานจะได้เสร็จเร็วขึ้น แต่แกไม่ยอม แกเกิดความกลัดกลุ้มใจ
คนซื้อที่ดินยังไม่ยอมจ่ายเงินอ้างว่าต้องโอนให้เสร็จก่อน ที่ก็ยังไม่ได้โอน เงินที่กู้หลวงพ่อก็
ยังไม่ได้ใช้คืน ช้าบ่ายงยังมาทวงค่านายหน้าอีก แกไม่รู้จะหันหน้าไปพึ่งใคร นอกจากการดื่ม
เหล้าแก้กลุ้ม และร้องเอะอะโวยวายอย่างคลุ้มคลั่งด้วยความคับแค้นใจ และที่ช้าเดิมหนานอ้าย
ลงไปอีกก็คือ ในคำวันเดียวกัน บ่ายงก็พาคนกรุงเทพฯ ไปหาสองพี่น้องที่ซื้อที่ดินจากแก เพื่อ
ขอซื้อที่แปลงที่ยังไม่ได้โอนนั้นต่อ ในราคาแสนห้าหมื่นบาท และตกลงกันว่า ค่าดำเนินการ
ขายทั้งหมดบ่ายงกับสองพี่น้องจะออกกันเองคนละครึ่ง

ผู้เขียนได้แสดงทัศนะว่า ไม่ว่าในสังคมชนบทหรือในสังคมเมืองผู้คนต่างก็มีแต่
ความเห็นแก่ตัว เอาเปรียบกัน ไร้น้ำใจที่จะพึ่งมีต่อกัน ดังจะเห็นได้จากการกระทำของ
ข้าราชการที่ไม่ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์ เห็นแก่ทรัพย์สินเงินทองและรับสินบนกระทำ

การทุจริตฉ้อราษฎร์บังหลวง ผู้เขียนสะท้อนแนวคิดนี้ผ่านพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ที่ดินที่รับสินบน ดังข้อความว่า

“คุณช่วยจัดการเรื่องที่ดินแปลงนี้ให้หน่อยนะ วันก่อนผมให้คนของบริษัทมา แล้วไม่ได้เรื่อง อยากได้ด่วนเลย เอ้อ... นี่...” นายห้างยื่นซองยาวๆ สีน้ำตาลให้ซองหนึ่ง

“ครับๆ ไม่มีปัญหา วันพฤหัสบดีนายห้างมารับ น.ส.๓ เดียวคิดค่าโอนเลยนะครับ”

“ขอวันพุธได้มั๊ย ผมจะให้เด็กมารับ”

“เอ้อ...ครับ” นายคนมีหนวดรับเอกสารหายเข้าไปในห้องพักใหญ่ ...

(เหลืองฝ้ายคำ. 2538 : 75)

และอีกข้อความตอนหนึ่ง ที่เจ้าหน้าที่รับเงินเป็นค่าตอบแทนการทำงานโดยไม่ได้คำนึงถึงความเหนื่อยยาก ลำบาก ของหนานฮ้ายชาวบ้านตาตุ่มๆ ที่ต้องกู้เงินมาให้ ดังข้อความว่า

...เจ้าหน้าที่รังวัดสองคนรับเงินคนละ 100 บาท แล้วก็กลับไป...

(เหลืองฝ้ายคำ. 2538 : 77)

และความไร้น้ำใจของเพื่อนบ้านที่เอารัดเอาเปรียบกับหนานฮ้ายคนซื้อที่คอยจ้องหาโอกาสเรียกร้องค่านายหน้าเป็นสิ่งตอบแทน ดังข้อความว่า

...ประจวบกับมีคนในเวียงมาหาซื้อที่ ผู้ทรงคุณวุฒินั้นแหละมันพามา แถมมันยังมากระซิบบอกหนานฮ้ายเหมือนบอกเลขหวยเลขแซ่ร้อกว่า “10 เนื่อ”...

(เหลืองฝ้ายคำ. 2538 : 71)

แม้กระทั่งการช่วยเหลือเล็ก ๆ น้อย ๆ จากเพื่อนบ้าน ก็ปราศจากน้ำใจ หนานฮ้ายต้องยอมเสียเงิน 100 บาท เป็นค่าเขียน ค่าเซ็นเป็นพยาน ดังข้อความว่า

...เมื่อได้หนังสือซื้อขายจากอำเภอมาแล้ว ใ้ว่าจะเสร็จสิ้นเรื่องราวง่าย ๆ

หนานอ้ายเอาไปให้บ้าย ผู้ทรงคุณวุฒิช่วยเขียนให้ พร้อมกับให้มันเซ็นเป็นพยาน มันยังคิดค่าเขียน ค่าเซ็นแกไปตั้ง 100 บาท เจ็บใจนัก...

(เหลืองฝ้ายคำ. 2538 : 73)

แม้แต่พระสงฆ์ผู้เป็นที่นับถือและศรัทธาของชาวบ้าน ยังประพฤติปฏิบัติตนไม่ถูกต้อง ศีลธรรมวินัยของสงฆ์ โดยการออกดอกเงินกู้ ไม่ได้ทำตัวอย่างเป็นที่พึงของชาวบ้านได้ ดังเช่นหลวงบุญมา ซึ่งเป็นหลวงพ่ที่หนานอ้ายคิดว่าพอที่จะพึ่งได้ก็กลับพึ่งไม่ได้เพราะหนานอ้ายจะต้องจ่ายดอกเบี้ยเมื่อคราวที่ไปยืมเงินจ่ายค่ารังวัดให้แก่เจ้าหน้าที่ ผู้เขียนสะท้อนพฤติกรรมของหลวงพ่ ดังข้อความว่า

... ยืมพ่หลวงบุญมาได้มา 200 บาท ต้องเสียดอกอีกร้อยละห้าต่อเดือน

“เอาเตอะ ขายหอมได้แล้วผมจะเอามาแทน” หนานอ้ายยกมือไหวพ่หลวง ปลก ๆ ...

(เหลืองฝ้ายคำ. 2538 : 76-77)

จากเรื่องนี้ผู้เขียนได้แสดงทัศนะให้เห็นถึงชีวิตของผู้คนในสังคมนั้นไม่ว่าจะเป็นสังคมในเมืองหรือสังคมในชนบท คนโง่ข้อมดกเป็นเหยื่อของคนฉลาดเสมอ ผู้คนต่างเอารัดเอาเปรียบ แก่งแย่งเพื่อผลประโยชน์ของตน ปราศจากความเมตตาปรานีต่อกัน น้ำใจและความโอบเอื้ออารีนับวันแต่จะเหือดหายไปจากสังคม

เรื่องสองแม่

สองแม่ เป็นเรื่องของแม่เฒ่าวัย 60 ปีเศษ สองคนที่มาจากสภาพครอบครัวที่แตกต่างกัน แต่ในบั้นปลายชีวิตต้องมาประสบชะตากรรมอย่างเดียวกัน ทั้งสองคนพบกันที่วัดและพูดคุยกันถูกคอจึงชวนกันทั้งบ้านมาอยู่กุฏิในวัดส่วนของแม่ชี แม่คนแรกทั้งบ้านมาเพราะความเงิบเหงา ว้าเหว่ ที่ลูกๆ ทั้งให้อยู่คนเดียว ส่วนแม่คนที่สองต้องทั้งครอบครัวมาอยู่วัดเพราะทนความวุ่นวายของลูกหลานไม่ไหว

ผู้เขียนได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับหญิงชราสองคนในสังคมไทยปัจจุบันที่ต่างก็ดำเนินชีวิตอย่างลำบากตรากตรำ เลี้ยงลูกชายหญิงมาอย่างดีที่สุดเท่าที่แม่จะทำได้ เพราะสามีของเธอตายตั้งแต่ลูกคนเล็กอายุได้ขวบเดียว แม่คนแรกคือแม่ถม มีลูกห้าคน นางส่งเสียลูกๆ ของนางให้เรียนสูงๆ จนจบปริญญาตรีและมีงานทำที่มั่นคง แต่ลูกๆ ของนางไปอยู่ที่อื่นกันหมด นานๆ จะกลับมาเยี่ยมนางสักครั้ง และก็รีบกลับไปเพราะไม่รู้จะอยู่ทำอะไร ทั้งการงานก็มากมายรออยู่ แม่ถมจึงถูกทิ้งให้อยู่อย่างหงอยเหงาแต่เพียงผู้เดียว บางครั้งแม่ถมก็มีความคิดสับสนว่า นางมีความสมหวังในชีวิตแล้ว แต่เมื่อคิดอีกทีว่านางก็รู้สึกเหมือนขาดอะไรไปบางอย่าง ชีวิตดูเงียบเหงาว่างเปล่า ดังข้อความ

...ยามค่ำคืนเวลานอนมองเพดานห้องอยู่คนเดียว แม่ถมเคยถามตัวเองว่า เราปรารถนาอะไรในชีวิต ทุกสิ่งดูจะสมปรารถนาหมดแล้วไม่ใช่หรือ อีกความรู้สึกหนึ่งค่านว่า ยังหอรอก - อะไรอีกล่ะที่ปรารถนา - แม่อยากอยู่ใกล้ชีวิตลูกๆ อยากมีชีวิตที่อบอุ่นเหมือนเมื่อครั้งที่ลูกยังเป็นเด็กเล็กๆ กันอยู่...

(เหลืองฝ้ายคำ. 2538 : 82)

แม้แม่ถมจะอยู่คนเดียวอย่างเงียบเหงา แต่นางก็ไม่คิดจะไปอยู่กับลูกคนโตทั้งๆ ที่ลูกก็ชวนนางไปอยู่ด้วย นางพอใจที่จะอยู่บ้านนอกซึ่งเป็นที่ดินางคุ้นเคยมาตั้งแต่เกิด ดังข้อความว่า

...แม่ถมอยู่บ้านนอก ถึงจะอยู่คนเดียว แต่กระไดบ้านไม่เคยแห้ง มีคนมาหา มาคุยทั้งวัน อยากจะเดินไปบ้านไหนก็ได้ เพราะประตูบ้านเปิดตลอดถึงกันหมด แengอะไรต้มอะไรก็เอาไปแลกแบ่งปันกันกิน ถึงบ้านแม่ถมจะหลังเล็กแต่ก็มีบริเวณให้ปลูกผักปลูกหญ้า รู้สึกหายใจหายคอสะดวก ที่สำคัญ แม่ถมรู้สึกมีอิสระเมื่ออยู่ที่บ้าน แม่ถมเหมือนต้นไม้ใหญ่ แผ่กิ่งก้านสาขา รากแก้วรากฝอยแทงทะลุแผ่นดินเป็นรัศมีกว้างไกล จะให้ใครใหญ่ไปเกิดในบ้านจัดสรร ทาวน์เฮ้าส์ คอนโดมิเนียม ในที่ดินเท่ากระเบาะมีได้อย่างไร...

(เหลืองฝ้ายคำ. 2538 : 82-83)

ส่วนแม่เวียนมีลูกเจ็ดคน ลูกของนางจบชั้นประถมปีที่หกแล้วก็ออกมาทำงานเป็น ชาวนา ชาวไร่ รับจ้างทำงานตามโรงงาน รับจ้างเย็บผ้า เป็นช่างก่อสร้าง และใช้แรงงาน รับเหมาขุดบ่อ ถมดิน ลูกๆ ของแม่เวียนมีครอบครัวไปกันหมดแล้ว แต่ยังคงอาศัยอยู่กับนาง ในบ้านหลังใหญ่ของนาง แม่เวียนมีฐานะดีพอสมควร นางมีที่ดินราว 50 ไร่ ลูกๆ อยากให้ นางแบ่งที่นาให้ ต่อมานางได้แบ่งมรดกที่เป็นที่ดินนี้ให้ลูกคนละประมาณ 7 ไร่ตามความ ต้องการของลูกๆ ลูกบางคนเอาที่ดินไปขายเพื่อซื้อรถกระบะและผันตนมาเป็นพ่อค้าเร่ขาย ของตามหมู่บ้าน ลูกบางคนก็เอาไปซื้อตู้เย็น โทรทัศน์ รถเครื่อง เอาไว้ใช้สอย มีลูกชายคน เดียวที่ยังไม่ยอมขายที่ดิน ยังคงทำนาปลูกข้าวอยู่ แต่ในสายตาของภรรยาว่า สามเณรเฒ่า เป็น ชาวนาต่ำต้อยน่ารังเกียจ ลูกชายคนหนึ่งของนางไปขายแรงงานที่สิงคโปร์ แต่ก็ไม่ได้ส่งเงินมา ให้นาง นอกจากลูกชายคนนี้แล้ว ลูกทุกคนก็ยังอยู่กับนาง บ้านของนางจึงวุ่นวายด้วยการ ได้เถียงระหว่างลูกชาย ลูกหญิง ลูกเขย และลูกสะใภ้ ไม่เว้นแต่ละวัน อีกทั้งนางยังต้องช่วย เลี้ยงหลานๆ อีกหลายคน ซึ่งล้วนแต่เป็นเด็กกำลังกินกำลังนอนและกำลังซุกซนตามประสา นางรู้สึกเหน็ดเหนื่อยและเบื่อหน่ายสภาพเช่นนี้มากจนนางล้มป่วยลง ดังข้อความว่า

...แม่เวียนพะอืดพะอมกับเรื่องราวในบ้านจนล้มป่วยลง หลังจากนั้นไม่นาน พวก ลูกเดັก็ไปนิมนต์พระมาทำพิธีปิดรังควานที่บ้าน พวกเขารวมตัวกันได้อีกครั้งหนึ่ง และต่างก็ยกความผิดให้กับ “ผีร้าย” ที่เข้ามาเกาะกุมชะตาชีวิตของพวกเขาในช่วง ที่ผ่านมา...

(เหลือเฟียคำ. 2538 : 90-91)

สิ่งที่ทำให้แม่เวียนสะเทือนใจอีกอย่างหนึ่งก็คือ การที่ลูกชายผืนดินของบรรพบุรุษที่ นางแบ่งให้และไม่คิดทำนาอีกต่อไป นางเห็นว่าเป็นเรื่องร้ายแรงที่ชาวนาจะต้องซื้อข้าวกิน นางเสียดายที่ผืนดินอันอุดมสมบูรณ์จะต้องไร้ประโยชน์อยู่ใต้อาคารคอนกรีต ดังข้อความว่า

...น่าเสียดายผืนดินที่อุดมสมบูรณ์ เป็นที่เกิดผักหญ้าอาหารเลี้ยงดูผู้คน ต้องกลาย ไปเป็นธาตุไร้ประโยชน์อยู่ใต้อาคารคอนกรีต...

(เหลือเฟียคำ. 2538 : 88)

แม่ทั้งสองคนเมื่อพบกันที่วัดต่างก็ปรับทุกข์ซึ่งกันและกัน แม่เวียนบอกว่าแม่ถมเป็นคนโชคดียี่สิบปีได้เรียนสูง ๆ ได้การงานที่ดีทำ มีหน้ามีตาทั้งทุกคน ฝ่ายแม่ถมก็บอกว่าแม่เวียนก็เป็นคนโชคดียี่สิบปีอยู่กับลูกกับหลานอย่างอบอุ่น ไม่เจ็บเหงาอย่างแม่ถมที่ต้องอยู่อย่างคนเดียว แม่เวียนจึงสรุปว่า

“มีหรือไม่มีก็ต้องมาอยู่วัดอยู่ดีแหละ ฮ่า ๆ ๆ”

สองแม่หัวเราะให้กันเสียงดัง

(เหลือเฟือคำ. 2538 : 91)

จากเรื่องนี้ผู้เขียนได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับแม่เฒ่าสองคนที่มาจากสภาพครอบครัวที่ต่างกัน แต่ในบั้นปลายชีวิตต้องประสบชะตากรรมอย่างเดียวกัน คือหันหน้าเข้าวัด วัดจึงกลายเป็นที่พึ่งทางใจของสมาชิกในสังคมและเป็นที่มนุษย์แสวงหาความสุข

เรื่องช่าง

ช่าง เป็นเรื่องที่สะท้อนภูมิปัญญาชาวบ้านอันทรงคุณค่าในงานช่างฝีมือที่คนรุ่นก่อนสั่งสมมานาน แต่บัดนี้กำลังจะสูญหายไป เพราะเครื่องจักรจะเข้ามาทำหน้าที่แทนช่าง เพิ่มปริมาณการผลิตให้ทันตาม “ออร์เดอร์” ลุงจันทร์ เป็นช่างชาวพม่าวัยเจ็ดสิบเศษ แก่อยู่ในเมืองไทยมาหลายสิบปี แก่เป็นชาวบ้านธรรมดาผู้สร้างสร้งงานช่างด้วยการทำสมุดไทย หรือ “ปั๊” คุณค่าในฝีมือของช่างที่บรรจงสร้างสร้งงานด้วยใจรัก และด้วยพลังศรัทธาอย่างเต็มเปี่ยม ทำให้ได้เนื่องานที่มีกลิ่นอายวัฒนธรรมพื้นบ้าน แต่ต่อมา งานช่างฝีมือเหล่านี้ก็ถูกเปลี่ยนแปลงกระบวนการทำ เพราะไม่ใช่สินค้าหัตถกรรมอีกต่อไป เมื่อกิจการงานทำกระดาษขยายกว้างขึ้น ลุงจันทร์ก็ใช้เครื่องมือเปลือกไม้แทนการทุบด้วยมือ ซึ่งให้ผลผลิตได้เร็วกว่าและมีปริมาณมากพอตามความต้องการของคนซื้อ กลายเป็นธุรกิจการค้าที่ต้องแข่งขันกัน ผลผลิตจึงขาดกลิ่นอายสีสนของพื้นบ้าน และงานช่างฝีมือกำลังถูกเก็บเข้าตู้ตามร้านขายของเก่าซึ่งพร้อมที่จะขายให้แก่ฝรั่งไปในที่สุด

ผู้เขียนได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับคุณค่าที่น่ายกย่องของงานช่างว่า เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาอันสูงส่งที่ช่างเป็นผู้สร้างสร้งด้วยพลังแห่งความคิด สมาธิ และความรู้สึกลึก

ในถ่ายทอดในเนื่องงานด้วยฝีมือ กว่าจะสำเร็จได้ด้วยความพากเพียรและความศรัทธา สืบทอดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมให้คนได้ชื่นชมในผลงาน ดังข้อความที่ผู้เขียนได้บรรยายว่า

...เนี่ยนเนื่อกระดาศสีน้ำตาลเพราะไม่ได้ฟอกขาว คูมีเสน่ห์ในความงามแบบเรียบๆ ของมัน ทุกครั้งที่เห็น มันทำให้ฉันนึกย้อนไปถึงมือของคนทำ จังหวะที่หลังมือแตะเยื่อกระดาศ ไล่พรูวอยู่บนระลอกน้ำ พลังแห่งสมาธิสักเท่าใดที่จะเพ่งรวมไปยังเนื่องงาน กว่าจะสำเร็จออกมาเป็นชิ้นเป็นอันให้เราได้ชื่นชมกัน พลังแห่งความรู้สึกอีกล่ะ ยิ่งในสมัยก่อนคนทำเพื่อไปถวายวัด ให้พระได้ใช้จัดการตัวกรรม สืบทอดพิธีกรรมและศาสนา “ศรัทธา” คือพลังแห่งความคิด ความรู้สึกจะด้วยเพราะหวังบุญหรือสวรรค์ก็แล้วแต่ แต่ “ศรัทธา” ก็ทำให้งานช่างได้เติบโตและอยู่รอดมาได้...

(เหลือเฟือคำ. 2538 : 94)

ผู้เขียนได้สะท้อนแนวความคิดว่า คุณค่าของงานช่างฝีมือพื้นบ้านที่คนรุ่นก่อนสั่งสมมานานกำลังจะสูญหายไป เพราะคนในยุคปัจจุบันนิยมใช้เครื่องจักรเข้ามาทำงานแทนแรงงานคน เพื่อเพิ่มปริมาณการผลิตให้ทันการสั่งซื้อ การผลิตด้วยเครื่องจักรทำให้ผลผลิตในงานขาดกลิ่นอาย สีสันของพื้นบ้าน ดังเช่น ลุงจันทร์ ใช้เครื่องยนต์โมโตเปิ้ลอกไม้มาทำกระดาศแทนการใช้มือทุบ เพราะเห็นว่าสะดวกสบาย ประหยัดเวลา และได้ผลผลิตมากกว่า จึงทำให้คุณค่าภายในแห่งความเป็นช่างของลุงจันทร์ได้เสื่อมสลายลงไป เพราะแก่เต็มใจรับใช้เครื่องยนต์นั้นด้วยความภาคภูมิใจ ดังข้อความว่า

...ลุงชี้ไปที่เครื่องโมโตน้ำเงิน 2 เครื่อง มีมอเตอร์แรงครึ่งติดตั้งอยู่ มันเป็นเครื่องโมโตเปิ้ลอกไม้ที่เขาทำกระดาศ

“เดี๋ยวนี้สบายแล้ว” ท่าทางลุงแข็งขันนิด ๆ

“เขาเอามาให้ละ”

“เขาไหนล่ะลุง”

“นายห้างที่มาซื้อกระดาศนั่นแหละ เขาว้ามัวแต่ทุบมือไม่ทันกินหรอก เขาเลยยกไอนี้มาให้เลย”

“ไอ้เนี่ย” ของลุงกำลังทำงาน เสียงมอเตอร์เดินหึ่ง ๆ ๆ... อยู่ตลอดเวลา

“ครึ่งชั่วโมงก็ใช้ได้แล้ว”

“ถ้าทูปมือละลุง”

“ครึ่งวันโน่นแหละ” ลุงตื้นตันกับ “ไอ้เนี่ย” พอสมควร แม้ว่ามันจะเป็นเพียงเครื่องจักรเล็ก ๆ ...

(เหลือเฟือคำ. 2538 : 97)

และความเสื่อมสลายในงานช่างซึ่งนับวันแต่ละลำสมัยเพราะคนนิยมหันไปใช้เครื่องจักรกันมาก ดังข้อความว่า

...ภาพของงานช่างที่ให้ “ความสุข” กับคนทำงานจะรางเลือนออกไปทุกที และกลายเป็นความล้าสมัยที่น่าหัวเราะ หากใครพูดถึง... นี่กระมังที่คนหันหน้าไปหาเครื่องจักรกันมากขึ้น

(เหลือเฟือคำ. 2538 : 99)

การผลิตงานเพื่อเพิ่มปริมาณให้ทันกับความต้องการของผู้สั่งซื้อเป็นผลดีทางธุรกิจก็จริง แต่ผลเสียที่เกิดขึ้นกลับมีมากมายไม่คุ้มกัน เพราะแม่น้ำลำธารที่เคยใสสะอาดกลับเน่าเสีย มีมลพิษจากสารเคมีที่ทำลายสัตว์น้ำ พันธุ์ไม้ และผืนดินได้ถูกทำลายไปด้วยฝีมือของมนุษย์อย่างลุดจันท์ ไม่ใช่เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรมแต่เพียงฝ่ายเดียว ภาพสะท้อนให้เห็นถึงปัญหามลภาวะที่เกิดขึ้นจากน้ำมือของมนุษย์ ดังข้อความว่า

...ทัศนียภาพริมฝั่งแม่น้ำกยยังคงงดงามเหมือนเดิม สิ่งที่เพิ่มขึ้นคือ คนงานของลุดจันท์ที่นั่งลำเปือกไม้เป็นแถวยาว สารเคมีจากการฟอก-ด้อมไผ่ลงแม่น้ำเป็นทางยาวสีน้ำตาลเข้ม แม่น้ำกยสายกว้างใหญ่เริ่มรับรสปร่าแปลกจากน้ำมือมนุษย์ เช่นที่แม่น้ำสายใหญ่หลายสายเคยประสบชะตากรรมมาก่อนหน้านั้นแล้ว ...

(เหลือเฟือคำ. 2538 : 98)

จากเรื่องนี้ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นว่างานช่างที่แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาชาวบ้านอันทรงคุณค่ากำลังจะเสื่อมสลายไปตามยุคสมัยด้วยความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยี ทำให้ผู้คนหันไปนิยมใช้เครื่องจักรกลอย่างเต็มใจ แม้ผลิตภัณฑ์ที่ได้จะขาดกลิ่นอาย สีสันของพื้นบ้าน ขาดจิตวิญญาณแทรกปนอยู่ในเนื้องานก็ตาม และที่เลวร้ายยิ่งไปกว่านั้นก็คือการละเลยภูมิปัญญาของชาวบ้านที่เป็นรากเหง้าทางวัฒนธรรมของสังคม

เรื่องชัชชนะ

ชัชชนะ เป็นเรื่องของ การต่อสู้กับความเจ็บปวดของผู้เป็นแม่ที่ต้องเสี่ยงชีวิตในการให้กำเนิดลูกแทบเอาชีวิตไม่รอด แต่ก็นำมาซึ่งความสุขอันยิ่งใหญ่ ซึ่งความสุขนี้พระเจ้าประทานให้เฉพาะเพศหญิงเท่านั้น จันทรเจ้าหญิงวัยสามสิบเศษมีลูกสองคนห่างกันสี่ปี คนแรกเป็นผู้หญิง คนที่สองเป็นผู้ชาย การคลอดสองครั้งคลอดที่โรงพยาบาลในจังหวัด ท้องแรกเธอคลอดก่อนกำหนดไปแปดวัน ก่อนคลอดเธอปวดทรมานถึงแปดชั่วโมง เธอยังจำถ้อยคำไร้น้ำใจของพยาบาลอย่างไม่มีวันลืม ท้องครั้งที่สอง ความเจ็บปวดก็ไม่ลดน้อยลง หมอจึงบล็อกหลัง การคลอดจึงไม่เจ็บปวดทรมานมาก ต่อจากนั้นเธอก็ให้หมอทำหมันภายหลังการคลอด เมื่อความเจ็บปวดผ่านพ้นไป ภาระหน้าที่ของแม่สิ้นสุดลงกลายเป็นความชื่นชมยินดี และเป็นชัยชนะอันยิ่งใหญ่ของลูกผู้หญิงที่ผู้ชายไม่มีสิทธิ์มี

ผู้เขียนได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์ว่า ความเจ็บปวดทรมานเป็นเรื่องของชีวิตที่แม้ทุกคนต้องประสบเมื่อต้องคลอดลูก ไม่เพียงแต่ความเจ็บปวดเท่านั้น แต่ยังเป็นการเสี่ยงชีวิตของผู้ให้กำเนิดด้วย จนรู้สึกว่าการเข้าไปอยู่ในระหว่างความเป็นกับความตายเกือบเป็นจุดเดียวกัน ดังข้อความที่ผู้เขียนได้บรรยายไว้ว่า

... จันทรเจ้าจำได้ว่าเจ็บสุดชีวิต เหมือนธาตุในตัวแตกกระจาย แต่ความรู้สึกยังคงอยู่ วินาทีแห่งการเกิดและการตายเกือบจะเป็นจุดเดียวกัน...

(เหลืองฝ้ายคำ. 2538 : 104)

ผู้เขียนได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับความเจ็บปวดว่าเป็นความอึดอัดที่เพิ่มทวีขึ้นจนทำให้เกิดอาการดิ้นทุรนทุรายเพื่อที่จะมีชีวิตอยู่ และในความเจ็บปวดไม่ได้มีแต่ความเจ็บปวดแต่

เพียงฝ่ายเดียว หากยังมีความรื่นรมย์ปดอยู่ในชีวิตแห่งความเป็นความตายด้วย นับเป็นชัยชนะ
ในชีวิตของลูกผู้หญิงคนหนึ่งที่พักผ่อนความเจ็บปวดมาแล้วแทบเอาชีวิตไม่รอด และความ
เจ็บปวดก็พัฒนาเป็นความสุขในภายหลัง เป็นชัยชนะในชีวิตของลูกผู้หญิง ดังข้อความว่า

...จันทร์เจ้าเห็นสามียืนรอน้ำห้อง หน้าตาของเขบอกความปลาบปล้ำ แม้
จะรู้สึกไม่ต่างจากหล่อนมากนักว่าภาระหนักกว่ากำลังรอน้ำข้างหน้า เขาเข้ามาบีบ
มือหล่อนเบาๆ เหมือนจะบอกว่า “เห็นใจนะ เจ็บมากไหม”

จันทร์เจ้ายิ้ม แม้จะเป็นยิ้มอ่อนระโหยเต็มที แต่หล่อนก็รู้ว่า นี่เป็นชัยชนะอีก
ครั้งหนึ่งของหล่อน ชัยชนะในชีวิตของลูกผู้หญิง ที่ผู้ชายคนไหนก็ไม่มีสิทธิ์มี...

(เหลืองฝ้ายคำ. 2538 : 110)

เรื่องนี้ผู้เขียนได้แสดงทัศนะให้เห็นว่าความเจ็บปวดทุกข์ทรมานของผู้เป็นแม่ทุกคน
ที่ต้องประสบเมื่อให้กำเนิดบุตร แต่ก็นำซึ่งความสุขอันยิ่งใหญ่ และภาระหน้าที่นี้ผู้หญิงเท่านั้น
ที่โชคมีสิทธิ์ได้รับ

จากการศึกษาแนวคิดในเรื่องสั้นเรื่องสองแม่ พบว่า เหลืองฝ้ายคำ เสนอให้เห็นถึง
ความเปลี่ยนแปลงในสังคมชนบทที่ได้รับอิทธิพลจากสังคมสมัยใหม่ และทำให้วิถีชีวิตของ
ชนบทเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ค่านิยมวัตถุมากขึ้น ความเจริญจากเมืองได้ทำลายคุณค่าของ
ความเป็นมนุษย์ลง เสนอแนวคิดด้านมนุษยธรรม เสนอให้คนในสังคมเห็นอกเห็นใจกัน มอง
เห็นความดีงามของบุคคลอื่น แนวคิดที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ การเสนอแนวคิดในเชิงปรัชญา
ให้เห็นถึงคุณค่าของมนุษย์และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติได้อย่างแยกย่อย

บทที่ 3

วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างเรื่องสั้นกับสังคมไทยจากเรื่องสั้นรางวัลดีเด่นของ คณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ในช่วง พ.ศ. 2533-2539

วรรณกรรมเป็นผลงานสร้างสรรค์ของผู้เขียนที่เกิดจากประสบการณ์ อารมณ์ และความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อสภาพการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม แสดงเรื่องราวถ่ายทอดชีวิตมนุษย์อันหลากหลายตามสภาพความเป็นจริงของสังคม นักเขียนย่อมมีส่วนร่วมสะท้อนภาพสังคมในแต่ละยุคสมัย สุชาติ สวัสดิ์ศรี (2533 : คำนำ) กล่าวไว้ว่า “ปรากฏการณ์ที่สำคัญที่เราไม่อาจปฏิเสธได้คือ วรรณกรรมสะท้อนภาพสังคมและชีวิตผู้คนในสังคมแต่ละยุคสมัย แสดงความเป็นไปทางการเมือง ความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจ สภาพวัฒนธรรม ระดับการศึกษา และการรับรู้ต่างๆ ซึ่งสะท้อนออกมาให้เราเห็นไม่ทางตรงก็ทางอ้อม”

แง่มุมของสังคมและความเป็นมนุษย์มักปฏิสัมพันธ์กับวรรณกรรม เพราะผู้สร้างวรรณกรรมไม่สามารถที่จะหลีกเลี่ยงอิทธิพลสภาพการณ์หรือเหตุการณ์ของสังคมได้ จึงสะท้อนเหตุการณ์ทั้งหมดออกมาตามเหตุการณ์ที่มองเห็น และตีความหมายในเรื่องราวที่เกิดขึ้นด้วยทัศนะที่กว้างไกล ไม่เพียงแต่จะสะท้อนภาพเฉพาะสังคมปัจจุบันเท่านั้น แต่ยังสะท้อนภาพกันไปอย่างต่อเนื่องและสามารถคาดคะเนไปถึงอนาคตได้ เรื่องสั้นไทยในปัจจุบันได้พัฒนาทั้งรูปแบบและเนื้อหาสอดคล้องกับสังคมไทยในยุคปัจจุบัน เพราะนักเขียนจะเป็นผู้เข้าใจสภาพความเป็นไปของมนุษย์ในสังคมได้ชัดเจนกว่าผู้อื่น ทำให้ผู้อ่านได้สัมผัสความเป็นไปของชีวิต ความเป็นอยู่ของผู้คนในสังคมมากขึ้น ตลอดจนปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น และชี้แนะแนวทางแก้ไขปัญหา สุภา ศาสุวรรณ (2525 : 2) กล่าวไว้ว่า “ในปัจจุบันนี้ เรื่องสั้นไทยได้พัฒนาไปทั้งด้านรูปแบบและเนื้อหา ลักษณะโครงเรื่องและเนื้อเรื่องมีความสัมพันธ์กับชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคมมากขึ้น โดยนักเขียนได้ใช้เรื่องสั้นเป็นเครื่องมือในการบันทึกความเป็นไปของสังคม จำลองความรู้สึกนึกคิดของคนในสังคม เช่น ความรู้สึกและปฏิกิริยาต่อสังคม การวิพากษ์วิจารณ์ระบบการเมือง การปกครอง ตลอดจนบันทึกความเปลี่ยนแปลงและความเป็นไปของเหตุการณ์ในบ้านเมืองในยุคของผู้เขียน ซึ่งได้สอดแทรกไว้ในพฤติกรรมหรือความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร บทสนทนา เป็นต้น”

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคม คือการศึกษาภาพสะท้อนของสังคมที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรม อันเป็นภาพสะท้อนจากประสบการณ์ของผู้เขียนและเหตุการณ์ในสังคม

ในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมได้มีผู้รู้อธิบายหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

เวลเลก (Wellex. 1971 : 94-109) ได้เสนอทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างวรรณคดีกับสังคมไว้ว่า วรรณคดีเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมที่ใช้ภาษาเป็นสื่อกลาง และวรรณคดีเป็นสิ่งที่สร้างสรรค์สังคมวรรณคดียุคโบราณเป็นสัญลักษณ์และเครื่องมือวัดสังคมในแง่ต่างๆ วรรณคดีเป็นศูนย์กลางและเป็นมาตรฐานของความก้าวหน้าที่สำคัญของสังคม ทั้งนี้เพราะนักเขียนซึ่งเป็นสมาชิกหน่วยหนึ่งของสังคมที่ได้รับความยอมรับนับถือ จะได้บรรยายถึงกลุ่มคนตามพื้นที่ที่เป็นอยู่ วรรณคดีเกิดขึ้นในส่วนที่สัมพันธ์กับสถาบันทางสังคมเฉพาะแห่ง วรรณคดีจึงมีหน้าที่ในสังคมหรือมีประโยชน์ไม่เฉพาะแต่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเท่านั้น หากแต่วรรณคดีจะเป็นตัวแทนบางแง่ของสังคม นักเขียนจะแสดงออกถึงประสบการณ์และแนวคิดของสังคมแม้จะไม่สามารถบรรยายชีวิตได้ทั้งหมด หรือแม้แต่ส่วนหนึ่งของชีวิตในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งอย่างสมบูรณ์ได้ แต่ก็พอจะเป็นเกณฑ์ได้ว่านักเขียนจะบรรยายชีวิตส่วนตัวของเขา ซึ่งน่าจะเป็น “ตัวแทน” ของสังคมในสมัยของเขาได้

วิธีการศึกษาความสัมพันธ์ ระหว่างวรรณคดีกับสังคมนั้นเป็นการศึกษาผลงานของวรรณกรรมในฐานะเป็นเอกสารทางสังคม โดยนึกถึงสภาพความเป็นจริงของสังคมเพราะวรรณคดีเป็นบางส่วนของวัฒนธรรม และอีกประการหนึ่ง “สิ่งแวดล้อม” ที่ทำให้ผลงานทางวรรณคดีนั้น อาจจะเกี่ยวกับถ้อยคำ หลักภาษาหรือขนบประเพณี เพราะอย่างน้อยวรรณคดีก็ต้องเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจ การเมือง และสถาบันทางสังคมตามความเป็นจริง วรรณคดีต้องสัมพันธ์กับกิจกรรมของมนุษย์ด้วย เพราะโดยทั่วไปวรรณคดีจะกล่าวถึงการดำเนินชีวิตของผู้คน ของครอบครัว บทบาทของครอบครัว สภาพเศรษฐกิจ การเมือง การมีและใช้อำนาจของฝ่ายปกครอง

✓ ตรีศิลปี บุญขจร (2535 : 719) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ของวรรณกรรมกับสังคมไว้ว่า ความสัมพันธ์ของวรรณกรรมกับสังคมอาจเป็นไปได้ 3 ลักษณะ คือ

ลักษณะแรก วรรณกรรมเป็นภาพสะท้อนสังคม การสะท้อนสังคมของวรรณกรรมมิใช่เป็นการสะท้อนอย่างบันทึกเหตุการณ์ทำนองเอกสารประวัติศาสตร์ แต่เป็นภาพสะท้อน

ประสบการณ์ของผู้เขียนและเหตุการณ์ส่วนหนึ่งของสังคม วรรณกรรมจึงมีความเป็นจริงทางสังคมสอดแทรกอยู่

ลักษณะที่สอง สังคมมีอิทธิพลต่อวรรณกรรมหรือต่อนักเขียน นักเขียนอยู่ในสังคมย่อมได้รับอิทธิพลจากสังคมทั้งด้านวัฒนธรรม ขนบประเพณี ศาสนา ปรัชญา และการเมือง สภาพการณ์ของปัจจัยเหล่านี้ย่อมเป็นสิ่งกำหนดโลกทัศน์ และชีวิตทัศน์ของเขา การพิจารณาอิทธิพลของสังคมต่อนักเขียนควรให้ความสนใจว่านักเขียนได้รับอิทธิพลจากสังคมอย่างไร และเขามีท่าทีสนองตอบต่ออิทธิพลเหล่านั้นอย่างไร

ลักษณะที่สาม วรรณกรรมหรือนักเขียนมีอิทธิพลต่อสังคม นักเขียนที่ยิ่งใหญ่นอกจากจะเป็นผู้มีพรสวรรค์ในการสร้างวรรณกรรมให้มีชีวิตโน้มน้าวจิตใจผู้อ่านแล้วยังเป็นผู้มีทัศนะกว้างไกลกว่าคนธรรมดา ทั้งนี้ส่วนหนึ่งเป็นเพราะเขามีความเข้าใจและเข้าถึงสภาพของมนุษย์และสังคมได้ลึกกว่าคนทั่วไปมองเห็น จึงไม่เพียงแต่จะเสนอภาพปัจจุบันอย่างถึงแก่นของความเป็นจริงเท่านั้น แต่ยังคาดคะเนความเป็นไปในอนาคตได้อีกด้วย

ในบทนี้ผู้วิจัยจะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมโดยใช้เกณฑ์การวิเคราะห์จากผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าวข้างต้นเป็นแนวทางเพื่อวิเคราะห์เรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลดีเด่นของคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ในช่วง พ.ศ. 2533 - 2539 ในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ด้านสังคม
2. ด้านการเมือง
3. ด้านเศรษฐกิจ
4. ด้านการศึกษา
5. ด้านวัฒนธรรม

ฯลฯ

1. ภาพสะท้อนด้านสังคม

วรรณกรรมเป็นภาพจำลองชีวิตมนุษย์สะท้อนให้เห็นภาพของสังคมในแง่มุมใดมุมหนึ่งของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น นักเขียนเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมยากที่จะหลีกเลี่ยงอิทธิพลของสังคมในยุคของตนได้ เรื่องราวชีวิตของมนุษย์และสภาพการณ์ในช่วงเวลาหนึ่ง นักเขียนเป็นผู้มองเห็นเหตุการณ์นั้นด้วยความสนใจและมีจินตนาการสร้างสรรค์ นำวัตถุดิบจากสังคมผูกเป็นเรื่องราวขึ้น แล้วนำมาถ่ายทอดประสบการณ์ที่ตนได้รับไว้ในวรรณกรรมได้

อย่างสมจริง ทักษะของผู้เขียนที่ปรากฏในวรรณกรรมจะเป็นตัวแทนความคิดของผู้คนในสังคม วิพากษ์วิจารณ์ เสนอปัญหาและแนวทางแก้ไขเพื่อให้สังคมดำรงอยู่ด้วยความสันติสุข วรรณกรรมและสังคมจึงมีอิทธิพลต่อกัน ดังที่ ดวงมน จิตรจำนง (2523 : 56) กล่าวไว้ว่า “วรรณกรรมนั้นย่อมสะท้อนให้เห็นภาพของสังคม เพราะว่าสังคมมีส่วนสร้างจินตนาการ และความรู้สึกของนักประพันธ์ วรรณกรรมและสังคมย่อมมีอิทธิพลต่อกัน ความคิดเห็นของกวีอาจเป็นตัวแทนความคิดของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือของสังคมทั้งหมด อาจเป็นความคิดที่คล้อยตามหรือรักษาความคิดของสังคมหรือเป็นความคิดที่คัดค้านสังคมของเขาเองได้ ในลักษณะหลังนี้กวีอาจสร้างสรรค์ความคิดใหม่ขึ้น จากการคิดค้นและประสบการณ์ของเขาเอง หรือได้รับกระแสความคิดจากสังคมหรือวัฒนธรรมอื่น

การศึกษาวิเคราะห์เรื่องสั้นรางวัลดีเด่นของคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ จำนวน 5 ชุด พบว่า เนื้อหาส่วนใหญ่มีลักษณะสมจริง โดยผู้เขียนอาศัยเค้าความจริงของชีวิตและสังคมผสมผสานกับจินตนาการสร้างสรรค์เรื่องขึ้นมา สุชาติ สวัสดิ์ศรี (2524 : 106-107) กล่าวว่า “วรรณกรรมแนวนี้จะสังคม หมายถึงงานเขียนประเภทบันเทิงคดีที่มีรูปแบบการเขียนที่มีลักษณะเหมือนจริง หรือสมจริง และมุ่งแสดงความเป็นจริง (reality) ของสังคม โดยมีเนื้อหาที่แสดงหรือสะท้อนสภาพและปัญหาต่าง ๆ ในสังคม ซึ่งในบางครั้งอาจครอบคลุมไปถึงการแสดงข้อคิดเห็นเชิงวิพากษ์วิจารณ์และเสนอแนะทางออกด้วย” เรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลดีเด่นของคณะกรรมการพัฒนาหนังสือชาตินั้น เป็นเรื่องสั้นที่ได้รับความนิยมจากผู้อ่าน การตัดสินใจให้รางวัลเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นความรุ่งเรืองก้าวหน้าของเรื่องสั้น ทั้งในด้านรูปแบบ เนื้อหา ปริมาณ และคุณภาพ

จากการศึกษาเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลดีเด่นของคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ในช่วง พ.ศ.2533 - 2539 ปรากฏภาพสะท้อนสังคมไทยในช่วง 1 ทศวรรษ (พ.ศ. 2529 - 2539) หลายประเด็น ดังการวิเคราะห์ต่อไปนี้

1.1 ภาพสะท้อนสังคมเมือง

ภาพสะท้อนสังคมเมืองที่ปรากฏในเรื่องสั้นส่วนใหญ่จะสะท้อนให้เห็นสภาพปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในกรุงเทพมหานคร อันเป็นเมืองหลวงของประเทศไทย เมืองใหญ่เช่นนี้มีความความเจริญก้าวหน้าด้วยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อันก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลง

แปลงในหลายๆ ด้าน ผลของความเจริญก้าวหน้าดังกล่าวก่อให้เกิดประโยชน์นานัปการ คือ ประชาชนได้รับความสะดวกสบายทางวัตถุมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกันสังคมเมืองหลวงกำลังเสื่อมทรามทางด้านจิตใจ อันนำมาซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ดังที่ เอี่ยม ฉายงาม และคณะ (2540 : บทนำ) กล่าวว่า ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ประเทศไทยได้มีความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะสองสามปีที่ผ่านมา อัตราความเจริญก้าวหน้าอยู่ในระดับสูงมากประเทศหนึ่งในโลก โครงสร้างทางเศรษฐกิจเปลี่ยนจากการมีภาคเกษตรเป็นต้นน้ำ มาเป็นอุตสาหกรรม และบริการเป็นต้นน้ำ ทำให้รายได้ส่วนใหญ่ของประเทศได้มาจากธุรกิจอุตสาหกรรมและบริการ ผลของความเจริญก้าวหน้าดังกล่าว ก่อให้เกิดผลดีต่อประชากรเป็นส่วนรวมหลายประการ อาทิ การมีรายได้เฉลี่ยสูงขึ้น มีชีวิตความเป็นอยู่สะดวกสบายขึ้น เนื่องจากมีโครงสร้างพื้นฐานดีขึ้น มีเครื่องอำนวยความสะดวกที่ทันสมัยมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกัน ประชากรส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 60 ยังอยู่ในภาคเกษตรกรรม ซึ่งไม่สามารถปรับตัวได้ทันการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ ส่งผลให้การพัฒนาดังกล่าวได้ก่อให้เกิดผลกระทบ เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ และมีปัญหาทางสังคมที่กลายเป็นปัญหาของประเทศซึ่งนับวันจะทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น เช่น ปัญหาทางด้านจิตใจ คุณภาพชีวิต และความเป็นธรรมในสังคมในเรื่องความด้อยโอกาสและการกระจายรายได้เป็นประการสำคัญ

จากการศึกษาเรื่องสั้น พบว่า เนื้อหาส่วนใหญ่สะท้อนปัญหาต่าง ๆ ของสังคมเมืองดังนี้

- 1.1.1 ปัญหาการอพยพเข้าเมือง
- 1.1.2 ปัญหาความอยู่ดีศรีธรรมในสังคม
- 1.1.3 ปัญหาการจราจร
- 1.1.4 ปัญหาความเสื่อมโทรมทางศีลธรรม
- 1.1.5 ปัญหาสื่อมวลชน
- 1.1.6 ปัญหาครอบครัว

1.1.1 ปัญหาการอพยพเข้าเมือง ✓

เนื่องจากชาวนบตส่วนหนึ่งประสบกับความล้มเหลวในภาคเกษตรกรรม เกิดความแห้งแล้งกันดาร ทำให้ผลผลิตตกต่ำ ชาวนบตต้องตกเป็นหนี้สิน ทางเลือกเพื่อ

ความอยู่รอดจากความทุกข์ยากของคนในชนบท คือการอพยพถิ่นฐานชนบทเข้าสู่เมืองจึงเกิดขึ้น กรุงเทพมหานครเป็นเมืองใหญ่ เป็นศูนย์รวมแห่งความเจริญในทุกๆ ด้านที่ชาวชนบทส่วนใหญ่ต่างพากันไฝ่ฝันที่จะเข้ามาทำมาหากิน สร้างหลักฐานและใช้ชีวิตที่สะดวกสบาย จึงทำให้ชาวชนบทพากันหลั่งไหลเดินทางเข้าสู่เมืองหลวงเพื่อเผชิญกับโชคชะตากรรม และการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อให้รอดพ้นจากความอดอยาก นับเป็นความทุกข์ยากที่เข้าไปถูกดูดกลืนและร่วมผสมผสานไปกับความทุกข์ยากของผู้คนในเมือง เช่น ปัญหาการไร้ที่อยู่อาศัย ประกอบกับอัตราการเพิ่มของจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ความต้องการที่อยู่อาศัยในเมืองหลวงจึงสูงมากและมีราคาแพงลิบลิ่ว แต่ผู้คนในเมืองยังมีฐานะยากจน เพราะค่าครองชีพที่นับวันแต่จะสูงขึ้น ผู้คนมีรายได้ไม่มากนักจึงไม่มีโอกาสที่จะได้เป็นเจ้าของ เรื่องสั้นที่สะท้อนสภาพวิถีชีวิตของชาวชนบทที่อาศัยอยู่ในเมืองหลวงที่ต้องประสบชะตากรรมในลักษณะเดียวกันคือต้องรับภาระความทุกข์ยากอันหนักอึ้งและความยากจนข้นแค้นไว้หลายเรื่องคือ เรื่องชาช้ายของแม่ เรื่องมโนกรรม เรื่องบัวลอย และเรื่องเมืองคนบาป

เรื่องชาช้ายของแม่ ของ ศีลา โคมฉาย สะท้อนให้เห็นถึงสภาพการดิ้นรนของชายชาวชนบทที่เข้ามาหางานทำในกรุงเทพฯ ด้วยความหวังจะมีโอกาสใช้ชีวิตอยู่ในเมืองหลวงที่มีแต่ความเจริญรุ่งเรือง ด้วยการเป็นพนักงานแผนกการเงินของบริษัทใหญ่โตแห่งหนึ่ง มีรายได้ไม่เพียงพอต่อการสร้างรากฐานของการมีครอบครัว ต้องกระเบียดกระเสียดอดออมเพื่อเตรียมไว้ผ่อนบ้านสำหรับเป็นเรือนหอ ชีวิตต้องผูกพันอยู่กับหนี้สินที่ต้องผ่อนส่งซึ่งก็เป็นวิถีชีวิตของคนในสังคมเมืองที่ต้องดำเนินไปเหมือนๆ กัน ดังที่ผู้เขียนได้บรรยายสภาพวิถีชีวิตของคนในเมืองหลวงที่มีพันธะต่าง ๆ ต่อการดำรงชีวิตว่า

...เดือนต่อเดือน ชีวิตถูกขังไว้ในกรอบมีรูปพอหายใจ ไม่กว้างพอกระโดดโลด
เต้นไปสู่สิ่งจำเป็นอื่น ๆ อันคับรอมลงไป...

(ศีลา โคมฉาย. 2535 : 18)

เรื่องมโนกรรม ของ ศีลา โคมฉาย สะท้อนสภาพวิถีชีวิตของชายชาวชนบทภาคใต้ที่เข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในสังคมเมืองหลวงเป็นเวลานาน 17 ปี เขามีความตั้งใจทำงาน พยายามสร้างเนื้อสร้างตัว ดิ้นรนต่อสู้เพื่อที่จะมีบ้านเป็นของตัวเอง เขาหมดความหวังเพราะบ้าน

และที่ดินมีราคาแพงมาก ผู้เขียนได้สะท้อนปัญหาการไร้ที่อยู่อาศัยของผู้คนในเมืองหลวงที่มีรายได้น้อยไม่มีโอกาสได้เป็นเจ้าของ สะท้อนภาพให้เห็นความทุกข์ยากของคนเมืองหลวงจนทำให้คนที่ขาดโอกาสในสังคมต้องก่ออาชญากรรมเพราะความกดดัน ดังที่ผู้เขียนบรรยายไว้ว่า

...หรือจะเป็นเพราะความฝันของคนหนุ่ม ผุดขึ้นในสำนึกสม่ำเสมอ แต่ไม่เคยตามทันความเป็นจริง และนับวันจะถูกทอดทิ้งห่างไกล เขาคิดจะมีบ้านของตัวเอง หลังจากเอ่ยปากบอกพ่อว่า ที่ทางบ้านนอกจะแบ่งให้ใครก็ได้ ไม่จำเป็นต้องคิดถึงเขา แม้นตอนนั้นเงินเดือนทั้งเดือน ซื้อที่เมืองหลวงได้แค่ตารางวาเดียว หลายปีผ่านมาเงินเดือนสูงขึ้นอีกเท่าตัว แต่ไม่อาจซื้อที่ดินสักเสี้ยวตารางวาอีกแล้ว...

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 107)

เรื่องบัวลอย ของ ฌัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์ สะท้อนภาพให้เห็นถึงวิถีชีวิตของหญิงชนบทเล็ก ๆ คนหนึ่งที่ดิ้นรนมาทำมาหากินในเมืองหลวง โดยเข้ามาทำงานร้านอาหารแต่เบื้องหลังเป็นช่องโสเภณี เธอถูกหลอกให้ขายตัวแก่ลูกค้าประจำของร้านจนเธอตั้งครรภ์และเป็นโรคเอดส์ เธอคิดฆ่าตัวตายโดยกระโดดสะพาน แต่เธอถูกช่วยชีวิตขึ้นมาได้จากชายสามคน และในที่สุดก็ถูกชายทั้งสามคนรุมข่มขืนเธอ สะท้อนปัญหาให้เห็นถึงความทุกข์ยากแสนลำเค็ญของหญิงชนบทคนหนึ่งที่ถูกใช้เป็นแรงงานราคาถูกตามช่องโสเภณี เพราะความเชื่อและด้อยการศึกษาทำให้เธอหลงใหลไปกับวัฒนธรรมที่ฟุ้งเฟ้อจนถูกเอารัดเอาเปรียบจากคนในสังคมที่คอยเหยียดหยามค่าและตีราคาผู้หญิงเป็นเพียงวัตถุบำเรอความใคร่ ดังข้อความว่า

...แสงสีแพรวพราวของเมืองหลวงยามราตรี ทำให้สาวน้อยผู้เคยเห็นแต่แสงดาวและแสงจันทร์บนท้องฟ้าเหนือหมู่บ้านไกลลิบดินตะลึง ถึงแม้จะเข้ามาทำงานในร้านอาหารของพี่ป้าร่วมเดือนแล้ว แต่หล่อนได้เห็นแค่แสงไฟบนเดากับแสงไฟตรงหน้าร้านเท่านั้น... สีสนของราตรีช่างงามนัก บ้างวาววับ บ้างระยิบระยับ บ้างเต็นระริกสื่อเสียงเพลงกระหึ่มและแสงสุดท้ายที่หล่อนได้เห็นในคืนนั้นคือแสงสีชมพูบาดอารมณ์ในห้องปรับอากาศเย็นฉ่ำที่มีกระจกฉายล้อมอยู่รอบด้าน...

(ฌัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์. 2539 : 32-33)

เรื่องเมืองคนบาป ของ วินทร์ เลียววาริณ สะท้อนให้เห็นถึงชาวชนบทได้เข้ามาทำมาหากินในเมืองหลวง ผู้ชายมีอาชีพรับจ้างใช้แรงงาน เช่น เป็นคนขับรถแท็กซี่ ลูกจ้างกรรมกร ผู้หญิงมีอาชีพเป็นโสเภณี ทุกชีวิตต้องดิ้นรนอย่างหนักหน่วง ไม่ยอมจำนนต่อโชคชะตา ดังเช่นคนขับรถแท็กซี่ที่เข้ามาทำมาหากินในกรุงเทพฯ เพื่อหาเลี้ยงตนเองและครอบครัว บางคนเป็นลูกจ้างถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายจ้าง โสเภณียังคงปักหลักหากินต่อไปโดยไม่ยอมกลับบ้านต่างจังหวัด ก่อให้เกิดปัญหาการทำแท้งผิดกฎหมายและศีลธรรม

“รีดแล้วโทรมไปนานเลยนะ...”

“ไม่รีดแล้วเอาเงินที่ไหนไปเลี้ยงมันวะ กลับบ้านที่ต่างจังหวัดก็ไม่ได้ เพราะถูกพ่อเจดหัวออกมาแล้ว จะกลับไปทำงานที่พัทยาอีกไม่ไหว เมืองมันตายแล้ว”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 52)

เรื่องสั้นเหล่านี้ สะท้อนให้เห็นปัญหาของการอพยพเข้าเมืองของชาวชนบทที่เข้ามาทำมาหากินในเมืองหลวงที่ต้องต่อสู้ดิ้นรนกับภาวะค่าครองชีพที่สูงขึ้น จนทำให้เกิดปัญหาการไร้ที่อยู่อาศัย ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาโสเภณี ฯลฯ

จากสภาพการณดังกล่าวตรงกับที่ ภูมิธรรม เวชยชัย (2532 : 435) ได้กล่าวว่า กรุงเทพมหานครเป็นเมืองเจริญเมืองเดียวที่มีความพร้อมทุกด้าน เป็นศูนย์กลางของการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจและพาณิชยกรรม จึงทำให้ชาวบ้านเกิดค่านิยมใฝ่ฝันที่จะเข้ามาทำมาหากิน ด้วยความหวังว่าจะได้มีโอกาสมาใช้ชีวิตอยู่ในนครที่รุ่งเรือง นอกจากนี้สภาพของกรุงเทพมหานครยังมีลักษณะที่เอื้อยวนให้บางรายต้องการเข้ามาแสวงโชค เทียวหาความสนุกสนาน ร่ำเร่ และมีโอกาสได้พบเห็นความเจริญต่าง ๆ สภาพเช่นนี้ทำให้เกิดการย้ายถิ่นชั่วคราว การอพยพหลังไหลของประชากรชนบทเข้ามาในเมืองดังกล่าวได้ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างชนบทและเมืองไปอีกรูปแบบหนึ่ง คือ ชนบทเป็นแหล่งให้แรงงานในขณะที่เมืองเป็นตลาดที่ดึงดูดแรงงานราคาถูกจากชนบท สภาพเช่นนี้ทำให้ภายในเมืองเกิดความแออัดยัดเยียด เกิดชุมชนแออัด ติดตามด้วยปัญหาสังคมนานัปการ เช่น อาชญากรรม โสเภณี เป็นต้น

1.1.2. ปัญหาความยุติธรรมในสังคม

สภาพสังคมเมืองในปัจจุบันอัตราการเพิ่มของประชากรขยายขึ้นอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดการขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติที่จะนำมาบำบัดความต้องการของคนได้อย่างเพียงพอ ทำให้ทุกคนต่างต้องดิ้นรนด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ตนเองรอดพ้นจากความทุกข์ยาก สังคมจึงเต็มไปด้วยการแข่งขัน จกฉวยหาโอกาส แ่งแย่ง ทำให้เกิดการเห็นแก่ตัว เห็นแก่ได้ บรรยากาศในสังคมขาดความจริงใจ ชีวิตคนจนในเมืองเต็มไปด้วยปัญหาแห่งความทุกข์ยากและหนีไม่พ้นการถูกเอารัดเอาเปรียบ ผู้ด้อยโอกาสหรือผู้ที่อ่อนแอกว่าต้องตกเป็นเหยื่อของผู้มีกำลังเหนือกว่า น้ำใจไมตรีเป็นสิ่งที่หาได้ยาก จากการศึกษาพบว่าเรื่องสั้นที่ผู้เขียนได้สะท้อนปัญหาความยุติธรรมในสังคม คือเรื่องหนานอ้าย และผู้บริจา

เรื่องหนานอ้าย ของ เหลืองฝ่ายคำ เป็นเรื่องที่สะท้อนให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมกันในสังคม ที่ข้าราชการไม่ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต กระทำการฉ้อราษฎร์บังหลวง รับสินบนจากคนร่ำรวยที่นายห้างเศรษฐีนำมามอบให้ ทำให้งานโคนที่ดินสำเร็จได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งตรงข้ามกับหนานอ้ายชาวบ้านผู้ยากจนที่พยายามมาติดต่อเรื่องโคนที่ดินกับทางอำเภอหลายครั้งหลายคราว แต่เจ้าหน้าที่ทำงานล่าช้าเพราะต้องรอคอยการอนุมัติจากหัวหน้าหน่วยงานตามระเบียบ ทั้งนี้เพราะหนานอ้ายไม่มีเงินให้สินบน จึงไม่ได้รับความสะดวกใดๆ ดังปรากฏในบทสนทนาว่า

“นายครับ...”

“หือ”

“ทำไมเรื่องผมจึงได้ช้านักละนาย...” นายคนมีหนดงยหน้าขึ้นมอง

“ก็บอกแล้วไงว่ามันต้องทำตามขั้นตอน เข้าใจมั๊ย ขั้นตอนนะ คนมันเยอะ ลุงก็เห็นๆ อยู่”

“เออ... แล้วทำไมนายแขกคนเมื่อกี้ได้เร็วละนาย” หนานอ้ายกลับใจถามด้วยความอดกลั้น นายคนมีหนดงยหน้าแล้วหัวเราะ หัวเราะไม่พอใจ

“ก็เขาเตรียมหลักฐานมาพร้อม ของเขามันครุฑเขียว ของลุงมันครุฑดำ ไม่รู้อะไรแล้วอย่าเที่ยวพูด”

(เหลืองฝ่ายคำ. 2538 : 75-76)

เรื่องผู้บริจาค ของ เหลืองฝ้ายคำ เป็นเรื่องสั้นอีกเรื่องหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความอยุติธรรมที่เกิดขึ้นในสังคมไทยที่ผู้มีฐานะดีมีโอกาใช้เงินวิ่งเต้นบริจาคให้แก่โรงเรียน เพื่อให้บุตรหลานได้เข้าเรียนในโรงเรียนรัฐบาลที่มีชื่อเสียงของจังหวัด เป็นการได้เปรียบผู้ที่มีฐานะยากจนที่ไม่มีเงินบริจาค บุตรหลานจึงไม่มีโอกาสเข้าเรียน ผู้เขียนแสดงความเหลื่อมล้ำทางสังคม และช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจน โรงเรียนซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐก็แสวงหาแต่ผลประโยชน์ด้วยการเปิดรับเงินบริจาคเป็นจำนวนมากมาเพื่อนำเงินเหล่านั้นมาพัฒนาโรงเรียนให้มีชื่อเสียง โอกาสดีๆ จึงเป็นของพวกเจ้ารวยเท่านั้น ดังข้อความว่า

... ก่อนถึงวันจับฉลากก็มีความเคลื่อนไหวของบรรดาพ่อแม่ผู้ปกครองทั้งหลาย คำเล่าลือต่างๆ นานากระพือโหมยิ่งกว่าลมพัด จากปากต่อปาก หูต่อหู สรุปรวมเนื้อความได้ว่า ถ้าจับฉลากไม่ได้ก็ให้วิ่งเต้น ... การวิ่งเต้นบริจาคเงินจึงมีมากมาย หลายสายหลายเส้น และตัวเลขบริจาคก็ทวีจำนวนสูงขึ้นทุกที จนเหมือนการประมูลสินค้า โรงเรียนกันจำนวน “ผู้บริจาค” จากผู้จับฉลากได้ถึงครึ่งต่อครึ่ง ช่องทางนี้ทำรายได้ให้แก่โรงเรียนปีละไม่น้อย รองบหลวงนะหรือ ไม่มีทางได้ทำอะไรหรอก รอไปเถอะ “การบริจาค” จึงถูกสร้างให้กลายเป็นความชอบธรรมขึ้นทีละน้อยๆ จะเห็นได้ง่ายๆ จากคำที่ใช้เรียก หากว่าความหมายของมันคือการวิ่งเต้นภายหลังกติกา หากเป็นเมื่อก่อนก็คงจะเรียกกันอย่างง่ายๆ ตรงไปตรงมาว่า “การยัดเงิน” หรือ “ใช้เส้น” แต่เดี๋ยวนี้ความชอบธรรมทางความรู้สึกของคนทำให้อ้อยคำน่าเกลียดเหล่านั้นถูกดัดแปลงเสียใหม่ให้ดูดีเป็น “การบริจาค” หรือ “บำรุงการศึกษา” มีหน้าซำยังมีความหมายเป็นคุณ ด้วยว่าเป็นการเอื้อให้คนที่ด้อยฐานะ คนที่ไม่มี ได้มีโอกาสใช้บริการร่วมกับเขาอื่นได้ ก็ด้วยเงินบริจาคเหล่านี้แหละ เพราะเงินบริจาคเหล่านี้เอามาใช้สร้างหอประชุม สร้างห้องสมุด ซื้อคอมพิวเตอร์ ซื้ออุปกรณ์กีฬา เครื่องดนตรี และอุปกรณ์สู่ความเป็นเลิศอื่น ๆ อีกสารพัด ที่โรงเรียนอยากจะได้มาสนองตอบนักเรียน และที่สุดก็คือ ชื่อเสียงของโรงเรียน...

(เหลืองฝ้ายคำ. 2538 : 65)

จากการศึกษาเรื่องสั้นพบว่า เนื้อหาสะท้อนสภาพสังคมไทยปัจจุบันที่คนในสังคม มีความเห็นแก่ตัว แข่งแย่ง ขาดน้ำจิตน้ำใจที่จะเกื้อกูลกัน คนจนมักถูกเอารัดเอาเปรียบจาก คนที่ฉกฉวยหาโอกาส คนที่มีเงินมักจะได้รับการยกย่องสรรเสริญเป็นที่นับหน้าถือตา แม้ว่า เงินที่ได้มานั้นจะได้มาอย่างไม่ถูกต้องก็ตาม เช่น การทุจริต กินสินบน นอราชฎ์บังหลวง การใช้เส้นสาย และเห็นการกระทำต่าง ๆ เหล่านี้ไม่ถือเป็นความเสียหาย ทำอะไรมักหวัง สิ่งตอบแทนหรือหวังผลประโยชน์ให้ตัวเองเหนือกว่าผู้อื่นและเอาตัวรอด จากสภาพการณ์ ดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึงความอยุติธรรมในสังคม ดังที่ จุมพล หนีมพานิช และคณะ (2534 : 331) กล่าวว่า สังคมในปัจจุบัน ทศนคติของคนบางคนหรือหลายคนในสังคม ไม่ถือว่าโกง การทุจริตหรือนอราชฎ์บังหลวงต่อหน้าที่ราชการเป็นเรื่องเสียหาย กล่าวคือถ้าบุคคล คนนั้นเป็นผู้ที่มีเงินมาก และการได้เงินมานั้นไม่ว่าจะได้มาจากการโกงหรือการทุจริต คนก็จะ ไม่ถือว่าเป็นเรื่องเสียหาย ซึ่งการที่ทศนคติของคนในสังคมเป็นเช่นนั้นดูจะเป็นการส่งเสริม ให้คนยังทำการทุจริตนอราชฎ์บังหลวงมากยิ่งขึ้นไปอีก และใครที่ไม่ทำถึงกับได้รับการ ประณามว่าโง่งเงาเต่าตุ่นไปเลย ซึ่งที่เป็นเช่นนี้อาจสืบเนื่องมาจาก สังคมในปัจจุบันเป็นสังคม ที่ตกอยู่ใต้อิทธิพลของวัตถุ คนจะคบหาสมาคมเมื่อความสัมพันธ์ต่อกันขึ้นอยู่กับวัตถุที่ใครมี วัตถุมาก คนนั้นก็มักจะได้รับการยกย่องสรรเสริญเป็นที่นับหน้าถือตามาก แต่ใครมีวัตถุน้อย จะไม่มีใครเหลียวแลสนใจอยากจะคบหาสมาคมด้วย

1.1.3 ปัญหาการจราจร

ปัจจุบันกรุงเทพมหานครเป็นเมืองที่มีความเจริญก้าวหน้าในทุก ๆ ด้าน เป็น ศูนย์กลางทางการค้า ศูนย์กลางทางการศึกษา ศูนย์กลางทางการเมือง ศูนย์กลางคมนาคม ขนส่ง ศูนย์กลางการสื่อสารมวลชน ฯลฯ จึงทำให้กรุงเทพฯ เป็นเมืองที่มีการขยายอาณา เขตออกไปโดยรอบปริมณฑล จำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจึงมีผลทำให้ปริมาณ การใช้ยานพาหนะมีเป็นจำนวนมากขึ้นด้วย เกิดการพัฒนาระบบการจราจรไม่ทันกับจำนวน รถยนต์ ส่งผลให้การจราจรในเขตกรุงเทพมหานครคับคั่งและติดขัดเป็นเวลานาน จากการ ศึกษาพบว่า ผู้เขียนได้สะท้อนปัญหาการจราจรไว้ในเรื่องสั้นต่อไปนี้คือ เรื่องครอบครัว กลางถนน เรื่องปทานุกรมชีวิต ฉบับชนชั้นกลางกรุงเทพฯ และเรื่องผู้บริจาค

เรื่องครอบครัวกลางถนน ของ ศีลา โคมฉาย เป็นเรื่องสะท้อนสภาพวิถีชีวิตของคนในเมืองหลวงที่ต้องดำเนินชีวิตไปเหมือนกัน คือ ต้องออกจากบ้านไปทำมาหาเลี้ยงชีพ โดยเฉพาะครอบครัวของไทยในปัจจุบันสามีและภรรยาต้องช่วยกันทำมาหากิน จึงจำเป็นที่จะต้องมีการเป็นพาหนะในการเดินทาง ทำให้ปริมาณรถยนต์เพิ่มมากขึ้น เป็นเหตุให้สภาพการเดินทางในเมืองหลวงการจราจรติดขัดมากเป็นเวลานานหลายชั่วโมง ดังข้อความที่ผู้เขียนได้บรรยายไว้หลายตอนว่า

...สภาพการจราจรของกรุงเทพฯ ยิ่งเลวร้ายหนักขึ้น... สุขุมวิทติดตลอดสาย พหลโยธิน ปากทางลาดพร้าวยันอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ พระรามที่ 4 ไม่มีช่วงเคลื่อนไหว...

(ศีลา โคมฉาย. 2535 : 80)

...การต้องยืนเบียดเสียดเขียดอัด ห้อยโหนรถเมล์ครั้งละ 3-4 ชั่วโมง กระเถิบทีละสอกละวอยู่กลางความร้อนรุ่ม แม้การมีรถติดแหง็กอยู่บนถนนระยะเวลาพอกัน แต่การได้นั่งแช่แอร์ ฟังเพลงโปรด ย่อมประเสริฐกว่าเป็นไหน ๆ...

(ศีลา โคมฉาย. 2535 : 76)

...แม้รถจะติดตายบนถนนวิภาวดีรังสิตช่วงเลยแยกเกษตรเล็กน้อย แม่เปิ้ล...
ดี...เจ...คนโปรดรายงานสภาพจราจรทางวิทยุเสียงแจ๋ว...

(ศีลา โคมฉาย. 2535 : 78)

...ถนนกรุงเทพฯ รถยังคงติดเป็นตังเมตามปกติ ผมมีนัดตอนบ่ายสาม นี่เพิ่งสิบเอ็ดโมงสิบห้ายังพอมีเวลาอยู่บ้าง

(ศีลา โคมฉาย. 2535 : 81)

และอีกตอนหนึ่งว่า

...รถเคลื่อนข้ามสะพานตรงแยกเกษตร ก่อนจะติดแห้งกลงใกล้ ๆ บริเวณเคย เป็นเรือนหอกกลางแดดครึ่งก่อนเก่า ช้างหน้าเห็นรถเป็นแพยว้างแซ่หนานกว่าสิบ นาที คล้ายจะเป็นลางบอกเหตุว่าติดยาวแน่...

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 81)

เรื่องปทานุกรมชีวิต ฉบับชนชั้นกลางกรุงเทพฯ ของ วินทร์ เลียววาริณ เป็นเรื่องสะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินกิจวัตรประจำวันของคนชั้นกลางในกรุงเทพมหานครรอบครัวหนึ่ง นับตั้งแต่ตื่นนอนทำกิจตอนเช้า ขับรถยนต์ไปส่งลูกที่โรงเรียนและไปทำงาน ตอนเลิกงานไปรับลูกที่โรงเรียนและรับประทานอาหารเย็น กลับเข้าบ้าน และเข้านอน ผู้เขียนสะท้อนให้เห็นถึงสภาพการเดินทางที่ต้องประสบปัญหาการจราจรติดขัดอันเนื่องมาจากรถยนต์มีเป็นจำนวนมากในกรุงเทพมหานคร ดังข้อความที่ผู้เขียนบรรยายไว้ว่า

รถยนต์ : พาหนะชนิดหนึ่ง ความเป็นลำดับห้าสำหรับชนชั้นกลาง อุปกรณ์พาหนะยนต์ล้าน ๆ ตัวในกรุงเทพฯ ไปทำงานและไปโรงเรียน กรุงเทพฯ ในยุค '90s ที่คนต้องตื่นตีห้าไปทำงานมีรถยนต์.....คัน (วันที่ว่างไว้ เพราะตัวเลขเปลี่ยนทุกวัน) มีรถพันธุ์ใหม่ๆ ออกมาวันละหลายร้อยครอก...

รถติด : สิ่งที่แถมมากับการซื้อรถยนต์ทุกคัน กรุงเทพฯ ในยุคที่ขับรถบนถนนไฮเวย์ได้รวดเร็วเท่ากับเรือเกลือในแม่น้ำเจ้าพระยา มีจำนวนประชากรร่วมสิบล้านคน มีผังเมืองที่ยุงเหยิงกว่าเส้นหมี่แห้งขามละสิบห้าบาทสามขามรวมกัน ระบบรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนยังเป็นแค่แบบร่างและโทรศัพท์ประจำบ้านยังเป็นความฝันอันยาวนาน...
เห็นมั๊ยคะออกช้าแค่ห้านาที รถติดแห้งกเลย นี่แค่รามอินชาระนะกว่าจะถึงสีลม..."

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 183)

เรื่องผู้บริจาค ของ เหลืองฝ้ายคำ สะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมของผู้ปกครองที่มักนิยมส่งบุตรหลานเข้ามาเรียนในโรงเรียนที่มีชื่อเสียงในกรุงเทพมหานคร จนทำให้เกิดปัญหาการจราจรคับคั่ง ดังที่ผู้เขียนได้บรรยายไว้ว่า

...ผู้คนพากันมายัดทะนายนอยู่ใจกลางเมือง เช่นที่กรุงเทพฯ เป็นใจกลางของประเทศ เด็กบางคนอยู่อำเภอรอบนอก พ่อแม่ (ผู้มีสายตายาวไกล) ก็ยังอุตส่าห์พามาสมัครที่โรงเรียนมีชื่อในเมือง ในแต่ละปีโรงเรียนรัฐบาลแห่งนี้จึงมีเด็กเล็กๆ ที่อยู่อำเภอรอบนอก ต้องนั่งรถโดยสารเข้ามาเรียนทุกวัน มีตั้งแต่ระยะทางสั้นๆ 15 กิโลเมตร ไปจนถึงสามสิบกิโล

(เหลืองฝ้ายคำ. 2538 : 44)

จากการศึกษาเรื่องสั้นทั้งสามเรื่อง พบว่า เนื้อหาได้สะท้อนภาพสังคมเมืองหลวงที่มีสภาพการจราจรติดขัดที่ไม่สามารถแก้ไขให้หมดไปได้ จำต้องทนยอมรับสภาพและนับวันจะทวีความรุนแรงขึ้นทุกขณะ นักเขียนได้สะท้อนปัญหานี้ไว้อย่างสมจริงดังที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2534 : 2) กล่าวไว้ว่า สภาพการจราจรในกรุงเทพมหานคร เป็นปัญหาเรื้อรังที่นับวันจะทวีความรุนแรงและเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศมากขึ้นทุกที สาเหตุที่ทำให้การจราจรในเขตกรุงเทพมหานครติดขัดมีหลายปัจจัย เช่น การใช้รถยนต์ส่วนตัวรับ-ส่งนักเรียนของผู้ปกครองเด็ก ซึ่งมีค่านิยมในการส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนเอกชนหรือโรงเรียนรัฐบาลที่มีคุณภาพ และมีชื่อเสียงแม้โรงเรียนเหล่านั้นจะอยู่ต่างเขต หรือห่างไกลจากบ้านมากก็ตาม เมื่อปิดภาคเรียนจึงมักเห็นได้ชัดว่า การจราจรบนท้องถนนในเขตกรุงเทพมหานครคล่องตัวขึ้นมาก ปัจจัยต่อมา ได้แก่ การขาดการวางผังเมืองอย่างเป็นระบบ เนื่องจากสภาพทั่วไปของกรุงเทพมหานครขยายตัวไปในทุกทิศทางทั้งแนวราบและแนวตั้ง จึงก่อให้เกิดการกระจุกตัวของปริมาณการจราจรในบริเวณเขตเมืองและบริเวณโดยรอบขึ้น นอกจากนั้นการจัดระบบขนส่งมวลชนและอุบัติเหตุจราจร ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การจราจรติดขัด ซึ่งสภาพการณ์ดังกล่าวได้สอดคล้องกับสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ดังที่สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ (2536 : 19) กล่าวว่าปัญหาจราจรถือเป็นอารยธรรมปัญหาอันดับหนึ่งของกรุงเทพฯ ที่ถือกำเนิดมาพร้อมๆ กับการพัฒนาประเทศของไทย ด้วยเหตุที่เปลี่ยนการใช้เส้นทางคมนาคมจากการสัญจรทางน้ำมาเป็นใช้

ถนนและรถยนต์ก้าวเข้ามามีบทบาทสำคัญในการเดินทางไปมาหาสู่จนกลายเป็นปัจจัยที่ 5 ของคนกรุงเทพฯ สถิติการขนส่งระบุว่า ปัจจุบันกรุงเทพฯ มีรถยนต์จดทะเบียนในปี พ.ศ. 2535 ทั้งหมด 2,373,288 คัน แต่ถ้านับประเภทที่วิ่งบนถนนกรุงเทพฯจริงๆ ประมาณ 1,798,645 คัน เป็นรถจักรยานยนต์จดทะเบียนมากที่สุด 1,006,302 คัน รถยนต์นั่งส่วนบุคคล 649,663 คัน และรถแท็กซี่ 44,298 คัน ทั้งแท็กซี่มิเตอร์และแท็กซี่รับจ้าง โดยทุกปี อัตราการเพิ่มของรถจะตกประมาณ 12 เปอร์เซ็นต์ จากปริมาณรถที่วิ่งในกรุงเทพฯปัจจุบันประมาณ 1.8 ล้านคันดังกล่าว ทำให้การจราจรของกรุงเทพฯในปัจจุบันจึงไม่คล่องตัวเหมือนเมื่อก่อน และมักเกิดอาการเป็นอัมพาตบนถนนหลายสาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อฝนตกจะติดขัดมากเป็นพิเศษ ส่วนวันธรรมดา คนกรุงเทพฯจะสามารถขับเคลื่อนยานพาหนะของตนไปได้ไม่เกิน 4-5 กม./ชม. ในตอนเช้าและตอนเย็น เหลือแล้วคนกรุงเทพฯ จะมีชีวิตอยู่บนยานพาหนะวันหนึ่งๆ ประมาณ 8 ชม. เป็นอย่างน้อย แม้แต่วันเสาร์ซึ่งปริมาณรถควรจะลดลง เพราะส่วนงานราชการและรัฐวิสาหกิจหยุดงาน แต่ถนนสายสำคัญๆ หลายแห่งยังคงแออัดไปด้วยรถยนต์ทุกประเภท ถนนของกรุงเทพฯนั้นดูคล้ายกับจะไม่มีวันหยุดพักผ่อนกับเขาเสียเลย นอกจากจะเป็นช่วงเทศกาลที่หยุดติดต่อกันยาวนาน และคนกรุงเทพฯเดินทางออกไปพักผ่อนต่างจังหวัดกันหมด ท้องถนนจึงค่อยว่างเว้นให้เดินทางได้สะดวกอยู่บ้าง หลายครั้งที่ถนนกรุงเทพฯกลายเป็นลานจอดรถที่ยาวที่สุดในโลก และหลายครั้งอีกเช่นกันที่เราได้เห็นรถยนต์ในกรุงเทพฯจอดแช่อยู่ในลำห้วยใจกลางเมืองเมื่อฤดูฝนมาถึง สถานการณ์ดังกล่าวนับวันรุนแรงจนเป็นที่หวาดวิตกของคนกรุงเทพฯ และได้รับการกล่าวขวัญถึงอย่างหวาดหวั่นจากชาวต่างชาติที่ได้พบเห็น ได้สัมผัสกับปัญหานี้ในทันทีที่ลงจากเครื่องบิน คงไม่เป็นการกล่าวเกินจริงหากจะบอกว่า ปัญหาจราจรติดขัดในกรุงเทพฯขณะนี้ได้กลายเป็นปัญหาระดับชาติไปแล้ว

1.1.4 ปัญหาความเสื่อมโทรมทางศีลธรรม

ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่าผู้คนในสังคม มีจิตใจเสื่อมทรามลง คนเมืองหันไปนิยมวัตถุมงคล เครื่องรางของขลังเพราะเชื่อว่าจะช่วยคลี่คลายให้ตนมีโชคลาภ มีความร่ำรวยและความสบายใจ และลัทธิวัตถุนิยมยังได้แพร่หลายเข้าไปในวัด แม้แต่พระสงฆ์ก็เกิดความโลภ ถือโอกาสแสวงหาปัจจัยทางโลกยิ่งกว่าแสวงหาทางสุณิพพาน สะท้อนให้เห็นถึงความตกต่ำทางศีลธรรมของผู้คนในเมืองหลวง ผู้เขียนได้สะท้อนปัญหาความเสื่อมโทรมทาง

ศีลธรรมไว้ในเรื่องสั้น 5 เรื่อง คือเรื่องราคาของสินค้า และเรื่องโลกีย-นิพพาน, เรื่อง
ลมหายใจที่เหลืออยู่ เรื่องบัวลอย และเรื่องมนกรรม

เรื่องราคาของสินค้า ในชุดใต้ผืนน้ำ ของ อำนาจ เย็นสบาย ผู้เขียนสะท้อนให้เห็นสภาพสังคมไทยปัจจุบันที่ผู้คนพวกหนึ่งมีจิตใจหลงใหลในวัตถุมงคลและเครื่องรางของขลังอย่างงมงาย และมีคนแอบแฝงเอาศาสนาเป็นเครื่องมือหาเงินด้วยการหลอกลวง ต้มตุ๋นโฆษณาชักชวนให้ผู้คนเกิดกิเลส ตัณหา ลุ่มหลง และพากันซื้อหาไปไว้ครอบครอง จนเกิดการซื้อขายเป็นสินค้ากันอย่างเป็นล่ำเป็นสัน ดังข้อความที่ผู้เขียนกล่าวไว้ในเรื่องตอนหนึ่งว่า

...การต่อรองซื้อขายหลวงพ่ोजิม ยังดำเนินต่อไปอีกครู่หนึ่ง สุดท้ายหลวงพ่ोजิมก็เห็นเงินรับเงินมาหนึ่งร้อยบาทด้วยใบหน้ายิ้มแย้ม เพราะยังขายได้ราคาแพงกว่าแพงอื่นๆ

เงินจากไปแล้ว...

“ไอ้จิ้งเอ๊ย ง่ายชิบหายเลย ฮ่าๆ” ชายเจ้าของแผงขายพระพิมพ์ และหัวเราะอย่างมีเลศนัย พร้อมกับนำเหรียญหลวงพ่ोजิมไปวางไว้ในถาด ปะปนกับหลวงพ่อก็คอื่นๆ ซึ่งมีบางองค์ที่หน้าตาแปลกๆ รูปทรงประหลาด ๆ

“เชิญครับๆ สนใจองค์ไหนเลือกหยิบดูได้ จะซื้อองค์ไหนจะเช่าองค์ไหน ผมรับทำกรอบพลาสติกแถมให้ฟรี” ชายเจ้าของร้านเชิญชวนเมื่อเห็นคนเริ่มทยอยเข้ามาดู

(อำนาจ เย็นสบาย. 2538 : 127-128)

เรื่องโลกีย-นิพพาน ของ วินทร์ เลียววาริณ เป็นเรื่องสะท้อนสภาพสังคมไทยที่ผู้คนจำนวนมากที่ด้อยการศึกษายังมีความเชื่อทางไสยศาสตร์ แสวงหาของดีวัตถุมงคลเครื่องรางของขลัง เพื่อหวังจะคลบนันดาลโชคลาภและคุ้มครองความปลอดภัย ผู้คนที่มาบริจาคให้วัดก็หวังสิ่งตอบแทน ไม่ได้มาด้วยจิตศรัทธาสร้างบุญกุศล ทำให้พระแสวงหาจตุปัจจัยมากขึ้น สะสมทรัพย์สมบัติเพื่อหวังความร่ำรวยและกอบโกยเงินทองด้วยความโลภมากยิ่งขึ้นด้วยการประกอบพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ ตั้งแต่สักยันต์ ปลุกเสกน้ำมันงา ทำน้ำมันต์ ตะกรุด ผ้ายันต์คุด ลูกประคำ ผงพระอำพัน เสกพระเครื่อง และเครื่องราง

ของขลังต่าง ๆ ตลอดจนเป็นผู้เชี่ยวชาญดูพระเครื่องและเขียนบทความให้แก่นิยายสารต่างๆ จนทำให้วงการพระเครื่องกว้างไกล สร้างความร่ำรวยให้แก่ผู้เกี่ยวข้องกับธุรกิจนี้ ดังที่ตัวละครในเรื่องรู้สึกสมเพชหลวงพี่ของตนที่มีรูปปั้นปกนิยายสาร ดังข้อความว่า

...ผมดูรูปพี่ชายผมบนปกนิยายสารฉบับนั้นด้วยความรู้สึกที่สับสน ในใจนึกถึงนิยายสารเครื่องรางของขลัง คู่มือแสวงโชค คู่มือใบ้หวย ฯลฯ ที่วางแผงหนังสือทั่วประเทศ เกลื่อนกลาดไม่แพ้ดีไอเทปและการ์ตูนญี่ปุ่น บนหน้าปกมักเป็นรูปพระอาจารย์และเครื่องรางที่มีชื่อเสียง...

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 26)

เรื่องลมหายใจที่เหลืออยู่ ของ อำนาจ เย็นสบาย ผู้เขียนสะท้อนให้เห็นถึงความเสื่อมโทรมในจิตใจของผู้คนในสังคมที่ผู้มีกำลังหรือมีอิทธิพลเหนือกว่าย่อมเอาเปรียบผู้ที่อ่อนแอหรือผู้ที่ด้อยโอกาสกว่า โดยมีได้คำนึงถึงความถูกต้องและความเป็นธรรม ดังเช่นครูสาวคนหนึ่งต้องต่อสู้ดิ้นรนทำมาหากินเพื่อความอยู่รอดโดยหารายได้พิเศษสำหรับการสร้างฐานะเพื่ออนาคตที่ดีกว่าและให้เท่าเทียมในสังคม แต่กลับเผชิญเคราะห์กรรมถูกรุมทำร้ายและข่มขืนจากคนชั่วไร้ศีลธรรม สร้างความขมขื่นให้กับชีวิตสาวของเธอ เธอต้องทนมีชีวิตอยู่ในสังคมท่ามกลางการซุบซิบ เยาะเย้ย ถากถาง และเสียดสีให้อับอาย ชีวิตเธอบอบช้ำทั้ง ๆ ที่เธอไม่ได้ทำอะไรผิดเลย เธอไม่ได้รับความยุติธรรมใด ๆ ในสังคม

เรื่องบัวลอย ของ ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์ เรื่องสั้นเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นถึงผู้คนในสังคมขาดคุณธรรม มีจิตใจเหี้ยมโหด ไร้ความเมตตาปราณี คอยฉกฉวยโอกาสที่จะเอาเปรียบผู้อื่นและด่าด้อยด้อยโอกาส โดยเฉพาะสตรีเพศที่ต้องตกเป็นเหยื่อจากชายชั่วร้ายที่มองเห็นคุณค่าของเธอเป็นเพียงสิ่งบำเรอความใคร่ ซึ่งให้เห็นถึงปัญหาการกดขี่ทางเพศที่ชายกระทำการต่อหญิงสาวผู้เคราะห์ร้าย ทำเธอต้องแล้วบังคับให้ทำแท้ง แล้วถือโอกาสผลัดหน้าไปอย่างไม่ไยดี เธอบอบช้ำที่สุดในชีวิต ความเสียใจทำให้เธอตัดสินใจกระโดดน้ำตาย แต่มีชายกรรมกรสามคนช่วยชีวิตเธอให้รอดพ้นจากความตาย ในที่สุดเธอถูกชายทั้งสามคนข่มขืนเธอในขณะที่เธอขาดสติสัมปชัญญะ ชายใจบาปคนหนึ่งอ้างว่า การช่วยเหลือให้เธอ

รอดชีวิตมาได้ นั่นถือว่าการทำบุญ ถ้าทำบาปอีกก็คงไม่เป็นบาปแต่อย่างใด ถือว่าเป็นการตอบแทนที่หักล้างกันไป ดังข้อความว่า

“พี่ยอด ข้าว่าไม่บาปหรอกนะ เราช่วยคนกระโดดน้ำตายขึ้นมาได้บุญโ
แล้ว และถ้าเราจะทำบาปนิดหน่อยแค่นี้คงไม่มากไปกว่าบุญที่พวกเราเพิ่งช่วยกัน
ทำหรอกจริงมั๊ยพี่ยอด”

(ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์. 2539 : 36)

เรื่องมโนกรรม ของ ศีลา โคมฉาย เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความ
เสื่อมโทรมทางจิตใจ และขาดศีลธรรมของผู้คนในเมืองหลวงที่ต้องต่อสู้ดิ้นรนอย่างหนัก
หน่วงเพื่อให้มีชีวิตอยู่รอดในสังคม ดังเช่น ชายหนุ่มผู้นี้ต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆ ที่รุมเร้า
กลายเป็นความคับข้องใจ บีบคั้นอารมณ์ให้เกิดความรู้สึกรุนแรง เข้มโหด ก่ออาชญากรรม
ด้วยการโยนระเบิดใส่รถประจำทางที่มีผู้โดยสารเบียดแน่นเต็มคันรถอย่างบ้าคลั่ง แล้วหนี
ขึ้นรถไฟกลับบ้านไปอย่างลอยนวล ดังข้อความว่า

...เขาลงจากรถประจำทางติดตายอย่างรวดเร็ว กระแทกกระทั้นผู้คนกระเด็น
กระดอนกลางเสียงอะอะโวยวาย พอทำย่นถนัดบนถนน วัตถุที่เขาล้วงจาก
กระเป๋าลายเป็นระเบิด ดังสลักแบบที่เคยเห็นในหนัง โยนผ่านหน้าต่างเข้าไปใน
รถ ออกวิ่งสุดแรง ก่อนได้ยินเสียงกัมปนาทสะท้านอกใจ...

(ศีลา โคมฉาย. 2535 : 111)

จากการศึกษาเรื่องสั้นทั้ง 5 เรื่องพบว่า ผู้เขียนได้สะท้อนภาพสังคมไทยในปัจจุบัน
กำลังเสื่อมทรามทางด้านจิตใจและศีลธรรม มีผู้คนจำนวนมากที่ด้อยการศึกษา ยังมีความเชื่อ
ทางไสยศาสตร์ ศรัทธาเลื่อมใสในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และอำนาจเหนือธรรมชาติว่าสามารถคล
บั้นดาลให้สัมฤทธิ์ผลในสิ่งที่ปรารถนา ต่างพากันมุ่งแสวงหาพระเครื่องและเครื่องรางของ
ขลังมาไว้ครอบครอง จึงเปิดโอกาสให้พวกมิจฉาชีพแอบแฝงเอาศาสนาเป็นเครื่องมือหากิน
หลอกลวง ต้มตุ๋น แปรเปลี่ยนเป็นสินค้า เกิดพุทธพาณิชย์ ซื่อขายกันอย่างเป็นล่ำเป็นสัน
และผู้คนที่มาบริจาคให้วัดก็หวังสิ่งตอบแทน ต้องการวัตถุมงคล เครื่องรางของขลังเพื่อ

แลกเปลี่ยนกับการเอาเงินมาบริจาคแทนที่จะบริจาคด้วยจิตศรัทธาสร้างบุญกุศล จึงเป็นช่องว่างให้พระแสวงหาปัจจัยวัตถุเงินทองถือโอกาสกอบโกยเงินทองเพื่อสร้างความร่ำรวยและหาความสุขสบายด้วยการปลูกเสกวัตถุมงคล เครื่องรางของขลัง ขยายบริการความเชื่อและศรัทธาให้แก่ชาวบ้าน ชักชวนโฆษณาให้หลงเชื่ออย่างมกมาย ไม่ได้ตั้งใจใฝ่ศึกษาธรรมวินัยอย่างแท้จริง หรือเอาธรรมะไปเผยแพร่สั่งสอนประชาชนให้เลื่อมใสและศรัทธาในพุทธศาสนา จากสถานการณ์ดังกล่าว ผู้เขียนได้สะท้อนภาพให้เห็นถึงความเสื่อมทรามทางจิตใจของผู้คน และความเสื่อมโทรมทางศีลธรรม สภาพการณ์ดังกล่าวได้สอดคล้องกับสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ดังที่ เสรี พงศ์พิศ (2533 : 321) ได้กล่าวว่า ปัจจุบันนี้เรื่องพระเครื่องไม่ได้เกี่ยวกับอภินิหารของพระเครื่องอย่างเดียว แต่เกี่ยวกับ “การค้า” ดังจะเห็นร้านพระเครื่อง “ให้เช่า” ทั่วไปในกรุงเทพมหานคร และเมืองต่าง ๆ แม้แต่ริมบาทวิถีข้างถนน ได้ต้นมะขามก็ยังทำกัน การสะสมพระเครื่องสำหรับหลายคนจึงกลายเป็นเหมือนการสะสมแสตมป์ หรือของเก่าโบราณที่มีค่า อาจจะแตกต่างกันเพียงแต่ว่า นอกจากจะมีราคาดีแล้วยังอาจปกป้องรักษาให้อภินิหารต่างๆ แก่ตนอีกด้วย จนเกิดมีศัพท์ในหมู่ผู้สนใจเรื่องนี้ว่า “นักเลงพระ” คือ ผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการดูและ “การเล่น” พระเครื่อง วงการพระเครื่องไม่ใช่วงการเล็ก จะเห็นได้จากจำนวนหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ รายเดือน และหนังสือเล่มต่างๆ ที่เกี่ยวกับเรื่องนี้ ทั้งในท้องสมุด และที่พิมพ์จำหน่ายตามแผงและร้านหนังสือทั่วไป ซึ่งสอดคล้องกับ เสฐียรพงษ์ วรรณปก (2536 : 8) กล่าวว่า เรื่องเครื่องรางของขลัง พระสงฆ์กลับทำการผลิตสิ่งนี้ราวกับเป็นอุตสาหกรรมจำหน่ายเผยแพร่โฆษณาทางสื่อมวลชนเหมือนสินค้า เพื่อตลาดคนอื่นว่าของใครจะขลัง ของใครจะแน่นกว่าเดิม การทำวัตถุมงคลแจกจ่ายนั้นบัดนี้มีไข่เรื่องที่ทำกันอยู่ในวงแคบ และมีไข่เพื่อวัตถุประสงค์ให้เป็น “พุทธานุสสติ” คือเพื่อเตือนให้ระลึกถึงพระพุทธองค์ ถึงความถูกต้อง ความดีงาม ดังที่โบราณกระทำกันมาเสียแล้ว หากแต่เป็นสินค้าประเภทหนึ่งและเป็นสินค้าที่ขายดีเป็นเทน้ำเทท่า จนกระทั่งกลายเป็น “พุทธพาณิชย์” ที่แพร่ระบาดไปทั่ววงการพระศาสนา มีการขายเอาเงินเพื่อสร้างถาวรวัตถุหรือสมทบทุนสร้างโบสถ์สร้างวิหาร ซึ่งทำกันเป็นจำนวนมาก เพราะวิธีนี้เป็นวิธีเดียวที่ระดมทุนได้ง่ายและได้มาก

นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้สะท้อนภาพวิถีชีวิตของผู้คนในเมืองหลวงที่เต็มไปด้วยการต่อสู้ดิ้นรน ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมที่เกิดขึ้น จนทำให้น้ำจิตน้ำใจของผู้คนเหือดแห้ง ขาดความดีงามของความเป็นมนุษย์ ที่ผู้เขียนได้สะท้อนผ่านเรื่องราวจาก

ประสบการณ์และเหตุการณ์ได้อย่างสมจริง ดังที่ จ่านงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ (2530 : 158) กล่าวไว้ว่า ชีวิตประจำวันของคนเมืองเต็มไปด้วยความเร่งรีบ ขึ้นอยู่กับเวลา มีความเห็นแก่ตัว ความเป็นตัวใครตัวมันสูง และมีการเอาตัวเปรียบกันอยู่ตลอดเวลา

1.1.5 ปัญหาสื่อมวลชน

สื่อมวลชนประเภทหนังสือพิมพ์มีความสัมพันธ์กับสังคมเพราะหนังสือพิมพ์มีความสำคัญและมีบทบาทมากในชีวิตประจำวันของสังคมไทยปัจจุบัน หนังสือพิมพ์นอกจากจะเสนอข่าวสาร ให้ความบันเทิง และให้บริการแก่สาธารณชนแล้ว หนังสือพิมพ์ยังมีส่วนต่อความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมของผู้คนในสังคม จากการศึกษาพบว่าเรื่องที่ผู้เขียนได้สะท้อนปัญหาสื่อมวลชนไว้ในเรื่องสั้น คือเรื่องกระดาศขาวกับคาวหมึก และเรื่องคดีมโนสาร

กระดาศขาวกับคาวหมึก ของ วินทร์ เลียววาริณ ผู้เขียนสะท้อนให้เห็นถึงคนในวงการหนังสือพิมพ์หากินกับข่าว ประโคมข่าวเสียดสีเรื่องคาวโลกีย์ของนางแบบและดาราภาพยนตร์ให้ได้รับความเสียหาย ทำให้ทุกคนเข้าใจว่าเธอถูกโจรข่มขืนจริง สร้างความเสื่อมเสียชื่อเสียงและความโกรธเคืองให้แก่เธอเป็นอย่างมาก แต่หนังสือพิมพ์ไม่ได้สนใจและรับผิดชอบในการกระทำดังกล่าว คงมุ่งสร้างความสนใจให้แก่ผู้อ่านเพื่อหวังยอดสถิติการจำหน่ายให้สูงขึ้น สร้างความมั่งคั่งร่ำรวยให้แก่ตนเอง สะท้อนให้เห็นถึงวงการนักหนังสือพิมพ์ไร้จรรยาบรรณในวิชาชีพของตน และเป็นการยากที่จะเรียกร้องความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม เพราะนักหนังสือพิมพ์ยังคงดำเนินธุรกิจต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง เพื่อผลประโยชน์ของตนแต่ฝ่ายเดียว ดังข้อความว่า

“...ทว่าพฤติกรรมที่หนังสือพิมพ์หลายฉบับในประเทศนี้ประพฤติ กลับเป็นสิ่งที่สวนแนวคิดนี้อย่างสิ้นเชิง คนหนังสือพิมพ์เริ่มสัมผัสกับอำนาจที่บางครั้งก็เหนือกว่าเป็น เป็นรสชาติที่เมื่อลิ้มลองแล้วก็ติดใจและล่ำพอง จึงใช้อำนาจนี้แสวงหาผลประโยชน์เพื่อตนเอง...”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 154)

เรื่องคดีมโนสาเร่ ของ วินทร์ เลียววาริณ เป็นเรื่องที่สะท้อนให้เห็นถึงการเสนอข่าวในหนังสือพิมพ์บางฉบับ ขาดความรับผิดชอบต่อการเขียนข่าว บิดเบือนข้อเท็จจริง สร้างสถานการณ์ประโคมข่าวให้ตื่นเต้น เร้าความสนใจจากผู้อ่าน เป็นการเพิ่มสถิติยอดจำหน่ายให้สูงขึ้น เพื่อผลประโยชน์ของตนแต่ฝ่ายเดียว ข่าวสารที่ประชาชนได้รับทราบนั้น ถูกเขียนขึ้นโดยนักหนังสือพิมพ์ผู้เห็นเหตุการณ์และอาจมีมุมมองที่แตกต่างกัน ข่าวที่ถ่ายทอดออกมานั้นแต่ละฉบับอาจจะไม่ตรงกับความเป็นจริง เพราะเป็นอัตวิสัยของแต่ละคนที่จะถ่ายทอดความคิดเห็น ดังข้อความว่า

...นักเขียนนิรนามคนหนึ่งเคยกล่าวไว้ว่า “ถ้าความจริงคือสิ่งที่ท่านมองเห็น สิ่งที่ท่านมองเห็นอาจไม่ใช่ความจริง” หมายความว่าข่าวสารที่ท่านอ่านจากหนังสือพิมพ์นั้นถูกรายงานขึ้นโดยภาพที่นักข่าวหรือคนที่อยู่ในเหตุการณ์นั้น ๆ มองเห็น แต่ความจริงของเหตุการณ์นั้นอาจจะไม่ใช่สิ่งที่นักข่าวมองเห็น มันอาจถูกบิดเบือนได้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และมุมมองของผู้ที่เห็นเหตุการณ์นั้น ฉะนั้นข่าวที่ถูกนำเสนอจึงอาจไม่ใช่ความจริงทั้งหมด ในความจริงอาจแฝงความเท็จและความเท็จอาจแฝงความจริง...

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 206)

จากการศึกษาเรื่องสั้นทั้งสองเรื่อง พบว่า การเสนอข่าวทางหน้าหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่มักจะเสนอข่าวให้ตื่นเต้น เร้าความสนใจจากผู้อ่าน นักหนังสือพิมพ์บางคนเขียนข่าวจนเกินความจริง ขาดความรับผิดชอบและจรรยาบรรณในวิชาชีพของตน ไม่คำนึงถึงความเสื่อมเสียให้แก่ผู้ตกเป็นข่าวเพียงเพื่อผลกำไรแต่เพียงฝ่ายเดียว นักเขียนได้สะท้อนปัญหาไว้อย่างสมจริงตามที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2530 : 1-5) รายงานว่า ข้อเท็จจริงที่ไม่อาจปฏิเสธได้ในขณะนี้คือ สื่อมวลชนเกือบทั้งหมดมีลักษณะดำเนินการเพื่อการค้า มุ่งแสวงหากำไร ดังนั้นเนื้อหาสาระที่ถูกเผยแพร่โดยสื่อมวลชนแขนงต่างๆ จะต้องตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าและตลาดเป็นหลัก

1.1.6 ปัญหาครอบครัว

ครอบครัวเป็นสถาบันที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อชีวิตมนุษย์ เป็นที่ให้ความรักและความอบอุ่น สมาชิกในครอบครัวมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดในฐานะสามีและภรรยา

พ่อแม่และลูก หรือพี่น้อง ซึ่งต่างคนต่างมีความรักกัน เอาใจใส่ต่อกัน สั่งสอนอบรม และมีจิตใจผูกพันกันอย่างแน่นแฟ้น ครอบครัวจึงเป็นสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิตของมนุษย์ เมื่อครอบครัวใดมีปัญหาหรือความขัดแย้ง ไม่เข้าใจกัน และเกิดการหย่าร้างอันนำมาซึ่งความทุกข์และเกิดปัญหาต่าง ๆ ขึ้นในสังคม ครอบครัวจึงมีส่วนสัมพันธ์ค่อนข้างมากและมีความสำคัญต่อสังคมไทย เรื่องสั้นที่สะท้อนปัญหาครอบครัว มีปรากฏในเรื่องคีนเหน็บหนาว ถ้าผมเป็นพ่อ และขาซ้ายของแม่

เรื่องคีนเหน็บหนาว ของ ศิลา โคมฉาย เป็นเรื่องที่สะท้อนปัญหาความขัดแย้งระหว่างสามีและภรรยา ซึ่งต่างคนต่างไม่เข้าใจกัน ขาดความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน ซึ่งมีผลทำให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวเริ่มมีหมองลง สะท้อนภาพวิถีชีวิตของชายผู้หนึ่งที่มีฐานะต่ำกว่าภรรยา เขาต้องเป็นฝ่ายเข้ามาอยู่ในครอบครัวของฝ่ายหญิงที่มีญาติพี่น้องอยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่ ทำให้เกิดปัญหาความอึดอัดคับข้องใจ ขาดอิสรภาพ และเกิดปมด้อย เขาอยากจะทำอะไรก็ไปสร้างครอบครัว แต่ติดขัดที่เขาไม่มีรายได้ไม่พอที่จะแบกรับภาระผู้เขียนมองปัญหานี้ได้อย่างลึกซึ้งว่า ความแตกต่างระหว่างฐานะที่ฝ่ายหญิงเหนือกว่าสามีย่อมทำให้สามีเกิดความรู้สึกหมดคุณค่าและความสำคัญ ทั้งนี้เพราะสังคมไทยเป็นสังคมที่ยกย่องและให้ความสำคัญกับผู้ชายในฐานะเป็นผู้นำครอบครัว เป็นผู้ดูแลหาเลี้ยงครอบครัว สามีจะเกิดความรู้สึกต่ำต้อยทันทีเมื่อเป็นฝ่ายเข้ามาอาศัยอยู่ร่วมชายคากับญาติฝ่ายภรรยา และเมื่อสามีภรรยามีความขัดแย้งกันหรือไม่เข้าใจกัน ต่างฝ่ายต่างก็รู้ไม่ยอมพูดปรับความเข้าใจกัน ทำให้ชีวิตสมรสไม่ราบรื่นนำมาซึ่งปัญหาการหย่าร้างในที่สุด ดังข้อความว่า

“เราต้องหย่าขาดจากกัน อย่าให้ลูกให้ฉันต้องรับภาระของคุณด้วยเลย” ถ้อยคำจากปากเธอ กลับหนักหน่วงเหมือนภูเขาลงทับถม เสียงสั่นพร่าทรงอานุภาพ ปั่นคลั่งสมองจนมึนงง สะกดเขาเป็นเบือใบ้ สะท้านกับสายตาเด็ดเดี่ยว มั่นคง

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 50)

เรื่องถ้าผมเป็นพ่อ ของ ศิลา โคมฉาย เป็นเรื่องที่สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาความขัดแย้งระหว่างพ่อกับลูก ซึ่งมีความเห็นไม่ตรงกันในทุกๆ เรื่อง เพราะมีความแตกต่างกันใน

ด้านทักษะและความต้องการของคนต่างวัย ซึ่งต่างคนต่างไม่เข้าใจซึ่งกันและกัน พ่อไม่ยอมเข้าใจในความต้องการความเป็นอิสระของลูกชายวัยรุ่น ซึ่งอยากจะแสดงความเป็นตัวของตัวเองและอยากให้พ่อยอมรับความสามารถของเขาบ้าง ให้เห็นว่าความประพฤติของวัยรุ่นนิยมความทันสมัย ทั้งการแต่งกาย ทรงผม และการคบหาเพื่อนต่างเพศ เป็นสิ่งที่วัยรุ่นในปัจจุบันนิยมกัน แต่พ่อไม่ยอมรับสังคมวัยรุ่นปัจจุบันที่ล้ำยุคจนตามไม่ทัน ปัญหาความขัดแย้งจึงเกิดขึ้น นำมาซึ่งความทุกข์ การขาดความอบอุ่นในครอบครัว ดังปรากฏในข้อความว่า

...เสียงร้องแหลมสูงแผดตะโกนด้วยเสียงปลอม... ไอ้ห... กิบบี้ กระแทกเสียงอยู่ได้ว่า “โสกนาฏกรรม... โสกนาฏกรรม...”

“ถ้าพ่อเป็นผมก็ต้องทำ...”

พ่อจะรู้สึกอย่างไรถ้าถูกพลั้งลืกลีบบีบเค้นจนอยู่ไม่เป็นสุข มันเสียววูบวาบอยู่ลึกๆ ...

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 22)

เรื่องชาชายของแม่ ของ ศิลา โคมฉาย เป็นเรื่องที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคมเมืองหลวงที่แวดล้อมไปด้วยความเจริญด้านวัตถุ จนทำให้ชีวิตคนเมืองต้องดิ้นรนต่อสู้เพื่อความอยู่รอดจนไม่มีเวลาที่จะนึกถึงครอบครัว ดังเช่น ชายหนุ่มผู้นี้ ซึ่งจากบ้านมาสืบปีเศษเพื่อมาหางานทำในเมืองหลวง เมื่อได้รับจดหมายของแม่ที่เขียนมาถามข่าวคราวทุกข์สุขของเขาด้วยความรักความห่วงใย เขาจึงคิดถึงชาชายของแม่ซึ่งกำลังจะพิการเมื่อครั้งที่เขากลับไปเยี่ยมแม่ครั้งหลังสุด และคิดว่าจะพาแม่ไปรักษาเมื่อมีเงินสักก้อน แต่ชีวิตของเขาถูกพันนาการด้วยหนี้สินที่ต้องผ่อนชำระเพื่อสร้างฐานะเริ่มต้นชีวิตครอบครัว จนลืมนึกถึงแม่ซึ่งเขากำลังพิการ สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาครอบครัวที่แม่กำลังถูกทอดทิ้ง ความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวเริ่มขาดหายไป ลูก ๆ ต่างแยกย้ายออกไปตั้งครอบครัวใหม่ ดังปรากฏในข้อความ

...หญิงชาวบ้านนอก ไม่มีความรู้ใดๆ นอกจากตัดเย็บเสื้อผ้าให้คนรุ่นเก่า ค้าขายและทำงานสารพัด กรำชีวิตเนิ่นนาน โถมทุ่มแรงเหนื่อยหนักจนขาลาก สู้ทนเก็บหอมรอมริบ... ลูก 4 คน เรียนจบมีงานทำเป็นหลักเป็นฐานกระจัดกระจายไป

เหลือยังไม่พ้นอ้อมอกอีก 2 คน นานนับปีกว่าจะกลับมาให้เห็นหน้า หลายปีเต็มที่
ไม่ได้พบเจอกันพร้อมหน้า...

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 16)

จากการศึกษาเรื่องสั้น พบว่า ปัญหาครอบครัวในสังคมไทยปัจจุบันเกิดจากการ
เปลี่ยนแปลงของสังคมที่มีผลกระทบจากเศรษฐกิจ การรับวัฒนธรรมตะวันตก ทำให้ผู้คน
ในสังคมไทยมีค่านิยม ทศนคติ และพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไป สมาชิกของคนในครอบครัว
เริ่มมีความสัมพันธ์ลดน้อยลง เนื่องจากภาระและความรับผิดชอบของสมาชิกในครอบครัวที่
ทุกชีวิตต้องต่อสู้ดิ้นรนทำมาหากิน ทำให้ไม่มีเวลาได้ใกล้ชิดดูแลและให้ความรักความอบอุ่น
ภายในครอบครัว อันนำไปสู่ความขัดแย้ง ความไม่เข้าใจกันในระหว่างสามีและภรรยา ถึงขั้น
หย่าร้างกัน พ่อแม่และลูกขาดสัมพันธ์ภาพอันดีระหว่างกัน ลูกจึงขาดจิตสำนึกที่ดีต่อผู้มีพระ
คุณ ขาดความสนใจหรือการเอาใจใส่เท่าที่ควร ดังที่ สุพัตรา สุภาพ (2531 : 64) กล่าวว่า
การขัดกันภายในครอบครัวอาจจะนำไปสู่ปัญหาบ้านแตก หรือปัญหาทางสุขภาพจิต ปัญหา
เศรษฐกิจ สังคม ฯลฯ ได้ ซึ่งผู้ที่ได้รับความกระทบกระเทือนมักจะตกอยู่กับเด็ก เพราะถ้า
มองปัญหาในระดับชาติแล้ว ถ้าเป็นดังกล่าวนั้น ๆ จะเป็นการทำให้พลังงานของชาติ ไม่ได้
รับประโยชน์เท่าที่ควร ซึ่งสังคมควรจะเห็นความสำคัญและให้ความสนใจเรื่องนี้เป็นพิเศษ

จากสภาพปัญหาครอบครัวในสังคมเมืองปัจจุบัน นับวันแต่จะเพิ่มปัญหาการหย่า
ร้างมากขึ้น ดังที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2533 : 1-5)
ว่า จากการที่แนวทางพัฒนาสังคมไทยในปัจจุบันได้มีจุดมุ่งเน้นที่จะให้สถาบันครอบครัวเข้า
มามีบทบาทในการพัฒนามากขึ้น จึงทำให้บุคคลหลายฝ่ายเกิดความสนใจและกล่าวขานถึง
สถานภาพของสถาบันครอบครัวกันมากขึ้น และเป็นอีกหัวข้อหนึ่งที่ได้รับการพูดถึงค่อนข้าง
มากในปี 2533 โดยประเด็นที่ยังคงเป็นที่กล่าวขานกันมากที่สุดคือ ปัญหาการหย่าร้างซึ่งยังคง
มีแนวโน้มสูงขึ้น

และในสภาพสังคมปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วนี้ ความเจริญทางด้าน
วัตถุ ความนิยมในด้านความทันสมัย ทำให้พ่อแม่-ลูก ซึ่งเป็นคนต่างวัยต่างยุคสมัยขาดการ
ปรับตัวเข้าหากัน การไม่ยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ทำให้สัมพันธ์ภาพในครอบครัว
ขาดความอบอุ่น เกิดปัญหาช่องว่างระหว่างวัย ดังที่ อรพรรณ จันทา (2529 : 76) ได้กล่าวว่า
ปัญหาความขัดแย้งของครอบครัวที่เกิดจากความไม่เข้าใจซึ่งกันและกันระหว่างพ่อแม่และลูก

นั้น บางครั้งก็เกิดจากการที่พ่อแม่มีความรักความห่วงใยต่อลูกอย่างท่วมท้น จึงได้พยายามเข้มงวดกวดขันให้ลูกอยู่ในกรอบแห่งความดีงาม สอดส่องดูแลพฤติกรรมของลูกตลอดเวลา โดยมีได้คลาดสายตา ซึ่งพ่อแม่ก็มักจะมีความคิดว่าลูกยังเป็นเด็กในสายตาของพ่อแม่ตลอดไป จึงพยายามห้ามปรามดักเตือนมิให้คบเพื่อนต่างเพศ กวดขันให้เอาใจใส่ต่อการศึกษาเล่าเรียน ไม่ให้ใช้เงินทองสุรุ่ยสุร่ายฟุ่มเฟือย แต่ลูกไม่ได้เข้าใจเจตนาอันแท้จริงของพ่อแม่ กลับมีความรู้สึกในทางตรงกันข้ามว่า พ่อแม่ไม่เข้าใจถึงเปลี่ยนแปลงทั้งทางจิตใจและร่างกายของตนที่เริ่มก้าวเข้าสู่ความเป็นผู้ใหญ่ ย่อมสามารถจะรับผิดชอบ ไม่ต้องการให้พ่อแม่มองว่าตนเป็นเด็กเสมอไป ต้องการให้ “ครอบครัว” ยอมรับความเปลี่ยนแปลงและรับฟังความคิดเห็นของตนบ้าง เมื่อทั้งสองฝ่ายต่างไม่เข้าใจกัน ครอบครัวจึงไร้ความรักความอบอุ่นในสายตาของลูกๆ เป็นช่องว่างระหว่างวัย

1.2 ภาพสะท้อนสังคมชนบท

ทัศนีย์ ทองสว่าง (2537 : 1) กล่าวไว้ว่า สังคมชนบทได้แก่ ประชากรที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในชนบทหรือนอกเขตเทศบาล เรียกว่า “ชาวชนบท” มีการตั้งถิ่นฐานเป็นหมู่บ้านต่าง ๆ แบบเบ็ดเสร็จที่มีเศรษฐกิจและความต้องการต่าง ๆ ภายในหมู่บ้านนั้น ประชากรในชนบทส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ ทำนา ทำสวน ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ และทำการประมง ฯลฯ

จากการศึกษาเรื่องสั้น พบว่า เนื้อหาสะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมชนบท ดังนี้

1.2.1 ปัญหาความยากจน

1.2.2 ปัญหาการเอารัดเอาเปรียบในสังคม

1.2.3 ปัญหาค่านิยมของสังคมชนบท

1.2.1 ปัญหาความยากจน

กระมล ทองธรรมชาติ และคณะ (2520 : 6-7) ได้กล่าวว่า ความยากจน คือ สภาวะความขัดสนทางเศรษฐกิจซึ่งบุคคลไม่สามารถจัดสรร หรือแสวงหาสิ่งที่จะนำมา

บำบัดความต้องการของคนทั้งทางร่างกายและจิตใจได้ และเป็นสาเหตุให้บุคคลนั้นมีความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจต่ำกว่ามาตรฐานการครองชีพที่สังคมกำหนดไว้

ปัญหาความยากจนนับเป็นปัญหาที่มีความสำคัญยิ่ง เป็นปัญหาที่ทำให้คนในสังคมยากจนขั้นแค้นแทบไม่มีจะกิน ต้องทนทุกข์ทรมานหิวโหยและกำลังจะอดตาย เกิดความรู้สึกนึกคิดมองโลกในแง่ร้าย และคิดว่าตนเองไม่ได้รับความยุติธรรมในสังคม จึงก่อให้เกิดความเดือดร้อนสร้างปัญหาให้กับสังคม เรื่องสั้นที่สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาความยากจนในสังคมชนบท ได้แก่เรื่องเกิดเป็นเหยื่อ และเรื่องสงกรานต์ของพิม

เกิดเป็นเหยื่อ ของ อำนาจ เย็นสบาย สะท้อนให้เห็นถึงครอบครัวยากจนของชาวชนบทครอบครัวหนึ่ง เดิมพ่อแม่รับจ้างขับเรือให้โรงสี พ่อทิ้งแม่ไปมีภรรยาใหม่ และแม่เหล้าตกน้ำตาย แม่จึงเลี้ยงดูลูกแต่เพียงลำพังจนเติบโต กร่างจึงสงสารและรักแม่มาก เมื่อแม่ล้มป่วยลงเขาไม่มีเงินพอที่จะพาแม่ไปรักษา เพราะเขามีรายได้น้อยจากการรับจ้างแบกข้าวสารกินไปวัน ๆ เท่านั้น ความยากจนทำให้เขาคิดมากและเกิดความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจในโชคชะตา ความยากจนทำให้เขาไม่มีทางเลือก เมื่อมีความจำเป็นต้องการเงินมารักษาแม่ เขาก็ตัดสินใจเป็นโจรปล้นฆ่าชิงทรัพย์ ก่อคดีอาชญากรรมสะเทือนขวัญ จึงตกเป็นเหยื่อของเจ้าหน้าที่ตำรวจวิสามัญฆาตกรรมเพื่อแบ่งความดีความชอบกัน

“เงินเราน้อย เก็บไว้ใช้เรื่องที่จำเป็นเถอะลูก” แม้มักจะพูดอย่างนี้บ่อยๆ เมื่อกร่างรบเร้าที่จะพาแม่ไปหาหมอ ซึ่งมันก็เป็นความจริง ที่ความจนสร้างความน้อยเนื้อต่ำใจให้กับเขาเสมอมา...

(อำนาจ เย็นสบาย. 2538 : 44)

สงกรานต์ของพิม ของ ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์ สะท้อนให้เห็นถึงสภาพความเป็นอยู่ของชาวเขาที่อาศัยอยู่บนเขาสูง ทำอาชีพเกษตรกรรม ปลูกข้าว ทำไร่ เช่น ไร่ข้าวโพด และมีรายได้จากการเก็บของป่าและจับสัตว์ป่าไปขายให้กับคนในเมืองซึ่งปีละครั้งจะมีคนในเมืองมาจ้าง ทำให้มีรายได้เล็กน้อย มาตรฐานการครองชีพต่ำ ไม่เพียงพอต่อการบริโภคและประโยชน์ใช้สอย ทำให้มีฐานะยากจนประสบกับความอดอยากเรื้อรัง แค้น พ่อแม่ถึงกับยอม

ขายลูกสาวของตนเพื่อให้ได้เงินมาจุนเจือครอบครัวและให้ครอบครัวได้รับความสุขสบาย เด็กสาวหลายคนจึงต้องกลายเป็นสินค้าที่พ่อแม่บังคับขายเพื่อไปเป็นโสเภณี

...ปกติแล้ว นานที่ปีหนจึงจะมีคนเมืองเดินเท้าขึ้นมาถึงหมู่บ้านของพิม พวกเขาขึ้นมาพร้อมกับเงินค่าจ้างสำหรับให้คนในหมู่บ้านของพิมเก็บของไปขายให้พวกเขา ของที่พวกเขาต้องการคือของป่า ตั้งแต่ต้นกสิสวยๆ ที่คนในหมู่บ้านของพิมใช้เร็วัดตามชายป่าหรือไม่ก็กลางไร่ข้าวโพดที่ปลูกตามแนวลาดชันของภูเขา ลูกชะนีที่ไล่จับได้ไม่ยากแถมดมมะม่วงป่า ไปจนถึงยางไม้ เมื่อคนในหมู่บ้านของพิมมีของพวกนี้มาก ๆ ก็จะขนส่งไปยังหมู่บ้านคนเมือง

(ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์. 2539 : 42)

จากการศึกษาพบว่า ปัญหาความยากจนของชาวเขากลุ่มหนึ่งในสังคมไทย ก่อให้เกิดปัญหาโสเภณี ซึ่งสภาพการณ์ดังกล่าวสอดคล้องกับเรื่องราวที่เกิดขึ้นจริง ดังที่ ฉลาดชาย รมิตานนท์ (2532 : 644) กล่าวไว้ว่า บ่อยครั้งที่เด็กที่ชาวเขาในหมู่บ้านต้องตกเป็นหนี้สินพวกเจ้าของร้านขายของชำในหมู่บ้านเหล่านี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งครัวเรือนที่ข้าวสำหรับบริโภคหมดลงและต้องซื้อจากร้านค้าเหล่านี้โดยวิธีซื้อเชื่อ และเมื่อจำนวนหนี้สินมีมากเกินไป พวกเขาอาจถูกบังคับให้ “ขายเชิ่ว” ข้าวหรือฝิ่นในไร่ที่ยังไม่ได้ทำการเก็บเกี่ยวในราคาที่ต่ำมาก เป็นที่ปรากฏชัดเจนว่าครอบครัวชาวเขาจำนวนมากตกอยู่ในสภาพที่ต้องเป็นเบี้ยล่างพวกพ่อค้าเหล่านี้มากขึ้นเป็นลำดับ เมื่อเขาต้องตกเป็นหนี้สินอย่างไม่อาจหลุดพ้นได้ ในบางกรณีบางครอบครัวที่ตกอยู่ในสภาพเช่นนี้จำต้องยกลูกหรือเด็กแก่พ่อค้าเป็นการใช้หนี้ เด็กนั้นก็อาจถูกนำไปขายให้คนอื่นต่อ ๆ ไป และถ้าเป็นเด็กหญิงพวกเธอก็อาจถูกขายให้กับแหล่งค้าประเวณีในภาคกลางหรือภาคใต้ต่อไป ปรากฏการณ์ทำนองนี้หาได้เกิดขึ้นเฉพาะในหมู่ชาวเขาในประเทศไทยเท่านั้นไม่ หากเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางและทวีความรุนแรงมากขึ้นในบริเวณสามเหลี่ยมทองคำทั้งหมด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรัฐฉานที่อยู่ในเขตประเทศพม่าที่ซึ่งมีการปลูกฝิ่นและผลิตเฮโรอีนมากที่สุดในบริเวณนี้ ด้วยเหตุนี้จึงมีหญิงและเด็กหญิงชาวเขาและชนชาติต่าง ๆ ถูกนำเข้าสู่การค้าประเวณีมากขึ้นเป็นลำดับ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2532 : 2-19) กล่าวไว้ว่า ในขณะที่เรากำลังห่อหุ้มจะเป็นนิทสัณ จำนวนโสเภณีในรูปแบบต่างๆ ก็ได้เพิ่มสูง

เสียยิ่งกว่าอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอีก และที่เพิ่มที่น่าสนใจคือโสเภณีที่เป็นเด็กอายุต่ำกว่า 15-16 ปี เจ้าหน้าที่มูลนิธิเด็กซึ่งติดตามปัญหานี้มาได้ประมาณว่า ขณะนี้มีเด็กถึง 800,000 คน ซึ่งเป็นตัวเลขที่สูงมากจนหน่วยราชการต่าง ๆ ต้องออกมาปฏิเสธกันล้นไม่ว่าตัวเลขจริงจะเป็นเช่นไร แต่ทุกฝ่ายยอมรับว่าปัญหานี้มีจริง และกำลังขยายตัวอย่างน่าห่วงใย ประเด็นที่มีผู้หยิบยกมาวิจารณ์มากประเด็นหนึ่งก็คือ การที่พ่อแม่ในชนบทบางแห่งนิยมให้ลูกสาวมาทำงานเป็นโสเภณี โดยรับเงินค่าตัวล่วงหน้า ซึ่งมีผลเท่ากับการขายลูกสาวนั่นเอง ที่พูดกันมากก็คือเนื่องจากมีตัวอย่างว่าบ้านที่มีลูกสาวไปทำงานแบบนี้สามารถช่วยให้พ่อแม่เงยหน้าอ้าปากได้ ก็เลยทำให้เกิดการเลียนแบบกัน รวมทั้งมีขบวนการชักชวน ขบวนการส่งเสริมการซื้อขายอย่างเป็นระบบด้วย ก็เลยทำให้กิจการนี้เติบโตเร็วมาก ปัจจุบันปัญหาโสเภณีกำลังยกฐานะตนเองขึ้นเป็นปัญหาระดับชาติที่รัฐจะต้องดำเนินการอย่างจริงจังเสียที ชาวที่หลายฝ่ายวิตกกังวลกันมากขณะนี้เห็นจะเป็นชาวโสเภณีทั้งที่เป็นผู้ใหญ่และเด็กซึ่งกำลังเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ว่ากันว่าโดยเฉพาะเด็กมีถึงประมาณ 800,000 คนแล้ว หลายฝ่ายรวมทั้งรัฐบาลกำลังกล่าวถึงกันอยู่ จะเน้นในประเด็นเกี่ยวกับโสเภณีเด็กที่มีอายุ 10 กว่าขวบต้องค้าประเวณี จะด้วยเหตุผลอันเนื่องมาจากความยากจนหรือความเห็นชอบ ยินยอมของพ่อแม่หรือความเต็มใจของเด็กเองก็ตาม

1.2.2 ปัญหาการเอารัดเอาเปรียบในสังคม

สภาพสังคมไทยในปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว อันเป็นผลจากความเจริญทางด้านเทคโนโลยีทำให้เจริญทางด้านวัตถุมากยิ่งขึ้น แต่สภาพจิตใจของผู้คนกลับเสื่อมทรามลง มีจิตใจหยาบกระด้าง มองเห็นคุณค่าของวัตถุมากกว่าคุณค่าทางด้านจิตใจ น้ำใจไมตรีที่เคยมีให้ต่อกันกลับจางหายไป กลายเป็นความสัมพันธ์ที่ต่างฝ่ายต่างหวังผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน ทำให้เห็นแก่ตัว เกิดการเอารัดเอาเปรียบเพื่อให้ตนเองได้อยู่เหนือผู้อื่นด้วยการหลอกลวง ใช้อำนาจเหนือผู้อื่น

ปัญหาการเอารัดเอาเปรียบในสังคมชนบทปรากฏในเรื่องสั้น จำนวน 2 เรื่อง คือ เรื่องฆาตกร และเรื่องหนานอ้าย

เรื่องฆาตกร ของ ฌูส ฌักส์ คาสโตรสอว์วิทช์ เป็นเรื่องที่สะท้อนให้เห็นถึงความเห็นแก่ตัวของผู้คนส่วนหนึ่งที่คอยจ้องหาโอกาสใช้เล่ห์เหลี่ยม ทุจริต คดโกง หลอกลวงให้ผู้อื่นหลงเชื่ออยู่เสมอ ใช้กลลวงตบตาผู้ซื้อให้หันมาซื้อสินค้าของตนโดยใช้ป้ายาฉฉพมาแซ่พักให้สดและกรอบน่ารับประทาน โดยไม่คำนึงถึงชีวิตที่จะเป็นอันตราย คิดแต่จะให้ได้กำไรมากที่สุด ผู้เขียนได้สะท้อนให้เห็นพฤติกรรมของคนที่เห็นแก่ตัว ดังตัวอย่าง

“น้ายานี้นะไม่ได้มีไว้แค่คิดศพออย่างเดียว แต่ผักของเอ็งนะถ้ามาเจอน้ายานี
เข้รับรองว่าจะดูเขียวสด มีราคาผิณฑูผิณฑาเลยหละ เข้าไปเห็นพวกส่งผักที่ปาก
คลองตลาดหลายเจ้ามีแต่ผักสวย ๆ ทั้งปี

(ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์. 2539 : 62)

เรื่องหนานอ้าย ของ เหลืองฝ้ายคำ เป็นเรื่องที่สะท้อนให้เห็นถึงการเอารัดเอาเปรียบของคนในสังคมที่คนโง่ยอมตกเป็นเหยื่อของคนฉลาด หนานอ้ายต้องประสบเคราะห์กรรมและอุปสรรคต่าง ๆ การไปติดต่อโอนที่กับทางอำเภอเป็นไปด้วยความล่าช้า ต้องพบผู้คนที่มีความเห็นแก่ตัว ไร้น้ำใจ เช่น ข้าราชการที่ไม่ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์รับสินบน กระทำการทุจริตฉ้อราษฎร์บังหลวง และเจ้าหน้าที่รัฐวัดรับเงินค่าตอบแทนโดยไม่คำนึงถึงความเหนื่อยยากของชาวบ้านตาดำ ๆ เพื่อนบ้านที่คอยจ้องหาโอกาสเรียกค่านายหน้า พระสงฆ์ออกเงินกู้ซึ่งเป็นการผิดธรรมวินัยของสงฆ์ ทุกคนล้วนแต่เอารัดเอาเปรียบ ฉกฉวย แก่งแย่งเพื่อผลประโยชน์ ปราศจากความเมตตาปรานีต่อกัน เห็นแก่ตัว ดังเช่น บ่ายง คิดเอาแต่ได้แต่ฝ่ายเดียว โดยเป็นนายหน้าพาคนกรุงเทพฯ มาติดต่อซื้อที่ดิน ดังตัวอย่าง

...คำวันเดียวกัน มีคนเห็นบ้ายพาคณกรุงเทพฯ ไปหาสองคนพี่น้อง ติดต่อทาบ
ตามขอซื้อที่แปลงที่ยังไม่ได้โอน จะให้ราคาถึงหนึ่งแสนห้าหมื่น คำเช่นเจ้าที่ดิน
ออกกันคนละครึ่ง ...

(เหลืองฝ้ายคำ. 2538 : 78)

จากการศึกษาเรื่องสั้นทั้ง 2 เรื่องดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึงการเอารัดเอาเปรียบของคนในสังคม นับตั้งแต่ พ่อค้า ข้าราชการ และผู้คนในสังคม อันเนื่องจากผู้คนให้ความสำคัญแก่วัตถุ จนทำให้จิตใจเสื่อมทรามลง สังคมทั้งสังคมจึงเกิดความวุ่นวาย ทุกหนทุกแห่งเต็มไปด้วยความอยากมีอยากได้เกินฐานะ ขาดความเป็นมิตร เห็นแก่ตัว เอาแต่ได้ ซึ่งลักษณะนิสัยของคนไทยสอดคล้องดังที่ วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2530 : 7) กล่าวได้ว่า คนไทยมีนิสัยเอาแต่ได้ คนไทยไม่ยอมขาดทุน ชอบคอร์รัปชัน กินนอกกินใน กินเล็กกินน้อย และทำอะไรจะหวังสิ่งตอบแทนเสมอ รัชนิกร เศรษฐ (2523 : 127) ได้กล่าวว่า ประชาชนนั้นมักจะเข้าใจว่าข้าราชการคือเจ้านายของประชาชน ดังนั้นคนไทยจึงพินอบพิเทาเอาอกเอาใจข้าราชการมากเป็นพิเศษ จนบางครั้งถึงกลับกลัวเกรงก็มี เมื่อปฏิบัติตนต่อข้าราชการจนเป็นนิสัยแล้ว จึงเป็นการส่งเสริมให้ข้าราชการหลงลืมไปว่าที่จริงตนนั้นเป็นผู้ให้คำแนะนำ ให้ความช่วยเหลือ คำปรึกษา ตลอดจนการศึกษาอย่างที่ประชาชนไม่รู้ กลับนำไปว่าตนนั้นคือผู้รับ นานเข้าก็เลยเถิดไปจนถึงกับว่าตนเป็นเจ้านายประชาชน ใช้อิทธิพลในตำแหน่งหน้าที่เพื่อผลประโยชน์ของตนอย่างไม่ละอายใจ กลายเป็นกลุ่มชนที่มุ่งทำให้ประชาชนเดือดร้อนเพียงฝ่ายเดียว สร้างระบบพวกพ้องในวงราชการ เกิดการคอร์รัปชัน และประชาชนก็จะกลายเป็นเหยื่อของข้าราชการทั้งชั้นทั้งล่อง คือ ทั้งที่เต็มใจจะเป็นและไม่เต็มใจจะเป็น

1.2.3 ปัญหาค่านิยมของสังคมชนบท

ค่านิยมเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ การสร้างค่านิยมที่ถูกต้องเป็นสิ่งที่ดีที่ควรปฏิบัติเพื่อให้สังคมอยู่ร่วมกัน ค่านิยมที่ไม่ถูกต้องและไม่เหมาะสมทำให้มนุษย์มีพฤติกรรมทำให้สังคมเสื่อม เรื่องสั้นที่สะท้อนปัญหาค่านิยมในสังคมชนบท คือ เรื่องลูกปู

เรื่องลูกปู ของ ฌัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์ เป็นเรื่องที่สะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมของสังคมชนบทนิยมยกย่องผู้มีอำนาจ ที่ผู้ถูกปกครองต้องยอมรับสภาพและยอมจำนนอยู่ใต้อำนาจโดยไม่ต้องต่อสู้หรือคัดค้านใด ๆ ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำในหมู่บ้านมีความรับผิดชอบและดูแลความสงบสุขเรียบร้อยภายในหมู่บ้าน ลูกบ้านจะต้องเคารพยำเกรงยอมปฏิบัติตามเปรียบเสมือนลูกปูที่จะต้องปฏิบัติตามคำสั่งและเดินให้ตรงทาง ดังข้อความตอนหนึ่งว่า

“ผมไม่ได้เห็นแก่ตัว แต่ผมเห็นแก่ลูกบ้านของผม ผู้นำหมู่บ้านอย่างผมก็เหมือนแม่ปูที่จะต้องสอนลูกปูให้เดินตรงทางให้ได้ คนอย่างผมไม่ยอมให้ใครเข้ามาสอนลูกปูของผมให้เดินเลิกล้อนอกนอกนอกลู่ทางอย่างแน่นอน”

(ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์. 2539 : 53-54)

จากการศึกษาเรื่องสั้นพบว่า ลักษณะเด่นของสังคมชนบทส่วนใหญ่ประชาชนยังมีค่านิยมในเรื่องอำนาจ ให้เกียรติยกย่อง และยึดถือต่อการปกครองในสังคมแบบเก่าคือระบบเจ้าขุนมูลนาย นิยมบุคคลมากกว่าอุดมการณ์ โดยยึดมั่นเจ้านายเป็นหลักและให้เกียรติยกย่องเป็นผู้นำของตน ดังที่ สุพัตรา สุภาพ (2536 : 15) ได้กล่าวว่า โครงสร้างของสังคมไทย มีแนวโน้มจะยึดบุคคลเป็นหลัก ซึ่งอาจจะเป็นไปได้ว่าสังคมไทยประกอบด้วยชาวนาเป็นส่วนใหญ่ ตลอดจนแต่เดิมก็มีชีวิตผูกพันกับเจ้าขุนมูลนาย ฉะนั้นสังคมไทยจึงมีความสัมพันธ์แบบผู้ที่เหนือกว่าและผู้ที่ต่ำกว่า หรือยึดมั่นบุคคลที่เหนือกว่า ซึ่งค่านิยมในเรื่องอำนาจจะพบเห็นในสังคมชนบทในลักษณะความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างผู้นำและผู้ตาม หรือผู้ใหญ่และผู้ nhỏ ดังที่ วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2530 : 2) กล่าวว่า พฤติกรรมในสังคมชนบทมีความสัมพันธ์กันแบบผู้นำ-ผู้ตาม ลูกพี่-ลูกน้อง หรือผู้ใหญ่-ผู้น้อย ความสัมพันธ์นี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน ซึ่งมีส่วนสำคัญก่อให้เกิดการจัดกลุ่มที่เรียกว่า กลุ่มอุปถัมภ์ คือกลุ่มที่มีการจัดลำดับสมาชิกเป็นชั้นลดหลั่นกันไป มีผู้นำคนเดียวและมีผู้ตามหลายคน โดยผู้นำสามารถผูกพันยึดเหนี่ยวผู้ตามให้จงรักภักดีอยู่ภายใต้อิทธิพล

ค่านิยมในเรื่องอำนาจนี้ ควรได้รับการแก้ไข เพราะผู้ที่มีอำนาจนี้อาจใช้อำนาจในทางที่ผิด ใช้อำนาจนั้นแสวงหาผลประโยชน์ ผู้มีอำนาจควรรู้จักใช้อำนาจนั้นให้ถูกต้องตามสิทธิและหน้าที่ของตนโดยไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น

2. ภาพสะท้อนด้านการเมือง

วรรณกรรมย่อมมีความสัมพันธ์อยู่กับสังคมอย่างแนบแน่น วรรณกรรมสะท้อนภาพชีวิตมนุษย์และสังคม เพราะผู้เขียนเป็นสมาชิกหน่วยหนึ่งของสังคม ผู้เขียนมีความรับผิดชอบต่อสังคมจึงเกิดความสำนึกและมีความรู้สึกเห็นใจในความทุกข์ยากที่ประชาชนได้รับผลกระทบจากการเมือง โดยพยายามนำสภาพความเป็นจริงของเหตุการณ์

และความรู้สึกนึกคิดทางการเมืองของผู้คนมาเป็นวัตถุดิบ ผสมผสานกับความนึกคิดของตน ให้สามารถหล่อหลอมความสำนึกทางสังคมของผู้อ่านให้กลายเป็นความสำนึกทางการเมืองร่วมกันแก้ไขและจัดความอยู่ดีธรรมที่เกิดขึ้นในสังคม เช่น ความเห็นแก่ตัว การเอารัดเอาเปรียบของกลุ่มคนที่มีอำนาจทางการเมือง และความยากจนของประชาชนที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากระบบการเมืองการปกครอง อันนำมาซึ่งปัญหาความไม่เท่าเทียมกันในสังคม

จากการศึกษาเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลดีเด่นของคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ในช่วง พ.ศ. 2533-2539 ปรากฏภาพสะท้อนการเมืองไทย ในช่วง 1 ทศวรรษ (พ.ศ. 2529-2539) 3 ประเด็น ดังการวิเคราะห์ต่อไปนี้

2.1 ภาพสะท้อนการปกครองระบอบประชาธิปไตย

2.2 ภาพสะท้อนพรรคการเมืองและนักการเมือง

2.3 ภาพสะท้อนการซื้อเสียงเลือกตั้ง

2.1 ภาพสะท้อนการปกครองระบอบประชาธิปไตย

จรูญ สุภาพ (2531 : 120-121) กล่าวว่า iva ประชาธิปไตย คือระบบการเมืองที่ประชาชนจำนวนมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เป็นผู้กำหนดตัวผู้ปกครองและนโยบายของรัฐบาล โดยผ่านวิธีการเลือกตั้ง ซึ่งจะต้องเป็นไปอย่างเสรีและมีขึ้นอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้มีการสับเปลี่ยนตัวผู้ปกครองประเทศตามความต้องการของประชาชน

นับตั้งแต่ประเทศไทยเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองระบอบประชาธิปไตย เมื่อ พ.ศ. 2475 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน มีเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นคือมีการปฏิบัติอำนาจการปกครองรัฐของกลุ่มผู้มีอำนาจทั้งหมดรวม 18 ครั้ง รวมทั้งครั้งหลังสุดคือเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 ด้วย แสดงให้เห็นถึงการปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยของไทย ยังไม่เป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง จากการศึกษาพบว่าเรื่องสั้นที่ผู้เขียนได้สะท้อนภาพการปกครองระบอบประชาธิปไตยไว้ในเรื่องเทพธิดา

เรื่องเทพธิดา ของ ศิลา โคมฉาย เป็นเรื่องที่สะท้อนให้เห็นถึงการปกครองระบอบประชาธิปไตยในสังคมไทยที่ยังไม่เป็นประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์ เพราะผู้ปกครองบ้านเมืองหรือคณะรัฐบาล ไม่ได้ทำหน้าที่เพื่อประชาชนโดยแท้จริง มุ่งหวังที่จะกอบโกยผลประโยชน์ และมีกลุ่มบุคคลคณะใดคณะหนึ่งทำการปฏิวัติรัฐประหารยึดอำนาจในการ

ปกครองประเทศแบบเผด็จการ ไม่ได้เป็นรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน ประชาชนถูกจำกัดสิทธิทางการเมืองตามที่พึงมีในรัฐธรรมนูญ ผู้เขียนสร้าง “เทพธิดา” เพื่อให้เป็นสัญลักษณ์ของอำนาจสูงสุดที่มาจากปวงชน เป็นสิ่งที่ประชาชนต้องการและให้ได้มาเพื่อสิทธิของตน แต่น้อยครั้งมากที่ประชาชนมีอำนาจใช้สิทธิของตนเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเข้าไปทำหน้าที่บริหารประเทศ จนบางครั้งเลื่อนรางว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้น มีลักษณะอย่างไร และในเวลาต่อๆ มา ก็แทบจะหายสาบสูญจากที่จะติดตาม ดังตัวอย่าง

...ตรานานเท่านั้น เราเฝ้ารอการปรากฏของเทพธิดา... ทว่าไร้แวว มีร่องรอยในตำนานเก่าๆ เพียง 2-3 ครั้ง จารึกถึงเงาบางเบาฉายเหนือแผ่นดิน น้อยคนนักมองเห็นรูปลักษณ์อันเลื่อนราง แต่ไม่มีใครพบความงดงามอันลือเลื่องแห่งโฉมหน้านั้นเลย

จากสันเขาแห่งคอยสูงจรดฝั่งทะเล...จากหาดทรายริมแม่น้ำตะวันออก ถึงคลื่นหมอกเหนือทิวเขาตะวันตก แผ่นดินกว้างราวเกิดอาเพศโมงยามรุ่มร้อน ดังฟากฟ้ามีดวงตะวันพุ่งขึ้นฉายฉานพร้อมกันนับสิบดวง...

คนผู้ถูกเผด็จการต้องตรึงแน่นอยู่กับความประหวั่น ใครบ้างจะคิดได้ถึงเทพธิดาที่สาบสูญ...

เรื่องราวอันโจษขานถึงคุณลักษณะพิเศษ สรรค์สร้างให้บางดินแดนเป็นอารยะ เสียงเอ่ยอ้างถึงพระนามกั๊วอันไม่ขาดสาย ไม่รู้จบ ปลุกเร้าให้พวกเราก้าวออกมาจากเงามืดอันไร้หวัง มุ่งหน้าแสวงหา คุณเดียวกับคนเลี้ยงแกะ เดินตามดวงดาวประหลาดไปสู่ยูริชาลิ้ม เฝ้าการกำเนิดของพระบุตร

รอยแรงกล้าเหนียวกับเส้นทางยาวไกล วกวณ ระหว่างแนวปรากฏการลึกลับทรงอำนาจของผู้สั่งการแห่งแผ่นดิน ตระเวนถามไถ่เรื่องราวที่ไม่มีใครรู้ เราเหลือเพียงวิญญาณที่มั่งมัน...

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 114-115)

จากการศึกษาเรื่องสั้นพบว่า เนื้อหาสะท้อนภาพการปกครองระบอบประชาธิปไตยของไทยล้มเหลวจนยากที่จะเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง เพราะมีกลุ่มบุคคลคณะใดคณะ

หนึ่งทำลายประชาธิปไตยด้วยการทำการปฏิวัติรัฐประหาร ยึดอำนาจการปกครองโดยใช้อาวุธ ปกครองประเทศด้วยอำนาจเผด็จการ มีหลายช่วงที่เผด็จการครองเมืองทำลายประชาธิปไตยให้สะดุดหยุดลงเป็นช่วง ๆ และในวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 ก็เป็นช่วงที่ทำให้ประชาธิปไตยถูกลบเลือนไปอีกครั้ง จากสภาพการณ์ดังกล่าวสะท้อนภาพได้อย่างสมจริง ดังที่ คามฟูโฌ (2534 : 36) กล่าวว่า เมืองไทยมีการปฏิวัติยึดอำนาจการปกครองรัฐของกลุ่มผู้มีอำนาจทั้งหมด 18 ครั้ง ตั้งแต่ปี 2475 เป็นต้นมา รวมทั้งครั้งหลังสุดคือเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ ปีนี้ด้วย ถ้าถือว่าการเปลี่ยนแปลงการปกครองครั้งแรกในเมืองไทย เมื่อปี 2475 เป็นความเริ่มต้นของการมีระบอบประชาธิปไตย ระบอบปกครองนี้ก็หยุดหายใจ 17 ครั้ง รวมทั้งครั้งนี้ด้วย การหยุดหายใจแต่ละครั้งของระบอบประชาธิปไตยแต่ละครั้งหมายถึงการที่ผู้มีอำนาจรวมกลุ่มกันใช้อาวุธเข้ายึดอำนาจการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย ซึ่งกินเวลามากบ้าง น้อยบ้าง เป็นเหตุให้ประชาธิปไตยชะงักงันเป็นพัก ๆ และทำให้ประชาชนห่างเหินความคุ้นเคยบรรยากาศการปกครองประชาธิปไตยเป็นพัก ๆ เช่นเดียวกัน

2.2 ภาพสะท้อนพรรคการเมือง และนักการเมือง

สุขุม นวลสกุล (2520 : 189) กล่าวว่าไว้ว่า “พรรคการเมืองคือที่รวมของกลุ่มบุคคลที่มีแนวความคิดทางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจ คล้ายคลึงกัน รวมกันเพื่อจุดประสงค์ที่จะส่งบุคคลเข้าสมัครรับเลือกตั้งเพื่อให้ได้เสียงข้างมากในสภา เพื่อมีโอกาสจัดตั้งรัฐบาลบริหารประเทศตามนโยบายที่สอดคล้องกับอุดมการณ์ของกลุ่ม”

พรรคการเมือง เป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่งของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระบบรัฐสภา พรรคการเมืองจะเป็นเครื่องมือในการสร้างประชาชาติว่า รัฐบาลควรตัดสินใจดำเนินการไปในแนวทางใดจึงจะเกิดประโยชน์แก่รัฐมากที่สุด

จากการศึกษาพบว่า เรื่องสั้นที่ผู้เขียนได้สะท้อนภาพพรรคการเมืองและนักการเมืองไว้ในเรื่องสั้น คือเรื่องสุนัขประชาธิปไตย และเรื่องเด็กหัวขี้เลื่อยกับกระดาดห่อหนังสือ

เรื่องสุนัขประชาธิปไตย ของ วินทร์ เลียววาริณ สะท้อนให้เห็นถึงสภาพการเมืองของไทยยังไม่เป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง พรรคการเมืองแต่ละพรรคมีการแข่งขันกันเพื่อที่จะเอาชนะฝ่ายตรงข้ามด้วยวิถีทางที่แยบยล พรรคการเมืองไทยส่วนใหญ่มีความต้องการเป็นรัฐบาล การรวมกันเป็นพรรคการเมืองเป็นเรื่องของผลประโยชน์มากกว่าอุดมการณ์และ

ไม่ได้ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของประชาชนโดยสมบูรณ์ เพราะพรรคแต่ละพรรคจะมีกลุ่มย่อยเพื่อใช้เป็นเครื่องมือต่อรองผลประโยชน์ของกลุ่มตนทั้งในและนอกสภา แต่ละพรรคไม่ได้คำนึงถึงความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ เมื่อจะมีการยุบสภาและจัดตั้งรัฐบาลใหม่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในพรรคการเมืองต่าง ๆ จะแบ่งสรรตำแหน่งกัน ถ้าพอใจก็ร่วมรัฐบาลกันต่อไป แม้ว่าจะเพ่งยุติการอภิปรายไม่ไว้วางใจก็ตาม ดังตัวอย่างที่หัวหน้ารัฐบาลตกลงกับหัวหน้าฝ่ายค้านว่า

เสมา : คุณโชติ ถึงคราวล้างไพ่แล้วนะ ตัดสินใจได้หรือยัง กับตำแหน่งที่ผมเสนอให้...

โชติ : ผมคุยกับพรรคแล้ว ตกลงทุกอย่าง ยกเว้นตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวงกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ทางผมคงไม่เอา

เสมา : งั้นให้คุณรอง พรรคประชาคมสุขันต์เถอะ ส่วน รมต.กระทรวงสวัสดิการสุขันต์และสังคม กับ รมว.กระทรวงฝึกหัดสุขันต์ เป็นโควตาของคุณก็แล้วกัน อาทิตย์หน้าผมจะประกาศลาออก

โชติ : ตกลง

เสมา : แล้วอย่าเพิ่งให้ข่าวรั่วไหลถึงหนังสือพิมพ์ก่อนล่ะ

โชติ : ไม่มีปัญหา ยินดีด้วยกับรัฐบาลเสมา 2 ไปลองกันหน่อย ได้ยินว่าที่เคอะ บลูดีออก มีแจ๊สกับกระดุมกร่อย ๆ ...

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 117)

เรื่องเด็กหัวขี้เลื่อยกับกระดุมห้าร้อยของ ศิลา โคมฉาย เป็นเรื่องที่สะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมของนักการเมือง ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะมาจากผู้มีอิทธิพลกว้างขวางและมีบทบาทเด่นเป็นที่รู้จักของผู้คนในท้องถิ่นที่ลงสมัครรับเลือกตั้ง แต่เบื้องหลังของนักการเมืองพวกนี้ซ่อนความชั่วร้ายและมีพฤติกรรมที่น่ารังเกียจ เช่น คำของเถื่อน จนมีฐานะร่ำรวย และใช้ความร่ำรวยนั้นสร้างอิทธิพลเบียดบังเอาผลประโยชน์จากผู้อื่นด้วยการคดโกง แสร้งทำความดีบริจาคสิ่งของช่วยเหลืองานการกุศลให้เป็นที่รู้จัก ใ้เงินซื้อเสียงเข้าไปเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ไม่ได้หวังที่จะเข้าไปแก้ไขปัญหาคความทุกข์ยากของประชาชน หรือช่วยรับใช้ชาติบ้านเมืองอย่างแท้จริง มุ่งหวังแต่เพียงผลประโยชน์ที่ตนเองจะได้รับจากอำนาจ

หน้าที่ของผู้แทนราษฎร มากกว่าจะคำนึงถึงผลประโยชน์และความต้องการของมหาชน ผู้เขียนใช้ภาพเชิงสัญลักษณ์เสียดสีประณามนักการเมืองผู้มีเบื้องหลังเลวทราม น่ารังเกียจ ว่า

...ภาพที่ฝังลึกอยู่กลางหัวขายได้ตัวพิมพ์โปรดเลือก... เหมือนจะเป็นรังหนอน มันไต่ยั่วเยี้ยพัวพันกันจนเป็นก้อนกลม ที่น่าขำยิ่งกว่านั้น หนอนบางตัวไต่กระดืบ อยู่ตรงมุมปาก โพรงจุมูกและช่องหูคล้ายเป็นฉากศพของคนที่มีเหรียญตราเต็มอก ตายแล้วแต่ยังลืมตาและมีใบหน้าอัมเอิบ

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 142-143)

จากการศึกษาเรื่องสั้นพบว่า พรรคการเมืองแต่ละพรรคขาดความจริงใจที่จะทำหน้าที่เป็นตัวแทนที่ดีของประชาชน ไม่ได้ปกป้องรักษาผลประโยชน์ให้แก่ประชาชนอย่างแท้จริง พรรคการเมืองแต่ละพรรคจะแข่งขันกันเพื่อที่จะเอาชนะฝ่ายตรงข้ามด้วยทุกวิถีทาง เพื่อหวังจะเป็นรัฐบาลเสียเอง การเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาล ก็เพื่อผลประโยชน์ของการต่อรองของพรรคฝ่ายค้านขอเข้าร่วมรัฐบาล จากสภาพการณ์ทางการเมืองของไทยดังกล่าว จะสะท้อนภาพพรรคการเมืองได้อย่างสมจริง ดังที่ ฐานสัปดาหวิจารณ์ (2534 : 22) ว่า อันที่จริงกฎหมายต่าง ๆ ที่คอยควบคุมมิให้นักการเมืองประพฤติผิดนั้นมียอยู่แล้ว สิ่งที่เราขาดคือการควบคุมทางการเมือง เรามีพรรคฝ่ายค้านซึ่งมุ่งหวังว่าจะควบคุมรัฐบาลได้บ้าง แต่เอาเข้าจริงก็ทำอะไรไม่ได้ เพราะเป็นฝ่ายค้านที่คอยจ้องจะเป็นรัฐบาล ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นการขอเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจก็ดี หรือพิจารณาร่างกฎหมายต่าง ๆ ของรัฐบาลก็ดี ล้วนเป็นเรื่องของการต่อรองของฝ่ายค้านเพื่อเข้าร่วมรัฐบาล การเป็นรัฐบาลเลยกลายเป็นการเล่นเก้าอี้ดนตรีสับเปลี่ยนหมุนเวียนกันเป็นรัฐบาล ฝ่ายค้านก็เลยเป็นที่พึ่งของประชาชนไม่ได้ เห็นเป็นฝ่ายค้านอยู่ไม่ทันไรกลายเป็นพรรคร่วมรัฐบาลไปแล้ว และสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง ดังที่ คนกลาง (2534 : 34) กล่าวว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนใหญ่จะได้รับเลือกตั้งเข้ามาด้วยวิธีใช้เงินซื้อเสียงแล้ว ยังพร้อมจะขายเสียงของตนเพื่อสนับสนุนให้คนบางคนเป็นนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีต่อไป และใช้เสียงข้างมากในสภาฯ ยกมือให้รัฐบาลปฏิบัติการต่าง ๆ สวนทางกับความต้องการของประชาชนอยู่เนืองๆ

2.3 ภาพสะท้อนการซื้อเสียงเลือกตั้ง

การซื้อเสียงเลือกตั้งนับเป็นอันตรายที่ส่งผลกระทบต่อกระเทือนถึงการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพราะทำให้ผลจากการเลือกตั้งไม่ได้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของประชาชนอย่างแท้จริง ยิ่งเป็นการเลือกตั้งที่มีการแข่งขันทางการเมืองสูง นักการเมืองก็ยิ่งมีการใช้วิธีการต่างๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งชัยชนะในการรับเลือกตั้ง โดยเฉพาะในปัจจุบันนี้ นับวันแต่จะมีความซับซ้อนและมีปัจจัยเข้ามาเกี่ยวข้องมากขึ้น มีการใช้เงินเป็นจำนวนมากในการซื้อเสียงด้วยวิธีการต่าง ๆ เงินจึงเข้ามามีบทบาทสูงมาก เรื่องสั้นที่สะท้อนให้เห็นการซื้อเสียงเลือกตั้ง คือเรื่องอาเพศกำสรวล

เรื่องอาเพศกำสรวล ของ วินทร์ เลียววาริณ เป็นเรื่องที่สะท้อนให้เห็นถึงการซื้อเสียงเกิดขึ้นในหมู่บ้านชนบทแห่งหนึ่งที่อยู่ห่างไกลจากความเจริญ พื้นดินแห้งแล้งกันดาร ผู้คนยากจนมีสภาพความเป็นอยู่ที่แร้นแค้นเพราะขาดสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านสาธารณูปโภค สุขภาพอนามัย และการศึกษา แม้ว่าผู้ใหญ่บ้านจะมีความรับผิดชอบเป็นผู้นำที่ยอมเสียสละทุกอย่างเพื่อให้หมู่บ้านของตนเจริญก้าวหน้า แต่อุปสรรคของความเจริญคือรัฐบาลไม่ได้ให้ความร่วมมือและแก้ปัญหาอย่างจริงจัง ไม่ได้เป็นที่พึงของประชาชน หมู่บ้านชนบทที่อยู่ห่างไกลจากความเจริญจึงเป็นสังคมที่ถูกทอดทิ้งไม่มีใครเหลียวแลและเอาใจใส่นักการเมืองเห็นเป็นโอกาสที่จะกอบโกยผลประโยชน์ สร้างฐานอำนาจเพื่อประโยชน์ทางการเมือง จึงรับอาสาเข้ามาช่วยเหลือและพัฒนาหมู่บ้านให้เจริญ โดยการสร้างโรงเรียนและให้การสนับสนุน อุดหนุนในด้านการเงิน ตลอดจนอุปกรณ์และสิ่งของโดยผ่านผู้ใหญ่บ้าน แลกกับขายเสียงของชาวบ้าน เพราะทุกคนจะเชื่อฟังผู้ใหญ่บ้านและเห็นพ้องกันว่านักการเมืองได้เข้ามาให้ความช่วยเหลือพัฒนาหมู่บ้านจริง ชาวบ้านจึงยอมขายเสียง จนกระทั่งพวกเขาเหล่านั้นได้เป็นรัฐมนตรีและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และยังคงกลับมาเยี่ยมเยียนหมู่บ้านพร้อมทั้งสิ่งของ อุปกรณ์ต่าง ๆ สร้างถนนเส้นใหม่ตัดเข้าหมู่บ้าน แลกเปลี่ยนซื้อโรงเรียนเป็นชื่อของตนเอง เพื่อสร้างเกียรติประวัติให้เป็นที่เลื่องลือเพื่อผลประโยชน์ภายหลังภายภาคหน้า จนในที่สุดชาวบ้านแห่งบ้านบางจันทร์ต้องยอมขายเสียงอยู่เรื่อย ๆ ดังตัวอย่าง

“เจ้าควายเอ๋ย นั่นก็คือประชาธิปไตยแห่งบ้านบางจันทร์ ในที่สุดเราก็ได้ผล
ลัพท์ว่าขายเสียง ข้าเป็นคนตกลงกับคนจากเมืองหลวง ไม่นานก่อนการเลือกตั้ง

เสาเข็มโรงเรียนคันแรกก็ถูกตอกลงบนแผ่นดินบ้านนี้... ในที่สุดโครงการประชาธิปไตยในหมู่บ้านของข้าก็เริ่มเจียบหายไป ผู้คนหนายที่จะคุยกันถึงเรื่องนี้ก็ออกไป ลูกบ้านพูดกับข้าว่าเรามีสภาประชาธิปไตยต่อไปอีกทำไม ในเมื่อท่านรัฐมนตรีก็ช่วยเหลือเราทุกอย่าง ลูกบ้านรู้สึกคึกคักกันทุกครั้งที่มีการเลือกตั้ง...”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 77-79)

จากการศึกษาเรื่องสั้นพบว่า การซื้อเสียงเลือกตั้งเป็นวิธีการหนึ่งของการเมืองที่พยายามทุกวิถีทางเพื่อที่จะให้ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง ยังเป็นการเลือกตั้งที่มีการแข่งขันทางการเมืองสูงก็ยังมีการใช้เทคนิคและวิธีการต่างๆ เพื่อเอาชนะเลือกตั้ง จึงมีการใช้เงินเป็นจำนวนมากโดยการซื้อเสียงผ่านทางตรงก็คือหวัะแนน หรือโดยทางอ้อมผ่านกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และประชาชนในท้องถิ่น ดังจะเห็นภาพที่ปรากฏในการเลือกตั้งแต่ละครั้ง จึงมักมีอยู่เสมอว่าการซื้อขายเสียงเลือกตั้งนั้นส่วนใหญ่มาจากชาวบ้านชนบทผู้ยากจน ขาดแคลนขาดทุนทางด้านความเป็นอยู่ จึงยอมขายสิทธิขายเสียงของตนเองเพื่อแลกกับเงินหรืออามิสสินจ้างเล็กๆ น้อย ที่นักการเมืองนำมาค้ำลถึงบ้าน พวกเขาเหล่านั้นจึงตกเป็นเครื่องมือของนักการเมืองที่แสวงหาผลประโยชน์และอยากเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรืออยากเข้าไปเป็นรัฐบาลหรือได้ตำแหน่งทางการเมือง และใช้อำนาจนั้นครอบงำผลประโยชน์ ครอบงำสร้างความร่ำรวยให้กับตนเองเป็นการลงทุนไปในตัวเมื่อครั้งที่ได้รับเลือกตั้งเข้ามาด้วยวิธีการซื้อเสียง จากสภาพการณ์ดังกล่าวตรงกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้น ดังที่ ฐานสัปดาห์วิจารณ์ (2534 : 34) ว่า ปัญหาเรื่องการซื้อเสียงเลือกตั้งนั้นถ้าผ่านไปแล้ว ก็ยังมองไม่เห็นทางจะแก้ไขได้ เพราะตราบใดที่ยังมีการเลือกตั้ง ตราบนั้นก็ย่อมจะมีผู้พลิกแพลงหาวิธีการที่ไม่สุจริตเพื่อเอาชนะเลือกตั้ง ไม่ด้วยวิธีหนึ่งก็วิธีใดจนได้ เปรียบก็เหมือนการพนัน ถ้าลงเป็นการพนันแล้ว ก็ย่อมมีการใช้อุปายทุจริตคดโกงกันจนได้ ไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งในระบอบอะไร จึงกล่าวได้ว่ายากจะหาความบริสุทธิ์ ยุติธรรมที่สมบูรณ์ได้ และเมื่อ ส.ส. ได้รับเลือกตั้งเข้ามาด้วยวิธีซื้อเสียงแล้ว ก็จะต้องคิดหาทางถอนทุนคืน ด้วยการวิ่งเต้นเป็นรัฐมนตรีหรือมีอำนาจบริหาร เพราะเมื่อมีอำนาจบริหารแล้ว ย่อมสามารถใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่แสวงหาผลประโยชน์ได้สะดวก สอดคล้องกับฐานสัปดาห์วิจารณ์ (2534 : 18) ที่กล่าวว่า ยิ่งในปัจจุบันไม่ได้ถูกแต่คิดว่าดูไม่ผิด นักการเมืองหลายคนที่เป็นคณะรัฐมนตรีมาจากการซื้อเสียง

3. ภาพสะท้อนด้านเศรษฐกิจ

วรรณกรรมเป็นกระจกเงาสะท้อนภาพชีวิตของมนุษย์ที่ผู้เขียนอาศัยวัตถุดิบจากชีวิตจริงของมนุษย์มานำเสนอให้เห็นสภาพเหตุการณ์ในขณะนั้น ซึ่งส่วนใหญ่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพการดำรงชีวิตของผู้คนในสังคมที่ต้องต่อสู้กับภาวะเศรษฐกิจ ต้องดิ้นรนทำมาหาเลี้ยงชีพเพื่อให้มีรายได้และรอดพ้นจากความอดอยาก ผู้คนเต็มไปด้วยการแข่งขัน แข่งแย่งเห็นแก่ตัว เอาเปรียบเอารัดเอาเปรียบ แม้ในสังคมคนร่ำรวยก็มีการแข่งขันที่เต็มไปด้วยความฉ้อฉลใช้เล่ห์เหลี่ยม และเห็นแก่ได้จนกลายเป็นคนมีจิตใจโหดเหี้ยม อามหิต

จากการศึกษาเรื่องสั้น พบว่า เนื้อหาส่วนใหญ่สะท้อนพฤติกรรมของนายทุน ดังการวิเคราะห์ต่อไปนี้

พฤติกรรมของนายทุน ผู้เขียนสะท้อนปัญหาผู้คนในสังคมเมืองที่ต่างคนต่างดิ้นรนทำมาหากิน และจำต้องพึ่งพาอาศัยนายทุน ต้องตกอยู่ภายใต้อำนาจอิทธิพลของนายทุนที่มักเอาเปรียบอยู่ตลอดเวลา และกอบโกยผลประโยชน์อย่างไม่คำนึงถึงความถูกต้องผิดแห่งศีลธรรม เรื่องสั้นที่สะท้อนพฤติกรรมของนายทุน มีจำนวน 3 เรื่อง คือเรื่องอิสรภาพ เรื่องผู้เข้าใจ เรื่องหมึกหยดสุดท้าย

เรื่องอิสรภาพ ของ ศิลา โคมฉาย เป็นเรื่องที่สะท้อนให้เห็นถึงคนในเมืองหลวงขาดเมตตาธรรมต่อกัน นายทุนมักเอาเปรียบลูกจ้างที่อยู่ได้บังคับบัญชาเสมอ จะไม่ยอมเสียผลประโยชน์ ดังเช่นชายหนุ่มผู้นี้ได้เข้ามาเป็นพนักงานขายในร้านเล็กๆ ของศูนย์การค้าแห่งหนึ่ง เขาเคยถูกนายทุนคาดโทษ เพราะสินค้าหายไปหลายชิ้น และหลายครั้ง แม้จะเป็นความผิดที่เขาไม่ได้ตั้งใจให้เกิดขึ้น เขาก็ยังไม่ได้รับการยกเว้น ยังมีหนังสือรายงานความบกพร่องต่อหน้าที่ความรับผิดชอบของบริษัท สร้างความวิตกกังวลใจ ดังตัวอย่าง

...หนังสือรายงานความผิดพลาดของการทำงานเสียอยู่ในกระเป๋าเสื้อ เขาเอื้อมมือไปแตะมันอย่างไม่ตั้งใจ... เงิน 1,250 บาท หายไปจากยอดขายสินค้าในวันส่งท้ายปีเก่าในร้านที่เขารับผิดชอบ และไม่ใช่ครั้งแรก ในช่วง 2-3 เดือนที่ผ่านมา

สินค้าหายไปหลายชิ้น หลายครั้ง เขาได้รับการให้อภัย คำเตือนและคาดโทษ แล้วมันก็เกิดขึ้นอีก...

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 87)

เรื่องผู้เข้าใจ ของ ศิลา โคมฉาย เป็นเรื่องที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพการประกอบธุรกิจการค้าที่นายทุนต้องเห็นแก่ประโยชน์ ต้องแข่งขัน เพื่อให้ได้กำไรมากๆ จะไม่ยอมเสี่ยงกับการขาดทุนใดๆ ทั้งสิ้น ดังเช่นชายหนุ่มตกงานคนนี้ เขามีความสามารถในการเขียนหนังสือ แต่ไม่ได้รับการลงพิมพ์รวมเล่มจากเจ้าของสำนักพิมพ์ โดยเจ้าของสำนักพิมพ์จะมีข้ออ้างปฏิเสธต่างๆ เพื่อหลีกเลี่ยงการขาดทุน การประกอบธุรกิจต่างๆ นายทุนทุกคนจะต้องคิดไตร่ตรองอย่างรอบคอบว่าลงทุนอะไรแล้วต้องแน่ใจว่าขายได้และมีผลกำไร จะไม่ยอมเสียผลประโยชน์แม้กระทั่งลูกจ้างที่เข้ามาทำงาน นายทุนจะต้องคิดหาหนทางประหยัดให้ได้มากที่สุด ลูกจ้างคนใดที่ทำตัวดีเด่น รู้ทัน หรือเกินความจำเป็น นายทุนจะคิดหาหนทางกำจัดออก โดยใช้เล่ห์เหลี่ยมหาวิธีการต่างๆ เช่น ปลดออก ย้ายงาน ไม่จ่ายเงินเดือนให้ ใครทนไม่ไหวก็ต้องลาออกไปเอง ดังตัวอย่าง

“มึงมันเปลี่ยนงานบ่อยไปหน่อย” ชาติทำลายความเจียนนั้นเสีย

“มันจำเป็น” แทนสวนกลับด้วยเสียงลาก

“กูไม่รู้ว่าความจำเป็นของมึงคืออะไร” น้ำเสียงของชาติยังเรียบ

“อย่างครั้งแรก เจ้านายไล่พนักงานขายหน้าร้านออกอย่างไม่เป็นธรรม ใช้เล่ห์ย้ายงานเขาไปเป็นไคเร็กซ์เซลล์ ไม่จ่ายเงินเดือนให้ กูเสนอทางออกให้แล้วแต่เขาไม่ยอมรับ พอมีปัญหาที่โยนมา ต้องไปขึ้นศาลแรงงานแทนทั้งที่ไม่ใช่หน้าที่ ทำเอกสารปลอม...” แทนพยายามอธิบาย

“มึงเป็นหัวหน้างาน ที่จริงพอรู้ว่าเจ้านายจะกำจัดพนักงาน มึงมีหน้าที่ต้องช่วยจัดการเสียก่อน” ชาติขัดขึ้นกลางคัน

“มึงว่าไงนะ ให้กูหาเรื่องเอาแต่ก๊อกร ?” แทนถามทวนเหมือนไม่เชื่อหูตัวเอง เสียงเครียด

“ใช่” เสียงของชาติยังคงเรียบ “ถ้าเขาต้องการให้ออก มันต้องมีความจำเป็น”

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 69-70)

เรื่องมีดของนาย ของ ศิลา โคมฉาย เป็นเรื่องที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพการต่อสู้แข่งขันในเชิงธุรกิจ ที่นายทุนต่างฝ่ายต่างจ้องจะเชือดเฉือนทำลายล้างให้อีกฝ่ายหนึ่งพินาศย่อยยับ กล้าเข่นฆ่ากันเพื่อช่วงชิงอำนาจ สร้างความมั่งคั่งร่ำรวย และกำชัยชนะเหนือคู่แข่งโดยไม่คำนึงถึงความถูกต้อง แม้กระทั่งลูกน้องของตนเอง เมื่อหมดผลประโยชน์แล้ว ก็คิดหาทางกำจัด หักหลังผู้ร่วมงานอย่างไร้มนุยธรรม ดังตัวอย่าง

“การแทงคนแล้ว ประโยชน์ต้องเป็นของเราทั้งหมด อย่าให้บรรดาพวกหัวหน้าหน่วยงานเสวยผล แต่ทำให้พวกนั้นเป็นแพะ โยนความรับผิดชอบในสิ่งที่เกิดขึ้นไปให้... ให้มันสำนึกตัวตั้งงกกับความกลัว ทุ่มเทพลงทุกขุมขนออกมารับใช้งาน เชือดมันด้วยมีดเล่มนี้”

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 101)

เรื่องหมึกหยดสุดท้าย ของ วินทร์ เลียววาริณ เป็นเรื่องสั้นอีกเรื่องหนึ่งที่สะท้อนภาพให้เห็นถึงวงการธุรกิจการตลาดมักแข่งขันกันอย่างเอาเป็นเอาตาย เพื่อให้สินค้าของตนจำหน่ายได้และกำไรให้ได้มากที่สุด เจ้าของสำนักพิมพ์จะต้องเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญ มีไหวพริบในการต่อสู้และฉกฉวยโอกาสหากินกับความดังของข่าวที่ตัวละครเอกในเรื่องนี้แอบอ้างเอาชื่อของนักเขียนยอดนิยม “เวทย์ วาทิน” จนได้รับรางวัล ซึ่งก่อนหน้านี้ไม่มีใครรู้จักชื่อเสียงของนักเขียนหน้าใหม่ เขาถูกเจ้าของสำนักพิมพ์ทุกแห่งปฏิเสธไม่รับงานเขียนของเขา จนเขาเกือบจะหมดความอดทน เขาไม่ละความพยายามหาวิธีการเสนอตัวเองด้วยการทำตัวเองให้เป็นข่าวจนสำเร็จและถูกดำเนินคดีทางกฎหมาย ยิ่งสร้างความดังให้กับนวนิยายเรื่องฝนหยดสุดท้าย จนเจ้าของสำนักพิมพ์ต่างๆ แห่กันมาขอจัดพิมพ์หลายครั้ง ล่าสุดยอดขายพุ่งถึง 2 แสนเล่ม สร้างความร่ำรวยให้กับวงการตลาดหนังสือ นับเป็นความสำเร็จของนายทุนที่หากินบนเส้นทางธุรกิจการค้า ดังตัวอย่าง

“คุณลองดูว่าตลาดหนังสือเมืองไทยเรากว้างแค่ไหน และเราเอาอะไรเป็นบรรทัดฐานวัดคุณภาพของงาน หนังสือเล่มนี้ตอนแรกสำนักพิมพ์สี่แห่งบอกว่ามันห่วย แต่พอมีคนเห็นว่ามันควรจะรับรางวัล ทุกแห่งก็แห่กันมาขอพิมพ์ วงการนี้มันกลายเป็นการค้าไปหมดแล้ว ทำให้ผมเห็นว่า ต่อให้เรื่องคุณมีเรื่องดีระดับ

พลิตเซอร์ แต่ทำไมไม่ได้รับการตีพิมพ์ ไอ้ที่ว่าพลิตเซอร์เล่มนั้นก็ไม่มีค่าไม่ต่างอะไรไปจากกระดาษพับถุง”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 46)

จากการศึกษาเรื่องสั้นทั้งสามเรื่อง พบว่า เนื้อหาได้สะท้อนภาพให้เห็นถึงสภาพเศรษฐกิจของสังคมไทยปัจจุบัน ที่ทำให้ผู้คนในสังคมต่างดิ้นรนทำมาหากิน และจำเป็นต้องพึ่งพานายทุนซึ่งเป็นเจ้าของกิจการ ต่างก็ตกอยู่ภายใต้อำนาจอิทธิพลของนายทุนที่มักเอารัดเอาเปรียบอยู่ตลอดเวลา และพวกนายทุนด้วยกันเองก็ต้องมีการแข่งขันกัน เพื่อให้ได้ชัยชนะเหนือคู่แข่งอันนำไปสู่ความมั่งคั่งร่ำรวย นักเขียนได้สะท้อนเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างสมจริง ดังที่ ประพันธ์ เสวตนันท์ และคณะ (2534 : 196) กล่าวว่าไว้ว่า เอกชนนั้นมุ่งทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยมุ่งหวังผลกำไรเป้าหมายหลัก ดังนั้นเอกชนจำต้องแข่งขันกันเพื่อให้ธุรกิจของตนมีกำไรสูงสุด ในบางครั้งการแข่งขันอาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมขึ้นได้นอกจากนี้ ปัญหาเศรษฐกิจยังก่อให้เกิดปัญหาอื่นๆ ตามมา เช่น การขาดโอกาสทางการศึกษา การก่ออาชญากรรม ปัญหาครอบครัวแตกแยก เป็นต้น ดังปรากฏในเรื่องโรงเรียนเปิดแล้วและเปลวไฟจากตะวันออก

4. ภาพสะท้อนด้านการศึกษา

การศึกษาเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า ประชาชนผู้ได้รับการศึกษาจะเป็นผู้มีความรู้ความสามารถทำประโยชน์และสร้างความมั่นคงให้แก่ประเทศชาติ ทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ประชาชนมีมาตรฐานการครองชีพและคุณภาพชีวิตที่ดี การให้การศึกษาแก่ประชาชนจึงเป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะดำเนินนโยบายและรับผิดชอบการศึกษาของคนไทย หน่วยงานที่สำคัญได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบการศึกษาขั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษา กรมการฝึกหัดครู อาชีวศึกษา เป็นส่วนใหญ่ แต่สภาพการศึกษาในสังคมไทยปัจจุบันต้องเผชิญกับปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง วัฒนธรรม ซึ่งประชาชนได้รับผลกระทบต่อนานาปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น ผู้คนส่วนใหญ่ไม่มีโอกาสได้ศึกษาต่อ จบเพียงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มักจะมาจากครอบครัวที่มีอาชีพเกษตรกรรมซึ่งมีฐานะยากจน เมื่อจบชั้นการศึกษาภาคบังคับแล้วก็ช่วยเหลือครอบครัวฝึกอาชีพดั้งเดิมและอยู่ในความอุปการะของครอบครัวต่อไป

ปัญหาการศึกษา

เนื่องจากประชาชนที่อยู่ในชนบทห่างไกลจากความเจริญ ส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาภาคเกณฑ์บังคับ คือ จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งเป็นชั้นสูงสุดของโรงเรียน และการขาดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง สิ่งที่เป็นอุปสรรคสำคัญที่สุดคือ ความยากจน ที่ชาวชนบทส่วนใหญ่ไม่มีโอกาสได้ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อในชั้นสูงๆ ต่อไป อีกทั้งการขาดแคลนครูในท้องถิ่นชนบทที่ห่างไกล ตลอดจนอุปสรรคการเรียนการสอน ทำให้คนไทยอีกเป็นจำนวนมากขาดคุณภาพชีวิตที่ดี เรื่องสั้นที่สะท้อนปัญหาการศึกษา มีจำนวน 3 เรื่อง คือ เรื่องเปลวไฟจากตะวันออก เรื่องโรงเรียนเปิดแล้ว และเรื่องอาเพศกำสรวล

เรื่องเปลวไฟจากตะวันออก ของ อำนาจ เย็นสบาย เป็นเรื่องที่สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาการศึกษาที่สำคัญที่สุด คือ ความยากจน อันเป็นอุปสรรคต่อการศึกษา แก้วเป็นเด็กเรียนดีแต่ไม่มีโอกาสได้เรียนต่อ เนื่องจากครอบครัวมีฐานะยากจน และมีปัญหาครอบครัว แม่ของแก้วเป็นเนื้อร้ายถูกพ่อทิ้งไปตั้งแต่แก้วยังเล็กๆ การขาดการศึกษาทำให้แก้วหมดโอกาสในการเลือกอาชีพ จึงต้องหันไปประกอบอาชีพที่ต้องใช้แรงงานรับจ้างแจวเรือส่งคนทั้งสองฝั่งแม่น้ำ คู่มช้อง ซึ่งต้องเสี่ยงชีวิต ดังตัวอย่าง

...แก้วเป็นเด็กที่เรียนดีมาตลอด แต่โอกาสของแก้วทำให้แก้วเรียนได้ชั้นสูงสุดของโรงเรียน คือแค่ ป.4 เท่านั้น แก้วมีแม่ซึ่งกำลังเป็นโรคเนื้อร้ายอยู่คนเดียว ส่วนพ่อทิ้งแม่และแก้วไป ตั้งแต่แก้วยังเล็กๆ ความยากจนและปัญหาของแม่ ทำให้แก้วต้องแจวเรือรับจ้างรับส่งคนทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ตั้งแต่ออกเรียนใหม่ ๆ ...

(อำนาจ เย็นสบาย. 2538 : 25)

เรื่องโรงเรียนเปิดแล้ว ของ อำนาจ เย็นสบาย เป็นเรื่องที่สะท้อนให้เห็นถึงอุปสรรคของคนที่ไม่มีโอกาสเข้ารับการศึกษาคือ ความยากจน ผินและทองสองคนพ่อถูกจับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ไม่มีโอกาสที่จะเรียนต่อ ผินต้องรับภาระช่วยทำงานอีกแรงหนึ่ง เพราะแม่มีฐานะยากจนและมีน้องหลายคน ดังตัวอย่าง

...ฉันเจ็บลึกเข้าไปในอก นึกถึงภาพชีวิตครั้งเยาว์วัย ที่ต้องออกจากโรงเรียน ตั้งแต่จบชั้น ป.4 แล้วมารับจ้างโรงสีกวาดข้าวตก พับกระสอบ เพื่อช่วยแม่หาเงินซื้อข้าวให้น้องๆ กิน จนเมื่ออย่างเข้าวัยแตกเนื้อหนุ่มก็กลายเป็นคนโกยข้าว แบกทั้งข้าวเปลือกและข้าวสาร ข้าซากจำเมาจากทุกวันนี้...

(อำนาจ เย็นสบาย. 2538 : 35)

ส่วนทองไม่ได้ศึกษาต่อเพราะฉันผู้เป็นพ่อประสบอุบัติเหตุโรงสีระเบิดจนทำให้พ่อกลายเป็นผู้ทุพพลภาพ ขาพิการไม่สามารถจะหาเงินมาส่งเสียให้ทองได้เรียนหนังสือ ทองจึงต้องช่วยพ่อแม่ทำงานตามอาชีพเดิมของพ่อแม่ในโรงสี ดังตัวอย่าง

...ใครๆ เห็นไอ้ทองก็รู้ว่า ชุดที่มันใส่ขณะนี้ เป็นชุดนักเรียน แต่มันก็ไม่มีโอกาสใส่ไปโรงเรียน ทองกำลังหัดกวาดข้าวตกและหัดพับกระสอบอยู่หน้าโรงสี อีกไม่นานทองก็จะเก่งเหมือนพ่อ... พ่อผู้ขาพิการ และกำลังนอนพักอยู่ในเรือนคนงานหลังโรงสี

(อำนาจ เย็นสบาย. 2538 : 40)

เรื่องอาเพศกำสรวล ของ วินทร์ เลียววาริณ เป็นเรื่องที่สะท้อนให้เห็นถึงการขาดโอกาสทางการศึกษา เนื่องจากสภาพของท้องถิ่นชนบทนั้นอยู่ห่างไกลจากความเจริญขาดสาธารณูปโภค สิ่งอำนวยความสะดวก ขาดการเหลียวแลจากหน่วยงานของรัฐที่จะเข้ามาแก้ปัญหาอย่างจริงจัง เด็กๆ ในหมู่บ้านบางจังหวัดจึงไม่ได้รับการศึกษาเพราะไม่มีโรงเรียนขาดอุปกรณ์การเรียนการสอน อีกทั้งยังขาดแคลนครูในท้องถิ่นชนบทที่จะมาทำการสอน เพราะรัฐบาลมีงบประมาณไม่พอ นักการเมืองจึงถือโอกาสเข้ามาช่วยพัฒนาหมู่บ้าน

“ข้าพบว่าหลายปีที่ผ่านมาไปเรียนหนังสือ หมู่บ้านแห่งนี้ไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลง กันคนน้ำ แห้งแล้ง ไร้สาธารณูปโภคใด ๆ ไม่มีโรงเรียนสำหรับเด็ก... เจ้าควายเอ๋ย ข้ารู้ว่าทางเดียวที่จะสร้างความเจริญให้ที่นี่ก็คือต้องรีบสร้างคนที่มีคุณภาพก่อน เราไม่มีโรงเรียนของเราเอง เราไม่มีครูเพียงพอ ข้าจะรอทางราชการไม่ได้ พวกนั้นทำงานช้าเหมือนเต่า...”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 67)

จากการวิเคราะห์ปัญหาการศึกษา พบว่า เด็กในชนบทส่วนใหญ่ไม่มีโอกาสได้ศึกษาต่อ ส่วนใหญ่มีสาเหตุสำคัญ คือ ความยากจน บิดามารดาต้องการให้ลูกหลานออกไปช่วยพ่อแม่ประกอบอาชีพ หรือบิดามารดาทุพพลภาพไม่สามารถประกอบอาชีพหาเงินมาส่งเสียลูกหลานให้ศึกษาเล่าเรียน และผู้ที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก็ไม่สามารถจะเลือกอาชีพที่มีรายได้สูงเพราะต้องกำหนดคุณสมบัติความรู้ความสามารถ จึงทำให้ผู้ที่จบชั้นประถมศึกษาส่วนใหญ่จะมีอาชีพเดิม คือมีอาชีพตามพ่อแม่ จากสภาพปัญหาการศึกษาได้สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2530 : 1) ว่า เด็กส่วนใหญ่ซึ่งมีจำนวนเกินกว่าร้อยละ 50 ต้องออกจากระบบโรงเรียน สาเหตุสำคัญก็คือ ความยากจน รองลงมาเป็นเพราะว่าบิดามารดาหรือผู้ปกครองต้องการให้บุตรหลานออกไปช่วยประกอบอาชีพ นอกจากนั้นก็ยังมีความเสี่ยงจากตัวเด็กเองมีผลการเรียนอ่อน และผู้ปกครองไม่เห็นประโยชน์ของการเรียนต่อ เพราะเห็นว่าผู้ที่เรียนสูงๆ ก็ยังว่างงานอยู่ และยังพบว่าส่วนใหญ่เป็นผู้ปกครองที่ประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรมมากที่สุด ผู้ที่จบการศึกษาชั้นสูงสุดระดับประถมศึกษา (รวมผู้ที่จบชั้นประถมศึกษาตอนต้น และประถมศึกษาตอนปลาย) แล้วไม่ได้เรียนต่อชั้นมัธยมศึกษา พบว่า มีจำนวนทั้งสิ้น 20,142,400 คน ในจำนวนนี้เป็นผู้ที่มิงานทำจำนวน 19,350,700 คน และเป็นผู้ที่ยังไม่มีงานทำจำนวน 791,700 คน ซึ่งผู้ที่มิงานทำ แบ่งเป็นผู้ที่ประกอบอาชีพในด้านต่างๆดังต่อไปนี้ คือ ผู้ที่จบชั้นประถมศึกษาประกอบอาชีพเกษตรกรรม การป่าไม้ การล่าสัตว์ และการประมงมากที่สุด ร้อยละ 73.15 รองลงมาเป็นพาณิชย์กรรม ร้อยละ 8.25 อุตสาหกรรม หัตถกรรม ร้อยละ 7.91 และบริการ ร้อยละ 5.53 ตามลำดับ ซึ่งหมายความว่าผู้ที่จบชั้นประถมศึกษาส่วนใหญ่จะมีอาชีพตามบรรพบุรุษ คือทำการเกษตร ซึ่งเป็นการเข้าสู่ตลาดแรงงานโดยอัตโนมัติเพราะทำตามอย่างบรรพบุรุษ

นอกจากนี้ เด็กในชนบทขาดการศึกษา เนื่องจากขาดการเหลียวแลจากหน่วยงานของรัฐที่จะมาแก้ไขปัญหานี้อย่างจริงจัง เพราะรัฐบาลมีงบประมาณไม่เพียงพอ ไม่มีโรงเรียน ไม่มีครูผู้สอน ตลอดจนขาดวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน จึงทำให้เด็กชนบทในท้องถิ่นที่ห่างไกลจากความเจริญขาดโอกาสทางการศึกษา ดังที่ ปรีชา คัมภีรปกรณ (2525 : 102) กล่าวไว้ว่า ความด้อยโอกาส ส่วนใหญ่ชุมชนในชนบทมักจะถูกแยกออกจากเมือง ดังนั้นโอกาสที่จะได้รับบริการต่าง ๆ ของรัฐจึงมีน้อยเมื่อเทียบกับชุมชนในเมือง เช่น ความด้อยโอกาสในการศึกษา การสาธารณสุข เป็นต้น

5. ภาพสะท้อนด้านวัฒนธรรม

พระยาอนุมานราชธน (2516 : 93) กล่าวว่า วัฒนธรรมคือสิ่งที่มนุษย์เปลี่ยนแปลง ปรับปรุง หรือผลิตขึ้น เพื่อความเจริญงอกงามในชีวิตของมนุษย์ในส่วนรวมที่ถ่ายทอดกันได้ เลียนกันได้ เอาอย่างกันได้ วัฒนธรรมคือสิ่งอันเป็นผลผลิตของส่วนรวมที่มนุษย์ได้เรียนรู้มาจากคนแต่ก่อนสืบต่อเป็นประเพณีกันมา วัฒนธรรมคือการคิดเห็น ความรู้สึก ความประพฤติ และกิริยาอาการหรือการกระทำใด ๆ ของมนุษย์ในส่วนรวม ลงรูปเป็นพิมพ์เดียวกันและสำแดงออกมาให้ปรากฏเป็นภาษา ศิลปะ ความเชื่อถือ ระเบียบ ประเพณี เป็นต้น วัฒนธรรมคือมรดกแห่งสังคมซึ่งสังคมรับและรักษาไว้ให้เจริญงอกงาม

รัชนิกร เศรษฐ (2536 : 122) กล่าวว่า ปัจจุบันวิถีชีวิตประจำวันของชาวไทยต่างก็ได้รับอิทธิพลต่างชาติอยู่ตลอดเวลา วัฒนธรรมต่างชาติทั้งในด้านวัตถุที่เห็นได้ชัด ได้แก่ เครื่องใช้ เครื่องอำนวยความสะดวกในครอบครัว และการแต่งกาย ส่วนใหญ่เป็นวัฒนธรรมของยุโรป อเมริกา และญี่ปุ่น สำหรับวัฒนธรรมด้านแนวความคิดที่มีผลต่อแนวความคิดของคนไทยนั้น มีอิทธิพลทำให้คนไทยเปลี่ยนแปลงไปกลายเป็นผู้ที่มีความเห็นแก่ตนเอง แก่งแย่งชิงดีชิงเด่นเพื่อความอยู่รอดของตนเองแบบชาติตะวันตก ความสัมพันธ์แบบไทย ๆ ซึ่งก่อให้เกิดความอบอุ่นใจก็เปลี่ยนไปเป็นความสัมพันธ์แบบทฤษฎี การรับวัฒนธรรมต่างชาติมาเป็นสมบัติตนนั้นทำให้สังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ก้าวหน้าทัดเทียมกับชาติอื่น ๆ แต่บางครั้งสิ่งที่รับมาโดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องนั้น ก็อาจนำความเสื่อมเสียให้สังคมไทยได้ จึงจำเป็นต้องเลือกเฉพาะวัฒนธรรมที่ดีและเหมาะสมจากสังคมอื่นเพื่อมาเสริมสร้างวัฒนธรรมดั้งเดิมของไทยให้ดียิ่งขึ้น ส่วนสิ่งใดที่ติดมาอยู่แล้วก็ต้องช่วยกันส่งเสริมและรักษาไว้เป็นสมบัติของชาติไทยต่อไป

นักเขียนเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม ได้รับการเรียนรู้และการถ่ายทอดรูปแบบของพฤติกรรมของผู้คนในสังคมอยู่ตลอดเวลา นักเขียนจะเป็นผู้มีความรอบรู้ สังเกต มีประสบการณ์ และคิดปรุงแต่งเรื่องราวโดยการนำวัตถุดิบที่ได้จากการมองเห็นมาสร้างสรรค์ไว้ในงานเขียนของตน เรื่องราวในวรรณกรรมจึงได้ปรากฏภาพสะท้อนให้เห็นถึงสภาพการดำเนินวิถีชีวิตของผู้คนกลุ่มหนึ่ง ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด มีความเชื่อ ค่านิยม ทศนคติ อันเป็นวัฒนธรรมที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ หล่อหลอมชีวิตและจิตใจของผู้คนให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

จากการศึกษาเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลดีเด่นของคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ในช่วง พ.ศ. 2533-2539 ปรากฏภาพสะท้อนด้านวัฒนธรรมในช่วง 1 ทศวรรษ (พ.ศ. 2529-2539) 2 ประเด็น คือ

5.1 ภาพสะท้อนความเชื่อ

5.1.1 ความเชื่อทางไสยศาสตร์

5.1.2 ความเชื่อทางพุทธศาสนา

5.2 ภาพสะท้อนการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม

5.1 ภาพสะท้อนความเชื่อ

ความเชื่อเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งของมนุษย์ เมื่อมนุษย์ตกอยู่ในภาวะที่ไม่มั่นคงทางจิตใจ หวั่นกลัว มนุษย์จึงต้องหาสิ่งยึดเหนี่ยวเพื่อเป็นที่พึ่งทางใจ จึงยอมรับนับถือสิ่งที่มีตัวตน และไม่มีตัวตน และเชื่อว่ามีอำนาจลึกลับเหนือพลังธรรมชาติที่จะทำให้มนุษย์ต้องประสบผลอย่างใดอย่างหนึ่งทั้งในด้านดีและด้านร้าย มนุษย์จึงพยายามหาวิธีการที่จะช่วยบำบัดรักษาจิตใจให้เกิดความสบายใจขึ้น และมั่นใจว่าพิธีกรรมจะช่วยให้สามารถควบคุมสิ่งที่จะมาทำลายขวัญได้ ความกลัวจะหมดไป ดังที่ ภิญโญ จิตต์ธรรม (2518 : 54) ได้กล่าวว่า “ความเชื่อคือสิ่งที่มนุษย์ค่อยๆ เรียนรู้ และเข้าใจโลกมาเป็นเวลาหลายพันปี และเชื่อว่ามีอำนาจลึกลับที่จะทำให้มนุษย์ได้รับผลดี ผลร้าย มนุษย์จึงเกิดความกลัว และเพื่อเป็นการเอาใจสำหรับอำนาจลึกลับนั้น จึงเกิดพิธีกรรมต่างๆ ขึ้นเพื่อบูชา เช่นสรวงพระผู้เป็นเจ้า” ความเชื่อในเรื่องอำนาจธรรมชาติหรือความเชื่อทางไสยศาสตร์ เป็นวัฒนธรรมที่ถูกถ่ายทอดต่อๆ กันมา

5.1.1 ความเชื่อทางไสยศาสตร์ ความเชื่อทางไสยศาสตร์ เป็นความเชื่อในเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาติ ซึ่งอาจจะเป็นผี เทวดา พระเจ้า เป็นผู้ทำให้เกิดสถานการณ์เลวร้าย และมนุษย์เกิดความเกรงกลัว วิตกังวลไม่สบายใจ สิ่งที่จะตอบสนองความต้องการของมนุษย์ให้เกิดความสบายใจคือ การเข้าไปร่วมพิธีกรรม ซึ่งจะบำบัดรักษาให้หายได้ หรือลดน้อยความเคร่งเครียดลงไป พิธีกรรมทางไสยศาสตร์ได้แก่ การเข้าทรง การบนบานศาลกล่าว การขับไล่ผี ซึ่งต้องอาศัยผู้ประกอบพิธีกรรม คือ คนทรง หมอผี ช่วยปิดเป่าทุกข์ให้

เพราะเชื่อกันว่าคนทรงทำหน้าที่เป็นสื่อกลางสามารถในการติดต่อกับผีหรือวิญญาณได้ และจะเป็นร่างให้วิญญาณมาประทับทรง ส่วนหมอผีเป็นผู้กำราบผีหรือขับไล่วิญญาณให้ออกได้

จากการศึกษาพบว่า เรื่องสั้นที่ผู้เขียนได้สะท้อนภาพความเชื่อทางไสยศาสตร์ มีจำนวน 4 เรื่อง คือ เรื่องพระเจ้าของใคร เรื่องเจ้าพ่อทังแผ่นดิน เรื่องไฟที่ใกล้มอด และ เรื่องโลกีย-นิพพาน

เรื่องพระเจ้าของใคร ของ อำนาจ เย็นสบาย เป็นเรื่องที่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อทางไสยศาสตร์ของชาวชนบทที่อยู่ห่างไกลจากความเจริญยังคงมีความเชื่อในเรื่องการเข้าทรง สาเหตุมาจากผู้คนเกิดความไม่สบายใจ หวั่นวิตกและหวาดกลัวต่อสถานการณ์หรือปรากฏการณ์ที่เป็นอันตราย จึงพยายามจะหาทุกวิถีทางเพื่อให้สถานการณ์หรือปรากฏการณ์นั้นลดน้อยลงไปหรือหายไป ได้มีการอ่อนน้อมสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ขอความช่วยเหลือจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น ผี เทวดา พระเจ้า และอำนาจลึกลับทางไสยศาสตร์ ดังเช่นในเรื่องนี้ทุกคนต่างมีความเดือดเนื้อร้อนใจ มีความทุกข์ในปัญหาที่แก้ไขไม่ได้ ต่างพากันเข้ามาในศาลเพื่อให้คนทรงทำพิธีปัดเป่า ซึ่งทุกคนเชื่อกันว่า คนทรงเป็นผู้มีอำนาจในการติดต่อเป็นสื่อกลางกับอำนาจลึกลับเหนือธรรมชาติ หรือพระผู้เป็นเจ้าได้ โดยเป็นร่างให้วิญญาณเข้ามาประทับทรง ชาวบ้านที่ยากจนและด้อยการศึกษาตามชนบทยังมีความเชื่ออีกว่าความเจ็บป่วยไม่สบายเกิดจากการกระทำของอำนาจลึกลับที่เป็นต้นเหตุ และไม่มีใครที่จะรักษาให้หายได้ นอกจากเจ้าพ่อในร่างคนทรงที่จะช่วยบำบัดรักษา ดังตัวอย่าง

“พวกเอ็งมาทำไมกันวะ” เจ้าพ่อตะโกนไล่ด้วยน้ำเสียงที่ดุดัน ทำให้หลายคนถึงกับอกสั่นขวัญแขวนและเต็มไปด้วยความประหวั่นพรั่นพรึง

“ลูกข้างเคือคร้อนครับ” ลุงด้วนซึ่งนั่งอยู่ติดกับเจ้าพ่อมากที่สุด ตอบด้วยน้ำเสียงสั่นเครือ

“เรื่องอะไรวะ ไหนบอกพ่อมาซิ” เจ้าพ่อพูดเสร็จก็ซดเหล้ารวดเดียวหมดถ้วย

“คืออย่างนี้ครับพ่อ ไม่รู้ว่าอีฉันมาเมียของลูกข้างมันเป็นอะไร กลับจากนาเมื่อ 6-7 วันก่อน แล้วมันก็ไม่ยอมพูดยอมจา นอนชมอยู่ที่บ้าน ข้าวปลาไม่กิน

ก่อนที่ลูกช้างจะมาหาพ่อ มันก็เอาแต่เพ้อ เจ้าพ่อได้โปรดช่วยมันที นึกว่าเอาบุญ
เออะ” พุดจบ ลุงต่วนก็ยกมือไหว้ท่วมหัว

“เออ... ใจเย็น ๆ ชำรุดแล้ว ก็อีนังมามันเลือกไปเยี่ยวได้ตันไหนหน่า ที่นั่น
เจ้าที่เขาร้าง เขาก็โกรธเอาซี แต่ไม่เป็นไร พรุ่งนี้เอาหัวหมู 1 หัว เหล้า 1 ขวด
ตัดหมูอีนังมา 1 ปอยไปถวาย แล้วเอาน้ำเสกของข้าไปกิน 3 วันหาย” เจ้าพ่อพุด
จบก็ยกขวดเหล้าเทรอกเข้าไปในปาก ขยับปากไปมา 3-4 ที แล้วพ่นพรวดใส่ลง
ไปในอ่างน้ำข้างหน้า ก่อนที่จะดักให้ลุงต่วน ไขหน้าและแววตาของลุงต่วน ใน
ยามนี้อึมเิบไปด้วยความหวัง ความทุกข์เหมือนถูกปลดทิ้งไปในฉับพลัน

(อำนาจ เย็นสบาย. 2538 : 12-13)

เรื่องพระเจ้าทั้งแผ่นดิน ของ อำนาจ เย็นสบาย เป็นเรื่องที่สะท้อนภาพให้เห็น
ถึงผู้คนอีกเป็นจำนวนมากที่ยังมีความเชื่อในเรื่องอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งทุกคนคิดว่าจะช่วย
คุ้มครองความปลอดภัย ขับไล่ภัยพิบัติ และช่วยบันดาลโชคลาภ สาเหตุเพราะต่างคนต่างไม่
มีความมั่นคงในจิตใจ วิตกกังวลในภาวะที่ต้องเสี่ยงหรือมีอันตราย ทางออกที่จะลดความตึง
เครียดได้คือการบนบานศาลกล่าว อ้อนวอนให้อำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยคลบบันดาลให้สำเร็จ
สมความปรารถนา ดังตัวอย่าง

...ผู้คนยังทยอยมากราบไหว้บนบานแน่นขนัด ราวเทียนสว่างไสว กลิ่นธูป
โชนจนปล่อยสายไขควันเหมือนหมอกหนายามเช้า ดอกไม้มาลัยคล้องเต็มศาล
กระบอกไม้ไผ่ถูกเขย่ามิได้ขาด หัวหมูเครื่องเซ่นล้นถาดวางเรียงมือที่กราบ ตาที่
มองของคนเหล่านั้น ฉาบฉายแวววิงวอนขอความช่วยเหลือ...

(อำนาจ เย็นสบาย. 2538 : 109)

เรื่องไฟที่ใกล้หมด ของ อำนาจ เย็นสบาย เป็นเรื่องที่สะท้อนให้เห็นถึงความ
เชื่อทางไสยศาสตร์ของชาวเขาที่อยู่ในชนบทและห่างไกลจากความเจริญ ส่วนหนึ่งมักมีความ
เชื่อในเรื่องผี เกรงกลัวอำนาจของผี และเชื่อกันว่าความเจ็บป่วยของมนุษย์เกิดจากอำนาจ
ของภูตผีปีศาจ ผีร้ายที่คอยรังควานให้ได้รับความเดือดร้อน จึงมีหมอผีประจำหมู่บ้านที่จะ
คอยช่วยเหลือ หมอผีจึงมีบทบาทสำคัญในการใช้เวทมนตร์คาถาช่วยรักษาพยาบาลคนไข้

ซึ่งหมอผีอาจจะใช้วิธีไล่วิญญาณออก หรือทำพิธีขอมมาวิญญาณอย่างถูกต้อง หากคนไข้ยังคงมีอาการไม่ดีขึ้น ซึ่งทุกคนเชื่อว่าขวัญของคนคนนั้นออกจากร่างไป หมอผีจะต้องเป็นผู้ทำพิธีเรียกขวัญ ดังตัวอย่าง

“ขวัญเอย ขวัญไปไหน
 ขวัญเที่ยวไปไกล ลูกหลานห่วงใยขวัญจงกลับมา
 ขวัญเอย หรือขวัญหลงป่า
 หรือถูกผีลักพา จงปล่อยขวัญกลับมา
 ขวัญเอย ขวัญอย่าหาย
 คืนสู่ร่างกาย ผีร้ายอย่ารังควาน”

พิธีสวดอ้อนวอนของอาชี้อาหมอผี ดังขึ้นเป็นระยะ ๆ หน้าลานบ้านปู่เฒ่า

(อำนาจ เย็นสบาย. 2538 : 67-68)

เรื่องไฟที่ใกล้หมด นอกจากจะสะท้อนให้เห็นความเชื่ออย่างเหนียวแน่นทางไสยศาสตร์แล้ว ยังสะท้อนให้เห็นถึงการขาดแพทย์ ขาดโรงพยาบาลในชนบทที่ห่างไกล ชาวเขาจึงต้องพึ่งหมอผีในการรักษาและยืดอายุคนไข้

จากการศึกษาเรื่องสั้นทั้งสามเรื่องพบว่า ผู้เขียนได้สะท้อนภาพให้เห็นถึงคนไทยยังมีความเชื่อทางไสยศาสตร์ คือเชื่อเรื่องการทรงเจ้าเข้าผี เชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์และยอมรับอิทธิพลเข้ามาเกี่ยวข้องกับการดำเนินวิถีชีวิตของตน เช่นเมื่อเกิดความกลัว ความไม่สบายใจ หรือวิตกกังวล จนต้องหาทางออกด้วยวิธีการอ้อนวอนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้คลบนาคความสมหวังในสิ่งที่ปรารถนา สิ่งที่ตอกย้ำความเชื่อของผู้คนในปัจจุบันคือพิธีกรรมที่ต้องอาศัยผู้ประกอบพิธีกรรม คือคนทรง และหมอผี ซึ่งมีบทบาทและมีความสำคัญในด้านจิตใจของผู้มีความเชื่อศรัทธา ซึ่งพิธีกรรมดังกล่าวจะพบเห็นอยู่ตามศาลเจ้า วัด หรือบ้านที่ผู้ประกอบพิธีพำนัก ผลจากการกระทำเป็นการตอบสนองทางใจ ความต้องการของผู้คน สังคมไทยส่วนใหญ่ยังคงมีความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ แม้ว่าสังคมไทยจะเจริญก้าวหน้าด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยแต่ผู้คนก็ยังต้องการที่พึ่งทางใจ จากสภาพการณ์ดังกล่าวสอดคล้องความเป็นจริง ดังที่ รัชนิกร เศรษฐ (2522 : 134) กล่าวไว้ว่า ไสยศาสตร์นั้นเกิดขึ้นแล้วตั้งแต่สมัยโบราณ

และคนปัจจุบันก็ยังยึดถือเชื่อมั่นกันอยู่แสดงว่าจะต้องมีส่วนดีในตัวของมันเองคนถึงได้ดำรงรักษาไว้ได้ หากพิจารณาในด้านที่ดีแล้วจะพบว่าไสยศาสตร์นั้นระงับความขลาด ขจัดความกลัวของบุคคลได้ ไสยศาสตร์ป้องกันความหวาดกลัวภัยและก่อให้เกิดความอบอุ่นความสบายใจได้ ในสมัยก่อนเมื่อมีภัยธรรมชาติเกิดขึ้น เช่น ไฟไหม้ป่าพายุแรง มนุษย์เกิดความกลัวจนหาความสุขสบายไม่ได้ ไสยศาสตร์เป็นสิ่งเดียวที่ทำให้มนุษย์หายกลัว โดยอ้างว่าปรากฏการณ์เหล่านั้นเกิดจากเทพเจ้าซึ่งถ้าเขาเชื่อถือและบูชาเทพเจ้าเหล่านั้นก็จะได้พ้นภัยพิบัติ มนุษย์จึงจำเป็นต้องเอาอกเอาใจเทพเจ้าโดยเกรงว่าเทพเจ้าจะพิโรธ เมื่อมนุษย์เกิดความเชื่อมั่นในเทพเจ้าอย่างมากความขลาดกลัวเรื่องไฟไหม้ป่าก็จะน้อยลง มนุษย์ในปัจจุบันก็ยังมี ความหวาดกลัวอยู่แม้ว่าวิทยาศาสตร์เจริญก้าวหน้าไปมากแล้วก็ตาม ทว่าความเจริญเหล่านั้นมุ่งไปทางด้านวัตถุส่วนด้านจิตใจของมนุษย์ยังมีความอยาก ความขลาดกลัวอีกมาก มนุษย์จึงต้องยึดไสยศาสตร์ไว้ขจัดความกลัว ถึงแม้ว่าเวลาจะผ่านไปนานมากนับได้ จากสมัยก่อนจนถึงสมัยปัจจุบันความเชื่อทางไสยศาสตร์ก็ยังคงมีอยู่

5.1.2 ความเชื่อทางพุทธศาสนา ศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติไทย เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชาติ พุทธศาสนิกชนได้รับการถ่ายทอดหลักธรรมหรือคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนามาใช้ในการดำเนินชีวิต ศาสนาพุทธจึงมีอิทธิพลในการสร้างค่านิยม หรือความเชื่อในส่วนรวมให้เป็นแบบพิมพ์เดียวกัน ในสังคมไทยเรามีความเชื่อเรื่องบุญกรรม ซึ่งเชื่อกันว่า เป็นพลังอำนาจที่จะกำหนดชะตาชีวิตของคนเรา จึงทำให้คนไทยส่วนใหญ่มีความคิดที่จะสะสมบุญด้วยการทำบุญหรือทำกรรมดี เรื่องสั้นที่สะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่องบาปบุญ คือ เรื่องผู้ต้องหา และเรื่องโลกีย-นิพพาน

เรื่องผู้ต้องหา ของอำนาจ เย็นสบาย เป็นเรื่องที่สะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่องบาปบุญของศาสนิกชนในสังคมพุทธศาสนา ซึ่งคนส่วนใหญ่ยังยึดมั่นในคำสอนของพุทธศาสนาเรื่องกรรมว่า การทำดีได้ดี การทำชั่วได้ชั่ว ผู้คนมีความเชื่อว่าการทำบุญ เมื่อตายไปจะได้ขึ้นสวรรค์ การทำบาปเมื่อตายไปจะได้ลงนรก ผู้คนจึงเกิดความเกรงกลัวและเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม การเวียนว่ายตายเกิด จึงทำให้ผู้คนพากันเร่งทำบุญเพื่อสะสมไว้จะได้ส่งผลตอบสนองทั้งในชาตินี้และชาติหน้า ดังที่ชายยากจนผู้นี้ถูกยมทูตพาวิญญูณมาที่นรก เขาเกิดความรู้สึกเสียใจ ร้องไห้ เพราะเขาคิดว่าเขาได้ทำบุญบริจาคทรัพย์แล้วเมื่อครั้งที่ยังมี

ชีวิตอยู่ และได้ตั้งจิตอธิษฐานว่าเขาได้ทำบุญจนหมดตัวแล้ว ขอให้ได้รับผลบุญตอบแทน
เมื่อยามที่เขาตายไปขอให้ได้ขึ้นสวรรค์ แต่เขากลับมีความรู้สึกผิดหวังอย่างรุนแรงเพราะแดน
ที่เขาอยู่นี้เป็นแดนนรก ดังข้อความว่า

“...อ้าว...แล้วนั่นเอ็งเลื่อกร้องให้ทำไม ในเมื่อตอนเอ็งมีชีวิตอยู่ บ่นอยาก
ตายโหงตายห่าวันละหลายครั้งหลายครา จำไม่ได้รีไรง”

“จำ-ได้-ครับ” บุญท่อมสะอื้นฮัก

“จำได้ ป๊ะ จำได้แล้วเอ็งร้องให้เสียใจทำไม” ยมทูตเกาหัวเหมือนหัวคัน
เกาเสร็จก็เอาเล็บหัวแม่มือแฉะซอกงัดจี๊เล็บแต่ละเล็บเล่น ส่งเสียงแป๊ะ ๆ

“คือว่าก่อนตายซักเดือนเห็นจะได้ ผมทำบุญจนหมดตัว ครั้งนั้น อธิษฐาน
ภาวนาว่า ถ้าตายแล้วขอให้ได้ขึ้นสวรรค์ แต่นี่มันนรกนี่ อย่างนี้จะไม่ให้ผม
ผิดหวัง เสียใจร้องให้ไฉยงไร” บุญท่อมใช้หลังมือปาดน้ำตา และน้ำมูก

“ทำบุญหมดตัวนะเท่าไร”

“บาทหนึ่ง” บุญท่อมตอบเสียงแผ่ว

“ฮ่า ๆ ๆ ลงทุนบาทหนึ่งจะขอขึ้นสวรรค์

มันจะไม่คำกำไรเกินควรมากไปหรือวะ !

“ไอ้ท่อม โอ๊ย! ขำ ขำ จริงไว้ย ฮ่า ๆ ๆ ๆ”

(อำนาจ เย็นสบาย. 2538 : 86-87)

เรื่องโลกีย-นิพพาน ของ วินทร์ เลียววาริณ เป็นเรื่องที่สะท้อนให้เห็นถึง
พฤติกรรมของมนุษย์ในเรื่องความเชื่อการทำบุญ โดยเฉพาะชาวไทยส่วนใหญ่จะนับถือพุทธ
ศาสนา และได้รับการปลูกฝังให้มีใจกุศล รู้จักทำบุญทำทาน ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน
ซึ่งเชื่อว่าบุญนั้นจะตอบแทน และเชื่อว่าผู้ชายได้บวชเป็นพระถือเป็นมหากุศลอย่างยิ่ง เพราะ
เป็นผู้สืบศาสนา และช่วยสังคมได้มาก ดังเช่นชายหนุ่มผู้นี้ได้เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา
ด้วยความตั้งใจที่จะศึกษาแก่นแท้ของพระธรรม เพื่อจะได้นำไปใช้เป็นหลักในการดำเนิน
ชีวิตที่ถูกต้องเมื่อลาสิกขาบท แต่เขากลับผิดหวังเพราะสิ่งที่เขาพบเห็นคือหลวงพี่สันติซึ่งเป็น
ทั้งพี่ชายและพระอุปัชฌาย์ ปลูกเสกเครื่องรางของขลัง บริการความเชื่อให้ชาวบ้านหลง

งมฉาย เขาไม่เห็นด้วยกับการกระทำของหลวงพี่ เขาคิดว่าจุดมุ่งหมายของการบวชคือการบรรลุนิพพานมากกว่าการทำพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ ดังที่บอกกับหลวงพี่ว่า

“...จุดมุ่งหมายของการบวชอยู่ที่ไหนกันแน่? ผมคิดว่ามันน่าจะอยู่ที่นิพพานมากกว่าพิธีกรรม”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 29)

ผู้เขียนยังได้สะท้อนความคิดเห็นในเรื่องการทำบุญไว้อีกลักษณะหนึ่ง คือ ในทัศนะของหลวงพี่สันติซึ่งเป็นพระอุปัชฌาย์ ว่าการกระทำปลุกเสกเครื่องรางของขลัง สักยันต์ ทำน้ำมนต์ เจิมป้าย ดูพระเครื่อง เป็นการกระทำที่ล้วนแต่เป็นประโยชน์ได้ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ที่มีแต่ความทุกข์ และได้ปิดเป้าความทุกข์นั้นให้หมดไป ให้ผู้คนเหล่านั้นได้มีความสบายใจ และยังเป็นการช่วยหารายได้เข้าวัด สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นการทำบุญ ดังที่บอกว่า

...ว่าไปแล้วพระก็คือผู้ให้บริการกับสังคมชนิดหนึ่ง เดี่ยว...เครื่องรางต่างๆ ก็ปลุกเสกมาเพื่อสร้างกำลังใจให้ประชาชน แม้กระทั่งไอ้...” หลวงพี่ยื่นวัตถุโลหะชิ้นหนึ่งใส่ฝ่ามือของผม “อะไรครับ พี่? รูปรางคล้ายๆ ... เอ้อ...”

“เขาเรียกว่าปลัดจิกหรือขุนเพ็ด”

“สำหรับอะไร”

“เป็นเครื่องรางสำหรับผู้ชายเพื่อเพิ่มความมั่นใจ ไม่ทำก็ได้เพราะโยมผู้ชายหลายคนมีปัญหา เราก็ต้องช่วยกันไป ทีนี้เห็นรึยังว่ากิจของสงฆ์มันกว้างไกลแค่ไหน? เป็นพระก็มีหน้าที่ช่วยสัตว์โลกที่มีทุกข์... สำหรับฉัน นี่แหละคือส่วนหนึ่งของชีวิตพระเพื่อสังคม จริง ๆ แกอย่าลืมนะชาวบ้านไม่ว่ายุคสมัยไหน ก็ต้องการที่พึ่งทางใจด้วยกันทั้งนั้น เครื่องรางของขลังและพิธีกรรมต่างๆ พวกนี้ช่วยทางด้านจิตใจ เมื่อใจสบายทุกอย่างก็ดีขึ้นตามมาเอง”

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 28-29)

การกระทำดังกล่าวในทัศนะของหลวงพี่ถือว่าเป็นการทำบุญที่ได้ช่วยเพื่อนมนุษย์ แต่เป็นความคิดที่ขัดแย้งกับน้องชายว่าสิ่งที่หลวงพี่ได้กระทำนั้นไม่ใช่การทำบุญ แต่เป็นการ

ใช้เครื่องหมายวิชาให้ชาวบ้านหลงมกมายในเรื่องไสยศาสตร์ ซึ่งไม่ใช่แก่นแท้ของพระพุทธศาสนา

จากการศึกษาเรื่องสั้นพบว่า เนื้อหาได้สะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมของผู้คนในสังคมไทยที่ยังคงมีความเชื่อในเรื่องบาปบุญอันเป็นผลมาจากอิทธิพลของพุทธศาสนาที่สอนให้คนทำแต่ความดี ละเว้นความชั่ว ทำให้คนไทยมีค่านิยมในเรื่องการทำบุญ เพราะเชื่อว่าการทำบุญเมื่อตายไปจะได้ขึ้นสวรรค์ การทำบาปเมื่อตายไปจะตกนรก จึงทำให้ผู้คนต่างพากันทำบุญไม่ว่าจะเป็นคนร่ำรวยหรือยากจน แม้กระทั่งพระสงฆ์ เมื่อได้ทำแล้วต่างก็เกิดความสุขสบายใจ จากสภาพการณ์ดังกล่าว สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง ดังที่ สุพัตตรา สุภาพ (2528 : 23-28) กล่าวไว้ว่า ศาสนาพุทธมีอิทธิพลเหนือคนไทย ความคิดเกี่ยวกับเรื่อง บุญ และ บาป มักจะอยู่ในจิตใจของคนไทย คำสอนคำนี้เป็นคำพูดกันจนติดริมฝีปาก และคนไทยก็นิยมที่จะทำบุญทุกครั้งที่มีโอกาส พุทธศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องกับชีวิตของคนไทยตั้งแต่เกิดจนตาย จึงมีอิทธิพลในการสร้างค่านิยมเกี่ยวกับการทำบุญกุศล คนไทยเชื่อว่าการทำบุญกุศลนั้นเป็นกรรมดีที่หาสร้างสมไว้จะส่งผลถึงอนาคตทั้งชาตินี้และชาติหน้า และสอดคล้องกับ อานนท์ อาภาภิรม (2515 : 91) ได้กล่าวว่า เรื่องการทำบุญกุศล ได้รับอิทธิพลโดยตรงจากคำสอนของศาสนาต่างๆ ชาวไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ฉะนั้น ศาสนาพุทธจึงมีอิทธิพลในการสร้างค่านิยมเกี่ยวกับการทำบุญกุศล ชาวพุทธมีความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม การเวียนว่ายตายเกิด ชาวไทยเชื่อว่าการทำบุญกุศลนั้น เป็นกรรมดีที่จะสะสมสร้างไว้ จะส่งผลถึงอนาคตทั้งชาตินี้และชาติหน้า ชาวไทยทั้งที่ร่ำรวยและยากจนจึงนิยมทำบุญกุศล โดยเฉพาะชาวไทยในชนบท ไม่ว่าจะยากจนเท่าไรก็ตาม ซึ่งสอดคล้องดังที่ สมบูรณ์ ศาลยาชีวิน (2524 : 23) กล่าวว่า ค่านิยมและความเชื่อทางศาสนา คนในชนบทส่วนมาก ยังยึดมั่นในคำสอนของพุทธศาสนา เรื่องกรรม การทำดีได้ดี การทำชั่วได้ชั่ว ชาวบ้านเลื่อมใสพระที่เคร่งวินัย และนิยมปฏิบัติศาสนกิจ จึงทำให้นิยมทำบุญ และช่วยเหลือกิจการของวัด วัดจึงเป็นศูนย์กลางของชีวิตของชุมชนชนบทเกี่ยวกับการทำบุญ แรงกระตุ้นที่ทำให้คนทำบุญคือ ความเชื่อในเรื่องกรรม และชาติหน้า ชาวบ้านถือว่าการทำบุญ เปรียบเสมือนการลงทุนชาติหน้า และยังเชื่อว่า ถ้าทำดีแล้ว ตายไปจะได้ขึ้นสวรรค์ ความเชื่อดั้งเดิมของคนไทย เชื่อว่า โลกแบ่งออกเป็นสวรรค์ โลกมนุษย์ และนรกนั้น ปัจจุบันยังมีชาวบ้านไม่น้อย ที่ยังเชื่อในเรื่อง นรก สวรรค์ และการทำบุญนั้นนอกจากจะทำให้ตนเอง

แล้ว ยังเผื่อแผ่ไปให้คนอื่น ๆ ในสังคมด้วย ชาวบ้านเชื่อว่าการทำบุญสามารถแผ่ส่วนบุญไปถึงคนตายได้ แต่ถ้าไม่มีการกรวดน้ำ ผู้ตายจะไม่ได้รับส่วนบุญ

5.2 ภาพสะท้อนการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2533 : 215) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในเรื่องความรู้ ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม อุดมการณ์ ระบบคุณธรรม เปลี่ยนแบบในการกระทำ เช่น แบบการร้องรำทำเพลง ขนบธรรมเนียม ประเพณี จารีตประเพณี ธรรมเนียมปฏิบัติและกฎหมายรูปแบบต่าง ๆ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงแบบทางวัตถุ เช่น สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม เครื่องปั้นดินเผา เครื่องดนตรี เครื่องใช้ไม้สอยต่างๆ ทั้งในสังคมเมืองและสังคมชนบท

ในปัจจุบันนี้สังคมไทยกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เนื่องจากได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมจากตะวันตก และสังคมไทยยอมรับวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาในวิถีชีวิตประจำวัน ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้สังคมไทยมีสภาพความเป็นอยู่สะดวกสบายมากมาย แต่ในขณะเดียวกันวัฒนธรรมที่ดีงามของไทยกำลังจะสูญหายไป จากการศึกษาพบว่าเรื่องสั้นที่ผู้เขียนได้สะท้อนภาพการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมเก่าและใหม่ไว้ในเรื่องน้ำสองสาย

เรื่องน้ำสองสาย ของ วินทร์ เลียววาริณ เป็นเรื่องที่สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของสังคมไทยซึ่งกำลังถูกแทนที่โดยวัฒนธรรมตะวันตก เนื่องจากอิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตกนำความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแพร่หลายเข้ามาทำให้สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก มีความเป็นอยู่สะดวกสบายขึ้นเพราะมีเครื่องมือเครื่องใช้และอุปกรณ์ต่างๆ ที่ทันสมัย ค่านิยมของผู้คนในเมืองและชนบทเปลี่ยนแปลงไป นิยมวัตถุนิยมจากต่างประเทศ ชอบใช้ชีวิตที่ทันสมัย และคิดว่าวัฒนธรรมตะวันตกเป็นเรื่องที่ดีงาม ดังที่บรรยายไว้ว่า

...ใช่แล้ว ทุกสิ่งเปลี่ยนไป รถจักรยานยนต์และรถอีแต่นี่ซื้อญี่ปุ่นกลายเป็นสัตว์ร้ายพันธุ์ใหม่จากเมืองหลวงส่งเสียงคำรามเข้ามาในสวนยาง หลากวัตถุแห่งความเจริญมาพร้อมกับสงครามเวียดนามและ จี.ไอ. วัฒนธรรมรถติดเครื่องยนต์กลืนกิน

หมู่บ้านไปเกือบหมด ตู้เพลงปรากฏในเฟิงอาหาร เสาอากาศโทรทัศน์ยอดหลังคา
บ้านกระจายไปทั่ว ผุดขึ้นรับวันรัชมังคลาภิเษกใหม่ทางอากาศโดยไม่ต้องรอกอยงาน
วัดที่จัดขึ้นนานๆ ครั้งๆ และแต่ละครั้งเปลี่ยนแปลงไปจนแก่จำแทบไม่ได้ ช่างต่าง
จากงานวัดสมัยที่แกยังเป็นเด็กที่เคยเฝ้ารอกอยอย่างตื่นเต้น ตะลึงกลายเป็นตลก
คาเฟ่ แคนเปลี่ยนเป็นกีตาร์ไฟฟ้า ระนาดเปลี่ยนเป็นอิเล็กทรอนิกส์...

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 132)

ในขณะที่เดียวกันประเพณีวัฒนธรรมไทยที่สั่งสมให้คนไทยมีกิจกรรมารยาทที่ดีงาม
และมีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่นับวันจะหายไป การแสดงและศิลปะต่างๆ ซึ่งสืบทอดเป็นมรดก
ทางวัฒนธรรมอันยาวนาน ได้ถูกระเบิดวัฒนธรรมตะวันตกเข้าครอบงำและถูกทำลายทำให้
เสื่อมความนิยมลงไป ดังที่กล่าวไว้ว่า

...คีนี่มีงานวัด มีมโนราห์มาจากเมืองนคร นานทีปีหนถึงจะมาเล่นที่นี้สักครั้ง
เดี๋ยวนี้หาดูยากขึ้นทุกวัน แกไม่ได้เห็นมาหลายปีแล้ว น่าจะพาถูกไปดูมันจะได้ไม่
ลืมที่มาของต้นตระกูล ลูกชายสันหน้ำว่าคีนี่ทีวีมีโปรแกรมคอนเสิร์ตของไมเกิ้ล
แย็กสันจะรูดงานวัดเดี๋ยวนี้บอริง สู้คอนเสิร์ตของฝรั่งไม่ได้เลย เวลาว่างของคน
กรุงเดี๋ยวนี้ก็อาศัยการดูคอนเสิร์ตนี้แหละที่ช่วยเอนเตอร์เทนให้รีแลกซ์ได้...

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 134-135)

ผู้คนในปัจจุบันกลับชื่นชมความบันเทิงในรูปแบบใหม่ และเนื่องจากคนไทยนิยม
รับวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาอย่างรวดเร็วโดยไม่คำนึงว่าจะเหมาะสมกลมกลืนกับวัฒนธรรม
ของไทยเราหรือไม่ วัฒนธรรมใหม่จึงแพร่หลายในสังคมไทย ดังที่ผู้เขียนกล่าวไว้ว่า

...โรควัฒนธรรมบันเทิงใหม่ระบาดไปทั่วประเทศจนยากเยียวยาเสียแล้ว...

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 133)

เมื่อวัฒนธรรมที่เข้ามาใหม่แข็งแกร่งกว่าย่อมจะมีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมที่อ่อนกว่า
ทำให้วัฒนธรรมเดิมถูกผสมผสานและถูกกลืนไปในที่สุด ดังตัวอย่างที่ผู้เขียนเปรียบเทียบว่า

...ตราที่เราจะต้องเปิดโลกกับภายนอก ก็จะมีการไหลต่อเนื่องของวัฒนธรรมต่างสาย เหมือนธารน้ำแห่งความแตกต่างสองสายไหลมาปะทะกัน สายน้ำที่มีสีเข้มกว่าย่อมกลืนกินอีกสีหนึ่งไป นี่เป็นธรรมชาติ...

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 136-137)

ผู้เขียนสะท้อนให้เห็นความรู้สึกของตัวละครที่ไม่สามารถต่อต้านกระแสวัฒนธรรมใหม่ที่มีอิทธิพลเหนือความรู้สึกนึกคิดของผู้คนรอบข้างได้ จึงทำให้เกิดความรู้สึกท้อแท้ สิ้นหวัง ดังตัวอย่าง

...อีกไม่นานกูก็ต้องตายไป ทำไมยังไม่สามารถยอมรับว่านี่เป็นกระแสธรรมชาติของโลกที่เลื่อนไหลไปไม่หยุดตราที่โลกเรายังหมุน กูจกต่อต้านให้เหนื่อยไปทำไม กูของหลักธรรมของพระบรมศาสดา ไม่มีสิ่งใดในโลกที่ยั่งยืนจริงๆ แม้หลายปีมานี้ความเชื่อมั่นในวัฒนธรรมและชาตินิยมของแกถูกโยกคลอนลงไปมากจากคนใกล้ชิดของแกนี่เอง แต่แกยังเชื่อมั่นในวัฒนธรรมไทยซึ่งกำลังเลือนหายไปเพราะคนรุ่นเก่าไม่สามารถนำเสนอมันได้น่าสนใจพอ เปิดช่องให้วัฒนธรรมสายใหม่ไหลแทรกเข้ามาไม่ขาดสายเหมือนกระแสน้ำ บางครั้งเชี่ยวกราก บางคราเอื่อย ๆ แต่ไม่มีวันหยุดไหล...

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 136)

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอีกลักษณะหนึ่งก็คือ การเปลี่ยนแปลงความคิดของคนในสังคมที่เคยปฏิบัติกันมาเกี่ยวกับระบบอุปถัมภ์ คนไทยส่วนใหญ่ได้รับการสั่งสอนให้รู้จักกตัญญูรู้คุณ เมื่อผู้ใดมีบุญคุณต่อเราก็จะต้องตอบแทนด้วยความจงรักภักดี แม้กระทั่งชีวิตก็ยอมเสียสละได้ ผู้เป็นอุปถัมภ์ซึ่งแต่เดิมเป็นเจ้าขุนมูลนายเป็นคนดี มีคุณธรรม ควบคุมการเคารพยกย่อง แต่ในปัจจุบันระบบอุปถัมภ์ที่เคยปฏิบัติกันมาก็ยังคงมีอยู่ แต่ผู้อุปถัมภ์อาจไม่ใช่คนดีมีคุณธรรม แต่ผู้ได้รับการอุปถัมภ์หรือลูกน้องก็ยังจงรักภักดี ทำได้ทุกอย่างเพียงเพื่อให้เจ้านายพอใจและหวังค่าตอบแทน เรื่องสั้นที่สะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทย คือ เรื่องอาเพศกำสรวล และเรื่องมีดของนาย

เรื่องอาเพศกำสรวล ของวินทร์ เลียววาริณ เป็นเรื่องสั้นที่สะท้อนให้เห็นถึงระบบอุปถัมภ์ของสังคมไทยที่มีความสัมพันธ์กันในระหว่างผู้ใหญ่และผู้น้อย ลูกบ้านผู้อยู่ภายใต้การปกครองดูแลของผู้ใหญ่บ้านยังคงให้ความเคารพนับถือยกย่องให้เกียรติ เชื้อฟุ้ง และยอมปฏิบัติตามคำสั่งของผู้ใหญ่บ้านตามสังคมเดิม ส่วนผู้ใหญ่บ้านมีภาระหน้าที่ให้ความช่วยเหลือ ดูแล ให้ความคุ้มครองและช่วยกันส่งเสริมลูกบ้านของตนให้เป็นพลเมืองดีของชาติ สนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตย แต่ปัจจุบันนี้ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้ใหญ่บ้านกลับชักชวนลูกบ้านของตนให้ขายเสียงเพื่อแลกกับเงินและคำมั่นสัญญาของนักการเมืองที่จะให้ความช่วยเหลือพัฒนาหมู่บ้านของตน ทั้งๆ ที่รู้ว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้มาด้วยการซื้อเสียงจะเข้าไปกอบโกยผลประโยชน์ ทำความเสียหายให้แก่ประเทศชาติ ส่วนคนดีที่ไม่มีเงินหรือสิ่งของต่างๆ ให้แก่ชาวบ้าน เมื่อเข้ามาสมัครเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ชาวบ้านมองไม่เห็นความสำคัญและคิดว่าไม่ได้ให้ประโยชน์แก่ตนเองหันมาเลือกคนไม่ดีแต่สามารถให้ผลตอบแทนได้ เพราะนักการเมืองที่ซื้อเสียงส่วนใหญ่จะขอมทุ้มเท และพยายามทุกวิถีทางที่จะให้ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง เช่น สร้างโรงเรียน สร้างสะพาน สร้างถนน ให้แก่ท้องถิ่น พวกชาวบ้านพอใจในผลงานที่เป็นรูปธรรม จึงตอบแทนบุญคุณด้วยการลงคะแนนเสียงให้ทุกครั้งที่มีการเลือกตั้ง ดังที่ผู้เขียนกล่าวไว้ในเรื่องว่า

...ที่เมืองหลวงมีการยุบสภาเลือกตั้งใหม่ ท่านรัฐมนตรี กับ ส.ส.กลับมาหาข้าอีกครั้ง คราวนี้เอ็งก็รู้ ข้าเรียกลูกบ้านประชุมกันอีกครั้ง ในที่สุดพวกนั้นก็ได้รับเลือกตั้งสมใจ และที่โรงเรียนเราก็กเริ่มมีเก้าอี้ มีโต๊ะ มีอุปกรณ์การสอนมากขึ้น นับแต่คนจากเมืองหลวงได้เป็นรัฐมนตรีเป็นต้นมา ม้านั่ง ชิงช้า เครื่องเด็กเล่น โครงการอาหารกลางวันเพื่อเด็ก ๆ ก็ปรากฏขึ้นมาที่บ้านบางจันทร์เหมือนเนรมิตถนนเส้นใหม่ตัดเข้ามาที่นี่ราวอย่างย่ำดี ที่แรกลูกบ้านก็ไม่ค่อยชอบท่านโดยเฉพาะอย่างยิ่งนายดาตาสีเขียวสะท้อนแสงไฟเหมือนสัตว์เลื้อยคลานคู่่นั้น แต่ย่นนานไปท่านก็ได้พิสูจน์ให้เราเห็นว่า ท่านเอาจริงกับการพัฒนาหมู่บ้านของเรา ยิ่งกว่าหน่วยงานใด ๆ ของรัฐ มีคนว่าท่านใช้เงินส่วนตัวของท่านสร้างเอง ท่านซ่อมโรงเรียนให้สร้างความเจริญให้ที่นี่มากมาย สิ่งตอบแทนที่เราให้ท่านได้ก็คือเลือกท่านเป็น ส.ส. ตลอดกาล...

(วินทร์ เลียววาริณ. 2538 : 78 - 79)

ผู้เขียนสะท้อนให้เห็นอันตรายของระบบอุปถัมภ์ที่มีต่อประเทศชาติ ถ้าผู้นำใช้อำนาจหน้าที่ของตนชักจูงลูกน้องให้ขายเสียงในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร บ้านเมืองจะล่มจมพินาศ ผู้เขียนจึงให้หมู่บ้านบางจันทร์แห่งนี้เกิดอาเพศ พบกับความวิปริตที่ไม่มีโอกาสฟื้นคืนสู่สภาพเดิม

เรื่องมีตของนาย ของศิลา โคมฉาย เป็นเรื่องสั้นอีกเรื่องหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงระบบอุปถัมภ์ของสังคมไทยที่สืบทอดกันมา และในปัจจุบันความจงรักภักดีของลูกน้องที่มีต่อเจ้านายยังคงมีอยู่ ส่วนใหญ่จะยอมรับสภาพของการเป็นผู้อยู่ภายใต้การปกครองและพอใจกับรายได้ที่ได้รับเป็นค่าตอบแทน แม้ลูกน้องจะรู้ว่าเจ้านายเป็นคนไม่ดี เขี้ยวโหดและหักหลังคนอื่น ลูกน้องก็ยินดีปฏิบัติตามคำสั่งโดยคุณธิเพื่อให้เจ้านายพอใจ ดังเช่นลูกน้องในเรื่องนี้ เมื่อรู้ว่าเจ้านายต้องการกำจัดใคร เขาก็ถือเป็นหน้าที่ที่จะจัดการให้จนสำเร็จ ดังตัวอย่าง

...ความจริงที่นี้ไม่ได้ปฏิเสธ “ความสามารถ” หากแต่มันมักถูกใช้เพียงระยะสั้นๆ กับงานบุกเบิกเท่านั้น “มืออาชีพ” ถูกเรียกหาเมื่อมีโครงการใหม่ หรือเข้ามาเพื่อแก้ไขทุเลาวิกฤตการณ์

“เหนื่อยเกินไปที่จะลงมือคิดทำเอง” นายให้เหตุผล รอจนทุกอย่างเริ่มเข้าที่เข้าทาง

“ร่างทรง” ถูกเตรียมพร้อมแล้ว นักบุกเบิกก็หมดความจำเป็น ถูกเจตกระเด็นด้วยที่เค็ดเจ็บแสบ ... การกำจัดเป็นเรื่องง่าย “นาย” ไม่ต้องการคนพวกนี้นานนัก ไม่น่าวางใจ สามารถเรียนรู้เร็ว หยิบฉวยเอาประสบการณ์ในกลวิธีการจัดการไปสั่งสมอย่างไม่มีสิทธิ์ควรได้ สิ่งที่เป็นความผิดจรรยาบรรณคือ ในเวลาไม่นาน ความคิดของ “นาย” จะถูกตามทันและรู้เท่า ... นักแทงข้างหลังระดับสุดยอดอย่างเขาคือ เป็นหน้าที่จัดการธุระ “กำจัด” ให้นายโดยไม่ต้องออกปาก ชนิดมองตา-รู้ใจ

(ศิลา โคมฉาย. 2535 : 96-97)

จากการศึกษาภาพสะท้อนทางวัฒนธรรมจากเรื่องสั้นทั้ง 8 เรื่อง พอสรุปได้ว่า ภาพสะท้อนความเชื่อของคนในสังคมไทยในปัจจุบัน มีความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ นิยมทำ

พิธีกรรมทางไสยศาสตร์ เช่น การเข้าทรง การบนบานศาลกล่าว การจับไล่ผี เพื่อช่วยปิดเป่าทุกข์และความเดือดร้อนต่างๆ ให้ ทำให้คนทรงและหมอผีผู้ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการติดต่อกับวิญญาณสร้างความรำวายเป็นแก่ตนเอง ส่วนความเชื่อทางพุทธศาสนานั้น ในเรื่องสั้นได้สะท้อนภาพความเชื่อเรื่องการทำบุญและการบวช เรื่องการทำบุญนั้น พุทธศาสนิกชนเชื่อว่าการทำบุญเป็นสิ่งที่ดี การทำบุญมากๆ ในชาตินี้ เมื่อตายไปอานิสงส์ของผลบุญจะส่งให้ได้ไปเกิดในภพภูมิที่ดีขึ้นคือได้ขึ้นสวรรค์ ส่วนการบวชนั้นถือว่าลูกผู้ชายควรกระทำอย่างยิ่งเพราะนอกจากผู้บวชจะได้มหากุศลแล้ว ยังเชื่อว่าช่วยให้บุพการีได้เกาะชายผ้าเหลืองขึ้นสวรรค์ไปด้วย แต่ผู้เขียนก็ได้สะท้อนภาพของพระสงฆ์ที่ไม่ใส่ใจศึกษาพระธรรมวินัย มุ่งแต่ปลุกเสกเครื่องรางของขลังเพื่อหารายได้เข้าวัดแล้วอ้างว่าเป็นการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ที่ตกทุกข์ได้ยากให้พ้นเคราะห์กรรม

ส่วนภาพสะท้อนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมนั้น พบว่า ผู้เขียนสะท้อนภาพการรับวัฒนธรรมตะวันตกที่หลังไหลเข้ามาอย่างไม่ขาดสายจนเปลี่ยนวิถีชีวิตของคนในสังคมไทยทั้งที่อยู่ในชนบทและในเมืองใหญ่ วัฒนธรรมที่รับเข้ามาเช่นด้านความเป็นอยู่ที่ใช้เครื่องผ่อนแรงและให้ความสะดวกสบายยิ่งขึ้น ด้านการแต่งกาย ด้านความบันเทิงที่รับมาหลายรูปแบบ จนสิ่งที่มีอยู่เดิมกลายเป็นสิ่งล้าสมัย เชื่องช้า ไม่ทันอกทันใจคนรุ่นใหม่ ประเพณีบางอย่างกำลังจะถูกกลืนหายไปหรือเปลี่ยนแปลงให้รวบรัดเหมาะแก่สังคมปัจจุบัน ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า ไม่มีใครสามารถที่จะไปหยุดยั้งกระแสเหล่านี้ได้

ลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอีกอย่างหนึ่งก็คือ ความคิดเกี่ยวกับระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทย ซึ่งแต่เดิม ผู้น้อย หรือบ่าวไพร่ เป็นผู้ได้รับการอุปถัมภ์จากเจ้านขุนมูลนายที่เป็นผู้มีอำนาจราชศักดิ์ ผู้น้อยต้องกตัญญูรู้คุณและตอบแทนด้วยความจงรักภักดี แม้ชีวิตก็ยอมสละได้เพื่อเจ้านาย โดยไม่หวังสิ่งตอบแทนใด ๆ แต่ในปัจจุบันผู้ได้รับการอุปถัมภ์ไม่ใช่ผู้น้อยหรือบ่าวไพร่ที่เจ้านายเป็นผู้กำชีวิต และเจ้านายก็มีไม่ใช่ผู้มีอำนาจราชศักดิ์ อาจเป็นคนไม่ดีหรือโจรผู้ร้าย แต่ผู้ได้รับการอุปถัมภ์ก็ยังจงรักภักดีและทำทุกอย่างแม้จะเป็นสิ่งชั่วร้าย ตามที่เจ้านายต้องการ เพื่อให้เจ้านายพอใจและตนเองจะได้ผลประโยชน์ตอบแทน หากผู้คนมีความคิดเช่นนี้มาก ๆ เข้าจะเกิดอันตรายแก่สังคมอย่างร้ายแรง

บทที่ 4

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องสำนวนวลีเด่นของคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ มีจุดมุ่งหมาย ดังนี้

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. วิเคราะห์แนวคิดที่ปรากฏในเรื่องสำนวนวลีเด่นของคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ในช่วง พ.ศ.2533 - 2539
2. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างเรื่องสั้นกับสังคมไทยจากเรื่องสำนวนวลีเด่นของคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ในช่วง พ.ศ.2533 - 2539

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาวเคราะห์ใช้ข้อมูลจากหนังสือรวมเรื่องสั้นรางวัลดีเด่นของคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ในช่วง พ.ศ. 2533 - 2539 จากหนังสือรวมเรื่องสั้น 5 เล่ม ของนักเขียน 5 คน จำนวน 61 เรื่อง และเสนอผลการศึกษาค้นคว้าแบบพรรณนาวิเคราะห์

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

1. แนวคิดในเรื่องสั้นปรากฏดังนี้

1.1 แนวคิดด้านสังคม พบว่า ด้านสังคมเมืองผู้เขียนแสดงแนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนในเมืองหลวงที่ต้องดิ้นรนทำมาหากินเพื่อความอยู่รอด เนื่องจากค่าครองชีพสูง ค่านิยมทางวัตถุและความทันสมัยตามแบบอย่างตะวันตก ทำให้เกิดปัญหาอาชญากรรม การเอารัดเอาเปรียบ แล้งน้ำใจและไร้มนุษยธรรมต่อกัน ดังที่ปรากฏในเรื่องลมหายใจที่เหลืออยู่ ของอำนาจ เย็นสบาย เรื่องขาซ้ายของแม่ ของ ศิลา โคมฉาย เรื่องบัวลอย ของ ณิชู ศาสตร์ส่องวิทย์ เรื่องเกม ของ วินทร์ เลียววาริณ ส่วนปัญหาจราจรที่ติดขัดซึ่งไม่มีทางแก้ไขยังเป็นปัญหาที่เรื้อรังทั้งในปัจจุบันและอนาคต ผู้เขียนแสดงแนวคิดไว้ในเรื่อง

ครอบครัวกลางถนน ของ ศิลา โคมฉาย เรื่องกำแพง ของ ฌัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์ เรื่อง ปทานุกรมชีวิต ฉบับชนชั้นกลางกรุงเทพฯ ของวินทร์ เลียววาริณ เรื่องผู้บริจาค ของ เหลืองฝ้ายคำ ในสังคมเมืองมีคนหลากหลายอาชีพที่แข่งขันกันทางธุรกิจ จึงทำให้ขาด จรรยาบรรณแห่งอาชีพของตน เช่น นักหนังสือพิมพ์เขียนข่าวบิดเบือนให้คนอื่นเสียหายเพื่อหวังยอดขายสูง ดังเรื่องกระดาศขาวกับคววมึก ของวินทร์ เลียววาริณ นายจ้างเอาเปรียบ ลูกจ้าง ดังเรื่อง มโนกรรม ของ ศิลา โคมฉาย เรื่องเมืองคนบาป ของ วินทร์ เลียววาริณ แม้แต่พระสงฆ์ ก็ยังขายบริการความเชื่อโดยปลุกเสกเครื่องรางของขลัง เช่น เรื่องโลภีย- นิพพาน ของวินทร์ เลียววาริณ คนบางอาชีพ เช่น ลูกจ้างในสำนักงาน คนขับรถประจำ ทางต้องทำงานจำเจซ้ำซากกันแต่ละวันเหมือนหุ่นยนต์ที่ไร้ชีวิตจิตใจ เช่นเรื่องความตายของ นางสอง ของเหลืองฝ้ายคำ ในสังคมเมืองหลวงเป็นเมืองที่เจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและ วิทยาศาสตร์ ผู้คนจึงมีความเป็นอยู่สะดวกสบายขึ้น มีเครื่องอำนวยความสะดวกหลายรูปแบบ เช่นเรื่องคนขายวิทยุกับคนดาบอด ของฌัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์ แม้จะมีเครื่องมือเครื่องใช้ทันสมัยแต่ผู้คนก็ยังไม่รู้จักใช้และรักษาของสาธารณะประโยชน์ มักขีดข่วนและทุบกระชกตู้ โทรทัศน์สาธารณะ ระบายอารมณ์ของตน ดังปรากฏในเรื่องชัยชนะของคนบ้า ของฌัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์ เป็นต้น

ด้านสังคมชนบท พบว่า ผู้เขียนได้แสดงแนวคิดเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ที่ ลำบากยากจน การทำมาหากินต้องพึ่งพาอาศัยธรรมชาติที่นับวันความอุดมสมบูรณ์จะค่อยๆ หดหายไป ทำให้ชาวชนบทต้องต่อสู้ดิ้นรนแทบจะเอาชีวิตไม่รอด ก่อให้เกิดปัญหาอาชญา- กรรมตามมา ดังปรากฏในเรื่องใต้ผืนน้ำ เรื่องเกิดเป็นเหยื่อ ของ อำนาจ เย็นสบาย เมื่อชาว ชนบทส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรที่ด้อยการศึกษา จึงถูกเอารัดเอาเปรียบจากคนในเมือง ในการ ค้าขายพืชผล ของป่า ดังที่กล่าวไว้ในเรื่องฆาตกร ของฌัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์ และผู้เขียนคน เดียวกันนี้ยังกล่าวถึงเด็กสาวในบางหมู่บ้านถูกพ่อแม่ขายไปเป็นโสเภณีเพื่อนำเงินมาเลี้ยง ครอบครัวยังในเรื่องสงครามคดียาเสพติด แต่ชาวชนบทส่วนใหญ่ยังคงมีน้ำใจต่อกันช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน เช่นเรื่องเสียงกู่ ของอำนาจ เย็นสบาย กล่าวถึงการร่วมกันจับปลาของชาวบ้าน แล้วนำมาแบ่งปันกัน และเรื่องเย็นวันหนึ่ง ของเหลืองฝ้ายคำ กล่าวถึงหนุ่มชนบทผู้มีจิตใจ งดงามได้เสี่ยงอันตรายช่วยชีวิตสัตว์ที่กำลังจะจมน้ำตาย แต่ก็ยังมีชาวชนบทบางคนทีเอารัด เอาเปรียบคนชนบทด้วยกันเอง เช่นเรื่องหนานอ้าย ของเหลืองฝ้ายคำ

1.2 แนวคิดด้านการเมือง พบว่า ผู้เขียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่ยังไม่สมบูรณ์ของไทย มีการซื้อสิทธิ์ขายเสียงในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจนก่อให้เกิดความหายนะแก่บ้านเมือง เพราะนักการเมืองที่เข้ามาด้วยการซื้อเสียงจะกอบโกยผลประโยชน์เพื่อพรรคและพวกของตน ดังเรื่องสุนัขประชาธิปไตย และเรื่องอาเพศกำสรวล ของวินทร์ เลียววาริณ ผู้เขียนแสดงแนวคิดไว้อย่างชัดเจนว่าประชาชนท้อแท้เบื่อหน่ายต่อพฤติกรรมของนักการเมือง และเน้นว่าการได้มาซึ่งความเจริญก้าวหน้าของท้องถิ่นแต่ต้องแลกกับการซื้อเสียงนั้นไม่ควรกระทำอย่างยิ่ง ความหวังที่จะได้มาซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์นั้น ดูจะห่างไกลสุดเอื้อมสำหรับคนไทย ดังที่ ศิลา โคมฉาย กล่าวไว้ในเรื่องเทพธิดา

1.3 แนวคิดด้านเศรษฐกิจ พบว่า ศิลา โคมฉาย ได้แสดงแนวคิดในด้านนี้ไว้ในเรื่องสั้นหลายเรื่อง ดังปรากฏในเรื่องด่าน เรื่องอิสรภาพ เรื่องผู้เข้าใจ และเรื่องมิดของนาย พอสรุปได้ว่า การทำมาหาเลี้ยงชีพของผู้คนมีอยู่ 3 ระดับ คือ ผู้คนระดับล่าง ได้แก่ กรรมกร โสเภณี พนักงานขายของตามห้างร้าน ซึ่งส่วนใหญ่จะด้อยการศึกษาและยากจนจึงต้องเข้ามาทำงานอยู่ในเมืองหลวง ต้องเผชิญกับภาวะค่าครองชีพที่สูงมาก และมักประสบปัญหาถูกนายจ้างเอาเปรียบ ผู้คนระดับกลาง ได้แก่ ข้าราชการ และพนักงานบริษัท พวกนี้ส่วนใหญ่มีรายได้ดีพอควร จะเป็นผู้ที่ทำมาหากินด้วยความขยัน หารายได้พิเศษเพื่อสร้างฐานะครอบครัวยให้ทัดเทียมกับผู้อื่น มีบ้าน รถยนต์ อันเป็นสิ่งบ่งบอกฐานะในสังคม การแสวงหาความก้าวหน้าทางการงานนั้น พวกเขาจะต้องปฏิบัติตามนโยบายขององค์กรอย่างเคร่งครัด ต้องรักษาผลประโยชน์ขององค์กรให้มากที่สุด ถ้าเป็นข้าราชการต้องรู้จักประจบสอพลอ เอาใจเจ้านายจึงจะรุ่งเรือง ส่วนผู้คนระดับสูง ได้แก่ พวกนักการเมือง ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ นักธุรกิจ เจ้าของกิจการและนายทุน ต่างมุ่งกอบโกยแสวงหาผลประโยชน์เพื่อตัวเอง โดยใช้อำนาจหรืออิทธิพลทางการเงินเข้าทุบเทเพื่อเชือดเฉือนคู่แข่ง โดยไม่คำนึงถึงคุณธรรมและความเป็นญาติพี่น้อง ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมในปัจจุบันมีการแข่งขันสูงจึงต้องชิงไหวชิงพริบ ใช้เล่ห์เหลี่ยมชั้นเชิงประหัตประหารกันจนทำลายความดีงามในจิตใจของมนุษย์ให้สูญสิ้นไป ผู้เขียนได้สะท้อนแนวคิดเกี่ยวกับกลยุทธ์การขายของนักเขียนนวนิยายไว้ว่า จะต้องรู้จักวิธีการนำเสนอตัวเองให้ตกเป็นข่าวเกรียวกราวเสียก่อน แม้ข่าวนั้นจะเป็นเรื่องไม่ดีหรือผิดกฎหมายก็ตาม เมื่อมีชื่อเสียงดังแล้วจึงขายสินค้าคืองานเขียนของตน คนก็จะสนใจ

และซื้อสินค้านั้น เพราะปัจจุบันผู้คนส่วนใหญ่จะซื้อสินค้าจากโฆษณาโดยไม่ได้คำนึงถึงคุณภาพ ดังปรากฏในเรื่องหมึกหยดสุดท้าย ของวินทร์ เลียววาริณ

1.4 แนวคิดด้านการศึกษา พบว่า ผู้เขียนได้แสดงแนวคิดเกี่ยวกับค่านิยมในการศึกษา ว่า คนทั่ว ๆ ไปอยากให้นักเรียนของตนได้รับการศึกษาในระดับชั้นสูง ๆ เพื่อจะได้มีงานดี ๆ ทำและมีอนาคตที่ดี แต่ปัญหาที่สำคัญที่สุดคือ ปัญหาความยากจน ดังที่ปรากฏในเรื่องโรงเรียนเปิดแล้ว ของอำนาจ เย็นสบาย ครูซึ่งเป็นผู้ที่มิมีบทบาทสำคัญในการศึกษาจะต้องยอมอุทิศตนทั้งกายและใจ อบรมสั่งสอนให้ศิษย์มีความรู้และความประพฤติที่ดีงาม มีความรักและห่วงใยศิษย์เสมอ ครูจึงเป็นผู้มีคุณค่าควรแก่การเคารพยกย่องดังที่อำนาจ เย็นสบาย กล่าวไว้ในเรื่องเปลวไฟจากตะวันออก ส่วนปัญหาเรื่องโรงเรียนและครูไม่พอเพียงเพราะรัฐบาลมีงบประมาณน้อยโดยเฉพาะในถิ่นทุรกันดารนั้น วินทร์ เลียววาริณ ได้กล่าวไว้ในเรื่องอาเพศกำสรวล และณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์ กล่าวไว้ในเรื่องลูกปู

1.5 แนวคิดด้านวัฒนธรรม พบว่า ผู้เขียนแสดงแนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อทางไสยศาสตร์และทางพุทธศาสนา ความเชื่อทางไสยศาสตร์คือเชื่อเรื่องการทรงเจ้าเข้าผี เชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ วัตถุมงคล การบนบานศาลกล่าว ความเชื่อทางพุทธศาสนา คือเชื่อเรื่องบาปบุญและกฎแห่งกรรม ผู้เขียนได้สะท้อนแนวคิดไว้ว่าความเชื่อเหล่านี้ ถ้าผู้คนยังมีความศรัทธาเลื่อมใสก็ยังมืออยู่ในสังคมที่ด้อยพัฒนา ดังที่อำนาจ เย็นสบาย กล่าวไว้ในเรื่องพระเจ้าของใคร เจ้าพ่อทั้งแผ่นดิน ไฟที่ใกล้หมด และเรื่องผู้ต้องหา ส่วนวินทร์ เลียววาริณ กล่าวไว้ในเรื่องโลกีย-นิพพาน

ส่วนวิถีชีวิตของคนในปัจจุบันนั้นในอนาคตอาจจะต้องเปลี่ยนไป มนุษย์ในอนาคตอาจจะต้องเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการเกิด การเลี้ยงดู การแต่งงาน การทำมาหาเลี้ยงชีพ จนกระทั่งถึงการตาย สภาพสังคมที่มีความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทันสมัย ทำให้มนุษย์สูญเสียคุณค่าแห่งตน มีจิตใจหยาบกระด้าง ไร้มนุษยธรรม ไร้ความผูกพัน เป็นเพียงเครื่องจักรที่ดำเนินไปตามกลไกของการควบคุม ดังที่ณัฐ ศาสตร์-ส่องวิทย์ แสดงแนวคิดนี้ไว้ในเรื่องความรักของชายหนุ่ม เรื่องผู้สืบทอด เรื่องเที่ยวเดียว และเรื่องทาส ส่วนเหลียงฝ้ายคำแสดงแนวคิดเช่นเดียวกันไว้ในเรื่องความตายของนางสอง และเรื่องนาฬิกา ส่วนวินทร์ เลียววาริณ ได้แสดงแนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม

ของสังคมไทยไว้ว่า วัฒนธรรมไทยที่ดั้งเดิมกำลังจะถูกครอบงำด้วยอิทธิพลที่แข็งแกร่งกว่าของวัฒนธรรมตะวันตก เนื่องจากขาดผู้คนสนใจที่จะช่วยกันรักษาและส่งเสริมวัฒนธรรมไทย ดังที่กล่าวไว้ในเรื่องน้ำสองสาย

2. ความสัมพันธ์ระหว่างเรื่องสั้นกับสังคมไทย

จากการศึกษาสภาพสังคมไทยจากเรื่องสั้น พบว่า ภาพสะท้อนในเรื่องสั้นหลายเรื่องสอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน ดังนี้

2.1 ภาพสะท้อนทางด้านสังคม

2.1.1 ภาพสะท้อนสังคมเมือง พบว่า สภาพสังคมเมืองหลวงมีปัญหาในหลายๆ ด้าน คือ ปัญหาการอพยพเข้าเมือง พบว่า ชาวนบพที่เข้ามาอาศัยอยู่ในเมืองหลวงต้องประสบชะตากรรม ความทุกข์ยาก และมีฐานะยากจนทำให้เกิดปัญหาการไร้ที่อยู่อาศัย ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาโสเภณี ผู้เขียนได้สะท้อนภาพไว้ในเรื่องสั้น คือ เรื่องชาช้ายของแม่ เรื่องมนกรรม ของศิลา โคมฉาย เรื่องบัวลอย ของฉัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์ และเรื่องเมืองคนบาป ของวินทร์ เลียววาริณ ปัญหาความอยุติธรรมในสังคม พบภาพสะท้อนของผู้ด้อยโอกาส หรือผู้ที่อ่อนแอกว่าถูกเอารัดเอาเปรียบจากคนในสังคม จากเรื่องลมหายใจที่เหลืออยู่ ของอำนาจ เย็นสบาย ได้สะท้อนให้เห็นถึงความอยุติธรรมในสังคมที่มีอำนาจหรือมีอิทธิพลเหนือกว่าย่อมเอารัดเอาเปรียบผู้ด้อยโอกาสหรือผู้ที่อ่อนแอกว่า ปัญหาการจราจร พบว่า กรุงเทพมหานครเป็นเมืองที่มีความเจริญในทุกๆ ด้าน อัตราการเพิ่มของจำนวนประชากรที่ทำให้ปริมาณการใช้นยานพาหนะมีเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้เกิดปัญหาการจราจรคับคั่ง และติดขัดเป็นเวลานาน ผู้เขียนได้สะท้อนภาพไว้ในเรื่องครอบครัวกลางถนน ของศิลา โคมฉาย เรื่องปทานุกรมชีวิต ฉบับชนชั้นกลางกรุงเทพฯ ของวินทร์ เลียววาริณ และเรื่องผู้บริจาคน ของเหลืองฝ้ายคำ ปัญหาความเสื่อมโทรมทางศีลธรรม พบว่า สภาพสังคมไทยปัจจุบันมีผู้คนหลงใหลวัตถุนิยมและเครื่องรางของขลังอย่างมกมาย แม้แต่พระสงฆ์เกิดความโลภถือโอกาสแสวงหาปัจจัยจนเกิดการซื้อขายเป็นพุทธพาณิชย์ ผู้เขียนได้สะท้อนภาพไว้ในเรื่องราคาของสินค้า ของอำนาจ เย็นสบาย และเรื่องโลกีย์-นิพพาน ของวินทร์ เลียววาริณ ปัญหาจริยบรรณของสื่อมวลชน พบว่า หนังสือพิมพ์ขาดความรับผิดชอบ ไร้

จรรยาบรรณขายข้าวออข้าวโดยไม่คำนึงถึงความเสี่ยงของผู้ตกเป็นข้าว ผู้เขียนได้สะท้อนภาพไว้ในเรื่องกระดาศขาวกับควหมึก และเรื่องคติมโนสารเร่ ของวินทร์ เลียววาริณ

2.2.2 ภาพสะท้อนในสังคมชนบท พบว่า ผู้เขียนได้สะท้อนปัญหาสังคมชนบทในหลายด้าน คือ ปัญหาความยากจน พบว่า คนชนบทส่วนหนึ่งมีฐานะยากจน ต้องทนทุกข์ทรมานและไม่ได้รับความยุติธรรมในสังคม จึงก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรม ผู้เขียนได้สะท้อนภาพไว้ในเรื่องเกิดเป็นเหยื่อ ของอำนาจ เย็นสบาย ที่ลูกยากจนจึงตัดสินใจก่อคดีอาชญากรรมเพื่อหาเงินมาเป็นค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลแม่ของตน ส่วนเรื่องสงครามตัวของพิม ของณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์ ได้สะท้อนให้เห็นถึงชาวเขาส่วนหนึ่งมีฐานะยากจนต้องประสบกับความอดอยากแร้นแค้น พ่อแม่ต้องยอมขายลูกสาวไปเป็นโสเภณีเพื่อนำเงินมาใช้จ่ายในครอบครัว ปัญหาการเอารัดเอาเปรียบในสังคม พบว่า คนในสังคมชนบทมีความเห็นแก่ตัว ไร้ความเมตตากรุณาต่อกัน ผู้เขียนสะท้อนภาพไว้ในเรื่องฆาตกร ของณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์ กล่าวถึงผู้คนส่วนหนึ่งมีความเห็นแก่ตัว คอยจ้องหาโอกาสใช้เล่ห์เหลี่ยมหลอกลวงให้ผู้อื่นหลงเชื่อ ใช้กลลวงตบตาให้ผู้ซื้อหันมาซื้อสินค้าของตน โดยหวังผลกำไรให้ได้มากที่สุด และเรื่องหนานอ้าย ของเหลืองฝ้ายคำ สะท้อนให้เห็นถึงการเอารัดเอาเปรียบของคนในสังคมที่คนโง่ยอมตกเป็นเหยื่อของคนฉลาด ขาดความเป็นมิตรและเล็งน้ำใจต่อกัน ปัญหาค่านิยมของสังคมชนบท พบว่า มีค่านิยมยกย่องผู้มีอำนาจ ผู้ถูกปกครองต้องยอมรับสภาพและยอมจำนนอยู่ได้อำนาจโดยไม่ต่อสู้หรือคัดค้านใด ๆ แม้ผู้ปกครอง หรือผู้มีอำนาจจะกระทำความผิดใด ๆ ก็ตาม ดังเรื่องลูกปู ของณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์

2.2 ภาพสะท้อนด้านการเมือง พบว่า ภาพสะท้อนการปกครองระบอบประชาธิปไตย ผู้เขียนได้สะท้อนให้เห็นถึงการปกครองระบอบประชาธิปไตยของไทยไว้ในเรื่องเทพธิดา ของศิลา โคมฉาย ว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยของไทยที่ยังไม่สมบูรณ์มีกลุ่มบุคคลคณะใดคณะหนึ่งทำการปฏิวัติรัฐประหารยึดอำนาจหลายครั้ง แล้วปกครองประเทศแบบเผด็จการ ประชาชนถูกจำกัดสิทธิทางการเมือง และบ่อยครั้งที่ประชาชนมีอำนาจใช้สิทธิในการเลือกตั้ง ด้านพรรคการเมือง ได้สะท้อนไว้ในเรื่องสุนัขขี้ขลาด ของวินทร์ เลียววาริณ ว่า พรรคการเมืองของไทยแต่ละพรรคมีการแข่งขันกันเพื่อที่จะเอาชนะฝ่ายตรงข้ามและมีความต้องการอยากเป็นรัฐบาล การเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลก็เพื่อผลประโยชน์ของการต่อรองของพรรคฝ่ายค้านที่ขอเข้าร่วมรัฐบาล ส่วนภาพสะท้อนการซื้อ

เสียงเลือกตั้ง ในเรื่องอาเพศกำสรวล ของวินทร์ เลียววาริณ ได้สะท้อนให้เห็นถึงการซื้อเสียงในชนบทแห่งหนึ่ง ชาวบ้านยอมขายเสียงเพื่อแลกกับเงินและสิ่งของที่นักการเมืองมากำนัลถึงบ้าน จนหมู่บ้านนั้นเกิดอาเพศ อาภาศวิปริตอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน

2.3 ภาพสะท้อนด้านเศรษฐกิจ พบว่า ภาพสะท้อนที่ปรากฏ คือ ปัญหาพฤติกรรมของนายทุน ดังเรื่องอิสรภาพ เรื่องผู้เข้าใจ และเรื่องมิดของนาย ศิลา โคมฉาย ได้สะท้อนภาพให้เห็นนายทุนมักเอารัดเอาเปรียบกับลูกจ้าง จะไม่ยอมเสียผลประโยชน์ใด ๆ พยายามหลีกเลี่ยงการขาดทุน และหาทางประหยัดให้ได้มากที่สุด โดยการลดคนงานที่ไม่จำเป็นออก เช่น ไล่ออก ปลดออก ย้ายงาน ไม่จ่ายเงินเดือน นายทุนทั้งหลายจะแข่งขันกันอย่างเอาเป็นเอาตาย ต่างฝ่ายต่างจึงจะเชือดเนื้อทำลายล้างให้อีกฝ่ายหนึ่งพินาศย่อยยับให้ได้ชัยชนะเหนือคู่แข่งและสร้างความมั่งคั่งร่ำรวย ส่วนเรื่องหมึกหยดสุดท้าย วินทร์ เลียววาริณ ได้สะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมของนายทุนที่มีเล่ห์เหลี่ยม ฉกฉวยหาโอกาสกระทำการทุกอย่างด้วยความเห็นแก่ตัว

2.4 ภาพสะท้อนด้านการศึกษา พบว่า เรื่องสั้นที่สะท้อนให้เห็นปัญหาทางการศึกษา คือ เรื่องเปลวไฟจากตะวันออก และเรื่องโรงเรียนเปิดแล้ว ของอำนาจ เย็นสบาย ได้สะท้อนปัญหาทางการศึกษาที่สำคัญที่สุด คือ ความยากจน อันเป็นอุปสรรคสำคัญยิ่ง เพราะชาวชนบทส่วนใหญ่มีฐานะยากจนจึงไม่มีโอกาสที่จะส่งบุตรหลานของตนให้ศึกษาเล่าเรียนในชั้นสูง ๆ ได้ เพราะจะต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงมาก

2.5 ภาพสะท้อนด้านวัฒนธรรม

2.5.1 ภาพสะท้อนความเชื่อ พบว่า ผู้คนส่วนหนึ่งยังคงมีความเชื่อในเรื่องอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อำนาจเหนือธรรมชาติ ผู้เขียนได้สะท้อนความเชื่อทางไสยศาสตร์ไว้ในเรื่องพระเจ้าของใคร เรื่องเจ้าพ่อทึงแผ่นดิน เรื่องไฟที่ไกล้มอด และเรื่องโลกีย-นิพพาน เรื่องพระเจ้าของใคร เจ้าพ่อทึงแผ่นดิน ไฟที่ไกล้มอด อำนาจ เย็นสบาย ได้สะท้อนให้เห็นผู้คนที่อาศัยอยู่ตามชนบทห่างไกลจากความเจริญและส่วนหนึ่งเป็นผู้ด้อยการศึกษา มักจะมีความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ เช่น การทรงเจ้า การบนบานศาลกล่าว การขับไล่ผี พิธีกรรมเหล่านี้จะลดความกลัว ความไม่สบายใจได้ ซึ่งต้องอาศัยผู้ประกอบพิธีกรรม คือ คนทรง

หมอผี ส่วนเรื่องโลกีย-นิพพาน วินทร์ เลียววาริณ ได้สะท้อนให้เห็นความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ การปลุกเสกเครื่องรางของขลัง ในด้านความเชื่อทางพุทธศาสนา พบว่า คนในสังคมไทยส่วนมากมีความเชื่อในเรื่องบาปบุญ ผู้เขียนได้สะท้อนความเชื่อทางพุทธศาสนาไว้ในเรื่องผู้ต้องหา และเรื่องโลกีย-นิพพาน เรื่องผู้ต้องหา อำนาจ เย็นสบาย ได้สะท้อนให้เห็นผู้คนในสังคมไทยมีความเชื่อในเรื่องบาปบุญ เชื่อว่าการทำบุญเมื่อตายไปจะได้ขึ้นสวรรค์ การทำบาปเมื่อตายไปจะได้ลงนรก ส่วนเรื่องโลกีย-นิพพาน วินทร์ เลียววาริณ ได้สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อในเรื่องการทำบุญไว้ 2 ลักษณะ คือ ผู้ชายที่ได้เข้ามาบวชเรียนได้ปฏิบัติธรรมและเผยแผ่พุทธศาสนา ถือเป็นมหากุศลที่ได้ทดแทนบุญคุณบุพการีและสืบทอดพระพุทธศาสนา ส่วนอีกอีกลักษณะหนึ่งของพระสงฆ์ก็คือการบริการความเชื่อให้แก่พุทธศาสนิกชน โดยทำพิธีกรรมปลุกเสกวัตถุมงคลและเครื่องรางของขลัง สักยันต์ และทำน้ำมันต์ เป็นต้น ผู้เขียนให้พระสงฆ์กล่าวอย่างมีเหตุผลว่า การกระทำความชั่วเป็นการช่วยเหลือชาวบ้านที่กำลังมีทุกข์ทางใจให้พ้นจากความทุกข์ เป็นการทำบุญอย่างหนึ่งเช่นเดียวกัน ซึ่งแนวความคิดนี้ขัดแย้งความรู้สึกของพระสงฆ์บางรูป

2.5.2 ภาพสะท้อนการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม ภาพสะท้อนการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมเก่าและใหม่ ผู้เขียนได้สะท้อนภาพการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมเก่าและใหม่ไว้ในเรื่องน้ำสองสาย ของวินทร์ เลียววาริณ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าวัฒนธรรมไทยกำลังถูกกลืนโดยวัฒนธรรมตะวันตก และไม่สามารถที่จะหยุดยั้งไว้ได้ ส่วนการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมด้านความคิด เป็นการเปลี่ยนแปลงความคิดในระบบอุปถัมภ์ที่เคยปฏิบัติกันมา ผู้เขียนสะท้อนไว้ในเรื่องมิดของนาย และเรื่องอาเพศกำสรวล เรื่องมิดของนาย ของศิลา โคมฉาย ซึ่งสะท้อนว่า ผู้อุปถัมภ์เป็นผู้ไม่ดี แต่ผู้ได้รับการอุปถัมภ์ยังจงรักภักดีและทำทุกอย่างตามคำสั่งแม้จะรู้ว่าป็นคำสั่งที่ชั่วร้ายก็ตาม ส่วนเรื่องอาเพศกำสรวล วินทร์ เลียววาริณ ได้สะท้อนให้เห็นถึงชาวบ้านจะเลือกผู้สมัครเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีเงินชื่อเสียงและสัญญาว่าจะสร้างโรงเรียน สร้างถนน และสะพานให้ และยกย่องคนเหล่านี้ ซึ่งเป็นคนไม่ดีเพราะเมื่อพวกเขาได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแล้วก็กอบโกยผลประโยชน์เข้าพรรคพวกตนเอง สร้างความหายนะแก่บ้านเมือง

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างเรื่องสั้นกับสังคมไทย จากเรื่องสั้นรางวัลดีเด่นของคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ในช่วง พ.ศ. 2533 - พ.ศ. 2539 พอสรุปได้ว่ามีความสัมพันธ์สอดคล้องกันเป็นอย่างดีกับสภาพที่เกิดขึ้นในสังคมในด้านการเมือง

เศรษฐกิจ การศึกษา และวัฒนธรรม ซึ่งนักเขียนได้เลือกสรรประเด็นเนื้อหามาผสานกับจินตนาการได้อย่างน่าสนใจ โดยใช้วรรณศิลป์เป็นเครื่องมือในการนำเสนอ

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่องสั้นรางวัลดีเด่นของคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ จำนวน 61 เรื่อง ของนักเขียนทั้ง 5 คน ซึ่งได้ถ่ายทอดเรื่องราวและสะท้อนวิถีชีวิตมนุษย์ในลักษณะสมจริงตามสภาพเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ได้คาดการณ์ถึงสภาพสังคมไทยในอนาคต ตลอดจนได้สะท้อนความรู้สึกรักนึกคิดของผู้คนในสังคม นักเขียนแต่ละคนมีความสามารถโดดเด่นเฉพาะตัวในการสร้างงานวรรณกรรมในลักษณะที่แตกต่างกันดังนี้

อำนาจ เย็นสบาย มีแนวคิดจะเสนอเรื่องราวและสะท้อนแง่มุมของชีวิตในสังคมชนบท ส่วนใหญ่จะสะท้อนให้เห็นถึงสภาพความเป็นอยู่วิถีชีวิตของชาวชนบทที่เต็มไปด้วยความลำบากยากแค้น การทำมาหาเลี้ยงชีพแทบเอาชีวิตไม่รอด เช่น เรื่องใต้ผืนน้ำ แต่ในความทุกข์ยากของชาวชนบทก็ยังแฝงไปด้วยความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้ง จริงใจต่อกัน มีความบริสุทธิ์ ใสสะอาด และบรรยากาศของชนบทนั้นเต็มไปด้วยความสดชื่น ร่มรื่น เยียบสงบ โน้มน้าวให้ผู้อ่านเพลิดเพลินไปกับเรื่องราวที่แฝงด้วยคติสอนใจ เช่น เรื่องเสียงกู่ สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของเด็ก ๆ ในชนบทที่มีความรักความห่วงใยและเสียสละต่อกัน เป็นความผูกพันแน่นแฟ้นในความเป็นมิตรแท้

ศิลา โคมฉาย เป็นนักเขียนที่มีความสามารถในการใช้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในปัจจุบัน สะท้อนชีวิตของคนในเมืองหลวงที่ประสบกับปัญหาการจราจรได้อย่างสมจริงและประชดประชันเสียดสีได้อย่างมีจินตนาการถึงอนาคตว่าครอบครัวของสังคมไทยต้องเปลี่ยนวิถีชีวิตไปเป็นครอบครัวกลางถนน เพราะการใช้เวลาในปัจจุบันหมดไปกับการอยู่บนท้องถนนเป็นเวลานานนับชั่วโมง มากกว่าการใช้ชีวิตอยู่ในบ้าน สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาของสังคมเมืองที่ยากแก่การแก้ไข จึงทำให้ผู้คนต้องจำยอมรับสภาพ

ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์ เป็นนักเขียนที่มีความสามารถโดดเด่น เป็นผู้มองการณ์ไกลไปถึงอนาคตว่ามนุษย์ในอนาคตจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตไปจากเดิม เพราะความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เรื่องสั้นแนววิทยาศาสตร์ผู้เขียนใช้จินตนาการสร้างสรรค์โดยใช้ข้อมูลทางวิทยาศาสตร์มาเป็นพื้นฐานในการกำหนดเหตุการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต ข้ามมิติแห่งเวลา เรื่องผู้สืบทอดก็เป็นเรื่องสั้นเรื่องหนึ่งที่ผู้เขียนสะท้อนแ่

มุมมองของชีวิตที่ต้องต่อสู้ดิ้นรนท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงไปสู่โลกของเทคโนโลยีที่ทำให้มนุษย์ขาดอิสรภาพ ขาดความเป็นตัวตนอย่างแท้จริง ชีวิตต้องดำเนินไปตามอิทธิพลของเครื่องจักรกล แต่แท้จริงแล้วมนุษย์ก็ยังใฝ่หาความรักความผูกพันต่อกันเหมือนที่เคยเป็นมาแต่เดิม

วินทร์ เลียววาริณ เป็นนักเขียนที่สร้างสรรคงานด้วยความประณีตงดงามแห่งองค์ประกอบของศิลป์ โดยใช้รูปแบบผสมผสานกับจินตนาการล้ำยุคมานำเสนอในแนวทดลองที่โดดเด่น เรื่องสั้นของวินทร์ เลียววาริณ ทุกเรื่องได้สะท้อนทุกแง่มุมของชีวิต สะท้อนภาพสังคมและเสียดสีประชดประชันพฤติกรรมของคนในสังคม เปิดโปงความชั่วร้ายและความไม่เป็นธรรมของสังคม โดยเฉพาะเรื่องสั้นแนวการเมือง เช่น อาเพศกำสรวล วินทร์ เลียววาริณ ได้เสียดสีพฤติกรรมของผู้นำในสังคมที่ยอมขายเสียง สะท้อนให้เห็นถึงภัยที่จะเกิดขึ้นแก่ประเทศไทย และเห็นว่าเป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำอย่างยิ่ง เพราะจะนำความหายนะมาสู่ประเทศไทย ผู้เขียนได้ใช้กลวิธีการสร้างสถานการณ์วิปริตที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนในเมืองไทยให้บังเกิดแก่หมู่บ้านบางจันทร์ เสมือนเป็นการลงโทษอย่างรุนแรง

เหลื่องฝ้ายคำ เป็นนักเขียนที่เสนอความคิดโดดเด่นในเชิงปรัชญา ได้ให้ข้อคิดตักเตือนชี้นำให้มนุษย์ดำเนินวิถีชีวิตอย่างระมัดระวัง เดินทางไปสู่จุดหมายปลายทางของชีวิตอย่างคนที่รู้จักตนเอง ดังเช่น เรื่องทุ่งหญ้าสี่เขียว-น้ำตาล ที่สะท้อนให้เห็นการแสวงหาความหมายของชีวิต การเข้าใจตนเอง และผู้เขียนพยายามบอกว่าความสุขที่แท้จริงของมนุษย์นั้นอยู่ภายในตัวของมนุษย์เอง ต้องมุ่งมั่นใช้สติปัญญาในการแสวงหา เช่นเดียวกับเรื่องเราต่างก็เป็นสัตว์บ้าเจ็บ ที่เน้นย้ำให้มนุษย์แสวงหาตัวตนที่แท้จริงให้พบ และหันมาเอาใจใส่ดูแลตัวเอง รักตัวเองให้มากๆ แสวงหา “บ้านภายใน” อันแสนอบอุ่นและสงบสุขซึ่งมีอยู่แล้วในตัวของมนุษย์ทุกคน แต่มนุษย์ต้องรู้จักใช้สติปัญญาอันเฉียบคมพิจารณาอย่างถ่องแท้จึงจะค้นพบ

นักเขียนเรื่องสั้นทั้ง 5 คนที่ได้วิเคราะห์มานี้ ผู้วิจัยเห็นว่ามีความสามารถในการถ่ายทอดเรื่องราวและแนวคิดที่มีค่าและเป็นประโยชน์ต่อสังคมอย่างยิ่งทั้งในแวดวงการสร้างวรรณกรรม และการบันทึกสังคมปัจจุบัน ซึ่งล้วนแล้วแต่มีฝีมือเหมาะสมกับที่ได้รับรางวัลดีเด่นของคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลดีเด่นของคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ
หลังจาก พ.ศ. 2539 เป็นต้นไป
2. ควรศึกษานวนิยายที่ได้รับรางวัลดีเด่นของคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ
3. ควรศึกษาผลงานของนักเขียนที่ได้รับรางวัลดีเด่นของคณะกรรมการพัฒนา
หนังสือแห่งชาติ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

กระมล ทองธรรมชาติ และคณะ. สังคมไทย พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, 2520.

กุสุมา รัชมณี. คำนำใน ผู้สืบทอด. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : ฌัฐสำนักพิมพ์, 2539.

กุหลาบ มัลลิกะมาส. วรรณคดีวิจารณ์. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2528.

..... วรรณคดีวิจารณ์ พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2528.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. รายงานการวิจัยการติดตามผลผู้จบการศึกษา
ระดับประถมศึกษา. 2530.

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. สำนักงาน. สังคมไทย 2530.
กรุงเทพฯ : มิถุนายน 2531.

..... สำนักงาน. สังคมไทย 2532. กรุงเทพฯ : มิถุนายน 2533.

..... สำนักงาน. สังคมไทย 2534. กรุงเทพฯ : มิถุนายน 2535.

คนกลาง. ฐานสัปดาห์วิจารณ์. 37(41) : 24-30; มีนาคม 2534.

คามฟูโธ. “ความเปราะบางของประชาธิปไตยในเมืองไทย,” ฐานสัปดาห์วิจารณ์. 41 : 24-30;
มีนาคม 2534.

จรรยา สุภาพ. การเมืองและการปกครองไทย. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2531.

จุมพล หนิมพานิช และคณะ. “ปัญหาสังคม,” หน่วยที่ 14 เอกสารการสอนชุดวิชามนุษย
กับสังคม หน่วยที่ 11-15. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2534.

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ. สังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2530.

✕ เจตนา นาควัชระ. “วรรณคดีและการศึกษาวรรณคดี,” ใน วรรณคดี. หน้า 1-53. สมาคม
สังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2514.

✕ เจือ สตะเวทิน. ศิลปะการประพันธ์. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, 2510.

ฉลาดชาย รมิตานนท์. “ชาวเขาในประเทศไทย,” หน่วยที่ 13. เอกสารการสอนชุดวิชา
สังคมและวัฒนธรรมไทย หน่วยที่ 8-15. พิมพ์ครั้งที่ 1. นนทบุรี : มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมาธิราช, 2532.

ฐานสถาปัตยกรรม. 37(36) : 18; 2534.

_____. 37(39) : 22; 2534.

_____. 37(41) : 34; 2534.

ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์. ผู้สืบทอด. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : ณัฐสำนักพิมพ์, 2539.

ดวงตา วรรณศิลป์. ใต้ผืนน้ำ. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : ดันอ้อ, 2538.

ตรีศิลป์ บุญขจร. เอกสารการสอนชุดวิชา พัฒนาการวรรณคดี. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี :

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช, 2535.

ทัศนีย์ ทองสว่าง. สังคมไทย กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2537.

ธวัช ปุณโณทก. แนวทางการศึกษาวรรณกรรมปัจจุบัน. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
ไทยวัฒนาพานิช, 2527.

นพ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา. ปาฐกถาเรื่องนวนิยาย. กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา, 2519.

นาธิกา มงคลคานวนเขตต์. เรื่องสั้นไทยประเภทมุ่งเสนอแนวคิด ระหว่าง พ.ศ. 2475 -

2484. วิทยานิพนธ์ อ.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527. อัดสำเนา.

นิตยา มาสะวิสุทธิ. ภาษาดี วรรณกรรมเด่น. กรุงเทพฯ : ชูรสภา, 2537.

บุญเหลือ เทพยสุวรรณ,ม.ล. "หัวข้อวรรณคดีไทย," ใน วรรณไวทยากร. กรุงเทพฯ :

ไทยวัฒนาพานิช, 2529.

✓ ประทีป เหมือนนิล. วรรณกรรมไทยปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : สารสยาม, 2519.

ประพันธ์ เสวदनันท์และคณะ. "ระบบเศรษฐกิจ 2," หน่วยที่ 9 เอกสารการสอนชุดวิชา

มนุษย์กับสังคม. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช, 2534.

ประไพ พักตรเกษม และคณะ. ภาษาดี วรรณกรรมเด่น. กรุงเทพฯ : ชูรสภา, 2537.

ปรีชา คัมภีรปกรณ. "ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในประเทศไทย," หน่วยที่ 4.

เอกสารการสอนชุดวิชาโรงเรียนกับชุมชน หน่วยที่ 1-7. พิมพ์ครั้งที่ 1. นนทบุรี :

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช, 2525.

✓ เปลื้อง ณ นคร. "แนะนำหนังสือพิมพ์และการพิมพ์ : การเขียนเรื่องสั้น," ใน วิทยาสาร.

19(26) : 22; 8 กรกฎาคม 2511.

พรพิมล สาริการินทร์. วิเคราะห์แนวคิดและคุณค่าเชิงวรรณศิลป์ของเรื่องสั้นรางวัล

วรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน. ปรินซ์นิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ :

มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2535. อัดสำเนา.

ไพลิน รุ่งรัตน์. “ลักษณะสามแบบของงานวรรณกรรม,” โลกหนังสือ. 1 : 20-29; ตุลาคม 2523.

ภิญโญ กองทอง. ลักษณะ "ก้าวหน้า" ของเรื่องสั้นในช่วง พ.ศ. 2510 - พ.ศ. 2516.

ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2528. อัดสำเนา.

ภิญโญ จิตต์ธรรม. “ความเชื่อ,” วารสารรามคำแหง. 2(54-72): กรกฎาคม 2518.

ภูมิธรรม เวชยชัย. “ความสัมพันธ์และปัญหาระหว่างเมืองกับชนบท,” หน่วยที่ 10 เอกสารการสอนชุดวิชาสังคมและวัฒนธรรมไทย หน่วยที่ 8-15. พิมพ์ครั้งที่ 1. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2532.

รัชนิกร เศรษฐ์. สังคมและวัฒนธรรมไทย. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิมพ์เกษตร, 2522.

_____. สังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิมพ์เกษตร, 2523.

_____. โครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช. 2536.

รื่นฤทัย สัจจพันธุ์. วรรณกรรมปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ยูไนเต็ดโปรดักชั่น, 2523.

_____. วรรณกรรมปัจจุบัน. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2526.

_____. “อ่านไปคิดไป,” เนชั่น สุดสัปดาห์. 4(7) : 180; 17-23 พฤศจิกายน 2538.

ลาวัณย์ สังขพันธ์านนท์. ภาพสะท้อนสังคมไทยจากเรื่องสั้นร่วมสมัย. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก, 2529. อัดสำเนา.

ว. วินิจฉัยกุล. ผู้สืบทอด. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : ฌัฐสำนักพิมพ์, 2539.

วัลยา วิวัฒน์ศร. “บทความวรรณกรรม,” ไรเตอร์. 4(42) : กรกฎาคม - สิงหาคม 2539.

วาสนา ไชยรัตน์. การวิเคราะห์เรื่องสั้นของสุรชัย จันทิมาธร. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2534. อัดสำเนา.

วินทร์ เลียววาริณ. อาเพศกำสรวล. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ดอกหญ้า, 2537.

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. ปัญหาอุปสรรคที่สำคัญของการพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2530.

ศิลา ไคมฉาย. ครอบครัวกลางถนน. กรุงเทพฯ : มิ่งมิตร, 2535.

- สร้อยญา พาณิชย์กุล. มองสังคมไทยในยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพฯ : เบียร์ฟ้า, 2538.
- สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 10(17) : กันยายน-ตุลาคม 2536.
- สมบูรณ์ ศาเลาชีวิน. “ลักษณะค่านิยมของคนไทยด้านต่าง ๆ,” มิตรครู 23 : 48-53;
ธันวาคม 2524.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. “แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทย,” เอกสารการสอนชุดวิชาสังคมไทย หน่วยที่ 1-4. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2533.
- สายพิน ปฐมาบรรณ “วรรณกรรมวิจารณ์,” ฐานสัปดาห์วิจารณ์. 3(4) : 143(208); 18-24
มกราคม 2540.
- สุขุม นวลสกุล. การเมืองและการปกครองไทย คณะรัฐมนตรี : มหาวิทยาลัยรามคำแหง,
2520.
- สุชาติ สวัสดิ์ศรี. โลกหนังสือฉบับเรื่องสั้นคลื่นหัวแดง. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดวงกมล,
2522.
- สุดารัตน์ เสรีวัฒน์. วิวัฒนาการเรื่องสั้นในเมืองไทยตั้งแต่แรกจนถึง พ.ศ. 2475 วิทยานิพนธ์
อ.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520. อัดสำเนา.
- สุพัตรา สุภาพ. สังคมและวัฒนธรรม ค่านิยม ครอบครัว ศาสนา ประเพณี. กรุงเทพฯ :
ไทยวัฒนาพานิช, 2528.
- _____. สังคมและวัฒนธรรมไทย. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช,
2531.
- _____. สังคมและวัฒนธรรมไทย. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช,
2536.
- สุภา ศาตวรรณ. วิเคราะห์เรื่องสั้นของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช. วิทยานิพนธ์ กศ.ม.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2525. อัดสำเนา.
- เสฐียรพงษ์ วรรณปก. “มองย้อนวงกลมศาสนาในรอบปีที่ผ่านมา,” ไทยรัฐ. 45 (13129) :
8 ; 1 มกราคม 2536.
- เสรี พงศ์พิศ. “ไสยศาสตร์ในสังคมไทย,” เอกสารการสอนชุดวิชาความเชื่อและศาสนา
ในสังคมไทย หน่วยที่ 8-15. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2533.
- เหลืองฝ้ายคำ. สองแม่. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : แพร่สำนักพิมพ์, 2538.

อนุমানราชชน, พระยา. วัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ ของไทย. คลังวิทยา : กรุงเทพฯ 2516.

อานนท์ อาภาภิรม. มนุษย์สังคม : สังคมและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บำรุง-นุกุลกิจ, 2515.

อรวรรณ จันลา. การศึกษาเรื่องสั้นจากคอลัมน์ "วัยสาวหนุ่ม" ใน "สตรีสาร" ตั้งแต่ พ.ศ. 2523 - พ.ศ. 2526. ปรินิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2529. อัดสำเนา.

เอี่ยม ฉายงาม และคณะ. ประเทศไทย 2540 : โอกาสและทางเลือkd้านสังคมจิตวิทยา. รายงานการสัมมนาทางยุทธศาสตร์. กรุงเทพฯ, 2540.

อำนาจ เย็นสบาย. ใต้ผืนน้ำ. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : ดันอ้อ, 2528.

Hamallian, Leo and R. Karl Frederick. The Shape of Fiction. p.323-325. New York : mc Graw 3 Hill, 1969.

Wellek, Rene and Austin Warren. Theory of Literature. 9 th ed. New York : Hawest Book, Brances, & World, Inc., 1971.

ภาคผนวก

ประวัตินักเขียน

อำนาจ เย็นสบาย

ชื่อจริง	นายอำนาจ เย็นสบาย
นามปากกา	อำนาจ เย็นสบาย, ประโลม
เกิดเมื่อวันที่	11 กรกฎาคม 2490
สถานที่เกิด	อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม
การศึกษา	ปริญญาตรี กศ.บ. (ศิลปศึกษา) วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร 2512 - 2513 ปริญญาโท วิชาเอกศิลปศึกษา จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
การทำงาน	วิทยาลัยครูสวนสุนันทา หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ บรรณาธิการวารสาร “ครูปริทัศน์” กรมการฝึกหัดครู อาจารย์ประจำคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
ผลงาน	2523 “เพื่อนแท้” ได้รับรางวัลดีเด่นจากการประกวดหนังสือ สำหรับเด็กประถมศึกษา ในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ 2524 “จ้าวป่า” ได้รับรางวัลดีเด่นจากการประกวดหนังสือ สำหรับเด็กประถมศึกษา ในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ 2528 “ลีน้อยอวดเก่ง” ได้รับรางวัลชมเชย ประเภทหนังสือ สำหรับเด็กเริ่มหัดอ่าน ในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ 2530 “ผีเสื้อกับผีน้อย” ได้รับรางวัลชมเชย ประเภทบันเทิงคดี สำหรับเด็ก ระดับชั้นประถมศึกษา ในงานสัปดาห์ หนังสือแห่งชาติ 2531 “กระรอกเก่ง กระต่ายดี” ได้รับรางวัลชมเชย ประเภท หนังสือสำหรับเด็ก ระดับชั้นประถมศึกษา ในงาน สัปดาห์หนังสือแห่งชาติ

- 2533 “ใต้ผืนน้ำ” ได้รับรางวัลดีเด่น ประเภทหนังสือรวมเรื่องสั้น ในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ
- 2533 “บทเรียนของฝูงสัตว์” ได้รับรางวัลชมเชย ประเภทหนังสือสวยงามสำหรับเด็ก ในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ
- 2534 “อามังกร” ได้รับรางวัลชมเชย ประเภทหนังสือรวมเรื่องสั้น ในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ

ศิลา โคมฉาย

ชื่อจริง	นายวินัย บุญช่วย
นามปากกา	ศิลา โคมฉาย, จรัสรัตน์ ทอไชยรวี, พิมาน สถาพร,
เกิดเมื่อวันที่	30 กรกฎาคม 2495
สถานที่เกิด	อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช
การศึกษา	ปริญญาตรีนิติศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง
การทำงาน	บรรณาธิการฝ่ายขับพลีเมนต์ หนังสือพิมพ์คู่แข่งธุรกิจ
ผลงาน	2532 รวมเรื่องสั้น “พันธะแห่งเสรีภาพ” ตีพิมพ์ในเดือนกุมภาพันธ์ นวนิยายขนาดสั้น “ทางเสือ” ตีพิมพ์ในเดือนเมษายน 2535 “ถ้าผมเป็นพ่อ” ได้รับยกย่องเป็นวรรณกรรมเลือกสรรของสมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย 2536 “ครอบครัวกลางถนน” ได้รับรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมอาเซียนและรางวัลรวมเรื่องสั้นดีเด่น จากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ

ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์

ชื่อจริง	รองศาสตราจารย์ ดร.วิชัย เชิดชูวิทย์
นามปากกา	ณัฐ ศาสตร์ส่องวิทย์

การศึกษา	วิทยาศาสตร์บัณฑิตและมหาบัณฑิต จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ดุซงึ่บัณฑิตสาขาชีววิทยาโมเลกุล มหาวิทยาลัย Free University of Brussels ประเทศเบลเยียม
การทำงาน	รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผลงาน	2524 รางวัล “ผู้ผลิตผลงานดีเด่นเพื่อเยาวชน” คณะกรรมการ ส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ ในฐานะ บรรณาธิการนิตยสาร “โลกวิทยาศาสตร์” 2536 รางวัลนักร้องสารทางวิทยาศาสตร์ดีเด่น ชมรมนักเขียน และผู้จัดทำหนังสือวิทยาศาสตร์ สมาคมวิทยาศาสตร์ แห่งประเทศไทย 2537 “บันไดปลาโจน” ได้รับรางวัลชมเชย ประเภทเรื่องสั้น จากสมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย “ผู้สืบทอด” ได้รับรางวัลดีเด่น ประเภทหนังสือรวม เรื่องสั้น จากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ

วินทร์ เลียววาริณ

ชื่อจริง	นายวินทร์ เลียววาริณ
นามปากกา	วินทร์ เลียววาริณ
เกิดเมื่อวันที่	3 เมษายน 2499
สถานที่เกิด	อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
การศึกษา	ปริญญาตรี คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
การทำงาน	2523 - 2526 สถาปนิกในประเทศสิงคโปร์ 2526 - 2528 สถาปนิก นักออกแบบกราฟฟิก ในนิวยอร์ก อเมริกา 2528 - ปัจจุบัน ผู้กำกับศิลป์ และผู้อำนวยการฝ่ายสร้างสรรค์ บริษัทเพพเตอร์สัน แอนด์ พาร์ทเนอร์ ประเทศไทย จำกัด

ผลงาน	2535	“โลกีย์ - นิพพาน” ได้รับรางวัลช่อการะเกดยอดเยี่ยม
	2538	“โลกสามใบของราษฎร์ เอกเทศ” ได้รับรางวัลช่อการะเกดยอดเยี่ยม
	2538	“ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน” ได้รับรางวัลดีเด่นประเภทนวนิยาย จากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ
		“อาเพศกำสรวล” ได้รับรางวัลดีเด่น ประเภทหนังสือรวมเรื่องสั้น จากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ
		“สมุดปกดำกับใบไม้สีแดง” ได้รับรางวัลชมเชย ประเภทหนังสือรวมเรื่องสั้น จากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ
	2540	“ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน” ได้รับรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน ประเภทนวนิยาย

เลื่องฝ้ายคำ

ชื่อจริง	นางแพรวพรรณ พรหมแสน
นามปากกา	เลื่องฝ้ายคำ เวณวัน ทองลา อินถา
เกิดเมื่อวันที่	21 พฤษภาคม 2496
สถานที่เกิด	จังหวัดนครราชสีมา
การศึกษา	ปริญญาตรี คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (พ.ศ. 2517) สาขาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (พ.ศ. 2534)
การทำงาน	2518 - 2520 บริษัทเซ็นทรัลการ์เมนต์ 2521 - 2522 กองการศึกษาผู้ใหญ่ กรมสามัญฯ (ก่อนเปลี่ยนเป็น กศน.) 2523 ผู้ช่วยบรรณาธิการบริหาร น.ส.พ. หมอชาวบ้าน 2524 - 2525 บริษัทสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด

- 2525 - 2529 ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคเหนือ
กรมการศึกษานอกโรงเรียน
- 2530 - ปัจจุบัน ประกอบธุรกิจส่วนตัว เกี่ยวกับการหักลดกรรม
กระดาษ
- ผลงาน “บ้านไร่ไผ่งาม : ชีวิตและผลงานของป้าแสงดา
บันสิทธิ์” จัดพิมพ์โดย มูลนิธิหนังสือดีสู่ชนบท
กรมการศึกษานอกโรงเรียน
- 2530 “เพลงศพแห่งหุบเขา” รวมเรื่องสั้นจากภูสูง
- 2531 “กระดาษสา : มรดกพื้นบ้านล้านนาไทย”
ผลงานศึกษาวิจัย นำเสนอโครงการศูนย์ส่งเสริม-
ศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- 2533 ได้รับรางวัลการประกวดผลิตภัณฑ์หัตถกรรมดีเด่น
จากสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย และศูนย์-
ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคเหนือ
- 2535 ได้รับรางวัลที่ 1 จากการประกวดแบบผลิตภัณฑ์
ของขวัญ ของที่ระลึก ทำจากกระดาษสา โดย
ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคเหนือ กระทรวง-
อุตสาหกรรม
- 2538 “ชัยชนะ” ได้รับรางวัลชมเชยประเภทเรื่องสั้น
จากสมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย
- 2539 “สองแม่” ได้รับรางวัลดีเด่น ประเภทหนังสือรวม
เรื่องสั้น จากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ นางสาวจันทนา ชื่อสกุล วงษ์วีโรจน์

เกิดวันที่ 31 เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2494

สถานที่เกิด อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดกรุงเทพมหานคร

สถานที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 256 / 4 ซอยศรีบุญยืน
ถนนประชาราษฎร์ สาย 1 ตำบลบางซื่อ
เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

ตำแหน่งหน้าที่ อาจารย์ 2 ระดับ 7

สถานที่ทำงานปัจจุบัน โรงเรียนวัดแจ้งศิริสัมพันธ์ อำเภอเมืองนนทบุรี
จังหวัดนนทบุรี

ประวัติการศึกษา

- พ.ศ. 2511 มัธยมศึกษา จากโรงเรียนเบญจมราชาลัย
- พ.ศ. 2522 ค.บ. (วิชาเอกภาษาไทย) จากวิทยาลัยครูจันทระเกษม
- พ.ศ. 2541 กศ.ม. (วิชาเอกภาษาไทย) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร

วิเคราะห์เรื่องสั้นรางวัลดีเด่นของคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ
ในช่วง พ.ศ. 2533 - พ.ศ. 2539

บทคัดย่อ

ของ

จันทนา วงษ์วิจารณ์

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย
พฤษภาคม 2541

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาวิเคราะห์เรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลดีเด่นของคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ในช่วง พ.ศ. 2533 - 2539 ในด้านแนวคิดของผู้เขียนและความสัมพันธ์ระหว่างเรื่องสั้นกับสังคมไทยที่ปรากฏในช่วง พ.ศ. 2533 - 2539 โดยวิเคราะห์จากหนังสือรวมเรื่องสั้น 5 เล่ม จำนวน 61 เรื่อง ของนักเขียน 5 คน และเสนอผลการศึกษาค้นคว้าแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษาปรากฏดังต่อไปนี้

ในด้านแนวคิดของผู้เขียนพบว่า มีแนวคิดด้านสังคมเมืองเกี่ยวกับปัญหาค่านิยมทางวัตถุ ปัญหาค่าครองชีพสูง ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาการจราจร ปัญหาการเอารัดเอาเปรียบของนายทุน และปัญหาการหลอกลวงต้มตุ๋นให้ผู้คนหลงมกย ส่วนแนวคิดด้านสังคมชนบทพบว่ามีความยากจนที่เกิดจากผลิตผลด้านเกษตรกรรมตกต่ำและการขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติ แนวคิดด้านการเมือง พบว่า ผู้เขียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่ยังไม่สมบูรณ์ ระบบพรรคการเมืองยังไม่เข้มแข็ง นักการเมืองยังไม่เสียสละ ไม่ทำงานเพื่อประเทศชาติอย่างแท้จริง มีการซื้อสิทธิ์ขายเสียงในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แนวคิดด้านเศรษฐกิจ พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศยังยากจน มีรายได้น้อยและถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายทุนอยู่เสมอ ส่วนผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจมีรายได้สูง จะเป็นพวกข้าราชการ นักการเมือง เจ้าของกิจการต่าง ๆ แนวคิดด้านการศึกษา พบว่า โรงเรียนในถิ่นทุรกันดารยังขาดแคลนครูและอุปกรณ์การสอนเพราะรัฐบาลมีงบประมาณน้อย และนักเรียนในชนบทส่วนใหญ่ไม่มีโอกาสได้เรียนต่อในระดับสูงเพราะปัญหาความยากจน แนวคิดด้านวัฒนธรรม พบว่า คนไทยส่วนใหญ่ยังมีความเชื่อทางไสยศาสตร์และเชื่อในทางพุทธศาสนา เช่น เชื่อการทรงเจ้าเข้าผี เชื่ออานิสงส์ของการบวช การทำบุญ ประเพณีอันดีงามบางอย่างของไทยกำลังจะถูกครอบงำด้วยวัฒนธรรมตะวันตกเนื่องจากไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนปัจจุบัน

ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างเรื่องสั้นกับสังคมไทย พบว่า มีภาพสะท้อนสังคมเมืองในด้านการอพยพเข้าเมือง การขาดแคลนที่อยู่อาศัย ความเสื่อมโทรมทางศีลธรรม และขาดจรรยาบรรณของคนในวิชาชีพสื่อมวลชนและในวงการพุทธศาสนา การเอารัดเอาเปรียบของพวกนายทุน ส่วนสังคมชนบทพบภาพสะท้อนด้านความอดอยากยากจน ทรัพยากรธรรมชาติขาดแคลน ปัญหาอาชญากรรม การถูกเอารัดเอาเปรียบจากคนเมืองด้านการค้าขาย เด็กสาวถูกพ่อแม่ขายไปเป็นโสเภณี และคนชนบทมีแนวโน้มที่จะเล็งน้ำใจต่อกันและเอารัดเอาเปรียบกันเองมากขึ้นเพื่อความอยู่รอด ภาพสะท้อนด้านการเมือง พบว่า มีการปกครอง

ระบอบประชาธิปไตยที่ยังไม่สมบูรณ์ มีกลุ่มบุคคลกระทำปฏิวัติรัฐประหารยึดอำนาจหลายครั้ง มีการซื้อสิทธิ์ขายเสียงในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ระบบพรรคการเมืองของไทยยังไม่เข้มแข็ง นักการเมืองคำนึงถึงผลประโยชน์ของพรรคและพวกตนเอง ไม่ได้เข้าไปทำงานเพื่อเสียสละแก่ประเทศชาติอย่างแท้จริง ภาพสะท้อนทางด้านเศรษฐกิจ พบว่า คนระดับล่างถูกนายทุนเอารัดเอาเปรียบโดยไม่มีทางต่อสู้ คนระดับกลางเป็นผู้ที่มีรายได้ดี ส่วนคนระดับสูงซึ่งได้แก่นักการเมือง ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ นักธุรกิจ มีฐานะร่ำรวยจากการใช้อำนาจหน้าที่และอำนาจเงินทำลายล้างอีกฝ่ายหนึ่งเพื่อชัยชนะของตน ภาพสะท้อนด้านการศึกษา พบว่า คนยากจนและชาวชนบทไม่มีโอกาสส่งบุตรหลานของตนให้ศึกษาเล่าเรียนในชั้นสูงๆ เด็กที่ด้อยการศึกษาจึงมักถูกหลอกลวงให้ไปเป็นโสเภณี ขายแรงงาน และก่ออาชญากรรม ภาพสะท้อนด้านวัฒนธรรม พบว่า คนไทยยังมีความเชื่อทางไสยศาสตร์และอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และเชื่อว่าลูกผู้ชายที่ได้บวชเรียนในพุทธศาสนาจะเกิดผลานิสงส์อย่างสูงสุดแก่ตนเองและบุพการี ส่วนภาพสะท้อนด้านการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม พบว่า กำลังถูกกลืนโดยวัฒนธรรมตะวันตกที่แข็งแกร่งกว่าและไม่สามารถจะหยุดยั้งไว้ได้

**AN ANALYSIS OF SHORT STORIES AWARD-WINNING OF THE NATIONAL BOOK
DEVELOPMENT COMMITTEE DURING B.E. 2533 TO B.E. 2539**

AN ABSTRACT

BY

CHANTANA WONGWIROT

**Presented in partial fulfillment of the requirements for the
Master of Education degree in Thai
at Srinakharinwirot University**

May 1998

This thesis has the purpose to analyze short stories award - winning of the national book development committee during B.E. 2533 to B.E. 2539. On the theme of the writer and relationship between short stories and Thai social that occur during B.E. 2533- 2539. By analyzing from the book include 5 short stories total 61 stories, they belong to 5 writers and offer the result of experiment in descriptive analyze. This study has the following result:

From the idea of the writer we found that there was an idea of urban social about the problem of material value, the cost of living problem, criminal problem, Traffic problem, problem from taking advantage of investors and problem of the deceit. The idea of rural social, we found that the poverty problem was happened from the low product of agriculture and the lack of resources. According to the political idea, we found that the writer performed the idea about the rule of incompleted democracy; weak political party system, politicians did not sacrifice and didn't work hard for the country; has the right in vote for election. According to the economic, we found that most people in the country were still poor. They had little income and were often taken advantage from investors.

There are some cases of good economic and high income, civil servants, politicians and the owners of business. According to the education, we found that schools in undeveloped area were short of audio visual equipment owing to little budget. Most students in rural had no opportunity to further their study because of their poverty. According to the culture, we found that most Thais believe in magic and Buddhism such as : believe in spiritual power, enter the monkhood, share the Mirit.

Some nice Thai customs are being taken by western civilization, because it doesn't support the way of life nowadays.

The relationship between short stories and Thai social, we found the reflective urban social in immigration, the shortage of residents, the low moral and lack of responsibilities of reporters and the Buddhist religious, taking advantage of the

investors, criminal problems, Taking advantage from urban citizens in business, female teenagers whom were sold as prostitutes by parents. People who live in rural tend to have no sharity and take advantage from each other. The reflection of politic found that there was a group who operate the revolution several times. There is something wrong in the right of election in parliament. For Thai Political party system, Politicians think of their benefits and their friends. They don't sacrifice for the country. The image of economics found that the poor were taken advantages by the rich without fighting . The middle class has high income. The high class such as : politicians, high rank civil servants, businessman, are rich by using authority and the money power to a damage the opponents for the victory. For the education image we found that the poor and the country people have no chance to continue their children' s study. Uneducated children are usually decieved to be the prostitutes, sell labour and commit crime. The reflection of culture we found that Thais believe in magic and the powerful spirits. They believe that male who used to enter the monkhood can help their parents the most. The reflection in changing culture, we found that it is being influenced by the stronger western culture and cannot stop at all.